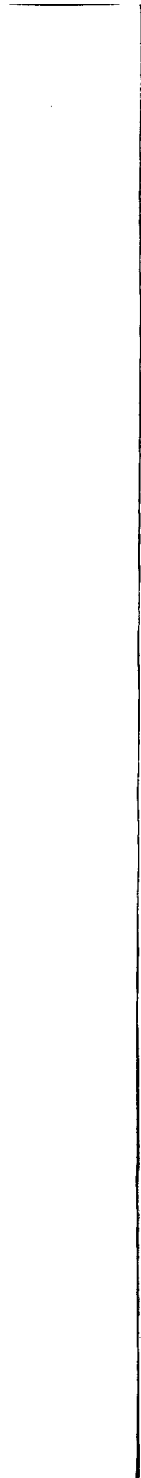

11 3841

MIHAIL SADOVEANU
OPERE

ACEASTA EDITIE APARE SUB
SUPRAVEGHEREA AUTORULUI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

3844

MIHAIL SADOVEANU
OPERE

13

30.582

*Donatie pentru biblioteca
biblioteca de lingvistică*

FRĂȚII JDERI
UCENICIA LUI IONUȚ * IZVORUL
ALB * OAMENII MARIEI SALE

*J. Lelea
23.11.05*

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

3844

FRĂȚII JDERI

ROMAN ISTORIC

UCENICIA
LUI IONUȚ

1935

CAPITOLUL I

DESPRE HRAMUL SFINTEI MANASTIRI
NEAMȚU, LA ANUL DE LA HRISTOS 1469
ȘI DESPRE O ISTORISIRE A LUI NECHI-
FOR CALIMAN, STAROSTELE VINĂTORI-
LOR DOMNEȘTI

De Sfânta Înălțare, hram al ctitoriei Neamțu, se strînsese în preajma zidurilor și în ogrăzile călugărilor mare număr de norod. Unii veniseră s-asculte slujba, alții ca să ieie binecuvîntare ori naforă, alții pentru scrisori de friguri, alții cu femei lunatice, ca să le supuie sub patrafir la ieromonahi cu darul cetitului. Mai ales prea sfințitul Iosif, starețul, era vestit întru această bună tămăduire, nu numai în Moldova, ci și-n Țara Leșască și cea Rusească. Toți cei sosiți știau deasemeni că se vor îndestula cu mîncare și vin, faima de primire de oaspeți a mănăstirii fiind întru totul neștirbită. Osîrdia boierilor și mila voievozilor înzestraseră îndestulător acest sfînt lăcaș; din turmele de la munte, din podgoriile de la dealuri, din cîmpiile arate de la apa Prutului, cu mila lui Dumnezeu, era de unde sătura și mai mari mulțimi decît cele strînse acolo, în acea luminată zi de mai a anului 1469.

În livezile mănăstirii mai erau încă meri înfloriți; soarele îi pătrundea de o aburire trandafirie. Slujba dintăi se mintuise la biserica cea mare din cetățuie, cînd toaca bătut din nou în turnul de la poartă, după

care clopotul cel bătrîn începu a suna rar, numai într-o dungă.

Grămezile de oameni prinseră a se mișca neliniștite. Se întrebau întâi din ochi, apoi dînd glas. O parte umplură medeanul de dinaintea intrării, în jurul fîntinii și a foisorului unde se slujea, iarna, sfințirea apelor. Prea puțini, și numai dintre cirmuitorii mănăstirii și ai ținutului, cunoscuseră din vreme vestea care se vădea acum. Cițiva slujitori aflaseră știrea cu două zile mai nainte și o ținuseră tăinuită de poporul care se îmbulzea la hram. Cu două zile în urmă, marți, sosiseră doi călărași de la Suceava cu carte pentru vlădica Iosif. Unul poposise la mănăstire; al doilea trecuse mai departe spre Cetate, spre Vinători și spre Herghelia domnească de la Timiș la apa Moldovei, unde era rînduit de multă vreme, în slujba de comis, bătrînul Manole Păr-Negru, prietin de demult al răposatului Bogdan-Voievod, părintele mării sale Ștefan-Vodă.

Cartea pe care o cetise cu destulă greutate prea sfințitul Iosif, punînd între dînsa și ochii sfinției sale o făclie de ceară, cuprindea vestea de sosire a mării sale Ștefan-Vodă la hramul sfintei mănăstiri Neamțu. Acum vestea asta o aflau și noroadele. Pe cînd dădea sunet greu și prelung, din cînd în cînd, chimvalul cel mare, monahii își purtau ici-colo rantiile mohorite și-și aplecau bărbile spre urechile oamenilor. Ca și cum s-ar fi aprins pulbere de pușcă, murmurul trecu dintr-o lature în alta, apoi se revărsă în ogrăzi. Muierile, care niciodată n-au destulă minte, prinseră a se tîngui cu minile la tîmple și a-și căuta pruncii.

Dacă bate clopotul și vine măria sa, cine știe ce are să se întîmple! Au să se iște puhoai, are să reverse apa Moldovei, are să pornească iar vreun război! A

rămas acasă, în sat, mița închisă în chiler; găinile umblă slobode și n-are cine le da de mîncare. Cuminte și bine ar fi să înhame gospodarii caii și pe loc să pornească fiecare la locul său; dar mai întâi trebuie să se știe de ce-i vorba și numaidecît fiecare dintre cei care nu l-au văzut trebuie să vadă pe măria sa. Cu toate că numai un om viteaz poate cuteza să ridice ochii spre măria sa, iar cei nevrednici cată să-și plece pletele în țărînă, muierile tot or îndrăzni să fure cu coada ochiului, doar l-or zări. Să fie oare cumplit la vedere precum se spune? Are anume paloș cu care ceartă pe unii boieri, scurtîndu-i, după cite se povestesc? Dacă și riga ungurilor, măria sa Matiaș-Crai, a dat înapoi de la Baia, cînd s-a arătat asupra-i, călare pe cal alb, măria sa Ștefan-Vodă — ce poate face un creștin de rînd? Acel crai a și căzut la pat din acel cutremur, zăcînd trei luni. I s-au și risipit oștile, a prăpădit puștile cele mari. A ieșit la toți craii spaimă despre acest Ștefan-Vodă, cum că a bătut și cetatea Hotinului și a Chiliei; și este o poveste cum că părintele său Bogdan-Vodă l-a blagoslovit în taină la o biserică din muntele Atonului, ca să se ridice în zilele lui cu puteri mari de oști și să bată război cu spurcații ismailiteni.

Așa că mița și găinile or mai răbda, pînă ce ochii oamenilor de la hram s-or învrednici să vadă pe măria sa și pînă ce urechile s-or îndestula de toate veștile pe care le aduc curtenii și ostașii. Afară de asta, este praznic. Cum să pornești la drum pe inima goală? Cine scornește asemenea zvonuri de primejdie și de ce să plece lumea așa fără de nici un temei, înainte de a vedea ce e de văzut, de a auzi ce e de auzit și de a ospăta ceea ce s-a pregătit la cuhniile sfintului lăcaș? Numai niște bărbați besmetici cum sînt moldovenii

pot face asemenea socoteli. Dacă n-ar fi muierile, cu rînduială și cumînțenie, ce s-ar face țara ? Nepotrivit și prostesc lucru, să fugă noroadele de la vederea Domnului lor. Dimpotrivă, bine este a-i ieși întru întîmpinare.

Femeile, deci, cu mare aprindere, poșteau să afle pe unde are să vie alaiul domnesc.

Despre asta nu știe nimeni.

Nu se afla slujitor ori monah care să dea știre anume pe unde și cum are să vie alaiul lui Vodă.

Atunci de ce-s buni slujitorii și monahii, dacă nu cunosc batîr atîta lucru ? Slujitorii să caute în catastifuri și monahii să cetească în cărțile lor și să spuie.

Degeaba, slujitorii au catastifuri mai puțin bune și monahii cărți mai puțin iscusite decît în vremea veche !

S-aude chiar că măria sa nici nu mai vine. Sună clopotul în zadar, ca să stîrnească omenirea ; iar măria sa are alte treburi.

Așa-i în ziua de azi lumea. Boierii se învrednicesc să vadă pe măria sa în fiecare zi ; pe cînd sărmanii nu-l pot vedea niciodată. Minunat ar fi să nu mai fie în țara asta boieri, și să fie praznice pe la mănăstiri măcar în fiecare zi cite unul. Și batîr o dată pe an, la un asemenea praznic, să se arate măria sa, cu toată pohfala !

Se vorbește prin sate despre măria sa că-i om nu prea mare de stat, însă groaznic cînd își încruntă sprinceană. Iar cînd vine la o sfîntă mănăstire, n-are de ce se uita groaznic. Cînd vine la o sfîntă mănăstire (dacă vine într-adevăr și nu scornesc acești monahi vorbe deșarte) ; cînd vine la o sfîntă mănăstire, măria sa trebuie să se uite blajin în jurul său. Vede ici un prunc ; vede ici o fată ; vede dincolo o nevastă. Al cui e pruncul acesta ? a cui e nevasta asta ?

Ca un stăpîn al țării ce se află, măria sa trebuie să cunoască al cui e pruncul și a cui e nevasta. Îndată vin boieri lingă măria sa și-i spun la ureche. Astfel măria sa vede și cunoaște unele și altele ; mai ales că măria sa, fiind vădov de atîția ani, de cînd a murit Doamna sa Evdochia, trebuie să-și desfăteze ochii și să se mai îmblinzească din strășnicia în care se ține.

Să zicem că măria sa nu se uită la dreapta și la stînga și, cufundat fiind în gînduri, nu-și vede decît socotelile lui domnești. Atunci sînt ostași și curteni care se uită la lume.

Bune sînt hramurile cînd pe lingă praznice au și asemenea alaiuri.

Miercuri la amiază, s-a văzut intrînd în mănăstire, călare pe un harmasaraș pag, un fecioraș de boier. Abia îi înfiera mustața. Purta contăș de postav albastru de Flandra, ciubote de marochin roș și jungher la cingătoare. Avea cușma plecată pe o sprinceană și zimbea primăverii. Venea dinspre Cetate.

S-a aflat că acel fecioraș ar fi mezinul lui Manole Păr-Negru de la Timiș. L-a trimes comisul întru întîmpinarea Domniei.

Deci măria sa vine negreșit .

Cine spunea că nu vine ?

De altminteri, dac-ar fi să nu vie, n-ar bate clopotul întruna, de-ți bubuie în ureche.

S-a aflat de la cuvioșii monahi că acel fecioraș are numele Ionuț, dar e mai cunoscut după poreclă. Comisului celui bătrîn Manole Păr-Negru îi zice lumea și Jder. Deci băiatului îi spune Jder cel mititel. Muierile au băgat îndată de samă că-i stîngaci, și au scos din asta semne și vestiri pentru treburile lui de dragoste. Îl arată și chipul să fie un pui vrednic de părintele său, care l-a făcut așa de tirziu. L-a făcut

nu se știe când și cum, nu în casa lui ei, după feleșagul cucului, în cuib străin. După ce s-a ridicat la vîrsta asta, l-a adus între ceilalți feciori ai lui legiuîți. Jder bătrînul zice că-i un fin din Țara-de-Jos, dar jupîneasa Ilisafta Jderoaia știe adevărul și zîmbește numai dintr-o latură a gurii. Altfel, Jderul cel mititel, plăcînd tuturor, îi place și ei.

Jder cel mititel a venit la fratele lui mai mare cu numele Nicodim, monah în sfînta mănăstire Neamțu. Părintele Nicodim, bădița lui, i-a dat mîna să i-o sărute, l-a îmbrățișat cu dragoste, știindu-l și el cine este, și acum ies amîndoi la adunarea soborului mănăstirii.

Deci alaiul măriei sale nu va să întîrzie prea mult.

În adunarea de lîngă fîntînă, unde era norodul mai des, s-a ridicat cit era de nalt moș Nechifor Căliman, starostele vîntătorilor de sub Cetate, și a întrebât alene dacă vrea să cunoască cineva, dintre toți cei de față, pentru care pricină vine măria sa Ștefan-Vodă la sfînta mănăstire Neamțu.

Oamenii s-au bulucit așa de tare în jurul lui, încît abia își puteau trage sufletul. Nechifor Căliman, starostele, era cunoscut om al lui Vodă. Fusese cunoscut slujitor și al răposatului Bogdan-Vodă. Era un moșneag uscat și dîrz, cu mădularele răsucite din frînghii și noduri. Avea semn domnesc la căciulă și în mîna dreaptă toiag cu toporiște. Cînd grăia, își cîrnea oarecum nasul și ochii într-o parte. Obrazu-i spînat, păscut ca de gîște, era încrețit și boțit cruciș și curmeziș. Avea ani peste șaptezeci, cu toate acestea părul îi era încă negru. Numai sprinceana stîngă îi era cărunțită. Acolo avusese, într-o întîmplare veche, lovitură de fier.

— Dacă voiți domniile voastre să cunoașteți de ce vine Vodă la hramul sfîntei mănăstiri Neamțu, atun-

cea infoarceți urechile cătră mine și ascultați ce vă spun eu, grăi moș Căliman. Ptiu, drace! Dacă nu doriți să allăți, nu vă spun.

— Spune, cinstite staroste, îl îndemnară numaidecît gospodarii. Dacă nu spui, ni se bolnăvesc nevestele.

— Ei, atunci să vă spun, oameni buni. Dar trebuie să încep mai de departe.

— Incepe de departe, cinstite staroste, numai nu ne lăsa în asemenea arșiță și neștiință.

— Atunci, lume dragă, ascultă. Se chiamă că măria sa Ștefan-Vodă vine la această sfîntă mănăstire Neamțu, în ziua hramului Înălțării, ca să găsească pe Nechifor Căliman. Ptiu, drace!

Gospodarii începură a rîde gros. Femeile începură a rîde subțire.

— Ptiu, drace! urmă starostele, cîrnind spre stînga nasul și uitîndu-se urît. Să știți voi cu toții că măria sa mi-a poruncit soroc de judecată aici, ca să-mi scoată dreptățile mele împotriva celor care m-au prigoniț. Am mai avut și alte înfățișări la scaunul măriei sale, la Suceava. Iar acuma măria sa mi-a trimes poștă să mă aflu aici, în ziua Înălțării. Se chiamă că voi doi, eu și măria sa, avem o prietinie veche, de la o nuntă care a fost acu șaisprezece ani într-un sat, Reusenî. Ați auzit domniile voastre de acel sat?

— Am auzit.

— Ptiu, drace! Bine c-ați auzit. Era atunci în domnia lui Bogdan-Vodă și l-a fost poțtit pe măria sa la o nuntă un boier al său cu numele Agapie Ciornohut. Acel Agapie Ciornohut își însura feciorul și poțtea să aibă nun pe măria sa Bogdan-Vodă. Deci în cișlegile de toamnă, după culesul viilor, s-a dus la acea nuntă măria sa. Iar eu, fiind tot staroste al vîntătorilor dom-

nești, am încărcat pe samarele cailor opt căprioare. M-am pus păstrāv din Ozana în douăzeci și șapte hirzoburi și am silit, cu doi oameni ai mei, s-ajung fără de nici o întârziere la locul poruncit. Când am trecut Siretul, m-am întâlnit cu oșteni străini și m-am mirat. M-au întrebat unde mă duc; le-am spus numai de câțiva; mi-au luat vinatul și peștele și m-au pus la popreală. M-am supus ca cel mai umilit dintre oameni. Mă gândesc: oare după ce umblă acești oșteni leși, cărora le place vînat domnesc? Se duc tot în drumul meu. Și la ce va fi cugetînd așa de mult și de ce va fi grăind așa de încet cu alții acel cneaz domnesc, cu obraz de ceară și bărbuță rară? M-am dus mai pe urmă că acela-i Petru Aron-Vodă, că m-am lăsat singur și m-au lepădat dincolo de apa Siretului, într-un sat, cu străjer lingă mine, m-am dus la pămînt ca să mor și am cerut numai de popă, ca să-mi cetească moliftele. Cum a pășit slujitorul în-olalture, ca să cheme pe popă, eu m-am desfășurat pe pămînt și m-am ridicat în sus, m-am suit pe muntele străjerului și m-am dus cu mare grabă unde era mănăstirea mea. Am tăiat de-a dreptul prin pădure. Când am ajuns la un pisc, de unde se vede satul, am găsit doi coconi tineri, iar între acei coconi tineri am văzut pe Ștefan-Vodă fără de grijă pe acest Ștefan-Vodă pe care-l cunosc acum, să-mi facă mie dreptățile. Măria sa Ștefan-Vodă cunoștea nimic; venea cu soții săi la nuntă și m-am spus repede ce aflasem și l-am poftit să se teacă și să se grăbească. Măria sa nu s-a temut, dar de-aia s-a grăbit. Ptiu, drace! Când ajungem către sat, am văzut de slujitori ai Domniei, fugăriți de podgheaz. «L-au prins pe măria sa Bogdan-Vodă! strigau. L-au pus în juvăț și l-au tăiat cu paloșul. Acuma caută și pe

Ștefan-Vodă!» Intr-adevăr, s-auzea mare zvoană în sat prin întunecimea serii. Veneau către noi călăreți și călăchii. Văd pe coconul domnesc că-și scutură de pe el dulama și zvirle în tină gugiumanul de sobol; apucă sabia și-și îndeamnă soții. Ptiu, drace! Asta nu-i treabă bună, măria ta. Se chiamă că Ciornohut l-a vîndut pe măria sa Bogdan-Vodă celui cu bărbuță și cu obraz de ceară. Și dacă l-a vîndut pe măria sa Bogdan-Vodă, te duci și măria ta la juvăț și la sabie. Așa că mai bine s-apuc calul de friu, să-l întorc după al meu în loc, să ne năpustim în pădure, să duc pe coconul tău și pe păpinului meu unde nu-i primejdie, așteptînd să vedem ce urmă voia lui Dumnezeu. Așa fac, oare și tu, precum spun; și acel cocon mărunt la stat se zbate și crișcă; însă eu nu-l lăs; iar el mă pălește și mă ține în gura săbiei în cap; eu închid ochii și-l string mai tare lingă mine; el mă bate peste frunte și la timpla stîngă, de m-a sîngerat și mi-a rămas pînă acuma o rană din care se vede în sprinceană; atuncea am văzut pe Ștefan-Vodă și pe celanul bătrîn înfruntă mai bine nacazul. Ștefan-Vodă m-am dus cu măria sa în pribegie și nu m-am dus să-mi facă dreptate; atuncea cînd a venit ceasul și Dumnezeu m-a răscumprat și m-a dat scaunul părintelui său. Atuncea m-am dus la mănăstire și m-am așezat staroste. Am găsit o stare bună și m-am bucurat; mi-am găsit și o soție mai grasă și m-am bucurat iarăși; mi-am găsit și o mănăstire părintească luată de alții și m-am bucurat și din nou; nevasta zice: asta-i voia lui Dumnezeu. Și cînd am găsit spor un prunc străin. — Acesta-i copilul lui Dumnezeu? întreb eu. — Tot de la Dumnezeu, răspunde muierea. De-atuncea mă judec pentru că m-am dus. Măria sa Ștefan-Vodă mi-a pus sorocul cel din urmă astăzi. Ptiu, drace!

O nevastă de la Dăvideni, mai trupeșă și cu gura mai îndrăzneată, puse fără întârziere o întrebare bătrînului Căliman :

— Mă rog dumnilale, staroste, milostivește-te de ne spune ce-ai făcut cînd ai aflat la casa dumnilale asemenea lipsă și asemenea spor ?

Nechifor Căliman cirni cătră ea nasul și ochii și o văzu împungînd cu cotul în tovarășul ei de alături.

— Femeie, grăi el închizînd o pleoapă și strîngîndu-și obrazul și gura în aceeași parte ; după cit te arată înfățișarea, ții rateș la un drum mare.

— Așa este, se sumuță nevasta.

— Și omul cel de-alături e cumătrul dumnilale ?

— Iah.

— Iar soțul dumnilale a rămas să păzească rateșul ?

— Adevărat este.

— Ptiu, drace ! Am să-ți răspund cu bună-voie la ce mă întrebi, numai nu înțeleg de ce se veselesc așa acești cinstiți gospodari și aceste cinstite gospodine. Acuma, dacă v-ați liniștit, vă spun. Precum băgați de samă, a stat și clopotul. Mult nu mai este și are să se vestească sosirea mării sale ; atuncea au să se ostenească toți clopotarii la toate clopotele și aici, și la Sfîntu-Ion, și la Vovidenie, ca s-audă sfinții din cerul dintăi și să deie veste mai sus : Iaca, se duce măria sa Ștefan-Vodă la Neamțu, ș-acolo întăi și întăi are să tindă dreapta sa cu buzduganul pentru o pricină veche de doisprezece ani a lui Nechifor Căliman. Așa că eu, oameni buni, cînd am văzut că ocina mea s-a înjumătățit și mai ales că via de la Băiceni mi-a luat-o Ciopei pîrcalab, n-am mai stat mult la casa mea din Vinători. Ptiu, drace ! n-am mai stat

decît un an, am încălicat și m-am întors la măria sa la Suceava. Trecuse săptămîna luminată. M-am înfățișat de Duminica Tomei. Celatea, cu oșteni pe zid. Nu intră cine poștește ; la poartă nu-i vraisește ca înainte vreme. Imi pune straja sulița în piept. Nu-i voie ! — Cum nu-i voie ? eu sînt Nechifor Căliman, prietînul mării sale. — Trage-te înapoi doi pași, poruncește straja, și așteaptă !

M-am întristat eu atunci și m-am gîndit : Ptiu, drace ! Și prietîniile sînt schimbătoare, ca și domniile Moldovei. Avea dreptate înalt prea sfințitul Teoctist, cînd a ieșit la Dreptate să pomăzuiască pe Vodă Ștefan. Oita și se lînguia că în țara asta umblă domniile cu anii și chiar cu lunile. Și de-atîta ce unge domni, unii după alții, a făcut scurtă la mîna dreaptă. Iată a uns și pe feciorul lui Bogdan-Vodă de sîntele Paști. Oare cui vine rîndul la Crăciun ?

Alei, saracă țară ! Dac-a umbla și acest Ștefan-Vodă cu nunțile, au să-l prindă și pe el. Inșă eu îl știu înțelept și cumpănit. Văd că și-a pus strajă tare ; nu nuntește ci își tocmeste oastea. Dar dacă cunva căta-va în coarne boierilor celor mari, cum au făcut toți feciorii lui Alexandru-Vodă Bătrînul ? În țara asta a Moldovei porunces boierii cei mari și Vodă-i trecător, de aceea ofta prea sfințitul Teoctist.

Văd că sosesc boieri călări, cu slujitori. Straja apleacă sulița. Incepe să fie rînduială, zic eu în sinea mea și mă bucur. Atuncea tot am nădejde de dreptate.

Cum stăm, sună trîmbițele. Boierii se dau în lături. Măria sa iese calare, cu oșteni după el. Ne închinăm cu toții. Apoi eu mă pun în genunchi și-mi plec fruntea.

Vodă s-a oprit. Ii aud glasul și-mi tresare inima.

— Ridică ochii, staroste Căliman, îmi poruncește măriia sa. Înțeleg că ai venit la mila Domnului tău pentru o durere pe care o ai. De astăzi înainte am să-ți dau semn, ca să ai intrare slobodă la Cetatea domniei mele. Vorbește.

— Luminate Doamne, grăiesc eu cu îndrăzneală, jaloaba mea poate va găsi cîndva ascultare la sfatul domnesc, unde Vodă și cu boierii săi pun țara la cale. Dar eu mai întâi și mai întâi am venit să mă jăluiesc unui prietin al meu mai tînăr decit mine.

— Pas în Cetate și-l așteaptă acolo! a poruncit măriia sa.

Am văzut în jurul lui Vodă paștiri cu coif și cu platoșă. Cînd am intrat între ziduri, am cunoscut iarăși oșteni buni, cu strașnică rînduială.

— Prietinel nostru se poartă bine, zic eu în sinea mea.

Vin aprozi și mă poftesc într-o chilie.

— Avem poruncă de la măriia sa să te ospătăm, mă lămurește unul din ei. Ai s-aștepți dumneata aici, staroste Căliman, pînă la vremea amiezii, căci măriia sa are treabă în tîrg la Suceava cu neguțătorii lioveni. Le face rînduiala vămilor. După ce isprăvește cu neguțătorii lioveni, intră iar în Cetate și primește soli și cărți de la Varșava. Măriia sa Vodă Ștefan a poruncit boierilor leși să-i sloboadă în mină pe Vodă Petru Aron, ucigașul părintelui mării sale.

— A poruncit măriia sa asta? mă mir eu.

— A poruncit măriia sa asta.

Ptiu, drace! mă bucur eu în sinea mea. Prietinel nostru Ștefan-Vodă lucrează pentru hodina brațului prea sfințitului Teoctist.

N-am așteptat mai mult decit a fost hotărit măriia sa. La amiază au sunat iar trîmbișile. Au scînteiat din coifuri și platoșe paștirii. S-a făcut tăcere, încit m-a cuprins o sfială. Au zurut în gang numai pîntenii mării sale. I-am auzit glasul. Domniile voastre nu-l cunoașteți acel glas. Eu îl auzisem mult în pribegie. Măriia sa are glas blind; dar vă sfătuiesc să nu vă încredeți în acea blindeță.

— Să-mi aduceți pe starostele Nechifor Căliman, a poruncit măriia sa.

M-am înfățișat. El s-a uitat lung la mine și a zîmbit. Eram singuri.

— Spune, uncheșule, a poruncit măriia sa.

I-am spus. Măriia sa a ascultat și m-a bătut pe umăr.

— Staroste Căliman, a grăit măriia sa, te poftesc să-mi dai răgaz pînă ce voi isprăvi războiul meu. După aceea, a veni la rînd judecata pricinii tale.

Eu am tăcut, mirîndu-mă. În țară-i pace, judecățile pot începe.

— Războiul meu, staroste Căliman, a grăit iar Vodă zîmbind cătră mine și privindu-mă aprig, să știi că îl am cu această țară fără rînduială. În țara asta a Moldovei, staroste Căliman, umblă neorînduielele ca vînturile. Am găsit în țara asta, staroste Căliman, și mulți stăpîni. Nu trebuie să fie decit unul. Așa că eu bat război cu acei stăpîni care ți-au răpît ocina ta. În țara asta trebuie să fie rînduială în toate tîrgurile și satele și liniște pe toate căile neguțătorilor. Deci îngăduie-mi să bat acest război, staroste Căliman.

— Îngădui, măriia ta.

— Mulțămesc, staroste Căliman. Iar pînă atunci, binevoiește a primi o moară pe Pîrăul Alb și două pogoane folosință din via domnească de la Cotnari, iar din Branîștea domnească de pe Ozana, pămînt cît îți lipsește.

Așa că, după acest cuvînt, am așteptat. M-am dus acasă ș-am stat. Iar măria sa a bătut acel război. Atuncea a început să se judece și pricina mea. A mai trecut o vreme și a fost război la Hotin. După ce a luat măria sa cetatea Hotinului din mîna leșilor, a mai fost o înfățișare, la scaunul Sucevei. După aceea a fost război la Chilia. După ce a luat măria sa cetatea Chiliei, a fost alt soroc de judecată. A mai trecut vreme și a bătut măria sa război cu Craiul unguresc. După ce l-a detunat măria sa, precum se știe, pe Craiul unguresc, iarăși a fost înfățișare. Pe urmă s-a mai întîmplat și rezezușul de anul trecut în Secuime, cînd a prins măria sa pe Petru Aron-Vodă și l-a judecat, după legea talionului, pentru fapta de la Reușeni. Deci vine izbăvire și pentru jaloba mea; am să rămîn pe dumnealui Ciopei pîrcalab. Are să se mai plece un nas dintre cele semețe.

— Dar cu sporul cum rămîne, cinstite staroste? întrebă neînduplecată crișmărița, împungînd iarăși cu cotul pe cumătrul ei.

— Ptiu, drace! Care spor, cumătră?

— Cu sporul carele ți-a venit de la Dumnezeu. Ai găsit acasă un prunc într-adaos.

— Așa este. Am găsit un prunc care nu era al meu. Pe domniile voastre, cei care zimbiți numai într-un dinte, tare vă rog să vă plecați la pomenirea răposatei mele soții Varvara. Ținînd în brațe acel prunc și făcîndu-mi-l dar, dumneai mi-a spus așa: «Soțul

meu, iată acest prunc de prîpas, pe care mi l-a adus o cuvioasă monahie. E un prunc din Țara-de-Jos, a zis monahia, tocmai de la apa Nistrului; și sora mea, mama lui, a murit de puțină vreme. Înainte de moarte mi-a spus cu cine a avut ea acel copil din flori. Cînd va fi copilul mare și s-a putea, a adăogit ea, du-l părintelui său, ca să-l cunoască și să-l iubească, după dragostea pe care a avut-o pentru mama lui.» Cînd a venit, oameni buni, vremea, am făcut așa. Am dat tatălui său pruncul. L-ați văzut mai nainte, îmbrăcat cu contăș albastru. Se ducea la soborul stăreției, cu fratele său părintele Nicodim.

Ptiu, drace!

După acest cuvînt al starostelui Căliman, văzduhul primăverii s-a umplut deodată de freamătul clopotelor. Mulțimea s-a mișcat ca valurile. Se auzeau chemări și îndemnuri; urmă apoi o izbucnire de chiote. De pe zidurile mănăstirii, oameni de rînd și monahi făceau semne. Clopotarii deasemenea năboiseră la una din firidele turnului, scoțînd cătră valea Nemțîșorului un strugure de capete. În ogrăzile chiliilor, căraușii se suiseră pe draghinile căruțelor lungindu-și gîturile într-aceeași parte, spre poienile de dincolo de valea Nemțîșorului. Printre copaci rari, printre molizi, pe sub cireși singuratici înfloriți, se arătaseră oșteni călări cu straie colorate. Se mișcau prin puzderia de soare, micșorați de depărtare.

Deci Domnia venea dinspre Rîșca. Involburîndu-se, norodul se urni spre hudiți, ca să iasă la Nemțîșor, întru întîmpinarea alaiului. Atunci se iviră din laturea mănăstirii răzăși călări, cu căpitan domnesc, poprind năvala mulțimii. Un crainic își ridică în suliță cușma, poftînd să deie vestire.

Mișcarea conțeni. Crainicul se sui cu repeziciune deasupra șelei, stînd în picioare pe cal și slobozi porunca :

— Măria sa pofteste să-l așteptați aici ; să-i țineți calea deschisă, ca să poată intra la sfînta icoană făcătoare de minuni.

Ca să fie mai bine urmat asemenea îndemn, răzășii lăsară să cadă suliițele între urechile cailor. Călăreții din poienile de sus coborîră cu grăbire. Curînd lefegii nemți cu căpitanii lor străpunseră hudițile. Alții ocilîră cetățuia mănăstirii, luînd drumul cel mare spre cetate. Alții pe muntele dimpotrivă, suînd la Pocrov.

După rînduiala domnească, căpitani apucau țiiitorile, ca să fie cheile aceluia loc de popas în mîna străjilor mării sale.

A trecut vremea nunților boierești, unde se prînd domnii cu arcanul, gîndea el în sine, luînd amînte la toate, cînstitul staroste Căliman.

Căpitanul al treilea, cu aprod cu prapur, intră cu două sute de pașiri pe hudiță ; mișcînd domol caii, oștenii mării sale își lărgiră loc în medean. Atunci soborul ieși pe poarta cetățuiei, avînd pe prea sfîntitul vlădică Iosif în frunte, în odăjdii. La dreapta și la stînga prea sfîntiei sale, pășea cite un ierodiacon cu făclie. Al treilea diacon purta sfînta Evanghelie legată în argînt, umblînd înaintea vlădicăi. După soborul cuvioșilor monahi, urmau boieri ai ținutului și slujitori domnești.

Clopoțele porniră cu mai mare zvon eînd, în aceleași poieni, cu molizi și cireși înfloriți, se arătă alaiul cel mare. Cei de pe ziduri și din turn cunoscură, în acea depărtare, numai calul alb al mării sale și numai fulgerarea gugiumanului său împodobit cu pietre de olmaz.

CAPITOLUL II

AICI SE ARATA UN VOIEVOD MARE ȘI
UN JDER MITITEL

Cuviosul ieromonah Nicodim, fost în lumea profană fecior al comisului Manole Păr-Negru de la Timiș, era o ființă care-și căuta înțelepciunea întru mîhnire și cărțile sfînte. Voia să uite, de și nu putea, că lumea-i spusese cîndva «al doilea Jder». Avea și el într-adevăr pe obraz, sub coada pleoapei stîngi, acel semn oval, cît ai pune degetul cel mare, împodobit cu păr de culoarea jivinei a cărei poreclă o purta comisul și, după el, toți feciorii domniei sale în număr de cinci.

Întăi fuseseră patru feciori, dar, de vreo șapte ani, se adăogise și al cincilea. La început, cînd sosise la Timiș, între comisul Manole și ștarostele Nechifor Căliman, acel băiețandru subțiratic, străin și orfan, nimeni nu bănuia că el ar fi fiînd mezinul celor patru. Numai după trei ani, jupîneasa Ilisafra comisoaia, care era ageră muiere, începu a se uita cu mare luare-amînte la acel fecioraș șăgalnic, pînă ce descoperi că, în coada ochiului lui stîng, îi naște pata de jder. Întăi a fost o întunecare a pielii, după aceea s-a zămislit perișor în semnul știut domniei sale, întocmai ca la feciorii săi, cît ai pune degetul cel mare. Atuncea s-a spăimîntat foarte jupîneasa Ilisafra, numărîndu-și pe degete nașterile cunoscute ; pe urmă i-a fost mai drag acel prunc săriman, strîngînd partea cu jder la sînul său. Avea un sîn larg dumneaei și un trup bine împlinit, care fusese frumuseță în Țara-de-Sus ; și o privire tare sub sprîncene negre, și un glas îmbielșugat, care săgeta ades, însă nu cu răutate. Măicuța acestui prunc, își zicea dumneaei, așa ca să audă și alții, a

fost mai tinără decit mine și cu mult mai frumoasă, ca să descalice comisul la poarta ei, cînd dumnealui era în pribegie în Țara-de-Jos. Dumnezeu i-a pus semu și l-a trimis tot la mine, ca să-i țin loc celei care s-a prăpădit, cine va fi fost și unde va fi fost, — asta-i o taină pe care nu poate s-o știe nimeni, poate nici comisul.

Cînd intrase mezinul la Timiș, tocmai se întîmpla să-l tundă pe Nicoară la Neamțu și să-l binecuvinteze prea sfințitul Iosif în tagma monahicească, punîndu-i nume nou Nicodim. Așa că și asta părea o rînduială a înțelepciunii Celui mai presus de noi : că Dumnezeu a primit pe feciorul al doilea al casei comisului, însă a adaos îndată pe mezin. Deci fratele său părintele Nicodim îl cunoscuse cel mai puțin pe Ionuț Păr-Ne-gru. Din pricina asta monahul era bucuros să vadă din cînd în cînd pe acest «trimes».

Cum îi intra în chilie lumina aceluï obraz tinerel, se bucura ridicîndu-se de la masa lui de pe tîrfăloagele cele vechi picurate cu ceară, cuprindea pe copil de după umeri și-l săruta în creștetul capului, simțînd în nări mireasmă de flori de cîmp. Îi plăcea după aceea să-l asculte vorbind. Îi da din cînd în cînd învățătură, spunîndu-i cîteva vorbe înțelepte, la care mezinul rîdea. N-avea de unde-l prinde și ce-i face. Era fluture, flacăra, schimbător ca un pui de demon.

Nu era frumos ; avea nas cam mare, ca și tatăl său Jderul cel bătrîn. Avea înclinare spre deșertăciune și strai frumos. «Parcă n-are cui sămăna ? întreba comisoaia înălțîndu-și ochii la sfintele icoane. Așchia nu sare departe de trunchi.»

Era fără liniște ; îi plăcea toate zburdăciunile. Învățase cu ușurință, de mititel, meșteșugurile vinatului la starostele Căliman ; iar acuma era nedespărțit de

fratele său cel mare Simion, între caii de la herghelia domnească. Îndrăznea să încalce harmasarii cei mai nărăvași.

Vorbeau încă, părintele Nicodim și Jderul cel mititel, cînd coborau de sub pădurea din asfințit, de la chilie, ca să intre la adunarea soborului și dregătorilor ținutului, în cetățuie. Clopotele dădeau slavă din cînd în cînd și aveau și răstimpuri de alinare.

— L-am văzut pe măriia sa acu trei ani, își aducea aminte Ionuț. M-a mîngîiat pe obraz și plete. Are la mîna un inel cu pecete mare. N-am îndrăznit să mă uit la măriia sa, dar acuma am să îndrăznesc.

— Ți-a fost frică ? întrebă monahul, zîmbind.

— Da. Așa mi-a mai fost mie frică odată cînd mi s-a făcut inima numai cit o scinteuță. Dar atuncea eram mititel.

— Cînd a fost asta ?

— Asta, bădiță Nicoară, a fost...

— Cînd trecem prin norod, nu-mi spune Nicoară.

— Asta, părinte Nicodim (lasă-mă să-ți spun încețitor «bădiță Nicoară»), asta, părinte Nicodim, mi s-a întîmplat mie cînd aveam numai cinci ani și mergeam cu moș Căliman starostele, ca să prindem iepuri. Are moș Căliman starostele un meșteșug de zvîrle o scurtătură de băț de corn încirligată la capăt, încît pălește iepurele de la douăzeci de pași. Cum i-l scoală cîinii, cum l-a și lovit. Prinde iepurele și cu ogari ; dar mie îmi place mai mult cînd azvîrle scurtătura de corn. Pe urmă se suia calare, mă lua pe botul șelei dinainte, și ne înturnam acasă. Mătușa Varvara ieșea în prag. Acuma într-un rînd, după ce ajungem noi acasă, mătușa Varvara n-are pe cine trimete la moară ca să deie de veste morarului, s-aducă făină pentru colaci. «Moara-i aproape ; se vede din prag ; du-te

tu, Ionuț, și dă poruncă morarului.» Eu mă duc pe carare; ajung la moară și iese în prag morarul cu părul buhos și nu mă sfiesc de el; îi spun ce aveam de spus; după aceea încep să cotilesc încolo și înapoi, până ce ajung în dosul morii și acolo, în dosul morii, văd că întoarce capul și se uită la mine un iepure de o sută de ani. Atuncea m-am spăriat și am țipat. Am fugit acasă și am spus mătușii Varvara întimplarea.

— Care iepure de o sută de ani?

— Era măgărușul morarului, zimbi feciorașul. Am să-ți mai spun eu, bădiță Nicoară și părinte Nicodim, și altele cite mi s-au întimplat mie de când sint eu pe lume. Acuma vine Vodă și n-avem vreme.

— Ascultă, Ionuț, de ce ai cotit pe cararea asta și n-ai dat de-a dreptul printre oameni?

— Am apucat pe altă carare? Nici n-am băgat de samă.

— Ascultă, băietule, nu-ți spurca limba cu neadevăruri.

— Care neadevăruri, bădiță Nicoară?

— De ce-ai ocolit pe staroste?

— Care staroste, bădiță Nicoară și părinte Nicodim?

— Nu te alinta așa ca o muierușcă. Nu știi care staroste?

— Ba știu, bădiță.

— Atuncea de ce-l ocolești în chip viclean? Ți-i rușine de el pentru că-i un om dintr-o stare de jos și tu acuma ești fecioraș de boier?

— Nu-i asta, părinte Nicodim. Dar are un narav, când mă vede. Odată începe: «He-he! ce mai faci, minzule?» Acuma mi-i rușine să-mi zică minz — într-o adunare ca asta și mai ales între femei.

Călugărul își întoarse în dreapta obrazul cu barbă balaie, ca să-și ascundă zîmbetul.

Mezinul se tingui:

— Știu, părinte Nicodim, că am pacate și sint nevrednic de frații mei. Părintele nostru comisul în fiecare zi se fudulește cu domniile voastre. Numai se ridică și-și desfăce pieptul: Am eu niște feciori! zice. Vorbește de dumneavoastră. La mine se uită așa ca la o giză.

— N-are încredere în tine. Ești încă prunc.

Cu toate acestea muța se sparie c-am să-mi iau zborul de sub aripa ei.

— Care muța?

— Așa-i: cuvioșia ta nu mai ai tată și mamă; ești desfăcut de ale lumii. Muța e dumneaei comisoaia Ilisafta Jderoia. Când mă întorceam de la ceair și o căutam din odaie în odaie și o găseam la urmă în kuhne, scoțind pinea din cuptor, dumneaei avea obiceiul să-mi deie o pupăză cu ochi de cernușcă. Uneori, când o găseam cu aluatul în covată, mă împingea afară cu cociorva. Acuma se ploconește în fața mea și se minunează că-mi crește mustața; de unde eu înțeleg că nu mai sint prunc. Bag de samă că țigăncușele fug de mine.

— Ai băgat de samă asta?

— Da. Am spus și comisului. El ride. Zice că mă fudulesc. A pus pe acele țigăncușe, care slujesc la iatacul muței, să-mi coase o naframă. «Ca să-ți ștergi cu ea cașul de la plisc», zice dumnealui. Așa că vezi, cuvioșia ta, cite nacazuri am eu. Cum să mă opresc ca să-mi spuie starostele Căliman: «He-he! ce mai faci, minzule?»

Feciorașul oftă; apoi se luminează la față numai de cît.

Oștenii se rînduiau zid la dreapta și la stînga ; cinstita adunare a locului, cu prea sfințitul în frunte, trecea la apa Nemțisorului. Se alătură și el, cu monahul, între dregători. Omenirea adunată își incremenise talazurile sub soarele puternic al ceasului al treilea al dimineții.

Sunară trimbiți.

În prund, în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemțisorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare prea sfințitul Iosif se opri, ca să primească alaiul mării sale.

Călăreții își struniră caii, scînteind din coifuri și platoșe. Măria sa privi o clipă împrejurimile. Copiii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce friele și scările. Cînd descălecă Domnul, într-o singură mișcare călăreții puseră piciorul la pămînt. Alexandrel-Voievod, feciorul bălan al Domniei, sări de-a dreptul din șa. Purta, ca și părintele său, brocart de Veneția, giuguman de samur și marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoțeau pe stăpin, adică portarul Sucevii Bodea, Toma logofătul și Iuga postelnicul, își lăsară caii în mîna slujitorilor și grăbiră la trecătoarea pirăului.

Cîntăreții soborului începeau, cu glasuri destul de aspre, axion pentru slava mării sale : «Cade-se să te fericiim...»

Vodă Ștefan, călcînd atunci în al patruzecilea an al virstei, avea obrazul ars proaspăt de vîntul de primăvară. Se purta ras, cu mustața ușor cărunțită. Avea o puternică strîngere a buzelor și o privire verde tăioasă. De și scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe cînd suna încă axionul, vlădica Iosif înaintă, caldelnițînd între făcliile diaconilor, apoi, primind sfinta

Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfățișă mării sale ca să-i sărute icoanele de smalț, așezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creștinesc și sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un semn mic, din ochi, pe coconul său să săvîrșească același lucru. Poporul și dregătorii se aplecară adînc în fața slăvitei fețe a mării sale. Prea sfințitul sărută mîna cu pecetea de aur ; Vodă își împlini aceeași datorie cătră bătrînul stareț. Îndată medelnicerul sfîntului lăcaș păși înainte, înfățișînd pînea și sarea. Domnul frînse o viță a colacului. Abia o atinse de buze și se puse în mișcare cu pas viu. Prundul începu să sune de pașii cailor. Cum prea sfințitul Iosif umbla greu în odăjdii, Vodă se opri zîmbind o clipă, și porni iar mai domol, alături de călugăr.

Vlădica are barbă înviersunată și trup încalat, se gindea Jderul cel mititel, rizînd în soare și iscodînd cu ochii toate. Ar vrea să grăiască, dar gîfîie și nu poate. Întoarce ochi desnădăjduiți cătră măria sa. L-ar ruga să păsească și mai încet. A băgat de samă și Alexandrel-Vodă asta și, ca un desmierdat ce este, își îngăduie să zimbească, înturnînd fruntea și privind soarele și împrejurimile. A dat cu ochii de Jder cel mititel, care ride fără de sfială. Și-au legat o clipă privirile. Ionuț înțelege că Săndrel își amintește de el. «Îi pare bine, își urmează el gîndurile. Sîntem de o virstă. Am să-i arăt eu meșteșugurile mele vinătorești.»

Cu mișcare domoală, alaiul domnesc ajunsese la porțile sfintei cetățui. Acolo Vodă se opri, c-o ușoară mișcare de nerăbdare, pipăindu-și locul săbiei la coapsa stîngă și junghierul cu mănunchi de fildeș din dreapta cingătoarei. Spătarul al treilea Chiriac Sturza, care purta spata mării sale, înaintă grabnic, înfățișînd

du-i-o. Era o spată dreaptă, cu strajă înflorită cu rubinuri, în chip de cruce.

— Prea sfințite, grăi Domnul apropiindu-se de vladica Iosif; intră prea sfinția ta cu clerul în biserică, pînă ce eu mă voi arăta norodului. Vin și eu îndată după asta, pentru cele de cuviință.

Fără a aștepta răspuns, măriia sa făcu semn către paicii care purtau de dirlogi caii. Înălțindu-se, Domnul primi spata în mîna dreaptă, ridicînd-o o clipă asupra poporului ingenunchiat și tăcut. Șiragurile dinții păreau a nu cuteza să ridice frunțile către strălucitul chip al Domniei. După năravurile viclene ale moldovenilor, însă, toți se sileau să-l vadă pe furis, strîmbindu-și grumazurile.

Domnul îndemnă din zăbală calul alb, purtîndu-l cîțiva pași. Privi mulțimea îmbulzită și supusă, în medean, pînă către bolniță și la intrările tuturor hudiților. Erau mai mult de douăzeci de mii. Clopotele conteniră; vibrările mai plutiră un timp peste tăcere.

— Să se ridice norodul, porunci măriia sa, ca să privească pe Domnul său și pe fiul nostru Alexandru-Vodă.

Oștenii descălecați, care stăpîneau îmbulzelile, repetară porunca; un murmur scurt se împrăstie în mișcări neregulate de virtej; poporul se sui în sus c-o mișcare de val. Bărbații își scuturară îndărăt pletele, femeile își potriviră ștergarele. Cîteva neveste țipară de sfială, văzînd pe Vodă în asemenea înălțime și săgetări de lumină.

— Noroadelor și creștinilor, zise iarăși stăpînitorul, înălțînd din nou pînă lîngă tîmpla sa dreaptă straja cu rubine a spatei; cunoașteți semnul Domniei mele carele se arată pentru legea lui Hristos Dumnezeu și pentru rînduiala acestui pămînt al Domniei mele. Pof-

tesc tuturor bine și bielșug; să știe și cei de jos că județul nostru nu se va clăti niciodinioară din cumpăna dreaptă poruncită nouă de Cel care stă deasupra vieții și a morții.

Imbulzelile apropiate ascultau cu uimire și înfricoșare aceste vorbe, trecîndu-le îndărăt în pîraie de murmure. Trei țipete înfricoșate izbucniră dintrodată; în mulțimea se zvîrcoli grăbit. Erau țipete de femeie. Se dădu îndată lămurire mării sale că, de mare sfială, în acea clipă o muiere a slobozit din măruntaiele ei un prunc.

Vodă zimbi.

— De unde e acea muiere?

Oamenii se feriră, lăsînd pîrtie pînă acolo. Babe cu concii înalt și cu ștergare o ocroteau; una din ele ridică în soare pruncul înfășurat în broboadele maicei lui. Alexandru-Vodă rise, auzîndu-i orăcăitul. Ștefan-Vodă privi pe coconul său cu asprime, însă numai o clipă, căci se întoarse iarăși zimbind, spre norod, așteptînd răspuns.

— E de la Drăgușeni, măriia ta, dădu lămurire un bătrîn nalt și ciolănos, făcîndu-și loc cu coatele.

Vodă, aplecîndu-și ochii spre el, îl cunoscă numai decît.

— Îți mulțămesc de răspuns, staroste Căliman. Văd că ai venit să-ți cunoști dreptatea.

— Am venit la porunca stăpînului nostru, se fuduli cu mulță umilință Nechifor Căliman, băgînd de samă la uimirea celor din juru-i.

— Ai făcut bine, staroste. Mai dă-mi o lămurire. După țipet nu pot cunoaște dacă e prunc ori fată.

— E flăcău, măriia ta.

— Atunci să fie fiul nostru și numele lui să fie Înălțare, după sfînta zi de azi. Să mi-l înfățișezi, sta-

roste, la patruzeci de zile, cu tot cu mama lui și cu omul ei. Și pe acest prunc cu numele Înălțare ți-l hărăzesc învățacel, să-l faci vinător domnesc.

— Am ascultat porunca, măria ta, și am s-o plinesc întocmai. Iar pînă atunci, Doamne al nostru, să ne dai voie să cinstim cumătria, închinind din fedeleșurile pe care le avem cu noi întru slava măriei tale.

— Staroste Căliman, porunci Vodă ; întâi îngăduiți să iasă Domnul vostru din biserică ; după aceea așteptați dreptățile ; la urmă aveți și invoirea paharelor. Spune-mi dacă te mai poți purta cu vrednicie în slujba pe care o ai.

— Mulțămesc lui Dumnezeu și măriei tale, răspunse bătrînul. Ne purtăm bine ; de ce să spunem că nu, dacă se chiamă că ne purtăm bine ? Văzînd că ni se apropie vremea, ne-am învățat feciorii la treburile domnești. Șapte avem și toți sînt vinători ai măriei tale. Acu patru ani, ca unul carele știm că n-avem să trăim cît lumea, am pus, măria ta, pe Sava dulgherul să ne facă raclă. Cînd și cînd, ca să ne aducem aminte de suflet, ne întristăm, măria ta, și ne culcăm în acea raclă. Dar din ceea primavară, văzînd feciorii noștri că sîntem tot virtos și nu mai murim, au pogorit racla din pod și acuma dau în ea orz la cai.

Domnul se veseli ; iar noroadele cele mai din fund rideau și ele fără să știe de ce.

Astfel măria sa a intrat cu fața luminată pe sub bolta sfintei cetăți, coborînd la biserică. Fără zăbavă, între clerici și făclii, măria sa trecu la icoana făcătoare de minuni a Maicei Domnului, cea zugrăvită de Luca Evanghelistul și dăruită sfîntului lăcaș în vremuri vechi de Paleolog, Împăratul Bizanțului. Prea Curata era împodobită, pentru acea zi de bucurie, cu

văluri albe, care luceau, prin fumegarea făcliilor și umbra naosului, ca flori de primăvară.

După ce cîntară stranele cu puternic glas și se făcură pomenirile, Vodă trecu spre mormîntul lui Ștefan-Vodă Mușat, ca să-i aprindă făclie pe lespede. Il urmau coconul și boierii, arătînd chip întristat. Domnul nu părea întristat în afară ; dar înlăuntru îi sunau stihuri amărite ale cărții neamului său :

Iar Ștefan-Vodă Mușat a omorit pe Ilieș-Vodă Mușat ;

și Roman-Vodă fiul lui Ilie a omorit pe unchiul său Ștefan-Vodă ;

iar Roman-Vodă a pierit inveninat ;

și pe Bogdan-Vodă Mușat l-a omorit fratele său Petru Aron-Vodă ;

iar pe Petru Aron-Vodă l-a tăiat Ștefan-Vodă, feciorul lui Bogdan-Vodă...

Vodă a mingiiat creștetul coconului său ; cînd Alexandrel a ridicat ochii, părintele său i-a zimbit cu dulceață. Indată acea lucire de soare s-a întunecat. Măria sa a ieșit cu fruntea încrețită din sfîntul lăcaș, poruncind dumnealui marelui logofăt Toma să lege cu sfoară verde pergamentul lui Căliman starostele și să-i așeze în ceară roșie pecetea cea mică. Insuși Căliman să vie să-și primească dreptatea după care de atîția ani suspină, iar vornicii să puie iar la locul lor pietrele de hotar, cum au fost din vechi ; iar dumnealui Ciopei pîrcalab să plătească unei sfînte biserici dajdie, pentru sila ce a săvirșit, obiđuind pe un slujitor vrednic al Domniei.

Indată după asta, fiind soarele înălțat pe cer înaintea amiezii, în al cincilea ceas, cuhniile mănăstirii au prins a slobozi bucatele pentru sărăcime.

La stăreție s-au întins mese pentru măria sa și pentru boieri.

Atunci abia, călăuzit de părintele Nicodim, Jderul cel mititel s-a putut apropia, cu destulă sfială, de Domn.

— Acesta e mezinul comisului nostru Manole? a zîmbit Vodă.

— Da. Alexăndrel-Vodă îl cunoaște de anul trecut, de la isprăvile lui de vinătoare.

— Am aflat. Te chiamă Ionuț, te-am mai văzut.

— Ionuț Păr-Negru, măria ta — zis și Jder cel mititel.

— M-aș mira de asemenea poreclă, dacă nu ți-aș cunoaște-o pe obraz, a zîmbit Domnul. Deci ai învățat meșteșug de la Căliman?

— Am învățat, luminate stăpîne.

— Are cîni și șoimi, dădu lămurire coconul Alexăndrel.

Domnul păru a se mira nespus. Bătu pe Ionuț pe umăr.

— Ai cîni?

— Am, luminate stăpîne, o haită Dolca și un cîne Bora. Și am numai un erete, pe care l-am învățat la prepeliți.

Alexăndrel dădu iar lămurire.

— Trebuie răbdare multă. Opt luni i-au trebuit ca să învețe eretele.

— Cum ai făcut, Jder? se miră măria sa.

Flăcăușul se roși de plăcere pînă în albul ochilor.

— Mărite stăpîne, întâi l-am ținut flămînd.

— Pe cine?

— Pe erete, mărite stăpîne. Il chiamă Săgeată. Întâi l-am ținut pe Săgeată flămînd două zile, după aceea am început a-i da bucățele de carne. Eu am în-

vățatura asta de la moș Căliman și de la dinsul am și mînușa de sîrmă în care vîr pumnul drept. Eu is stîngaci, măria ta, și trebuie să pun mînușa în dreapta. Pe acea mînușă de sîrmă pun bucățica de carne și el vine și o ia de pe mînușă. Așa îl țin flămînd și-l învăț încet-încet să vie pe pumn la mine. Il fluier și vine. Strig: Vină, Săgeată! Și el vine. După ce l-am învățat asta, îl deprind să cunoască prepelița. Eretelui îi place capul de prepeliță. Țipă cînd îl ciugulește, așa de tare-i place. Pe urmă ies la cîmp. Ii leg șoimului pe cap deasupra pliscului, în cureluse, un zurgalău mititel de argint. Dolca stirnește paserea; eu dau drumul eretelui de pe pumn; el se duce săgeată și-o prinde; eu is îndată lîngă el; îi aud zurgalăul în iarbă, ori în miriște; îl caut, îi iau vinatul, îi dau capul prepeliții; îl pun la loc pe mînușă. Așa că am adus pentru masa măriei tale prepeliți de la noi de la Timiș; și comisul Manole Păr-Negru mi-a poruncit să sărut mina măriei tale și din partea sa și să spun că toate-s bune și măria sa e dorit acolo.

Vodă zîmbi privind lung pe flăcăuș.

— Ce slujbă faci domnia ta la Timiș?

— Măria ta, n-am slujbă anumită, fărădecît dau ajutor lui bădița Simion. Sînt iepe care fată. Sînt harmasari care au narav. Noi sîntem doftori.

— Te pricepi și-ntr-acest meșteșug?

— Mă pricep, măria ta. Bădița Simion incalică un naravaș; eu incalic altul. El sare ca o lăcustă încolo; eu încoace.

— Mi se pare, măria ta Alexăndrel fiul meu, că vrei să-mi ceri slujitor și prietin pentru tine pe acest Jder, se întoarse Vodă cătră coconul său. Dacă poțesti asta, dă-i mina lui Ionuț Păr-Negru și stați alături la această masă. Prea sfințite părinte Iosif,

binecuvintează pinea și carnea, cu care nu sintem destul de vrednici a ne îndestula, dacă Dumnezeu ar măsura pofta noastră după faptele ce săvârșim.

Vlădica Iosif blagoslovi mîncările. Medelnicerii înfățișară mării sale vasele de argint. Din vasul ales slujitorul luă gustare cu lingura lui. Deasemeni veni cuparul, vărsînd vin în cupă și luînd întăi credința.

Cîntăreții clerici își dreseră glasurile tușînd în chip felurit și impunseră în bagdadie și în ferești melodia psalmului 103, care plăcea îndeosebi mării sale :

Binecuvintează, suflète al meu, pre Domnul!
Doamne Dumnezeuul meu, mare și minunat ești Tu :
cu slavă și strălucire împodobit.

Ochii Voievodului se muieră ca de o bură. Rămase o vreme dus pe gînduri, pe cînd mesenii își întrebunțau cu hărnicie fălcile și dinții. Slujitorii aduceau, dregeau, ștergeau cu șervete minile întinse peste umăr. Vorbirile între meseni urmau în șoaptă. La uși și în cerdac stăteau ca stane de piatră oștenii cu platoșe făcînd straja cuvenită. Se auzea de-afară murmurul mulțimii de dincolo de ziduri, sub soarele amiezii.

— Părinte Iosife, porunci Vodă, chiamă în stînga mea pe cuviosul Nicodim. Imi place s-aud și pe acest fecior al lui Jder.

— A fost feciorul lui Jder, înălțate Doamne. Acuma trăiește intru mare smerenie, despărțit de toate cele lumești.

— Bine. Imi place acest călugăr. A fost și la Sfîntul Munte ?

— A fost, înălțate Doamne. S-a întors chiar în primavara asta.

— Și-a mai sporit învățăturile lui tainice ?

— Măria ta, grăi cu glas coborît prea sfințitul Iosif, Nicodim a aflat învățătură nouă despre vedenia sfințului Ion Teologul. Mai ales măria ta trebuie să cunoști ce spune cuvioșia sa.

— Poate să desfacă înțelesuri din Apocalips ? Asta imi place. De aceea te poftesc să-l chemi lingă mine.

La poruncă, ieromonahul Nicodim veni să se așeze pe un scăunaș în stînga lui Vodă, cu înfățișare cuviincioasă de umilință.

— Cuvioase Nicodime, zise Voievodul, împingînd înaintea sa talgerele de argint ; astăzi cuget mai mult la cele despre care am mai vorbit noi altădată : cele sufletești sint de obicei pline de mîhnire. Dacă acești cinstiți boieri și acești binecredincioși monahi vor tăcea, poftesc să aud acel glas care a grăit în vedenia Teologului la cap. 19.

Se făcu tăcere la acea masă puțin veselă, cum se întimpla în anume zile să fie masa și petrecerea mării sale. Obrazul părintelui Nicodim păru mai prelung, pălit ca de o aducere-aminte. Jder cel mititel se înfricoșă privindu-l. Buzele cuviosului Nicodim se mișcară fără murmur ; apoi din ele izvorî o tînguire, întăi împiedicat și răgușit, apoi mai imblînzit.

«După aceea am auzit în văzduh glas puternic, rostea el cu ochii pe jumătate închiși versetele Apocalipsului, după aceea am auzit în văzduh glas puternic de gloată multă care zicea : Aliluia ! a Domnului Dumnezeuului nostru este mîntuirea, slava, cinstea și puterea.

Am văzut cerul deschis și iată, s-a arătat cal alb. Cel calare are nume Credinciosul și Adevăratul. El judecă și se luptă cu dreptate.

Ochii lui ca para focului. Fruntea, împodobită cu cununii împărătești. Avea scris nume, pe care nimeni nu-l poate ceti și-l știe numai el singur.

Era îmbrăcat cu haină stropită cu sînge.

Oștile din cer îl urmau.

Din gura lui ieșea o sabie ascuțită, ca să lovească neamurile cu ea.»

Prea luminate Doamne, urmă cu glas schimbat cuviosul Nicodim, acel luptător pe cal alb e cuvîntul legii nouă a lui Hristos. Vine vremea ca luptătorul să cheme pe domnii pămîntului intru prigonirea fiarei care s-a ridicat asupra semințiilor. Mehmet e fiara : are șapte capete, adică pacatele de frunte ; și zece coarne, adică infruntarea celor zece porunci. E scris că luptătorul pe cal alb s-o întîmpine și s-o lovească, vărsindu-i spurcăciunea singelui.

Măria sa oftă. Păru mai luminat la obraz și ceru paharnicului să-i umple cupa. Alexăndrel-Vodă lovi cu cotul pe tovarășul său. Amîndoi feciorașii găsiră minut prielnic ca să iasă în lumina de afară.

CAPITOLUL III

SE VEDE CUM SE LEAGĂ O FRĂȚIE DE
CRUCE ȘI SE ARATĂ MAI ALES DESPRE
CE VORBESC TINERII DIN TOATE TIM-
PURILE

Erau amîndoi în primăvara vieții lor și în primăvara tot așa de trecătoare a aceluia an 1469. Din cerdacul de sus al stăreției văzură munții limpezi sub puterea amiezii și valea Nemțisorului învăluită de abur strălucit spre Braniște. Curtea dintre ziduri era

plină de forfotă de călugări ; numai paștirii stăteau neclintii la locurile lor de strajă. Cînd coconul domnesc cobori treptele, cel din capul scării tresări desfăcîndu-și picioarele și bătînd cu sulita în pămînt. Alexăndrel îi zîmbi ; el rămase ca de stîncă, mustăcios și posomorit.

— Acesta-i un alvanit, care stă de obicei la ușa mării sale, lămuri Alexăndrel-Vodă. Mai sînt patru ca dînsul. I-a adus mării sa cu sine din Țara Muntenască. Cînd eram prunc, m-au purtat în brațe.

Atanasie, se răsuci el spre paștir, astăzi n-ai mîncat, nici n-ai băut.

— Este vreme, răspunse sever oșteanul.

— Simțești mirozna de la cuhnii ?

Oșteanul nu răspunse. Coconul se duse rizînd, cu soțul său. Doi tovarăși ai lui Atanasie, doșiți în lăturea și-n umbra scării, scoaseră capete împodobite cu coif și schimbară vorbe mormăite cu soțul lor, apoi se mișcară în urma feciorașilor, priveghindu-i de departe.

În medeanul din afara zidurilor, lumea se împușnase. Sătenii se retrăseseră la căruțele lor, în capetele hudiților și-n ogrăzile chiliilor. Grupe de cite trei legegii stăpîneau toate intrările. În afară de această strînsoare ostășească, era o mișcare vie și venea de pretutindeni zvon de veselie, fiind toată lumea așezată la îndeletnicirea cu bucatele și paharele.

După ce ocoliră zidul, se opriră lîngă bisericuța Sfîntului Ion, privind valea. Dedesubtul lor era gropnița unde stăteau înșirate țestele lucii ale monahilor adormiți. Deasupra, în pajiște, înfloreau clopoței albaștri.

— Măria sa mă ține totdeauna astfel lîngă sine, la adunări și mese, inceptu a da lămurire Alexăndrel-

Vodă. Măria sa zice că așa trebuie, — și eu mă nevoiesc să stau; dar când nu mai pot, cer voie alăturându-mă de măria sa și rezemîndu-mi timpla de umărul mării sale. Atunci măria sa mă mîngîie pe obraz; deci eu înțeleg că mă pot duce. Când nu mă mîngîie, oștez și rămîn la locul meu. Domnia ta, Ionuț, n-ai asemenea nacazuri.

— Am și eu ale mele, răspunse Jderul cel mititel. Dar toate trec, cum spune tătuța.

— Ce nacazuri poți avea domnia ta, Ionuț?

— Ehe! cîte n-am eu! Când fată iepel și răcnește bădița Simion la mine... El nu strigă la slujitori; strigă la mine. Zice că vrea să facă din mine vraci și nălbar. Căci măria sa are nevoie de cai buni pentru oaste; și, dacă n-oi fi eu vraci bun și nălbar, apoi rămîn oștile mării sale fără cai; leapădă iepel și pier mînzii.

Obrazul coconului domnesc se luminează de ris. Un ris palid, cu dinți mărunți. Era în figura cu mustăcioară balaie ceva neliniștit și nesigur.

— Și domnia ta ce faci? Fugi?

— Negreșit. Dar dacă mă buciună, mă întorc. Când eram mititel, nu m-am dus când m-a strigat și mi-a dat o bătaie ca aceea. Știi ce pumn are bădița Simion? Măria ta nu cunoști asemenea nacaz.

— Nu. Dar eu n-am erete al meu, cu care să umblu singur pe cîmp.

— Știi; și nici nu te scalzi la iazul morii. Nici nu stai la pîndă, când țin sobor și fac clacă țigăncușele comisoaiei Ilisafța Jderoaia. Măria ta însă ești voievod și ai să ne stăpînești pe toți, cu toate ale noastre. Eu zic că-i mai bine să fii vodă.

— Mi-ai mai spus asta, și te mulțamești să fii Ionuț Păr-Negru.

— Intocmai, măria ta.

— Aș fi și eu mulțămit să fiu Săndrel; dar măria sa mă înfricoșează cu datoriile pe care, după cit spune măria sa, le au domnii. Căci fiind puterea lor dată de la Dumnezeu, ei trebuie s-o folosească pentru obște. Și bucuriile și desmierdările voievozilor, zice măria sa, trebuiesc să fie puține și ascunse. Avînd toate sub dreapta lor, nu le au pentru sine. Robului și sărmanului le sînt îngăduite greșalele și pacatele; dar stăpînitorii au altă rinduială, căci au datorii mai mari în fața lui Dumnezeu. Așa că eu trebuie să învăț la dascalii, grecește și sirbește, și să aflu ce spune Stagiritul și ce a glăsuț fericitul Orighen.

— Așa-i rinduiala mării tale.

— Crezi că eu nu știu? Mai adaogă și altele: că mătușă-mea Chfajna mă poartă la toate mormintele, ca să mă rog pentru răposaii noștri, care au pierit toți de năprasnică moarte. Iar frații mei mai mici plîng pentru maica lor Doamna Evdochia. În lăuntru, văd adunări în spătărie și aud pe măria sa muștrînd: afară văd oșteni pe ziduri. Aud de judecăți de ocine, de osîndiri de lotri, de războaie. Cunosco că asta-i rinduiala unui voievod și mă silesc să fiu ce se cuvîne; însă doresc să-ți spun o taină.

— Spune, măria ta. Ascult.

— Nu așa, Ionuț. Vreau întăi să înțelegi că eu te-am ales pe domnia ta pentru asta, ca pe un prietin.

— Înțeleg, măria ta; mă bucur și-ți mulțamesc.

— Domnia ta, Ionuț, mi-ai plăcut de anul trecut, cînd te-am văzut întăia oară. Am văzut că ești vrednic și știi atîtea lucruri. Și ai în domnia ta o bărbăție și o credință.

— Mă aflu nevrednic, măria ta, de atîtea laude.

— Nu rîde, Ionuț. Am a-ți încredința o taină. Iar mai înainte de asta, trebuie să alcătuim o frație, ca să am încredințare că nu va ști pe lumea asta nimeni altul decît tine ceea ce am să-ți spun.

— E o taină așa de cumplită, măria ta ?

— E o taină mare.

— Înțeleg, măria ta, că e o taină de dragoste. Iată, măria ta, că ești cu mult mai fericit decît mine.

— De ce ?

— Apoi, măria ta, eu nu am asemenea taină.

— Văd că ești ager, prietine, muștră Voievodul pe soțul său ; însă, chiar de voi fi avînd asemenea dragoste, fericit nu sint. Așa că mai bine ar fi fost să n-o am.

— Măria ta, știu că nu crezi ce spui.

— Ai dreptate. Mai bine ar fi fost să nu fie altele. Întîi și întîi să nu fie dascali. Tu nu-i cunoști.

— Să mă ferească Dumnezeu. Ce-mi trebuie mie asemenea pacoste ? De ce rizi, măria ta ?

— Rid pentru că, dacă vii la curte, la Suceava, precum a orînduit măria sa, are să trebuiască să înveți și tu bucoavnă sirbească și să-ți viri în cap stihuri de Omer.

Ionuț rămase dintrodată gînditor, încruntîndu-și sprincenele.

— Poate ai să cutezi să n-ascuți de porunca măriei sale ?

— Ba nu ; de venit vin, căci am dragoste pentru măria ta și văd că vrei să-mi spui o taină. Dar ce am eu cu învățăturile dascalilor ? Eu trebuie să mă fac nălbar, după rînduiala lui bădița Simion. Părintele Nicodim, care cunoaște adinc din cărți, zice că să învăț și eu buchile, însă tuța nu vrea.

— Cine-i tuța ?

— Tuța e dumnealui comisul Manole Jder. Tuța spune că cei care învață prea mult nebunesc de cap. Iar dacă nu știe dumnealui carte, de ce să știu eu ? Știe părintele Nicodim pentru noi toți. Dacă am învățat noi celelalte lucruri, care-s mai de folos — de atita ne putem lipsi. La urma urmei m-ar fi învățat și pe mine oleacă, dar părintele Dragomir de la noi nu cunoaște slovă. Am aflat acuma la urmă de dascal că-i zodier și cărturar, dar și dascalul Pamfil spune că boierul și oșteanul n-au a-și bate capul cu fleacuri. Știu călugării să cetească și diecii să scrie. E destul. De ce rizi iar, măria ta ?

— Vra să zică, fratele dumnitale, părintele Nicodim, e nebun pentru dumneavoastră toți ?

— Așa spune și tuța, — adicătelea dumnealui comisul Manole Jder. Însă părintele Nicodim ne amenință că nebuni sintem noi. Ce-s războaiele ? ce-s averile ? ce-s boierii ? Deșertăciuni sint, căci omu-i umbră care trece. Se cade să trăim întru duh. Cînd îl aude grăind așa și muștrindu-ne, comisul citeodată se minie, dar după aceea îi trece și se roagă de părintele Nicodim să-l ierte. Acuma binevoiește, măria ta, a-ni spune taina cea de dragoste. De asemenea învățătură sint prea bucurosi, orice ar spune fratele meu ieromonahul.

— Și asta spune el că-i deșertăciune ?

— Și asta ; însă nu-l pot crede. Doresc să am ce încă n-am avut.

— Domnia ta n-ai cunoscut asta, Ionuț ?

— Nu. Eu imi petrec viața în herghelia de la Timiș. Umblu la vînat. Prind păstrăvi. Am învățat a trage cu arcul. Am și știință s-aprind ușor focul, oricînd și oriunde, pe ploaie, ori ninsoare. De ceea ce spui măria ta n-am avut parte.

— Atunci să te scoatem din sălbătăcie și să umbli cu mine, să cunoști lumea.

— Da. Văd că asta-i porunca lui Vodă. Avind și busuiocul descîntat pe care mi l-a pus muța în mîntean și la cușmă, poate s-ajung și eu la o bucurie.

— Ai s-o cunoști, Ionuț, acea bucurie, cînd ți s-a zbate inima în piept. Ascultă ce-am să-ți spun. Dar mai înainte de toate, să îndeplinim frăția de cruce.

— Da.

Cu acest răspuns scurt și bucuros, Jderul cel mititel își trase de la cingătoare jungherul cu plăsele de corn de cerb și-i cercă ascuțișul. Înainte de a-și sufla minica de la incheietura mîinii drepte, se opri ascultînd cu luare-amînte, apoi își întoarse ochii înspre un unghi de zid al bisericuței. Acolo se opri seră cei doi panțiri. Cineva cerea trecere cu glas ascuțit și tînguitor. Sfatul celor doi feciorași fu tulburat de o arătare firavă și strîmbă, care se desprinsese de la zid, înaintînd spre ei. Era un călugăr ascetic, cu trupul mai ridicat la grumazul și umărul sting. Fiind strîmb cumpănit, partea lui cu umărul săltat avea piciorul mai scurt, ceea ce-l făcea să șchiopăteze în aceeași parte.

— Lăsați-mă să mă înfățișez la măria sa Alexandrel-Vodă, se tînguia el, bătînd cu palma dreaptă îndărăt, ca să depărteze de la sine pe oșteni. Eu vreau să-l cunosc pe măria sa și să mă închin măriei sale. L-am visat astă noapte în vis și poate să-i fiu de folos. Binecuvîntat fii, măria ta Alexandru-Vodă, urmă el și se opri gîfîind în fața feciorașilor. Văd cu măria ta pe puiul lui Jder. Asta nu-i tocmai bună tovărășie.

— Cine ești cuvioșia ta, părinte, și ce poțtești ? îl întrebă Alexandrel, încrețindu-și figura cu nemulțămire.

— Nu te supăra, măria ta ; eu sint Stratonic, ticălos monah de la această sfîntă mănăstire. Eu slujesc la bolniță, unde avem priceput vraci de nebuni pe părintele Ifrim.

— Să fii sănătos, părinte Stratonic. De ce nu-ți place tovărășia întru care mă aflu ?

— De ce nu-mi place ? întrebă călugărul cel firav. Am spus eu că nu-mi place ?

— Ai spus. Și ai mai spus că ai ceva cu mine.

— Bine ; dacă am spus, trebuie să fie ceva. Am cu măria ta atîta. Că fiind ucenic al părintelui arhimandrit Ifrim vraciul, umblu în această sfîntă zi căutînd două ierburi : omag și fumul pămîntului. Am dintru amîndouă în traista mea. Mai am în sîn o stecluță, în care am fiertură limpezită din rădăcină de omag. Bună este pentru patima de piept a măriei tale, ca să nu mai tușești. A fost binecuvîntată și ținută nouăzeci și nouă de zile la icoana făcătoare de minuni. Am cerut intrare la luminata față a stăpînului și măria sa mi-a dat învoire să te caut și să-ți pun în mîină acest sfînțit dar. Iar cu puiul de Jder este alta.

— Mulțămesc pentru doftorie, cuvioase părinte Stratonic. Mai rămîne să-mi arăți de ce nu mi-i bună tovărășia.

— Poate-i bună, măria ta, și eu mă înșel, ca cel mai nevrednic și mai umilit care mă aflu, în acest sfînt lăcaș. Iată cum e pricina. Sfînțitul arhimandrit al nostru de la bolniță părintele Ifrim cunoaște nu numai buruieni pentru bolnavii de rînd, ci și un meșteșug de tămăduit nebunii, învățat de la un vraci leah, cînd cuvioșia sa era la învățătură la Varșava. Îndată ce i se aduce un smîntit, cuvioșia sa îl cercează și vede ce și cum. După cît se află de nebun, îi rînduiește pedeapsă. Avem noi acolo la bolniță

feluri de feluri de poloboace cu apă. Pe un mai, țintel smintit îl vîră pînă la brîu într-un asemenea vas. Pe altul mai rău, îl vîră pînă la piept. Pe cei nebuni de tot pînă la gît. Ii cefluiește și-i ține așa. Cînd unul începe a se tîmădui, îl trece dintr-o stare în alta. Așa am fost eu, măria ta. Intăi am stat pînă la gît; pe urmă pînă la genunchi; pe urmă m-am cumișit și acuma — har Domnului Dumnezeu — umblu slobod și sînt de ajutorință altora. S-a zvonit pînă la noi la sfînta mănăstire Neamțu că acest flăcăuș al comisului Jder trage cu arcul, cît nu se află oștean să-l întrecă.

— Acesta-i lucru de laudă, părinte Straton.

— Nici eu nu spun altfel, măria ta. Și așa m-a auzit, măria ta, că are doi cîni învățați la vînătoare și erete cu clonț negru.

— Este întru asta ceva rău și de rușine?

— Nu, măria ta. Am auzit că umblă la vînătoare cu mare aprindere, cît nu-i trebuie nici o nădădă dimineață și pînă sara. Cînd se întoarce la herghelie flămînd și trudit, frate-său îl mîngăiește și bate. Adevărat este?

— Adevărat, mărturisi cu uimire Ionuț.

— Ei, dacă-i adevărat, atuncea să-mi spui care ai plătit cinii?

— I-am plătit cîte un galbăn.

— Și cît te costă eretele?

— Un galbăn.

— Și cîte prepeliți prinzi?

— După cît se întimplă.

— Și ai pedeapsă numai decît să mînînci asemenea vînat?

— Eu nu mînînc prepeliți, cuvioase părinte.

— Și de unde ai avut domnia ta atîtea some de bani ca să plătești erete și cinii?

— Mi-a dat comisul.

— Atuncea și el e în primejdie. Iar pe domnia ta, Jder cel mititel, te sfătuiesc să fii cu mare pază, căci, dacă te află și te prinde părintele Ifrim, te vîră pînă la gît în poloboc. Primește, măria ta Alexandru-Vodă, picăturile de omag. Îți doresc sănătate multă și petrecere bună cu acest zănic.

Feciorașii rămaseră rizînd și privind-se cu ochi umezi de plăcere.

Ionuț își șterse pe coapsă pana jungherului și, puțîn, se aplecă în vîntul într-o vînă de la încheietura minii drepte, ca să iasă o picătură de sînge cît o mîrgică. O întinse spre tovarășul său, care o culese cu virful limbii.

Luînd la rîndul său jungherul, Alexăndrel stătu în cumpănă. Apoi lăsă pe Jder să-l cresteze și să-i ia pi-

... pe frăția noastră că ai să păstrezi taina, Ionuț.

— Ionuț făcu semnul sfintei cruci.

... pe sufletul meu și pe mormîntul mamei care nu mai este și n-am cunoscut-o.

... seră amîndoi cu ochii ațintiți spre zarea cură și spre pădurea de brad de pe culmea Pleșii. Curgea lumina amiezii și florile își istoveau mișcările.

Ascultă, Ionuț, zise deodată cu drăgălășie Alexandru-Vodă, cuprinzînd mina soțului său: eu caut deodată să scap de dascalii mei și de închisoare. Trăim, eu, surorile mele și mătușa Chiajna, ca într-o închisoare, pînă ce s-a lumina iarăși curtea și va veni Doamnă. Deci eu m-am înțeles cu Grigorașcu Jora,

al treilea postelnic, să mă însoțească în petrecerile mele. Iar măriia sa, avînd încredere în Grigorașcu Jora, îl lasă să mă ia cu el. M-a dat în sama lui, el mă păzește și mă poartă. M-a dus cu mare taină Grigorașcu Jora într-un loc care se chiamă Curtea lui Machedon. Acolo are el o prietină, văduvă de boier, căreia îi zice cneaghina Costanda. Am petrecut eu acolo. Pe urmă am poftit să mă ducă în altă parte. Cînd a fost, în toamna trecută, măriia sa la hotarul Pocuției, eu am rămas iarăși în grija lui Jora și m-am dus într-un loc mai depărtat, lîngă Dorohoi. Nici nu ne așezasem bine în popas, cînd au venit slujitori lăsați anume de Grigorașcu Jora la curte, ca să ne cheme la tabăra lui Vodă. Pe loc am purces. Înainte de a ajunge la măriia sa, pe Ceremuș, am bătut, sara, la o curte boierească, cerînd găzduire. Am fost priemiți cuviincios. Era o curte cu robi și avere. Îi zicea Ionășeni. Stăpînul nu mai era. Cneaghina lui, Tudosia, ne-a primit și îndată am văzut și am cunoscut și pe copila cneaghinei, jupînița Nasta. Cneaghina Tudosia a plîns povestindu-ne felurite lucruri despre răposatul dumnisale soț și ne-a dat să mîncăm zarzare dintr-un pom crescut din sîmbure adus de la Anatoția de cătră boierul Ionaș. Bune fructe. Erau rumene pe-o parte. Mă uitam la jupîniță: avea obraji ca acele zarzare. Rîdea la mine, rumenindu-se mai tare și plăcîndu-i vorbele mele. Am strîns-o de mînă, și atunci am simțit acea zvicnire la inimă, despre care ți-am spus că ai s-o ai și domnia ta. Cînd ai să ai acea zvicnire, ai să intri în bucurie și întristare, cum am intrat eu. Băgînd de samă Grigorașcu Jora că mi s-au luminat ochii și pe urmă îndată mi s-au întunecat, a poftit pe jupîneasa Tudosia să meargă să-i arăte caili cei

mari aduși din Țara Leșască, despre care grăia dumneaei. Trebuie numaidecît — zicea el — să vorbească mării sale Domnul despre asemenea cai cum nu se găsesc în Moldova. Noi avem mai mult cai mărunți și iuți, pe cînd caili leșilor sînt nalți și lați în spate, ca să poarte pe călăreții crijaci îmbrăcați numai în fier. Așa i-a vorbit Jora cneaghinei fel și chip încîntînd-o, încît am rămas singur cu Nasta. Eram hotărît să-i spun dintrodată de ce patimă am fost lovit. I-am apucat mîna și nu i-am putut spune nimic. Ea a rîs; eu am cuprins-o; tocmai atunci a trebuit să-mi desfac brațul, căci jupîneasa Tudosia umblase cu mare grabă și se întorsese numaidecît, poftind pe Grigorașcu să binevoiască a-i povesti în casă ce mai are de povestit, ca s-audă și fata. Prin urmare jupînița Nasta asculta cu luare-aminte orice fel de istorisire, pîrînd că nu mai știe nimic despre mine, dacă mai sînt acolo ori dacă am fost într-adevăr pe-acolo vreodată; și rîdea din vreme în vreme arătîndu-și dinții. Atuncea am început să ard pe rug: cînd pe-o parte, cînd pe alta. Mă mișcam sunîndu-mi cînd pîntenii, cînd sabia. Ea nu mă vedea, nici nu m-auzea.

E ușor să înțelegi că n-am putut adormi. M-am zvircolit în așternut, pînă ce Jora, trezindu-se, m-a întrebat ce am. I-am răspuns că n-am nimica. El a prins a rîde și m-a îndemnat să ies puțintel să mă răcoresc. Afară-i văzduh lin de toamnă și lună.

M-am îmbrăcat în pripă. Am ieșit. Am văzut străjerii noștri stînd la porți. Cîinii se liniștiseră, luna bătea într-o fereastră deschisă. M-am apropiat furiș. M-am arătat. Am cunoscut pe jupînița Nasta. Ea a țipat ușor, de sfială mare.

M-am mirat. Am întrebat-o dacă nu m-a auzit și nu m-a văzut.

Nici nu mă văzuse, nici nu mă auzise.

Am crezut ce-mi spune. I-am cuprins mîna, ea mi-a lăsat-o. Iarăși m-am hotărît să-i vorbesc și iarăși n-am putut. M-am hotărît să trec pe fereastră mai aproape de dînsa și m-au oprit zăbrelele. Socot că la domnia mea, cînd va fi să fie, după voința lui Dumnezeu, am să stric acest rău obicei la casele boierilor moldoveni.

— Măria ta, observă Jderul cel mititel, toți oame-nii, fie moldoveni, fie leși, fie unguri, dacă au de pă-zit aur și argint, pun zăbrele la ferestre.

— Ascultă-mă pe mine, Ionuț ; eu am să stric acest obicei. Văzînd că vorba nu-mi priește și zăbrelele nu mă lasă, am tras de mînuță și m-am apropiat pînă ce-am simțit cu gura pufușorul de zarzară.

— Vra să zică, ți-au plăcut zarzarele, măria ta.

— Plăcut.

— Eu n-am gustat niciodată, cit de puțin.

— Acel cit de puțin nu-i bun, Ionuț, ascultă-mă pe mine. Am dorit cu mult mai mult și cu durere. Ca o vicleană ce este, fata rîdea. Dacă ți-a mai fi dor de mine, măria ta, poștește de mă mai vezi. Eu nu pot veni la Suceava. Măria ta ești stăpîn și poți veni la Ionășeni. Inșă nu întîrzia prea mult, măria ta, îmi zice, căci noi avem neamuri în Țara Leșască ; și, după ce ne isprăvim toate treburile moșiei aici, ne ducem la Liov și la neamurile pe care le avem în Lehia.

Atîta am putut vorbi în sara aceea, și m-am dus de m-am culcat iar pe jaratic.

Pot să-ți spun că n-am mai avut, din acea vreme, stare de pace.

Am purces a doua zi, ca să găsim pe măria sa în tabăra de la Ceremuș. M-am bătut fel și chip

cu gîndul, cum aș face să mă întorc iar la Ionășeni. N-a fost chip. Măria sa m-a ținut lîngă sine. Era posomorît și trimetea călărime în olatul lui Crai, pînă ce-au venit cu vorbe de pace castelanii. După ce s-a făcut liniște în Pocuția, ne-am întors la Suceava și măria sa m-a luat cu sine în Țara-de-Jos. Abia după ce ne-am întors din Țara-de-Jos, m-am sfătuit cu Grigorașcu Jora să ne repezim iarăși la Ionășeni. A găsit Jora o pricină, încît măria sa a dat invoice să umblu cu el și cu straja ca totdeauna rînduită. Cînd m-am apropiat de locul cel cu lună plină și cu fereastră zăbreliță, inima mi-a dat semnele ei că-i bolnavă. Cînd am ajuns și slujitorii ne-au deschis, arătînd că stăpînele lor se află în petrecere la neamuri, am lăsat să-mi cadă brațele în jos și m-am uitat lung la Grigorașcu Jora. Să dăm foc curții-lor ? Să purcedem în pradă în Lehia ? Să pun sabia cu straja în pămînt, să mă lăs cu pieptul în ascuțișul ei ? Nici unele să nu faci, măria ta, mi-a spus Grigorașcu Jora. S-aștepți să înflorească zarzarii, la primavară.

Ne-am întors la Suceava. A ales spatarul un om de credință dintre slujitorii lui cei mai de aproape și l-a trimes la Liov. A stat acel om la Liov cinci săptămîni. Și în săptămîna a doua a postului mare s-a întors, aducînd de acolo răspuns că numaidecît să știu că zarzarii se află la locul lor la Ionășeni și au să înflorească iar.

Au înflorit zarzarii într-adevăr. Inșă eu sînt în suferință.

— Ți-i dragă jupînița Nasta, măria ta și frate ? întrebă cu un glas deosebit de dulce Jder.

— Mi-i dragă.

— In primavara asta n-ai văzut-o ?

— N-am văzut-o. N-am putut trece peste opreliștile măriei sale. A trimes iarăși Grigorașcu Jora pe omul său la Ionășeni, cu carte. A găsit toate în floare. Cine îmi trebuie mie zîmbea și părea că mă așteaptă. Am primit răspuns.

— Bun răspuns ?

— Bun, pe cît îl socotesc eu. «Cei ce-au rîs, s-au întristat.»

— Așa spune ?

— Da. Cei ce-au rîs s-au întristat. Dumneata ce înțelegi din asta, Ionuț ?

— Eu înțeleg că trebuie să încalici și să te duci într-o întinsoare la cei ce s-au întristat.

— Tu așa ai face ?

— Fără nici o întîrziere, măria ta.

— Domnia ta poate. Eu sînt ținut de rînduielele Domniei. Căci, pe cît spune măria sa, viața noastră e una și a oamenilor de rînd alta. Noi nu trebuie să ne bucurăm și să ne întristăm pentru noi, căci am pus jertfă ființa noastră. Eu nu cred asta.

— Nici eu nu cred, măria ta, că poate fi asemenea rînduială. Mînzilor le e dată fuga ; feciorilor ca noi dragostea. Eu zic să ne ducem.

— Vra să zică, mergi cu mine ?

— Merg, măria ta. Cum îmi poruncește măria sa să vin la Suceava, la slujba curții, ca să țin măriei tale tovărășie, cum încalic și te urmez. Dacă am straietele gata și muța nu se supără, merg chiar acuma. Dacă nu se poate acuma, vin mai pe urmă. Și cum vin, ținem sfat, ca să vedem ce facem. Ce fel de ochi are ?

— Verzi, sprincenați. Se uită ca dintr-o pîclă.

— E naltă ?

— Nu ; e mărunțică. Iși subție mijlocul și poartă foi lungi, ca leștele. Are o mînuță mititică. Degetele i-s reci ; obrazul fierbinte.

— O chiamă Nasta ?

Jderul cel mititel, cu această întrebare pusă mai mult lui însuși decît coconului domnesc, rămase cu privirile așintite, deslușind, în lumina amiezii, năluca jupîniței. Repede o cunoscuse, repede i se stînsese vederii. Zîmbi cu bucurie tovarășului său.

CAPITOLUL IV

SE VĂDESC ȘI ALTE CUSURURI ALE
PRIETINULUI NOSTRU IONUȚ

După porunca de-acasă, la care se adăogea acum și a Domniei, Ionuț trebuia să se întoarcă chiar în acea zi la Timiș. A doua zi, vineri, de praznicul Sfinților Impărați Constantin și Elena, Vodă urma să se afle în popas la hergheliile măriei sale. Vede acolo cîte sînt de văzut și poruncește ce are de poruncit, apoi trece apa Moldovei și se duce înainte ca să ție scaun de judecată la tîrgul Roman, lîngă Cetatea Nouă.

După ce petrecu pînă la scara stăreției pe coconul domnesc, feciorul cel mai mic al lui Manole Păr-Negru crezu vremea potrivită să se întoarcă la părintele Nicodim, să ieie binecuvîntare de drum. Ca să ajungă pînă la chilia fratelui său, ocoli iar pe la bisericuța Sfîntului Ion, să vadă dacă mai găsește ceva din sfaturile, tainele și visurile acelei amiezi. Cîțiva monahi bătrîni, cu obrazurile deosebit de rumene, se hodineau în umbra streșinii, deasupra gropniții unde

aveau să coboare cîndva, la o hodină mai lungă. Sfoarăiau cu brațele căzute și cu gîturile strîmb întoarse. Se suiseră cătră soare și miresmele. În preajmă, sosi-seră și niște oameni străini, destul de veseli, care mai aveau cu ei ulcioare din care închinau pentru slava mării sale Ștefan-Vodă.

Simțînd nevoie ca să mai fie cîtva timp singur, să clocească o bucurie care născuse în el, o minune a prieteniei și o taină pe care o strîngea numai pentru sine ca pe un odor scump, Ionuț rătăci cătră Vovidenie și ajunsese la părintele Nicodim cînd era soarele la chindie.

Atunci începu a bate și toaca în turnul cel mare; oștenii se mișcară în medean; unii dintre săteni cereau intrare la măriia sa, cu jalobe. După ce intrau în cetățuia mănăstirii, cădeau în genunchi și, numai după ce auzeau din cerdacul stăreției glasul, îndrăzneau să se apropie, să ridice ochii și să cuvinteze. Sus, stătea Vodă întru toată mînia, împresurat de boieri; și spatarul îi ținea spata și buzduganul. Nimeni nu putea să înlătore dreptatea aceluia braț. Ori boier, ori mișel simțea aceeași apăsare ca sub o întocmire neclătită așezată de Dumnezeu. De cînd avea putere se așezase asupra Moldovei, părea că s-au schimbat și stihiiile. Ploile cădeau la timp, iernile aveau omături îmbielșugate. Iazurile stăteau liniștite în zăgazuri; morile și piraiele cîntau în văi; prisăcile se înmulțeau în poienile pădurilor; drumurile erau pașnice. Neguțătorii treceau fără grijă ori la nemți și leși, ori la tătari, ori la Țara Ungurească; plăteau vama cu dreptate, nimeni nu le pricinuia sminteală. Vreme de cinci ani călăreții mării sale au prigonit pe lotri; au stătut răii spînzurați la toate colțurile de dumbrăvi, lîngă drumuri, pînă ce

i-au ciugulit hultanii și corbii și au rămas ciolanele albe. Slujbașii care au fost dovediți că jăcuiesc vămile, ori obișduiesc pe sărman au fost puși în cușcă și coborîți în ocne, ca să nu mai vadă niciodată sfințu-soare. S-a făcut lumină și dreptate în Țara Moldovei și boierii cei făloși și pîntecoși și-au plecat grumazul și s-au supus. Acestea le vorbeau cei care închinau din ulcioare la Sfințu-Ion deasupra gropniții, cei care stăteau încă în jurul chilnelor la Vovidenie, cei care se duceau spre poarta mănăstirii, pe medean.

Clopotele bătură scurt după toacă și alt rînd de oameni intră sub boltă, ca să răzbată în ceea lume, la Domnie, să-și tînguie suferințele; căci tot mai rămăseseră multe drojdii otrăvite din zilele cele vechi, cînd erau domniile schimbătoare. De la canțelaria dumnealui logofătului Toma ieșeau acuma urice nouă, mai bune decît toate cele care au fost pînă acuma.

O samă de gospodari înhamaseră și porneau cătră satele lor. Femeile își strînseseră în ștergare curate nafora și cruciulițele de lemn de chiparos și undelemn binecuvîntat de prea sfințitul Iosif și scrisoarea pentru friguri. Se duceau veseli, încredințați că au biruit dușmăniile, dragostele și moartea.

Din foisorul lui cu stilpi crestați de brad, părintele Nicodim ridică fruntea și zîmbi mezinului. Impinse pe măsută, la o parte, cartea pe care stătuse plecat, și pofti pe Ionuț alături. Bătu din palme și porunci fratelui care se înfățișă la poruncă să aducă apă proaspătă de la fîntînă, o scafă de miere și linguriți de lemn.

Feciorul se așeză în fața monahului.

— Te-am poftit alături, Ionuț, zîmbi părintele Nicodim.

Jderul cel mic trecu lângă fratele său. Aveau o ușoară asemănare amândoi, mai cu samă la ochii de culoarea coajei de castană. Ciudate erau petele de jder, de aceeași mărime. Aveau același zîmbet bun.

— Ai fost cu Alexandrel-Vodă ?

— Da.

— Ți-a povestit întâmplări și nacazuri ale măriei sale ?

— Nu, bădiță Nicoară și părinte Nicodim, răspuse Ionuț cu inima strînsă. I-am spus eu ale mele, cu vînturile și cu caii noștri de la Timiș.

— V-ați împrietinit ?

— Da, părinte Nicodim, însă nu prea tare. După ce i-oi arăta eu toate meșteșugurile mele, are să aibă măria sa mai multă plăcere de mine.

— Bine, Ionuț, fă așa ca să fii drag lui Alexandrel ; atunci are să te iubească și măria sa Domnul nostru ; așa veți avea, tu și frații tăi și părinții tăi, de la măria sa, multă milă. Dacă ai să te duci la curte la Suceava, cum e porunca, ai să dobîndești și învățatură de carte. Nu te oțărî așa, căci cartea nu-i rău lucru. Pentru mine, a fost mîngîierea vieții. M-am însoțit cu ea și cu pustia și am ajuns la liniște și înțelepciune. Să fii deci cuminte și să te supui acelor dascali. Să ascuți de poruncile măriei sale Domnul și să nu te îndupleci la unele zburdăciuni ale lui Alexandrel-Vodă. Nu ți-a spus nimic și nu te-a îndemnat la nimic ?

— Nu mi-a spus nimic și nu m-a îndemnat la nimic, părinte Nicodim.

— Uită-te la mine. De ce ți-s roși obrajii ?

— Pentru că mă bănuiești pe nedrept, bădiță Nicoară.

— Frumos și bine este, Ionuț, să trăiești întru cu-

răție sufletească și să n-ai nimica a ascunde maimarilor tăi, cărora le ești drag. Căci tu, dacă te duci de la casa bătrînilor noștri, are să fie pentru dînșii o mîhnire mare. Și n-ar trebui mîhnirea lor s-o sporești cu vreo faptă necugetată. Mărturisești cu jurămînt ?

— Mărturisesc cu jurămînt, bădiță, pe sufletul meu și al maicei mele cea care s-a prăpădit.

În gînd, Jderul cel mititel își prefăcea cu viclenie vorbele, punîndu-le la frăția de cruce pe care o legase la Sfîntu-Ion. Îi scăpăra negru și roș în priviri, dar se îndărătnicea în legămîntul ce făcuse, mai tare și mai sfînt decît orice pe lume.

— Bine, vorbi cu liniște Nicodim, mîngîindu-l pe frunte. Am încredere în tine. N-aș putea spune că am aceeași credință în Alexandrel-Vodă, care pricinuește multă neliniște părintelui său. Dacă nu ți-a vorbit încă despre niște zburdăciuni ale lui pe care le-a făcut, cu niște fecioare ori văduve tinere de cneji, poate are să-ți vorbească de acum înainte. Fiind și părintele său aplecat spre partea femeiască, la Alexandrel slăbăciunea e și mai mare, pentru că n-are încă în el alte puteri ca să-l înfrîneze. Bune sînt toate ale vieții, dar cu măsură. El se poate duce într-o asemenea nebunie cu capu-n jos ca într-o prăpastie, pe cînd părintele său caută intrările și ieșirile cu chibzuință, stăpînind ce-i place. Tu, dacă ai de învățat întru acestea, învață de la măria sa Domnul, nu de la Alexandrel-Vodă. Ai înțeles ?

— Am înțeles, bădiță Nicoară. Fii încredințat că am să le fac toate bune.

— Încredințat prea tare nu sînt. Avem să vedem. Dacă va fi să fie ceva, dă de știre măriei sale, ori trimete răspuns acasă, să vie la tine unul dintre noi.

Să mai știi ceva la care nu te gîndești, dar care-i mai presus de toate. Dacă se întîmplă o pozna, lovit în inimă e mai cu samă măria sa Domnul. În Alexandrel-Vodă are măria sa nădejdea moștenirii la domnie. Dacă se surpă Alexandrel, măria sa cade în mare suferință. Aș putea spune că pentru acest cocon s-a întîmplat fapta de anul trecut din Secuime, cînd măria sa a prins pe Petru Aron-Vodă și l-a omorît. De mult urmărește măria sa asta, nu atît ca să răz-bune pieirea lui Bogdan-Vodă, cît ca să nu mai fie pe lume alt os din osul lui Alexandru-Vodă Bătrînul. Știînd că va face să cadă capul lui Petru Aron, măria sa și-a pregătît izbăvire, începînd și săvîrșind lăcaș de rugăciune pentru sufletul său. La toamnă, se sfin-țește sfînta mănăstire a Putnei. Acolo își gătește măria sa salaș de veci și pomenire necurmată, ca să-i ierte Dumnezeu această faptă cumplită. Poate Alexandrel nu înțelege încă asta. Poate ai să înțelegi tu, Ionuț.

Jderului celui mititel i se înegurară ochii; dar se îndîrji și tăcu neînduplecat, credincios jurămîntului și frăției de la Sfîntu-Ion.

— Îți sărut mîna, bădiță Nicoară și părinte Nico-dim, șopti el cu dulceață; eu mă duc să-mi gătesc calul. Am poruncă de la tuța și de la muța să fiu azi înapoi.

— Grăbește-te, să nu te apuce noaptea. Luna-i în al treilea pătrar. Nu ți-i frică prin întuneric?

— N-aș putea spune, bădiță Nicoară, că nu mi-i frică. Batîr că-s descîntat, tot mă tem să nu-mi iasă înaintea Necuratul, într-o formă schimbătoare.

— Ori și în ce chip ți s-ar arăta, să nu te temi. Mai ales să nu te temi dacă s-arată în chip de muiere. Mai degrabă teme-te de barbat înarmat.

— Mă tem și de acela, bădiță Nicoară, dar mai puțin. Am și eu armă și săgeți la oblînc. Totuși mărturisesc cu umilință că sînt mult mai fricos decît ceilalți frați ai mei. Bădița Simion se teme numai de parte femeiască. Acest diavol îl suduie el și zi și noapte.

— Are dreptate Simion, zîmbi călugărul. Din pri-cina unui asemenea diavol a rămas el pînă acuma holtei, iar eu am intrat în pustie. Istoria asta ai s-o aili tu cîndva, ca să-ți fie și ție învățătură. Acuma grăbește-te, căci soarele scapătă pe codru. Nu uita dulama. Întreabă calul dacă fratele Gherasim i-a dat grăunțe. Pune-ți pita ce ți-am gătit-o la coburi. Spune celor de la Timiș vești bune și binecuvîntări. Unde te duci?

— Unde mi-ai poruncit, bădiță Nicoară.

— Așează-te o clipă, ca să-ți steie norocul. Are dreptate comisoaia Ilisafte să se uite la tine cu ochii pe care-i știu și să te alinte. Nu pleca pînă nu-ți dau carte de la canțelaria domnească cu pecete, ca să nu te poprească oștenii din Braniște. Cum a aflat că tu duci porunca la Timiș, măria sa a și strigat să ți se scrie carte, ca să nu suferi nici o întîrziere. După ce te-am sărutat și te-am binecuvîntat, du-te.

După ce-și închingă bine calul și-și cercetă sabia și cucura de săgeți, Ionuț se zvîrli în șa fără să atingă scările. Era o mișcare mlădioasă, învățată de la Simion. Punea numai podul palmei pe gru-mazul animalului și se azvîrlea deasupra. Cum se așeza, își sprijinea pumnul drept în șold și privea cu fudulie în juru-i.

— Pruncul acesta are să fie la vremea sa mîndru barbat, îl cîntăriră gospodarii care-l așteptau în hu-

diță, făcându-i loc să treacă. Muierile și fetele din căruțe se uitară la el rîzînd fără de nici o rușine.

Se duse în trap un timp, pînă cătră izvoarele de sub Braniște. Cînd ajunse sus, la focurile călărășilor, straja îl opri. Veni un hotnog, ca să-i vadă cartea; porunci să se înlătore suliișile și-i pofti cale bună.

În pădurea de stejari se făcu noapte. Cînd intră în poienile de pe Ozana, luci luna printre cetini. Găsi popasuri de gospodari ce se întorceau de la hramul sfintei mănăstiri. Erau oameni veseli și prea vorba-reți. Unii îl poftiră să descălece și să ospăteze cu ei. Ionuț mai merse un răstîmp în trap repede, pînă ce rămase iarăși singur. Luna se ridica, descoperind vâlcele pline de ceață.

Din acele vâlcele, ies cîteodată fantasme drume-țului. În noaptea aceea erau însă locurile curate. Se auzeau prepeliți strigînd în ierburi, unele mai aproape, altele depărtate.

Străbătu acele locuri singuratice cu foarte multă luare-aminte, gata să-și facă cruce cu limba ori să puie mîna pe sabie. I se descreți inima cînd ajunse la altă adunare de cărăuși.

Acolo descălecă și trase din cobur pita de grîu.

— Poftim la sfatul nostru pe feciorul lui jupîn Manole comisul, îl întîmpină cu voie bună mai-marele locului. Dacă poftește să ospăteze, să binevoiască a ospăta. Avem vin de la sfînta mănăstire. Cît ne-a mai rămas, să-l istovim pe drum, ca să ducem acasă ulcioarele goale, după cuviință. Poftește, fecior de comis; nu te rușina de oamenii de rînd.

— Nu mă rușinez, cinstite gospodarule.

— Vorba asta-mi place. Ia de bine din ulcior și să te vad și altă dată sănătos. Aș fi vrut să mă duc și eu azi să mă înfățișez la măria sa Ștefan-Vodă,

dar m-am sfiit. Aș fi vrut să-l rog așa: măria ta, fă-mă și pe mine lup. Atunci măria sa ar fi rîs și ar fi înțeles că-l poftesc să mă facă boier.

Ionuț crezu că trebuie să rîdă și el; pe urmă se gîndi că are datoria să se mînie pentru vorbele îndrăznețe ale aceluï gospodar; vinul îl înveseli și-l îmblinzi în același timp.

— Eu i-aș spune alta acestui oaspete tinerel, ca să aibă învățătură la treburile muieresti, se întoarse iar gospodarul cel șagalnic. Să nu se supere dumnealui pentru rugămîntea mea la Ștefan-Vodă, căci eu cunosc pe părintele său, jupîn Manole comisul. I-am fost slujitor și, în multe împrejurări, cu priință. Dacă ar avea mulți măria sa ca dumnealui comisul Manole Păr-Negru, apoi n-ar mai avea ce lucra divanurile mării sale; s-ar odihni sabia sa și i-ar rugini buzduganul. Mă uit la acest fecioraș și-l văd pe părintele său. Să fie sănătos și să aibă parte de dragoste. Să nu te rușinezi, domnia ta, dacă am să-ți spun o întîmplare de pe cînd săream gardurile. Aveam o ibovnică isteată, cu barbat nătărău. Ascultă domnia ta întîmplare cum nu s-a mai pomenit pe lumea asta. Mă înțeleg eu cu dînsa ca să vin sara. Barbatul cel nătărău și gîngav se dusesese la moară și, ca totdeauna, avea a se întoarce a doua zi. Dintr-o întîmplare neașteptată, omul venise înapoi de vreme. Cum ne era înțelegerea, eu trec pîrleazul și bat la ușă, schimbîndu-mi glasul și gîngăvind, ca soțul: Deschide, Sa-salomie! Atunci omul, de pe cuptor, scoate un cap buhos și strigă și el: Ian auzi, măi fe-femeie, du-te și deschide degrabă; mi se pare că mă întorc iar de la moară!

Mai ales muierile din preajma focului rîdeau ascuțit. Unele găsiră în ele atîta cutezare, încît veniră

pină la Ionuț, ca să-l îmbrățișeze și să-l sărute. Se știe într-adevăr că, că dintr-al șaselea an al domniei lui Ștefan-Vodă, de când au început bielșugul și huzurul, buruiana care se chiamă rușine nu mai înfloreste în Țara Moldovei.

Feciorașul se luptă nu cu mare izbîndă și se supuse rîzînd. Cupa de vin mănăstiresc îi înfocase obrajii. Se simțea viteaz ca niciodată și mai ales mînuu. Unul dintre oamenii de la foc, pe cît se vedea cunoscător în lucruri bune, se apropiase de Jder și-i cerceta calul și din laturea dreaptă și din cea stîngă.

— Frumos căluț, grăi el fără să se uite la Ionuț și clătînd din cap cu uimire. Pare că se trage din bun soi.

— Ehe, se amestecă povestitorul cel cu bărbatul nătîng. Pe unde-i fi umblat dumneata, mări și țări, precum spui, e greu să afli sămînță ca cea din care se trage acest harmasaraș.

— Dar de ce, mă rog dumnitale ?

— Cum ? Apoi dumneata n-ai auzit că acest boieraș e al comisului Manole Păr-Negru de la Timiș ?

— Am auzit.

— Ei ? Apoi Manole Păr-Negru e comisul cel mai de samă al mării sale. Și-n grajdul de la Timiș se află sămînța cailor albi ai mării sale.

— Asta n-am știut.

— Dacă n-ai știut pînă acuma, să știi de-acu înainte.

— Oi ști, se supuse omul, cu umilință. Fiind străin de aceste locuri, mă rog să fiu iertat. Ce să spun ? Place-mi calul ; dar și mai mult mi-a plăcut călărețul. L-am cunoscut și pe el că-i de bun soi, după cum se ține în șa și după cum umblă.

— Unu-i Ionuț, feciorul comisului Manole, se bucură una dintre muieri.

Jderul cel mititel își îndreptă grumazul cu semeție și-și pipăi armele. Simți în el mare plăcere și prietinie pentru acel drumeț. Era un om scund, bine legat, cu ochii ageri depărtați și lungiți spre tîmple.

— Dumneata încotro călărești ? ispiți el pe străin.

— Mă duc în Țara-de-Jos, boierule.

— Ești neguțător de cai ?

— Văd c-ai înțeles. Așa este. Inșă nu mă incumet să neguțez cai domnești. Nici nu sînt călăreț ca domnia ta. Acest pag e într-adevăr din seminția harmasărului alb ?

— Este. Ieple de la Timiș fată rar mînzii cu păr curat, după asemănarea lui Catalan. Cînd și cînd iese mînz alb. Care-i alb întreg, ori numai cu țintă în frunte, e al mării sale. Oprit să iasă de la noi și să-l încalice străin.

— Catalan îl chiamă ?

— Da.

— De unde va fi fost adus ?

— E bine să știi și asta, se veseli Ionuț, ca să te miri. Cînd părintele meu comisul a luat iarăși în stăpînire herghelia, după ce mării sa Ștefan-Vodă s-a fost întors la moștenirea sa...

— Cînd s-a petrecut asta ?

— Asta s-a petrecut chiar în cel dintăi an de domnie al mării sale, Dumnezeu să-i deie mulți și buni ani de-acu înainte.

Oamenii de la foc se închinară, dorind viață și izbîndă mării sale. Străinul își trase din cap cușma și-și făcu și el semnul crucii, cu deosebită smerenie.

— În acel an, urmă Ionuț, părintele meu a aflat de la neguțători lioveni cum că niște hoți prea iscu-

șiți ar fi adus tocmai de la capătul pământului, din Ispania, un harmasar furat.

— Adevărat este ?

— Precum îți spun și precum se știe.

— Cine nu știe asta ? mărturisiră gospodarii de la foc.

— Iată, eu nu știu și mă mir foarte.

— Miră-te. Tocmai din Ispania, din grajdurile voievodului harapilor. Acei hoți iscusiți l-au ținut ascuns o vreme, pe urmă l-au purtat așa din loc în loc pînă ce au ajuns în Țara Leșască. Aici au dat într-ascuns veste la Varșava, la Crîm și la Suceava. Comisul a trimes om anumit, cunoscător, care s-a ajuns cu neguțătorii din preț. De-atuncea Catalan stă la Timiș. Era atuncea de zece ani. Acuma are douăzeci și doi. Cinci ani l-a încălicat măria sa ; acuma încalică al doilea fecior al lui. Pe cel dintăi l-a chemat Harap : era curat ca un fulg. Pe-al doilea îl chiamă Vizir : are stea neagră în frunte ca și Catalan. S-a aflat, ori este scris undeva, că măria sa Ștefan-Vodă are mare noroc la război cu acești cai. Cînd a fost războiul cu Matiaș-Crai, harmasarul cel bătrîn a nechezat de trei ori în grajd. Era într-amurg. L-am auzit cu toții și ne-am mirat. Chiar într-acea noapte a fost învăluire de oști lîngă Cetate : iar la Baia a fost mare prăpăd a oștilor lui Crai. Anul trecut, vara, cînd a pierit în Secuime Aron-Vodă, Catalan iarăși a nechezat de trei ori. Dascalul nostru Pamfil zice că acest harmasar ar fi năzdrăvan. Eu pot să-ți spun dumnitale că întăia oară cînd l-am văzut, m-am spăimîntat de el. A rîs la mine. După sfatul dascalului, în ziua de Sinziene, fiind eu atun-

cea mic numai de doisprezece ani, i-am dus pe furiș o tabla de jaratic.

— A mîncat jaraticul ? se miră străinul, cu mîna la falcă.

— Da' de unde ! L-a bătut cu copita dreaptă de dinainte, risipindu-l. Era să ardă grajdul în care șade. Trebuie să știi că șade în grajd deosebit și are slujitori anume în număr de patru. Și bădița Simion se duce totdeauna, noaptea, de-l cercetează.

— De ce-l cercetează ?

— Așa. Ca să se încredințeze că-i acolo. Cum s-au aflat meșteri de l-au furat de la voievodul harapilor, așa s-ar putea afla alții să cerce să-l fure de la noi.

— A-ți aflat c-ar rîvni cineva să răpească un harmasar bătrîn ?

— N-am aflat, nici nu credem că s-ar putea să îndrăznească cineva. Bădița Simion e totdeauna în picioare. Și noi avem cai mai repezi decît Catalan.

— Atuncea nu-i pagubă mare.

— Ba-i mare ; Catalan nu-i alergător, însă vorba dascalului Pamfil trebuie să fie adevărată.

— E năzdrăvan ?

— Este. Cu feciorii lui, măria sa bate toate războaiele. Am întrebat și pe fratele meu părintele Nicodim. El a rîs întăi și n-a vrut să-mi răspundă, pe urmă a întărit și cuvioșia sa că așa este.

— Mă bucur auzind toate acestea, vorbi străinul, închinîndu-se cătră Ionuț.

Izbucni de la drum un glas gros și neprietinos :

— De ce te vei fi bucurînd dumneata așa de tare, omule, nu înțeleg.

Ionuț tresări și se întoarse.

La răsfrîngerile focului văzu pe starostele Nechifor Căliman călare. Ii steclea sub mustăți rînjetul dinților. Feciorașul avu strîngere de inimă și neplăcere.

— He-he! ce povești spui dumneata aicea, mînzule? urmă fără de nici o sială starostele. Mi se pare că ai trebi la Timiș și te-așteaptă comîsul. Văd că drumurile dumnitale sînt cam cu întîrziere. Nu-ți va fi fiind cumva frică?

Față cu asemenea înfruntare, Ionuț avu întăi o mișcare de mînie, să tragă sabia și să pălească în numele tatălui pe moșneag. Totuși nu îndrăzni, căci acel staroste Nechifor Căliman era ocrotitorul său din pruncie. Vorbele lui moș Căliman erau totdeauna repezite, însă purcedeau dintr-o inimă blîndă. Pe lîngă asta, de la el își are dobîndite meșteșugurile lui, cu care se poate făli înaintea lumii. Afară de asta, la dreptul vorbind, uncheșul are dreptate. Un fecior de boier care stă și se rotește ca un păun între oameni de rînd nu-i sănătos lucru: așa ar spune și comîsul. Dar mai ales comisoaia Ilisafta are să se supere. Fără să bage de samă zîmbetele piezișe ale adunării de la foc, Jderul cel mititel puse podul palmei drepte în grumazul calului și săltă în șa. Porni numaidecît, lăsînd pe prietinul cel nou, neguțătorul de cai.

Starostele îl ajunse din urmă.

— Ionuț, îl întrebă starostele, cine era acel străin care te ispitea?

— Nu știu, răspunse rușinat feciorașul.

Voise el să ispitească pe acel străin. Nu-i știa nici numele, nici locul de unde vine.

— Am stat de vorbă cu dînsul în popas, se întoarse el cu supunere spre bătrînul Căliman.

— I-ai vorbit de harmasarul domnesc?

— Da.

— I-ai spus unde stă și cine-l păzește?

— Ai auzit domnia ta asta?

— Nu; dar poate te-a întreat.

— I-am spus, uncheșule, numai că-i năzdrăvan, precum se știe.

— Mie nu-mi plac călătorii străini care vor să afle toate, mormăi starostele. Dacă n-aș avea treburi și nu m-aș grăbi, m-aș întoarce să-l găsesc și să-i spun ceva la ureche.

— Nu-i nevoie, uncheșule, pare un creștin detreabă.

— Ești vînător tînăr, mînzule; cîte paseri zboară domnia ta crezi că toate se mîmîncă. Iaca, ajungem la Vînători. Nici domnia ta nu mai ai mult pînă la Tîrg. Se ridică luna și ții numai o întinsoare pînă acasă. Nu te mai oprești nicăieri și-ți muști limba dacă te mai întreabă cineva ceva. Jupîneasa Ilisafta te așteaptă cu masa întinsă; are să te mustre pentru întîrziere. Eu mă opresc. Noapte bună! Să nu te superi pe staroste.

— Nu mă supăr, uncheșule.

— Du-te, Făt-Frumos, și nu mai greși.

— Mă duc; dar trebuie mai întăi să mărturisesc că i-am spus unde stă Catalan și cine-l păzește.

— I-ai spus acelu străin?

— I-am spus. Cred că n-am făcut nici un rău.

— Dar de unde! Ai făcut chiar bine. Ar fi trebuit să-l poftești să vie cu domnia ta, să-i deschizi porțile, să-l treci pîrleazurile. Eu spun numai atîta, mînzule, că un fecior de boier nu-i frumos să steie la taclale cu oameni din prostime. Buni sînt și oamenii de rînd; dar unii dintre ei îs vicleni.

— Acesta mi s-a părut om detreabă și prietin.

— Nu vorbesc de acesta ; vorbesc de alții. Fii fără grijă și umblă sănătos. Știi c-am prefăcut lăptocul morii, unde te scăldai când erai un ținc numai de-o șchioapă. Dacă l-ai mai vedea o dată, l-ai cunoaște ?

— Pe cine ? Pe omul acela ? Cred că da.

— I-ai văzut ochii ?

— N-am băgat de samă, uncheșule.

— Atuncea-i bine. Să știi că măgărușul acela de care te-ai înfricoșat tot trăiește. Nu mai sta.

Starostele Căliman atinse cu mâna-i mare umărul feciorașului și-l lăsă să treacă mai departe, pe drumul Tîrgului, iar el rămase în loc o vreme, mîncîndu-și mustața căruntă și mormăind. Când Ionuț intră în cotitură, bătrînul își întoarse în loc calul și porni îndărăt spre popasul cu gospodari veseli.

Luna se ridicase spre amiază. Satul vînătorilor domnești rămase în urma lui Jder ; apele Ozanei sclipiră sub Cetate. Înălțîndu-și ochii cu oarecare sfială Ionuț privi pieziș zidăriile de deasupra rîpii și-un turn din laturea dinspre Tîrg, pe care stătea un străjer neclintit.

În trecătoarea aceea printre ape și prin lunca nestatornică a rîului, era partea cea mai primejdioasă a drumului său, căci în temelile acelei vechi cetăți sălășluiau duhuri. Mulți le-au auzit chemînd și gemînd. În turnul fără de străjer cade uneori, la furtuni de vară, trăsnetul.

Puse pinteni calului. Apoi deodată strînse frîul, ascultînd, cu inima ghemuită. Cînta din Cetate un cucoș, cu glas stîns.

Își înghiți frica și-și repezi harmasarașul pag. După ce ocoli Tîrgul, își domoli iar mersul pe sub dumbravă. Rupse o frunză și cîntă singurătății, ca să depărteze fantasmele. Într-adevăr, cît cîntă, le ținu

departe. Le zărea numai cu coada ochiului, mișcîndu-și trupurile de abur pe fînațuri. Veneau dintr-acolo miresme, ca suflări ale lor.

Dintrodată tresări, de sunet de corn. O bucurie năprasnică îi umplu toată ființa și izbucni într-un strigăt :

— Dumneata ești, bădiță Simioane ?

— Noi sîntem, răspunse un glas.

«Am ajuns la movila lui Balțat !» răsufală ușurat Jderul cel mititel. Și chiui din nou.

— Hai-hai ! că te-așteaptă acasă muța, să te tragă de urechi, ridea Simion prin întuneric.

Ionuț se bucura auzindu-i numai glasul, fără să vadă încă pe fratele său mai mare.

CAPITOLUL V

ÎN CARE SE ÎNFĂȚIȘEAZĂ COMISUL MANOLE JDER ȘI MAI CU SAMĂ DUMNEAEI
COMISOAIA ILISAFTA JDEROAIA

În sara aceea a strălucitei Înălțări a Domnului nostru Hristos, după ce pentru toată lumea asta fusese zi de hodină și de petrecere, jupîneasa Ilisaftha comisoaia abia își simțea trupul, așa de multe îi fuseseră umbletele și truda, ca să gătească primirea de a doua zi a măriei sale. În odaia cea mare de la intrarea caselor ardeau făclii în sfeșnice ; în iatacul domniei sale și al comisului lucea sîmburele de lumină al candeliei, la icoane ; în pridvor venea puțină lucire prin ușile date în laturi. Aici, în pridvor, pe un divan cu saltele de lînă, încerca dumneaei să aibă puțină tihnă pentru ciolanele-i trudite. Comisul

ședea într-un jilț cu pernă, mai la o parte. Din când în când veneau slujitori și-i tulburau. Comisoaia își zîngănea cheile, se sălta de la locul ei și se ducea. Se întorcea și se așeza iar în fundul divanului, oftînd și gemînd. Orișicît de trudită era gospodina casei, avea încă spor la vorbă, aducîndu-și aminte de o mulțime de fapte ciudate și sfătuind cu comisul Manole. Dumnealui era un om puțin vorbareț și dădea din când în când răspunsuri pe cît se putea mai scurte, totuși aceste răspunsuri îndeplineau slujba undelemnului pe care-l torni peste foc.

De cum înserase, dumneaei se frămînta că nu mai vine «plodul cela».

— Nu știi ce minte au unii părinți, zicea ea privind spre un stîlp al cerdacului, ca și cum acela era părinții; nu știi ce minte au unii părinți de trimet niște copii la treburi grele și-i lasă după aceea în primejdie, ca să se întoarcă singuri la vreme de noapte. Ce s-a întîmplat acu doi ani cu băietul lui Todiraș Aramă, jitnicerul, de la Bălțătești? Fiind trimes în munte la Sihla, ca s-aducă seu sfințit care-i trebuia jupînesei Mălina, a ajuns într-un loc unde l-au împresurat neguri. Din acele neguri s-a ales o apă; din acea apă a ieșit o arătare cu păr despletit și cu ghiare. Încaltea dacă ar fi fost pieptănată și s-ar fi uitat frumos, — știu eu că asta ai vrea să spui dumneata; — dar nu era pieptănată și se uita înfricoșat și rînjind. A spus băietul repede Tatăl-nostru, și-a făcut cruce cu limba, pe urmă s-a întors și s-a pus cu fruntea într-un trunchi de brad. A simțit cum îl pipăie ghiarele și i se freacă de mîni pâr aspru. A tras repede mîinile în sus și a strigat cît ce-a putut: Piei, Satană! Atuncea Satana l-a apucat cu colții de partea de dinapoi a straiului. A zăcut băie-

tul trei săptămîni din acea spaimă. Ii pierise graiul. A trebuit să vie egumenul de la Sihla, să-i cetească deslegările.

— A fost un urs.

— Care urs, cînd avea înfățișare femeiască și era despletită?

— Atuncea ursoaică.

— Dumnitale îți vine a pruji, ca totdeauna. Ai tot atîta minte ca în acei ani cînd ne-am cunoscut la Tîrgu-Doamnei. Frumos iarmaroc era atuncea și feluri de feluri de șatre cu mărfuri din Țara Nemțască și din Țara Leșască. Dumneata te-ai pus să te trîntești c-un tatar gol pînă la mijloc, care se fudulea, pe o podină, că om mai tare decît dînsul nu s-a aflat de la Alisandru Machedon! Asemenea oameni care se luptă prin iarmaroace au dresuri, umblă unși cu unsori descîntate, ca să-ți lunece mîna de pe trupul lor; îs rași pe cap, ca să nu-i poți apuca de păr; știu meșteșuguri ascunse de te înhață de dedesubt și te zvîrl în cap, cum am mai văzut că s-a întîmplat de atîtea ori. Ce ți-a venit dumnitale să te iei la trîntă cu asemenea dihanie? Din dragoste pentru mine? Ca să te fudulești și să-ți arăți puterea? Dar aveai a lupta cu mine, nu cu acel tatar. Ei, iaca, aceea minte ai avut și te-ai luptat cu dînsul. Vrei să spui că nu te-a răpus?

— Vreau să spun.

— Însă putea să te răpuie; și atuncea nu mai eram comisoaia Ilisaftea și n-aveam patru feciori și cu acesta care nu mai vine al cincilea. Adicătelea 'avem unul pe care l-am prăpădit și de aceea ne-a venit acest mezin în loc. Dar părinții au asemenea minte, că vor să-l piardă și pe acesta. Care-i acolo? Tu ești, nană Chiră? Ce vă mai trebuie, de nu-mi

lăsați și mie o leacă de tihnă la o zi ca asta ? să stau liniștită, să tac, să nu spun nimica și să n-aud nimica. Ce vă mai trebuie de la camară ? Iaca vin.

Știu, cât ai stat singur, cinstite comise, ai oftat că ai scăpat de mine. Însă eu m-am întors, că alt loc, pentru puțină hodină, n-am în altă parte. Mi-am adus aminte de alta. Acu cinci ori șase ani...

— Trebuie să fie mai de mult.

— Nu. Se împlinesc tocmai șase ani la Sîn-Petru. Eram în Tîrg, sub Cetate. La Petrea Gotcu, nuntă a unei surori a lui. Băietul cel mititel al lui Petrea Gotcu a căzut în fîntînă.

— Ce-a căutat a aflat. L-a scos ud și i-a tras tatu-său o bătaie, cum se cuvine.

— Lasă asta. Vorbesc de cîte se pot întîmpla copiilor.

— Acela era de șase ani. Ionuț e barbat.

— Cine spune asta ? Apoi cînd erai în vîrsta lui nu te-ai luat la trîntă cu tatarul în iarmaroc la Tîrgu-Doamnei ? Ce minte a fost aceea ? Și după asta, la două zile, n-ai sărit peste zaplaz la curtea lătuței și n-ai venit la fereastra mea, ca să-mi spui ceva la ureche ? Minte-i asta ? Te-au simțit cîinii și au sărit hămăind care dincotro ? S-au sculat slujitorii cu ciomege, crezînd că au intrat hoții ? A trebuit să te cațări pe stîlpul cerdacului și să te vîri pe sub streșină, în pod. Încît era o mirare de ce baț cîinii la fereastra mea. Am spus o minciună, că am văzut pe cineva venind în fugă de la grajduri și sărind zaplazul prin dreptul ferestrei mele. Au fost chemați toți slujitorii și robii la poruncă ; i-au numărat ; nu lipsea nimene. Trebuie să fie vreun duh necurat, am zis eu ; de aceea cîinii nu mai conținesc. Pe urmă

am mărturisit părintelui Dumitru întîmplarea și el mi-a făcut rugăciunea de iertare.

— Nu erai vinovată.

— Atuncea n-am avut nici o vină. Dar la un an după aceea n-ai tăiat o gratie ?

— Atuncea n-au lătrat cîinii. Le-am dat cilț cu smoală, de și-au încleștat fălcile.

— N-ai tăiat o gratie ? și n-ai intrat la mine în ietăcel ? M-am spăriat așa de cumplit, încît mi s-au încleștat fălcile și mie, și n-am putut da un strigăt. Spune dac-a fost minte, asta, la dumneata !

— Atuncea n-ai mărturisit părintelui Dumitru.

— Parcă despre asta-i vorba ? E vorba că umblă un copil, pe drum primejdios, la vreme de noapte, și cine știe ce i se poate întîmpla ! Nu l-am prăpădit oare pe unul tot pentru nebunii ? Dare-ar fi dat Dumnezeu să nu mai fi avut trecere și stare în Țara Moldovei acea grecoaică Sofia, din pricina căreia vârs și astăzi lacrimi.

— Sofia însămnă, grecește, înțelepciune.

— Asta-i altă dovadă de minte la dumneata, că zîmbești cînd m-auzi suspinînd și mă vezi lăcrămînd. Cunosoc toate cîte le-ai pregătit să mi le spui, că aceea muiere n-a fost cu nimica vinovată dac-a fost dragă la doi frați, că așa a fost voia lui Dumnezeu, că monahul și-a găsit împăcare și primire bună întru cele dumnezeiești ; toate le-am ascultat și iar le-am ascultat ; și nici unele din ele n-au fost ca o apă bună, să-mi stingă amărăciunea. Am să te întreb și dumneata să-mi răspunzi cu dreptate, fără să-ți jimbezi dinții în barbă, — știu că încă-s tari și sfarmi cu ei alune — ; să-mi răspunzi cu dreptate, ce-a căutat ea din țara ei, de la Chios, să vie la Moldova ? Vrei să spui că au tăiat turcii pe tatu-său și pe mă-sa

și ea a venit la un unchi al ei, negustor la Galați ? Eu nu vreau să cunosc asta ; trebuia să rămîie la Chios. Dacă ar fi furat-o turcii, ar fi nenorocit niște păgîni, nu mi-ar fi pricinuit mie supărare și n-ar fi tulburat două suflete de creștini. Dar hai să zicem că a venit la Galați, la un unchi al ei. Cine a pus-o să nu șadă locului, la Galați ? Și de ce numai decît a trebuit să se afle la tîrgul Bîrladului, cînd mîria sa a coborît în Țara-de-Jos, să orînduiască lucrurile și în acea parte de lume ? Nu s-a arătat numai lui Simion ; s-a arătat și lui Nicoară. Nu i-a plăcut numai un boier tînăr al mării sale ; i-au plăcut doi. În zilele de frupt primea pe unul, în zilele de post pe altul. Mai era o deosebire : că unul intra cătărîndu-se pe-o fereastră, și altul venea printr-o grădină, din altă uliță. Duminica, fiind zi de hodină pentru dînsa, feciorii n-au putut răbda, pentru frumuseța ei și pentru focul pe care-l aveau — sămănînd întru aceasta cu cineva anume ! — și s-au dus amîndoi fără să știe unul de altul și necunoscînd nici unul din ei dragostea celuilalt ; și cînd s-au întîlnit prin întuneric, au tras săbiile și s-au pălit în cap. Cel întăi a sîngerat Simion și a strigat, atunci l-a cunoscut celalalt și-au stat, poruncind să se facă lumină. Au judecat-o ei acolo pe greacă, au vrut s-o taie, pe urmă s-au îngreșat de asemenea înfățișare a Diavolului, care făptuiește asemenea lucruri pe lume. Adevărat că a rămas inima lor arsă ; că s-au despărțit cu lacrimi și unul a intrat în pustie, iar altul nu vrea să mai cunoască alte naramze cu bun gust decît cele care au fost de la Chios și acuma nu mai sînt. Pentru nebunii de aceste, pentru care știu eu cină este vinovat — căci acela este cap și început — pentru aceste nebunii pătimeste mai cu samă biata

comisoaie Ilisafă. Altora nimic nu le pasă ; își sterclesc dinții într-un măturoi de barbă și-și întorc obrazul încolo, ca să nu-i văd eu ; nu le pasă nimic, căci a rămas încă în ei drojdia nebuniilor ; și-n nebuniile altora cunosc pe ale sale !

Iar mă chiamă cămărășița pentru claponii pe care i-a adus de la cuhnii.

Of-of ! acele nebunii mi-au mîncat mie sănătatea, pentru acele nebunii mi-a surit părul la tîmple ; pentru acelea oftez și lăcrămez și acuma. Ce-am fost eu vinovată, să-mi vie acest prunc pentru care îmi tremură inima acuma ? Ce face el acuma, la asemenea vreme tîrzie ? N-ar fi fost mai potrivit să nu mi-l aduci ? Adică n-ar fi fost mai bine să nu nimerești acolo unde-a fost, la apa Nistrului — fiind pribeag și singur și departe de mine ? Nici acuma nu mi-ai mărturisit dacă maica lui a fost moldovancă de-a noastră ori tătăroaică ? Am stat eu și m-am gîndit ; am stat și m-am gîndit : trebuie să fi fost tatarcă.

Asta însă nu se poate, căci Jderul îți samănă dumnitale, iar mai ales îmi samănă mie și eu nu sînt din acea seminție. Atuncea va fi fost moldovancă ; și nu pricep ce fel de oameni sînt aceia care spun că ar fi fost tatarcă.

— N-am spus eu că ar fi fost păgînă.

— Dar cine ?

— Nu știu. Alții.

— Care alții ? Nu cumva am spus eu ? Dumnezeu să-i plătească pentru binele pe care mi l-a făcut.

— Jupîneasă Ilisafă, zise comisul întorcînd fruntea și încruntînd sprînceana, lasă stîlpul, uită-te la mine, nu te uita la el. Ar fi trebuit să am totdeauna la mine răbuș, ca să însemn de cîte ori mi-ai scos ochii cu pacatele și nebuniile mele. Mai cu samă

această muștrare aș fi creștat-o a mia una oară. Eu nici n-am mai avut nevoie să mă mai mărturisesc la părintele Dragomir. Sfinția sa știa de mai înainte toate de la dumneata ; și încă împodobite și înflorite fel și chip. Când vine părintele Dragomir să-ți primească mărturisirile, îl ții jumătate de zi. Așa că el de departe mă binecuvintează pe mine și-mi dă drumul. Pentru atâtea muștrări, eu socot că Domnul Dumnezeu are să-mi dea un scaun de lumină, în cer. Jupîneasă Ilisaftă, lasă greșala aceea a mea să doarmă somnul cel fără deșteptare.

— Nu te supăra, comise, scînci jupîneasă Ilisafta, întorcînd spre soțul său ochi încă frumos sprînce-nați ; pentru cei adormiți și iertați se cade să lepăd aceste lacrimi și să poftesc pe preot să le facă pomenire. Nu știu cum a chemat-o.

— Nu-i nevoie să știi, femeie.

— Of, totdeauna eu rămîn cea vinovată și cea mîhnită ! Căci eu am tremurat ș-am plîns cînd ai fost pribeag în străinătăți ; și de cîte ori te-ai dus cu măriia sa la oaste m-am temut să nu ți se întorcă decît pomenirea ; și de cîte ori dascalul Pamfil cește în gromovnic că iar are să fie zavistie mare și tăiere, și războaie între împărați, mi se încrîncenă inima și n-am somn, gîndindu-mă tot la soțul meu care are slujbă domnească și răspundere mare. De cînd eram o copilă de șaisprezece ani l-am iubit și totdeauna am închis ochii cînd mă mîngîia ; iar acuma am ajuns să aud de la domnia sa asemenea vorbe.

— Care vorbe ? Te poftesc să nu plîngi, jupîneasă Ilisaftă ; lacrimile femeii tulbură veninul barbă-tului.

— Bine, atuncea nu mai plîng. Inșă vreau să-i știu numele acelei tatarce.

— Jupîneasă Ilisaftă, de vreo cincisprezece ani tot mă gîndesc să-mi întocmesc acel răbuș. De mîni să știi că-l pun la cingătoare.

— Am auzit eu asta de multe ori. Mîni e primirea mării sale. Lasă pe poimîni. Iar pînă atuncea spune ce fac eu cu acel nelegiuit căruia nu-i pasă ?

— Acel nelegiuit vine pe drum cîntînd.

— Să știi, comise, că se teme.

— Nu se poate ; e sîngele meu.

— Dumneata nu te fuduli degeaba. Copilu-i copil, și se teme. Ți-am spus să nu-l trimeți. Dumneata l-ai trimes.

— Mira-m-aș ! Ți-am spus eu, jupîneasă Ilisaftă, să-l trimeți ? Cine m-a rugat ? urmă comisul întorcîndu-se spre stîlp ; cine m-a rugat fel și chip să trimet copilul, ca să fie în ochii Domniei, să se bucure de mila mării sale ? Aș vrea să știu cine m-a rugat ? Poate știi dumneata, jupîneasă Ilisaftă ?

— Nu-mi aduc aminte să te fi rugat eu ; îmi aduc aminte că i-ai poruncit să încalice. Ai strigat în casă să i se puie mîncare la oblînc ; ai mai strigat o dată să nu uite comisoaia să deie băietului contășul cel frumos și căciulița ; ai mai strigat o dată la argați să frece pe pag și să-l lustruiască. Acuma ia-l de mîna și pofteste-l la masa pusă. Făcliile ard de trei ceasuri.

— Pe cît vād, am să-l iau de mîna și am să ți-l aduc să-l culci cu capu-n poală, să-i cînți ca unui sugaci. Il aud venind cu frate-său. Ii cunosc glasul. Cine-a vorbit de frică la un fecior al meu, să facă bine să mai spuie o dată.

— Unde-i ? strigă jupîneasă Ilisafta, rănită.

Rănită stătu numai o clipă. Zvircolindu-se și sărind din fundul divanului, se repezi în întuneric pe drumușorul dintre tei. Slujitorii ieșiseră de la saraiuri, cu făchii de rășină. Făptura mătăhăloasă a lui Simion, Jderul cel mare, apăru cea dintâi ochilor uimiți ai comisoaiei Ilisafte. Pe sub brațul lui Simion, își scoase capul Jderul cel mititel, rizînd. Comisoaia îl primi strîngîndu-l între sini.

— Se îngrijea comisul că ți-ar fi fost frică, noaptea, la drum, îl mîngîia dumneaei c-un glas plin de dulceață.

Din frumusețile și lucrurile prea plăcute ale tinereții dumnisale, cărora căzuse robit Manole Păr-Negru cu ani în urmă, mai ales glasul, ca o strună gravă de argint, se păstrase neschimbat. Era un glas tînăr și învăluitor, pe care și feciorașul se deprinsese a-l îngîna în alintările lui; și tocmai acel glas era acuma osînda comisului în zilele cînd stătea singur cu soția lui în pridvor. În iatac, comisul nu intra decît după ce jupîneasa Ilisafte adormea. Se întîmpla uneori că dumneaei se trezea din somn și prindea să-i spuie întîmplări și muștrări pînă la un ceas tîrziu al nopții. Comisul lua atunci de pe masă ceasornicul de năsip și-l ducea afară, ca să rămîie vremea pedepsei lui fără măsurătoare.

— Ai umblat bine? nu ți s-a întîmplat nimica? urma jupîneasa Ilisafte să întrebe.

Feciorașul nu putea răspunde, din pricină că se culcase cu nasul în horbotele pieptului plin și moale al comisoaiei. Ea își apleca asupra lui căița naltă a capului, înfășurată cu broboadă albă și-și legăna foile crețe.

— Iaca așa am mai fost eu fără astîmpăr o dată. Cîți ani sînt de atuncea? Se împlinesc cinci ani astăzi. Tot așa la o Sfîntă Înălțare, te-ai fost dus în

munte cu tatarul. El a avut a sui la o stîină; tu nu se știe ce-ai făcut. Poate te-ai rătăcit, ori te-a învăluit o negură rea. Tatarul se uita spăriat la mine cu ochii cît gura paharului. Am sculat țiganii în bătaie de bici. Au umblat în Valea Largă; s-au suit la Călmățui; au ajuns în Plai și-au coborît pe la Curmătura Lupilor; au dat pe la Balta Dracului, ptiu-ptiu-ptiu! cruce de aur, nu te-au găsit nicăirea...

— Cum era să-l găsească acolo, dacă el era acasă? se veseli gros comisul.

— Cine putea ști că s-a suit într-un pod cu fîn?

— Așa-i; nu putea să știe nimeni. Vin-aici, băiete, porunci Manole Păr-Negru.

Flăcăuașul se smulse rușinat din horbote și dădu fuga în pridvor, frecîndu-și nasul.

— Aicea-s, tuță.

— Văd. Ce-a poruncit măria sa?

— Vine mîni.

— Bine; du-te și înghite trei plăcinte de-a comisoaiei. Pe urmă culcă-te. Nu mai grăi; nu mai povest. Mîni dimineată, cînd se crapă de ziuă, trebuie să fim în picioare. Înțeles?

— Înțeles, tătuță.

— Treci.

Feciorașul sărută mîna părintelui său și trecu în lumina odăii celei mari. Comisul își întoarse după el ochii cu sprînceana nouroasă.

Alei! cinstite comise, se tîngui jupîneasa Ilisafte; nu pricep cum poți avea așa inimă cu acest copil!

— E barbat, nu-i copil, jupîneasă Ilisafte.

— I s-ar fi putut întîmpla o primejdie.

— Da' nu i se mai întîmplă nici pe dracu.

— Ptiu! ptiu! ptiu! cruce de aur! Așa ai fost domnia ta totdeauna: tiran și hain.

— Așa am fost eu. Să leși băietul să doarmă.

— Nu te supăra, cinstite comise, zîmbi cu dulceața comisoaia. Mă duc să-i dau să minince, de și are toate pregătite de mai nainte. Așternutul i-i făcut. Perna i-i binecuvîntată, ca să aibă somn fără vise. Candela-i aprinsă, Maica Domnului are să-l poată vedea.

— Jupîneasă Ilisafă, stăi aici. Mezinul acesta nu mai este un prunc și nu trebuie să-l mai rușinezi cu desmierdări.

— Totdeauna, totdeauna m-ai asuprit dumneata, suspină comisoaia, smîrcîind și trăgîndu-și lacrimile. Nu mă duc la el, n-ai grijă! urmă ea, avînd plăcere mare să mintă. Ce am eu c-un copil pe care mi l-ai adus nu știu din ce parte de lume și mi l-ai lepădat în prag? Am eu altele multe și mărunte: ziua de mîni e o zi grea pentru mine; batîr dacă s-ar ști de ce neam și de ce lege au fost unele ființi despre care vorbim! Dar nu se știe nimica.

Fără un cuvînt, comisul se ridică și intră în umbra care împresura casa, sub streșinile teilor și-ntre heiurile gospodăriei. În curînd poruncile lui mînioase aduseră slujitori în preajmă-i. Jupîneasă Ilisafă trecu nestîngherită la Jderul cel mititel, să-i mai cînte vorbe blînde înainte de culcare. După ce-l văzu pe Ionuț trecut la hodină în chilioara lui, stătu gîndindu-se dacă n-ar fi bine să-l afume prin somn cu păr de lup. Nu se poate să nu fi avut vreo spaimă, pe drum, copilul. Orice ar spune dumnealui comisul, mormăia ea cu grijă și cu mulțămire în același timp, mai va să curgă apă pe Moldova pînă ce i-or crește întregi tuleiele acestui pui de om și pînă ce i s-a coace

osul. Încă are nevoie de căldura cuibului. Cine spunea că are să-l cheme măria sa Ștefan-Vodă la curte la Suceava, ca să fie soț coconului domnesc? Parcă el singur spunea? ori nu spunea el? Mai degrabă vorbele acestea le va fi stîrnit comisul Manole, ca să-mi facă mie inimă rea. Cum să se înstrăineze băietul? și de ce să se înstrăineze? Cine i-a da acolo de mîncare? și cine l-a spăla? Cine i-a aduce somn? Multă minte are și măria sa, ca să ieie așa tamnesam copiii oamenilor! Să fie măria sa femeie și mamă, ar cugeta într-altfel. Însă măria sa e barbat, ca și comisul. Lasă că știe și măria sa să-mi umble la apa Nistrului, ori a Siretului, pentru niște pricini pe care le cunoaștem noi — he-he!

— Care-i acolo? se răsuci dumneaei spre ușa odăii celei mari, unde deodată se întunecase lumina făclilor.

— Mi!a Domnului în această casă! jupîneasă Ilisafă, noi sîntem.

— Sfinția ta ești, părinte Dragomir? Vai, ce mă spăriasem!

Jupîneasă Ilisafă nu se spăriase de loc. Vorba asta o punea în afară, ca să aibă înlăuntrul său vreme să cugete ce-l va fi aducînd pe părintele Dragomir la curte, la o vreme destul de tîrzie.

Acuși trebuie să cînte cucoșii de miezul nopții.

— Poftim, părinte, șezi, sfinția ta. Comisul nu-i aici; trebuie să vie numaidecît.

— L-am auzit răcnind la slugi, vorbi cu oarecare grijă părintele Dragomir, căuțînd cu ochii în jurul un loc mai larg unde să se așeze.

Sfinția sa era greoi și bătrîn. Era cu desăvîrșire sur în plete și barbă, totuși în obraji păstra o roșăță de tinereță, pe care i-o ținea un narav al sfinției sale

să lepede de la sine apa în toate zilele vieții. Așa-i era rinduiala de la vraci și mai ales din zodie : «apa îi va fi cu primejdie», scria în acea carte înțeleaptă, care ne spune toate ale noastre, fără de greșală.

— Jupîneasă Ilisafță, zise părintele Dragomir ieșind îndărăt pe ușă în pridvor și căutînd locul cel mai potrivit pe divan, tare te rog să mă îngădui a sta aici, căci nu mai pot de picioare. Atîta m-am ostenit, cît nu se poate spune. Și am intrat și la o grijă mare pe ziua de mîni : ce fac eu dacă vine măria sa la leturghie ? Cum mă descurc eu cu toate rînduiele anumite împărătești, eu nefiind cărturar, precum știi domnia ta ? Chiar dacă n-ar veni prea sfințitul Tarasie de la Roman, să mă privegheze și să mă ispitească, măria sa singur le știe pe toate, mai bine decît un mitropolit. Căci acest Voievod cunoaște toate mai pe deasupra decît craii și împărații, fiind măria sa binecuvîntat de sfințul Gherontie de la Aton. De aceea măria sa are noroc la toate și mai ales la războaie, cît are să supuie pe toți craii și domnii, pînă ce va veni vremea să taie cu sabia și capul balaurului celui mare. Ajută-i, Doamne Dumnezeule, și Maică prea curată și pururea fecioară, întru asemenea izbîndă. Pune că vine și vlădica Tarasie de la Roman. Și eu de unde să iau acele vorbe pe care niciodată nu le-am pomenit ? Adevărat este că rînduiala leturghiei o știi ca apa, precum știi și altele cite sînt de trebuință creștinilor. Din repeziciune pot să mă iau la întrecere cu orișicare cărturar. Dar dincolo de tipic, este pentru mine primejdie. Cazaniile le cetește dascalul Pamfil ; dar acuma dascalul nu-mi poate fi de nici o ajutorință. Of ! și iar of ! acuma în ia-sară mi-a venit așa un năduf ș-am spus preutesei că mai bine rămîneam în munte, la ciobănie, decît

mă coboram la apa Moldovei, atuncea cînd a fost pustiirea tatarilor. Ce era atunci aici, la Timiș ? Rămăseseră trei case întregi. Alte șapte erau numai în trei păreți. Zece gospodari sărmani m-au rugat să le fiu slujitor la bisericuța lor de lemn. Tot stătusem la ascultare trei ani la sfînta mănăstire. Știam slujba și cîntam frumos. Bine-a fost și între ciobani și oi, cît am stat fugar în munte, cu alți monahi. M-am gîndit că poate a fi mai bine preot cu niște gospodari care mă îmbrățișau cu așa dragoste. Așa că ce fac eu ?

— Despre ce-i vorba, părinte ? întrebă cu blîndeță jupîneasă Ilisafța comisoaia.

Neîndrăznind să oprească vorba părintelui, care de obicei era îmbielșugată, și neavînd nici răbdare să asculte toate, dumneaei îl lăsa să spuie și se gîndea la ale sale. Intr-adevăr, ziua de mîni, cu primirea Domniei, oricît de bine s-ar fi purtat dumneaei, jertfind claponi, purcei și berbeci, — îi apărea iarăși amenințătoare ; spaima părintelui Dragomir se muta și asupra ei.

— Ce fac eu mîni dacă vine măria sa la slujba sfintei leturghii ?

— Ce să faci ? nu faci nimica, părinte Dragomir ; îi dai nafură, îl pui să sărute crucea, după obicei, și gata.

— Să fie asta de ajuns ?

— De ce să nu fie ?

— Dascalul spune că sînt niște vorbe înfricoșate, pe care nu le-am auzit niciodată, pentru primire de domni și împărați.

— Nu mai crede și sfinția ta cite spune dascalul Pamfil. Să-i poruncești să se ostenească pînă la mine cu carța lui de zodie.

— După ce-a pleca măria sa ?
 — După ce-a pleca măria sa.
 — Am să-i poruncesc, jupineasă Ilisaftă. Dar eu ce mă fac ? Voiam să cer sfat de la cinstitul comis. Să încep sluibă dis-de-dimineată ? Până ce ajunge măria sa la Timiș, eu am gătit.
 — Asta nu-i rău.
 — Așa am să fac. Dar cum rămîne cu dascălul ? El cetește cazania sfinților Impărați Constantin și Elena. Cetește rar și se lăfăiește între slovele lui. Leturghia mea sirbească pot s-o spun cit de repede, oamenii se gîndesc la ale lor, nici nu le pasă. Dar cazania, fiind moldovenească, o ascultă. Iar Pamfil mai înflorește și el și se uită încrucișat la oameni, cînd îi amenință cu osindele iadului. Cazania unor sfinți Impărați nu se poate să fie decît lungă. Mai pune și sporul dascalului. Așa că eu m-am gîndit așa. Oameni buni, zic eu cătră popor, frumoase fapte de mirare au săvîrșit sfinții Impărați Constantin și Elena, precum ați auzit anul trecut, la praznicul sfinților lor ; însă din acel an pînă în acest an sfințiile lor n-au mai săvîrșit nimic ; duceți-vă cu pace la casele voastre și ieșiți apoi întru întîmpinarea lui Vodă. Cînd s-a mai afla de vreo faptă de-a sfinților pe care-i prăznuim azi, să n-aveți nici o grijă, căci v-o spun eu. Ce zici, jupineasă Ilisaftă ?
 — Ce să spun ? Despre ce-i vorba ?
 — Despre sfinții Impărați. E bine să fac astfel ?
 — E bine, părinte Dragomir ; ziua de mîni e o zi grea pentru mine. Unul din claponii tăiați l-am oprit, ca să-l gătesc eu cu minile mele, mîni la amiază. Nici un bucatar pe lumea asta nu știe să facă ce știu eu dintr-un clapon : o mîncare de i-a plăcut foarte mult lui Mavrichie împăratul de la Bizanț, incît a dat caf-

tan de boierie bucatarului său. De la acel boier al lui Mavrichie, care s-a făcut monah la Aton, a rămas știință în sfînta mănăstire Zografu despre clapon cu vin, opărit cu unt ; și din stareț în stareț, s-a păstrat învățătura la Zografu ; iar părintele meu, care-a fost hagiul de la Sfîntu Munte, a plătit trei galbini învățătura la cuhnia stăreției de la Zografu. Așa am să fac, ca să mă ție măria sa minte.

— Vine la amiază ?

— Cine ?

— Intreb, jupineasă Ilisaftă, dacă vine măria sa la amiază ?

— Vine la amiază.

— Atuncea am scapat și eu ; ș-am să fac cu cazania precum am spus. Binecuvîntată să fie această casă. Eu mă duc ; acuși se zărește de ziuă.

Părintele se duse, bătînd cu cîrja în pămînt, sub streșina teilor. Comisoaia Ilisafta se întinse în lungul divanului, pe lingă perinile de părete, stringînd pe sine scurteica de vulpe. Căscă o dată prelung, așteptînd pe comis. În cuprinsul întregii gospodării se făcu tăcere. Dumneaei căzu într-un somn adînc, părea că nici nu răsufală.

Trîmbițară cucuși la poiețile din dosul saraiurilor ; alți cucuși de departe, din sat, răspunseră, ca o muzică stinsă. Comisul veni cu pas moale, trecu, suflă în făclii ; se întoarse cu o pocladă, cu care acoperi pe soția sa ; intră iar în casă și-și căută culcușul din iatac. Se bucură că-i singur și-n tăcere. Ornicul cel mut arăta al șeptelea ceas al nopții.

Cum înfloriră zorile în răsărit, săgetînd lumină trandafirie prin geamul deschis, comisul Manole tresări, ca și cum i-ar fi pus cineva mina pe umăr și i-ar fi șoptit cuvînt la ureche. Dormise îmbrăcat. Iși

strinse mai bine pe el curelele și pași întâi la chilia lui Ionuț. Mezinul nu mai era în așternut; trecuse pe la el Simion și-l luase cu sine. Se întoarse să vadă ce face jupineasa Ilisafra pe divanul ei. Nici n-avu nevoie să ajungă pînă la pridvor. Ii auzi glasul în altă parte a casei, la buhinii. Paserile din fundul ogrăzilor începură a face larmă. Slujitorii fugeau de colo-colo șfichiuiți de poruncile comisoaiei.

Jder comisul găsi vreme să-și stropească obrazul cu apă neîncepută de la fîntînă. Socoti să nu mai prăpădească vremea trecînd în casă la icoane. Se închină de acolo de unde era cătră răsăritul soarelui. Iși scutură pletele cărunte și le potrivi cu degetele rășchirate pe după urechi, își potrivi și cușma deasupra. Fără să aștepte de la el glas, numai după cătătura-i nemulțămîntă, slujitorii robi cunoscuro că trebuie să-i aducă cu cea mai mare grabă calul înșăuat. Cum i-l aduseră, Jder bătrînul se aburcă în șa cu destulă ușurință pentru cei cincizeci și cinci de ani ai lui. Slujitorii îi legară pîtenii, îi trecuro la pumnul drept harapnicul; alergară la porți; călărețul zvicni printre ei cînd abia desfăceau canaturile.

Indată ce ieși din dumbrava de tei în pașiște, se arată apa Moldovei sticînd în vale, cătră răsărit. La asfințit suia trăgănat un deal lung, pînă departe sub pădurea de brad. În acea întindere se alegeau ici și colo tapșane, unde erau clădite grajdurile de birne pentru cele cinci sute de iepe ale Domniei. În vara asta, lucrătorii pregăteau lemne pentru alte clădiri. Ceairurile prășilei acelor cinci sute de iepe domnești erau înohise cu garduri de răzlogi. Comisul sui în fugă la minzi și la strîjnici. Cînd ajunse la închisoarea tretinilor, găsi pe Simion cu Ionuț. Iși lăsaseră fugarii înșăuați afară; săriseră la căluții de trei ani,

chemîndu-i pe nume, cercetîndu-i și luplîndu-se cu ei. Vînt, al treilea harmasaraș alb cu țîntă neagră, fecior al lui Catalan, pe care cei doi frați îl pregăteau pentru războaie viitoare ale mării sale, se bătea cu Jderul cel mititel, sărînd în două picioare și amenințîndu-l cu copitele de dinainte. Coana-i era retezată; coada îi era tunsă în scări. Făcînd dintrodată o copcă într-o parte, Vînt ocoli pe Simion, dîndu-i îndărăt o lovitură de berbec. Feciorul cel mai mare al comisului își stăpîni cușma, ca să nu-i cadă din cap; în același timp, repezînd îndărăt brațul drept, încheștă pe tretin pe după gît ca într-un arc, stăpînîndu-l. Nechezînd sușțirel, căluțul se supuse. Jderul cel mititel veni și-l mîngîie pe ochi.

La zăvoarele porții, Jderul cel bătrîn ridea pentru întăia oară în acea dimineață, în barba-i mare. Dar cum îl văzu pe Simion că se întoarce, își stăpîni veselie și tuși gros.

— Jupîne Simioane, comis al doilea, vorbi el aspru, cunoști obiceiul mării sale cînd binevoiește a veni la Timiș.

— Cunosc, cinstite comise. Să fii domnia ta fără de nici o grijă. Am fost ieri pînă sus în pădure, la casa de ape; șipotele curg bine la toate grajdurile și închisorile. Păzitorii, ca totdeauna, fiecare la straja la care-i rînduit.

Simion Jder urmă a-și da samă cătră comis de toată buna rîndială a hergheliei. Paza mai cu samă era dintre cele mai tari. Străjerii erau ca niște oșteni, știau să audă și să vadă, însă uitaseră întrucîtva să vorbească. Aveau poruncă să nu sufere nici un obraz străin pînă la bătaia săgeții. Noaptea, repezeau sulița ori furca în fiară ori om care nu dădea glas cunoscut. Felul vieții și purtării lor era ca cel al ciobanilor din

munte ; purtau glugă și strai alb, vara ; iarna, dormeau pe omăt, învăluți în tohoarcă. În preajma focurilor lor dormitau cîni. De cînd niște castelani și soli leșești, veniți să dreagă pacea, poftiseră să vadă așezămîntul de la Timiș, Ștefan-Vodă poruncise ca să se facă paza și mai cu grijă. Se dusesse faima nu numai la leși, ci și-n alte hotare despre meșteșugul întocmit de însuși Vodă în acel loc din țara sa. Erau niște rînduiri pe care măria sa poftea să le ție tainice, în ceea ce privește timpul cînd se dă drumul harmasarilor la iepe ; cum trebuie să fie văzduhul și luna și ce ierburi înflorite în ceairuri ; cum să fie casa harmasarilor și a iepelor ; cîtă apă să curgă din cișmele, cît fin să fie în iesle, ce hrană să dai mînzului și ce grăunțe tretinului. Mai erau și altele multe pe care le știa Jder bătrînul. Mai ales era de mirare oamenilor care nu știau ce-i acolo, că stau caii în case. Deci castelanii și solii nu putuseră veni la Timiș.

— Eu vă dau voie cu dragă inimă, le-a spus zîmbind măria sa, dar se împotrivesc Manole Păr-Negru, stăpînul aceluia loc.

De doisprezece ani de cînd stătea acolo stăpînă, nici jupîneasa Ilisafca nu dobîndise învoire să intre și să vadă anume ce și cum. «Opreliște pentru muieri, rostea cu îndărătnicie Jder bătrînul porunca. Eu cu dragă inimă ți-aș da voie, jupîneasă Ilisafca, dar se împotrivesc măria sa.» Incercase în două rînduri jupîneasa Ilisafca să pătrundă în acele locuri în lipsa comisului ; dar cîinii n-o cunoșteau și slujitorii armați păreau chiori ; puneau mîna pe săgeată și încordau arcul. Era și asta o mare amărăciune a domniei sale.

Mai era și alta. Jder bătrînul se arăta dușmănos de un timp cătră Simion. Ii grăia ca unui slujbaș străin, cu care n-ar fi avut vreo legătură de sînge. Bătrînul

poruncise feciorului său mai mare însurătoare și Simion se împotrivesc. Comisului Manole ii trebuie numaidecît nepot, se mira crescîndu-și ochii în cap comisoiia Ilisafca ; nu poate dormi noaptea pînă ce n-a ști că are să aibă un nepot.

Ionuț e prea crud. Dămian umblă fără încetare cu neguțătorii lui la Liov și la Cetatea Albă ; de la Liov se duce și la Varșava și la Danțig ; așa că el nu-și poate lua soție pînă ce n-a face pintece și nu s-a așeza pe săculețele lui de galbini.

Însurat e numai Cristea, vistiernic al doilea la țînutul Neamțului. Are curte frumoasă dincolo de apa Moldovei. Slujitorii și bielșugul îl impresoară ; a fost cel mai cu noroc dintre toți feciorii lui Manole Păr-Negru ; a luat și nevastă cu mare zestre pe Candachia, fata lui Anton Buzdugan de la Birlad. I-a dat Buzdugan miresei, pe izvod scris și pecetluit, două moșii pe Ialan și una pe apa Racovei ; blăni și straie, tacîmuri de argint și juvaeruri. Însă din însoțirea aceasta încă n-a ieșit nimic.

Părintele Nicodim ieromonahul, care a fost cîndva Nicoară, rămîne sterp și întristat pînă la isprăvitul zilelor lui.

Deci să se insoare Simion. Un barbat de treizeci și cinci de ani, care începe să aibă la tîmple fuiorașe de năgară, aproape flăcău tomnatic, cel cu înfățișare mai fudulă dintre toate odraslele lui Păr-Negru, ar fi cel mai nimerit să agonisească moștenitori cît s-ar putea mai curînd curții de la Timiș. Căci viața omului e scurtă ; în primejdii ne trecem zilele și nopțile ; mîni poate sufla un pulber ; toți se risipesc în toate părțile și cad ; Dumnezeu îngăduie să se ridice din furtună acea floare tîrzie.

— Eu tot nu cred, jupîne al doilea comise, mormăi

neprietinos bătrînul Manole, că toate sînt în bună stare; în ziua de azi nu mai poți avea încredere în nimeni; singuri trebuie să ne ducem să vedem și să punem mîna.

— Am văzut toate singur, cinstite comise.

— Se poate. Dar dacă mîria sa trece și numai îl vezi că încruntă din sprinceană? Așa-i că atuncea simțești pe dumneata cămeșă de ghiață? Tu ce stai acolo și te holbezi, Jder cel mititel? Du-te repede și-ntr-o bătaie de bici să-mi fii aici înapoi cu Gheorghe Tatarul. Am să vă pun eu pe voi amîndoi la o treabă. Te-ai dus?

— M-am dus, tuță.

— Nu te văd sosit înapoi. Ce-ai să faci domnia ta, jupine Simioane al doilea comis, urmă Jder bătrînul întorcîndu-se spre fiul său cel mai mare, ce-ai să faci dacă mîria sa are să poftescă să-ți vadă soția? Căci mîria sa de mult știe de mîhnirea mea și acuma n-are să mă vadă mai vesel.

Simion ridică din umeri, uitîndu-se în colo departe, pe pădurea de brad. Avea mare asemănare în înfățișare cu părintele său. Era tot așa de supărat și îndărătnic ca bătrînul. Cînd clipea, îi tresărea și blănița de jder de la coada ochiului sting.

— Nu știi ce are să spuie mîria sa. Are să afle că-s tot holtei și gata.

— Are să-ți poruncească iar.

— Am să caut să mă supun. Dacă voi putea, cinstite comise.

Era o îmlădiere amenințătoare în glasul acela blînd. Bătrînul tuși înăbușit și-și bătă tureatca ciubotei cu harapnicul.

Jderul cel mititel se întorcea călare pe pagul lui, cu mare repeziciune. După el, pe un buiestraș bălțat, care

venea lin cu urechile culcate pe spate, urma cel căruia-i zicea Gheorghe Tatarul. Era un tatar adevărat, pripășit de multă vreme între moldoveni și creștinat din tinereță. Scund, spătos, cu umerii obrazilor ieșiți și cu pleoapele numai pe jumătate deschise, cu pielea obrazului lucie și smeadă și cu mustața rară — părea cu adevărat atunci sosit din pustie. Însă purta straie moldovenești și era cu inimă curată oșteanul lui Hristos. Și mai ales era omul cel mai de credință al comisului, între toți acei slujitori de la Timiș.

Băiatul și Gheorghe Tatarul descălecară. Comisul se întoarse spre ei.

— Vreau să înțeleg de la voi, porunci bătrînul, cum facem ca să aibă și mîria sa vinat dacă pofteste și să-mi fie la vreme, intru întîmpinarea mării sale, vistiernicul Cristea?

— Om aduce și vinat și pe bădița Cristea, îl încredință cu voie-bună Ionuț, uitîndu-se cu ochi îndulciți și spre Simion.

— Știu eu că dumneata te arăți gata la orice, îl muștră comisul; însă una-i vorba și alta fapta. Soarele nu ne așteaptă, acuși se suie la prînzisor. Văd venind și pe starostele Nechifor Căliman. El are ca-raule înșirate pînă în Braniște ca să deie veste de pornirea alaiului. Mîria sa pornește. Cînd vă duceți, cînd vă întoarceți?

— Mîria sa nu pornește decît după sfînta leturghie, băgă de samă Simion.

— De unde știi dumneata? se întoarse dirz bătrînul.

— Nu era greu de știut. Mi-a spus și băietul.

— Acest băiet e dumnealui Ionuț Păr-Negru și e rinduit să fie copil de casă al mării sale.

— Să fie sănătos. Mă pot lipsi de dînsul.

Jderul cel mititel îi făcu dintr-un ochi, din partea cu pata de perișor, și-și scoase cătră el limba, apoi îndată și-o înghiți, când bătrînul se răsuci spre el.

Bătrînul staroste Nechifor Căliman se oprise și întrebă cu mirare :

— Care-i acel boier al mării sale despre care se vorbește ?

Comisul Manole arată cu barba spre copil.

— Ptiu, drace ! se veseli starostele vînătorilor. Acute-ai suit în sus, mînzule, și mai alaltăieri îți mîncau ratele din buzunar.

Jderul cel mititel se zvirli mînios în șa. Tatarul se zvirli și el, ca să-l urmeze.

— Unde vă duceți, oameni buni ? răcni comisul.

— Mă duc să împlinesc porunca domniei tale, își aruncă Ionuț răspunsul peste umăr.

— Mai întăi și mai întăi să-l trezești pe vistiernic din somn, răcni comisul. De ce-mi rușinezi feciorul ? se întoarse apoi el cu prietinie spre bătrînul Căliman. Ce este ? înțeleg că ai a-mi spune ceva.

— Am a spune, cinstite comise. Trebuie să asculte și jupîn Simion.

Bătrînul Jder se întoarse ploconindu-se cu țeremonie :

— Jupîne al doilea comis, binevoiește a pofti la sfatul nostru.

Pe cînd starostele Căliman spunea cu taină ce avea de spus, împungînd cu nasul cînd spre Jder bătrînul, cînd spre Simion Jder, Ionuț fugea cu tatarul după el, întorcînd din cînd în cînd capul peste umăr, îndărăt, bănuind ce povești putea să înșire starostele vînătorilor. Iar îi era inima îndoită de presimțiri urîle. Tatarul îl urma tăcut și cu luare-aminte, după obiceiul lui.

Intîrziară puțină vreme la curte, ca să sloboadă din lanțuguri cinii și să scoată din cușcă eretele. Feciorașul se feri de glasul comisoaiei Ilisafta, care suna fără întrerupere la cuhnii. Cînd dumneaei simți prin țigănci sosirea lui, el cobora la vale în fuga calului, spre zăvoiul Moldovei. Ridicîndu-și în sus brațele și pocnind palmele una de alta, comisoaia îl urmări cu mirare din cerdac pînă ce-l pierdu din vedere.

Așezarea vistiernicului Cristea Păr-Negru nu era mai depărtată decît o fugă bună de cal. După o fugă bună de cal, stătea uitîndu-te la ea, căci era așezată dincolo de apa Moldovei. Tatarul fu nevoit să chiuie ca să înștiințeze podarul, care era cu podul umblător la celălalt mal. Dintr-o pricină cu totul necunoscută, podarul intîrzia în bordeiul lui. Tatarul își aruncă privirile spre luncă, de unde Jderul cel mititel, înainte de a descăleca, îi făcuse semne de mare grabă. Mai chiuu o dată. Apoi își repezi buiestrașul bălțat la deal în prund și dădu cu el prin apă de-a dreptul.

Ajunse șiroind de apă dincolo și grăbi la curtea lui Cristea Jder. Se vedea ușor că ajunge într-un loc imbielșugat și desmierdat. Robii și slujitorii se prăjeau la soare, ca într-o zi de sărbătoare ca aceea. O trăsură de modă leșască aștepta la scară, cu patru cai înhamați doi cite doi. Coșul acelei căruțe scumpe, vopsită verde, era atîrnat de leuci în legături de curele, ca să aibă legănare și să nu zdruncine la mers. Caii aveau hamuri lustruite de piele. Vizitiul care ținea hățurile pe capra căruței purta mintean scump cu ceaprazuri. Cîte-un paic stăpînea jos fiecare păreche de cai.

Tatarul cunoștea toate acestea. Nu se opri la vorbă cu slugile. Se zvrli din șa și năvăli în pridă, stropind apă de pe îmbrăcămintele și încălțări.

— Vai de mine! ce este? strigau țigăncile răsărind din lenea lor și năvălind după el.

— Unde-i jupin Cristea? întrebă tatarul.

— Boierul se gătește să iasă întru întâmpinarea măriei sale.

— Unde-i?

— Unde poate să fie decît în casă?

— Dați-vă la o parte! strigă slujitorul întind printre ele cu brațele, ferindu-le și făcindu-și loc.

Ii ieși întâi întru întâmpinare cu deosebită măreție jupineasa Candachia. Era o boieroaică tină, vestită pentru frumuseța ei. Avea păr balai, meșteșugit pieptănat, cu cîrligele și inelușe. Iși pusese numai un abur de rumeneală în obraji și cite pușintel roș la sfîrcul urechilor, unde-i atîrnau inele de aur. Iși înegrise și sprincenele cu funingine, ca să-î pară ochii mai albaștri.

Privi de sus, cu mirare, îndrăzneala slujitorului de la Timiș. Întâi nu-l cunoscu deloc, apoi își aduse aminte de el.

— Am venit cu poruncă de la dumnealui cinstitul comis! strigă Gheorghe Tatarul, ca să-l audă și boierul, mai dinăuntru.

— Bine. Ai venit. Așteaptă.

— Nu se poate s-aștept, măria ta. Trebuie să vă ridicăți și să porniți. Într-o mică de ceas măria sa Vodă poate veni la Timiș și nu vă găsește. Afară de asta a căzut jos, de mare spaimă, jupineasa Ilisafta.

— Vai de mine! cum se poate! sosește măria sa și noi nu sintem acolo? tresări jupineasa Candachia

scuturi, du-și în dreapta și-n stînga inelele de la urechi. Cristea! Cristea!

— Ce este? întrebă un glas gros și trăgănat dinăuntru. Dau tatarii?

— Nu toți. Numai unul. Cel de la Timiș. A căzut jos soacră-mea Ilisafta și moare. (Să ferească Dumnezeu și să mă ierte pentru minciună, își stupea, pe furiș, în sin, Gheorghe Botezatu Tatarul.)

— Care comisoiie? întrebă, năvălind din fund încă neîmbrăcat întreg, vistiernicul.

— Mama dumnilale! nici nu este alta! strigă cu înfricoșare jupineasa Candachia. Dacă nu moare, are cine mă împunge cu felurite vorbe, că toate femeile din lumea asta au fost de față și numai eu am rămas întirziată. N-am fost vrednică s-ajung la mănăstirea Neamțu, nici batîr la Timiș. Putem să ne uităm de aici cum umblă alaiul, dar de făcut drumul pînă acolo nu ne învrednicim. Căci domnia ta de ieri ai început a te foi și a te găti și nici acuma n-ai isprăvit. Ieri dimineață a fost trăsura la scară și a stat pînă într-a-murg. De două ori au scos slugile caii, ca să-i adăpe și să-i hrănească. Acuma, de la răsăritul soarelui, trăsura iar e la locul ei. Iar dumneata te plimbi de colo-colo, cu socoteli și gînduri, grăind singur.

— Nu găsesc briul cel de matasă pe care mi l-a dăruit Dămian.

— Este acolo. Uită-te dumneata bine, la capătul patului. Ți l-am pus de ieri.

— Cine spune că a căzut mama?

— Spun eu, măria ta; am auzit strigăt mare de primejdie. Tare te rog pe măria ta să-ți pui contășul și să-ți încingi sabia. Să aibă vreme să te ierte.

— Dar din ce pricină i-a venit, mă rog dumnitale ? se miră cu ochii holbați al treilea fecior al lui Jder, frumos îmbrăcat, bine hrănit și falnic. Era cel mai gras dintre toți. Se învîrtea în loc căutînd ce-i lipsea.

— Așa faci domnia ta totdeauna, vistiernice, lepădă spre el, cu palma întoarsă, vorbe amărite jupîneasa Candachia.

E adevărat că, umblînd în toate părțile ca să caute și să aducă, plutind cu minile întinse, ducîndu-se și venind, era mai însuflețită și părea mai frumoasă. În sfîrșit vistiernicul trecu pragul și se sui cel dintăi în trăsură, făcînd-o să se legene și să geamă. Jupîneasa Candachia se grămădi alături de el. Gheorghe Botezatu se repezi călare ca să scoată din bordei pe podarul cel surd. Cei patru cai porniră cu mare repeziciune ; dar la cea dintăi infundătură a drumului, jupîneasa Candachia dădu strigăt de spaimă.

Acesta era unul din năcazurile mari ale vieții sale. Nu putea călători fără spaimă și strigăt în trăsură. Cu multă greutate și stăpînindu-și suspinele, călători pe podul umblător la celălalt mal. Se înfricoșa să nu se ducă înainte, pe nahlapii iuți ai acelei ape de munte. Pe urmă se tîngui că stă căruța la celălalt mal, pînă ce trec, pe pod, și caii. După ce caii fură înhamați, urmară aceleași suferinți vorbite și strigate pînă în deal la Timiș. Tatarul se făcuse nevăzut. Din urmă îi ajunse Ionuț cu prepeliți atîrnate de oblic. Feciorul cel mic al lui Jder ținea minte taina aflată de la starostele Căliman, că, din tot vînatul Țării Moldovei — pâr și pană — mării sale îi place mai cu osebire prepeliță, învălită în slănină afumată și friptă în țiglă la jaratic de fag. Deci voia să-și pregătească el singur intrarea de curtean în voia bună a stăpînitorului.

CAPITOLUL VI

SE VEDE CE MAI SPUNE JUPINEASA
ILISAFTA ȘI CUM SE GATEȘTE UN OS-
PAT DOMNESC SUB STREȘINA PADURII

În vremea asta jupîneasa Ilisafta găsise o clipă de răgaz ca să-și desfacă de pe dumneai o parte din straietele de deasupra, să se așeze pe un scaunel, în iatac, în fața oglinzii și să se lese în mina nanei Chira, cămărășița dumnisale și țiganca dumnisale de taină.

Acel odor scump de la părinți, trecut în foaia de zestre, nu era prea mare ; abia își putea vedea în el obrazul. Era un bun tovarăș de pribegii și suferinți, care-i arătase cîndva strălucita dumnisale frumuseță de la douăzeci de ani. Acuma îi răsfrîngea ochii oboșiți, însă o pieleță a obrazului încă subțire și moale.

— Cred, nană Chiră, vorbea cu mulțămire comisoaia, că puține jupînese, — vorbesc mai ales de cele tinere, — pot să se laude c-un obraz ca al meu.

— Puține. Ar trebui să se laude macar jupîneasa Candachia, nora mării tale, dar nici dumneai nu poate.

Vorbînd, Chira cămărășița dădea ocol scaunului, purtîndu-și degetele răsirate în jurul acelu cap boieresc, scump cel puțin cît și oglinda de Veneția. Roaba era cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît stăpîna (era trecută și ea în foaia de zestre) și avea obrazul cu pieleță neagră la fel de subțire ca al comisoaiei. Nu îndrăznea să arate asta prin vorbe ; dar jupîneasa Ilisafta îi zărea din cînd în cînd un colț al feței în oglindă.

— Nimeni din ziua de azi, Chiră, băgă de samă jupîneasa Ilisafta, nu mai știe ce știau cei de demult. Apa cu care mi-ai spălat totdeauna obrazul, dimine-

țile, o cunosc puține femei. Ai jurat să n-o spui. Fete, noi n-avem la casa noastră. Așa că are să rămie neștiută, să nu se mai bucure nimeni de ea.

— Poate-or mai fi fiind unele muieri care vor fi aflat-o din altă parte, zise cu îndoială Chira. Apă de mătăciune, făcută cu omăt din luna lui mărțișor. Te miri cum or fi aflat din spusele oamenilor de demult, căci se găsesc destule neveste viclene. Numai că nu cunosc descintecul care trebuie să însoțească strecuratul fierturii.

Grăind, roaba muia postavul alb în apa de mătăciune și freca cu grijă obrazul stăpinei ei, mai ales în locurile unde pielea era mai încrețită, la coada ochilor și sub bărbie.

— Nu mai departe decît acu cincisprezece ani, cînd eram în pribegie cu comisul în Țara Muntenească, urmă jupineasa, se dusese vestea la curtea lui Vlad-Vodă despre o frumuseță de la Moldova. Acea frumuseță era Ilisafța lui Păr-Negru. Cînd m-am dus apoi cu comisul și am stat un timp la Cetatea Dimboviței, rîdeau unii din boierii munteni și sfătuiău pe comis să se teamă, căci, simțind turcii din olatul Dunării că se găsește așa lucru de preț aproape de dinșii, or trimete oști să bată Cetatea, ca să-l dobîndească. Ehe, Chiră, dacă nu s-ar fi întimplat să aibă măriă sa Vodă Ștefan dragoste pentru comis ca pentru un prietin și milă ca pentru un slujitor credincios, cine știe ce-ar fi fost!

— Asta-i cunoscut de noi, oftă țiganca. Dar mai bine stăpină la locul dumnilale, decît să muște Domnia din măr și pe urmă să-l arunce la marginea drumului.

— Așa li se și cuvine, Chiră, celor care n-au a cătare minte. Am fost cu credință și cu dreptate comi-

sului o viață, ceea ce nu se poate spune despre dumnealui. Fiind parte bărbătească și avînd dumnealui atitea strădanii, l-am iertat. Ce-aș putea însă spune eu despre o noră a mea, căreia îi steelesc ochii ca unui demon, cînd i se arată înainte obraz domnesc? Incaltea dacă ar umbla îmbracată cuviincios. Dar așa, straietele ei, și juvaerurile ei, și părul ei pe care-l scoate la vedere, ca și cum ar fi încă fecioară, toate-s tocmai ca la curtea crăiască de la Varșava. Să fiu eu în locul măriiei sale, aș da poruncă jupineselor moldovence să fie mai cuviincioase. Eu porunca asta n-o pot da, însă de brazdat o brăzdez, cînd îmi vine dumneai la îndămînă. Se mai socoate și frumuseța lumii, decît îți vine să crăpi cînd o auzi. Anțărț, s-a așezat drept în priveliștea măriiei sale și își înturna obrazul cînd la dreapta, cînd la stînga, ca să i se vadă cerceii de aur. Parcă Vodă n-ar avea alte gînduri și alte griji! Măriia sa umbla atunci în sfaturi ascunse cu unii boieri și căpitani, căutînd trecătorile munților și pregătînd ce știa măriia sa pentru războiul care a fost mai pe urmă, cu Matiaș-Crai. Ce să spun? În noroacele oamenilor este o anumită rinduială, precum spunea tatăl meu, șătrarul Mirăuță, Dumnezeu să-l odihnească. Unii oameni, spunea dumnealui șătrăresei Ilinca, pe cînd eram o copiliță și trăiam la Drăgoteni; unii oameni au asemenea noroc în viață, incit stai și te minunezi. Orice ar face, toate le merg din plin. Pot fi leneși, pot fi proști, treburile lor înfloreasc. Is urîți și se bucură de dragoste. Cad jos pe drum drept și găsesc o pungă cu galbini. Fiecare om are un urs al său. Acela are rinduiala să umble și să lucreze pentru omul lui. Cel norocos are un urs slab și ogaratic — căci acel urs umblă, caută, se străduiește și se sfarmă pentru domnul său, ca să le aibă toate de-a gata și

să-i iasă în plin; pe cînd cel fără noroc are un urs leneș, care toată ziua șade la umbră de smeură și se sparge de gras. Așa, uitîndu-mă eu la unii și la alții, văd că lui Cristea al meu și Jupînesei sale Candachia le merg toate ușor și imbielșugat. Știu ce fel de urs au: numai pielea și ciolanele; geme și gîfîie întru mare strădanie; pe cînd al lui Simion doarme la umbră și mirîie din cînd în cînd alungînd cu laba muștele. Ce va fi avînd acest fecior al meu, pe care l-am ținut cu mai multă dragoste la sîn, fiînd întăiul rod de dragoste; ce va fi avînd de-i merg toate cu așa de puțintel spor? La dragoste nu i-a mers; în boierie nu s-a imbulzit și a poftit în genunchi pe măria sa ca să-l lese al doilea comis aicea, la Timiș. Negoțuri nu se pricepe să facă. Chimirul i-i totdeauna spart, așa că nu se ține în el un galbăn. N-are alt dar decît al băuturii de vin, întru care într-adevăr e vrednic. Precum spune el singur, vinului nu i-i dat să-l bea orice slăbănog. Imi vine uneori să pun argații să împletească harapnice și să pîrlească țepușe: să caute ursul cel leneș care trăiește pe aici prin preajmă, să-l puie pe fugă și să-l iuțească. Așa s-ar schimba treburile poate și pentru Simion. Despre părintele Nicodim nu mai spun nimic; pe acest copil al doilea al meu l-am prăpădit; iar ursul lui trebuie să fie și el monah tot la Neamțu: de gras ce este nici nu poate ieși pe ușa chiliei. Cu Dămian treaba merge într-alt fel. Umblă și el, umblă și ursul lui dînd din colț în colț; agonisește și el, agonisește și ursul; amîndoi is slabi și nu mai ostenesc adunînd dobîndă. Aș putea spune că și pe acesta l-am prăpădit, căci umblă mai mult în Țara Leșască. Mini-poimîni are să-mi aducă o noră de prin străinătăți, cu care are

să trebuiască să mă înțeleg prin semne: mai mare rușinea! Cit despre Ionuț, văd că și ursișorul lui începe a mișca.

— Dragă stăpînă și Jupîneasă comisoaie, se placoni baba Chira, rinjînd fără dinți; bine le spui toate și eu, în vremea asta, am isprăvit găteala. Fusta foșnește pe trei rînduri de foi crohmolite. Pun pe git horbota cea verde.

— Numaidecît. Asta o pun totdeauna, cînd vin obraze alese. Verdele trage privirea spre el. Deci măria sa se uită întăi și întăi la mine și eu mă închin cu mare sfială și rușine. Jupînesele din zilele de azi nu știu asta și se arată cutezătoare. Iți spun eu, nană Chiră, că de ce merge, de ce se strică lumea. Ies raravuri rele. Se face mai îndrăzneț și norodul de rînd. E vinovat intrucîtva și măria sa, care cam caută în coarne mișeilor și tinerilor. Zice că alege după putere și vrednicie, ceea ce nu-i bine, căci atuncea cum rămîn neamurile și dregătorii cei bătrîni?

— Asta și mie mi se pare un lucru nepotriviț, incuviință Chira. Eu aș zice, dragă stăpînă și Jupîneasă comisoaie, să-mi dai domnia ta drumul să mă duc să văd ce face claponul pe care l-ai așezat cu însăși aceste cinstite mîni. Acuma freacă-le bine cu busuioc și nu te mai apropia de cuhnie. Mestecă în gură o cuișoară. Iți dau una; să știi că au mai rămas aicea în răcliță încă zece fire. Mărgăritarul cercelului din dreapta strălucește mai frumos decît celalalt. Acu zic eu să binevoiești a ieși în pridvor și a sta acolo în prag, căci s-aud trimbițiile alaiului.

Intr-adevăr, pe drumul cel mare treceau cu grăbire călăreții din Braniște cu căpitanul lor, ca să așeze tabără dincolo de apa Moldovei. Călăreți rari se înșiraseră și pe sub pădurea de brad, fugînd spre apa

Cracăului. Măira sa Ștefan-Vodă era vestit la un ceas de cale, venind în pas cu puțini boieri în juru-i, și privind cu bună-voie norodul așezat în amîndouă laturile drumului.

Comisul era singur în capătul șiragului de tei, cu părintele Dragomir alături. La drum se buluceau gospodari din Timiș. Sufla un vînt ușor, care domolea arșița soarelui. La ceairuri, pe costișa depărtată, nechezau harmasarașii. În pășunea de sub munte sună un buciom. În acel loc lăturalnic stătea singur Simion, cu slujitorii armați. El poate nici n-a avut vreme să îmbrace strai curat, pe cînd, în căruța cu patru cai negri, de eătră vale, se vede venind semeție și strai scumpe.

«Unde va fi fiind Ionuț?» se gîndea jupîneasa Ilisaftha. Trebuie să fie și el undeva în calea mării sale. De acest mezin vioi are domnia sa mai puțină grijă decît de Simion. Pe lîngă urs, de pe laturi, are acest fecioraș în el singur clei și miere.

Jupîneasa Ilisaftha sta așintită, ca să vadă dinspre munte o pajură plutind deasupra alaiului.

Și acest Ștefan-Vodă, căruia nu-i zîmbise prea mult soarta în anii lui tineri, deodată a intrat pe o altă poartă a vieții. Toate s-au prefăcut pentru el. Acuma are și el o nălucă de urs care trebuie să fie, prin slăbăciune, spaima fiarelor celor mai slabe. Pe lîngă urs, se spune că ar fi avînd și această pajură, care-l priveghează. Potrivit i-a fost crugul stelei lui de naștere, între Carul mare și Șarpe, și binecuvîntările monahilor din Sfîntul Munte au întors privirile lui Dumnezeu asupra sa. O asemenea binecuvîntare sfîntă i-ar trebui și lui Simion.

De-un ceas de vreme stătea astfel comisoaia Ilisaftha, așteptînd în pragul casei sale, cu destulă grijă și bă-

taie de inimă, pe stăpîn. Trăsura vistiernicului Cristea se oprise în preajmă. Din ea coborise cu măreție jupîneasa Candachia. Prin partea cealaltă se dăduse jos și Cristea, potrivit-și pe trupul mare cingătoarea de matasă.

Dintrodată se stîrni murmur de la mulțimea grămadită cătră sat. Comisul Manole Păr-Negru și părintele Dragomir se mișcară înainte. Călăreți tăiaseră pieziș calea, îndreptîndu-se spre așezarea hergheliei domnești.

Ionuț sosi dintr-acolo gîfîind.

— Ce este? întrebă cu spaimă jupîneasa Ilisaftha. De ce fugi așa?

— Nu-i nimica, muță; fărădecît măria sa a dat poruncă să treacă dregătorii mării sale înainte la drumul Romanului; iar măria sa intră la herghelie să vadă mînzii din primavara asta. Deasemenea binevoiește să dea alte porunci pentru clădirile cele nouă, ca să le facă mai întinse.

— Cum se poate? își bătu comisoaia palmele. Aicea nu vine?

— Nu vine, muță.

— Apoi eu îl așteptam pe măria sa cu mîncarea aceea de clapon din care măria sa a mai mîncat, plăcîndu-i foarte mult, încît și-a lins și degetele.

— Să fii domnia ta sănătoasă, muță, are cine mîncea.

— Apoi doream să-l văd pe măria sa, să mă uit dacă a mai cărunțit.

— Ai să-l vezi. Are să se oprească și are să se uite zîmbind la dumneata. Ia așa are să-ți facă din cap.

— Lasă, nu mă mai încînta tu pe mine cu vorbe.

Un om, la vremea amiezii, nu trebuie oare să facă popas și să ospăteze?

— Ba da, jupîneasă Ilisafă și dragă muță. S-ar putea spune că și eu m-am gîndit la asta. Ș-am pus în țigla șase prepeliți, învălîte în frunze de tei. Trimete și domnia ta c-un rob claponul în cratița lui. Acel rob incalică pe deșelate și-l duce într-o fugă țînînd sus cratița, pînă sub pădure. Iau și eu, odată cu țigla, colaci proaspeți. Or apuca și ceilalți slujitori ce-or mai găsi și vor duce la deal.

— Dragu mamei, să nu uiți și fața de masă de întins pe iarbă. Să-ți deie nana Chira toate. Eu atîta m-am trudit, încît nu mă mai mișc de-aici. Zadarnică mi-a fost silința, dacă nu mă pot învrednici să văd subt acoperișul meu pe măriia sa.

— N-ai grijă, muță, am să fac eu toate bine, spunînd mării sale că toate sînt întocmite de domnia ta. Am să-i spun: măriia ta, acești colaci, cum nu știe să-i facă nimeni altcineva, sînt implețiți de însăși mîinile comisoaiei Ilisafă. Mi-a făcut și mie două pupeze. Una o dau mării sale Alexandrel-Vodă. Și acest clapon, măriia ta, de care mînca Mavrichie-Împărat, este gătit tot de comisoaia Ilisafă. Numai aceste prepeliți, cu mult mai puțin bune, le-a pregătit sluga supusă a mării tale Ionuț Păr-Negru.

Vistiernicul Cristea și jupîneasă Candachia ascultaseră cu mare uimire acest schimb grăbit de vorbe.

— Atuncea noi cum rămînem? întrebă cu patos soția așa de frumoasă și de gătită a vistiernicului.

Comisoaia o privi cu prefăcută milă.

— Vai, ce bine-mi pare c-ai venit la noi, dragă noră. De mirare este această rînduială care nu îngăduie femeilor să intre la ceairurile domnești. Vistiernicul poate va găsi puțință s-ajungă acolo, odată cu

fratele său. Iar dumneata te vei nevoi să rămii, ca să ne ținem de urît una alteia. Să nu uiți, Ionuț, să spui mării sale vorbele acelea, întocmai.

— Nu uit, muță. Le-am înjghebat și le-am cumpănit eu de mai nainte.

Vistiernicul stătu o vreme cugetînd, cu sprîncenele ușor încruntate. Apoi își mișcă spre maica sa înfățișarea-i falnică. Glasul lui dulce semăna întocmai cu al mamei lui, cu deosebire numai că avea un ton mai coborît. În acel glas, în acea privire castanie, era un anumit farmec, la care se adăogeau și vorbe rotunjite sunînd întrucîtva gol.

— Maică dragă și jupîneasă Ilisafă, grăi el venînd la comisoaie, cuprinzînd-o de după umăr și sărutîndu-i dreapta; pot să-i dau și eu mării sale lămuririle pe care le dorești, ca să-și aducă aminte de domnia ta, să dea din cap și să zîmbească. Ce vorbe poate să rostească Ionuț? În fața unei asemenea strășnicii lui i se încheașă limba. Pe cînd eu, care am, precum se știe, lăudat dar al vorbirii, am să-i mai spun altele mării sale. Văzînd că-i plac mînzii și harmasarașii, am să-i laud — căci cu adevărat — am să-i spun eu mării sale — Dumnezeu a dăruit omului acest minunat dobitoc, ca să scurteze căile, să treacă cu el ape fără poduri și să bată războaiele.

— Potrivite vorbe, încuviință, zîmbînd, jupîneasă Candachia. Le-ai mai spus cîndva mării sale și t-au plăcut.

— Am să i le mai spun o dată și au să-i placă iar. Are să-mi dea iarăși inel și are să mă laude iarăși. Căci eu cunosc taina cînd trebuie să le spun. Nici după întăiul pahar de vin, nici după al nouălea; ci la mijloc, după al cincilea. Mă bucur, mamă, că nu

ți s-a întâmplat nimic. Așa are narav acel tatar Gheorghe Botezatu de mă sparie că te-ai bolnăvit, ori ai căzut, ca să sar cu spaimă și să vin cu mare grăbire. Cu toate că știu că acesta-i un meșteșug al lui, totdeauna vin numaidecît.

— Faci bine, vistiernice Cristea; du-te și cere cal de la Ionuț, ca să ajungi mai degrabă. Eu rămân cu noră-mea, fiind asta mare bucurie inimii mele. Rău îmi pare că măria sa ne ocolește, urmă comisoaia, poftind pe jupîneasă Candachia în pridvor. Mai bine i-ar fi șezut în locul acela pe divan, unde te-ai așezat dumneata, decît să se ostenească prin soare și să vorbească cu herghelegii.

— Intr-adevăr, aici e locul cel mai bun, încuviință Candachia, cuibărindu-se în colțul obișnuit al comisoaiei. Jupîneasă soacră, mi se pare că ți-am luat locul, tresări ea cu grijă.

— Îți șade bine în el și dumnitale, o liniști jupîneasă Ilisafă, subțîindu-și buzele. Să fii sănătoasă și să ai noroc la toate, cum ai avut de vistiernicul Cristea, feciorul nostru.

Vistierniceasa își ascuți și ea limba, închinindu-se:

— Mulțămesc dumnitale, jupîneasă soacră. Drept este că mai ales lui Dumnezeu avem a mulțămi, eu și Cristea, pentru tinereță și avere. Vistiernicul poate are a mulțămi și tatălui meu pentru trei moșii. Are a-ți mulțămi și dumnitale pentru darul vorbirii întru care îți samănă.

— Dragă noră, tinerețele și averile trec; darul de care vorbești rămîne pînă la bătrîneță.

— E adevărat și se vede asta, încuviință Candachia rîzînd plăcut și scuturîndu-și inelele cerceilor.

Jupîneasă Ilisafă nu găsi degrabă săgeata ageră de care avea nevoie în acea clipă; întoarse ochi hol-

bați și minioși cătră cămărășiță, care apăruse în prag.

— Ce este, Chiră?

— Nu-i nimic, stăpină; fărădecît au năvălit tatarii, prădînd cuhnea, iar în fruntea lor era jupînelul Ionuț.

Comisoaia se descreți rîzînd. Pe cînd cele două jupînese începeau din nou să-și treacă una alteia vorbe plăcute, măria sa intrase în așezămîntul de la Timiș, cercetînd casele hergheliei, ceairurile și pășunile.

Vistiernicul Cristea ajunsese la vreme. Lepădă cătră niște slujitori frîul calului și se alătură de alai, încercînd să străbată în frunte. Nu mai era cu puțință. Erau, între el și puținii boieri din jurul măriei sale, patru rînduri de cîte cinci panțiri, care, fără să se întorcă să vadă cu cine au de-a face, îl lepădau într-o parte cu umerii, ori pe unde năzuia să-și facă loc.

De lîngă Vodă nu lipsea dumnealui Bodea, hatman și portar al Sucevii. Deasemeni, în stînga măriei sale, umbla Toma logofătul. În dreapta era Alexandrel-Vodă, și, îndată după Alexandrel, comisul Manole. După rîndul acesta întăi urma starostele Nchifor Căliman.

Cel puțin dac-ar putea ajunge lîngă starostele vinătorilor! își făcea socoteală vistiernicul. Trebuie s-aștepte un prilej și o desfacere a alaiului, la o întorsătură. Prilejul acesta nu întîrzie să se arate.

Mai înainte decît toți, pe drumușorul bătut de copitele tabunurilor, umbla comisul al doilea Simion, deschizînd porțile la grajduri și zăvoarele la închisori. Slujitorii armați ai hergheliei erau pretutindeni, dar nu se vedeau nicăieri. Apăreau numai după trecerea lui Vodă.

Unul din acești slujitori cu suliță veni pe un drumușor cotit la vistiernic și-l pofti din partea comisului al doilea, care-l văzuse rămas stingher, să treacă înainte în calea măriei sale. Astfel Cristea se găsi îndată în preajma grajdului lui Catalan. Simion îi zîmbi și-i făcu un semn de prietinie, apoi, luîndu-și iar înfățișarea obișnuită, deschise porțile casei scunde de birne, poftind pe Domn, însă trecînd el cu repeziciune înainte.

Canaturile clădirii rămaseră deschise; prin ele, în urma lui Vodă, intră numai soarele; ceilalți curteni se opriră afară. Alexăndrel-Vodă găsi însfîrșit prilej să scape de strînsoare, cătră fumul de sub pădure, unde băgase de samă arătarea subțire a fratelui său de cruce Ionuț.

Curtenii de afară luau aminte ce se petrece în umbra căsuței de birne. Harmasarul cel alb întorsese capul spre lumină. Bătu de trei ori cu copita în pămînt, apoi avu un ris moale. Domnul îl mîngîie pe frunte, după aceea puse în șoaptă citeva întrebări comisului al doilea.

Fratele nostru Simion nu știe să răspundă decît «da» ori «nu», își făcea socoteala vistiernicul, cercînd a înțelege ce se spune înlăuntru. La Domn trebuie vorbă înflorită, fără de care nu faci nimica. Mai degrabă grăiește calul; pe cînd Simion al nostru rămîne neclintit. La domni și crai, dimpotrivă, trebuie să arăți obraz vesel; să ieși înainte, să te închini cu grabă, să te bucuri de orice mișcare; tu însuși să pari a avea în tine argint viu, chiar dacă ești leneș din fire; aceasta-i datoria curteanului.

Măria sa a întors fruntea, fără să se mai uite la al doilea comis, și a ieșit de la Catalan.

— Unde-i Alexandru-Vodă?

— E sub pădure, măria ta, la foc, cu soțiile sale mai tinere, a dat lămurire comisul Manole Păr-Negru. A dus acolo feciorul nostru cel mezin puțină gustare pentru măria ta. Te rugăm umilit, măria ta, eu și jupîneasă Ilisafra, să cinstești bucatele noastre.

— A, acolo-i acel fecioraș pe care-l chiamă Ionuț Păr-Negru?

— Intocmai, măria ta.

— N-am poruncit noi să fie adus la curtea noastră să fie tovarăș lui Alexandru-Vodă.

— Ne bucurăm prea mult de mila măriei tale.

— Și n-am poftit noi, jupîn Manole Păr-Negru, să găsim pe acest al doilea comis al nostru de la Timiș într-o altă stare decît aceea în care se află?

— Sînt și eu mîhnit, mărite Doamne, că fiul nostru cel mai mare încă n-a pus cununa de mire.

— Este vreo pricină? Să se apropie de domnia mea și să-mi mărturisească. Il văd vrednic în toate. Aș pofti să împlinească și această poruncă a noastră.

Simion veni la porunca domnească tocmai cînd măria sa ajungea la focul de sub streșina pădurii, unde Jderul cel mititel și Alexăndrel-Vodă se veseleau, pîrînd și ei flacări vioaie în blindeța primăverii.

Domnul îi privi un timp cu mare plăcere, apoi înainte la pînza albă de înținsă pe iarbă. Un fedeleș de vin stătea poponeț alături, ca un pitic al tainiților pădurii, care anume luase acea înfățișare, pentru petrecerea domnească. Coșuri și cratiți erau învălitate cu ștergere.

Ionuț se închină și puse pe pînza două talgere de cositor. Găsi în coșuri și două cupe. Descoperi cra-

tița cu claponul gătit împărătește și-și spuse vorbele întocmai. Deasemenea alte vorbe potrivite și fără greș rosti, aducînd sub nasul domnesc prepelișile împănate, în țigla subțire de lemn.

Vodă și coconul său se așezară pe butuci de brad. Curtenii rămaseră în picioare, bucurîndu-se numai cu ochii de bucatele comisoaiei Ilisafta. Atunci îndrăzni Simion să iasă la lumină în vederea măriei sale.

Era cu capul descoperit. Avea în frunte deasupra ochilor un semn tămăduit de lovitură de sabie. Privea drept și fără de nici o frică pe măria sa. Era vinovat, îl judeca vistiernicul, că nu se silește să zîmbească.

— Jupîne Simion Păr-Negru, zîmbi Domnul, zvîrlind la o parte osul de clapon de pe care rupseseră cu dinții carnea fragedă; ești domnia ta bun să-mi spui pe cine ți-ai ales? Am poruncit să te gălesc însurat.

— Măria ta, răspunse Simion punînd genunchiul stîng în pămînt, cu greutate fac ceea ce ai poruncit măria ta numai două tagme de oameni.

— Care, jupîne al doilea comis? Intăi osterlîște-te și-mi toarnă vin. Fii cuparul meu astăzi. Ia credința și apoi umple cupa. Să aflu jupîneasa Ilisafta că m-am bucurat cît și Mavrachie-Impărat de ceea ce mi-a trimes. Care sînt cele două tagme de oameni, jupîne Simion?

— Iși gălesc cu greu soție acei care sînt rînduiți de Dumnezeu să fie stăpînitori noroadelor.

Domnul își încreți fruntea. Era de mult văduv. Încă nu-și hotărîse Doamnă.

— Ai dreptate, încuviință el. Și care-i a doua tagmă?

— Îngăduie, slăvite Doamne, să dreg a doua cupă. Tagma cealaltă, măria ta, e cu mult mai umilită.

N-are răspundere în fața lui Dumnezeu, nici nu trebuie să facă jertfă după rînduielei întocmite. Din tagma asta sînt mișei ca mine, cărora le-a fost înjunghiată inima în tinerețe și acuma urăsc partea femeiască.

Vodă Ștefan rîse, privindu-l lung. Simion îndrăzni să nu zîmbească. Asta nu plăcea deloc comisului celui bătrîn, iar cinstitele obraze boierești ce erau de față socoteau lipsită de înțelepciune asemenea purtare. Îndeoscbi se mîhni Cristea de soarta fratelui său mai mare. Căci cu tot rîsul său plin de bunăvoință, Ștefan-Vodă putea fulgera în orice clipă o poruncă plină de asprime.

Maria sa, întinzînd iar cupa, primi vin din fedeleș și bătu pe umăr pe Simion, ceea ce fu de mirare pentru boieri. Al doilea comis sărută mîna măriei sale și se ridică în picioare. Atunci socoti Cristea vistiernicul că trebuie să treacă mai în lumină. Domnul îl văzu și-l chemă la sine, ca să facă plăcere bătrînului său slujitor Manole.

— Domnia ta ai urmat o altă rînduială a vieții, vistiernice.

Cristea Păr-Negru se supuse cu umilință, coborînd genunchii și aplecîndu-și fruntea.

— Dă, măria ta. Știu că stăpînului nostru i-i cunoscută suferința anume a fratelui meu, de aceea măria sa se milostivește să-l ierte. Tagma aceasta, măria ta, nu mai poate avea dragoste decît cătră Domnul său, ceea ce este bine și folositor măriei tale. Comisul al doilea Simion are soție datorită lui și prunci aceste minunate dobitoace pe care Dumnezeu le-a dat domnilor ca să găsească în ele repeziciune, desfătare și putere.

Vodă se întoarse spre bătrînul comis:

— Sînt prea mulțămîit, jupîne Manole, de acest fiu al domniei tale. A moștenit limbă dulce de la jupîneasa Ilisaftea.

— Asta-i numaidecît, măriia ta, se grăbi să încuviințeze comisul, după care oftă, înegurîndu-se puțintel.

CAPITOLUL VII

CIUDATA VESTE DIN ȚARA LEȘASCA

După plecarea mării sale, așezările de la Timiș rămaseră ca-ntr-o destîndere leneșă sub puhoiul de soare al primăverii. Era într-acei colț de lume așa cumpănă a văzduhului, încît toate păreau mai pline de farmec decît aiurea. Peste apa ca de ghiață în mișcare a Moldovei, plutea o limpezime tot așa de curată în care ciocîrlile dădeau slavă Domnului Dumnezeu suind și coborînd pe trepte de cîntec. Spre răsărit, cătră valea Siretului, zarea avea ceva trandafiriu. Înspre apus, cătră munții cei mari, dincolo de păduri de fag și brad, înălăbăstreau pîcle. De undeva, din pădure, din Piatra Corbului, se vedea în Pătru-Vodă și Ceahlău. Tot de-acolo, cătră cîmpii, văzuse comisoaia Ilisaftea Tîrgu-Frumos, amintindu-și de tinereța înflorită a domniei sale.

De la pașiștile cu rîsuri în mii de fețe ale florilor, și de la streșina pădurii de unde s-aud picurînd tălăncile în poieni depărtate, de la dumbrava și girlele Moldovei, de la zburdăciunea lui de mînz fără grijă laolaltă cu harmasarașii din acele ceairuri trebuia Jderul cel mititel să-și ia bun-rămas; căci, după întorsul mării sale la scaunul Sucevii, vistiernicul

Cristea avea să-l ducă să-l înfățișeze la curte. Puținele straie și arme și îngrijirile ființii lui încă fără cumpăt rămîneau în sama lui Gheorghe Botezatu Tatarul, care-i era hărăzit slujitor, de cătră comis. În fundul ochilor lui stecliți, mezinul păstra totuși o bucurie ascunsă, de și cătră părintele său și frații săi se alinta cu păreri de rău.

Pulberile celei din urmă roate de pașiri, care se mișca în urma alaiului domnesc, se ridicau dincolo de vadul rîului, cînd jupîn Manole Păr-Negru se hotărî să întocmească însfîrșit sfatul pentru care venise starostele Căliman. Poruncind Jderului celui mititel să nu coboare încă la curte, comisul pofti pe soții săi la chilia lui Simion, în laturea grajdurilor celor mari. Acele clădiri ale iepelor acuma erau goale; toate mamele erau cu mînzii la iarbă fragedă, pe costișele din Valea Morii. La căsuța comisului al doilea înfloreau dinaintea ușii deschise tufe de mîntă pipărată și alte cîteva buruieni cunoscute numai vracilor. În chilia scundă, cu straie și arme aninate în cuiere, nu se afla altă podoabă decît icoana sfîntului Gheorghe, biruitorul balaurului. Acel sfînt Gheorghe era călare pe cal alb, care, în închipuirea comisului al doilea, părea a fi aidoma Catalan, de și harmasarul domnesc n-avea nici coadă țapănă, nici picioare de lemn. Un pat învălit cu pocladă și cîteva scăunașe cu trei picioare întregeau zestrea acelei încăperi. Era mai mult o chilie de schivnic decît de om de lume și mai ales de comis al doilea al mării sale Ștefan-Vodă. În coarda de afară, împotriva soarelui, se zvîntau curălării și arcane de prins și de domolit tretinii sălbatici. Sub coardă, pe prișpă, mai erau înșirate cuțite și stricnele. Mirosea a seu și a dîhot. Slujitori cu suliță și arc făceau de strajă în preajmă.

— Aici e omul dumnitale, staroste Căliman? întrebă comisul Manole.

— Aici, încuviință bătrînul. Am avut grijă, cinstite comise, să-l aduc cu oamenii mei în zori-de-ziuă, bine legat și cu căluș la gură. L-am lepădat în sama slujitorilor domniei voastre. Lazăr Pitărel l-a pus în bașcă și i-a așezat strajă. Toate le-am făcut așa precum ți-am mai spus.

— Da, așa este, mi-ai mai spus, grăi bătrînul cu oarecare tulburare. Mă gîndesc dacă n-ar fi fost mai bine să înștiințăm pe măria sa.

— De ce? băgă de samă Simion. Trebuie să vedem întâi ce este. Omul e în puterea noastră și-l cercetăm.

— Unde-i băietul?

— Băietul așteaptă afară pe prispă, dădu lămurire Căliman. S-a cam spăriat că l-ai oprit. Pe cît e de ager, nu mi-ar fi de mirare să fi înțeles despre ce-i vorba. Astă-noapte l-am găsit tocmai sfātuind cu omul meu și spunîndu-i cîte în lună și-n soare. Lui i se părea că-l cercetează, pe cînd acel străin viclean îl trăgea de limbă.

— După ce ai pus stăpînire pe străin, nu l-ai cercetat?

— Ba da. Se arată cu oarecare semeție și mie nu vrea să-mi răspundă nimic. Zice că va vorbi cînd trebuie și cui se cuvine.

Simion asculta în tăcere, stînd în picioare. Cristea se așezase pe paț, neîndoindu-se că lui i se cuvine locul cel mai bun. Bătrînii se lăsaseră pe scăunele, — comisul Manole dintrodată, cum îi era obiceiul; starostele Căliman încet, scîrțîind din încheieturi și gemînd.

— Bine, să vedem ce este, încuviință jupîn Manole

Păr-Negru, oftînd. Văd că grija noastră cu aceste herghelii domnești n-are să se istovească niciodată.

Vistiernicul Cristea găsi de cuviință să intre prin altă parte în miezul lucrului:

— Dobitocul acesta care se chiamă cal, grăi el ca și cum ar fi cetit dintr-o carte, dobitocul acesta care se chiamă cal, cinstite comise, iubește pojarul și războiul, așa încît e cu primejdie. Fiind marfă de mare preț, deasemenea o doresc și o caută furii, deci iarăși e cu primejdie.

Comisul Manole îi curmă vorba:

— Toate acestea le știm, vistiernice, și totuși năcazurile nu ni se ușurează. Jupîne comise al doilea, dă poruncă lui Lazăr Pitărel să ne aducă pe acel străin.

Simion ieși. Bătrînii rămaseră privind în pămînt. Vistiernicul mormăi trăgănat un început de cîntec, după aceea rămase cu ochii ațintiți la icoana sfîntului Gheorghe, înfiorîndu-se de strășnicia cu care sfîntul ostaș doboară dihania.

Se auziră glasuri după puțină vreme. Vatavul de slujitori Pitărel împinse de la spate cu sulita pe străin. Acesta făcu doi pași repezi în chilie și se opri, cercînd a se destinde în sus din legături. Era legat cu minile dinapoi. Legătura minilor era trecută pe după chimirul de piele.

— Cinstite comise, zise el deodată, întorcîndu-se spre jupîn Manole Păr-Negru, binevoiește a porunci să mi se dea drumul din strînsoare.

Comisul nu-i răspunse. Îl privi întâi cu luare-aminte. Văzu că-i un om de rînd, însă bine îmbrăcat și mai ales îndrăzneț. Se uita fără de nici o frică.

— Jupîne comise al doilea, porunci Jder bătrînul, îndeamnă pe Ionuț Păr-Negru să vie aici, să cunoască pe acest om.

Vatavul Pitărel vîri capul pe uşă. Era un bărbatuş mititel, negricios şi ager ca o zvîrlugă.

— Să aflu cinstitul comis, lămuri el, că jupîn Ionuţ l-a cunoscut. Cum a văzut că-l scoatem de la başcă, s-a spăimîntat şi s-a dus din locul unde sta, la fugă, spre vale.

— Să i se dea un semn să vie! strigă comişul, cu sprînceană încruntată.

Simion ieşi iar în tăcere. Curînd se auzi de afară trîmbiţare de bucium de trei ori, scurt: tu-tu-tu.

Al doilea comis intră şi stătu în picioare, privind şi el pe sfîntul Gheorghe, însă fără să-l vadă. Pitărel se retrase; străjile de afară se vedeau pe uşa deschisă. Omul străin cerceta cu ochii locul unde se afla. Zîmbea puţin, ceea ce făcu pe Jder bătrînul să tuşească ameninţător.

Nu după multă vreme se auziră prin păreţii de birne paşi în fugă pripită. Mezinul intră cu obrajii arzînd. Işi fcea ochii, neîndrăznind să ridice privirea.

— Acesta este? îl întrebă cu asprime bătrînul Jder.

— Cine, dragă tuţă?

— Lasă linguşirile şi vicleniile. Răspunde dacă acesta e străinul cu care ai stat de vorbă astă-noapte la un foc de popas.

— Acesta este.

— Il cunoşti bine?

— Il cunosc.

— Te-a întreat despre caii noştri şi despre Catalan?

Străinul rise:

— Să-mi dea voie cinstitul comis să spun...

— Ce să spui? să nu spui nimica. Să taci. Să răspundă băietul. Te-a întreat?

— N-aş putea spune că m-a întreat, mărturisii Ionuţ.

Stăinul se amestecă iarăşi:

— Să-mi dea voie cinstitul comis al doilea macar, să spun că vin de la Liov, de la fratele domniei sale.

Simion făcu un pas, aplecîndu-se spre omul străin:

— Ai spus că vii de la Dămian?

— Intocmai.

Mezinul îşi redobîndi dintrodată vioiciunea şi vorbi alene:

— Dacă vine de la bădiţa Dămian, oi afla eu mai pe urmă despre ce-i vorba.

— Poţi să te duci, încuviinţă bătrînul. Apoi, după ce judeţul oamenilor în vîrstă rămase singur, domnia sa se răsuci pe scăunel şi scutură cu neîncredere din cap.

— Omule, vorbi el gros, să-mi spui mai întăi dacă eşti creştin.

— Sînt creştin, cinstite comise, şi mă chiamă Iosip de la Nimirceni.

Simion trase jungherul şi-i tăie legăturile.

Bătrînul comis mormăi:

— Mi se pare că te grăbeşti, cinstite al doilea comise.

— Omul e în puterea mea, răspuse Simion.

— Să-mi răspunzi atuncea, omule, urmă comişul Manole, de ce n-ai mărturisit nici un cuvînt acestui staroste al vînătorilor?

— Am să mărturisesc, răspuse Iosip zîmbind ascuţit şi privind cînd spre staroste, cînd spre comis, am să mărturisesc, boieri dumneavoastră, că am avut mare grabă să mă înfăţişez aici. Mai repede decît

atîta nu se putea. Cum a purces pe cale măriia să Ștefan-Vodă, am fost adus și eu înaintea cinstitului obraz al dumnisale comisului Manole. Altfel eu, om din prostime, într-o zi ca asta, aș fi răzbit mai greu. Am cercat întâi cu copilul.

— Te poftesc să vorbești altfel despre fiul nostru.

— Am încercat întâi cu acel fiu de boier. Pe urmă am văzut că-mi va fi mai lesne cu urî staroste încercat și bănuitor. Întâi acest ciolan bătrîn a părut a se duce; dar după aceea s-a întors numaidecît.

— Te poftesc să vorbești altfel, despre starostele vînătorilor domnești, se îndîrji bătrînul Căliman.

— Mă închin cu sănătate la fața dumnitale, zise Iosip de la Nimirceni, și-ți mulțămesc că m-ai adus la această adunare, la care doream să ajung cît mai degrabă.

Comisul Manole ridică fruntea amenințător :

— Indrăznește mișele, cutezi să spui că vii din partea fiului nostru Dămian ?

— Da. Din partea lui Dămian, neguțătorul din Liov.

— Ce are el cu tine ?

— E stăpînul meu, cinstite comise. Și te poftesc și eu cu umilință să-ți schimbi căutătura. Deasemeni rog pe cinstitul comis al doilea să-și vire în teacă jungherul. Dați-mi în mină o sfîntă cruce, ca să jur pe legea mea creștinească și pe sufletul meu că sînt trimes aici de stăpînul meu Dămian Păr-Negru. Și de aici drumul meu e mai departe : la Cetatea Albă, unde stăpînul meu are altă casă de negoț.

— Pe lîngă jurămînt ce altă dovadă îmi mai poți da ? Eu tot n-am încredere într-un om care îndrăznește să ispîtească noaptea feciori de boieri.

— Mai pot da încredințare că stăpînul meu Dămian e un om subțiratic, mai mic la stat decît cinstitul comis al doilea și șchiopătează puțin de piciorul stîng, avînd și semn la genunchi. I-a venit asta dintr-o căzătură rea, pe cînd avea nouă ani. A stat trei luni cu piciorul în lopățele. Domnia sa mi-a mărturisit acestea ca să vi le spun și să nu vă îndoiiți.

— S-ar putea să fii sol al fiului meu, mărturisi cu îndoială comisul; dar s-ar putea să fi aflat acestea de la altcineva.

— Atuncea aș mai putea să-ți spun, cinstite comise, că, în iatacul domniilor voastre, la candela pe care o aprinde comisoaia Ilisafta, aveți lemn sfînt din crucea pe care a fost răstignit Mîntuitorul nostru Hristos. Și dacă nici asta nu-i destul, cinstite comise, pot să spun și altele, pe care mi le-a înșirat cu de-amănuntul stăpînul meu Dămian, căci știe că domnia ta ești bănuitor și rău. Și pot să-ți arăt și pecetea lui. Din două la fel una mi-a dat-o mie, ca s-o arăt și s-o cunoașteți ca cea din urmă încredințare. Ca s-o scot la iveală, mi-ar trebui jungherul comisului al doilea, să desfac căptușeala minteanului meu. Pentru că nu văd desăvîrșită credință în ochii comisului celui bătrîn, rog pe cel tînăr să taie el singur aici la subsuoară și să scoată pecetea. O cunoașteți ?

— O cunoaștem, se învoi comisul Manole.

— Atuncea lepăd de pe mine minteanul și dumnealui comisul al doilea să scoată pecetea. Aveți să vedeți cap de cerb cu semnul sfintei cruci între coarne.

Simion scoase din căptușeala minteanului pecetea și bătrînul, primind-o în palma stîngă, se aplecă asupra ei și o cunoscu.

— Ați cunoscut-o ?

— Am cunoscut-o.

— Bine; aveți să vă încredințați și mai bine că vin la dumneavoastră cu suflet curat, când vă voi mai spune, după cum m-a învățat stăpînul meu, că nu sînt în toată Țara Moldovei oameni mai bănuitori decît cei de la Timiș. Căci într-adevăr ei țin aici dobitoace scumpe și mai ales acel harmasar năzdrăvan despre care mi-a spus astă-noapte feciorașul domniei voastre. Au și dreptate să se teamă de furi, căci într-adevăr îi amenință oameni pricepuți foarte întru acest meșteșug. Aceasta este solia mea.

Bătrînul și feciorii îl priviră cu uimire.

— Ptui, drace! zise Nechifor Căliman, luminat la față de înțelegere.

Vistiernicul întrebă, ridicîndu-se în fața lui Iosip, ca să i se vadă marea :

— Te-a trimes deci fratele meu Dămian ca să dai o vestire de primejdie? Vădit e că aceste dobitoace dăruite de Dumnezeu omului ne fac nouă multă plăcere, dar ne aduc și scîrbă.

— Să lăsăm vorbele zadarnice, grăi dintrodată liniștit bătrînul Păr-Negru, trecînd la pat și așezîndu-se el în locul cel mai bun și mai moale, căci abia acum băga de samă că-l dor oasele; să lăsăm vorbele și să poftim pe Iosip să spuie ce este. Dacă, stînd în pîndă, mă vede întăi lupul pe mine, nu mai am vreme să încordez arcul; dar dacă-l văd întăi eu pe el, îl pot săgeta. Dacă știm despre ce e vorba, dușmanul e în mîna noastră. Întăi se cade să lepezi aici vestea cu care vii, după aceea cobori la curte și te îndestulezi cu bucate.

— Adevărat, cinstite comise, am să simțesc cît mi-i de foame, numai după ce-oi spune ce am de spus. Trăiește acolo la Liov, în Țara Leșască, unde ne

aflăm noi cu stăpînul nostru, un boier mare din Țara Moldovei, cu numele Mihu. Știindu-se vinovat de multe și mai ales de pieirea răposatului Voievod Bogdan, nu îndrăznește să se întoarcă la baștina sa. A luat destule averi cu sine și trăiește în pribegie, nădăjduind schimbări aici în țară. Știți asta, și mai știți domniile voastre că el a fost soț al lui Petru Aron-Vodă și omul lui Petru Aron-Vodă la craiul Lehiei; și l-a ajutat fel și chip pe Petru Aron-Vodă ca să se întoarcă la domnie. Măria sa Aron-Vodă a pierit la secui, unde l-a găsit Ștefan-Vodă și i-a dat jos capul. Ce să facă dumnealui Mihu, ca să se întoarcă înapoi în Țara Moldovei, la moșiile pe care le avea, la fala întru care huzurea? Prea fierbinte domnia sa dorește să se schimbe aicea lucrurile. Deci stăpînul meu Dămian Păr-Negru, cum știți, de șase ani și-a întocmit bună așezare de negoț la Liov. Oameni ai săi umblă cînd la nemți, cînd la tatari. El însuși călătorește uneori la Danțig, alteori la Cetatea Albă, și macar o dată pe an face drum la Suceava, ca să se închine mării sale Ștefan-Vodă. Cît șede stăpînul meu în Liov, c-un ochi se uită în catastifurile lui și cu celalalt cătră dușmanii mării sale; iar urechea lui aude tare bine ce se spune în tîrg. Tocmai ieșisem noi la vama crăiască să plătim darea de negoț pentru jderi de la Moldova și soboli din Țara Rusească, cînd s-a auzit — acum doi ani și jumătate — veste că a intrat Matiaș-Crai cu război aicea în țară. — Acest lucru l-am știut și l-am așteptat, rîdea logofătul Mihu, bătîndu-se peste foale. Să se știe că năimesc cărauși să-mi care averea la locurile mele și plătesc bună chirie. După cuvînt, a și dat arvună la cărauși. A așteptat să detune Matiaș-Crai cetatea Sucevii. A venit însă veste năprasnică de pieirea oștilor lui Crai.

Mihu a vărsat lacrimi și și-a presarat cenușă în cap. A așteptat apoi semn de la Aron-Vodă, oploșit în Secuime. Anul trecut, i-a venit vestea pe care o știți. Rozîndu-și scirba în măsele cum rod caii aceștia ai domniilor voastre iarbă, a început a pune la cale altele, iar mai ales să scoale pe craiul leșesc împotriva măriei sale Ștefan-Vodă. Cazimir-Crai se lasă mai greu, fiind un om blajin, căruia i se suie pruncii săi pe grumaz. Atuncea dumnealui Mihu a început a ține sfaturi cu șleahicii cei mari de la hotar. Și aceștia aveau alte griji. Deci i-ar fi spus, la o adunare, lui logofătul Mihu, că au aflat taina puterii măriei sale Ștefan-Vodă. Nu-i atîta c-ar fi fost blagoslovit la Aton, dar are noroc la un harmasar alb. Cît va umbla cu acela, ori cu feciorii aceluia, îi merg treburile cu spor. Cum a descălicat la războiul dintăi al Chiliei, l-a pălit o schijă la genunchi, din care pricină Ștefan-Vodă pătîmește încă. Iar cînd a fost al doilea război la Chilia, a încălicat și îndată a dobîndit cetatea. Deasemeni cum s-a arătat pe cal alb la Hotin, s-au înfricoșat căpitanii leși și au închinat cetatea. Așa încît logofătul Mihu, luînd învățătură din acel sfat, a întreat de unii și de alții pînă ce a oblicit că s-ar fi aflînd la Mosc un vrăjitor din tagma preoților asiatici. S-a dus în trecuta iarnă la el, să-i facă vrăji pentru pieirea cailor albi ai lui Ștefan-Vodă. Acel vrăjitor i-a făcut vrăjile și a primit darul. După aceea a zîmbit și a spus așa: Am blăstămat caii albi de la Moldova și am topit înfățișările lor de reară în fața domniei tale. Cînd ajungi la Liov, îți va veni vestea pieirii lor. Dar dacă nu-ți vine asemenea veste, să știi că acei cai sînt apărați de alt vrăjitor. Îți rămîne atunci alt meșteșug: caută la hotar un lotru vestit, care numaidecît trebuie să se afle.

Alcătuiește-te cu el, spune-i că vrăjile mele îi vor fi sprijin și să se ducă el să răpească harmasarul cel bătrîn.

Iosip de la Nimirceni se opri. În chilie, ascultătorii nici nu suflau, atît de uimiți erau de cele auzite.

— Jupîne Simioane al doilea comis, grăi bătrînul Jder cu glas scăzut, ar fi potrivit să dăm o ulcică de vin acestui creștin.

— Mulțămesc domniei tale, cinstite comise, se închină Iosip; am s-o beau în sănătatea domniilor voastre. S-a întors așadar Mihu logofătul la Liov și n-a primit nici o știre cum că ar fi pierit harmasarii. Înțelegînd că-s apărați de un vrăjitor tatar, care zice că s-ar fi aflînd aici la Timiș, și-a pus el slujitorii lui în mișcare pînă ce a aflat la Movilău de acel vestit lotru de patru hotare cu numele Gogolea. Il știu rușii, îl știu tatarii și leșii; moldovenii îi zic Rățoi. Acest Gogolea a îndrăznit să fure o cadină de la Silistra. Și a dus la Pragurile Niprului un cal al castelanului de la Sandomir, pe care după aceea castelanul l-a răscumpărat cu aur. Are ceată cu care umblă cînd la tătari, cînd la leși. Pînă acum la moldoveni n-a intrat, fiind moldovenii mai saraci, ori mai răi. L-a chemat deci Mihu la o întîlnire. Am să vă spun domniilor voastre, și domniile voastre aveți să vă mirați, că acel lotru Gogolea a avut învoire să intre într-o sară în Liov. A plătit logofătul Mihu optsprezece galbini această învoire. Slujitorii de la porți au închis ochii pentru orice trecător, și Gogolea a bătut la ușa logofătului. Dregătorii lioveni aveau chiar în acea sară treburi pe la casele lor; însă oamenii anumiți ai stăpînului nostru Dămian vedeau și privegheau, așa cum le era rînduiala. Deci Gogolea s-a înfățișat cu îndrăzneală, în straie frumoase cu ceaprazuri, a descălicat de pe cal,

s-a rotit în uliță uitându-se cu fudulie în juru-i ; s-a văzut că e un barbat nalt și oacheș ; era puțințel băut și vesel. A bătut cu straja săbiei în ușă. Slujitorii logofătului i s-au închinat ; au lăsat ușile date în laturi și pe Gogolea l-au dus înăuntru. În uși s-au așezat tovarășii căpitanului Gogolea. Când a ieșit lotrul, a pălit pe tovarășii săi cu palma pe umăr și le-a spus în limba lor : Băieți, avem bună treabă ! Haidamache ! maiem dobroe rabotu.

Iosip își sorbi vinul pe care i-l pusese Simion dinainte pe prichiciul ferestrei.

— Când s-a întâmplat asta ? întrebă răgușit Jder bătrînul.

— Asta s-a întâmplat joi în cealaltă săptămînă. De-atuncea sînt nouă zile. Au mai fost îndată și alte adunări cu oameni ciudați, într-același loc, acasă la Mihă ; dar ochii și urechile stăpînului nostru Dămian, care ochi și urechi se află între slugile de casă ale logofătului, ne-au dat încredințare că nu-i vorba despre Catalan. Ceva este, căci aceștia alți oameni veniți la sfat sînt oșteni cunoscuți, care au fost în leafă la șleah-tici, ori în cetățile de margine ; însă ce anume au ei îndatorire să facă, stăpînul meu Dămian n-a înțeles. Poate să-l fi înduplecat cineva pe Riga să poruncească ridicare de oști, să treacă Ceremușul și să meargă asupra Sucevii, ș-atunci logofătul pregătește și el sprin ; poate să fie altceva. Mult nu va trece și se va afla și asta. Acuma nu puteam să mai întîrziu la Liov ; am venit să dau știre, ca să fiți cu priveghiere. Asta-i solia stăpînului meu și mă închin cu umilință domniilor voastre.

Starostele Nechifor Căliman își pocni oasele, întinzînd în laturi picioarele și brațele.

— Ptiu, drace ! răsări el în sus cit era de nalt. De acest lotru cu numele Rățoi am auzit și eu la hram. Vorbeau niște creștini din Ucraină.

— Grăiau, că i-am stîrnit eu, staroste Nechifor. I-am ascultat pe unii și după aceea am trecut la alții.

— Auzindu-i cite spun, am stat eu ș-am luat aminte, zise iar Căliman, și de aceea am fost cu mare bănuială cînd te-am găsit la focul de popas.

Bătrînul Jder era cufundat în cugetare. Totuși băga de samă ce se spune lîngă dînsul.

— Ce povești spuneau acei creștini din Ucraină despre lotrul lor ? întrebă el.

— Spuneau multe și se lăudau cu asemenea obraz ales, rise starostele. Omul lor e cel mai viteaz dintre ciți se află pe lume și, înainte de a săvîrși o ispravă, bea o ocă de horilcă, așa cum ai bea dumneata o ulcică de apă. Acei ucrainți, închinînd și cinstind băutura de-a lor, chiar rideau de obiceiul nostru al moldovenilor de a bea vin. Apoi îndată după aceea i-am văzut că prind a cînta și a se bate în capete. Așa că dădeau laudă lui Gogolea hoțul cum că bea o ocă ș-apoi pornește la fapta lui. Atuncea-i el mai ager și cu brațul mai tare ; nu se clătește pe cal, nu alunecă pe jos ; numai îi steclesc cumplit ochii.

— Intocmai așa este, incuviință Iosip, rinjind. Mai spuneau și altele : cum că el nu dă cu sabia decît cînd își apără viața. Altfel moarte de om nu săvîrșește, ca să nu-și facă dușmani. El mai degrabă își alcătuieste prietini în toate olaturile, ca să aibă ajutor și gazdă. Are un morar la Pragurile Niprului și altul la Nistru ; cînd fuge de-acolo, scapă dincoace. Nevestele acelor morari mărturisesc soților lor că nu-l pot suferi pe Gogolea ; de aceea morarii îl primesc cu mare prietenie. Dintre păgubași îl prigonesc mai ales tatarii, pe

cînd slujitorii lui Crai umblă după el cu oarecare lene. Zice-se că hatmanii de hotar ar avea folos din dobinda lotrului.

— Ptiu, drace ! incuviință starostele ; am înțeles și eu asta că, avînd tovărășii de acestea, lesne îi este să pătrundă în orice ținut de margine.

— Imi plac cîte aud, mărturisi comisul al doilea Simion. Dacă-i barbat vrednic, acel lotru poate străbate oriunde.

— Iată și părerea mea, grăi cu mare incredință a înțelepciunii sale vistiernicul Cristea ; părerea mea este să dăm de știre mării sale.

— Am și eu o părere, mormăi cu supărare comisul Manole ; părerea mea este să nu așteptăm nimic din ce-am vorbit noi aici. Mai ales Vodă să nu aștepte, ca să nu-i aducem tulburare, pe lângă alte griji ce are. Să-ți faci cruce în fața icoanei, vistiernice Cristea, și să juri că n-are să aștepte jupîneasa domniei tale Candachia un cuvînt despre cîte am vorbit. Cum a afla dumneaei, știu îndată altele ; și-n trei zile umblă vestea la Liov și de la Liov la Varșava. Nu este poștă mai repede decît taina muierilor. Noi să părem a dormi și a nu ști. Ți-ai făcut cruce și ai jurat ?

— Imi fac cruce și jur, cinstite comise.

— Faci bine. Acuma îmi rămîne mie mare suferință. Îndată ce coborîm la curte începe să mă ciocănească și să mă cerce din toate părțile jupîneasa Ilisafca. Ea a înțeles că se întimplă ceva și plesnește de ciudă dacă nu află ce-i anume. Eu am să tac și dumneaei are să deie bătălie asupra mea cinci ceasuri, cît mai avem pînă la asfințitul soarelui. În acel ceas stă puțin și-apoi începe iar. Atuncea trebuie să-mi vie întru ajutor starostele Căliman să spuie el adevărul ; cum că s-ar fi aflat veste de mirare, anume că în cetatea Ca-

menița ar fi fătat o iapă un mînz cu două capete : unul alb și unul negru și aceste capete ale minzului neconținut se caută ca să se rupă cu dinții ; așa că slujitorii grajdului crăiesc au proțăpăit acele capete. Deci spun vracii că acesta este semn de război între riga leșilor și spurcatul Mehmet-Sultan. Așa că mare zdruncin va fi pentru creștinătate. Auzind acestea comisoiia are să se sparie, pe urmă are să se bucure, și astlel voi avea pace să dorm și eu un somn bun după atîta trudă.

Sfatul incuviință toată rînduiala comisului și ieși la soare, după care Iosip de la Nimirceni, mărturisind că i-i foame și mai ales că i-i sete, Jder bătrînul îl luă cu sine ca să-l vire la culinii.

— De vorbele pe care am să le spun eu acolo, cinstite comise, te poftesc să nu te îngrijești, îi zise solul, căci eu n-am a spune decît trei vorbe de închinăciune către dumneaei comisoiia Ilisafca din partea stăpînului meu Dămian. După aceste trei vorbe, am să scot din desaga mea o bucată de matasă de doisprezece coți și am să i-o înclin dar din partea fiului său. Asta-i matasă stinjinie de la Florența din țara Italiei, am să-i spun eu, și feciorul domniei tale te roagă s-o porți sănătoasă.

Comisul incuviință :

— Cunosc din asta că feciorul meu neguțătorul își sporește înțelepciunea în străinătăți.

Simion se apropie de el fără să vorbească.

— Aștept să-mi spui ce ai de spus, comise al doilea, îl îndemnă bătrînul.

— Tată, vorbi cu blindeță Simion, eu am să alcătuiesc cele de cuviință.

— Bine, răspunse bătrînul, și-n acest timp să te gîndești la acea noră pe care o doresc.

— Tocmai la asta îmi dai voie să nu mă gîndesc, cinstite comise.

Bătrînul se smulse minios din locul unde se oprise și porni mai departe.

— Ptiu, drace! zise starostele ajungîndu-l din urmă. Eu aș îndrăzni, cinstite comise Manole, să mă amestec într-această sfadă a dumneavoastră și te potesc să leși pe al doilea comis să facă fără de tulburare rînduilele cele de cuviință. Eu cunosc pe acest fecior al dumnitale și am înțeles că el ar fi dorit să-ți sărute mîna și să faceți pace. După asta ar fi căpătat în el o putere să se ducă să cerceteze iarăși toate de-a fir a părului; să numere după răbuș mînzii, să cerce încuietorile grajdurilor, să sporească străjile la toate intrările acestor locuri. Cite știe el că are de făcut, ca să umble toate ca o moară bine pusă pe făină, toate le-ar fi făcut cu dragă inimă. Pe cînd așa i-ai pus un ghimpe în inimă și o povară pe grumaz. Se întoarce iar în singurătatea lui și se uită crunt într-un colț. Și va să săvîrșească iar o pozna dintre cele pe care le cunoști.

Această pozna care izbucnea din cînd în cînd și era destul de cunoscută la Timiș aducea mai mult spaimă decît mihnire comisoaiei Ilisafta. Decît să săvîrșească alte fapte de rușine — mărturisea dumneaei muștrînd fără noimă pe comis — mai bine să-l știe pe Simion numai cu acest narav. Mai întăi cade la întristare neagră și stă cu fața la părete pe patul lui o jumătate de zi. Uneori stă cu pîntecele la pămînt și cu gluga în cap într-un dos, sub pădure, ori în puterea soarelui, într-o ripă. După ce l-a ars amărăciunea lui destul, ori după ce l-au secătuit vîntul și arșița, se pune în picioare și strigă la Lazăr Pitărel, vataș al slujitorilor, să-i aducă fedeleșul de vin și să-i ție tovarășie. Așa

bea el în tăcere o oală, pe urmă nouă; acele oale, după ce le deșartă, le sparge; la urmă, după ce le sparge, începe a le fărîma și-n dinți; după aceea îi vine așa putere și minie încît ar sări să dărîme și să taie toate. Atuncea îl stăpînește Lazăr Pitărel cu cițiva slujitori mai vechi și-l duc mai mult cu de-a sila devale ca să-l descinte comisoaia. Cum vede pe maică-sa, comisul al doilea varsă lacrimi; însă nu se liniștește pînă ce jupîneasa Ilisafta nu spune vorbele și nu-i suflă de pe frunte duhul rău.

Comisul cel bătrîn stă puțin la îndoială, furat într-o parte de dragostea lui de părinte și țintuit în același timp de o îndărătnicie.

— Vistiernice, zise el însîrșit, fii bun și întoarce-te domnia ta la al doilea comis. Mai tirziu oi veni și eu să văd cum dreg lucrurile. Ca un om înțelept ce ești, de vreme ce te bucuri de bună stare și mila domnească, învață-l cum să se poarte. Am eu multe cu acest frate nătîng al vostru.

Vistiernicul Cristea primi numaidecît însărcinarea cu cea mai desăvîrșită bunăvoință. Starea de bielșug și înălțare întru care se afla îi îngăduia să uite deosebirea de vîrstă dintre Simion și el. Porni îndărăt la deal, chibzuind în minte feluri de feluri de sfaturi înțelepte.

Găsi pe Simion Jder liniștit. Chemase pe o parte din slujitori la poruncă. Cerceta săbiile și sulițele; i se aduseseră dinainte jувățurile de funie de cînepă; i se dădea socoteală de rînduiala străjilor.

— Dragă frate, zise cu multă împăciuire vistiernicul, doream să-ți spun la o parte două vorbe.

— Ce este? întrebă al doilea comis, înturnînd peste umăr bărbia.

Își lăsă slujitorii și urmă pe vistiernic.

— Dragă frate, urmă Cristea, doream să-ți atrag luarea-aminte a domniei tale asupra datoriei ce avem noi să ascultăm sfaturile bătrînilor noștri.

— Am știință, îi răspunse al doilea comis, că jupîneasa Candachia te-așteaptă în vale. Plînge și suspînă și nu-și găsește stare de pace.

— Știi domnia ta asta ?

— Știu bine.

— Atunci să mă duc la vale.

— Să te duci numaidecît. Dacă binevoiești, lasă poruncă lui Ionuț să suie pînă la mine. Și spune jupînesei Candachia că mă închin cu plecăciune la frumusețile și harurile domniei sale.

CAPITOLUL VIII

UMBLIND PE DRUMUL SUCEVII, IONUȚ
IȘI AFLĂ SOARTA DE LA O ȚIGANCA
PROROCIȚĂ

Calea de la Timiș la scaunul Sucevii ține trei poște. Pînă la hanul domnesc de la Spătărești, apa Moldovei se vede întruna pe partea stîngă, sub desmierdate priveshti ale pădurilor și munților. Fie dincolo de apă, fie dincoace, se întind sate vechi, cu anumită rînduială și scuteli de la măria sa pentru slujba Domniei și a războaielor mării sale. Rareori se putea vedea pe acest drum trăsură mai frumos zugrăvită și cu patru cai mai negri decît aceea care ducea la Domnie pe dumnealui vistiernicul Cristea. Lingă vizitiul care mîna pocnind din pulă, se mai afla un slujitor cu fireturi. În laturea stîngă a trăsurii unde sta învălîtă în strai de vulpe jupîneasa Candachia, călărea mezi-

nul feciorilor lui Jder. În urma trăsurii, în pulbere, ca într-o pedeapsă, umbla Botezatu, sluga lui Ionuț. De departe se putea astfel băga de samă mărirea și fala vistiernicului; așa încît căruțele de rînd se opreau într-o margine, iar unii nemernici pedestri se fereau pe o cărare lăturalnică, să nu-i ajungă puha. Numai slujitorii domnești umblau prin mijlocul drumului, neuitînd să deie cuviincios ziua-bună dregătorului mării sale.

La acel popas de la Spătărești, caili puteau fi schimbați; pentru aceasta era rînduită poșta, după întocmirea rămasă în domniile răsăritene de la persieni. (Învățătura aceasta a aflat-o Ionuț nu tirzie vreme după aceea de la dascălii mării sale Alexandrel-Vodă.) Însă Cristea vistiernicul nu poștea să între cu alți cai la Suceava, decît cu ai săi. Deci porunci hangiuului să deie orz din bielșug trăgătorilor săi boierești, și deasemeni să nu uite pagul feciorașului și dobitocul mai umilit al slujitorului acestui fecioraș. Îndată ce vor fi îndestulați caili, vrednicul hangiu avea să se înfățișeze cu cele de trebuință oamenilor și mai cu samă cinstitelor obraze boierești.

Ziua de sfîrșit de primăvară era lină, cu adieri aromitoare din finațuri. Jupîneasa Candachia rămăsese neclintită la locul său în trăsură, privind în depărtare, în prundurile riului, sticlirile tîrgului Băii. Acolo ar fi dorit cu arșiță jupîneasa Candachia să-și împingă popasul; deoarece aflase în taină domnia sa, de la alte jupînese iscusite, că numai la neguțătorii sași se găsese dresurile și rumenelile de veșnică tinereță. Cunoștea însă meteahna soțului său și-și stăpînea năduhul. Căci cum se deștepta la slujba mării sale, vistiernicul se arăta neînduplecat. Părea mai harnic decît oricare alt dregător; nu-l puteau opri nici sece-

ta, nici puhoiul. Deci, avînd poruncă să-l înfățișeze pe mezin la curte chiar a doua zi luni, orice alt cuvînt despre alt lucru ori altă rînduială l-ar fi zbirnit ca pe un mistreț. Se uită și el spre tîrgul Băii, însă cu o nepăsare care făcu pe jupîneasa Candachia să zimbească amărit. Adevărat era că vistiernicul nu se uitase spre tîrg, ci spre gîndurile și socotelile lui lăuntrice, aducîndu-și aminte de frămîntarea și jalea jupînesei Ilisaftha, care venise în petrecere pînă la malul Moldovei și vărsase lacrimi în acea apă pentru răpirea feciorașului său prea iubit. După ce-i sărutase în trei rînduri minile, ducîndu-se și întorcîndu-se iar cu fruntea spre sinul ei, Ionuț se rupsese însfirșit din acea jale și trecuse apa cătră trăsura vistiernicului, prefăcîndu-se că-și șterge lacrimile și zîmbind cu viclenie.

— Ah! striga jupîneasa Ilisaftha înălțîndu-și brațele spre soare; nu sînt alți tirani mai mari pe lume decît soții și copiii noștri!

Inturnînd privirea după asemenea strigăt, comisoaia văzu pe jupîn Manole rinjînd în barba-i mare. Se așeză în prund cu minie ca într-un cuibar al fustelor și cu destulă greutate o ridicară de subsuori roabele, ca s-o ducă la curte.

De și nu era prea ager întru înțelegerea sufletului semenilor săi, vistiernicul putea ceti cu destulă ușurință bucuria lui Ionuț. Iși vedea propria lui bucurie de altădată, cînd intrase sub aripa ocrotitoare a celor mari. Căci nimic nu-i mai cald și mai răcoritor, își făcea domnia sa socoteală, decît mila lui Vodă. Deasemeni — își urma domnia sa judecata — bun lucru este îmbielșugarea. Potrivit lucru iarăși să ai soție cu slăvit obraz.

De cite ori îl întovărășește la scaunul Sucevii, jupîneasa Candachia nu se arată niciodată bucuroasă așa cum s-ar cuveni soției unui vistiernic. Umblă întunecată pînă acolo și cu greu se hotărăște să se înseneze. Știut este că, dintre toate jupînesele care se arată la slujbele sfintei mitropolii, ori la alaiurile boierilor cînd trece măria sa Ștefan-Vodă, nici una n-are înfățișare ca a Candachiei, ca și cum ar veni atunci de la petrecerile lui Crai Cazimir de la Varșava, așa încît se uită boieroaicele ponciș la dumneai ca la o dușmancă; însă cunoaște el că acel zimbet încremenit al soției sale nu-i pentru bucuria ei, ci pentru plăcerea lui. Și Candachia depărtează de la sine ceea ce pentru altele ar fi desfătare și se rușinează de cite ori află despre răutățile care se petrec între măriile lumii, la curțile domnilor și crailor. Se spun multe și despre scaunul Domniei noastre, căci oamenii trăitori în huzur și lene sînt aceiași pretutindeni. Place-i poate jupînesei Candachia să audă ce se spune și ride subțire, privind printre gene; însă faptele le leapadă de la sine, scuturîndu-și de o parte și de alta a tîmplelor minile împodobite cu juvaeruri.

— N-aș putea spune că nu-mi plac drumurile mării sale, zise jupîneasa Candachia, inturnînd o privire plăcută spre soțul său. Imi plac mai mult decît Suceava, unde e atita zavistie în partea femeiască. Pe cînd aici e liniște, de cînd slujitorii mării sale au spircuit lotrii. Poți umbla în voie și fără de grijă. Am fi putut face popas de sară la Baia, unde găsim ospătărie curată ca în Țara Nemțască.

— Găsim asemenea ospătărie și la Suceava, răsunse vistiernicul. Tot după gustul dumnitale. Deoarece nu suferi să stăm la prietini ori la rudenii, am găsit acolo bun adăpost la Iohan Roșu. Leahul acesta

Iohan Roșu e vrednic neguțator. Duce vin de la Moldova la curtea lui Crai. Nevasta lui cunoaște meșteșuguri de pieptănături.

— Crezi, domnia ta, vistiernice, că mai ales pentru așa ceva îmi place mie să poposesc la Iohan Roșu ?

— Nu spun asta.

— Și soțoi că-mi place să stau în acel loc unde se uită oamenii unii la alții peste capete, încît nici nu le ajungi cu prăjina la nas ? Cumnate, își ascuți ea cu dulceață glasul cătră Ionuț, să înveți de la mine a cunoaște pe acei boieri falnici de la scaunul Domniei. Uritu-i-am pentru semeția lor. Cred că nici măriia sa Vodă nu-i are la inimă, deoarece din pricina lor a suferit depărtare și pribegie. Ai să vezi acolo, cumnate, curte fără Doamnă și pe Chiajna, mătușa măriei sale, care nici măriia sa Chiajna nu poate să se uite cu plăcere la atîtea nasuri sumuțate ale atîtor jupînese. Bine le face măriia sa Chiajna că le depărtează și dorește pentru Vodă Doamnă de la Trapezunt.

Vistiernicul se întoarse cu uimire.

— De unde cunoști asemenea taine, jupîneasă Candachie ?

— Am visuri, în care mi se arată adevărul, rise jupîneasă Candachie. Așa că și domnia ta, cumnate, să dobîndești învățătură și să te ferești de jupînesele și jupînițele moldovence, care-s cele mai ascunse și mai primejdioase din lumea asta. Pe dinfață se arată cu zîmbet, iar pe dîndos cu dușmănie.

— Eu, fiind barbat, n-am de ce mă teme, mărturisî cu nevinovăție Ionuț.

Vistiernicul Cristea se veseli zgomotos, apoi primi țiglele de friptură de porc din mina hangiului și trecu una soției sale. Cristea și Ionuț mușcau cu repeziciune din bucățile fragede, pe cînd jupîneasă Candachie încă

sta la îndoială cum să împace o țigla de lemn din care picura grăsime cu frumusețile și gingășiile sale. Însîrșit se leri încovoindu-se și apucă numai din vîrfurile dințișorilor ei albi, pe furis, o bucățică, apoi întinse ce mai rămînea slujitorilor, care se grăbiră să primească țigla și s-o împartă într-o clipă, înghițind hulpav și ștergîndu-se la gură cu minica hainei.

— Noi barbații n-avem a ne teme de cele femeiești, se întoarse iarăși Cristea, cu aceeași veselie și cu gura plină spre jupîneasă Candachie.

— Hai-hai ! eu îl slătuiesc pe Ionuț să se teamă. Dacă nu te îndupleci, vistiernice, să mă duci pînă la Baia, îngăduie-mi să beau puțintică apă, o picătură, atît cît îi trebuie acelei prigorii care cîntă în înălțimea cerului.

O prigorie cînta într-adevăr sus, cerînd ploaie ori rouă. Era semn că soarele începe a scăpăta. Inturnîndu-se cătră han, dregătorul măriei sale strigă poruncă să vie apă și să se înhame caii. La acel glas puternic, ieșiră și slujitorii domnești ai poștei care țineau paza locurilor și caii de schimb pentru poruncile grabnice ale lui Vodă cătră Țara-de-Jos.

Jupîneasă Candachie bău apă proaspătă din ulcior, o picătură, atît cît îi trebuia ca să-și păstreze ceea ce avea de preț în strălucirea obrazului și a ochilor ; apoi zîmbi, lăsînd oștenilor și hangiului gros vedenia farmecului ei. Trăsura boierească porni, cu feciorașul cel sprinten într-o lature și cu slujitorul cu ochi crestați în urmă.

Feciorașul comisului Manole plutea în acea zi de slîrșit de primăvară într-o bucurie a întregii lui ființi, amestecată cu apele, depărtările și cerul. Priveliștile și vorbele se întipăreau și răsunau în el ca într-un cristal. Jupîneasă Candachie înțelegea ceva din starea

lui de bucurie și din cînd în cînd îi zîmbea fără noimă, punînd în taina ei prevestiri viitoare. Acel zîmbet, fără să-și dea el samă, îl fulgera pînă în inimă, amestecat cu tremurul luminii și al patimii vîrstei lui. În acel zîmbet străin năștea o imagine nelămurită, spre care Jder cel mititel se ducea cu toată ființa lui. În urmă i se părea că nu mai are de lăsat nimic.

De pe înălțime, drumul cotea în valea Șomuzului, într-un loc unde se mai cunoștea urmă de tabără a oștilor ce dăduseră zdruncin Craiului Matiaș, într-o noapte de iarnă, la Baia. În stînga era un sat la o margine de locuri rîpoase. Oamenii ieșiți din livezi îi priveau cu oarecare mirare cum trec cu asemenea alai și zvon de clopote. Vistiernicul privea încruntat înainte; Jderul cel mititel cerceta lumea aceasta nouă, cu bucurie. Cînd ajunseră în vale, li se deschisera dintrodată priveliști tăcute, pe care Jder cel mititel părea că le mai văzuse cîndva. Le vedea însă înțaiia oară, avînd în el aceeași bucurie și aceeași uimire a zilei.

Sub pădure, erau izvoare cu popas vechi de hodină. Din popas se desfăcea spre asfințit iazul cu faimă, poreclit al Călugărului, care avea pe opust moară cu șase pietre, întemeiată de Roman-Vodă. Luciul bălții se întindea pînă în fundul asfințitului în păpurișuri. Se vedea o luntre cu pinză într-un luminiș, pe deasupra săgetau zboruri de sălbătăciuni aripate. În ziua aceea de sărbătoare, moara sta cu roțile neclintite. În laturea ieșăturii, se cuibărise o șatră de țigani pribegi.

Cît slujitorii adăpară caii, o țigancă urită și știrbă, însă prea înțeleaptă, își făcu loc pînă la măria sa jupîneasă Candachia, după ce-și cîștigă acest drept cu varga împotriva altor femei mai tinere ale taberei de căruțe. Așa că din ripă celelalte țigănci îndrăzneau

să ridice numai capetele spre drum; iar la izvor avea drept să rostească adevărul numai acea prorociță fără dinți.

— Sărutăm dreapta mării tale, se închină ea către boierul cel măreț. Primiți să vă spunem toate cu dreptate și adevărat, deoarece noi sintem muierea judei, și alte țigănci nu îndrăznesc să ne calce înainte. Nici nu știu ele cite știm noi. Pentru trei groși putem spune măriilor voastre de unde veniți și unde vă duceți; ce ați făcut pînă acuma și ce noroc vă așteaptă de acum înainte.

Măria ta să nu te întorci de cătră mine, urmă țiganca ridicînd spre vistiernic un deget uscat și negru, căci văd că ești boier cu fală și Vodă se uită la măria ta ca la un odor de mare preț.

— Spune-mi mie, babă, o chemă cu glas dulce jupîneasă Candachia.

— Ah! sufletul maicii și frumuseța lumii, izbucni cătră ea bătrîna. La soare mă pot uita, dar la domnia ta ba. Ciți barbați sint pe lume și te văd, se uimesc de farmecele tale. Dar eu pot lega pe cel care-l poftesti.

— Nu-i nevoie să-l legi, babă, suspină jupîneasă Candachia, căci e soțul meu.

— Lasă-mă să-ți spun, draga babei, de altele. Căci eu soțului îi pot lega urechea să n-audă și înțelegerea să nu priceapă. Aștepți o veste, dragă jupîneasă.

— Așteaptă hainele cele nouă de la Liov, se veselî vistiernicul Cristea.

Jupîneasă Candachia se oțări. Jderul cel mititel scurmă cu degetul arătător al minii stîngi în chimir, scoase trei groși și-i trecu în ghiocul babei, rîzînd la ea și așteptîndu-și soarta.

— Fecior de domn mare și Făt-Frumos, se întoarse cătră el țiganca, pătimaș. Mai uită-te o dată la mine, ca să mă fac iar tinără. Este o jupiniță mică de stat care te așteaptă să bată mare război cu domnia ta. Te uiți la noi și-o vezi pe dînsa. Nu-ți trebuie mîncare, nu-ți trebuie băutură, îți trebuie dragoste !

Vistiernicul se uita cu uimire la Jderul cel mezin. Întăi îi izbucnise singele în ochi ; apoi se făcuse alb la obraz ca ceara și se rușina sub privirea bănuitoare a jupinesei Candachia. Dar după spaimă, numaidect întră iarăși în șuvoiul de bucurie al ceasului său, care-l ducea spre un destin neînduplecat. I se păru de mirare că țiganca îi dezvăluie o taină pe care o ținea cu multă grijă ascunsă numai pentru sine ; pe urmă fu incredințat că imaginea aceea de care prorocise bătrîna era zugrăvită în ochii lui. De aceea poate îl ațîntea așa de stăruitor și ciudat jupineasa Candachia. Ar fi dorit să fie măcar o clipă despărțit de sine însuși, să cunoască și el în ochii lui acel obraz al jupiniței despre care-i povestise Alexandrel-Vodă. Cufundat în visul tinereții lui, se trezi într-un tîrziu, în altă parte de drum, între alte livezi, finațuri și iazuri. Tre-cuseră de locul care se chema Nimirceni și Suceava nu mai era departe.

Așezările erau mai dese ; pe costișe umblau turme de vite. Mai ales vitele sînt bielșugul Țării Moldovei, lămurea dumnealui Cristea vistiernicul, fără ca să-i asculte învățătura nici Candachia, nici Ionuț ; mai ales vitele sînt bielșugul Țării Moldovei, și grădinile, și iazurile, și prisăcile. Deasemeni îmbielșugate sînt holdele. Și oi sînt de două soiuri, cit nu le cunoaște numărul. Este și al treilea soi, în pustia de dincolo de Soroca, care au o coastă mai mult decit celelalte și pasc umblînd îndărăpt din pricina buzei de sus care

atîrnă peste cea de jos. Deasemenea neguțătorii nemți plătesc bun preț la noi blăniile de ris și jder.

— Cunoști domnia ta, jupineasă Candachie, că la acest iaz al Călugărului vine un medelnicer anume de la Cetate și ia pentru masa mării sale pește ? Este aicea un soi de crap cum nu se află în alte părți și acest crap se trage dintr-un crap și o crăpoaică pe care i-a adus și i-a dat aici la întemeierea iazului Petru-Vodă Mușat. Cînd i-a dat în apă, le-a pus în urechi inele de argint și i-a binecuvîntat egumenul de la mănăstirea Slatina. Cîteodată pescarii văd sub luciul pe acești împărați ai peștilor, dar nu îndrăznesc să-i pălească cu ostia. De ce zîmbești, Ionuț ?

— Eu zîmbesc ? Nu zîmbesc, bădiță Cristea ; ascult.

— Bag eu de samă cum ascuți. Eu îți spun lucruri de învățatură și dumneata te uiți pe colnice. Să mi spui ce poți vedea pe colnice, decit case și saraiuri, și oameni care se holbează la noi. Bine fac, căci ei au de ce se mira, pe cînd noi mai puțin. Dar cînd om ajunge în preajma Cetății, să iei o piatră în gură.

— Bădiță Cristea, nu te supăra ; mă gîndesc la ale mele ; de mină rămîn singur între străini.

Mezinul suspină. Jupineasa Candachia părea înduioșată.

Vistiernicul Cristea lăsă să treacă această clipă și urmă a da mezinului său și soției sale alte învățături folositoare, pînă ce, soarele fiind la chindie, se văzu înainte, în lungul drumului, cetățuia care se chiamă Zamca, și la dreapta, în altă depărtare, pe rîpi, Cetatea Domniei cu turnuri și metereze ; iar dincolo tirgul de scaun, cu clopotnițele sfintelor biserici fulgerînd.

La cetățuia din stînga slujitori cu suliți opriră trăsura și cunoscură pe stăpînul ei. Hotnogul se închină și lăsă trecere slobodă. În marginea tirgului se afla

lume multă în priveală și cîntau ceterași la crișme. Trecură prin medeanul cel mare, apoi prin ulițile înguste ale neguțătorilor. Fiind soarele încă deasupra asfințitului, trăsura cu cai negri se opri la ospătăria lui Iohan Roșu, din ulița armurierilor.

Cu fala cuvenită, domnia sa vistiernicul coborî între tîrgoveți curioși, care priveau cu luare-aminte. Slujitorul cu fireturi și tatarul săriră și bătură în porți ca să se dea drumul trăsurii. Înaintea vistiernicului și a jupînesei Candachia ieși în pridvor, cu zîmbet de plăcere, stăpîna locului. Era cu mult mai tinăra decît soțul ei și cu minicile suflecate pînă la coate. Venea zîmbind de la vorbă veselă dinlăuntru, unde mai avea mușterii. În urmă-i, pe deasupra umărului ei, se arăta și obrazul balai, cu barbă căruntă și nas rumăn al lui Iohan. Cunoscă pe boier și se grăbi să iasă înainte ploconindu-se, pe cînd pana Mina urma să zîmbească cu mare plăcere cufundîndu-se din șolduri și respirîndu-și cu amîndouă minile fustele în fața boieroacei. Jupînesei Candachia îi plăcea această salutare după moda frîncilor și întinse cătră ospătărița brațul, ca să fie ajutată să coboare din cuibul ei.

— Este cineva care vă așteaptă pe domniile voastre, dădu lămurire soția ospătarului.

— Ne așteaptă pe noi ? Cine să fie ? se miră vistiernicul, pufnind și privind mîndru în jur.

— E un prietin al nostru, pe care-l vedem des aici, lămuri din virful buzelor pana Mina, clătînîndu-și cu gingășie capul și privind pieziș pe Jder cel mititel.

Feciorașul se simți furnicat la inimă de acea privire.

— Cine să fie ? cine să fie ? își făcea socoteala cu glas jupîn Cristea.

Nu putea să știe cine-i, din care pricină se simțea intrucitva neliniștit. Intră în încăperea scundă, ple-

cîndu-și grumazul și cunoscă, după îmbrăcăminte, un slujitor al mării sale. Văzînd pe cel care-i ieșea înainte, se alină și răsufală ușurat, necetînd pe obrazul lui vreun semn rău.

— Cîstite jupîne vistiernice, îi zise slujitorul cu voie bună, vestea mea poate n-are să-ți placă, dar n-am ce face și trebuie să ți-o dau. Așa-i porunca mării sale, și trebuie să ne supunem.

— Cine ești domnia ta ? întrebă, cu sprînceana încrunțată, Cristea Păr-Negru.

— Eu, cîstite vistiernice, sînt sluga domniei tale Dumitru Crivăț, cel mai umilit medelnicer și oștean al mării sale.

— Să fii domnia ta sănătos. Care-i porunca mării sale ?

— Porunca mării sale este asta, jupîne vistiernice. Avînd mării sa grabă mare să se ducă la ținutul Hotinului, unde mării sa deschide slobozii pentru dreptcredincioșii ruși, care fug de sub stăpînirea Craiului, a lăsat poruncă să aduci domnia ta la curte pe copilul cel nou de casă, pe care-l văd sosit cu domnia ta. Foarte se bucură Alexăndrel-Vodă că-i vine tovarăș de petrecere și-l așteaptă mării sa Alexăndrel pe Ionuț la curte mini-dimineăță.

Jupîneasa Candachia se oprise și asculta cu luare-aminte :

— Asta-i vestea ? se tingui ea.

— Asta-i, îi răspunse vistiernicul Cristea.

— Vra să zică iarăși nu ne putem învrednici a-l vedea pe mării sa ! La Timiș a trecut deasemeni pe lingă noi ; acuma a venit și a plecat în pripă ; iar noi suspinăm și nu putem vedea luminat obrazul mării sale.

— Nu-l poți vedea, încuviință vistiernicul, însă ai venit la Suceava și pentru alte plăcute lucruri, jupinească Candachie. Până ce-ți vine straiul cel nou de la Liov, se întoarce și măria sa.

Medelnicerul clătină cu bunăvoință din cap :

— Intr-adevăr, măria sa trebuie să fie numai decit în Suceava la sărbătoarea Sfintului Ion cel Nou.

— Aha ! să stăm pînă la Sfintul Ion cel Nou, își făcea socoteală, pe degete, vistiernicul Cristea. Mai avem pînă atunce două săptămîni !

— Ce să facem ? ne-om supune, om sta ș-om aștepta, oftă Candachia.

— Cum ?

— Om sta ș-om aștepta, dacă așa-i rînduiala măriei sale.

Vistiernicul Cristea o privi țintă, ca să înțeleagă bine cum e treaba, apoi deodată clătină cu îndirjire din cap și se zbirli.

— Cum ? strigă el deodată. Aici-s treburile mele. Eu lepăd pe băiet și mă duc. Măria sa îmi cere socoteală și sămile mele n-am să le găsesc în ulița arnurierilor. Unde-i pan Iohan ? Să vie aici pan Iohan !

— Aicea-s, cinstite jupine.

— Să îngrijești, pan Iohan, de mîncare la domițoace și la oameni cu îndestulare.

— Îngrijesc și pentru măria ta, jupin vistiernice. Aș crede că nu trebuie să se supere un boier ca domnia ta, care-i în cinst mare la Vodă. Mine-i zi de hodină. Poimîni te uiți împrejur și vezi ce mai este pe la noi. Miercuri, așteptăm neguțătorul de la Liov. Așa că vineri vine și vestea de întoarcere a măriei sale.

Jupin Cristea începu să se plimbe prin încăperea scundă pufnind, iar jupineasa Candachia trecu la camera ei, ocrotită de brațul ospătăriței, care-i strecura

șoapte plăcute la ureche și urma să zîmbească, furînd cu coada ochiului cătră cei rămași în urmă.

Ionuț găsi de cuviință să ridă cătră medelnicer.

— Așa că, mini, domnia sa vistiernicul Cristea te aduce la curte și te dă măriei sale Alexandrel-Vodă, urmă slujitorul domnesc, bătîndu-l prietinește pe umăr ; și este rînduială întăi și întăi să vă înclinați măriei sale Chiajna. După aceea au să te apuce în căngi și clonțuri dascalii măriei sale Alexandrel-Vodă.

— Cum ? întrebă vistiernicul, răsucindu-se în loc și trezindu-se ca de pe altă lume. Care dascalii ?

— Parcă domnia ta nu-i știi, cinstite vistiernice ? Unu-i părintele arhimandrit Amfilohie Șendrea. Dumneata, pan Iohane, nu sta cu ochii stecliți ascultînd degeaba. Du-te și adă cele de trebuință cinstitului vistiernic. Adă-ne și nouă, ca să-i ținem tovărășie. Mie mai mult ; acestui învățacel mai puțin ; și cel mai mult cinstitului vistiernic. Vra să zică, cel dintăi dascal e părintele arhimandrit Amfilohie Șendrea, unchiul lui jupin Șendrea cel tinăr, al doilea hatman, care ține pe sora cea mai mică a măriei sale. Domnia ta, cinstite vistiernice, nu se poate să nu cunoști toate, așa încit cunoști și asta.

Cristea Păr-Negru mormăi imblînzit.

— Acest sfințit arhimandrit Amfilohie a învățat latita carte la Bizanț, încit nu se află în țara asta un om mai iscusit decit dinsul în toate învățăturile. Cunoaște limba elină și limba latinească și, dacă l-aș întreba eu, cel mai umilit medelnicer, în ce chip se pregătește bujenița de căprioară, și taina asta o cunoaște. Mă rog domniilor voastre : știe și toaca în cer. Adevărat că are la doagele capului sfinției sale puțină lipsă, dar se cunoaște asta numai din cînd în cînd. Mai ales sfinția sa dă învățătură măriei sale Alexan-

dru-Vodă. Al doilea dascal îl învață pemăria sa Alexandru-Vodă limba sirbească, rugăciunile și rînduielile domnești în această limbă, precum este datina de demult. Detreabă om acest monah sirb părintele Timoftei. Cred că nu poate intra pe ușa asta de gras, și toată ziua suspină după mîncare și băutură și pe urmă se blastămă singur pentru lăcomie. Acesta, boieri dumneavoastră, îi smuncit la vorbă, cam gîngav, și bolborosește; uneori împușcă vorbele lui neînțelese de i se spulberă barba. Simbăta sara se duce și se tînguie sub patrafirul sfințitului Amfilohie, ca să-i deie iertare și mîngiere pentru lăcomia lui. Sfințitul Amfilohie zimbește și-l iartă, și, ca să aibă de unde-i da mai multă iertare, însuși sfinția sa postește luni, miercuri și vineri numai cu apă.

— Atuncea arhimandritul e un om blînd cu duhul? Îl judecă vistiernicul, așezîndu-se pe scaun, ceva mai liniștit.

Pan Iohian aducea ulcior de vin și trei ulcele. O slujnică puse pe masă, într-o strachină mare, zamă de găină cu găluște de hrișcă, mîncare de modă leșască. După ce Cristea și mezinul său se indestulară din mîncare, medelnicerul le umplu ulcelele și, cu foarte multă luare-aminte, își urmă vorba începută.

— E blînd cu duhul părintele nostru Amfilohie, însă are și lipsa pe care v-am mărturisit-o. Nu mai departe decît în ziua a doua a sfintelor Paști, anul acesta, la cazanie, în biserica Sfîntului Ion, sfinția sa a mustrat astfel pe jupînesele care erau de față și-l ascultau cu mare evalavie: O, voi muierilor! a strigat cătră ele părintele Amfilohie, cum îndrăzniți să puneți pe obrazul nostru rumeneli, rușinînd astfel pe Dumnezeu, cum că nu v-a alcătuit bine așa cum sînteți? Dimineața, ajungeți cu întîrziere la sfînta slujbă, din pricină că

n-aveți vreme. Adevăr vă spun că mai puțină vreme trebuie slujitorilor măriei sale să curețe grajdul celor patruzeci de cai domnești, decît domniilor voastre ca să vă puneți fustele, cerceii și spelcile.

Mezinul se veseli nespuse de această mustrare, pe bînd Cristea mormăia nepăsător și isprăvea cu lingura de paltin zama și găluștile din strachină.

— A mai spus o dată în divan o vorbă, urmă medelnicerul, îndemnînd pe Ionuț să soarbă vin din ulcică. A spus așa că atuncea cînd strănută Vodă, apoi boierii din divan fac toți la fel, încît detună Cetatea. De asemenea vorbe s-a supărat puțintel înalt prea sfințitul părinte Teoctist mitropolitul.

— A avut dreptate să se supere, mormăi Cristea.

— Poate. Mi-a dat într-un rînd și mie învățătură. Medelnicerule Dumitru Crivăț, mi-a zis sfinția sa, nu te veseli prea mult cu prietini tăi; căci prietini în ziua de azi sînt umbre; se arată numai cînd lucește soarele.

— Asta-mi place mai mult, se bucură Ionuț; însă nu-i adevărat ce spune sfinția sa.

— Cînd ai să ajungi și domnia ta cărunt ca mine, ai să cunoști mai bine dacă-i adevărat ori nu. I-am răspuns eu, jupîne Ionuț, că la Moldova nu se află alt lucru mai bun și mai plăcut decît prietinia. Ș-atuncea părintele Amfilohie, sînd și cugetînd, mi-a dat mie întrucitva dreptate. Adevăresc, medelnicerule Dumitru Crivăț, zice; cînd Diavolul a ispitit pe Domnul nostru Hristos purtîndu-l peste lume și aducîndu-l pe streșina templului, nu era primavară, nici nu l-a purtat pe deasupra Moldovei: căci atuncea Hristos s-ar fi înduplecat să rămînă în țara asta.

Vistiernicul se grăbi să guste și din talgerul al doi-

lea plachia de malai mărunțel și să deșerte din nou ulcica. Părea cufundat într-o socoteală lăuntrică, numărând zilele pe degete; după aceea se ridică de la locul său căutînd sfat și sprijin în soția sa. Ospătarul leah îl călăuzi înlăuntru. Îndată apăru, în locul lui, pana Mina, aducînd în fiecare mină cite-un sfeșnic de alamă cu luminare de seu. Puse sfeșnicele pe masă de o parte și de alta a ulciorului și se așeză pe scaun lîngă Ionuț.

— Pana Mina e prietina noastră, zise cătră tovarășul său mai tînăr medelnicerul, clipind dintr-un ochi. Aici e un loc unde vin eu din cînd în cînd, să-mi uit nacazurile. Pan Iohan are treabă cu negustoriile lui în Lehia și atuncea vinul de la ospătăria asta s-a învățat să fie mai bun.

Ospătărița se alătură ușor și cu voie bună de fecioraș, punînd minuța ei pe brațul lui. El se feri.

— E încă spărios, zîmbi ea. Il aduci măriei sale Alexandru-Vodă? Despre domnia sa mi-ai vorbit?

— Da.

— Il așteaptă măria sa Alexandru-Vodă, ca să mai iasă de la dascalii lui și de subț asprimea Chiajnei-Doamna?

— Așa este, pana Mina, incuviință Crivăț; eu, care sînt cel mai umilit medelnicer și oștean al măriei sale, am parte de mai multă lărgime și bucurie decît coconul domnesc; și nici n-aș fi dorit să fiu altcineva decît Dumitru Crivăț, cel mai umilit medelnicer, căci astfel pot veni să te văd rîzînd. Am să-l poftesc pe acest tinerel boieraș să mai soarbă puțintel vin, după aceea să se uite la dumneata, pana Mina; iar dumneata să te lipești de el și să-l săruți, să vedem cum are să-i placă.

Ionuț primi îndată arsura sărutării și pipăi fără voie trupul plin ca de potîrnice al ospătăriței. Se simți amețit.

— Asta-i o învățătură mai bună decît a dascalilor, rîdea cel mai umilit medelnicer. După asemenea prietînii să știi domnia ta că suspină și Alexandru-Vodă. Se întimplă că măria sa a poruncit să fii aici mini. Pentru asta măria sa Vodă, plecînd la treburile ce are, a lăsat pe Alexandru-Vodă, ca să i te inchini, fiind domnia ta slujitor nou și tovarăș al lui Alexăndrel. Deci, tot după aceeași poruncă a lui Ștefan-Vodă, noi, curtenii și oștenii anumiți ai coconului domnesc, purcedem de aici și-l căutăm pe măria sa în ținutul Hotinului. Pînă ce ajungem la ținutul Hotinului, ne abatem și într-un loc cătră hotarul leșesc, unde se găsește ceva ce de mult dorește să vadă iar Alexăndrel-Vodă.

— La Ionășeni? întrebă cu surprindere și mare bucurie Ionuț.

Crivăț rîse:

— Vezi, pana Mina, cite știe acest boieraș? Poți să-l mai săruți o dată.

Ospătărița privi pe Ionuț lung. Văzu o flacără în ochii lui și nu îndrăzni să îndeplinească și de-al doilea dorința medelnicerului.

CAPITOLUL IX

IN CE CHIP JDER CEL MITITEL A
AJUNS LA DRAGOSTEA LUI

A doua zi luni dimineață, cînd era soarele la înălțimea turnurilor, porunca măriei sale Ștefan-Vodă fu îndeplinită. Jderul cel mititel fu înfățișat la curte, ca să fie de veselie și petrecere coconului Alexăndrel.

Panțirii dădură slobodă intrare domniei sale vistiernicului Cristea și jupînesei lui, care veneau în trăsura lor și cu straiile lor ca și cum ar fi fost soli de la o împărăție. Ionuț săltă numaidecît de pe cal, îndată ce zări în bolta palatului pe Alexandrel-Vodă; zvirli lui Gheorghe Tatarul friul și, pășind repede la stăpînul său, ingenunche și-i cuprinse mîna. Această ieșire a mezinului în afară de protocol nu plăcu vistiernicului Cristea, care înțelegea să se închine întai și întai domnia sa și să spuie vorbele de cuviință, și după aceea să iele pe Ionuț și să-l înfățișeze. Săritura Jderului celui mititel nu plăcu nici jupînesei Candachia, care înțelegea să se înfățișeze numaidecît lingă soțul său, să facă o închinare frumoasă coconului domnesc și să-i zimbească așa cum știa domnia sa. Așa Alexandrel-Vodă ridică spre sine pe Jder și-l îmbrățișă, cu o vădită bucurie, după care întoarse spatele celorlalte cinstite obraze, cerînd să ducă după sine numaidecît pe tînărul său tovarăș și slujitor. Dacă nu s-ar fi arătat în acea clipă sfințitul părinte Amfilohie Șendrea, rînduiala cea de cuviință rămînea stricată; jupîn Cristea și jupîneasa Candachia ar fi stat să se uite la oștenii de la odăi și de pe ziduri. Însă părintele arhimandrit Amfilohie ridică brațul său, binecuvîntînd și oprînd în același timp avîntul feciorașilor.

— Măria sa Chiajna așteaptă să i se înfățișeze băietul comisului Manole, porunci el.

Numaidecît Alexandrel-Vodă, întunecîndu-se puțin la obraz, întoarse pe Jder. Copiii de casă ieșiseră în pragul intrării și se închinară vistiernicului și jupînesei Candachia. Coconul domnesc se opri și el o clipă ca să primească dintr-o parte închinarea oaspeților și din alta închinarea slujitorilor, apoi pătrunse cel din-

tai în gangul sălii. Ionuț voi să-și caute un loc de intrare îndată după cocon, însă părintele arhimandrit îl opri. Părechea boierească trecu întai.

În sala cu ferestre înguste și cu pereți posomorîți aștepta în picioare, între femeile sale, măria sa Chiajna, sora răposatului Bogdan-Voievod, tatăl măriei sale Ștefan-Vodă. Era îmbrăcată cernit, în straie de monahie. Ochii ei verzi, rotunziți ca de o spaimă a unor vedenii lăuntrice, priveau puținel rătăciți de pe obrazu-i uscățiv și palid.

Cu straiile viu colorate de oștean și sunînd din pinteni, coconul Alexandrel trecu la mătușa sa și-i sărută mîna. Măria sa Chiajna îi atinse fruntea cu buzele subțiri. Chipul lui Alexandrel păru a se umbri de tristețea care stăpînea în toată încăperea și care părea că pătrunde pe toți cei de față, de și pe ferestrele înalte se simțea afară lumina soarelui și bucuria vieții.

Printre copiii de casă rînduiți de o parte și de alta a coconului, înainte vistiernicul, supunîndu-și fruntea cu smerenie; jupîneasa Candachia făcu pași repezi, sunîndu-și foile îmbrăcămîntei și căzu la genunchiul Domniței. Măria sa Chiajna le făcu un semn ușor de bună primire înălțîndu-și mai mult fruntea decît aplecînd-o spre ei; apoi rosti cîteva cuvinte înăbușile. Arhimandritul Amfilohie le pricepu fără să le audă și împinse de la spate înainte pe Jder cel mititel. Infri-coșat de răceala locului și de mîhnirea acelei monahii care sătea neclintită și firavă ca o zugrăveală slîntă, Ionuț se poticni și rămase în genunchi.

— Măria sa îți poruncește să te ridici, îi zise părintele arhimandrit.

Jder se ridică, urmînd a-și ținea ochii plecați.

— Uită-te la măriia sa, îi porunci iar sfințitul Amfilohie.

Ionuț își boldi dintrodată ochii la Domnișă și măriia sa îi zîmbi, ceea ce fu deosebită mirare pentru curteni. Îndată zîmbiră cu toții și se uitară unii la alții.

Printr-o ușă scundă, dintr-o lature, intrară trei prunci domnești rămași orfani de maica lor Doamna Evdochia. Erau Petru, Bogdan și Olena, îmbrăcați în straie domnești de brocart, mititele ca și trupuşoarele lor. Se înșirară lingă măriia sa Chiajna și zîmbiră ca niște sfințișori.

Ceremonia era sfîrșită. Domnița se pregătea să se retragă, urmată de sfințișori, cînd își aduse aminte că trebuia să deie anume îndreptări unora și să bucure cu anume vorbe pe alții.

— Stăpînul nostru, zise ea lui Jder, e încredințat că vei fi bun slujitor lui Alexandru-Vodă.

Își întoarse ochii spre vistiernic.

— Precît se vede, jupîn vistiernice, ai soție prea frumoasă și desmierdată, grăi ea fără zîmbet. Jupîneasa Candachia se simți puțin usturată și se grăbi să suridă plăcut, iar vistiernicul se desfăcu în sus cu semeție îndată ce Domnița și prințișorii se petrecură în umbra din lăuntru palatului.

Urmă o destindere. Părintele Amfilohie Șendrea pofti în pridvorul de afară, la lumină, pe oaspeți. Acest monah ascetic avea un zîmbet bun și puținel viclean.

— Mă rog de sfinția ta să-mi dai pe Jder, îi zise Alexandru-Vodă. Avem a ne găti de plecare, ca să fim următori poruncii mării sale. Medelnicerul Crivă a scos caii și slujitorii.

— Îndată, măriia ta, răspunse arhimandritul. Știu că te grăbești să scapi de dascalii mării tale. Fii în-

găduitor cu noi și ne mai sufere puținel lingă măriia ta. Pînă atunce nu-i rău să rostești măriia ta două vorbe de mulțămire acestui cinstit vistiernic.

— Mulțămirea cea mai umilită e de partea mea, se închină jupîn Cristea.

— Ba e și de partea noastră, vistiernice, rînji într-un dinte arhimandritul, căci ne-ai adus aici priveliște cu care nu sîntem obișnuiți.

Jupîneasa Candachia se rumeni de plăcere.

— Curtea noastră nu-i veselă, urmă părintele Amfilohie. După ce s-a prăpădit măriia sa Oltea, mama Domnului nostru, n-a mai rămas aici decît Domnița Chiajna. Alte domnițe, toate văduve, s-au împrăștiat și nu se arată la curte decît rar, cu fețe întristate. Petreceri și jocuri nu vedem niciodată. Noi, cu rîndu-ielile dascăliei, iarăși nu putem spune că ne deslătăm, după cum poate mărturisi și măriia sa Alexandrel. Deci văzînd noi, în această dimineață, obraze din lume, ne putem simți mai bucuroși. Dacă mai întîrziți puțin, va să vie și părintele Timoftei, să se bucure și el. Precum vedeți, încep a se arăta și căpiteniile ale slujitorilor, care se uită de după stîlpi. Avem nevoie aicea de obraze luminate. Ai nevoie și domnia ta, cinstite vistiernice, de un sfat și acela sfat își îngăduie să ți-l deie un filosof vechi ca mine: femeia frumoasă și punga plină, cinstite vistiernice, nu e bine să le arăți, ca să nu ia aminte răii.

După această plăcută închinare cătră harurile sale, jupîneasa Candachia sărută mîna arhimandritului și pofti pe soțul său la gazdă. Vistiernicul ar fi găsit de cuviință să adaoge și el unele sfaturi potrivite, pentru mezinul său, dar măriia sa Alexandru se arătase cu totul nerăbdător și-l răpise cu sine la chilia lui, ca să poată să fie singuri, să-și spuie tainele lor.

— Ți aduci aminte, Jder, de vorbele noastre? Întrebă cu însuflețire Alexandrel, strîngînd de braț pe Ionuț.

— Imi aduc aminte fără greș, măria ta.

— Și de jurămîntul nostru?

— Și de jurămînt.

— Atuncea află că de atunci n-am avut putința să fac drumul pe care-l doresc. Pe cît înțelegi după cîte vezi, viața mea aici se petrece întru mare strîmtorare. Cînd mă aflu cu măria sa tatăl meu, sînt deasemeni ca într-o slujbă din care nu mi-i îngăduit să lipsesc. Cînd umblăm în Țara-de-Jos, de stăm la taberi ori în tîrguri mai multă vreme, am cu mine și pe dascalii mei pe care i-ai văzut. Încă părintele Amfilohie are limbă ascuțită și-mi place să-l ascult; dar cu părintele Timoftei o duc greu, căci anevoie mă deprind a bolborosi ca el sirbește. Dumnezeu a binevoit ca să puie grabă în rînduielile lui Vodă. Măria sa a trebuit să plece și m-a lasat să vin în urma sa, știind că voi avea plăcere la venirea domniei tale. Așa că acuma, avînd înaintea noastră două zile slobode, putem să ne abatem în locul știut de mine.

— Il știu și eu, măria ta, zise Ionuț.

Alexandrel se opri o clipă gînditor.

— Să știi că frăția noastră de cruce ne stă în-tr-ajutor... șopti el. N-ai spus nimănui nimic?

— Nimic, nimănui, măria ta, de și am fost ispitit.

— Ai fost ispitit? de cine?

— De fratele meu părintele Nicodim, dar mi-am înceștat fălcile.

— Să știi, Jder, că am cunoscut de la început credința domniei tale.

— Stăpîne, zîmbi Ionuț, limba mea a fost mută; mi se pare că nu se poate spune același lucru despre măria ta. Am stat de vorbă asară, la ospătăria unui leah din tîrg, cu medelnicerul Crivăț.

Voievodul își arată dinții ascuțiți.

— Dumitru Crivăț medelnicerul, lămuri el, e slujitorul meu de taină. Am deasemeni un om al lui Grigorașcu Jora, care a dus veste la Ionășeni și s-a întors de acolo cu răspuns. În afară de aceștia mai sînt și alți slujitori care umblă cu mine. Toți sînt oamenii mei și sînt muți pentru cei care nu trebuie să afle treburile mele. Fii deci fără grijă și socoțește-l prietin al domniei tale pe Crivăț.

— Il socotesc prietin, rise Ionuț.

— De ce rîzi?

— Rîd, măria ta, căci la prietinia mea și a medelnicerului Crivăț era de față pana Mina, ospătărița. Taina noastră face prea mulți ochi și urechi. Însă, înțelegînd că altfel nu se poate, rîd.

— Numai de asta rîzi?

— Ba mă veselesc, măria ta, că prietina lui Crivăț medelnicer are prea frumoși ochi albaștri. I-am văzut foarte de aproape. Și am cunoscut și altele. Sînt bune asemenea prietinii și e bună slujba măriei tale.

Alexandrel pofti să afle ce se petrecuse și se vorbise în ajun la ospătăria lui Iohan Roșu, după aceea bătut din palme și ceru de la slugile sale armele.

Trimese poruncă de plecare medelnicerului Crivăț. Soarele era într-al patrulea ceas al amiezii, cînd se deschiseră porțile și străjile lăsară să iasă alaiul destul de strîns al coconului domnesc.

În afară de slujitorul său de credință Jder, Alexandrel mai avea cu sine pe Dumitru Crivăț și pe

Coman, omul lui Jora, cunosător bun al drumurilor. Paza sa se încheia cu nouă călărași în leafă, oameni tari aleși de Șendrea, al doilea portar al Cetății. Se adăogeau la aceștia și Tatarul, sluga lui Ionuț, și alți doi slujitori ai coconului.

După ce se dădu semnalul de trîmbiți și poarta se închise, grămada coborî cătră apa Sucevii; apoi de acolo luă calea spre miazănoapte.

Jder simțea în tovarășul său domnesc, cu care umbla alături, o înfrigurare aspră, izbucnită în lărgime și cătră soare după multă obidă. El însuși era nedumerit și puțințel îngrijorat de necunoscutul care se deschidea simțurilor lui ațîțate. Căci și el visa cu aprindere la dragostea Domnului său, îndrăznind în gîndurile lui să meargă mai departe decît îi îngăduia starea sa de prietin și slujitor. Aici se găsea o a doua taină a lăuntrului său, în care nu pătrunsese încă nimeni din afară și față de care el însuși șovăia, sfiindu-se. În tinereța lui nesigură erau viclenii de care el singur nu-și da încă samă. În ajun, sara, îndrăznise să sărute pe ospătăriță atunci cînd ea stătea la îndoială, și găsise în acea femeie un gust aprig, prevestitor al altor plăceri.

Din vreme în vreme Alexandru-Vodă îi puneă întrebări străine de gîndurile și vedeniile care-i stăpîneau pe amîndoi. Apoi rămîneau tăcuți și întrucîtva despărțiți, fiecare pentru sine, tinzînd cătră același mister. Ciudat i se părea coconului domnesc că împrejurările se potriviseră astfel pe crugul lor ascuns, încît abia în acea zi îi venea deslegarea patimei. Rînduiala aceasta, Jder a puneă în sama lui, fără a îndrăzni să treacă hotărît mai departe decît îi îngăduia starea lui de ațîrnare față de domnescul său prietin. Nedestlușit, nădăjduia că aceeași rîn-

duială va face pe copila despre care i se prorocise să hotărască ea singură o altfel de alegere, îndată ce va vedea că se înfățișează la geamul ei cu zăbrele încă un Făt-Frumos.

Nu avea împotriva stăpînului său nici un fel de pornire și în judecata lui primea și o altă hotărîre decît cea pe care o nădăjduia, căci simțurile lui erau numai treze, încă nu fuseseră lovite și nu erau bolnave ca ale lui Alexandrel-Vodă. În el stăpînea mai mult o putere a tinereții care-și caută prilej de izbucnire; el se bucura, pe cînd stăpînul său suferea.

Văzduhul cald, sub care umblau cu repeziciune, cuprindea și el în sine puteri nesigure și repede schimbătoare. La vremea amiezii călăreau încă în susul apei Sucevii, pe lîngă o luncă rară de lozii și-și puteau vedea cînd și cînd, la cotituri și la dolii, imaginile ca într-o steclă verde. Deodată cerul se întunecă din urmă, din arșița miezului zilei, și un balaur învălui nouri de furtună spre soare. Mormăit de tunet sosi în lungul apei și limpezimea ei deveni fumurie. Slugile domnești din urmă pregătiră dulama pentru stăpînul lor; Ionuț își trase de la cobur gluga; un ropot de stropi le trecu pe dinainte înfiorînd lunca și luciul Sucevii; după aceea soarele se arată iar întru strălucire. Nici o picătură de ploaie nu-i atinsese. Din urmă sosi o aripă de vînt împingîndu-i de la spate; într-acolo se vedeau sfuri de ploaie. Cu liniști și cu tresăriri umblară astfel pînă într-un popas de rateș domnesc, care se chiamă La Movila Iugăi. Cit stătură acolo, cerul se spală și rămase ca o mare lină. Oamenii mînceau pastramă cu pită de grîu, privind la un curcubeu depărtat în miazănoapte.

— Ciudat! acolo mergem noi, subt acel curcubeu, șopti Alexandrel, și oftă, cu fața prelungă și obosită. Să fie acesta un semn?

Crivăț era acolo și avea urechea subțire.

— Măria ta, zise el cu voie bună, ascultă o vorbă de la cel mai umilit medelnicer și ostaș; acolo-i semn de pace și vom găsi toate cum trebuie.

S-ar putea însă, cugeta cu inima strânsă coconul domnesc, să nu fie gazdele în locul lor; poate au fost duse la țîrg și au rămas și ziua de luni; ori se vor fi dus în petrecere la o sfîntă mănăstire. Bine ar fi fost, își încredința temerea Alexandrel cătră prietinel său Jder, să fi trimes întâi un om, să afle dacă cei căutați stau la locul lor.

— Măria ta, n-ar fi fost bine, răspunse cu hotărîre Ionuț; timpul nostru e scurt și rînduiala ne este să ne ducem numaidecît. Toate arată că vom găsi pe jupîniță.

— Ai uitat cum o chiamă? rîse coconul.

— Nu, clătină din cap Jder, închizînd ochii. Nu știu dacă socoți măria ta că trebuie să mai întîrziem. O chiamă Nasta.

Coconul domnesc ascultă cu plăcere acest nume rostit cu dulceață și dădu de năprasnă poruncă de încălecare.

Trecură dealuri intrînd în altă vale, apoi cotiră printre păduri. Merșeră multă vreme prin umbră; cînd și cînd li se arăta cerul, cînd și cînd ieșeau deasupra unor luciri de ape; apoi se deschiseră imășuri largi în care pășteau cirezi de vite porumbe. Păstorii le dădeau ocol călări, întovărășiți de dulăi flocoși. Soarele era încă deasupra asfințitului, cînd Alexandru-Vodă se opri deodată. La o cotitură de colină și-n margine de dumbravă, într-o depărtare

nu prea mare, deoarece toate se vedeau limpede, se arătase o curte cu multe heiuri. Fumuri se suiau în cerul limpede. Se zărea, în cotitura colinei, și o margine de sat.

— Aici este, zise Alexandrel, răsufliînd pripit.

Jder cuprinse toate cu ochii, ca și cum ar fi vrut să le soarbă în sine. Cumpene de fîntîni, o stîină unde suna slîns un bucium, puzderia aurie a asfințitului, toate îi rămaseră în ochi și-n urechi pentru vedeniile singurătății lui de mai tîrziu.

Tovarășul său își înțepă fugarul cu pintenii. El îl urmă în galop. Caii lor erau numai spumă cînd se opriră în fața porților deschise. Argați și slujnice se țeseau în toate părțile la treburile de sară; treceau vite și porci cătră intrările de dindos; cotcodăceau găini speriate. În cerdacul cu stîlpi stătură o clipă privind cu uimire două țigăncușe. Indată dispărură, parcă le-ar fi suflat de afară înlăuntru vîntul. În locul lor, pe ușa deschisă, apăru jupîneasa Tudosia. Își puse mîna dreaptă la ochi ca să poată privi în fulgerările asfințitului. La un geam deschis își arătă mutrișoara și o copilă. Acea era Nasta. Era încă nelămurită, în umbra odăii; îi luceau în priviri razele piezișe ale asfințitului.

Alexandrel-Vodă sări din șa. Il urmă îndată Jder. Slujitorii veniră să apuce frîiele; călărașii dădură ocol zaplazurilor, tînzînd să cuprindă din toate părțile ieșirile. Medelnicerul urmă pe cei doi feciorași în curte.

— Doamne Dumnezeule! Ce s-a întîmplat? se tîngui cu glas ascuțit stăpîna casei, pocnindu-și palmele.

Apoi, cunoscînd pe coconul domnesc, numaidecît se lumină la față. Argații gospodăriei, care se bulu-

ciseră din ogrăzi ca într-o bătaie de vint, se retraseră rînjind. Nu era nici podgheaz leșesc, nu erau nici tatari în pradă; ci vine iar coconul cel tinereț al lui Ștefan-Vodă. Lupul se întoarce șapte ani unde a mîncat o oaie; asemenea acest lupan se întoarce iar la dragostea lui.

Bine este că se întîmplă asta după o asemenea zi de arșiță. Căci de voie, de nevoie, cneaghina Tudosia are să deie băutura slujitorilor domnești și au să se împărtășească din ea și mișei de la Ionășeni.

Alexăndrel trecu cu grăbire la cerdac. Jupineasa Tudosia se răsuci o clipă în loc; voia să se încredințeze că îmbrăcăminte nu i-i nevrednică de privirea unui luminat obraz domnesc. Frîngîndu-și mînile, veni într-o întîmpinare înaltului oaspete și i se închină sărutîndu-i dreapta. Mutrișoara de la fereastră stătuse o clipă neclintită, apoi dispăruse.

— Jupineasă Tudosie, vorbi Alexăndrel-Vodă, încruntîndu-și sprîncenele; doresc să știu dacă sînteți bucuroși de oaspeți în această casă. Drumul nostru e către Vodă, la ținutul Hotinului, și ne-a apucat sara pe cale.

Cneaghina Tudosia zîmbi, căci drumul de la Suceava la ținutul Hotinului nu ocolește așa de departe, tocmai pe la Ionășeni; însă mărturisii numaidecît că-i bucuroasă de asemenea înalt și iubit oaspete. Dumneaei cunoaște de la cealaltă fericită zi, cînd s-a întîmplat iarăși să poftescă aici mărița sa popas, pe dumnealui medelnicerul Crivăț; se închină și către dumnealui medelnicerul și-i pare bine că-l vede iar; însă pare că lipsește dumnealui postelnicul Jora. În schimb vede întăia oară pe alt tînăr boier.

— Acesta e prietinel meu Ionuț Păr-Negru... răspunse cu semeție și cu oarecare nerăbdare Alexăndrel.

— Să fie sănătos, se închină și către Jder cneaghina. Vă poftesc cu dragă inimă la masă și la hodină.

— Îți mulțămesc domniei tale, jupineasă Tudosie, pentru tot ce vei binevoi să ne dai. Nu sîntem prea flămînzi, nici prea trudiți. Să îngădui numai să vie slujitorii noștri, ca să ne putem pune într-o stare cuviincioasă. Ne-a bătut pulberea și ne-a ars soarele. Indată după aceea poftim să ne închinăm jupîniței Nasta.

— Ah! jupîne medelnicer Crivăț, suspină stăpîna locului întorcînd spre acest slujitor ochi încă frumoși; eu socoteam că mărița sa a uitat pe copila noastră. Socoteam că și-a adus aminte numai de mine, sluga mării sale.

Medelnicerul Crivăț dădu un strigăt și bătu din palme către slujitorii domnești din fundul ogrăzilor.

— Vai de mine și de mine! se tîngui cneaghina; te poftesc, jupîne medelnicer Crivăț, să nu ne rușinezi așa de tare, căci avem noi slugi destule, care să scoată și trei ciuturi de apă din fîntînă. Țigăncile mele știu rînduiala și se înfățișează numaidecît la odăile domniilor voastre și a mării sale cu lighene și ibrice. Nu știu, mărița ta, urmă ea cu prea plăcut glas, dacă vei îngădui după aceea copilei noastre să-ți înfățișeze ea singură chiseaua cu dulceață.

Între toate aceste vorbe învălmășite, Jder stătea nerăbdător, mușcîndu-și întruna colțul buzei și schimbîndu-și locul. Țigăncile își învăluiră la iatacuri fustele crețe și-și arătară dinții albi, rîzînd oaspe-

ților. Apa pe care o aduseseră ele în ibrice de aramă părea lucrul cel mai de preț al acestor locuri, așa era turnată de subțire și de încet.

Amândoi feciorașii tăceau, potrivitându-și pe ei straietele și mîngîindu-și, la tîmple și după urechi, pletele. Răsună în sală glasul cneaghinei Tudosia. Intră îndată dumneaei însăși, aducînd dulceți și pahare de cristal cu apă.

— Nu te supăra, mărite stăpîne, se tîngui ea, băgînd de samă privirea dezamăgită a lui Alexandrel-Vodă; precum se știe, copila noastră e o proastă și se rușinează să se înfățișeze. Se teme c-o urăști din trecuta dată și nu mai dorești s-o vezi.

— Am spus, răspunse coconul cu glas uscat, că doresc s-o văd.

— Poftesc pe măria ta să nu se supere, zîmbi cu umilință prefăcută cneaghina Tudosia. Dacă măria ta nu primești din mîna mea acest rod de trandafir adus de la Țarigrad, să vie Nasta să-l ție înaintea slăvitei fețe a mării tale. Fata-i după ușă.

Jupîneasa Tudosia bătu din palme. O țigancă împinse din sală ușa. Jupînița Nasta își arătă obrazul rușinat prin grația degetelor mîinii drepte. După această primă înfățișare cuviincioasă, se mișcă îndată cu agerime închinîndu-se și primi tablaua din mîna maicei sale, ridicînd-o spre nasul coconului domnesc.

Jder rămase neclintit și fără răsuflet, privind acea înfățișare delicată și subțirică în boi. Cînd îl fură cu ochii o clipă, inima-i tresări împunsă. O iubi dintrodată. Avu în el bucuria aceasta, ca o lumină orbitoare. Înțelegea că acea ființă trebuia să fie a altuia, se desfăta însă la vederea ei, căci i se înfățișa lămurit așa cum o bănuise în visurile lui ascunse.

Nu se putu opri în același timp să nu bage de samă că acea privire piezișă fata o întorsese spre el, pe cînd ținea tablaua așa fel încît Alexandrel nu-i putea vedea obrazul. Ca și cum i-ar fi dat o poruncă anumită, el pîndi și a doua oară privirea furișă. Nasta însă nu se mai întoarse spre el.

Coconul abia gustă dulcele și sorbi numai o picătură de apă. Luă el singur din mîna fetei tablaua și o puse pe o măsută alături. Cuprinse brațul stîng al fetei de la încheietură și ea își strînse buzele într-o schimă prefăcută de suferință. Văzînd patima tremurînd în nările aceluia cocon aprig, zîmbi și îl privi dintrodată fără de nici o sfială. Iși trase brațul și-și trecu palma peste păru-i lins, pieptănat cu cărare la mijloc.

— Ne era dor de măria ta, zise ea fără de tulburare și fără de nici o întristare în glas.

Jupîneasa Tudosia zîmbi ascuțit și-și aduse aminte că numaidecît trebuie să deie poruncă pentru masa oaspeților. Jder își ceru voie de la măria sa ca să se ducă să vadă în ce chip rînduiește medelnicerul mîncarea și masa slujitorilor domnești.

Cneaghina Tudosia ieși singură; cînd trecu și el pe lîngă stăpînul său, Jupînița îndrăzni să-l oprească.

— Acesta-i Jder, prietinul meu, lămuri coconul Alexandru.

— Aș dori să rămîie, mărturisi Jupînița Nasta.

— Rămii, prietine Ionuț, se învoi Alexandrel.

— Îl chiamă Ionuț?

— Dacă nu-ți este cu supărare, așa îl chiamă, Jupîniță, zîmbi cu dinții săi rari și ascuțiți coconul. Acest Ionuț îmi este mie frate de cruce și lui i-am spus de patîma mea, — ceea ce nu ți-am putut spune

domniei tale. El m-a sfătuit și de la dînsul am primit îndrăzneala de care am nevoie.

Nasta nu părea înfricoșată de înfățișarea pătimașă a lui Alexandru-Vodă.

— Nu înțeleg de ce îndrăzneală ai nevoie, măria ta. Căci eu sînt o copilă fără apărare și maica mea e o văduvă, și, dacă vrei măria ta să mă rușinezi, eu nu pot pune nici o împotrivire, fiind ca un lucru fără preț în minile măriei tale.

Alexandru clătină din cap.

— Trebuie să am îndrăzneala să-ți mărturisesc dragostea mea. Nu vreau nici să te rușinez, nici să te iau ca pe un lucru fără de preț.

— Nu înțeleg, mărturisi cu nevinovăție copila.

— Doresc să știu dacă ai pentru mine dragoste, vorbi aprig Alexandru-Vodă. Fără asta ce preț au strădaniile mele?

— Dacă trebuie să afli, atuncea mărturisesc, măria ta, că îmi ești drag. Însă mă rog să ai milă de mine. Tatăl meu a fost boier cu cinste și mare sfetnic domnesc. Mărturisește mamei gustul măriei tale și cere învoire de la Vodă, ca să nu mă azvîrl în acea fîntînă din care au scos țigăncile apă pentru dulcețul de trandafir.

Coconul își cuprinse tîmplele în palme.

— Nu înțeleg de ce te înfricoșezi, îi zise el, dintr-o dată domolit. Toate se vor face cum poruncești. Primește-mi numai dragostea. Lasă-mă să te sărut — așa cum am dorit într-o noapte cu lună. De-atunci tînjesc, pentru asta am sete.

— Sărută-mă, măria ta.

Alexăndrel o cuprinse și o sărută. O cuprinse de după umeri, o ținu strîns, îi căută buzele întredeschise. Apoi o lăsă și păru obosit.

— Spune-mi că ți-s drag.

— Imi ești drag, măria ta.

— Și mă învoiești să vin iarăși?

— Măria ta, aș fi o vicleană dacă aș spune că n-am mare plăcere s-aud aceste vorbe. Dacă poțtești, măria ta, să spui și mamei mele că n-avem de ce ne teme, pot să mă duc s-o chem, ori poți să te duci măria ta, avînd îndrăzneala pe care o văd. Dacă poțtești să mergi cu mine, mă rușinez și nu pot.

Alexăndrel o cuprinse iar, cu gingășie.

— Ce pot să spun jupînesei Tudosia?

— Nu știu, măria ta. Dacă nu găsești vorbe, eu totuși m-aș pricepe ce să-i spun. Ii spun că dorim să te mai vedem la noi și că-ți sînt dragă. Și că numai-decît va să afle Vodă, părintele măriei tale. Rog pe prietinel măriei tale Ionuț să-mi deschidă ușa. Mi-i frică prin întunericul sălii pînă la odaia din fund. Îndată după aceea vă poțtesc la masă.

Jder privise neclintit această ciudată scenă și, de și nu cunoștea lumea și dragostele, înțelegea că Nasta își ia, cu agerime de femeiușcă, numai măsuri de apărare, și că simțămintele ei pentru Alexăndrel-Vodă sînt destul de potolite. Se grăbi să-i deschidă ușa. Pe cînd o acoperea vederii lui Alexăndrel, ea îl fulgeră iarăși pieziș cu ochii. Și cînd o trecu în întuneric, se simți strîns de mîină. Se întoarse cu inima bătînd în odaie.

Alexăndrel arăta o înfățișare fericită, de și biruința lui plutea într-o oboseală fierbinte. Nasta se supunea și răspundea dorințelor lui. Ii ceru lui Jder părerea. Ionuț era și el încredințat că prietinel său ajungea la limanul celei mai mari fericiri a tineretii. Cum s-ar putea face, întreba coconul domnesc, ca cea din urmă împotrivire a jupîniței Nasta să

cadă? În privința aceasta Jder dovedea înțelepciune și-l sfătuia pe prietinel său să fie răbdător. Zarzarele din livada acelu loc erau încă sarbede. Peste puțină vreme să se întoarcă și le va găsi coapte, în cea mai mare frăgezime și dulceață.

— Poate ai dreptate, oftă Alexandru-Vodă; am însă în mine ca o arșiță de boală.

— Cere atunci, măria ta, arvuna ce ți se cuvine, rîse Jder; am văzut că te pricepi să strîngi în brațe și să săruți.

Alexăndrel rîse și el de aceste vorbe, privind încruciașat înainte. Sfatul lui lăuntric îi spunea altele; dreptul lui de voievod tînăr îi dovedea că poate cere orice; dragostele se răpesc și se pradă; totuși se înfricoșa de asprimea părintelui și stăpînului său și nădăjduia să ajungă la același țel cerșind cu blîndeță.

Jder îl lăsă să-și topească patima și el sta închis în sine însuși ca în scoică, pîndind pentru dînsul fărîmăturile cele mai dulci. N-avea nici o pricină să-și închipuie că prorocirea de la Moara Călugărului nu i se va împlini. Păstra în degete fiorul atingerii Nastei și în ochi zîmbetul ei tainic.

La masă, coconul stătu între mamă și jupîniță, hrănit cu imbielșugare de cea dintăi și adăpat cu vin și cu vorbe dulci de cea de a doua. Jder ședea treaz, nedescurcînd încă bine lucrurile. Crezu că nu trebuie nici să mînînce, nici să beie, așteptînd pentru bucuria lui un altfel de ospăț. De și aștepta cu îndărătnicie un alt semn din partea jupîniței Nasta, nu-i veni nici unul. Se frămînta în îndoieli și totuși era bine încredințat că ceasul său va veni. Se hotărî să nu intre în odaie la culcare. Afară era lună și cald. Domnul său poate avea nevoie să fie prive-

gheat de departe, cînd se va duce la fereastra cu zăbrele — îi lămurea el zîbind îndoielnic lui Alexăndrel. Deci în acea noapte luminată, cînd și el avea nevoie să fie cu sine însuși, Jder își alese culcuș un pătul de fîn în marginea livezii. I se părea că jupînița Nasta ia aminte la pregătirile și la umbletele lui; dar n-avu puțință să mai rămîie singur în preajma ei nici o clipă.

La cea dintăi cîntare a cucoșilor, Alexandru-Vodă veni la fereastra cu zăbrele ca să cerșească dragoste. Nasta scoase năsușorul printre fiarele împletite și ochii ei luciră în lună. Din culcușul lui dulce-mirositor, Jder auzea șoaptele pătimașe ale coconului. Auzi rîsul subțirel al fetei. I se păru că ea-i cere stăpînului ei îndurare și alt soroc pentru alinarea frigurilor lui. Coconul domnesc zgîlții gratiile, apoi primi printre zăbrele minuța fecioarei și jurămîntul ei și păru a se liniști, trudit de drumul zilei și ospățul serii. Se duse șovăind ușor cătră iatacul lui. Ograda rămase singură. Un străjer suna din cînd în cînd din corn în partea cealaltă a curții. Nu se simțea nicăieri nici o mișcare.

Jder se ridică în culcușul său cuprins deodată de neliniște. I se păru că aude ușor sunet la aceeași fereastră.

Poate i se păruse numai. Sta cu privirile ațintite într-acolo și nu mai vedea nimic. Avu o tresărire năprasnică, pînă în creștet, cînd fu apucat de aceeași minuță, a cărei stringere moale o cunoștea, căci îi rămăsese în carne.

— Ionuț, îi șopti Nasta, și el îi simțea prin braț rîsul; să stai cuminte la locul domniei tale, am venit să văd dacă dormi.

— Nu dorm, îi răspunse el, însă mi se pare că visez.

Ca să se încredințeze că nu visează, trebuia să întindă și celălalt braț și să cuprindă cătră sine dragostea stăpînului său. I se păru întâi că săvîrșește o faptă vrednică de focul cel nestîns; pe urmă se lăsă dus ca de un val de destinul vîrstei lui; se întoarse numai cu spatele cătră lună.

— Știi dumneata, Ionuț, de ce am venit? îi strecura Nasta în urechi rîsul ei ușurel. Numai de asta am venit, ca să te rog să mă aperi de Voievod, deoarece nu mi-i drag. Nu mă pot împotrivi puterii lui, dar te rog să faci așa fel ca să fiu cruțată.

— Ți-i drag altcineva? întrebă Jder cu inima bătînd.

— Mi-i drag altcineva. De aceea am venit la el.

Sărutarea neașteptată cu care ea pecetlui aceste cuvinte era cu totul altfel decît cea lîncedă atingere la care Jder fusese martor. Meșteșugul acestei pa-timi aprige se învață cu repeziciune, căci e în sîngele oamenilor și în viclenia care s-a vădit dintru început în raiul cel dintâi. Și de data aceasta femeia era mai înțeleaptă, făcînd ca îmbrățișarea ei să aibă mai mult preț decît prieteniile și jurămintele.

Jupînița păru a se desface înfricoșată din strînsoare.

— Te poftesc nu peste multă vreme, Ionuț, șopti ea acoperînd cu mînuțele ochii tovarășului său.

Indată ce ea se furișă spre cămăruța ei, sunară zgomote și glasuri la porți. Jder fu numaidecît în picioare. Străjerul din cealaltă parte a curții se apropie ca să înțeleagă ce este.

— Poruncă de la tabăra lui Vodă! striga un glas.

Ionuț fu cel dintâi care află că un alergător din partea lui Grigorașcu Jora poftea pe măriia sa Alexandrel să nu mai întîrzie nici o clipă unde se află

și să pornească numaidecît după porunca mării sale Ștefan-Vodă, ca să-l găsească pe măriia sa Ștefan-Vodă la Chipereni, două poște înlăuntru, în laturea Cetății Hotinului.

CAPITOLUL X

VISURI ȘI SPAIME ALE JUPINIȚEI NASTA

După împrejurarea de la Ionășeni, Jder cel mititel socoti că se găsește într-o stare păcătoasă și vrednică de milă; i se părea însă ciudat că nu poate să fie trist. Oricîtă silință își făcea ca să se osîndească, bucuria unei mari izbînzii îi ieșea deasupra. De altminteri își dădea dreptate că n-a săvîrșit nimic în dauna stăpînului său; s-a supus numai unui dușman plăcut, care a venit asupra-i cu război. Ce putea face acuma decît să ție numai pentru sine cea taină scumpă? Alexandru-Vodă era cea din urmă ființă căreia i-ar fi putut-o mărturisi. Poate mărturisi oare unui duhovnic că a greșit, deoarece a căzut asupra lui asemenea bucurie? Nu-i lucru de mărturisi unui duhovnic. Dacă va fi, la dreptul județ cel mare, la sfîrșitul timpurilor, să răspundă cineva pentru întimplare, apoi are să mărturisească cu glas dulce Nasta. Domnul Dumnezeu ar putea să se încrunte și asupra țigăncii cu ghiocul, care a merit. Iar pe el, Ionuț, n-ar putea decît prea puțin să-l mustre, pentru că și-a încleștat gura și n-a cutezat să spuie nimic stăpînului său, în schimb s-a tulburat și s-a rănit prea tare în sinea sa, fiindu-i suferința de acum destulă pedeapsă, în locul celei de pe urmă. De și a fost o suferință repede tre-

cătoare, totuși a fost o suferință. Alexandru-Vodă părea și el bucuros, ceea ce ajută la mîngîierea lui Jder. Nu-i trebui multă vreme, feciorașului de la Timiș, să zburde iar fără grijă, ca un mînz din acele ceairuri.

Ca să adauge ceva la plăcerea adevărată ori închipuită a lui Alexăndrel, Jder ceru cu viclenie îngăduința de a aduce de la Timiș cini și eretele, ca să sporească, în jurul cetății Sucevii, plăcerile verii.

Alexăndrel-Vodă zîmbea palid. Iși făgăduia cu cel mai apropiat prilej alinarea desăvîrșită a patimei lui.

— În vara asta, mărturisea el lui Jder, măriia sa Vodă începe a-mi da drumul ca să îndeplinesc anume porunci și să cîrmuiesc anume ținuturi. Deci, ca un vînător cuminte, împresurînd a doua oară și a treia oară locul, voi fi stăpîn pe vînatul meu.

Jder clătină din cap zîmbind :

— Măriia ta, jupînița Nasta pare că se teme de așa vînător. Se tinguia și se ruga să te milostivești.

— Toate jupînițele ca ea doresc cunună de voievodă, suspină Alexăndrel, însă noi avem altă rînduială a vieții, cum spune și măriia sa Vodă. Medelnicerul rîde cînd spune, de și cred că are dreptate, că o femeie e destul de sfințită de apropierea domnească. Tot medelnicerul spune că o femeie se apără, ca să aibă preț.

— Pe cît înțeleg, se bucură Ionuț, mării tale nu ți-i dragă jupînița Nasta.

— Ba mi-i dragă și sint bolnav din pricina ei.

— Adică o dorești măriia ta ; dar n-o socotești așa ca o împărăteasă, ca să te veselești numai de vederea ei ?

— Ascultă, Ionuț, rise coconul domnesc ; domnia ta ești un prunc de la Timiș ; iar eu am avut și alți dascalii decît sfințitul Amfilohie și cuviosul Timoftei, și cunosc că această dulceață are preț de o clipă. Dra-

gostea-i lunică ; descrește și crește. Cînd a fi lună plină și s-or coace zarzarele, am să vin să culeg rodu!, după făgăduința ce am avut.

— Nu pot decît să mă bucur de asta, răspunse Jder fără să-și privească tovarășul. Însă îmi aduc aminte că, atunci cînd mi-ai vorbit măriia ta întăia oară despre asta, erai cuprins ca de un pojar.

— Atuncea eram mai însetat, acuma sint mai puțin.

Jder privi furios spre domnul său. Trufia îl făcea pe Alexăndrel să ție pe soțul său desfăcut de sine și să-l facă să creadă în bărbăția și izbinzile sale domnești. Feciorașul comisului găsi în asta iertare pentru propria sa vină și deschise iar dimineții de iunie floarea ființii sale.

În aceeași zi, la al șaptelea ceas, Alexăndrel intră cu slujitorii săi în tabăra lui Vodă, la Chipereni.

Copiii de casă ridicaseră cort la intrarea unei văi. Cei șase sute de călărași ai mării sale erau descălecați. Mulțimea de norod cu căruțe bulucite făcuse popas în preajmă.

Vodă ieși în vederea binecredincioșilor săi creștini de peste Nistru. Era cu fruntea descoperită și un spatar îi purta semnele mării. Slujitorii desfăcuseră iconostasul ferecat în argint în puterea soarelui, și un ieromonah de la cetatea mării sale Hotinul făcu slujbă de laudă Dumnezeului noroadelor. Bulucul de pribegi ingenunche ; oștenii își plecară capetele lîngă coamele cailor. Apoi, după rugăciune, diacul puse pecețile domnești pe uric și starostele oamenilor care se oploșeau în Domnia Moldovei veni și, căzînd la picioarele mării sale, sărută pămîntul.

— Creștinilor, porunci Vodă acelor oameni, în limba lor ; iată primiți acest uric și danie a domniei mele. Vă dau acest pămînt vouă și urmașilor voștri.

Faceți sat și închideți iaz. Și să liți ai Moldovei, care vă dă pine și milă. Aici sînt scrise hotarele în veci. Să niargă slujitorii mei să le insemne. Și eu însumi, la hotarul din fund, voi bate cu toiag pe coconul nostru ca să-și aducă aminte mai tîrziu de hotărîrea domniei mele.

Se prevedeau cătră Nistru locuri goale, peste care tremura pilpiirea albă a amiezii. Pribegii dădură toți slavă măritului stăpîn, aplecîndu-și fruntea în pulbere. Apoi alaiul trecu spre dealuri și spre păduri, ca să se așeze hotarul; și la un stejar din fund, de deasupra unei rîpi, măria sa atinse cu toiagul la grumaz pe coconul său. Copiii de la căruțe, cu păr zbirlit și ochi albaștri, pe care-i aduceau cu ei bătrîni, la fiecare loc unde se așeza semn, erau puși jos și bătuți cu vergi, ca să vadă printre lacrimi și să-și aducă aminte.

În aceeași zi, oamenii străini bătură cu topoarele în pădure, dînd la pămînt furcile și birnele pentru case și bordeie, iar alaiul domnesc se întoarse cătră miez-noapte. Jder își păstra locul său lingă coconul domnesc, așteptînd să se îndrepte și cătră sine înalta milă a lui Vodă.

Măria sa era cufundat însă în adinci cugetări. Îndată ce ajunse la apa Prutului, slujitorii poștei îi pregătiră trăsura. Un alergător de la Suceava îi înfățișă și carte, pe care măria sa o sloveni încet, încrunțindu-și sprincenele. Urmată de cocon și de călărime, trăsura se duse cu repeziciune pînă în alt popas. La vremea asfințitului Domnul își ridică deodată ochii, ca și cum ar fi scinteiat în adîncul său o lumină, și din lăuntru zîmbi luminii de afară.

— Aici ești, Alexăndrel? întrebă măria sa.

— Aici, Doamne.

— Avem știri de la Cafa, zise Vodă, încet.

— Știri bune, măria ta?

— Dumnezeu va binevoi să le facă bune. Ne-a venit și sol de la Hanul din Crim.

Alexăndrel nu îndrăzni să puie întrebare.

Vodă își scutură fruntea.

— Unde-i Jder cel mititel?

— Măria ta, sînt în partea ceastalaltă, suspină cu dulceață feciorul comisului.

— Spune-mi, Jder, despre cazania cu sfinții Impărați Constantin și Elena, a popei vostru de la Timiș.

— Slăvite stăpine, eu nu pot să povestesc ca latăl nostru comisul. Însă știu că părintele nostru Drago-mir, pe care oamenii de la noi îl poreclesc Ciobanul, își dă multă silință pentru slujba sfinției sale. Așa că oamenii de la noi se arată mulțumiți. Toate le face bine, dar s-a mai tînguit și altădată muței că «numai cazania aceea îi lucrul dracului». Afară de asta, într-un rînd i-a mustrat pe oamenii de la noi că vor să trăiască un veac și nu l-au mai chemat de mult la nici o înmormîntare. Dacă nu muriți nici unul, zice, cum voiți să trăiască popa vostru?

— Fiecare își caută dreptatea lui, grăi cu bună-voință Vodă. Mă mai așteaptă la Cetate și senior Antonio, care isprăvește sfînta Putnă; și părintele Martinian de la Aton care face zugerăvelile pe ziduri. Sfintele odoare au fost săvirșite de argintarii de la Cafa și sînt pe cale. Măria ta Alexăndrel, întrebă-l pe slujitorul domniei tale Jder de ce zîmbește?

— Măria ta, se închină Ionuț, comisul se bucură că Țara are slăpîn. Înainte vreme, zice tuța, domnia Moldovei era teacă fără sabie.

Vodă începu să ridă și a făcut după aceea cu voie bună drumul pînă la Cetate.

Cel mai ciudat lucru, între veștile care-l așteptau, măria sa îl găsi în cartea pe care i-o aducea solia de la Mengli Ghirai, Hanul de la Crim.

«Noi Mengli Ghirai-Han, soarele și stăpînul lumii, cuvînta acea carte, cel mai slăvit dintre toți domnii Oardei de aur, cel care amenință Apusul și Răsăritul, adevărat urmaș al lui Ghinghis-Han și Batie-Han; cel mai plăcut lui Dumnezeu prin faptele sale și ale părintelui său Hagi-Ghirai; scriem ție, Ștefan-Voievod de la Moldova; și să știi că ticălosul Mamac, feciorul haitei, cel care își are puturos sălaş dincolo de Volga, vrea să iasă la Lehia în dobîndă și la Țara Moldovei în dobîndă; și să fii harnic și să veghezi, așa cum am aflat de la neguțătorii de aici și din faptele mării tale cu Craiul Matiaș, că ești harnic și cu priveghere. Și să știi că acel lotru își gătește tabunurile ca să pălească în hotarele Apusului; căci, de și noi l-am bătut și l-am împuținat alungîndu-l în pustie, el și-a mai adaos pribegi asiatici și și-a tocmît iarăși sila. Pînă ce ne vom scula noi ca să-l călcăm în copitele calului nostru, ia aminte să nu-ți săvîrșească domniei tale stricăciune. Și să mai știi că noi vestim și pe Cazimir Craiul de la Lehia, să-și gătească și el castelanii și oștile. Iți dorim de la Alah sănătate și izbîndă.»

În ajunul Sfîntului Ion cel Nou, patronul Domniei Moldovei, Ștefan-Vodă se coborî în tirgul de scaun și, după ce se spovedi și se împărtăși în altar de cătră prea sfințitul Teoctist, veni și îngenunche la moaștele sfîntului, cerînd mijlocire cătră Domnul Hristos și prea curata Fecioară, ca să-i vie putere pentru greutățile ce se pregăteau țării. Adaosă la gîndurile și la socotelile lui neadormite, acea suflare

li veni ca un prea sfînt har. Stînd îngenunchiat cu mare înfrîngere și cu ochii deschiși, la racla sfîntului, Vodă văzu în vedenie pe mucenicul de la Cetatea Albă, arătîndu-i cu degetul semn spre acel olat al Mării; după care, înălțîndu-se din nou, sfîntul i-a făcut semn cătră apa Nistrului în sus înspre pustiile Sorocei. Stînd sfîntul mucenic ca o pază în acea lumină a văzduhului, i s-au arătat mării sale Ștefan hoardele împungînd în țară, după obiceiul lor, cu fulgerată repeziciune, ducînd cu ele fumegare de flacăară, sabie, sulîță și arcane. Atuncea iar s-a mișcat oșteanul lui Hristos Ioan, arătînd cu brațul semn de închidere în urma nohailor. Deci, ridicîndu-se din smerenia sa Ștefan-Vodă, cu binecuvîntarea prea sfințitului Teoctist, a poțtit pe toți dregătorii săi de taină în Cetate, ca să îplinească cu ei hotărîrile sale, fără a descoperi nimic din ceea ce i se arătase în vedenie.

Alegători ai mării sale purceseră cu porunci la pîrcalabii cetățîilor. La Hotin era unchiul mării sale Vlaicu; la Cetatea Albă jupîn Stanciu. La Neamț era Albu. Jupîinii vornici Isaiia și Iuga își trimeseră slujitorii lor la ținuturi, ca să ducă poruncă boierilor și satelor domnești, să ție gata pentru anumită vreme călărime răzășească și gloate de pedestri. Indată după seceratul pîinii albe, să se ridice tot omul rînduit, cu armele și merindea. Insuși măria sa își chibzui astfel umbletele încît, în vremea secerii, să cerceteze locurile de la Soroca și de la ținutul Orheiului și de la Lăpușna, în lungul Nistrului, cu pădurile, dumbrăvile și cotloanele cunoscute localnicilor. Avu de mai nainte poruncite drumuri și Alexăndrel-Vodă, la tîrg la Bîrlad și la tirgul Botoșanilor. Deci Alexăndrel socotea să împace și să ducă alături, la timpul său, poruncile domnești cu treburile lui de dragoste. Deasemeni, în

fierbințeala acelor săptămîni, Jder cel mititel căuta un prilej să fie trimes de însuși Alexăndrel la Timiș, să aducă, după făgăduință, eretele și cîinii. In asemenea împrejurare, era hotărit să repeadă la Timiș numai pe Gheorghe Tatarul, iar el să zvicnească singur în altă parte. Se lăsa în același timp citeodată călăuzit de Dumitru Crivăț medelnicer, la ospătăria cu milostivă gospodină a lui Iohan Roșu.

Prea doritoare să afle toate și foarte vorbăreață era această ospătăriță. Jder nu se putea feri în totul să nu fie ispitit pentru întimplările de la Ionășeni.

— Stăpînul nostru Alexăndrel-Vodă s-a întors de acolo cu bucurie, mărturisi el în taină cătră pana Mina.

— Iezus Maria! își înălță ochii și palmele spre bagdadie ospătărița; atunci are să se facă de aici pînă acolo carare bătută.

— Nu cred, pana Mina, căci avem treburi încurcate.

— Vai, jupîn Ionuț, nu este treabă mai de căpetenie decît aceasta; și noi femeile punem mare preț pe dînsa. Cum îmi place mie să te văd pe domnia ta macar o dată pe săptămîină, place-i și lui Alexăndrel-Vodă să se întoarcă batir la o lună. Sint foarte doritoare să știu cînd se întimplă asta; de și am să mă aflu mîhnită, pentru o pricină de mine știută.

— Are să-ți lipsească poate medelnicerul, pana Mina?

— Ah! feciorașii aceștia nu cunosc sufletele noastre! se tîngui pana Mina. Parcă eu am grija medelnicerilor? Afară de asta medelnicerilor le place mai mult vinul.

Cînd se împliniră cele patruzeci de zile rînduite de Vodă, gospodarii din ținutul Neamțului, cu pruncul cel sosit năprasnic pe lume și cu maica lui, avînd în

frunte pe Căliman starostele, se infățișară la Cetatea Sucevii pentru botez. Vodă găsi vreme o clipă să vie să puie mina sa domnească pe fruntea pruncului, iar starostele i se închină smerit.

— Luminat stăpîne, zise el, n-am uitat să lepăd la cuhnie hirzoabele cu păstrăvi, pentru un prea slăvit cumătru și ninaș ca măria ta.

— Să fii sănătos, staroste Căliman, îi răspunse zimbitor și pe gînduri Vodă; să duci asemenea plăcut vînat la ospățul nostru de după culesul pînilor și, mai ales, la sfințirea ctitoriei noastre celei nouă.

— Numai decît avem să fim următorii poruncii măriei tale, se închină starostele. Mai cu samă de la sfințirea acelei mănăstiri a Putnei om căuta să nu lipsim. Ne-om sili numai decît să trăim pînă atunci și să ne infățișăm ca într-un rai, sub lumina Domnului nostru. Rugător măriei tale sintem să ne ierți prostia noastră. Ne place aici la Cetatea Sucevii, văzînd oștenii la odăile lor și pe ziduri; însă, în palat, cînd se adună prea mult boier și popă, pare mai degrabă iad; pe cînd la sfînta Putnă, avem să vedem cu adevărat raiul, și pe luminăția ta sub binecuvîntarea lui Hristos.

— Hm! poate ai dreptate, staroste, zîmbi Vodă, cu toate că vorbești cu o limbă prea îndrăzneată despre dregătorii noștri.

— Să ne ierte luminăția ta, se umili iar starostele Căliman; noi cunoaștem că pe măria ta te slăvesc curtenii; dar mai multă și mai mare slavă îți dă prostimea de la sate. Așa că atunci avem să repezim păstrăvi proaspeți la vreme, cu cei mai harnici călăreți ai noștri.

La cumătria nemțană găsise bun prilej să se alătureze și cuviosul Stratonic; și după ce măria sa se retrase și adunarea ieși din paraclis la soare, în pridvo-

rul unde se așezase ospăț, cuvioșia sa căută prilej să se închine mai-marilor acelu loc, adică dascălilor domnești.

— Te-ai abătut iar la Suceava, cu doftoriile cuvioșiei tale, părinte Stratonie ? il întrebă cu binevoitor zîmbet sfințitul Amfilohie arhimandritul.

— Omenirea are nevoie de mine, răspuse cu umilință monahul. Am încălcat și eu pe un asin și am umblat în umbra cinstit-starostelui Căliman. Am avut aceea bucurie să văd de departe pe Vodă și să mă apropiu de sfinția ta. Deasemenea am văzut și pe cuviosul Timoftei Sîrbul, căruia, într-o zi, are să trebuiască să-i dăm cep, ca să se mai deșerte.

Cuviosul părinte Timoftei rise cu multă stinjenire :

— Af ! asta-i pedeapsa vieții mele, pentru care mă umilesc la Dumnezeu în fiecare zi, și rog pe sfinții doftori fără de arginți Dămian și Cozma, pe care-i prăznuim azi, să-mi deie o putere ca să depărtez de la mine lăcomia. Te fericesc pe cuvioșia ta, care pari alcătuit numai din ațe, și te miști ca un paingân. Nu mininci cinci zile într-o săptămână și găsești întru asta bucurie duhovnicească.

— Urmînd așa, răspuse privind ager în juru-i cuviosul Stratonie, mi se luminează înțelegerea și pot cunoaște mai ales pe cei care ar trebui duși la noi. sub oblăduirea vraciului nostru. Văd aici, lîngă măriia sa Alexandrel-Vodă, pe unul de care mă mir de ce-i aici și nu-i la noi.

Indeletnicindu-se harnic cu găluște, cuviosul Timoftei își întoarse ochii bulbucăți în laturi și văzu pe Ionuț rizînd lîngă stăpînul său și lîngă starostele Nechifor.

— Vorbești de copilul cel nou de casă ?

— Vorbesc de feciorul comisului Manole Jder.

— Af ! af ! puini părintele Timoftei ; aveam aici un diavol și acum a mai venit unul. De cînd îi spun eu sfințitului Amfilohie să-l puie la post și la rugăciune !

Jderul cel mititel, auzînd, spori îndată acea aleasă adunare.

— Cuvioase părinte Timoftei, se închină el, și cuvioase părinte Stratonie ; tătutu meu comisul Manole de la Timiș spune că gîzei i-i dat să zboare, mînzului să zburde, iar popei să cetească.

— Are dreptate comisul, se luminează de zîmbet sfințitul Amfilohie.

— De acel comis am auzit că-i vrednic slujitor al mării sale, întoarse cuvînt, holbîndu-se, cuviosul Timoftei. De-ai ajunge și domnia ta ca dînsul. Adevărat că mînzului i-i dat să zburde ; dar barbatul cată să dobîndească înțelepciune. De cînd ai venit la curte, imi bat capul să-ți deslușesc buchile și domnia ta nu ști decît să rizi de dînsule și să spui că-s furnici. Se cuvine curteanului să aibă la știința lui toate cîte sint pe lumea asta. Iată acum, după ce mi-am deșertat blidul dînd slavă stăpînului nostru, se cuvine să te cercetăm întru semeția pe care o arăți ; să vedem dacă, din zburdăciunea domniei tale, poate să iasă răspuns la o întrebare a noastră.

— Întrebă-l și ispitește-l, ca să se dovedească neștiința și nevrednicia lui ! se întărtă și părintele Stratonie asupra lui Ionuț. Asemenea prunci desmierdați sînt niște leneși ; trebuie să-i împungi, dimineața, ca să se scoale.

— Af ! af ! ba eu il învăț să fie harnic, încredință cu tărie părintele Timoftei, agonisînd din partea cealaltă a mesei încă un blid. Fii harnic și mai ales scoală-te la vreme. Un oarecare om, sculîndu-se dis-

de-dimineață și plecînd la tirg la Suceavă, a găsit pe drum o pungă.

— Ciudat mi se pare, răspuse Jder, că pentru asta are de la cuvioșia ta laudă ; deoarece a fost altul care s-a sculat mai dimineață și a prăpădit punga.

Sfințitul Amfilohie încuviință iar, cu zîmbetul său ușor :

— Pentru asemenea răspuns, părinte Timoftei, nu-i nevoie de ceaslov.

— Cum nu-i nevoie ? se înfierbîntă cu supărare dascălul sîrb. Dacă nu-i nevoie pentru asta, poate fi nevoie pentru altele. De ce ride acest staroste înalt și uscat, uitîndu-se pieziș la mine ? Mărturisesc că mă simțesc păcătos și rog pe sfințitul Amfilohie să cerșească pentru mine iertare ; dar am cunoaștere a tuturor poruncilor învățaților de demult ; și numai cu risul domniei tale, Jder, n-ai să poți da răspuns la nacazul aceluia om care se afla pe malul unei ape cu un țap, o varză și un lup — și se ciudea cum să treacă de ceea parte, pe rînd, această avere a lui ; căci, dacă trece întâi varza, rămîne lupul cu țapul, și lupul minîncă pe țap ; iar dacă trece lupul, iar nu e bine, căci rămîne țapul cu varza.

— Cu toate acestea, cînd am fost eu în asemenea împrejurare, răspuse Ionuț, am trecut dincolo întâi și întâi pe lup.

— Ai ! ai ! se veseli cuviosul Timoftei ; dar țapul ce face cu varza ?

— Cuvioase părinte Timoftei, răspuse feciorul comisului ; părintele meu și frații mei m-au învățat să înfîng varza în coarnele țapului și, ca să nu sară acel țap nebun încolo și încoace lepădînd varza, m-au sfătuit s-o și leg strîns cu brîul. Tot ei m-au învățat să fac și altfel, pentru că lupul nostru nu-i decît o piele.

Noi vinătorii nu putem suferi dihanie vie și o străpungem numai decît.

Și coconul Alexandru și starostele Nechifor Căliman se arătau mîndri de asemenea răspuns, iar sfințitul Amfilohie îl încuviință și el.

— Eu v-am spus, luă aminte monahul Stratonie, ridicînd mîna-i cu căngi uscate, v-am spus că locul acestui fecior buiac e în altă parte. Trimeteți-l la cuviosul nostru vraci de la bolniță, părintele Ifrim, ca să-l vîre pînă la git în polobocul cu apă.

Academia care se alcătuisese în jurul coconului domnesc se veselea întru spirit și cu oarecare blide pe care le atrăgea la sine monahul sîrb ; pe cînd în cealaltă parte a mesei cumătria își urma cu gravitate închinarea paharelor, cu totul despărțită de vorbele fără noimă ale curtenilor. Aicea era în trecere amestecat numai starostele Căliman, care nu se putea opri să nu aducă laudă cui se cuvîne :

— He ! he ! zicea domnia sa, acest fecior a avut bun învățător și cînd era prunc și are și acuma, de cînd începe a se ridica la bărbăție ; noi cei dintîi l-am învățat de ce fuge iepurele la deal și de ce duce cînele ciolanul în gură. Ptiu, drace !

— Mărturisesc, grăi sfințitul Amfilohie Șendrea, că mi-a plăcut cum pune Jder varza în coarnele țapului ; de asta are să ia aminte și Vodă, dovedindu-se că feciorul comisului său poate ajunge ostaș, care să iasă cu iscusință și repeziciune din incurcături. Dacă îmi îngăduie cinstitul staroste și nu se supără părintele Timoftei, lăsînd la o parte acea strachină cu plachie, am să spun și eu ceva. Mi s-a arătat nu demult în vis starețul meu sfîntul Ilie Tesveteanu, cel stăpin pe sunet și călăuz oștilor lui Ștefan-Vodă, și mi-a vorbit astfel : Frate Amfilohie, tu cel ce ești învăța-

lul meu și ai primit la luminatul botez numele meu, îți poruncesc să nu crezi în acest vis ! Vă întreb eu, cinstite staroste și cuvioase Timoftei, ce fac eu acum ? Imi pun de o parte degetul arătător de la mîna stîngă și în alta cel arătător de la dreapta. Dacă mă supun poruncii lui sfințu Ilie, urmează să nu cred în vis și nici în poruncă. Dacă nu mă supun, iar e rău căci sînt neascultător starețului meu. Răspuns nu-mi dă nici degetul de la dreapta, nici cel de la stînga. Astfel stă și cuviosul Timoftei care se întoarce de la pocăință la îmbielșugarea bucatelor. Intr-aceeași dilemă stă și Jder : dacă va dobîndi învățătură prea multă, nu va mai fi cel de acum. Deci lăsați-mă numai pe mine între Skila și Haribda și ceilalți rămineți așa cum sînteți. Dumnezeu să vă binecuvinteze, ca să ajungeți la liman.

Cuviosul Timoftei împinse cu supărare cratița cu plachie la o parte și suspină cu mare amărăciune ridicîndu-și ochii la cer.

— Iartă-mă, cuvioase Timoftei, și nu te supăra, urmă zîmbind arhimandritul. La ceea ce ai, nu mai adăogi nimic. Ieri m-am dus în tîrg, ca să slujesc la Sfîntul-Ion. Pe cînd mă întorceam, a zvirliț cineva asupra mea, de la o fereastră, poate cu știință, poate fără știință, apă dintr-o caldare. M-a udat de sus și pînă jos ; iar eu am ridicat ochii cătră soare, cum faci acum cuviosia ta, și am mulțămît Domnului Dumnezeu că nu mi-a căzut în cap și caldarea.

Starostele Nechifor Căliman își scutură pletele cu oarecare nedumerire, privind furiș spre Alexandrel-Vodă, spre Jder și spre medelnicerul Dumitru Crivăț. Mare nacaz este pentru om învățatura prea multă, voia el să spuie, trecîndu-și cu înțeles arătătorul minii drepte la tîmplă. Are dreptate Stratonic să vie să

caute mușterii, pentru vraciul său, la curțile domnești. Cu mult mai înțelepți în fața lui Dumnezeu se arată mișei aceștia de la ținutul Neamțului, care au pus pruncul în albie pe masă, între ulcioare, și dau slavă ninașului, închinînd la fiecare cupă vorbele de cuviință învățate din părinți și din strămoși, care toți au fost băutori de vin.

— Cinstite medelnicer Crivăț, zise starostele Căliman, împungînd pe tovarășul său cu cotul, în viața cîtă mi-a mai rămas, am să mă feresc de băutorii de apă. Văd că sfințitul Amfilohie n-a pus pe limba sfinției sale un strop de vin.

— E un prea învățat cărturar părintele nostru Amfilohie Șendrea, răspunse medelnicerul. Nu pot spune că n-are puțintică lipsă. Grăiește adînc și nu-l înțeleg deplin.

— Hm ! își făcu socoteală starostele ; o ulciacă de vin l-ar limpezi ; așa-i datina noastră a moldovenilor.

Înainte de a se duce la chilia sa și la rugăciuni, părintele Amfilohie făcu de la locul său semn medelnicerului, amenințîndu-l cu degetul.

— Cît umbli în tîrg încă n-a căzut asupra domniei tale nimic, medelnicerule ?

— Slavă Domnului, sfințite părinte : încă nu.

— Ia aminte să nu se întîmple ceva de-acum înainte. La ospătăriile leșești nu-i atit vinul bun, cît is muierile frumoase. Și să știi de la mine, cinstite medelnicer, că muieră fără limbă, care să grăiască, — se poate ; numai una cu limbă, care să tacă, nu se pomenește. Deasemenea nu-i barbat care să nu spuie unei muieri ce nu trebuie, ca Samson din Biblie.

Cu aceste vorbe, părintele Amfilohie se duse ; iar Crivăț, cel mai umilit medelnicer, dădu dreptate starostelui Nechifor că cuviosul Stratonic și-a găsit omul

pe care să-l ia cu sine. Ca să dovedească și mai bine asta, stîrni la o plăcută întrecere pe celălalt cuvios dascăl. Rămas fără vedenia opreliștilor lui, cuviosul Timoftei dovedi iar osebită hărnicie. În asemenea împrejurări se întorcea în ființa cuvioșiei sale o bună-tate și o blindeță pînă la lacrimi.

— Să știți domniile voastre, mărturisi cuvioșia sa, că am iertat pe cei care au îndrăznit să mă înfrunte; și, dacă poftesc, pot să le scriu iarăși carte acasă, la Timiș.

Ionuț sărută dreapta dascălului.

— Intr-adevăr, am nevoie iarăși de carte cătră părinții mei, mărturisi el. O trimet prin cinstitul staroste al vinătorilor.

Nechifor Căliman se întoarse cu mirare :

— Care carte ? de ce ? și cum ?

— Carte la părinții mei. Am rugat pe părintele nostru Timoftei să scrie așa, că noi, din mila lui Dumnezeu, ne aflăm bine la curtea lui Vodă și așteptăm bună veste de la Timiș.

— Așa a fost scris în acea carte sirbească ?

— Așa, incuviință dascălul sirb.

— Apoi atuncea s-a dovedit deplin știința dascalului Pamfil de la Timiș. Căci el a talmăcit, de pe acea carte, că sînteți la război și în mare nacaz. Așa că jupîneasa Ilisafta a ridicat minile la tîmple, a dat țipăt și a căzut jos. Văzînd asta, dascalul Pamfil pe loc a mărturisit că el nu știe sirbește și toate tîrfa-loagele lui le potrivește așa, pe de rost, moldovenește. Pe care lucru aflîndu-l, foarte s-au bucurat dumnealor comisul Manole și comisoaia Ilisafta. De aceea mă întorc și zic că învățat om, care să scrie carte, văd că aici este; numaicît acolo nu se află nimeni care s-o deslege.

— Atuncea cum să fac, uncheșule ?

— Alta, minzule, nu poți face decît să-mi spui mie ce și cum. Eu le pun la mine în căpățînă; și cum ajung acolo le scot.

— Atuncea, uncheșule, vreau să spun că mi-i dor de muța; deasemeni mi-i dor de părintele meu. Și eu mă aflu bine. Și aș vrea să capăt voie de la stăpînul nostru ca să vin într-o zi la Timiș, să iau eretele și cîinii de care avem trebuință aicea eu și măria sa Alexandru.

— Ei, mai este ceva ?

— Nu mai este nimica, uncheșule, decît că mă închin cu dragoste și cu sănătate la bădița Simion.

— Atuncea-i bine, minzule; altă carte nu-ți trebuie. Mă duc la Timiș, stau înaintea domniilor lor și spun așa: solie de la Ionuț Păr-Negru; mă închin la părintele meu și la maica mea și doresc să aflu că sînt sănătoși. Mă închin la dumnealui fratele meu Simion. Mă închin la erete și la cîini și am să trimet pe Gheorghe Tatarul să-i aducă aici. Ptiu, drace!

— Ba vreau să mă duc eu singur, uncheșule.

— Atuncea am să mă închin și am să spun că vîi acasă. Asta-i cea mai bună veste.

— Însă asta nu-i după voia mea, uncheșule.

Starostele clătină din cap și oftă. Oftă și Ionuț.

Bătrînul trase pe fecioraș mai la o parte și-și plecă la urechea lui tuleiele aspre ale obrazului.

— Ascultă sfatul uncheșului, îi mormăi el încet; ar trebui să arăți mai puțină istețime aici, ca să-ți fie domniei tale mai bine.

Jder rîse cu înțeles cătră stăpînul său. Alexandrel auzise deslușit vorbele starostelui și se veseli și el. Nechifor Căliman se întoarse și se ploconi cătră tînarul Voievod, apoi se duse la celălalt capăt de masă, îndem-

nîndu-și cumătrii să mulțamească în cel mai cuviincios chip slăvitei stăpîniri și să se pregătească de cale.

— Trebuie să mă îngrijesc, rîse el cătră feciorași, să duc la locul său acest prunc vînător, care mi-a fost dat pe samă de cătră stăpînul nostru.

Asta a fost la zintăi iulie.

După cincisprezece zile, Alexăndrel coconul domnesc a coborît cu slujitorii săi la Cetatea Nouă la Roman, ca să ducă anumite porunci, de nimeni altul știute, pîrcalabului celui nou jupîn Fete Gotcă. De la Roman, Alexăndrel-Vodă a coborît în lungul Siretului, la Bacău, unde se clădeau curți nouă domnești și unde trebuia să găsească pe dumnealui vornicul Isaiia, ca să-i lese anumită poruncă pentru treburile de acolo.

La 18 a lunii iulie, Alexăndrel-Vodă umbla cu soții săi la Hotin, găsind acolo pe uncheșul său Vlaicu, fraatele Doamnei Oltea, și pe unchiul său Duma, fiul lui jupîn Vlaicu. Era în Cetate la Hotin, în petrecere, și o mătușă a părintelui său. Cuvîntul trimes de Vodă Ștefan, prin coconul său, era să se grăbească secerișul în țînut ; și să se ție fără sminteală toți oștenii la locurile lor și să nu lipsească pulbere de pușcă. Măria sa mătușa Ana era poftită în petrecere la Cetatea Neamțu, în cursul aceleiași săptămîni, cînd va veni anume alai domnesc s-o ridice. Alexăndrel-Vodă se închină la uncheșul său Vlaicu și la unchiul său Duma, își supuse fruntea la genunchii mătușii sale și nu uită să înfățișeze pe tovarășul său Jder acestor slăvite fețe.

Mătușa Ana era în al șaiszecile an al vieții sale. Se ținea încă în putere, însă avea vederile slăbite. Porunci strănepotului său și lui Jder să se așeze în puterea soarelui și domnia sa le zîmbi ca dintr-o depărtată negură, bucurîndu-se de tinereța lor și în același timp suspinînd de aduceri-aminte.

La 30 iulie, dimineața, coconul domnesc ieși din Cetatea Hotinului. Trîmbițele dădură zvon de pe ziduri și jupînii pîrcalabi îl petrecură pînă dincolo de șanțuri. Alexăndrel-Vodă se plecă spre unchii săi și spre meterezurile negre și luă cu însoțitorii lui calea drept spre asfințit. În aceeași zi avea rînduit de la Domnie să ajungă la Suceava ; deci cu mare grăbire făcu ocol spre Ionășeni, unde ajunse la amiază.

Era vreme nouroasă și trăgea vînt răcoros dinspre munte, vestind ploaie. Finațurile și holdele albe se aplecau înspre acei călăreți grăbiți. Coconul domnesc părea că vede în acea mișcare de valuri o împotrivire ; Jder se simțea chemat. Stihia dădea răspuns fiecăruia după alcătuirea sa lăuntrică. În același timp slujitorul se simțea vinovat în bucuria lui de tot ce trebuia să se întîmple potrivit stăpînului său.

Cînd își struniră caii în fața porților și puseră piciorul la pămînt, izbucni pe ușa casei, repezind îndărăt canaturile, o ființă mititică și bucuroasă. Îndată se opri din avîntul ei, contenindu-și mișcările înfiorate ale mînilor și rămase cu privirile ațintite. Jder se simți străpuns pînă în inimă. Ceea ce i se păruse lui că vede la început în jupînița Nasta nu era decît o răsfrîngere de la el cătră dînsa. Nasta era împuținată și slăbită și-i privea cu frică.

Alexăndrel trecu spre ea cu repeziciune ; ea se închină cu umilință în locul în care se oprise. În aceeași clipă năvăli din urmă, din canaturile ușii, jupîneasa Tudosia, sprijinind de subsuori pe jupînița.

— Poftesc măriei tale bun-sosit, zise rumenită la față și cu pieptul zvicnind stăpîna locului ; mi s-a arătat în astă dimineață bob sosit cu bucurie ; însă copila noastră nu se simțește bine de cîteva zile.

— Ce are ? se îngriji coconul domnesc, cuprinzînd la palmele sale minuțele reci ale copilei.

— Sosirea măriei tale mă face sănătoasă, șopti Nasta, închizînd o clipă ochii. Cînd îi deschise îi aținti asupra lui Jder, care stătea încremenit în laturea dreaptă a stăpînului său, apoi îi aduse iar spre coconul domnesc, clipind sub cercetarea lui.

— Nu putem ști ce are, încerca să deslușească jupîneasa Tudosia. Uneori are arșiță ; în unele nopți nu poate dormi ș-o doare capul. Am socotit întăi că e deochiată. I-am stîns cărbuni ș-am descîntat-o. Pe urmă, vâzînd că nu-i folosește, am adus o doftoroaie a noastră care știe să deslege faptul. Ce pot să spun măriei tale decît că am avut și eu la vremea mea așa suferință. Cu ajutorul Maicei Preciste, are să-i treacă. Acum văd că se înseninează.

În ochii Nastei, însă, părea că joacă umbra nourilor.

— Ți este într-adevăr mai bine ? întrebă Alexăndrel.

— Mă aflu cu mult mai bine, șopti Nasta.

Răceala minilor ei curgea ca o otravă de nemulțămire în sîngele coconului.

Jupîneasa Tudosia urma să vorbească.

— Vâzînd acel bob sositor, măria ta, am învățat pe Nasta să-și puie strai de matasă și să se gătească a ieși întru întîmpinarea unui înalt oaspete. Am pregătit prînzul. Vremea-i a ploaie și poate ai hotărît măria ta să te hodinești la Ionășeni în noaptea asta.

Coconul clătină din cap.

— N-am vreme decît să stau la masă ; desară trebuie să mă înfățișez la Cetatea Sucevii.

— Vai, măria ta, se tîngui jupîneasa Tudosia, cu privirile întoarse în sus la grinzile cerdacului ; grea se arată slujba domnilor, cu mîncare în pripă și călătorie pe vreme neprielnică. Poate tot vei cugeta, măria ta,

la statul moldovenilor noștri, că, la casa prietinelui, e bună întîrzierea.

Fără să răspundă, cu simțurile împovărate de veninul ce se strecura în el, coconul domnesc păși pragul. Era în ascuns ațîțat de mînie împotriva acelor oarbe împrejurări ce i se puneau în cale în felurite chipuri. Părăsi minuțele Nastei și ceru masa.

Jder rămase în urmă, la un sfat șoptit cu medelnicerul, pentru purcederea cît mai grabnică, îndată ce măria sa Alexăndrel dă poruncă. Căci măria sa are o nemulțămire și stă nouros ca și văzduhul. După ce Dumitru Crivăț trecu la slujitori, Ionuț stătu o clipă uitîndu-se în juru-i și oftînd. Se aplecă și culese de pe un răzor o garoafă roșie, și cu acel semn de sînge al inimii lui, intră în tindă.

Nasta îi cuprinse brațul. Îi luă garoafa și și-o trecu în păr.

— Măria sa te chiamă, îi zise ea cu glas tare, ca să audă cei dinainte.

Apoi încercă să se înalțe spre urechea lui, ca să-i șoptească ceva. Pîndea cu coada ochiului spre cocon și spre jupîneasa Tudosia, care intrau în sufragerie. Jder era mirat de îndrăzneala ei.

— Ionuț, îi murmură ea ; vreau să te văd în cel mult o săptămînă. Am a-ți spune lucruri tainice. Acuma nu-i vreme și nu-i chip. Să nu te împotrivești și să faci cum spun eu. Nu răspunde nimic.

— Nu răspund ; să-mi spui numai ce ai. Ești bolnavă ?

— Sînt bolnavă, Ionuț. Nu mă pot însănătoși decît dacă faci cum spun eu.

— Bine ; am să vin.

Ea se cutremură de bucurie.

— Să-mi mai spui dacă ți-s dragă.

Jder n-avu cînd întoarce cuvînt, căci era în prag. Dar Nasta putu băga de samă în privirea lui răspunsul și trecu numaidecît lîngă coconul domnesc, înduplecîndu-l să se așeze în scaun și să primească ospățul ce-i fusese pregătit.

Popasul coconului domnesc nu s-a înseninat; a rămas posomorît ca și cerul, cu toată ațîțarea și îndemnul la vorbă al jupînesei Tudosia. Jder își zicea în sine că ar trebui să simtă milă pentru starea stăpînului său, și totuși n-avea decît într-o măsură cu totul împuținată această simțire. Ar mai fi dorit lămuriri de la Nasta; ea îi strecura, ori i se părea lui că-i strecoară, priviri cu același îndemn stăruitor. Ce taină poate să fie? Patima ei e într-adevăr așa de aprigă încît să-i ceară s-o ducă în altă parte de lume, ca să fie numai ei singuri? Prindea și întrebarea mută în ochii ei umbriți: Ți-s dragă?

— Da! îi răspunse el închizînd pleoapele, învăluit în coșul pieptului de o uncropeală dulce.

La plecare, Alexăndrel-Vodă căută o clipă de singurătate cu Nasta. Ea se supuse în totul îmbrățișării și sărutărilor lui, făcîndu-se mică. După ce ieși între călăreții săi și se ridică în scări, coconul domnesc surîse palid dragostei sale, simțînd că-i vine între buze ceva din aburul de cenușă care plutea sub nouri. Nasta rămase neclintită în cerdac, lîngă jupîneasa Tudosia, pînă ce Jder își răsuci calul ca s-o poată privi ca din întîmplare: atunci ea își ridică spre buze garoafa. După aceea se întoarse în loc, cufundîndu-și capul și înălțîndu-și umerii.

În cursul săptămîinii, Ionuț Păr-Negru își făcu rugămintea cătră stăpînul său, că ar dori să se repeedă la Timiș două zile, să vadă pe ai săi. Cu acest prilej ar aduce eretele și cîinii. Lui Alexăndrel-Vodă i se păru

destul de grea o asemenea învoială în vremuri cînd domnia sa însuși umbla întruna mînat de poruncile lui Vodă și cînd umblătorii la cetăți și la dregătorii din Țara-de-Jos ieșeau din Cetate la fiecare ceas. Coconul domnesc băgă de samă cu mirare că părintele său nu punea nici o împotrivire.

— Să-i dai poruncă lui Jder, vorbi Vodă cătră cocon, zîmbind, să se ducă fără de nici o întîrziere unde pofteste. Să spuie comisului Manole să aibă grijă să clădească grabnic stogurile, deoarece cătră toamnă se pot stîrni viforuri dinspre pustie. Pînă la Sîntămărie să ardă gropile și să așeze în ele orzul și grîul. Cit despre cîni și erete, să-i lese slujitorul domniei tale la locul lor, căci avem aici alte griji și avem a ne găti de altfel de vînătoare.

Cum dobîndi învoirea, Jder șfichiui cu vorba pe sluga sa Tatarul, ca să gătească într-o scăpărare de amnar caii. Își puse pintenii și smunci din cui sabia, arcul și cucura de săgeți. Se închină stăpînului său strunindu-și bucuria.

— Ia-ți mîncare la coburi, Ionuț, îl sfătui Alexăndrel-Vodă.

— N-am nevoie de mîncare, măria ta. Afară de asta, sîntem în postul Sîntămăriei. Dacă-oi fi însetat, stau la un izvor; altceva nu-mi trebuie.

— Iți poruncesc să nu întîrzii, Jder.

— Nu întîrzii, măria ta. Văd ce am de văzut și mă întorc numaidecît.

Feciorașul comisului ieși din Cetate în ceasul al treilea al dimineții, la prînzișor. Pagul se simți strîns în zăbale și ars din pinteni. Gheorghe Tatarul abia se putea ține de stăpînul său pe buiestrașul lui cu urechile aplecate îndărăt. Cum intrară în drumul Nimircenilor, Jder își contenii fuga și-și lăsă calul în pas. Cînd mete-

rezurile cetății se cufundară după deal, ocoli pe râpi cătră apa Sucevii.

Jder cel mititel știa să-și ducă fugarul pînă la marginea puterilor lui, avîntîndu-l și înfierbîntîndu-l cînd și cînd, și dîndu-i răsuflet destul de des în pas. Mai puțină cruțare avea pentru el însuși călărețul, care nu înțelegea să-și dea nici un fel de răgaz. Cînd se aplecă soarele la chindie, Ionuț își simți în gură limba uscată de arșiță. Pagul era istovit ; Tatarul rămăsese în urmă. Curtea de la Ionășeni se zărea în fund, lîngă dumbravă.

Atunci feciorul comisului făcu popas, la un șipot. Dădu ocol pagului mîngîindu-l.

— Am ajuns ; lumea-i în stăpînirea noastră, îi zise el.

Calul îi răspunse c-un ușor murmur de nechez lăuntric.

Jder își puse obrazul în bătaia izvorului. Dădu pagul în sama Tatarului, ca să-l frece cu șumuiac de iarbă uscată. El însuși se întinse cu fața în sus, în pajiște la marginea drumului, primind în genele închise lumina piezișă a soarelui. Un vînt abia simțit îi sufla din corp truda.

Cînd se arătă dintrodată acel călăreț tînăr și fudul în preajma livezii de zarzari, jupîneasa Tudosia dădu țipăt, înălțînd brațele ca de spaimă. Se răsuci din pridvor vîrînd capul pe ușă și strigînd ascuțit :

— Nasta ! Nasta ! îți vine veste de la Suceava.

Jupînița sosi cu foile învăluindu-se. Stătu o clipă ; își acoperi gura cu minile, ca să nu țipe, se întoarse pe loc și dispăru. Maică-sa o căuta vorbindu-și singură și muștrînd-o. Deodată fata apăru din cămăruța ei în laturea lui Jder și-i cuprinse brațul drept, în tăcere.

— Unde-ai fost ? Jupîn Ionuț îți aduce știre de la măriia sa Alexăndrel. Dorim într-adevăr să știm cînd ne putem învrednici să ne bucurăm de vederea mării sale, ca să se ospăteze și să se odihnească iarăși la noi.

— Toate la vremea lor, răspunse nedeslușit Ionuț.

— Doresc să știu dacă nu-i supărat pe noi.

— Nu-i supărat, jupîneasă Tudosie.

— Atuncea sint liniștită.

Jupînița se alătură iarăși de brațul lui Jder.

— Mamă, grăi ea zîbind, lasă-l pe jupîn Ionuț să răsufle ; abia a descălicat. Dacă are carte, are s-o puie în mîna domniei tale.

— N-am carte.

— Dacă are veste anumită, are să ți-o spuie.

— Am veste anumită pentru jupînița Nasta.

— Vai, jupîne Ionuț, se tîngui stăpîna casei ; Nasta e deprinsă să nu ție nimic ascuns față de maica ei.

— Într-adevăr, mamei nu-i pot ținea ascuns nimic, îl încredință pe Jder jupînița Nasta, ducîndu-l în sufragerie și îndemnîndu-l să se așeze pe scaun. Am s-o rog numai pe măicuța aceasta a mea să aducă anumit rod de trandafir, decît care mai bun dulceț nu se află pe lume ; și să vadă deasemeni dacă putem pune o gustare pe masă, vrednică de un drumeț trudit. Pe urmă vine rîndul veștilor, cînd avem să alcătuim tustrei sfat.

— Toate le fac cît ai bate în palme, se ridică înfocată de la locul ei jupîneasa Tudosia, numai vă poftesc să nu începeți judecățile divanului fără mine.

Pe cînd jupîneasa Tudosia umbla în dulapuri căutînd, ori ieșea cătră camara de alături înturnîndu-se iar, Nasta se învîrtea neliniștită în preajma oaspetelui. Jder îi cerceta din cînd în cînd zîmbetul, dar în el nu

putea ceti nimic. Nici nu-i putea pune întrebările-i arzătoare cîtă vreme jupîneasa Tudosia nu se depărta. Pricepea de la copilă numai acea privire cu care-i mai ceruse răspuns c-o săptămînă în urmă — dacă i-i dragă. Deasemeni acest răspuns i-l cerea prin anumite mișcări ale trupușorului ei învesmîntat în foi largi de matasă. Cînd acele foi umblau furiș spre un colț al odăii ; cînd se răsuceau deodată zbătîndu-se ca un val; cînd rămîneau în loc alinîndu-se.

— Ionuț, îi șopti ea pripit, cînd rămaseră singuri ; n-avem decît cîteva clipe pînă ce se întoarce iar mama. Vreau să te vestesc ce să-i spui : că măria sa Alexandrel pofteste să știe cum mergem cu sănătatea ; și că nu tîrzie vreme măria sa va veni. Altceva am să-ți spun eu după aceea, într-un loc unde nu vom fi decît doi. Să n-adormi și să stai treaz. Pîn-atuncea spune repede ce vreau să știu eu.

Jder îi răspunse fără cuvinte, cuprinzînd-o și sărutînd-o. La zgomotul de pași al jupînesei Tudosia, amîndoi rămaseră despărțiți și liniștiți ca niște sfinți.

După ce feciorul comisului își îndeplini cătră stăpîna casei solia, cu vorbe întortochiate și deslușiri atunci născocite, fu cuprins de o trudă nebiruită. Și nu mult după aceea, la al patrulea ceas al nopții, pe cînd sta treaz în camera lui, ascultînd orice mișcare afară și-n păreți, jupînița Nasta veni lîngă el. Se simți cuprins dintrodată ca și cum cineva ar fi vrut să-l zurgume.

— Stai liniștit, îi strecura în ureche vorbe fierbinți fața. Acuma pot să-ți spun de ce și-am părut atunci bolnavă.

— Acuma nu mai ești ?

— Acuma nu mai sînt, căci am nădejde în tine, Ionuț.

Înainte de a o asculta, Jder îi astupă gura. N-o lăsă multă vreme să vorbească, pînă ce stătu cuminte în brațele lui, suspinînd și așteptîndu-i iar desmierdările.

— N-avem vreme, Ionuț, păru ea că se spăimîntă după aceea. Dacă mă strigă mama, eu nu pot decît să mă ascund sub brațul tău.

— Atuncea vorbește.

— Vorbesc. Mama doarme neîntoarsă pînă după miezul nopții. Dacă îți alături urechea de perețele din dreapta, o auzi. Sforăie subțire, parcă s-ar mira întruna. Cînd nu se mai aude nimic, se întoarce pe partea cealaltă. Atuncea cîteodată grăiește singură și, uneori, cînd i-i frică, mă chiamă.

— S-a întîmplat ceva, de ai nevoie de mine ?

— Am nevoie, Ionuț. Într-o noapte, mama a strigat și a vorbit anume lucruri. Am ascultat fără voie și m-a cuprins o spaimă. Dimineața, m-am rugat la Maica Domnului să fiu iertată pentru minciuna ce trebuie să spun și am și povestit maicei mele un vis, în care am pîs cuvintele ei și i-am arătat vedenie înfricoșată de oameni străini, negri la chip, care amenințau viața lui Alexandru-Vodă. Băgînd de samă că-și ține strîns taina, am căzut la mare scîrbă și gînduri. Cu șireclie am scos unele vorbe pe care le-am legat cu celelalte, am cercetat-o și despre niște trimeși de la neamurile noastre din Lehia, care aduc aici, din cînd în cînd, cîte o veste și cîte un dar, și am înțeles acel lucru de care am fost bolnavă, oara trecută, cînd ați făcut aici popas.

— Ionuț Păr-Negru asculta cu luare-aminte șoaptele rezezi ale jupîniței.

— Crezi într-adevăr că este primejdie pentru stăpînul meu ?

— Cred că este, cîtă vreme s-or ținea în preajmă acei oameni străini, de care s-a înfricoșat, în somn, mama.

Acum îi visez și eu în orice noapte. Când ați fost în cealaltă săptămână, m-am temut să nu mineți aici. Un om de la curtea noastră poate duce în două ceasuri știrea acolo. Și dacă acolo stă într-adevăr un podgheaz la pîndă, așteptînd asemenea prilej, apoi pînă în ziuă poate să fie aici, ca să-l ieie pe coconul domnesc din așternut. Nu știu cine poate trimete această știre. Poate chiar mama să se facă vinovată de asemenea faptă. Trebuie să-ți mărturisesc că nu mă tem atît pentru stăpînul dumnitale, cît pentru viața ta. Aș dori să-mi spui că-s o proastă și n-am a mă teme de nimic, ca să te mai pot vedea; dar iar mă întorc și cuget la primejdie, și te rog să vii singur, căci cu tine n-are nimenea nimic. Ori fură-mă și du-mă undeva, ca să nu mai am spaimă. Ori, cînd vine Alexăndrel-Vodă, nu-l lăsa să întîrzie. Ori, dacă se îndărătnicește să întîrzie, tu pleacă și lasă-l. Atuncea, dacă pleci, să nu uiți să mă iei și pe mine.

Ionuț caută în sărutările și îmbrățișările jupîniței Nasta o înțelepciune pe care nu o putea găsi.

— Cît is în slujba Domniei, îi lămurea el, nu te pot fura. Doar să mă reped la Timiș, să mă mărturisesc muței, și să trimeată dumneaei hoți. Dacă spun lui Alexăndrel-Vodă ce am aflat de la tine, ne primejduim amîndoi, eu și tu, căci măriia sa mă socoate acum la Timiș; iar eu, ca un viclean, mă aflu aici. Pentru lăpta ce săvîrșesc acum, măriia sa poate să-mi ieie capul, căci am călcat credința noastră și frăția de cruce. Dacă poruncește deci Alexăndrel-Vodă să vin cu el aici, eu trebuie să mă supun. Dacă răsare asupra lui o primejdie, eu trebuie să stau pe loc și să-l apăr. Dacă în vreun chip oarecare îl fac să nu vie, mă pedepsesc pe mine, căci pier de sete; iar apa mea nu-i decît aici.

Mă gîndesc că poate nu-i nimic și ți-ai făcut vreo nălucire.

— Poate fi și nălucire, suspină copila. Cuprinde-mă iar și spune-mi dacă pot fi așa de fericită, iarăși, săptămîna viitoare. Pînă atuncea număr ceasurile. Să nu care cumva să spui cuiva ce-ai aflat. Acuma mă tem de viața ta. Fără tine, mă prăpădesc și eu în clipă.

Sfîrșitul acelui sfat se depărtă cu totul de nălucirile de primejdie, pînă ce cucoșii începură a cînta pe rînd, afară, straja a doua a nopții.

CAPITOLUL XI

IONUȚ JDER AFLĂ O CAPCANĂ
GĂTITĂ STĂPINULUI SAU

Mezinul se întorcea spre Succava plin de dulceața nopții. De și îl copleșeau stăruitor vedeniile dragostei lui și părea nepăsător de arșița zilei, era în el ceva treaz, ca o neliniște neconținută. Ca să preîntîmpine o întîlnire neplăcută, coti pe alt drum decît cel obișnuit și ieși pe dealurile de unde se vedea Moldova.

Ce-l îndemnase să ia asemenea hotărîre, nu-și putea bine desluși mai tîrziu. Poate avea grija să nu dea peste slujitori ai stăpînului său, mergînd cu veste în același loc unde fusese el singur. Poate era frica să nu se încrucișeze, pe cale, chiar cu Alexăndrel-Vodă. Căci din poruncile pe care, în acele zile, le repezea Domnia, putea fi una care să îngăduie coconului domnesc să abată iar unde îl mîna patîma lui. Drumul cestalalt era mai puțin purtat de alergătorii lui Vodă. Și chiar de l-ar fi întîlnit cineva cunoscut și ar fi oblicit de asta Alexăndrel, și i s-ar fi părut ciudată o călătorie în miazănoapte, cînd drumul era spre aslîniț, mezinul își

pregătea în mintea lui un răspuns mulțămitor. Acest gând călăuzitor se alegea singur ca o rază în negura grijilor care-l învăluiau cu tot cu dragostea lui. Ieșea acest gând chiar din mărturisirile Nastei. Se afla în Jder ca o presimțire de sălbătăciune, care, umblînd sub codru și căutîndu-și adăpătoarea și pășunea și ascultînd și chemarea dragostei, are totuși întreaga-i făptură încordată spre primejdie.

Deci Jder venea pe celălalt drum, pe sub plopi, lăsîndu-și calul să umble în trap domol. Rînduiala ascunsă a lucrurilor din lumea asta, în care se îmbina și acea presimțire tainică, făcîndu-l să cotească pe anumită cărare la anumit ceas, îi scoase înaintea cea mai ciudată înfățișare de om.

Vedea de cîtva timp cum vine împotriva-i, pe drumul lung și drept, o căruță pe care o trăgea un cal înhamat cu cerș. Peste căruță, în văzduhul fără nici o suflare de vînt, pluteau nouri ușori de pulbere.

Cînd căruța ajunsese la zece pași de el, Jder opri, bîgînd de samă într-însa obraz cunoscut. Pe capră, în dreapta, ținea hățurile și biciul un slujitor, iar în stînga acestui slujitor părea că dormitează, copleșit de zăduf, cinstitul neguțător Iohan Roșu din Suceava, ulița armurierilor. Ionuț își mișcă pagul în curmezișul drumului, pîrînd bucurios de vederea unui prietin. Neguțătorul Iohan Roșu nu dormea. Cum se opri căruța, domnia sa ridică cu grabă nasu-i rumăn și clipi din ochi, ca să se desmeticească din gînduri.

— Aha! ce mare bucurie, rînji el, că întîlnim un prietin al nostru. Nu te-am văzut de zece zile pe la noi. De unde vii domnia ta, jupîne Ionuț?

— Vin de la Timiș, răspunse cu desăvîrșită încredințare mezinul.

— De la Timiș? se miră neguțătorul. După cît cu-

nosc eu, nu se află alt loc cu numele Timiș. Unul este și acela-i cu totul în altă parte.

— Adevărat este, prietine, zîmbi Ionuț. De la acel loc cu numele Timiș, duce un drum la sfînta mănăstire Neamțu. La sfînta mănăstire Neamțu, am eu un frate călugăr, care mi-a dat o solie pentru un cuvios părinte Ilarion, la un schit, în munte. Am trecut deci de la Neamțu de-a dreptul și acuma mă întorc unde-i datoria mea.

— Înțeleg, înțeleg, incuviință neguțătorul cu glas leneș.

Lui Ionuț i se părea că cinstitul neguțător nici nu i-a ascultat lămurirea, întrucîtva prea amănunțită, și că se află stăpînit de gînduri ale treburilor lui, cătră care se ducea. Pe lîngă asta, vrednicul neguțător Iohan Roșu părea trudit ori nedormit. Îndată ce începu să ridă fără noimă, ca și cum nu credea nimic din ce i se spusese, Ionuț înțelese că acea trudă are altă pricină. Într-adevăr, după ce se veseli, neguțătorul își umbri nasul mare cu palma, ca și cum s-ar fi rușinat de culoarea-i trandafirie.

— Aș putea oare să aflu și eu, meștere Iohan, încotro îți este calea?

— Aha! calea mea, jupîne dragă, e ca totdeauna la afacerile mele, la Liov. Acuma poate să mă opresc ceva mai degrabă, cum trec hotarul.

La acest cuvînt, slujitorul mustăcios, îmbrăcat în strai leșesc, îl pîli în coastă cu coada biciului.

— Ce este, Vichentie? se miră neguțătorul.

— Nu-i nimic, Iohan.

Jder strecură o privire spre Gheorghe Botezatu Tatarul. Slujitorul său se oprise și el în mijlocul drumului, în laturea stăpînului său, însă părea nepăsător și se uita spre o dumbravă, dincolo de finațuri cosite.

— Vra să zică, jupine Ionuț, schimbă vorba neguțătorul, domnia ta te duci la Suceava tocmai când alții pleacă. Ar fi trebuit să te grăbești.

— De ce ?

— Ca să întovărășești pe măriia sa Alexandru-Vodă.

— Unde să-l întovărășesc ?

— Parcă domnia ta nu știi ? se veseli neguțătorul c-o gură mare, în care se zăreau știrbături negre.

— Nu știu nimic, se miră cu mare nevinovăție Jder.

— Ba știi ; iar dacă nu știi, întreabă-l pe jupin Dumitru Crivăț medelnicer. Însă nici pe el nu-l poți întreba, căci și domnia sa a plecat as'dimineată cu măriia sa Alexăndrel.

Slujitorul de pe capră ghionti de astă dată cu cotul pe stăpînul său. De și mișcarea lui se săvîrșise cu totul furiș și repede, Jder n-o scăpă din vedere. Adulmecă deodată ca un copoi și-și ascuți înainte nasul, bănuind dinaintea lui ceva neobișnuit. Bănuiala stătu în el ca fulgerul în nour și-i scăpără din învălmășeala gândurilor pînă în nasu-i lung, care se încreți deodată. Își șterse mustăciora la dreapta și la stînga, își mîngîie pata de jder de la coada ochiului, apoi chemă c-un glas șuierător pe Tatar, ca la vînătoare :

— Botezatele !

Slujitorul tresări. Privi pe stăpînul său și-l văzu schimbat în înfățișare și încordat. Omul cu bici de pe capra căruții mormăi repezit citeva vorbe leșești cătră neguțătorul Iohan.

— Trebuie să plecăm ! își ridică el glasul cu hotărîre. Dacă întirziem, se supără pana Mina.

— Stați, prietinelor, întoarse alene cuvînt Ionuț. Unde anume să plecați ? și de ce se supără pana Mina ?

— Se supără pentru că stăpînul acesta al nostru nu se mai satură de vin. Spune acuma prostii. S-a mestecă unde nu trebuie.

Jder își îndirji deodată glasul :

— Stați pe loc ! Nu pornește nimeni de aici pînă ce nu deslușesc ce este.

Neguțătorul păru că trece printr-o înfricoșare rece și tresări pe jumătate desmeticit, rizînd strîmb.

— Nu înțeleg supărarea domniei tale, jupine Ionuț. Nu ești oare și domnia ta prietinelor nostru, ca și dumnealui medelnicerul Crivăț ? Nu te-am primit și nu te-am ospătat sub acoperișul casei mele ?

— Ba da.

— Atunci, ca niște prietini ce ne aflăm ai domniilor voastre, ce mirare este că știm unele din cîte se petrec la curtea înaltului nostru stăpîn ? Le-am aflat de la domniile voastre, he-he !

— De la mine n-ați aflat nimic.

— Atunci am aflat de la medelnicer. Ori de la domnia ta aflăm, ori aflăm de la domnia sa, tot una este. Căci noi nu avem nici o răutate și sîntem credincioși robi ai Domniei. Lasă-ne să plecăm. Nu șagui.

— Nu șaguiesc, pan Iohan. Nu vă lăs să plecați pînă ce nu mă deslușești deplin. Să-mi răspunzi cînd a plecat măriia sa Alexăndrel.

— Asta știe oricine. A plecat as'dimineată.

— Bine. Să-mi răspunzi ceva de care știe mai puțină lume. Unde a plecat ? Nu încerca să ocolești, am înțeles că știi.

— Nu încerc să ocolesc, jupine Ionuț.

— Să mă lămurești acuma de ce ai purces și domnia ta pe cale în aceeași dimineată.

— Am treabă la Rădăuți.

— Ba ai treabă dincolo de hotar, precum ai spus. Ce treabă așa de grabnică ai acolo și cui te duci să dai vestea pe care mi-ai mărturisit-o și mie?

— Care veste? Nu mă năcăji, jupîne, lasă-mă în treburile mele. Eu sînt un om în vîrstă, cinstit și cunoscut, domnia ta ești un copil. Vichentie, dă bici calului!

Mezinul comisului răcni deodată aprig, încruntîndu-se și zbîrlindu-se în toată înfățișarea lui.

— Descalică, Botezatele! Oprește-i!

Tatarul sări din șa tocmai cînd slujitorul leah dădea bici, și voia să ocolească calul lui Jder. Trăgînd jungherul, tăie legăturile cercului; hulubele căzură; calul se sperie lovit în cap de cerc și se năpusti în marginea drumului. În aceeași clipă slujitorul leah trase din fîn, de sub capră, un baltag cu coadă lungă, ridicîndu-l cu repeziciune asupra Botezatelui, care venea spre căruță. Neguțătorul, împins ca de un arc, cu o sprinteneală surprinzătoare, năvăli din altă parte în laturea lui Jder, după ce scosese din aceeași ascunzătoare o sabie dreaptă cu două tășuri.

Gheorghe Tatarul zvirli asupra slujitorului leah jungherul de care se slujise ca să deshame calul. Îl prinsese de vîrf și-l trimesese ca-ntr-o scăpărare în grumazul omului, subt urechea dreaptă. C-un răcnet, slujitorul se prăvăli îndărăt, acățîndu-se cu o mină de draghina căruții și vărsînd sînge din rană.

Jder puse pinteni. Strunind pagul într-o săritură piezișă, ocoli pe neguțător. Pe cînd căuta cu stînga să-și aplece una din sculele-i de nălbar, pe care le purta la oblînc după rînduiala de la Timiș și sfaturile lui Simion, dintrodată prăvăli calul peste ospătar. Din șa, căzu de-a dreptul deasupra-i, apucînd sabia căzută și lovindu-l cu straja.

— Vai de mine, jupîne Ionuț, răcni el. Asta-i plata domniei tale pentru prietinia ce ți-am arătat? Cu ce-am greșit? Cui am greșit?

— Ți-am cerut să-mi răspunzi pe loc ce cauți la hotar tocmai în ziua cînd Alexăndrel-Vodă se duce la Ionășeni.

— Mă rog, ce crezi domnia ta? Ce vină-mi pui? Eu n-am nimic împotriva măriei sale. N-am a vorbi nimănui de asta. Mă jur pe sufletul meu; fac orice; dacă-mi dai voie și-mi slobozi mîna, fac cruce și mă jur în fața lui Dumnezeu care ne vede și ne-aude, că nu-i nimic din ceea ce poate crezi domnia ta.

— Ce cred eu?

— Nu știu ce crezi. Mărturisesc că vestire despre umbletele coconului s-au dat mai de mult; însă acuma n-am a spune nimănui nimic. Crede-mă, jupîn Ionuț, nu mă năpăstui, ca să n-ajung aninat de gît într-o creangă de copac. Ce ți-a venit domniei tale să scorești asemenea poznă?

Jder îl scutură cu mînie:

— Lasă tînguirile și vorbele de prisos, ori te străpung și te zvirli în rîpă, ca să te mînînce hultanii. Ți-am cerut să-mi dai samă ce cauți la hotar: tu mi-ai răspuns trăgînd sabia.

— Am greșit; eram băut. Acuma mă supun și răspund. Mă duceam la hotar pentru altceva. Este o afacere a mea. Aveam de trecut în Lehia, în noaptea ce vine, o marfă de preț.

— Vorbește deslușit. Ce marfă? unde și cum?

Pan Iohan rămase întăi cu gura căscată, cu aceiași ochi care se holbau înfricoșați și uimiți de întîmplare; încercă să rostească ceva și i se încleștară fălcile. Iși întoarse ochii de cătră slujitorul său căzut cu capul sub căruță și gemînd de moarte.

— Iezus Maria! Iezus Maria! bolborosi el în limba lui, strîngîndu-și palmele și îndreptîndu-le spre fecioraș. Crede-mă, jupîne Ionuț; nu mă duce nevinovat la osîndă!

— Care marfă? unde și cum?

— Ah, Doamne Dumnezeu, nu pot spune.

— Botezatele! porunci Jder, pe cînd lega strîns pe neguțator. Drege hamul și înhamă calul. Ducem pe amîndoi acești mișei la Cetate. Văd venind oameni din urmă, care ne-or da ajutor să-i rînduim unul lingă altul în căruță. Și-or da samă la Domnie pentru neguțatoriile lor ascunse și vorbele purtate la hotar. Asemenea marfă o plătește îndată gîdea.

Văzînd că drumeții se apropie cu oarecare sîială, Jder le strigă de departe:

— Pofțiți aici, oameni buni, și dați ajutor. Slujba Domniei!

Oamenii grăbiră îndată la porunca lui. Căruța cu prinșii fu întoarsă la Suceava. Cu destulă repezi-ciune, pe un drum lăturalnic, în afară de tîrg, Jder își duse prinșii la Cetate, dîndu-i, cu puține lămuriri, în sama postelnicului al doilea Grigorașcu Jora.

Aceleași rînduiele ascunse ale întîmplării îi înles-neau graba de care avea nevoie. Măria sa Ștefan-Vodă era ieșit din ajun, cu boieri și călărime, înspre ținutul Hotinului. Grigorașcu Jora, avînd la cunoș-tință parte din taină, porunci să fie lepădați robii la băști, pînă ce însuși domnia sa se va duce să-i cerceteze. Puse străji, cu poruncă să nu lese pe nimeni să pătrundă înspre prinși, ca să nu iasă vorbe de la ei în afară. Insuși domnia sa, încălecînd cu cea mai mare grabă și luînd cu sine cîțiva slujitori, coborî în tîrg, la ospătăria din ulița armurierilor, ca să apuce pe pana Mina și pe slugile casei.

La al șaptelea ceas al zilei, toți prinșii erau în taină. Postelnicul chemă pe Ionuț la poruncă și-i arată ce se aflase. Adevărată era mărturisirea lui pan Iohan că, în sara trecută, poposiseră la ospătăria lui negu-țatori. Acei neguțatori porniseră în jos pe drumul Nimircenilor, la treburile lor. Ce neguțătorie vor fi avînd, încă nu se știe, dar trebuie să se aștepte îndată ce Iohan Roșu va fi strîns în clește. Orice neguțătorie ar fi, se dovedește că dumnealui Jder cel mititel a lucrat pripit, ca un tînăr ce se află, lovînd și văr-sînd sînge; însă rău n-a făcut, deoarece a socotit să apere de vreo primejdie pe stăpînul său coconul domnesc. Se dovedește ușor că nu poate fi legătură între o amenințare pe care ar pune-o de aici la cale pan Iohan și popasul măriei sale Alexăndrel la Ionășeni. Căci măria sa Alexăndrel ajunge la Ionășeni sara, iar ospătarului îi trebuie tot atîta vreme să ajungă pe drumul lui la cunoștii cu care ar fi avînd o întocmire împotriva coconului. Din locul acesta este iarăși destulă cale, patru sau cinci poște prin cealaltă parte a hotarului, pînă la Ionășeni. Așa că nu se arată să fie asta pricina călătoriei lui pan Iohan. Pe urmă, de unde să știe că s-ar fi pus ceva la cale împotriva măriei sale Alexăndrel?

— A mărturisit însuși leahul că el și muierea lui au dat de știre în Lehia pentru drumurile măriei sale la Ionășeni, se grăbi să dea lămuriri Jder. Acuma înțeleg și mai bine asta, aducîndu-mi aminte de toate ispitele femeii, și de prietinia pe care o arăta lui jupîn Crivăț medelnicer, și de șireclurile îmbrățișărilor ei, căci nu era îmbrățișare fără întrebări.

— Aud asta cu mare uimire, jupîne Ionuț.

— Mă aflu cu totul rușinat de slăbăciunile mele, se rușină Jder.

Postelnicul Grigorașcu își scutură frumoasa-i barbă castanie, rîzînd cu plăcere și bătînd cu palma pe spate pe Ionuț.

— Fii mai puțin rușinat, jupîne Ionuț, rîse el, căci asemenea slăbăciuni sînt ale vîrstei noastre.

Ionuț îl privi cu grijă :

— Socot că domnia ta ai să afli adevărul.

— Care adevăr ?

— Că Domnia are dușmani în Lehia dintre pămîntenii noștri fugari de la Aron-Vodă.

— Asta se știe. Se află acolo mai cu samă jupîn Mihu, fost mare logofăt.

— Deci pot fi primejdioase pentru stăpînul nostru drumurile la Ionășeni.

Postelnicul privi iar pe Jder cu ochi rotunzi de mirare.

— Pe cît înțeleg, jupîn Ionuț, se învoi el, domnia ta dovedești un duh ager, însă pribegii, în ziua de azi, au alte trebi ; și îngrijorările domniei tale sînt deșarte. Ori ai aflat ceva anume ? Găsesc și eu în mărturisirile leahului ceva, dar de aici la acea înfricoșată faptă la care cugești domnia ta, mi se pare că-i destul de departe. Ce știi domnia ta anume ?

Jder se închise în sine, cu inima bătînd.

— Nu știu nimic altceva.

— Atunci putem cruța pe măria sa stăpînul nostru de supărări și mîinii, se liniști postelnicul Grigorașcu. De ce să virim în măria sa și această spaimă ? Și mai ales de ce să afle măria sa de drumurile coconului său ? Dacă află măria sa, nu-i bine. Iar mai ales dacă se întîmplă ceva lui Alexandrel, atuncea se duc și alții să fie tovărășie, la întuneric, lea-

hului și muierii lui. Ascultă-mă pe mine, îl mîngîie prietinește postelnicul pe Jder, ia din toate învățătura cea bună. Lasă în sama mea pe prinși, iar domnia ta nu mai întîrzia și du-te după Alexandrel-Vodă, precum mi-a lăsat măria sa poruncă în astă dimineață, cînd a ieșit din Cetate.

Mezinul comisului rămase un timp amețit și cu privirile tulburi, încercînd să deslușească în sine ce avea mai bun de făcut. Orice adaos al lui în legătură cu mărturisirile jupîniței Nasta ar fi descoperit ceea ce nu trebuia să știe nimeni pe lume și mai ales l-ar fi vîrît — din ceea ce arăta destul de deslușit postelnicul — în primejdie de moarte. Înțelepciunea care se afla în împrejurări și-n presimțirile lui îi porunceea din nou, de astă dată prin glasul lui Jora, purtarea ce trebuia să aibă. Nu-i rămînea alta decît să ceară de la postelnic cai hodiniți pentru el și pentru Botezatu și să se ducă într-o întinsoare la Ionășeni. Ajutor de oșteni nu poate cere, ca să nu se stîrnească iarăși întrebări și cercetări, însă nu mai era de pierdut nici o clipă. Încă mai era vreme să ajungă la timp, ca să scoată pe coconul dămnesc la larg. Iar dacă spaimile se dovedesc năluciri minciunoase, atunci înseamnă că în zodia lui, pe care i-a spus-o pe de rost dascalul Pamfil, nu-i nici o scădere. Va avea har în dragoste și milă de la cei mari, cum a ieșit în șoaptă și din ghiocul prorociței.

Dobîndind cai proaspeți, își căută în pripă slujitorul și-l puse să închine pe ei șăile cu tot tacîmul lor neștirbit. Încălecă numaidecît și coborî pe urmele stăpînului său. De la jumătate de cale, spre sară, umbletul începu să-i fie anevoios. Sosiseră nourii urîți, din asfințit-miezul nopții, aducînd ploaie. După un ceas de asemenea vreme, drumul se desfundă.

Intr-un răstimp, curgerea ploii conteni și se învălui asupra cuprinsurilor o piclă cenușie din care curgea burniță. Jder și Tatarul căutau cale mai puțin grea pentru cai prin pajiștea de la marginea drumului. În locurile pietroase dinspre Ionășeni, umbletul le spori. Ajunși deodată, noaptea târziu, în preajma curților, Jder opri, plecîndu-și urechea și ascultînd, cu inima înfricoșată.

Locul părea liniștit; nu se zărea nici o lumină nicăieri.

— Ține-ți armele gata, porunci Ionuț Tatarului.

El însuși, descălecînd și apucînd sabia goală, dădu ocol cu luare-aminte saraiurilor. Chemă cu glas încet straja, pe care o știa așezată în acea parte a gospodăriei. Ca și cum ar fi tresărit din somn, coraul izbucni scurt și spăriat. Omul era vîrit într-un covru de paie; răsări ca o matahală neagră, înălțînd bita. Cîinii începură a zăpăi cu oarecare lene din adăposturi.

— Cine-i? răcni înăbușit paznicul.

— Eu sînt, slujitorul mării sale. Fii liniștit.

— Aha! domnia ta ești boierașul cel cu semn la ochi.

— Eu sînt. Răspunde-mi dacă măria sa a ajuns cu bine.

— Slavă Domnului, a ajuns cu bine și acu hodi-nește.

— Ce fac stăpînele?

— Ce să facă? Nu știi domnia ta treaba femeilor? Cum l-a cunoscut pe măria sa, jupînița noastră s-a bolnăvit iar. Ei, da' de-acu poate i-a trece.

Străjerul rîse singur prin întuneric, ca și cum era încredințat că Jder nu-l aude. Însă Ionuț îl auzea, bucurîndu-se de acel rîs prin picla burniții.

— Incolo-i bine-pace?

— Bine-pace, mulțămim Maicii Preciste.

— Cînd au venit oamenii cu vești de dincolo?

— Ieri. A venit unul cu caii cumpărați de la un sleahitic. Are stăpîna asta a noastră patima cailor mari. A stat acel om pînă azi; iar spre sară s-a întors la treaba lui. A stat și s-a uitat cît de frumos venea măria sa cu slujitorii săi, și cu cîtă repezi-ciune a descălicat măria sa. A făcut semn cu capul de mare plăcere și s-a dus. Încă rîdea și spunea că nu tîrzie vreme se întoarce.

— Ca să mai aducă și alți cai?

— Intocmai precum spui domnia ta. Nouă totdeauna, jupînelule Ionuț, ne-a plăcut cum le vezi toate și le înțelegi, așa că jupînița Nasta socot eu că are să se bucure văzîndu-te. Ai venit c-o întîrziere, ori c-o grabă?

— Am venit cu întîrziere, omule, căci așa a fost rînduiala mea; și cu grabă, căci trebuie să trezesc pe măria sa, ca să purceadă în clipeală, să se afle numaidecît mîni înainte de amiază la porunca Domnului nostru Ștefan-Vodă. Deschide poarta, ca să trecem la odaie, să deșteptăm pe slujitorii mării sale coconul domnesc. Să-și scoată caii, să apuce armele.

— Oi, jupînelule Ionuț, oftă străjerul; grele-s slujbele Domniei, dar n-ai ce face, trebuie să te supui și să umbli, noaptea, pe vreme de ploaie. E mai bine de mine, aicea în culcuș, fără de nici o grijă.

Filosofînd, omul deschise poarta și dădu glas din corn.

Jder porunci Tatarului:

— Trezește slujitorii și-i scoate fără de nici o întîrziere afară!

Sunară bătăi în uși și se stîrni zvoană.

Cu calul de căpăstru, Ionuț trecu la casa stăpînilor. Cîinii, în preajmă-i, lătrau întăritat. O lumină scăpără prin geamul cunoscut de el. La gratii apăru fantasma înfricoșată a Nastei.

— Nu te teme de nimic, îi strecură el cuvînt, apropiindu-se grabnic.

— Tu ești, Ionuț? se uimi ea, cuprinzîndu-și în palme tîmplele. Nu te așteptam, dar mă gîndeam la tine și stăteam trează. Nu știam ce să fac și dacă tfebuie să mărturisesc ceva măriei sale. Acuma sînt bolnavă cu adevărat, Ionuț, de frică.

— Dă-mi drumul. Trebuie să scol pe măria sa.

Se născu în odăi dintrodată freamăt. Glasul jupînesei Tudosia păru că se tînguiește. După ce se traseră zăvoarele, Nasta rămase o clipă în fața lui Jder, în straiul ei alb de noapte. El o cuprinse repede sărutînd-o, apoi o depărtă de la sine. Trecu spre stăpîna casei, care scotea pe ușă un braț cu făclie și un cap uimit, legat pe sub bărbie cu grimea roșă. Bătu în ușa cămării coconului.

— Măria ta, scoală și ieși. Porunca lui Vodă! Slujitorii așteaptă afară.

Ușa se deschise numaidecît, Ionuț apucă din mîna jupînesei făclia și pătrunse la stăpînul său. Il ajută să tragă pe el straietele, îi încinse armele. Il trăgea după el, fără nici o sfială că l-ar putea jigăni în mîndria lui de cocon domnesc.

— Spune-mi repede, Jder, ce este? îl cerceta cu înfricoșare Alexăndrel. A aflat ceva poate măria sa? Are nevoie de mine pentru vreo pricină? Este vreo ridicare grabnică la război?

— Îți spun pe drum, măria ta, nu pot suferi să mai stai aici.

— A fost sara cea mai plăcută a vieții mele, Ionuț.

Jder se alătură strîns de el și-i simți duh de vin.

— Ai auzit ce ți-am spus, prietine Ionuț?

— Am auzit, măria ta.

— Am găsit-o pe Nasta întristată și bolnavă, dar pe urmă s-a veselit de venirea mea.

— Mă bucur prea mult de asta, măria ta, mormăi scrișnit Jder, dar te rog încă o dată să binevoiești a ieși. Altfel se poate întîmpla pentru noi amîndoi o primejdie.

— Nu înțeleg ce poate fi, prietine Ionuț. S-ar cuveni să ne luăm rămas-bun de la gazde.

— Nu-i vreme de asta, măria ta. Cum să se înfățișeze în fața unui cocon domnesc niște jupînese cuviincioase numai în cămăși de noapte?

— Ai dreptate, Ionuț. Poate s-ar fi putut să aștept pînă dimineață. Dar dacă spui domnia ta că altfel nu se poate, am ieșit.

— Să-ți așez dulama, măria ta. E vreme de ploaie. Binevoiește de încalică.

Oamenii erau buluciți prin întuneric dinaintea livezii de zarzari. Doi slujitori purtau făchii. Alexăndrel-Vodă încălecuse.

— Stîngeți luminile! porunci Jder.

Coconul domnesc căscă plictisit, mormăind:

— Urîtă vreme.

Apoi rîse, ca un copil fără grijă, de împrejurarea neașteptată în care se afla. Jder era încordat de o frică nebiruită. S-ar fi dorit la multe poște de acel loc. Nu se vedea nimic; împrejurimile zăceau neclintite sub bura de ploaie; cu toate acestea sălbătăciunea din el avea fiorul primejdiei. Subt acest fior era și îndirjirea de a depărta de Nasta un potrivnic. Apăruse un prilej prielnic de care se folosea. Asta-l încălzea pe o parte, ca focurile de popas, iarna, în

pădure ; pe cînd din cealaltă lature îl sufla, înghețat, neliniștea.

După cel dintăi avînt al cailor în drumul mare, Jder rîndui lui Coman să fie călăuză înainte și lui Botezatu să rămîie pază îndărăt. Curgerea ploii aproape contenise și rămăsese numai negura, plutind peste fînațuri, peste iazuri și dumbrăvi. O lumină palidă de lună se cernea prin piclă.

Era poate cătră a treia strajă a nopții, după socoteala pe care o făcea Ionuț timpului. Pe cînd umbla în preajma stăpînului său și era cu urechea ațintită cătră zvonurile dindărăt, înțelese că vine cu grabă dintr-acolo Tatarul. Își grăbi calul înainte, spre călăuz. Cînd Botezatu îl ajunse, îl opri, așteptînd veste rea.

— Ne caută călăreți din urmă, îi zise slujitorul. Le-am auzit tropotele și chemările. Par a fi mai mulți decît noi.

Jder fluieră încet — ca și cum pierdea în acea clipă toate : nădejde, dragoste și viață. Acum întăia oară se afla într-o primejdie adevărată și-și mărturisea cu umilință că frica lui e fără cusur, cu mult mai aspră decît atunci cînd văzuse iepurile de sută de ani. Cu toată această frică, pe care o simțea ca pe o arșiță a trupului, judecata îi rămînea întregă și lucra cu hărnicie. Privind în dreapta și văzînd locurile prin lucirea slabă a negurii, cunoscunde se afla ; căci toate acele încîntate privesți din preajma dragostei lui îi rămăseseră întipărite în fundul ochilor, ca să le poată avea în el și-n ceasul morții. Știa că are în dreapta un redivu prăpăstios, lîngă o baltă fără stuh. În acel redivu era o curmătură de ape de ploi, pe unde se hrănea balta aceea. Nu putea fi în altă parte și mai grabnic o altă apă-

rare mai sprijinită dindărăt și din laturi. Deci ocoli în dreapta, călăuzînd într-acolo slujitorii cu Domnul său.

Porunci celor doi slujitori :

— Lepădați grabnic cuvînt la oameni că avem o primejdie asupra noastră și să-și gătească armele. Ne așezăm în curmătura dealului ; și hotărăsc lui Coman să treacă pe alătura înainte, ca să caute ajutor la cel dintăi sat.

Ionuț se întoarse spre stăpînul său. Găsi și pe Crivăț medelnicer lîngă Alexandrel-Vodă. Amîndoi aceștia înțelegeau ceva, dar nu deslușeau bine ce putea să fie.

— Ne caută altă poruncă a mării sale ? întrebă coconul. De ce ne ferim de dînsa ? Căci eu vreau să mărturisesc părintelui meu tot ce-am săvîrșit fără știința mării sale.

— Of ! și iar of ! măria ta, se tingui Jder cel mititel. Dacă ar fi numai asta, am da pînteni cailor și ne-am tot duce. Însă află acuma, măria ta, că de la hotarul leșesc vin asupra noastră dușmani. Dumnealui Crivăț medelnicer ar putea înțelege mai bine, dacă și-ar aduce aminte de raiul nostru de la tîrgul Sucevii și de ispita șarpelui de acolo. Așa ar spune bădița meu Nicodim monahul.

— Care rai și care șarpe ? își încrucișă ochii cu o nemaipomenită uimire medelnicerul.

— Și pan Iohan și pana Mina, cinstite medelnicer, stau în popreală la Cetate și au să-și dele samă de vina lor. Ne-om da și noi samă de slăbăciunile noastre. Căci de la noi, și mai virtos de la domnia ta, s-a știut de umbletele mării sale. Dușmanii lui Vodă vor fi oblicit și mi-i frică tare că urmările au să se vădească numaidecît.

Coconul se miră cu semeție :

— Ce spui domnia ta, Ionuț ? Cine poate îndrăzni să se atingă de mine ?

— Se găesc, măria ta, oameni fără de rușine, de asta să nu te îndoiești. Cum am aflat, am venit într-o întinsoare, să te înlătur de la pierzare.

— Cum ? atuncea nu-i porunca măriei sale părintelui meu ?

— E tot o poruncă, măria ta, pe care nu se putea s-o lepăd de la mine.

— Cum se poate una ca asta, Jder ? se răsuci în șa, jignit, coconul Alexandrel. Pentru asta ai cutezat să mă tragi de picioare ? și să mă mîi de spate afară ? Ai să dai samă de cele săvîrșite.

— Muștră-mă, măria ta, îi întoarse cu îndărătnicie cuvînt Ionuț. Să nu-mi iei însă capul, deoarece am acuma nevoie de el. Poate că nu mult va trece și am să-l pun pentru viața măriei tale.

În vremea acestui schimb de vorbe, jumătate glumețe, jumătate întăritate, slujitorii intrau în curmătura dealului, descălecînd și gătindu-și armele.

Cel mai umilit medelnicer Dumitru Crivăț izbuti să se rupă din mișelnica sa mirare ; își smulse sabia și făcu doi pași împotriva primejdiei încă necunoscută. Avu un rînjēt mînios.

— Socot eu acuma, mărite stăpîne și prietine Ionuț, că mi s-a încheiat veleatul aici, plătind prostia de care sînt vinovat. Se mai dovedește încă o dată lumii, care-i pricina nenorocirii barbaților.

Coconul domnesc se frămînta încă în șa, cu su-părare.

— Iți poruncesc, Ionuț, strigă el, lămurire deplină.

În acea clipă sună un corn cătră șosea.

— Poștește, măria ta, și ascultă, șopti Jder, dintr-o dată liniștit. Lovită de acel sunet, frica lui fu înlocuită de o luare-aminte ageră.

După corn, se înălță glasul gros al unui crainic. Striga leșește. Jder nu înțelegea. Dar coconul Alexandrel și Dumitru Crivăț medelnicerul înțelegeau.

— Poftim pe măria sa Alexandrel-Vodă să se deie prins. Avem poruncă să nu i se pricinuiască nici o stricăciune ; dar dacă nu se supune, noi nu putem răspunde de viața măriei sale.

Jder se roti cu brațele în jurul lui, țistuinđ și poruncind tăcere.

Nimene nu răspunse crainicului.

Jupîn Dumitru Crivăț lămuri în șoaptă lui Ionuț înțelesul vorbelor strigate și se miră cătră sine însuși.

— Ț ! ț ! cum a putut înțelege și cunoaște ce are să se întîmple un fecioraș ca acesta, mai bine decît oameni în vîrstă și înțelepți ! Deoarece bătrînii sînt nevrednici, sînt nevrednici și păcătoși !

— Jupîne medelnicer, se mărturisi cu îndrăzneală Jder, înălțînd fruntea ; cei tineri sînt și ei păcătoși, căci au frați monahi împotriva cărora au pus prefăcătorie și minciună !

Străpuns de înfrîngere, mezinul comisului se închină făcîndu-și cruce și îngenunche, avînd în toată ființa un cutremur de rugăciune tăcută. Cum se umili astfel, închizînd ochii, i se arată în întunericul pleoapei maică-sa comisoaia.

Deci va mai vedea pe jupîneasa Ilisafra și-l va muștra pentru fărădelegile lui ! Dintr-o dată se simți alinat și, săltînd în picioare, își cercetă la coburi armele și uneltele. Trase săgeți din cucură și cercă struna arcului. Găsi lemnuse muiate în pucioasă to-

pită, cu care avea el meșteșug să aprindă foc. Cercetă toate cu luare-aminte, pîndind pieziș cătră partea de unde se auziseră vrăjmașii.

— Măria ta, se răsuci el deodată cătră stăpînul său, cuprinzîndu-i mîna și ducînd-o la fruntea sa, iartă-mă dacă ți-am greșit cu ceva !

Alexăndrel-Vodă îl trase lîngă sine îmbrățișîndu-l. Jder suspină. Apoi se închină spre cocon.

— Măria ta, șopti el cu îndrăzneală, dă-ne poruncă. Să iasă înainte cei șase arcași pe care-i avem. Aici e loc strîmt ; nu se poate cățara nimeni la spatele nostru în pisc ; nici pe laturi nu poate răzbi nimeni spre noi. Din față, orice îmbulzeală ar fi cu suferință și pagubă. Dacă întîrzie ei, ne vine nouă ajutor. Nu pot eu deocamdată înțelege ce au să facă ; se cuvine să fim cu băgare de samă la orice scornitură a lor. Dacă totuși dau cumva navală și nu se opresc la săgeți, îi putem bate cu sabia.

Toate socotelile acestea murmurate ale lui Jder, medelnicerul le asculta cu mirare, aducîndu-și aminte de vorbele și pildele prea sfințitului Amfilohie Șendrea. În vremea asta deasupra oamenilor de jos, care se pîneau unii pe alții în tăcere, începură a se mișca negurile, măturînd luciul iezerului. Luna începu a se desluși ca prin niște perdele străvezii. Atunci coconul domnesc și slujitorii lui văzură cea dintăi înaintare furișată a urmăritorilor lor. Erau zece ori doisprezece oameni care înaintau ghemuiți pe brînci, prin fînaț. În urma lor, înegreau alte mogîldețe, gata să sară și să sprijine pe cei dinainte.

În această repede luminare a locului, Ionuț își încordă arcul și trimese o săgeată. După întăia, urmă îndată a doua. La treizeci de pași, oamenii loviți se zvîrcoliră, înăbușîndu-și cu obrazul în pă-

mînt vaietele. Alte săgeți vîjiiră de la arcași. Vrăjmașii se tupilară în fugă îndărăpt.

Jder rînji cătră Crivăț :

— Spune-le, jupîne medelnicer, să-și cruțe viețile, pînă ce vin oameni din sat și oșteni, în sprijinul nostru.

Dumitru Crivăț strigă spre joimiri această veste, c-un glas gros, cu mult mai amenințător decît al crainicului leah.

— Așteptăm și noi ajutor ! răspunse dintr-acolo același crainic. Dacă nu poftiți să vă supuneți de bună-voie, sintem nevoiți să vă înșirăm în suliiți.

Ionuț ascultă cu ațîțare tălmăcirea vorbelor. În acest timp Alexăndrel-Vodă lepăda dulama și primea de la un slujitor sabia ; se întorsese cătră amenințări zîmbind cu nepăsare. Dintrodată în înfățișare i se arătă semeția și-i sclipeau în aburul lunii ochii, pîndind vînătorește și pieziș.

Jder se ținea cu mult mai umilit în fața unei primejdii viitoare. Iși ferise calul în tufe, își descînta uneltele aplecîndu-se asupra lor. Ca și oștenii de meserie se dosise după un copac al dumbrăvii. Însă voievozii au altă rînduială în lume, se gîndi el, și trebuie să se ție în orice împrejurare cu multă fală !

După o așteptare neclintită de jumătate de ceas, oamenii podgheazului își dovediră iar hotărîrea de a-și lua prada de care aveau nevoie înainte de revărsarea zorilor. Mult nu mai puteau întîrzia. Ființa lor nu se mai vedea în noaptea limpezită. Veneau totuși mișcîndu-se domol în dosul unui car încărcat cu snopi, pe care-l întorseseră și îl împingeau din oiște. Astfel se adăposteau de săgeți, și puteau înainta pînă în ruptura malului. De-acolo nu le rămînea

decît să deie un iurăș grabnic cu sulițile. Fiind astfel în putere, nădăjduiau să audă cu mult înainte de a ieși la năvală strigătele de supunere ale oștenilor domnești. Căci lotrii podgheazurilor, ca și tatarii, nu mai cruțau după aceea nici un suflet de om. Crai-nicul mai porunci o dată supunere din depărtare, pe cînd căruța încărcată cu snopi își făcea încet, pas cu pas, înaintarea.

Atunci Jder își trase scăpărătorile și zbătu oțelul în cremene, aprinzînd iasca. De la cărbunașul de iască aprinse un lemnuș cu pucioasă. Legă de săgeată acest lemnuș de pucioasă c-un fir uscat de iarbă. Trimese din arc în snopi acea îlacără albăstrie, care trecu abia văzută, ca un licurici zburător. Aceeași lucrare o săvîrși și cu al doilea lemnuș. Așteptă cîteva clipe să vadă aprinzîndu-se snopii.

— Treaba asta, jupîne Ionuț, îi dădu sfat rîzînd și crișcînd de minie cel mai umilit medelnicer, e mai bună pe vreme uscată decît pe ploaie. Dacă nu s-aprind snopii a treia oară, atuncea să știi că blăstămații ne răzbesc. Binevoiește, te rog, a-mi da mie aceste bețe cu pucioasă, căci am și eu un meșteșug mai bun decît arcul. Se cuvine să-mi plătesc pe loc datoriile mele pentru pacatul ce am săvîrșit împotriva stăpînului meu.

Jupîn Dumitru Crivăț medelnicerul prinse liniștit între degetele mîinii stîngi un mănunchi de lemnușe aprinse. Își lepădă de pe plete cușma. Își cumpăni în dreapta sabia și-și făcu cu ea cruce. Păși repede în linie dreaptă și în salturi asupra căruții mișcătoare și înfundă adînc în snopi, la uscăciune, semințele focului.

Lotrii podgheazului simțiră zguduitura carului. Ieșiră dindărăt și cunoscură că le-a venit dușman. Își sclipiră asupra lui penele săbiilor. Cînd izbucni dintrodată focul în vîlvătăi, glasurile lor se înălțară și ele cu minie. Băteau în medelnicer, care se retrăgea pas cu pas apărîndu-se. Pătrunseră între ei săgeți de la Jder și de la arcași. Pojarul se risipea în sus și în laturi ca o cunună uriașă. Cei care înaintau adăpostiți se risipiră retrăgîndu-se cu grăbire. Cel mai umilit medelnicer rămase rănit de moarte lîngă foc. Un timp pojarul fu o opreliște cu limbi și sfichiuri vii, prin care lotrii nu mai puteau pătrunde.

La răsărit începu a crește geană de ziuă.

CAPITOLUL XII

CIND AU CERCAT LA TIMIȘ NIȘTE NEGUȚĂTORI PRICEPUȚI ȘI MAI CU SAMA
INDRAZNETI

Neguțătorii poposiți într-o sară la ospătăria lui Iohan Roșu din Suceava, ulița armurierilor, erau niște oameni blajini și cu supunere, arătînd oricărui obraz dregătorească ce-i oprea carte și îndreptare de la dumnealui August Hronițki, șoltuz al Liovului, și de la cinstitul Faust Popin, starostele din același tîrg al negoțului din afara Republicii. Pe lîngă hirtii, arătau și zloți buni, care sunau frumos pe tejghelele hanurilor. Arătau plăcere pentru mîncarea țării și mai ales pentru vinuri.

Înfățișarea lor nu era dintre cele obișnuite, căci nu erau mari și grași, cum e dat neguțătorilor lioveni, ci se arătau ca niște bărbați sprinteni; de aceea um-

blau călări, ceea ce iarăși era întrucîtva de mirare. Caii lor nu erau de mare preț, cumpărați din grajduri domnești, ci niște alergători de dirvală, însă iuți la fugă și răi la apropierea oricărui străin. «Niște cai căzăcești, ziceau rîzînd domniile lor, care rabdă la foame și la trudă, cu care ne facem foarte bine treburile.»

Unul dintre acești neguțători grăia bine limba țării, fiind de baștina lui moldovan, cum se vedea după nume; însă fusese dus din pruncie de cătră părintele său în pămînt străin. Il chema Toma lui Bogat. Cel care părea căpitanie între ei avea numele Grigorie Pogonat; purta într-adevăr o barbă frumoasă neagră după numele-i grecesc și descîlcea și el destul de bine moldovenește; iar al treilea era mut, adică neamț, cum spun rușii, și nu putea scoate o vorbă omenească; însă, șoptit, îi umbla foarte repede limba într-un grai străin. Pe acesta îl chema Matiaș Croșca. Poate era neamț cu adevărat, dar părea la fel cu ceilalți în îndeletnicirea lui de călăreț, băutor și purtător de arme. Ducînd bani cu ei ca să plătească marfă, aveau nevoie firește și de arme pe care le minuiiau cu vădită ușurință.

După ce au ieșit din Suceava, popasul dintăi și masul le-a fost la hanul Spătăreștilor, deasupra Moldovei. A doua zi au purces înainte cu întirziere și lene, după ce au întrebat în felurite chipuri pe hangiu despre marfa după care umblau. Atuncea s-a văzut că sînt neguțători de ceară. Și mai ales se arătau căutători de un fel de ceară care nu se găsește nicăieri pe lume, ci numai la Moldova, și mai ales în valea Siretului. Hangiul de la Spătărești nu știa nimic despre asemenea ceară, iar ei s-au veselit bătîndu-l pe spate și crucindu-se că venețienii, tocmai la marginea pă-

mîntului, lingă Marea, cunosc asemenea ceară, iară pămîntenii Moldovei nu o cunosc. Asemenea ceară, verzie la culoare, are prea plăcut miros și boierii venețieni se fudulesc cînd au în palatele lor făclii din asemenea ceară. La palatul cel mare al dogelui și la sala sfatului celui mare al senatorilor nici nu se cuvea să ardă altfel de făclii. Asemenea ceară se plătește de douăzeci de ori mai mult decît cealaltă și nici nu se arde curată, fiind așa de scumpă, ci se amestecă în ceara obișnuită. Și chiar nici nu-i sănătos să se ardă curată, deoarece are o mireasmă prea tare, de te doare de ea capul, ca de un venin. Deci, arătau ei hangiului care-i asculta cu mirare, mai ales de asemenea marfă sînt doritori, și drumul lor este cătră niște prisăci din valea Siretului, de care au știință neguțătorii de ceară lioveni.

— Multe minuni sînt pe lumea asta, zicea hangiul cătră slujitorii poștei domnești, privind cu plăcere în urma călătorilor străini.

Popasul al doilea l-au făcut acei neguțători la alt rateș, dincolo de curtea vistiernicului Cristea, nu departe de locul unde cotește un drum la stînga, printre codri, cătră apa Siretului. Acel rateș, care incepea, în vremea aceea, să se cheme al vistiernicului, are în apropiere lunca și apa Moldovei. Peste luncă și peste apa Moldovei se văd așezările de la Timiș cu hergheliile mării sale Vodă Ștefan. După pajiștile de la Timiș, se amestecă în sus valuri de păduri.

Aici liovenii au găsit pe adunătorii lor de marfă, veniți cu patru săptămîni înainte. Acești adunători de marfă erau deasemeni în număr de trei; dar numai doi se arătau slujitori vrednici, umblind pe la prisăci și adunînd ceară. La Sintilie, cînd prisăcarii bat măt-

cile slabe și le scot iagurii, se rupe și prețul cerii. Atuncea umblau ei de colo-colo, cerind ceară cit mai curată și scoțind din chimir zloți cu zimții neștirbiți. Acești zloți îi arătau fără să-i lepede, indemnind pe prisăcari să mai topească o dată ceara și s-o puie nouă zile s-o bată un izvor, ca să-i iasă în soare frumuseța și albeața.

Al treilea slujitor părea un nevrednic, căci nu umbla în treaba neguțătoriei; ori era și el stăpîn și porunca numai celorlalți doi. Era un bărbat cu părul sur, beteag de ochiul drept. Acest ochi stîns îl avea subț un solz. Și celalalt ochi se afla beteag și lăcrăma întruna. De unde pînă unde aflase acest rus chior, Ilia Alapin, că sub pădurea de lingă Timiș, între mestececi, se găsește un șipoțel, care picură din piatră o apă ruginită, bună pentru suferința lui. Se ducea aproape în toate zilele la acel izvor și se părea că ochiul lui drept începea să se limpezească și să lăcrămeze ceva mai puțin.

— Mulțămesc lui Hristos și prea curatei lui Maice, se închina moș Ilia Alapin cătră cei trei tovarăși ai săi, în fața gospodarilor adunați la rateș; aici am găsit leac pentru suferința mea, ca să pot vedea soarele pînă la sfîrșitul zilelor mele.

Slujitorii adunători de ceară se plecară cuviincios în fața celor trei, rămînînd în picioare pînă ce Grigorie Pogonat le porunci să se așeze și ei și să îndrăznească a-și întinde labele lor arse de soare cătră ulcelele de vin.

Toma lui Bogat începu a cerceta, în auzul tuturor, pe slujitorii de la fața locului, despre mersul trebii. Gospodarii aflați în petrecere la rateș priveau și ascultau cu mirare pe acel neguțător liovean, grăind așa de

bine moldovenește, iar slujitorii răspundeau, bolmोजind ici-colo vorbe rusești.

Toate treburile erau bine pornite. Erau arvonite zece cară de ceară în prisăcile de pe Moldova. Dincolo de codru, la Siret, se aflau niște fînațuri fericite, în păliștea soarelui, de unde s-ar putea ridica pînă la trei sute de ocă de ceară verzie. Asta s-ar încărcă într-al unsprezecelea car. Oamenii din partea locului au cară bune și boi voinici. După Sintămărie pot încărcă și trece marfa în Țara Leșască. Drumurile sînt bine păzite, vămile blînde și cinstite. Pînă la anul nou zintăi septembrie, marfa se află la Liov. Toată lumea-i mulțămită.

Vatamanul acelor neguțători, Grigorie Pogonat, asculta cu luare-aminte aceste lămuriri și era prea mulțămît, mîngîindu-și barba.

— Intăi să ne mai aducă cinstitul crișmar o oală de vin, porunci el, zvirînd un ban de aramă pe masă; după ce bem și oala asta de vin, am să mai rog pe cinstitul crișmar, să se mai ostenească cu una, pentru care-i azvirîl pe masă alt ban, plătind cinstit ca orice neguțător liovean; după asta poftesc să mergem la casa voastră să vedem probele de marfă.

Probele de marfă se găseau nu departe de rateș, la o căsuță luată cu chirie pe trei luni de la o văduvă sărmană. Femeia își încărcase cele citeva cioveie, găinile și purcelul, și le trecuse dealul la o fată a ei măritată în sat la Moțca. Liovenii așezau în casă sloiurile de ceară, iar ei se culcau în fin, sub șopron. Cît umblau cei doi slujitori după marfă, moș Ilia Chiorul stătea și păzea casa. Cînd se întorceau ei, la al șaptelea ori al optulea ceas al zilei, bătrînul își lua toiașul și trecea prin vad Moldova, ca să se ducă la izvorul lui, în pădurea de deasupra Timișului. Umbla

domol pe cărare la deal și se întorcea tirziu. Găsea de obicei pe cei doi tovarăși ai săi dormind. Mai adăo-gea ceva nutreț în ieslea cailor și se culca și el.

— Ei, prietinelor și tovarășilor, grăi meșterul Grigorie, descălecind în ograda vadanei, să-mi spuneți acuma ce aveți de spus cu adevărat.

— Spunem, atamane, mormăi moș Ilia. Pentru ochiul meu sănătos, am istovit o cunună de ceapă, ca să-l fac să lăcrămeze. Cu atita ceapă și cu atita apă ruginită, mă tem să nu pun și la stînga solz, cum am în dreapta. Altfel, în altă privință, nădăjduiesc să pornesc în noaptea asta la locul meu.

— Nădejdea ta, moșnege, are să se împlinească. N-am venit să mă așez aici; am venit ca să mă întorc numaidecît.

Bătrînul își făcu cruce.

— Dumnezeu și Maica Domnului au să ne ajute să umblăm cu bine la noapte. Dar trebuie să-ți spun, atamane Grigorie Gogolea, ca un hoț vechi și cinstit care mă aflu, că, după cîte am văzut eu cu ochiul meu cel bun, aici, la Timiș, sînt alți hoți tot așa de vrednici.

— Au simțit poate ceva?

— Nu; de asta să n-ai nici o grijă. Unde umblă moș Ilia Chioru, nu poate nimenea desluși de ce umblă el și ce vrea el. Doar prea sfințitul mitropolit de la Kiev, după ce s-a sfătuit cu soborul trei zile, să poată desluși ceva. Și încă și atunci, acel ceva e ca și nimica. Am umblat la izvorul meu și nu m-a întrebă nimene așa cum se cuvinea față de un om sărman ca mine. Am băgat de samă cîte grajduri sînt, cîte ceairuri, ce fel de pază și ce fel de străjeri; mi-am dat samă cum umblă, cum se schimbă și ce putere au, și am înțeles, atamane Grigorie, că noi,

fiind numai șase oameni, nu ne putem bate cu saizeci.

— N-am venit, moșule, ca să ne batem, am venit pentru altă ispravă.

— Știu. Ce ispravă poți săvirși dacă acolo-i pază ca și cum ar fi haznaua de zloți a lui Cazimir-Crai? Mai întăi grajdul acelu harmasar cu numele Catalan nu-i în margine; nu-i nici într-o ripă, ca să poți, nesimțit, zugruma străjile. E aproape de odăile străjerilor și la o zvirlitură de băț de chilia comisului Simion. E așa de bine păzit calul încit nu înțeleg cum am putea pătrunde să-l deslegăm și să-l luăm cu noi.

— Cu toate acestea, moșule, trebuie să pătrundem. Altfel nu primim de la jupînul nostru căușul de zloți, cum ne este tocmeala.

— Bine, să pătrundem, căci asemenea fapte am mai săvirșit. Să răpim și calul. Să-l trecem apa, să-l ducem în casa unde ținem ceara, să-l măsluim, să-i îmbrăcăm copitele cu saci, să facem toate cele de cuviință. Asta vrei să facem! Asta nu se poate! Cît ai bate în palme, stau toți acei slujitori roi împrejurul nostru. Trebuie să ne ghemuim la pămînt și să lăsăm să ne ia capetele. Asta este.

— Moșule, nu fi nebun ca în tinereță; fii înțelept după vîrsta în care te afli, îi răspunse cu blîndeță atamanul Grigorie. Am ascultat ce-ai spus și-mi trag urmările. Dacă nu se poate să răpim calul, nu-l răpim. Stăi, — nu te tulbura nici nu te veseli. Dacă nu se poate să răpim calul, nu-l răpim. Am numai nevole să intru pînă la el, să-i pun jungherul la beregată; și, dacă pot, să-i iau semn steaua din frunte, drept mărturie că am făptuit ce trebuie. Crezi că nu m-am gîndit la toate și nu m-am sfătuit cu boierul meu? Ce nevoie are el de un harmasar bătrîn? Lui îi trebuie

numai pieirea aceluia cal; știe el că dacă piere acel cal, cade jos și Ștefan-Vodă. Căci norocul măriei sale Ștefan-Vodă e legat de calul acela.

— Dar dacă nu-l poți lovi, căci se aude despre Catalan că ar fi năzdrăvan?

— Îți poruncesc iar, moș Ilia, să fii înțelept. Dacă-i năzdrăvan, nu-l pot nici fura. Dacă-i cal de rind, are să cadă ca orice cal. Nefiind cai năzdrăvani decît în poveștile tale, eu am să dau lui Catalan o lovitură de junghier și el are să cadă. Asta este. Pentru treaba asta îmi trebuie vreme numai cît ai număra pînă la zece. Voi trebuie să pâlți în altă parte, ca să pot eu intra la locul anumit. După ce am numărat pînă la zece și am săvîrșit ce se cuvine, m-am dus. Fiecare își vede de drumul lui și iese la ținutul nostru, ori cu repeziciune, ori cu meșteșug. Asta se poate?

— Socot, atamane, că asta se poate, se veseli bătrînul Ilia, clipind din ochiu-i teafăr.

— Atuncea, dacă se poate, întinde năsip pe fundul acestui poloboc, și fă însemnări cu văruguța asta. Aici e grajd, aici e ceair, aici e ripă, aici e casa comisului. Cum mi le deslușești aici, te întorci și mi le arăți și acolo la locul lor de sub pădure, deoarece unele se văd de aici cu ochiul slobod. Cunoști foarte bine cît de departe vede ochiul lui Grigorie Gogolea. Din ceea ce-mi arăți aici și din ceea ce văd acolo, pun la cale pe unde trebuie să pășească patru dintre noi. Iar tu ai să mă duci, pe cararea ta, drept la locul cel mai apropiat și mai bun de intrare. După ce-mi arăți toate, și ne înțelegem, dăm grăunțe cailor. Ne punem cu pîntecele la pămînt și dormim. Înainte de a se ridica luna, noi trebuie să fim departe. Bine este așa?

— Bine, răspuse cu îndoială moș Ilia.

Atamanul Grigorie rîse cu voie-bună.

— Ascultă, moșule, îl privi fără minie atamanul; uită-te cu ochiul tău cel fără solz la tovarășii cu care am venit. S-au clătît ei din hotărîrea lor din pricina ținuturilor tale? Nu s-au clătît. Căci să știi că Grigorie Gogolea nu-și răpune ca un prost țeasta pentru două parale. Să n-ai grijă prea mare. Am rînduit tot ce se cuvine ca să mă întorc sănătos acasă.

Moș Ilia se închină, pătruns de evlavie și încredințat de izbîndă.

— Să-ți ajute, băiete, Dumnezeu și Maica Precistă.

Își făcu de trei ori semnul crucii din creștet pînă sub foale, bătu metanie și se duse să se culce cu fața în jos, în paie, sub șopron, la rînd cu tovarășii săi.

Între al patrulea și al cincilea ceas al nopții luna bătea încă pieziș din răsărit asupra cursului Moldovei împrăștiat în prunduri și huceaguri. Vremea se arăta cu oarecare priință pentru acea afacere neguțătorească, deoarece se ridicau din cînd în cînd, din miazăzi, grămezi de nouri care astupau lumina. Treceau, și cerul se lumina iarăși. După un răstimp mai scurt ori mai îndelungat, înaintau iar spre lună munți mișcători ori balauri și zgriptori cu mai multe capete și forme neconținut schimbătoare. Vînt nu bătea; cînd și cînd se strecura prin frunzare o șoaptă pripită, care se stîngea repede.

În așezarea de la Timiș, sus, unde se afla chilia comisului al doilea, iar în preajma acestei chilii închisoarea singuratică a harnasarului domnesc, și, nu departe de acestea, odăile slujitorilor, era aceeași rînduială ca-n toate nopțile, și străjile vegheau la locurile lor. Cum trîmbița cucușul cel bătrîn porumbac de pe culmea lui din spatele chiliei comisului Simion, dintre hamuri și scule, străjile dădeau strigăt, chemînd schimbul. De la odăi ieșeau slujitori, umblind

pe cărări știute, în toate cotloanele așezării, luind caraualele vechi și așezînd altele proaspete.

De patru săptămîni, în fiecare noapte, fără nici o scădere, Simion Jder priveghea dintr-un loc anumit această mișcare a slujitorilor săi, și nu numai mișcarea slujitorilor, ci orice s-ar fi părut neobișnuit și în afară de rînduială între zgomote și arătări. Cînd se iscau din munte ploii cu tunete ori cu zvon de vînt, oamenii aveau poruncă să stea toți treji afară, cu armele gata, în adăposturi anunite.

În nopțile line, slujba părea cu mult mai ușoară oamenilor. Era ceva mai anevoioasă pentru Lazăr Pitărel, vataful lor. Iar comisul al doilea își petrecea vremea într-un fel de somnie neliniștită.

Locul de priveghere al lui Simion Jder era pe o gîreducă de fin, în loc deschis, de unde se simțeau toate ale nopții. Îndată ce se alina mișcarea așezării și se făcea întuneric deplin, el se strecura nesimțit în acel adăpost, de care slujitorii de rînd nu știau nimic. Cunoștea locul și putea îndrepta spre el anumite chemări numai vataful Lazăr. Nu-l știa nici comisul cel bătrîn, care suia uneori în puterea nopții, cercetînd străjile.

— Unde-i jupîn al doilea comis? mormăia domnia sa posomorît.

Lazăr Pitărel îi dădea un răspuns potrivit, cum că jupîn Simion cercetează locurile dinspre pădure, ori umblă în lungul liniei străjilor, ori s-a dus cu sulița și cu cinii în ripa din coasta izvoarelor, unde au slobozit urlete lupii. Erau în acel an două lupoaice fătate în tihăriile din ripa izvoarelor, una în locul numit Pietrărie și alta în Glodurile lui Pahomie.

Jupîn Manole Păr-Negru se uita cu supărare la toate; se răsuca în loc petrecîndu-și prin barba mare

degetele rășchirate ale mîinii stîngi, intra o clipă în grajdul harmasarului, pe urmă se ducea. Ușile de la harmasarul domnesc erau date totdeauna în laturi. Se auzea din cînd în cînd, în întunericul din lăuntru, bufnitură de copită în podină, ori strănut.

— Așa-i rînduiala jupînului comis al doilea, își urma șopotul bătrînul cătră vataful Lazăr. Altădată aici sta totdeauna încuiat, cu lacată de-o oacă. Nu pot spune, vatafe Pitărel, că-mi plac uși deschise, la vreme de noapte, cu harmasar de preț înlăuntru.

— Așa avem poruncă de la comisul Simion, răspundea cu blindeță Lazăr Pitărel.

— Știu, își scutura barba bătrînul, numaicît mie nu-mi place.

— Aș îndrăzni, stăpîne, să-ți spun că să fii fără de nici o grijă.

— Așa spuneți voi, dar asta mie nu-mi aduce liniște și somn.

Pe gîreduca de fin, la căpătăi, Simion Jder își avea armele. Nu-i lipsea dulama și gluga pentru furtuni și ploaie. Lîngă șale avea pe cătelușa lui Ionuț, Dolca. Acea capaucă ageră și cuminte nu se clintea fără poruncă din locul unde o deprinsese să steie comisul al doilea. Cum se simțea în preajmă ceva neobișnuit, Dolca miriia ușor în spatele lui Simion. Bora, tovarășul Dolcăi, avea narav, în asemenea împrejurare, să dea glas cu larmă mare și chelălăituri; de aceea comisul Simion îl înlăturase. Dolca îi strecura prin șale murmur, scoțîndu-l din somnie dacă era ațipit. Prea arareori, însă, i se întimpla asemenea slăbăciune comisului. De cînd rînduise această slujbă a oamenilor și această veghere a sa, își făcuse obicei să doarmă ziua. Pe lîngă asta, se ferea cu mare statornicie și tărie să pună în gură vin. Așijderea

ținea trupului său doftoricească socotință, precum ținea cailor pe care-i avea în samă. «Să iei aminte la trei lucruri și tu, îi zicea domnia sa lui Lazăr Pitărel. Să-ți fie botul rece, picioarele calde și pîntecele ușor.»

În noaptea aceea cățelușa nu-i dădu înștiințare decît după două ceasuri de la schimbul întăi al străjilor. Asupra lunii se perdeluiau nouri, imputîinîndu-i lumina.

Dolca mîrii; comisul Simion ridică fruntea, scuturîndu-și pletele. Își pipăi armele de la căpătăi și întoarse urechea.

Susurul de vînt stătuse. Dolca totuși adulmecă înălțînd botul. Îi veneau înștiințări tainice în creșturile nasului și își subție mîriitul, cu oarecare minie.

Dintrodată detună chiot și larmă năprasnică spre vale, în lungul costișei, unde se aflau grajdurile iepeilor. Cățelușa tresări. Comisul Simion o cuprinsese de după urechi, stăpînînd-o. Odată cu chiotele, izbucniseră făchii. După puțin timp acele făchii căzuseră în întuneric. Străjile din vale se chemau și se îndemnau cătră tulburarea iscată. Se auzi glasul lui Lazăr Pitărel strigînd la odăi. Un pîlc de slujitori în arme ieși, coborînd cu grabă costișa.

Cățelușa se zvîrcoli. Comisul Simion o cuprinsese sub brațul sting, fără a se mișca din cuișarul lui.

Apăruse în preajmă, nesimțit, cu pași de umbră, un om. Se zărea cu totul nedeslușit sub întunecimea noului. Totuși Simion Jder îl socoti înalt și sprinten. Era ușor de înțeles că încălțările lui erau înfășurate în cîrpe de postav. Al doilea om îl urma domol și încovoiat. Acela se opri la zece pași în urmă.

Abia văzuse, de sus, comisul Simion, întăia mișcare a umbrei înalte și sprintene. În clipa următoare arătarea dispăruse. În aceeași clipă omul din urmă se

apropiase deplin de ușa deschisă a grajdului. Cînd se apropie acesta, celălalt îl izbi din lăuntru în afară c-o sudalmă înăbușită.

— Ce este? șopti omul de al doilea.

— Grajdu-i gol, rinji dinlăuntru celălalt, ridicînd brațul, în pumnul căruia lucea stîns jungherul. Înapoi! Înapoi! tresări el deodată.

Cățelușa, scăpată din strînsoare, dăduse glas subțire. Comisul Simion și Lazăr Pitărel erau la cițiva pași în preajma lotrilor, răsăriți din umbră.

Atamanul Grigorie Gogolea se prăbuși într-un salt, cu fruntea înainte, ca un taur care vrea să împungă. Jungherul lui, minuit cu repeziciune înainte și în ambele laturi, era cu mult mai ager și mai primejdios decît niște coarne. Dar comisul Simion era pregătit și, pe lîngă asta, obișnuit cu toate repeziciunile. Sprîjinit din cealaltă parte de vataful Lazăr, nu venea asupra lotrilor decît c-o furcă de fier cu coada lungă și c-o mreajă, pe care o cumpăni din plumbi în stînga și o aruncă asupra lui Gogolea, înfășurîndu-l și încilcîndu-l.

Tovarășul lui Gogolea dădu îndată în genunchi, ridicînd brațele deasupra capului și răcnînd.

— Fraților și creștinilor, milostiviți-vă de un nevolnic!

Era moș Ilia Chiorul. Cum îi puse Pitărel sulița în coastă, începu a scînci răgușit, pîndînd în toate părțile cu ochiul lui cel sănătos.

Gogolea se frămîntă de două ori în lațurile mrejei, tăînd înaintea lui cruciș și curmeziș cu jungherul. Simion Jder îl atinse cu furca la pîntece și simți în colții de fier cămașă de zale.

Strigă scurt, fără minie, însă cu hotărîre:

— Pune-te la pământ, Rățoi, altfel te caut cu furca la gît.

Atamanul se așeză la pământ, suflînd pripit pe nări, scrișnînd și suduînd printre măsele, în limba lui malorosienească.

— Leapădă jungherul!

Atamanul Grigorie lepădă cu dispreț jungherul. Tocmai atunci luna ieși din nour, fulgerînd o scinteie în pana lată a armei.

— Ar trebui mai bine să-l întorc asupra mea și să mă străpung, zise el răgușit și cu minie.

— Nu-i nevoie, îl liniști comisarul Simion. Măria sa are gîde, care știe să-ți ieie și într-alt chip viața, fără vărsare de sînge.

— Aha! rinji cu mare obidă atamanul Grigorie Gogolea, crezi domnia ta, comise, că mă tem de moarte? Mai mult mi-i greață de rușinea întru care mă aflu. Sloboade-mă din mreajă, ca să-mi poți pune în cătușe pumnii, și ca să aflu că nu mă tem de gidea măriei sale Ștefan-Vodă. Moartea mea n-are să fie de ștreang; după cît au arătat niște babe, cînd mă ridicam copilandru, pieirea mea are să fie de sabie.

— Ba sfîrșitul lotrilor, la Moldova, e într-o creangă de copac, unde îi leagă vîntul.

— Bine. Avem să vedem îndată, urmă a rinji atamanul. Dați la o parte această zdreanță de moșneag chior și porunciți-i să nu mai bocească. Îți mulțămesc, comise, că m-ai slobozit din mreajă. Asta a fost soarta mea, să dau peste hoț mai mare decît mine, cum spune acest păcătos moșneag Ilia Alapin. De ce nu v-ați dus cu toții după Iarma care s-a stîrnit de vale?

— Te așteptam pe dumneata, ca să te primesc cum se cuvine.

— Atuncea ai știut c-am să vin?

— Am știut.

— Ai aflat poate și de ce umblă moș Ilia la izvorul lui?

— Am știut de ce umblă.

— Ai mai știut și ce negoț caută tovarășii mei?

— Cum s-au arătat în partea locului, am știut, punînd să fie urmăriți și pipăiți pas cu pas. Căci am aflat din vreme cine te trimete și de ce te trimete. Te aștept de mult și, cum vezi, slujitorii mei aduc pentru tine obezile anume găluite.

Descurcat din rețea, Grigorie Gogolea întinse cu supunere pumnii, ca să-i fie apucați și strinși între cele două bucăți de lemn. La semnul lui Simion Jder, slujitorii se traseră la o parte.

— Acuma sînt fără de nici o putere, zîmbi lotrul. Puneți strînsoare la mini și moșneagului, ca să n-aveți grijă nici din partea lui. Pe cei patru care au intrat cu făchii, nu-i mai poate prinde nimeni și nici de întors nu se mai întorc, așa că ești, comise Simioane, stăpin desăvîrșit pe mine, după voința lui Dumnezeu. Am însă îndrăzneala să-ți spun iarăși că sfîrșitul meu nu va fi sus. Am să pier cu inima la pământ, cum mi-i scris. Mai îndrăznesc a adăogi, comise Simioane, și te poftesc să nu zîmbești, că ai să mă petreci pînă la hotar și ai să mă leși să mă duc la treaba mea.

Simion Jder înălță fruntea cu mirare, privind neclintit pe Rățoi. Hoțul nu părea băut. Grăia limpede; zîmbea cu semeție.

— Nu ridica din umeri, comise Simioane. Nu-s beat și nici nu-s nebun. Mai ales, cinstite comise Simioane, nu sînt prost. Eu am cunoscut de-acolo unde mă aflam că treaba mea nu-i ușoară, și că aceea, la

Timiș, sint slujitori vrednici ai măriei sale Ștefan-Vodă — Dumnezeu să-i ție zilele și să-i ajute a birui pe spurcații ismailiteni după cum s-aude și la alte neamuri că-i rânduiala măriei sale de Voievod creștin. Am aflat noi acolo la zaporoja noastră cine-i comisul Manole și cine-i comisul Simion; după cite ni s-au spus, i-am prețeluit bine și am zis așa că puțină minte poate avea numai un boier fugar de la Moldova, care vrea să i se aducă în Țara Leșască harmasari năzdrăvani; dar noi, cei ce cunoaștem meșteșugul, știm ce se poate și ce nu se poate. Am arătat că nu putem răpi și duce un harmasar domnesc; atunci ni s-a dat învoire să-l înjunghiem. Însă nici asta nu-i ușor. Hai să spunem că îndrăznim a încerca pentru un căuș de zloți. Dar dacă găsim hoți mai mari, cum spune moș Iliă, atunci ne suim în creangă de copac.

— Vai și of! se tinguia moșneagul chior, închinându-se pînă la pămînt.

— Spune! porunci comisul, întorcîndu-se spre Rățoi.

— Deci, urmă Gogolea, dacă am înțeles că fapta noastră-i cu primejdie, am chibzuit s-o săvîrșim odată cu alta. Căci mai este, comise Simioane, o lucrare pe care mi-a dat-o în samă acel boier moldovan fără minte. Se află lingă hotar un sat Ionășeni, unde coconul lui Ștefan-Vodă s-a înădit a poposi din cînd în cînd. Zice acel boier că să-l prindem și să i-l aducem zălog pe Alexandrel-Vodă, ca să-și poată scoate averile și dobînzile de la Moldova, care i-au fost poprite de Domnia nouă. Ori poate îi trebuie coconul pentru altele. Așa că acea treabă mie mi s-a părut mai ușoară, însă n-am făcut-o mai degrabă decît pe aceasta. În noaptea asta băieții mei prind pe coconul lui Ștefan-Vodă la Ionășeni. Iar acela-i zălogul meu, nu

al boierului. Căci dacă nu izbîndesc aici, cum s-a întimplat, mă pot răscumpăra. După cit știu eu, cu Alexandrel-Vodă se află și fratele mezin al domniei tale, comise Simioane. Așa că mai am un zălog de bun preț; și după toate cite ți-am spus, te poftesc să nu mai întirzii. Avem mare grabă să ne ducem la acei copii, să le dăm drumul, ca să nu li se întimple, din iușeala lor, vreo sminteală.

Comisul Simion asculta de citeva clipe cu gura căscată, incremenit. Inghiți de citeva ori amar.

— Ai spus că măria sa Alexandrel-Vodă e prins la Ionășeni?

— N-am spus așa. Am spus că băieții mei îl prind în noaptea asta, împreună cu mezinul domniei tale. Facem schimb. Domnia ta mă slobozi pe mine; eu ți-i dau pe dinșii.

— Poate vorbele tale să fie numai o înșelare și o capcană.

Atamanul Grigorie Gogolea clătina din cap cu supărare.

— Dacă nu mă crezi, comise, străpunge-mă.

— Dar poate-i așa cum spui.

— E așa cum spun. Fă bine, comise Simioane, și-mi dă drumul la mina dreaptă ca să fac cruce după rînduiala noastră, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfințului Duh, și să mă jur cu blăstăm.

Simion Jder stătu la indoială.

— Dă-mi drumul, hotări atamanul Gogolea, fără de nici o sfială.

Comisul dădu poruncă la slujitori. Lotrul se închină cu smerenie înspre lună.

— Mă jur că spun adevărul, grăi el cu patimă; mă jur pe sufletul meu. După ce am să împlinesc de tăiat nouăzeci și nouă de pagini, mă duc desculț la

ispășirea mea în lavra cea mare de la Kiev, silindu-mă să trăiesc ca un monah umilit și cerșind în fiecare ceas iertarea răutăților mele. Așa că jur în fața domniei tale pe județul cel înfricoșat de la plinirea veacului, când am să stau în fața cîntarului. Acuma mă crezi ?

— Te cred, răspunse comisul Simion Jder.

— Atuncea, comise Simioane, nu mai putem întârzia.

— Ba trebuie să întârzii, să-mi gătesc slujitorii, să reped știre la Domnie.

— Slujitorii ia-ți-i. Pe mine pune-mă iar în obadă, ca să ai în stăpînire viața mea în orice clipă ; dar nu trimete nici o știre nicăieri. Dacă n-ajungem la Ionășeni la vreme, acei copii bezmetici se pot prăpădi. Oricîtă strașnică poruncă am dat eu flăcăilor mei să le cruțe viețile, nu se știe ce se poate întîmpla pînă la urmă. Vestirea lui Vodă e iarăși fără noimă, ca să nu ne fie poprit umbletul chiar în această noapte. Iar dacă nu mă crezi, după jurămîntul meu, și vrei să faci altfel, eu nu mai spun nimic și mă pun jos. La cîntarul cel din veci avem să venim amîndoi cu marfa noastră și Domnul Dumnezeu are s-o prețaluiască.

Simion Jder stătu puțin în cumpănă. Nu putea nici într-un chip face altfel decît îi porunceau lotrul. Iși găti slujitori, trimese răspuns comisului Manole să suie numaidecît la deal, porunci cai repezi ; dădu samă în puține cuvinte bătrînului Manole pentru plecarea lui grabnică și, la miezul nopții, avînd pe robi în stăpînire între sine și vataful Lazăr, coborî la apa Moldovei, trecînd prin vad. Luna era în creștetul bolții și cerul se limpezise la amiază. Însă drept înainte, în fundul zării cătră care mergeau, erau întunerici de ploaie și scăpărau fulgere.

Astfel într-o întinsoare, fără de popas, au mers pînă cătră ziua.

Lîngă un drum mare, într-o coastă de rîpă, vorbele atamanului Grigorie Rățoi s-au adeverit. Comisul Simion porunci oprire și trase sabia asupra lotrului.

Mai fumegau încă snopi, între ponoare, lîngă baltă ; și, în cea dintăi lumină a zorilor, flăcăii lui Gogolea se îmbulzeau la năvală cătră fundul rîpii, răcnind cu minie și învierșunare, trăgîndu-se înapoi și iar năzuind înainte, ca în spasmuri. Unii îmbrînceau loviți de moarte, alții își legau rănile. Minia lor nu mai avea nici un spor și numărul li se îpușinase.

— Moș Ilia, răcni cu mirare atamanul Grigorie, ni s-au prăpădit și oamenii de aici.

La marginea drumului zăcea încîrligat ca un vierme, pălit de sabie în cap, Coman, omul postelnicului Jora. Dinspre fumegare și dinspre rîpă, veniră cătră ei oameni, ca și cum socoteau că au ajutor de prietini ; apoi, cunoscînd straie moldovenești, se plecară pe coamele cailor, întoarseră în loc și se năpustiră spre Ionășeni.

— Ce este aici ? întrebă cu neliniște și cu sprinceană încruntată comisul Simion Jder. Într-aceeași clipă își încordă brațul armat.

Atamanul avu vedenia morții de fier, vestită de babe.

— Cinstite comise Simioane, vorbi el pripit, mai îngăduie pînă ce strig, ca să opresc pe haidamacii mei.

Cunoscînd între fugari pe unul din oamenii lui de credință, îi repezi un răcnet lung, care-l opri în loc. Cu al doilea răcnet, Grigorie Gogolea îl aduse cătră sine.

— Afanasie! îi porunci atamanul, pune truba la gură și chiamă oamenii din ripă. Strigă că a venit atamanul. Să lese jos armele. Viața mea e în mai mare primejdie decît a lor.

Afanasie puse la gură cornul răsucit de bou și boncălui cu bătaii grăbite de limbă. Făcu semne celor care întorceau capetele, să ferească din ripă. Incepu a răcni despre primejdia vieții atamanului. Lotrii înțeleseră îndată că trebuie să dea îndărăt, însă acuma părea că-i înclăstează din urmă și nu-i lasă niște dihăanii rele ale aceluia loc.

— Atamane Grigorie, dădea lămurire lotrul cu truba, nici n-am crezut noi vreodată s-avem asemenea nacaz cu niște feciorași nebuni. Este mai cu samă unul la care am stat și m-am uitat ca la Belzebut. Vrednic și cu semeție se ține coconul, iar noi nu-i putem face nici o stricăciune. Însă tovarășul său are într-însul jaratic și piper.

Simion Jder nu putea crede ochilor săi cînd văzu ieșind din văgăună cătră soare o înfățișare fioroasă, cu părul vilvoi, cu straiete sfîșiate de sabie, cu tîmpla stingă sîngerindă. Răcnea c-o gură mare și c-un strigăt ascuțit și răgușit, socotind încă, în fierbințeala lui, că prigonește el pe lotri. Cînd cunoșcu pe bădița Simion, îi căzură brațele și se opri în loc, rușinat. În urma lui ieșeau de după tufișuri slujitori cu caii de căpăstru.

— Bună ispravă! se tînguia moș Ilia Chioru, clătîindu-se cu jale la dreapta și la stînga. Am prăpădit și căușul de zloți.

Gogolea socoti că mai degrabă trebuie să rînjească decît să ofteze.

— Ai fost cu dreptate, atamane Rățoi, îi zise Simion Jder. Cu dreptate se cuvine să răspund și eu.

Alungă-ți oamenii cu grabă la hotar. Cum n-oi mai vedea nici unul în preajmă, îți dau jos cătușele și te las să te duci la locul tău.

— Cinstite comise, răspunse amărit lotrul, ai dreptate să nu crezi desăvirșit în mine, dar să știi că greșești. Să vedem dacă pot dobîndi căușul de galbini pentru care m-am strădui; dacă nu, poate să-l slujesc pe măria sa Ștefan-Vodă, aducîndu-i într-un sac pe acel boier pribeag și lepădîndu-i-l la picioare.

După ce se depărtară feciorii, Simion Jder descălecă și se duse să puie genunchiul în pămînt în fața mării sale Alexăndrel-Vodă. Veniră și atamanul cu moș Ilia să se închine coconului. Grigorie Gogolea, zis și Rățoi, își ceru iertăciune pentru graba cu care era nevoit să se depărteze de acea față luminată și de acea milă domnească.

CAPITOLUL XIII

DESPRE IEȘIREA ÎN PRADĂ A TATARILOR DE DINCOLO DE VOLGA

În ziua sfintei adormiri a Maicei Domnului, 15 a lunii lui august, după poruncile care erau în putere în acea vreme a luminatului Ștefan-Vodă, a ieșit Țara în miriști, sub soarele asfințitului verii, ca să dea închinare și laudă Domnului Dumnezeu pentru holde.

Fusese în acel an 1469 o bună cumpănă a ploilor și pînile albe dăduseră mare spor de boabe. Din pricina secetei de la începutul primăverii, paiul rămăsese scurt la grîu, numai de o palmă domnească; dar spicele erau mari cit degetul mijlociu al unui bărbat plugar. La treier, boabele se desfăcuseră grele și tari.

c-un sunet de sticlă. Deasemeni oarzele, ridicate mai nainte de pe cimpuri, se aleseseră bune. Iar malaiul din Țara-de-Jos, după faima anilor prielnici, se putea spune că-i fără coajă. La ariile unde se treieraseră griiele, umblau paserile cerului și șoricăriile pământului, ca să se îndestuleze din prisosul milei lui Dumnezeu. Holda toată era așezată în gropi arse din proaspăt.

Deci, în acea zi de 15 august, preoții binecuvîntară noroadele adunate, ridicînd crucea. Paserile cerului și dihăniile primiră și ele binecuvîntarea, după rînduiala acestui pămînt al Moldovei. Din spicele prăpădite în miriște, fetele împletiră stele, iar flăcării își puseră la cușme surguci.

Din bucuria și soarele acelei zile, Țara se trezi în dimineața următoare sub nour și sub vînt de veste îngrijorătoare. Pînă cătră amiază înțelegerea unei primejdii se desluși.

Se aprindeau focuri pe dealuri din răsărit, de cătră Nistru. Această veste a străjilor domnești era așteptată la Suceava, căci numai decît din Cetatea lui Vodă porniră alergătorii spre Țara-de-Jos și spre Ceremuș. Erau alergătorii primejdiilor, căci își duceau cai în goana cea mai mare din poștă în poștă și cătră fiecare poștă dădeau sunet de corn, ca să fie gata alți cai odihniți.

Indată noroadele au cunoscut că Mamac, împăratul tatarilor de dincolo de Volga, și-a scos căpcăunii în pradă asupra lumii. Acesta era feciorul haitei, dușmanul lui Mengli Ghirai, hanul de la Crîm.

Pe cînd crîmlenii ieșiseră de mult la lume și trăiau în case, avînd grădini de trandafiri deasupra Mării Negre, nohail din pustie rămăseseră tot la cortul de pîslă și la căruța lor de lăieși; încă mîncau carne

crudă și purtau cojoace minjite cu singe, ori platoșe de piele de bour, ca în vremea lui Ghinghis-Han. La gitul suliții aninau păr de om înclieat cu singe crușit; săgetau din fugă; știau să călărească în picioare pe cal; aruncau cu mare dibăcie arcanul; știau să zvîrlă din suliță cîlți aprinși în streșinile caselor; luau în suliță ca în țigla copiii. Umblau ca viforul prăvălind toate în dreapta și în stînga; adunau sub harapnic pe creștini și-i mînau ca pe turme în fugă grăbită spre răsărit; străpungeau țărîna pe costișe, căutînd gropile de grîu și de orz, deschizîndu-le și prădîndu-le. Încărcău claie peste grămadă în căruțele lor cu roate înalte tot ce găseau de preț — straie, arme și argintării — și se răsuceau îndărăt într-aceiași virtej, neașteptînd nici o întîlnire cu oștile domnilor. Ieșirea lor la lume se făcea năprasnic, pentru dobîndă, după care se întorceau în pustie, ca să se așeze cu foalele în sus sub cort, și să mistuie în lenevie grînele semănate și secerate de alții, punînd pe robi să împlinească treburile de dirvală în sălașele lor și așteptînd în același timp preț de răscumpărare pentru acești robi, de la neamurile lor rămase în urmă și scăpate de primejdie. Se povestea despre mulți oameni din Lehia ori de la Moldova, care se duseseră să-și răscumpere un frate ori un copil, ori o soție; deasemenea se povestea și de fuga unora dintre cei vrednici, care străbăteau pustia ascunzîndu-se ziua în stufării și ierburi, iar noaptea umblau după arătarea lui Dumnezeu, care a însemnat pe cer acel fum de lumină și de stele ce se cheamă Drumul Robilor.

Asemenea întîmplări cumplite mai fuseseră altădată, la alți voievozi. De cînd era așezat în domnie măriia sa Ștefan, Țara Moldovei fusese ferită deurgia nohailor.

Alergătorii măriei sale, repezind porunci la dregători, lepădau și satelor anume vestire, că, pînă la Prut, să steie tot omul treaz fără a se mișca din locul său; numai să-și ascută la capăt sulița de carpăn și s-o pîrlească în foc; iar de la Prut pînă la Nistru, vitele, pruncii și muierile să se ducă la adăpost sub codru. Bărbații să nu cuteze a umbla în altă parte decît la tabăra știută, care le-a fost poruncită de dregători, ori de căpitanii răzășilor.

Cu puține zile înainte, socotind la calendarul său strînsul holdelor gata, Mamac-Han trecuse cu ceambulurile sale apa Niprului. Pe acesta mal îndată le împărți în două trimbe. Una o repezi asupra Țării Leșești. A doua păli la Nistru, prăvălindu-se în ținutul Lăpușnei.

Trei zile a fost în Lehia crîncenă zvircolire. De și luminăția sa Craiul primise de la Mengli Ghirai-Han aceeași știre pe care o primise și măriia sa Ștefan-Vodă, a lăsat să meargă toate în voie și fără grijă, cu huzurul în care trăia fiecare. Luminăția sa Craiul cu Regina Doamna și cu coconii crăiești în petrecere la castelele Litvaniei, unii în danțuri, alții la vînători, iar șleahicii primprejurul măriilor lor. Alții, care nu erau primprejurul înaltei curți, se desfătau și mai bine, după plăcerea pe care o avea fiecare și după gustul său. Atita bielsug fusese în acel an, încît nimănuia nu-i mai păsa de nimica. Cînd a căzut la hotar trăsnetul și a prins a bate viforul, castelanii de margine au stat fiecare la locurile lor, ținînd lingă sine oștile ce aveau. Curierii domnești au început a umbla de la margine în lăuntru și din lăuntru cătră margine, dar împotriva acelei grabnice învăluiri tătărăști greu se putea pune stavilă. O asemenea hoardă umblă ca dira de pulbere aprinsă. Fulgeră ici-colo-dincolo; trece

și înapoi nu se mai întoarce; cotește fără noimă și iese iar la hotar; ocolește locurile întărite și cetățile, se incovoiaie în laturi din calea pilcurilor de oști legate. Acel olat al Lehie, deschis ca în palmă în marginea stepei, a fost în scurt măturat. Zecile de mii de robi și miile de căruțe au ieșit printre pojaruri, sub paza călăreților mongoli, spre răsărit. În tîrguri, mațele neguțătorilor grași au fost înșirate ca mărgelele pe garduri. Copiii au fost înfipti în pari. Muierile au fost trase de cozile capului înspre convoiul de robi. Sfintele biserici au fost prădate de odoare și părăsite flacărilor. Cine scăpa de atingerea crîncenei loviri și de suflarea de foc, se trăgea la o parte dînd mulțămire lui Dumnezeu că sta sub soare cu sufletul și cu ce avea pe el.

Asta era și soarta Lăpușnei. O parte din pilcurile lui Mamac-Han împungeau văile ținutului, urmînd linia satelor. Alte pilcuri fugeau pieziș, spre asfințimiazănoapte, ca să pălească la ținutul Botoșanilor, să atingă Suceava. Dar această parte a lumii, în care intrau căpcăunii pustiei, nu era întindere dreaptă, pînă în fundul zării, ca în Lehia; căci dealurile și rîpile se urmează ca valurile încremenite ale străvechiului ocean sarmatic; aceste dealuri și aceste rîpi sînt stăpînite de păduri; de sub păduri curg ape care se pierd în smircuri ori se adună în iazuri. Vederea mirzaciilor care călăuzesc tabunurile nu-i slobodă în patru vînturi. Localnicii se pot trage la codru cu repeziciune și ușurință, iar oamenii pustiei n-au cînd să scotocească în asemenea tainiță și nici n-au priceperea lucrului. Hoarda prinde cit poate și unde poate; ucide tot ce-i crud și nevolnic ca să facă lumii spaimă, și să li se lepede avuțiile, turmele și pinile; adună în pripă robii și-i trimete în urmă spre Nistru, sub pază

de sulii; o parte din robi o ține ca să ajute la trecerea căruțelor încărcate prin hirtoape, peste piraie, prin rupturile și vâgăunile drumurilor. Căii cei mărunți și linoși nu pot dovedi; trebuie să împingă robii la leuci și la roțile de dinapoi. Ticăloșii pămînteni gem și lasudă sub bici, așteptînd o izbăvire despre care ei au întrucîtva știință.

De opt săptămîni au ieșit porunci pentru slujba Domniei, la anume vestire ce se va da la timpul său.

Oamenii porunciți de dregători, ori răzășii de rînd, ori călărașii și pedestrii boierilor au primit acuma acele porunci, ori le-au văzut.

Intr-adevăr, pe dealurile pleșuve, unele mori de vînt își întorc brațele, de și nu umblă pe sus nici o adiere de vînt. De pe alte dealuri, se înalță în sus șfară, adică fumegare — dîndu-se cu asta anumită veste la cel ce se uită aici din altă zare de deal.

În alte părți, șfara curge pe culme. Acolo s-a stîrnit o adiere de vînt. Dar morile își țin neclintite aripile, pînă ce una din margine prinde a se mișca; apoi stă și aceea.

Măria sa Ștefan-Vodă părăsise în aceeași zi a vestirii Cetatea Sucevii, lăsînd acolo îndestulătoare pază. Luase cu sine trei mii de lefegii nemți, adică panțiri, și alte patru mii de călărime ușoară, cu căpitanii lor. Rînduise în urma sa patruzeci de cară cu puști și pulbere, care veneau sub călăuzirea lui Petru Hărman, chelar al măriei sale.

Măria sa Ștefan-Vodă încălecase pe harmasarul său alb, semn că va ieși la război. Copiii de casă îi duceau platoșa și coiful și spătarul sabia cu miner în chip de cruce. Părintele Amfilohie urma la căruțe, unde era și cortul măriei sale. Prea sfințitul arhimandrit avea cu sine cărțile sfinte și iconostasul de argint, ca

să dea mîngîiere și întărire măriei sale, în asemenea ceasuri de cumpăt.

Abia la un pătrar de cale înspre Hotin, la un popas, alaiul măriei sale fu ajuns de Alexandrel-Vodă cu însoțitorii săi. Unii din însoțitorii vechi ai coconului, cunoscuți de măria sa Ștefan-Vodă, lipseau. Se vedeau lîngă cocon tovarăși noi, care, la acel ceas, ar fi trebuit să fie în altă parte.

Măria sa Domnul călărise toată dimineața cu sprinceană încruntată, măcinat în lăuntru de porniri de minie. Îi sosise în zori de ziuă vestire despre unele întîmplări prea neplăcute ce se petrecuseră spre Ionășeni. Cu multă fceală și dibăcie îi făcuse măriei sale cunoscute cele întîmplate Grigorașcu Jora, al doilea postelnic. Se părea că măria sa Alexandrel-Vodă aflase, în acest din urmă timp, între drumurile poruncite de înaltul stăpîn, un drumușor al său ascuns, de dragoste. Așa i-i dat omului la anumită vîrstă; de asemenea pacoste nu-i ferit, dintru începutul lumii, nici domn, nici mișel; așa că fapta coconului domnesc n-ar trebui judecată cu prea mare asprime de cătră părintele său. De și măria sa i-a învățat pe toți cei care se ridică sub aripa măriei sale să deosebească ce-i plăcere de ce-i datorie, se pare că, în tînetul acesta nou de douăzeci de ani, singele e mai aprig decît în tînetul de altădată. De aceea slujitorul cel mai apropiat al lui Alexandrel-Vodă l-a urmat pe stăpînul său, fără a îndrăzni să dezvăluască taina. S-ar fi convenit ca Jder cel mititel să vie la stăpînul său cel mare și să ingenunche, mărturisind ce este. Jder a greșit și n-a făcut cum trebuie, fiind legat pe semne de cocon cu jurămînt.

Din această uneltire a putut ieși pentru Alexandrel-Vodă primejdie, iar pentru Domnie mare mîhînire.

Căci s-au aflat oameni vicleni chiar în tirg la Suceva, care au dat știre la pribegii din Țara Leșască despre drumurile de dragoste ale coconului domnesc.

Măria sa să fie liniștit în privința acelor venetici. Au fost strinși de aproape și au mărturisit. Tocmai dumnealui Grigorașcu Jora se pregătea, în această dimineață, să aducă la cunoștința slăvitului stăpîn descoperirea, cînd a și venit vestea despre acea învălmășală cu primejdie de pe drumul Ionășenilor.

— S-a ales locul spînzurătorii acelor străini vicleni? întrebă cu minie măria sa.

— S-a ales, măria ta.

— Care-i numele lor?

Grigorașcu Jora mărturisi numele viclenilor și se arătă gata să repeadă un om al său în urmă, la Cetate, ca să îndeplinească porunca mării sale.

Măria sa făcu numai un ușor semn de încuviințare din cap.

Vinovați intrucitva de destăinuire către străini au fost doi oameni domnești. Și aceia ar fi putut mărturisi cum s-au petrecut toate, însă, luptîndu-se în cursul nopții pentru stăpînul lor, au pierit cu cinste.

— Cine sînt aceia? a întrebat cu aceeași minie Ștefan-Vodă.

Cînd află că unul era medelnicerul Dumitru Crivăț, măria sa clătină din cap cu întristare și în același timp cu dispreț.

— Toate acestea le-ai aflat în astă dimineață?

— În astă dimineață, măria ta. Mi le-a vestit, cu cea mai mare sirguintă, dumnealui Simion Păr-Negru, al doilea comis de la Timiș, ca să ajungă numaidecît la cunoștința stăpînului nostru. A fost și la Timiș un val, — urmă postelnicul Jora a da lămurire Domnului și istorisi cu puține vorbe îndrăzneala hoțului

Gogolea. Și după toate cite au fost la Timiș, precum spun, măria ta, Dumnezeu a vrut ca jupîn Simion comisul să ajungă la vreme în drumul Ionășenilor, înlăturînd pe cazaci.

Domnul pufni cu obidă, dînd pîteni calului. Alaiul și călărimile rămaseră îndărăt. Măria sa strinse cu tărie în pumn friul.

— A fost primejdie pentru viața lui Alexandrel-Vodă, fulgeră el pe postelnic. Pentru nechibzuința sa, coconul va fi muștrat. Pentru pedeapsa ce se cuvine Jderului celui mititel, ne pare rău, însă nu o putem înlătura.

— Măria ta, își strecură cu blindeță vorbele Grigorașcu Jora; acel fecioraș al comisului Manole a stat neclintit lingă stăpînul său. După ce a pierit medelnicerul, s-a pus el împotriva podgheazului cu mare vrednicie, încît a fost de mirare și lotrilor. Deasemeni și mai cu samă s-a apărat ca un leu Alexandru-Vodă. Cînd a ajuns comisul Simion, n-a mai avut nevoie să tragă sabia.

Voievodul rămase tăcut, cu o mișcare neconținută a fălcilor, rumegînd în măsele neliniște și minie.

Cînd, în popas, i s-au înfățișat vinovații, el a întors asupra lor o privire aspră și i-a ținut așa un răstimp în nedumerire și mare strîmtorare sufletească. Alexandrel-Vodă îndrăzni să înainteze aplecîndu-se spre mina părintelui său ca s-o sărute.

— Rămii în fața mea, ca să te privesc, îi zise măria sa c-un glas stîns și răgușit de mîhnire. Asta a fost răsplata străduințelor și a dragostei mele! Ai pus între domnia ta și mine ascunziș și minciună.

Coconul domnesc se cutremură cu lacrimi:

— Măria ta, iartă-mă pentru greșala ce am săvîrșit.

— Trebuie să te iertăm, Alexandre, căci ești copilul nostru. Însă întristarea rămîne în noi ca un venin; asemenea greșală putea să-ți aducă pieirea.

Călărimile erau tăbărite pe văi, în jurul unor iazuri. Popasul domnesc se afla într-o dumbravă rară de stejari. Slujitorii curții descălecaseră cu mult mai la o parte. Dregătorii se trăsaseră la o parte, ca să nu audă acea mustrare. Numai prea sfințitul Amfilohie ședea în stînga Domnului, la datoria lui de duhovnic.

Măria sa găsi cu privirea-i verde pe Jder cel mititel și-l străpunse pînă în rărunchi. Fără să îndrăznească a rosti un cuvînt, Ionuț își coborî fruntea și îngenunche.

Domnul păru a nu-l mai băga în samă.

— Vrednicule al nostru slujitor, grăi măria sa, trecînd cu privirea la comisul al doilea Simion Păr-Negru; pentru fapta lui ascunsă și prefăcută se cuvine să luăm acestui fecioraș capul. Însă i-l lăsăm pentru vrednicia lui și dorim să-l poarte ani mulți; dar cu mîhnire ne vedem silit a-l depărta de curtea noastră. Te poftesc pe domnia ta, comise Simion, să-l ții o vreme la ispășire și la post, așa cum vom face noi cu fiul nostru.

Simion Păr-Negru se închină în tăcere. Alexăndrel veni și se supuse la genunchiul lui Vodă. Tatăl își lăsă palma în părul balan al coconului, ca din întîmplare și fără voință.

— Prea sfințite părinte Amfilohie, zise Ștefan-Vodă cătră arhimandrit, spune încă o dată acestui prunc care sînt legile domnilor și stăpînitorilor de noroade. Noi domnii și stăpînitorii de noroade trebuie să urmăm pilda soarelui, dînd în fiecare zi căldură și lumină fără a primi. Rînduiala noastră nu-i

fără noimă în fața lui Dumnezeu. Dacă ai fi fost un mișel, se întoarse măria sa spre cocon, ai fi asudat în robie; dacă ai fi fost un vierme, ai fi urmat soarta ta mîncînd trupul unui înțelept; însă ești cocon domnesc.

Ionuț suspină fără să înțeleagă bine; dar îl înduioșă cîntarea vorbelor măriei sale și se bucura, ascuns, că i-a rămas pe umeri capul.

— Spune-mi tu, Ionuț Jder, cine sînt acele ființi care au ademenit pe Alexandru-Vodă? întrebă stăpînitorul cu același glas trudit.

Ionuț nu cuteză să răspundă.

Comisul Simion dădu lămurire.

Vodă se miră:

— Cine e această jupîneasă Tudosia de la Ionășeni?

— Măria ta, păru a se trezi prea sfințitul Amfilohie, adunîndu-și amintirile; după știința mea, a stă-tut mai demult la Ionășeni unul Petrilă. Iar soțul jupînesei Tudosia a fost nepot acestui Petrilă. Acest Ionaș, nepot al lui Petrilă, s-a prăpădit în dușmăniile și pribegiile cunoscute. Se află unul Constantin Aramă care stă și acuma lîngă Liov: e văr Tudosiei. Constantin Aramă are o soră mai mare pe care o ține unul Sava Blîndu, iarăși pribeg. Pe sora acestui Sava Blîndu o ține Mihule, pe care măria ta îl cunoști.

Voievodul făcu semn cu palma, ca și cum ar fi poftit să înlătore de la sine alîtea nume.

— Cînd ne întoarcem, porunci stăpînitorul, să mi se înfățișeze cneaghina și jupînița ei.

Acel glas înghețat cutremură din nou pe mezinul Jderilor.

— Să se deie acest răspuns lui Grigorașcu Jora, adăogă măria sa.

«Osînda Nastei e și osînda mea», se gîndea cu totul prăpădit Ionuț.

Domnul făcu iar semn ; coconul și ceilalți se traseră cîțiva pași, lăsîndu-l pe măria sa singur. În ochii lui Vodă erau alți nouri de întristare și de gînduri. Înainte de a chema pe dregătorii săi la sfatul de război și a asculta știrile alergătorilor care-l ajungeau neconținut pe cale, măria sa dorea, în sufletu-i întunecat și trupu-i ostenit, lumină și mîngîiere de la Dumnezeu. Părintele Amfilohie aprinse singur făclie lîngă argintul iconostasului și șopti Domnului său vorbe dulci în limba elină, care se tălmăcesc nu mai puțin dulce în graiul părinților noștri :

Au bătut asupra mea valuri și nu m-am clătinat ;
Au detunat trăsnete și am rămas ca de stîncă ;
Deoarece în mine stă puterea credinții
Întru Hristos, Dumnezeul meu !

Voievodul își făcu semnul crucii și rămase cu capul descoperit, îngenunchiat cu fața la răsărit și ascultînd slujba monahului. Dintr-acea zare a răsăritului venea puhoi de flacără și sînge asupra pămîntului său și a noroadelor sale. Se plecă adînc cu fruntea în pămînt, cerînd putere pentru izbîndă ; căci în această țară stă dreapta credință ; și aceste noroade sărmane lucrează fără șireclie, semănînd și păstorînd ; se bucură de rodirile muncii lor neasurînd alte seminții.

Curtenii, în marginea dumbrăvii de stejar, îngenunchiaseră și ei. În vale, la iazuri, călărimea descălecată se supuse deasemeni, în tăcerea împrejurimilor, pădurii și cîmpiei, sub soarele după-amiezii.

Domnul pofti de la sfințitul Amfilohie să asculte psalmul al nouălea :

Domnul este împărat în vecii vecilor !
Să piară păgîinii din pămîntul lui !
Ascultă, Doamne, dorința smeriților și întărește inima lor,
Pleacă urechea ta și fă dreptate orfanului și năcăjitului,
Ca omul cel de lut să nu mai împrăștie groază pe pămînt !

Vodă murmură și el stihurile, cîntîndu-le încet. Adîncirea aceasta în sine, cu totul în afară de clipa vieții, era încununată de soarele asfințitului. Din acel roș de aur, fărîmat în jaratic de țesăturile dumbrăvii, ieși asupra cîmpiei un șoim sprinten care rămase plutind în văzduh cu aripile neclintite, ca o cruce neagră. Măria sa încă nu se deșeptase din întristarea-i amară, ca să-l vadă, însă oștenii înțelegeau că a pogorît din cer harul biruinții.

Călăreți de pretutindenii, aducători de vești, așteptau în șirag lîngă Domn, ținîndu-și caii de căpestre. Erau aburiți de sudoare și ninși de pulbere. Ridicîndu-se, Domnul îi chemă deodată la sine și porunci dregătorilor săi să se apropie și să-l împresoare. Veștile viforului erau dintre cele mai înfricoșate. Nomazii năzuiau la Prut ; acolo îi aștepta oastea legată a lui Bodea spatat. Pînă acolo calea lor șerpuită era ca a unui pojar care merge dîră cu limbi de balauri înainte și cu coadă de zgură în urmă. În Lăpușna ocoleau cotrobăind satele și curțile boierești. De la Fălciu și Ismail se ridicau în coasta hoardei cetele de mai nainte poruncite și rînduite de Domnie, cu căpitanii de călărime domnească. Din olatul Cetății Albe trebuia să urce cu cea mai mare grabă călărimele gătite și căruțele cu puști, sub porunca

lui jupîn Mirza pîrcalab, ca să iasă între ceambuluri și apa Nistrului.

Acesta era semnul morilor de vînt de pe culmile din preajma Nistrului, care-și opreau aripile cînd și cînd și iar porneau. S-au văzut semnele pînă în ținutul Sorocei. Domnul avea o lucrare de ușor zîmbet primind asemenea adevărate. Rîndui cu dregătorii de față înaintarea puterilor sale cătră miazăzi tot în laturea Nistrului, pînă ce s-or întîlni cu cetele ieșite de sub codru la loc poruncit, ale unui boier tînăr al său cu numele Radu Gangur. Dacă a doua zi și a treia zi călărimile Domnului și ale Țării, umblind fără contenire, pot să așeze asemenea voloc mișcător între prădalnici și vadurile hotarului, atuncea Dumnezeu va binecuvînta strădania tuturor.

Încă nu se făcuse întuneric deplin, cînd călărașii își porniră șiragurile, avînd poruncă să umble toată noaptea pe răcoare. Indată purcese și Domnia cu panțirii și puștile.

Comisul Simion urmă pe măriia sa, cu slujitorii ce avea, ținînd lîngă sine pe mezin. Ca să-l ferească de privirea supărată a mării sale, umbla despărțit de curteni. Abia a doua zi la prînzișor, în niște văi care se chiamă Călmățui, în popas, măriia sa îi trimete poruncă «să iasă la vedere, cu toate ale sale bune și rele».

Ionuț se apropie ferit, în umbra fratelui său. Nu ridică fruntea spre înaltul stăpîn, nu răspunse zîmbetului de prietinie al coconului. Era supt la obraz de mîhnire și cu ochii cerniți. Scrijelitura de sabie de la tîmpla stîngă îi crestase și pata de jder : cînd arunca ochii săi spăriați pieziș din acea parte, înfățișarea lui, cu brăzdătura sîngerată, nu părea de om

pămîntean. Nu-și pusese legătură la ea de rușine, ca să nu se așeze în rînd cu babele ; nici n-o spăla, deoarece asta era rînduiala doftoricească a lui bădița Simion. Gheorghe Botezatu avea poruncit să-l ungă, sara și dimineața, cu oloi de pojarniță.

— Ce să fac, bădița Simion ? oftă el.

— Întăi să taci, îl sfătui comisul, și să te gătești a lucra cu vrednicie lîngă mine, așa cum te-am învățat la Timiș.

— Bine, bădița Simion.

Însă Jder cel mititel nu întreba ce are de făcut în lucrarea de arme care se pregătea, ci se chinuia să înțeleagă ce are să urmeze după aceea. Nu-și închiptuia că n-are să mai fie în viață, căci douăzeci de ani nu e vîrstă ci nemurire ; se temea că poate să-i lipsească Nasta, suflată la o parte de mînia domnească. Poate va avea parte să săvîrșească așa fapte, încît măriia sa stăpînul să-l bată pe umăr și să-l întrebe : Spune-mi, Jder, dacă poțtești ceva ! Se știe însă că măriia sa arar pune așa întrebări și-n cele ce hotărâște rămîne neînduplecat. Nu este nici o scăpare pentru jupînița Nasta și pentru maica ei cneaghina Tudosia, decît să le răpească tatarii, ca să scape cu viață ; iar după aceea el, Ionuț, să săvîrșească acele fapte minunate din poveste, ca să le găsească și să le scape din ghiarele zmeilor și căpcăunilor.

I-ar fi fost lui Jder cu mult mai ușor să-și închiptuie că două femei cu neamuri în Țara Leșască, vâzînd că stau în primejdie, ori din partea lui Vodă, ori din partea hoardei, nu au nimic alt mai grabnic de făcut decît să se puie la adăpost dincolo de hotar, în Republică ; însă cugetînd așa, Jder ar fi trebuit să primească, în judecata lui, o despărțire desă-

virșită de Nasta. Căci de la neamuri și din Lehia e mai greu s-o scoți decît de la tatari.

În noaptea de 19 august, amîndoi frații hodineau în iarbă alături, stînd cu fețele în sus spre stele și ascultînd ronțaitul cailor în iarba acelei vâlcele, unde făcuseră popas. Călărimile lui Vodă erau împărțite la alte capete de văi. Alaiul de curteni cu măriile lor trecuse în dumbrava de la Măr Putred, la marginea aceluia loc care se cheamă Pustia Sorocii. Unii boieri și dregători se împărțiseră în lărgimile acele nelocuite încă de om, ca să aibă caii îndestulare de hrană. Cîte stele clipeau sus fără conținere, atîtea tomnițe susurau pe întinderi nesfîrșite, în iarba nouă, țesută prin iarba veche. Aici nu pătrundea nimene cu coasa. Cel mai apropiat om stă la douăzeci și cinci de ceasuri depărtare cu piciorul. Pe acele întinderi trec oile sălbătăcite cu treisprezece coaste; uneori, în iernile grele, ajung pînă aicea zimbrii. Hălăduiesc aici, mai cu samă, niște vinători harnici care se cheamă lupi.

Pămîntul cînta în noaptea aceea spre stele pînă într-o adîncă depărtare c-un zvon aproape nesimțit. Prin acel zvon, comisul al doilea Simion Jder auzi a treia ori a patra oară suspinul amărit al mezinului său.

— Ionuț, dormi? întrebă el.

— Nu dorm, bădiță Simioane.

— Mi se pare mie, Ionuț, că tu ești intrat la grea slujbă.

— Ba văd, bădiță Simioane, că măria sa mă lea-pădă de la sine.

— Eu vorbesc de altă slujbă, băiete. E cu ochi negri, ori cu ochi căprii?

Jder cel mititel își mușcă buzele, cu inima înjunghiată.

— Răspunde-mi dacă am gîcit.

Mezinul tăcu.

— Trebuie să oftez și eu, mormăi Simion; slujba și suferința asta e ca vărsatul negru, de care nu scapă nimeni. Dacă ieșim mîni cu bine din vălmășag, te duc să te mărturisești părintelui Nicodim, ori muței.

— Pot să mă mărturisesc și domniei tale, scînci mezinul și, întorcîndu-se în culcuș, își rezemă fruntea de inima fratelui său.

Cu ochii închiși, comisul al doilea ascultă istorisirea lui Ionuț. Cînd feciorașul isprăvi, el deschise pleoapele și văzu că stelele lacrămează.

— Nu sînt întristat pentru suferințele tale, îi zise cuprinzîndu-l de după grumaz, ca să-l ție alături, nici nu mă supăr de prostiile ce ai săvîrșit; mi-i jale că încă nu ești barbat și mă tem să nu te prăpădim!

Mezinul simți că prin acel din urmă cuvînt se tînguia și comisoaia Ilisafta; nu se putea însă opri să nu rămîie păcătos și nătîng, supunîndu-se patimei lui, ca puterii unei stihii.

A doua zi s-a început cătră dumbrăvile de la Lipinți vînătoarea crîncenă a tabunurilor lui Mamac-Han.

Aveau șiraguri lungi de podvezi și bulucuri de robi care-i întîrziu în mers. Din urmă, de la toate capetele de codru, îi hărțuiau și-i mușcau ca niște cîni răi grămezi de țărani. Indată după asta găsiră închise drumurile pe care intraseră în țară. Nu erau închise de niște mișei cu părul vîlvoi și cu glasuri

spăimîntate, călări pe mîrtoage, ci de oaste cu bună tocmeală. Înțelepciunea mîrzacilor era să călăuzească taberele de cară la vaduri, nu să bată război. Deci după ce pipăiau călărimile din Țara-de-Jos, fereau calea lor mai spre miazănoapte, spre locuri în care chibzuiau să găsească lărgime. Nu tîrzie vreme se ivi nevoia ca să rupă împotrivirile. După deslănțuirea unor asemenea harțuri, începu a fi pentru prădalnici pagubă în podvezi și robi. Dintrodată în calea lor, în acea zi de 20 august, rămasă de pomenire, au stătut călărimile în leafă ale mării sale Ștefan-Vodă. Toată lucrarea de împungere și de încercuire țintuise a împinge pe mîrzaci pe unii în alții, din vale în vale, bulucindu-i la o singură ieșire.

Aici a fost zdrobirea lor. Bătuți de pe coline în preajma dumbrăvilor, unele din pîlcurile de nohai se îmbulzeau spre o scăpare ce părea deschisă, între două dealuri oable, care se îngustau și se deschideau iar, la cîmpia Nistrului. Cum intrau în acel pridvor strîmt, îi detunau puștile lui Petrea Hărman chelarul, încît, după un ceas, trecătoarea se iezi de leșuri. Atuncea, risipindu-se nohail cu spaimă și fără călăuză în toate părțile, au intrat oștenii domnești în ei cu săbiile, măcelărindu-i pînă ce le-au căzut brațele de trudă.

La al optulea ceas al zilei, comisul al doilea Simion, avînd cu el slujitorii și pe mezin, a însemnat într-un fund de rovină o îmbulzeală ciudată, în care nu era atît pregătire de război a nohailor cît fereală și pază. În asemenea ghem, prisăcarul știe că găsește totdeauna matca. Astfel comisul înțelese că acolo trebuie să se afle o mare căpitanie a lui Mamac-Han.

Avîntindu-și slujitorii într-acolo, comisul Simion Jder porunci mezinelui său să-și gătească juvățul. Iși trecu și el în cotul mîinii stîngi colacul de funie. Cum coborî pîlcul său spre rovină, ghemul de călăreți asiatici zvîcni înainte, lăsînd luptători în urmă. Cu aceștia se pâliră în săbii și în sulii unii din slujitorii lui Ștefan-Vodă. Comisul își duse cu repeziune calul în preajma celorlalți prădalnici și cunoscu numaidecît pe acel care părea căpitanie. Era un tinerel cu strai albastru. Nu purta platoșă de piele ca nohail de rînd. În cap avea coif de argint cu pană albă de struț, încovoiată pînă la ceafă. Iși ținea sabia goală în pumnul drept. În apropierea lui nu erau slujitori de rînd ci mîrzaci, unii bărbați cărunți. Slujitorii de rînd, puțini la număr, erau mai în laturi și aceia repezeau asupra urmărilor săgeți din fuga cailor.

Incordîndu-și arcul, Ionuț Păr-Negru întrebuiță asupra acestora meșteșugul său de vînător; pe cei cîțiva loviți îi lepădară caii în rîpă; ceilalți se răslețiră. Atuncea, apropiindu-se din laturi, amîndoi frații zvîrliră juvățurile. Calul tînarului cu coif de argint fu smuncit îndărăt și căzu. Astfel ghemul de mîrzaci, cu Emin Sidi Mamac, feciorul Hanului, a fost supus și întors spre culme, de unde mării sa Ștefan-Vodă avea priveliștea bătaliei.

Domnul lăudă pe comisul său cu plăcere, iar spre Jder cel mititel surise în treacăt, fără să-l laude și aproape fără să vadă. Pentru asta cea după-amiază de mare biruință și măcel, de eliberare a robilor și de poprire a zece sute de cară de pradă, n-a avut pentru Ionuț Jder decît clipe și picuri de otravă.

CAPITOLUL XIV

CELE DIN URMA VEȘTI DESPRE RAU-
TAȚILE PRĂDALNICILOR

Ștefan-Vodă a făcut la Lipinți groaznic județ, încît faima s-a împrăștiat ca un oleu alinător peste rănile din Țara Leșască. Pan Roman Granițki, bătrîn și învătăat pisăr al castelanului de Braslavia, a scris carte cătră un frate al său capelan de la Lublin, cum că nici un nomad prins în acea împresurare n-a ieșit de sub sabia oștenilor moldoveni; deasemeni a arătat mînia lui Mamac-Han, cînd a primit în tabăra sa de la Movilău, de ceea parte a Nistrului, veste despre robia lui Emin Sidi Mamac, fiul său prea iubit, și despre robia lui Sion Sidi Ahmed, fratele său. Indată împăratul hoardelor de peste Volga a sărit în sus, bătînd de trei ori cu piciorul în pămînt, și și-a zgîriat tîmpla dreaptă cu unghiile de la mîna stîngă și și-a smuls cu degetele celeilalte mîni barba; și a răcnit să vie în fața negrei sale străluciri o sută de războinici. Și a răcnit la acei războinici: că-i trimete solie la tabăra unui nechibzuit ghiaur, care a cutezat să oprească în prinsoare prinț din sîngele sfînt al lui Ghinghis-Han și Batie-Han. Și acel nechibzuit ghiaur să nu întîrzie nici o clipă, cînd va auzi porunca celor o sută de soli, să nu întîrzie nici o clipă de a slobozi cu daruri pe Eminec; iar de nu va face așa, apoi cît ține acea Țară a Moldovei, nu va rămînea sat și tîrg nedat pojarului și nu se va afla palmac de pămînt necutropit și nesfîrșit de copitele cailor; și nu va rămînea om trăitor de la Mare pînă la munte; și numai Voievodul și sîcnicii săi vor avea cruțată suflarea vieții, ca să le fie ochii fripți cu

suliță înroșită în foc, și să macine cu brațele lor malai sub harapnice, în saraiurile lui Mamac-Han; și muierile curții domnești se vor bucura de desmierdările slujitorilor grajdurilor strălucirii sale Mamac-Han și pe urmă vor fi lepădate în Marea Caspiei ca să fie hrană crabilor. Aceste vorbe să fie scuipate acelu ghiaur, a strigat prin spuma de mînie a buzelor sale Mamac-Han, și prințul să fie adus cu alai îndărăt.

Voievodul a dat celor fără de lege — mai arăta în cartea sa pan Roman Granițki — un răspuns dintre cele mai potrivite. Ieșirea nohailor în pradă nu era o faptă de război. Nimene nu le cășunase pagubă în pustia lor. Pojarurile, și morțile, și robiile, cine putea să le judece cu omenească judecată? și la ce divane să fie înfățișare? Dacă Dumnezeu rînduiește pedepse nelegiuitorilor și pe lumea asta, apoi la anume faptă nu poate fi răspuns decît atare plată. Dacă Dumnezeu a dat izbîndă oșteanului lui Hristos de la Moldova, atuncea a pus și în brațul său județ. Și nu poate fi pentru hoarde altă măsură decît aceea care se potrivește cu firea lor. Acest județ deasemeni cătă să fie astfel întocmit, încît să contenească răcnetele suferinților și toate noroadele din Lehia și din olatul Moldovei să simtă dulceața răzbunării.

A da înapoi pe Emin Sidi Mamac, adăogea cinstitul diac de la Braslav, ar fi fost și cu desăvîrșire imoral. A te supune mîniei unui prinț sălbatic, înseamnă a-l îndemna să vie încă o dată în pradă asupra lumii, în cel mai scurt timp. Județul mării sale Ștefan-Vodă are deci și o lature politică, deoarece, pentru un răstimp, asigură lumii pacea dinspre partea pustiei. Cuminte și binecuvîntat de noi clericii a

fost, prin urmare, răspunsul dat, punându-se în țapă nouăzeci și nouă de soli, și desfăcînd în două pe Emin Sidi Mamac; și trimeșindu-se al o sutălea sol, însemnat la urechi și la nas, ca să deie samă stăpînului său Hanul de toate cele întîmplate.

Așa a fost cutremurul lui Mamac, încît într-o singură noapte și-a învîrtejit tabunurile spre Nipru. Ceea ce dovedește că Voievodul a cugetat și a săvîrșit bine, pentru care lucru noi am dat binecuvîntare; pe cînd luminăția sa Craiul nostru Cazimir lenevește în chilotă și poruncește să i se aducă în așternut mîncarea, pe care-i place s-o stropească cu vin de Rin; iar după ce mîncă și bea, se întoarce pe cealaltă coastă, oțînd cu mulțămire că are pace, își trage așternutul peste cap și doarme pînă la ceasul al șaselea.

Pe cînd comisul Simion și mezinul său urmau alaiul lui Vodă prin locurile bintuite de hoarde, Gheorghie Botezatu Tatarul suia în sus spre hotarul Țării Leșești, ca să afle vești din părțile Ionășenilor. Asta se făcuse din porunca lui Simion Jder, din dragostea de a aduce o zare de lumină în ochii mezinului. Feciorașul urma pretutîndeni pe fratele său, fără pofță de mîncare și fără vlagă, ca un mînzoc bolnav. Simion îi pusese mîna pe frunte și o găsise fierbinte, îl întorsese cu ochii spre el și-i văzuse luminile înegurate; deci îl bătuse pe spate, socotîndu-l în mare suferință, și chibzuise să-i ia sînge cu stricneaua, după rînduiala nălbarilor de la Timiș. Apoi, cugetînd altfel, îl mînase la Ionășeni pe tatar.

La 3 a lunii septemvrie, s-a făcut sfințirea ctitoriei nouă a Putnei, închinată de cătră măria sa Ștefan-Vodă sfintei Fecioare. La acea minunată laudă, cătră

care a stat îngenunchiată curtea întregă a Moldovei și cătră care s-au plecat în preajmă oștile și noroadele, și-au înălțat viersul spre Domnul Dumnezeu șazeci și patru de preoți, episcopi și monahi. Prea sfințitul Iosif de la Neamțu a rămas stăpîn la ctitoria Putnei. Sfințitul Silvan s-a închinat măriei sale și a încălecat purcegînd să ieie în samă stăreția de la Neamțu. Intre tovarășii prea sfințitului Iosif, veniți cu el la luminarea Putnei, se afla și părintele ieromonah Nicodim. Deci cuvioșia sa Nicodim a încălecat și el, ca să întovărășească la Neamțu pe starețul său cel nou. La alaiul stăreției nouă s-au adăogit și comisul Simion cu mezinul.

La 5 a lunii septemvrie cuvioșia sa Nicodim și frații săi treceau prin Suceava; iar la 7 septemvrie suiau muntele de la Rîșca și coborau în cealaltă parte, la Neamțu, prin aceleași poieni pe unde umblase, în primăvară, și alaiul domnesc. Ionuț Păr-Negru văzu cu întristare locuri altădată înflorite și zvonul clopotelor i se părea o cîntare de prohod.

Soborul ieși cu făclii la apa Nemțișorului, întru întîmpinarea starețului Silvan. Părintele Nicodim călăuzi pe oaspeții săi sub pădurea de brad dinspre Pocrov, la chilia sa. Fratele Gherasim îi văzuse de departe și le deschise poarta.

— Binecuvîntează, părinte, strigă el, rînjind cu bucurie.

— Binecuvîntat să fii, frate Gherasime, îi răspunse ieromonahul. Dacă te grăbești să ne aduci două căldări de apă de la fîntină și ne scoți scaune în pridvor, la umbră, îți prorocesc fericirea cea din veac.

Fratele Gherasim, om cărunt și uscat, dădu fuga cu mare hărnicie cătră răsplata sa, cugetînd că mulți

vlădici, după cit arătau, în icoanele lor, zugravii monahi de la Aton, și mulți boieri ai lumii vor sta în gura balaurului, ca să coboare scara iadului la focul nestins; pe cînd el, după binecuvîntarea starețului său, se va sui la scaunul Împărăției veșnice.

Pregăti albia de lemn sub nucul cel mare, aduse într-o strachină făină aspră de malai și sopon și lăsă pe călători să-și curățe pulberile și să-și limpezească fețele. Mezinul întîrzia la cai.

— Poftește și domnia ta, jupîne Ionuț, îl îndemnă fratele Gherasim.

Ionuț se împotrivi:

— Eu n-am nevoie de nimic.

— Ba să vie domnia ta numaidecît; așa poruncește părintele Nicodim; trebuie să te spăl și să te grijesc, ca să stai la cetania sfinției sale.

Mezinul oftă cu amărăciune.

— Văd că tare ești domnia ta slăbit și întristat, se miră fratele Gherasim. Ai avut pălitură de sabie ori de săgeată?

— Sînt săgetat.

— Se vede. Fie asta, fie alta, să-ți cetească părintele Nicodim și-ți depărtează răutatea. Așa am fost eu bolnav de lungoare și, cu cetitul cuvioșiei sale, m-am tămăduit. Am fost altă dată întru mare întristare pentru o pagubă de șaiszeci de groși. Mi-a cetit și am dobîndit mîngîiere, ceea ce-i mai de preț. Acei bani prăpădiți am să-i aflu pe ceea lume.

— Eu am prăpădit altele, frate Gherasime.

— Orice-ai fi prăpădit, ai să afli.

— Cînd?

— La învierea a doua, jupîne Ionuț, cînd nu se mai poate tăinui nimica. Atuncea au să se arate și

hoții, cu averea mea. Au să vie să mi-o puie la picioare. Are să mi se adaoge și dobîndă.

— Bine; să aștept pînă la acea înviere, se supuse feciorașul, urmînd cu fruntea plecată pe fratele Gherasim la căldarea cu apă.

Frații săi îl așteptau în pridvor. Apa luase de pe obrazul lui o mască de pulbere; fața îi apărură mai tristă în soarele pieziș și ochii mai adînciți de cearcane.

Ieromonahul îi puse mîna pe creștet.

— Ionuț, fratele meu, îi zise el c-un glas blînd. Întristat am fost cînd am văzut, la Putna, acești ochi. Mai întristați au să fie bătrîinii, cînd ai să ajungi la Timiș. Boala ta-i iute, după cit am înțeles de la comisul Simion, dar trece. Trebuie să te mărturisești; și să cerșesc de la Dumnezeu pentru tine răbdare și bărbăție.

— Da, badiță Nicoară și părinte Nicodim.

Dintrodată mezinul începu să plîngă cu amar, grămădindu-se lingă Simion. Acesta îl bătura pe umeri, îl supuse în genunchi sub patrafirul ieromonahului și se depărtă, coborînd treptele în ogradă.

Părintele Nicodim ispiti cu luare-aminte și cu răbdare pe mezinul său și-l mustră pentru faptele-i rele. Apoi îi ceti cuvinte de iertare din cartea cu scoarțe de piele. Feciorașul se simți mai ușurat și zîmbi trist fratelui său.

Atuncea se întoarse și comisul Simion.

— După o zi de ajunare, se cuvîna flămînzilor hrană, zise el cu o părere de veselie și cercetînd în treacăt pe mezin. Fratele Gherasim ne aduce o fierătură de pește și hribi copți. Asta-i mîncarea pe care și-o pregătise pentru sine; eu l-am încredințat că-i

pentru noi. Se știe că nu este alt pește mai gustos decât boișteanul de Nemțisor.

Călugărul și comisul se veseliră. Ionuț își strimbă obrazul, făcînd o silință să pară și el bucuros. Nicodim clăti din cap, privind lung la Simion.

— Dumnezeu să dea liniște răzvrătiților... șopti ieromonahul.

Ionuț privi pieziș pe tovarășii săi.

Se așezară în jurul mesei. Fratele Gherasim aduse cina. Ieromonahul o binecuvîntă.

Pe cînd stăteau în tăcere, cu bucatele încă neisprăvite, în lumina asfințitului de început de toamnă, sunară copite de cal în bolovanii potecii și un călăreț se opri la poartă. Mezinul sări ars din locul său, repezînd la o parte mîncarea.

— Stai liniștit la locul tău, nebunule, îl muștră cu asprime ieromonahul. Nu-i nevoie să te grăbești cătră vești rele.

Ionuț șovăi și se întoarse căzînd la locul său, cu brațul pe masă și rezemîndu-și fruntea de cot. După înfățișare, tatarul nu se arăta vestitor plăcut. Iși părăsi calul la șopron și veni furișat și neguros spre stăpîni. Iși lepădă cușma și se zgredînd cu asprime la tîmplă și la ceafă.

Comisul îl îndemnă :

— Apropie-te, Botezatele, și grăiește.

— Jupîne comise al doilea, răspunse slujitorul, după porunca ce mi-a fost dată, am fost la Ionășeni și n-am găsit pe jupîneasa Tudosia. Cum s-a întîmplat învîlmășeala știută, nici n-a mai așteptat ziua. A poruncit să se puie caii cei mari la căruță, a luat pe fată și s-a dus la neamuri în Țara Leșască.

— La care neamuri ?

— Asta am vrut să știu și eu numaidecît. Am întrebât pe slujitori : la care neamuri și unde ? Ei mi-au dat răspuns că, după a lor socotință, jupîneasa Tudosia s-a dus la o soră a sa nu departe de Liov. După cîte s-au întîmplat — mă sfătuiesc eu cu oamenii de acolo — e greu de înțeles cînd are să se întoarcă. A luat blănurile și straietele. Au spus țigăncile cum că a luat și un pieptene de fildeș. Apoi dacă a luat și pieptenele de fildeș, gata. Semn că-și păzește capul. Cum stam noi de vorbă, treceau oameni fugari din Țara Leșască. Erau spăriați de urgie și căutau o scapare la noi. În stăpînirea Craiului nu mai era nici o rînduală. Dregătorii se trăsaseră în lăuntru ; slujitorii fugiseră să se închidă în Cetate la Cameniță. Văzînd eu că toate umblă vrainște, după îndrăzneala unora și altora, mă gîndesc să trec în Țara Leșască. Dacă trebuie, mă duc pînă la Liov. Acolo se află jupîn Dămian, fecior al stăpînului nostru ; are cine mă ocroti și mă pune pe drum bun. Umblu eu căutînd, întrebînd. Văd jaf și pojar pretutîndeni. Morți prin toate rîpîle și pe sub toate gardurile. Curțile boierilor sparte ; unii șleahțici căzuți sub harapnic ; unele cneaghine sub coviltirul căruțelor tătărăști. Nu mai departe decât patru zile de cale, la Hanul Craiului, lîngă un sat cu numele Somotroc, am aflat ce s-a întîmplat cneaghinei Tudosia. Am aflat că a stat în popas o jupîneasă de la Moldova, cu slujitori și roabe. Cum umblau trîmbele de necredincioși pîlînd ba aici, ba dincolo, oamenii stăteau cu sufletul la gură gata de fugă. Căruța jupînesei umbla cu întîrziere și cu fereală. Nu era teamă numai de nohai ; ieșiseră în pradă la drumurile mari și mulți dintre mișeii localnici. Era după amiază și toți plecau urechea și miroseau vîntul ; cînd iaca, dau tatarii într-o mică de

ceas. Au luat tot, s-au dus. Mie tot nu-mi vine a crede, pînă ce nu dau peste un slujitor de la Ionășeni. Cum rămăsese acela, ascuns într-un horn de sobă, minune este. Era urît ca dracu — și rînjea la mine. De la dînsul am înțeles desăvîrșit că așa a fost cum mi se spune. Am luat pe acel om cu mine și l-am întors la Ionășeni. De acolo am venit să spun ce este. Am aflat ieri în Suceava de trecerea domniilor voastre și, luîndu-vă urma, am venit și eu la sfînta mănăstire.

Ionuț înălțase încet-încet fruntea, privind cu ochi rătăciți pe slujitor.

Intrebă șoptit ceva. Glasul nu i se auzea.

Botezatu își plecă urechea, venind lîngă el.

— Au răpit-o pe jupineasa Tudosia, incuviință el, răspunzînd întrebării șoptite.

Mezinul murmură iarăși.

— Nu! se apără Gheorghe Tătarul; în afară de acel slujitor n-a mai scapat nimeni. Vrea să știe — lămuri el șoapta celui copil bolnav cătră frații lui mai mari — vrea să știe dacă a fost luată și jupinița Nasta. Apoi eu de cînd spun că a fost luată.

Ionuț se îndirji privind în juru-i și rîzînd rătăcit.

— Gata, bădiță Nicoară și părinte Nicodim, zise el deodată.

— Stăi, Ionuț, unde vrei să te duci? îl stăpîni cu brațele călugărul.

— Gata; de-acuma nu mai este nevoie de nici o muștrare.

— Bine, nu te-om mai muștra; te ducem acasă, la Timiș.

— Ce să fac la Timiș? Nu mă duc la Timiș.

— Atuncea rămii aicea, la mine.

— Bădiță Simion, scînci feciorașul, nu mă lăsa aici, și poruncește Botezatului să lipsească din fața mea.

Simion îl privi nedumerit; apoi se întoarse spre slujitor:

— Stringe de pe masă, Botezatele, îi porunci el. Du-te de minincă și te hodinește. Mini dimineață ne întoarcem acasă.

Mezinul se frămînta, într-aceeași nemulțămire. Călugărul se așeză lîngă el, cu aceeași blindeță.

— Numai Dumnezeu făptuiește și judecă înțelept, zise el.

Ionuț ridică ochii, privind în laturi; părea a înțelege cu uimire ceva: ori că e o pedeapsă a Nastei, ori e o pedeapsă a lui.

Într-adevăr, în mărturisirea ce făcuse părintelui Nicodim, credința frăției lui de cruce se dovedise întinată; și pentru asta i se ceruse iertare de la Dumnezeu. Acuma întîmplarea pe care o vestise Tatarul îi venea ca o ispășire crudă. Indirjirea lui de o clipă slăbi: începu a se tîngui, scîncînd.

Din liniștea în care părea că stă, comisul Simion zvicni dintrodată în picioare, plimbîndu-se de colo-colo prin pridvor, ca într-o cușcă. Pinterii îi sunau îndesat.

— Ascultă, Ionuț, grăi el oprindu-se în fața feciorașului, cu brațele încrucișate pe piept. În ziua cînd am prins amîndoi pe feciorul Hanului, am socotit că ai trecut în rîndul barbaților și m-am mîndrit cu tine. Se pare că m-am înșelat. Înțeleg că ai vrut să străpungi pe Botezatu; te-ai uitat dușmănos și la noi; ai stat gata să te izbești cu fruntea în părete: asta s-o faci numai după ce ți-or crește coarneau. Văd că trebuie să mai mînînci nouă oacă de sare, pînă ce vei

fi vrednic să întri în sfatul barbaților. Tu încă nu înțelegi ce se chiamă barbat — adică acel om care nu-i ouat și clocit, ci fătat. Barbat e numai acela care leapădă de la el slăbăciunile și lacrimile. Când dă cu piciorul, când prinde în pumn, toate i se supun. Descalică lângă o muiere; pe urmă încalică și se duce cu altă floare la ureche. Acuma, după starea în care te afli tu, ar fi frumos să-ți ținem și noi tovărășie, eu cu părintele Nicodim, bocind gros, ca niște buhai de baltă. Să treacă un om pe la poartă și să steie cu mirare; să zică: Hm! se cunoaște că aceștia-s feciorii comisului Manole Păr-Negru de la Timiș. Asemenea blăstămăție vrei domnia ta să se întimple, ca să ajungem ocară lumii!

Mezinul se holbă de disperare, păbind cu piciorul în pământ și răcnind:

— Când am vrut și am spus eu asta, bădiță Simioane?

Călugărul zîmbi cătră sine însuși.

— Dacă n-ai spus, se apără Simion, și dacă nu dorești, atuncea rămîn eu de minciună. Dar dacă vrei să mă dovedești de istov, du-te și-ți cufundă capul într-o caldare cu apă rece. Trebuie s-ajungem cu alți ochi la Timiș, ca să nu spăriem oamenii de-acolo.

Sara, cei trei frați au făcut un legămînt, despre care a fost înștiințat și Gheorghe Botezatu Tatarul, să nu se spuie la Timiș jupînesei Ilisaftei comisoaia decît ceea ce se cuvinea din întîmplările petrecute. I-a fost dragă băiatului o fată și cea fată nu se știe ce s-a făcut în vârtejul din urmă al tatarilor. După unele știri, se pare că a fost furată de acei căpcăuni; dar crezămînt deplin nu poți pune pe vorbele unui slujitor înfricoșat, care n-a văzut nimic cu ochii lui.

Cît a fost învăluirea prădalnicilor, el a stătut ghemuit în hornul sobei. După ce s-a liniștit împrejurimea, el a ieșit și s-a uitat incolo și încoace. N-a mai văzut căruță și slujitori, dar nici oameni ai locului care să-i spuie anumit ce s-a întîmplat. Deci mama și fata poate să fi scăpat într-un ascunziș. Ori chiar dacă le-au luat nohail în acel ceas, se poate să fi scăpat după aceea printr-o împrejurare fericită. De multe ori se întîmplă nohailor de-i lovesc din urmă cu repeziciune bărbați vrednici și scapă din ghiarele lor și prada și robii. Asemenea pățanie au avut tabururile lui Mamac-Han nu mai departe decît în trecutele zile, în prădăciunea lor de la Moldova, cînd i-a prins în voloc Ștefan-Vodă și le-a luat înapoi tot ce prădaseră, punîndu-i să dea dobîndă pe deasupra în-săși viața lor, deoarece din acea impresurare n-a mai scăpat nici un războinic negru. Asemenea fapte s-au mai petrecut, în zilele de demult, și în Țara Leșască, la o altă prădăciune a nohailor. Cînd a venit Cotorobai Mirza cu ceambulurile de-a prădat în Podolia, acu douăzeci și doi de ani, s-au luat pe urma lui boieri leși cu oști și cu sprijinul castelanului de la Bar; și pe cînd tatarii au stat ca să-și apere dobînda, i-au pălit din cealaltă parte cazaci de la Pragurile Niprului, răpindu-le furțișagul. Atuncea iarăși au scăpat robii. Deasemenea, altă oară litvanii și-au întors de la tatarii dobînda și robii.

Toate aceste povești le spunea cu meșteșug ieromonahul Nicodim, ca să îmblînzească suferința Jderului celui mititel și să-i deschidă o zare de nădejde. Astfel, după ce s-a odihnit Ionuț în cea noapte la Neamțu, s-a putut întoarce la Timiș cu al doilea comis Simion avînd o înfățișare omenească.

Era cu obrajii alunghiți și sarbezi, însă zîmbi ca și altădată comisoaiei Ilisaftei. Îi sărută amîndouă mîinile și primi să-și cufunde nasul în busuioc la pieptul dumnisale; sărută mîina comisului și-i primi cu fruntea plecată binecuvîntarea.

Faima războiului mării sale Ștefan-Vodă era ajunsă de multe zile la Timiș. Deasemenea ajunsese acolo o bună-vestire despre fapta comisului al doilea și a mezinului său. Venise cel dintăi să se laude cu prinderea lui Emin Sidi Mamac însuși jupîn Cristea vistiernicul; căci fapta aceasta, din clipa împlinirii ei, devenea a tuturor feciorilor lui Manole Păr-Negru. Lumea nici nu vorbea într-alt chip despre întîmplare. Feciorii comisului Manole Păr-Negru au prins pe puiul lui Mamac-Han. Se cuvine deci să ne fudulim de asemenea ispravă a noastră.

Dar a mai fost ceva, ce nu se poate bine desluși, se mira jupîneasă Ilisaftei. Mulțămirea luminatului stăpîn Ștefan-Vodă a fost să desfacă pe Ionuț de la înalta sa milă. Asta pe de o parte nu-i rău, căci bucură pe părinții săi care-l jeleau, ca și cum ar fi fost pentru totdeauna prăpădit; însă iată în ce chip plătesc domnii din lumea aceasta credința și vrednicia celor mai buni slujitori! Așa se întîmplă și cu un oarecare comis, pe care nu știm bine cum îl chiamă, carele a umblat în pribegie cu măriia sa, robindu-și credința, suferind de nesomn și foame, cunoscînd boli și răni și care stă la Timiș uitat. Cînd și cînd ne aducem aminte de el și ne bucurăm; dar după aceea îl lăsăm să se usuce acolo unde se află.

— Aș socoti, jupîneasă Ilisaftei, zîmbi comisul, că mai sănătos este să nu ne amestecăm în treburile Domniei. Acel despre care pomenești domnia ta se află mulțămît întru ale sale.

— Eu știu că-i mulțămît domnia sa, dar nu-s mulțămîți alții, se răsuci comisoaia Ilisaftei. Putere-ai domnia ta să-mi arăți de ce a lepădat de la sine măriia sa pe feciorul acelui comis?

— Ți l-a trimes domniei tale, ca să te bucuri de vederea lui.

— Mă uit și-l văd, dar nu mă bucur, cinstite comise. Căci eu i-am dat mării sale fecior ca o floare. Ș-acuma uită-te și vezi ce ne trimete înapoi. De atîta milă și de atîta bine, i s-au tras obrajii acelui fecior al comisului, și i s-au stîns ochii.

Simion se amestecă.

— Muță, zise el blînd, întrebă domnia ta pe Ionuț și ai să afli că măriia sa stăpînul nostru nu-i întru nimic vinovat.

— Dar cine-i vinovat?

— Să-ți spuie el singur.

— Alei! își pocni comisoaia palmele, ridicîndu-și ochii la înălțimea stîlpilor pridvorului, nu cumva s-a găsit o scorpie, care l-a mușcat de inimă?

Ionuț clătină din cap, dintrodată înegurat:

— Nu-i scorpie, muță.

— Nu-i scorpie? dar ce-i, dragu mamei? Spune-mi numaidecît unde-i, să mă duc să-i mulțănesc.

Comisul al doilea Simion se întoarse în loc privind în lungul drumului spre valea Moldovei. Dintr-acolo venea la deal o trăsură verde cu cai negri. Mezinul nu răspunse deocamdată strigătului jupîneasă Ilisaftei.

— Muță, grăi el apoi cu stăpînire, aceea despre care vorbești poate a fost răpită peste Nipru.

— Vai! se miră comisoaia, crescîndu-și ochii sprîncenați; cînd a putut da peste tine, Ionuț, așa

vînt repede ? Tu nu știai nimic despre acestea, dragu mamei ; și cum ți-ai luat zborul, ai căzut în laț. Cine-a fost ? tare sînt doritoare să-i aflu numele. Și din ce neam este ? tare m-aș mira să fie dintr-un neam cumsecade. Și cu ce șirelicuri a umblat ? căci nu poate să fie decît o vadană care umblă cu înșelăciuni. Și dac-au luat-o nohăii, apoi eu oi da un să-rindar de mulțămire.

La toate aceste întrebări, mezinul încerca să răspundă și nu putea pune decît vorbe răzlețe ici-colo. Totuși comisoaia Ilisaftha nu pierdea nimic din ce putea fi pentru dumneaei o lămurire și îndată statornic locul, starea și numele.

— Atuncea dacă-i o fată de boier, trebuia s-o știm și noi. Am fi putut s-o aducem aici, ori ne-am fi dus noi acolo. Am fi aflat ce urmări are și ce zestre i se pregătește. Dar copiii din ziua de azi nu mai au dragoste și frică de părinți.

— De ce să vorbim, muță, despre ce nu mai este ? mormăi Ionuț amărît, fără a privi pe nimeni.

— Dragă copile, se răsuci spre el comisoaia Ilisaftha, dacă mi-i scris să am asemenea noră, se întoarce ea și de la Han-Tatar. Nu întirzia și mărturisește toate, ca să vedem ce este de făcut. Nu este fapt care să nu poată fi deslegat, nu este durere care să n-aibă descîntec. Știu, dragu mamei, c-am s-o visez la noapte venind împotriva-mi cu paloșul, ca să mă răpuie.

Cu minile, cu ochii, cu spaima, așa de mare și de groaznică o închipuia jupîneasa comisoaia pe acea noră, încît mezinul zîmbi și se înduioșă amintindu-și de un gingaș și subțirel trup, care se alăturase într-o noapte de el, în fîn, împungîndu-l cu sînișori bouri.

Toate aceste lămuriri comisul Manole Jder le asculta cu destulă liniște.

— Asta-i ucenicia oricărui barbat, zise el. Slujitorul măriei sale să mînințe și să doarmă ; iar de mîni să-și urmeze slujba cu jupîn al doilea comis.

Băgînd de samă că s-a apropiat trăsura cu caii negri și că într-însa se află numai strălucita înfățișare a Candachiei, bătrînul își îndesă cușma în cap și porunci lui Simion să-l urmeze în deal, la ceairul tretinilor. Amîndoi bărbații trecură în odăi și de-acolo, pe dindos, la saraiuri și la poteca Timișului de sus. Ionuț pîndi și el clipa prielnică și se strecură în chilioara lui, simțînd nevoie de singurătate. Jupîneasa Candachia coborî cu zîmbet, cu îmbrățișări, sărutări și vorbe asupra jupînesei Ilisaftha.

Comisoaia înțelegea prea bine că nora dumnisale vine să ispitească și să afle toate cile se pot afla ; de aceea își strînse buzele cu oțărîre. Nu-i nevoie să mai iasă zvon în lume despre dragostele copiilor și răpirea tatarilor. Cum a afla Candachia aici două, pînă dincolo înmulțește și face nouă. Altfel știe să se sulemenească și să poarte cercei de aur în zi de lucru. Știe să încînte și să îmbrobodească pe vistiernic, de-o lasă să umble singură. Din cîte treburi are o jupîneasă în ziua de azi, Candachia nu se poate anina cu minile măcar de una. Vine să întrebe de jupînițele de la Ionășeni.

— Ți-a spus cum o chiamă ? întrebă într-adevăr, cu mare curiozitate, vistierniceasa.

Comisoaia Ilisaftha se miră nespus :

— Cine să-mi spuie ?

— Ei, cine... Știi domnia ta prea bine și te-ai așteptat de la început la asemenea isprăvi de la Făt-Frubi-

mos care s-a dus în lume după Ileana-Cosânzeana
L-am văzut eu cum îi umblau ochii în ospătăria aceea
de la Suceava.

— Care ospătărie de la Suceava ?

— Este acolo o ospătărie. Adică era ; acuma nu
mai este. Cel mai bun lucru pentru un june nu era
acolo mîncarea și băutura, cît o leașcă pe care o
chema pana Mina.

— Nu știu nimica din toate acestea, se uimi comi-
soaia. Am aflat ceva despre o copilă a unor boieri
de la Ionășeni.

— Nasta.

— Cum ?

— O chiamă Nasta. Fata jupînesei Tudosia. Cum
a fost cea bătalie la drumul mare în noaptea de
Sîntămărie, Vodă s-a supărat și dintr-asta i se trage
băietului nostru urgia. Nu-ți mai spun că pana Mina
și Iohan Roșu n-au mai ieșit la lume din tainițile
Cetății. Măria sa s-a mai îmbunătățit cînd a fost prins
feciorul Hanului. Pe cocon l-a muștrat cu blîndeță,
de și se pare că Alexandru-Vodă ar fi fost mai vi-
novat.

Comisoaia Ilisafă sta ca pe jar, negăsindu-și
astîmpăr, pînă ce prinse firul pățaniei Jderului celui
mititel. Atunci zîmbi și deveni și domnia sa tainică,
dînd a înțelege că știe mai multe. Atîtea știe, încît nu
le-ar putea isprăvi într-o noapte. De altminteri băie-
tul e aici și el le cunoaște mai bine decît oricine.
Unele cîte le arată jupîneasa Candachia sînt așa, al-
tele însă s-au petrecut cu totul altfel.

— Ce-i de făcut ? se jeluia nora, împreunîndu-și
palmele și scînteindu-și cerceii ; așa am cumpărat,
așa vînd. Foarte într-ascuns se șoptesc toate acestea

la curtea Sucevii și unele din ele nici măria sa Vodă
nu le știe bine. Poate altele să se descopere mai pe
urmă. A vorbi de ele e cu primejdie ; de aceea te rog,
dragă soacră și jupîneasă Ilisafă, să nu mai afle
nimeni și să rămîie numai între noi.

— Dar cum îți închipui dumneata, noră, că aș fi
eu în stare să dezvăluiesc asemenea taină ? Cum o
ții dumneata, așa o țin și eu. După toate cîte s-au
întîmplat, sîcote că cea fată a Tudosiei nu s-a mai
întoarce de unde-i dusă.

— Parcă se știe unde-i dusă ?

— Se știe prea bine. Dacă dorești, pot să-ți spun.
Din moarte și de-acolo puțini se întorc.

Nesimțit, ieșise în acest timp la ușorul pridvorului
Chira cămărășița, așteptînd un răstimp cît de mic, ca
să ceară de la stăpîna sa o poruncă. Dar sfatul ju-
pîneselor nu conteni multă vreme, pînă la ceasul al
șaselea, cînd soarele de septembrie ajunse la amiază,
împrăștiind o puzderie de aur asupra acelor locuri
tihnite. Zvoana lumii și a prădalnicilor era acolo abia
simțită, între puține ființe omenești ; pe cînd miriștile,
otăvile, zăvoaiele aromeau sub liniște, iar matasa
funigeilor părea abur țesut în adierea moale a zilei.

CAPITOLUL XV

PE NEAȘTEPTATE, IONUȚ PUNE LA
CALE CEA MAI MARE NEBUNIE

Mai bune decît descîntecele jupînesei Ilisafă și
desfacerile Chirei cămărășiței, au fost poruncile co-
misului Manole și doftoriile lui Simion, ca să scoată
din Jderul cel mititel amorțirea ce-l cuprinsese.

Înainte de ceasul întâi al zilei, cînd scînteia brumărelul pe colnice, amîndoi frații erau călări pe sub streșina pădurii, dînd ocol închisorilor. Uneori se opreau sub cireși cu frunzele pălite, roșii ca o aramă nouă, și ascultau în poienile dinlăuntru mugetul cerbilor. Coborau la adăpători, unde se băteau și nechezau subțire mînzocii călăuziți de îngrijitorii lor; după aceea poposeau la caii de patru ani, sub șoproane, unde erau pregătite meșteșugurile de scopire. Erau și alte lucrări de îndeplinit într-o herghelie mare ca aceea. Erau nebuni ce trebuiau potoliți și nărăvași de întors la cumișenie. Ionuț Jder era foarte lăudat pentru îmblînzirea sălbaticilor. Pînă la amiază era atîta frămîntare și atîta lucru, încît amîndoi frații cădeau de trudă în umbrar; îmbucau repede bucatele trimese de la curte și se întorceau pe spate, închizînd ochii și lăsîndu-se mîngiați de sîrmele de aur pe care le strecura soarele prin crengi în adăpostul lor. Abia ațipea mezinul, și comisul al doilea strănuta cu zgomot, făcîndu-l să tresară.

Pînă într-amurg deasemeni nu era pentru Ionuț hodină.

Gîndurile — dovedise comisul cel bătrîn — sînt cei mai harnici dușmani ai omului. Nu-i altă doftorie pentru Jder cel mititel decît să cadă butuc în culcuș și să doarmă somn fără vise. Cu toate acestea demonii care se chiamă gînduri găseau chip să-l cerceteze și-l cercetau mai ales atuncea cînd el părea mai alinat. Orice rană deasemeni are vindecare, adăogise bătrînul comis Manole. Omul, chiar tînăr, are mai multă înțelegere decît un cal; s-ar putea spune că are și înțelepciune; deci acolo unde calul sare în două picioare și bate cu copitele, omul stă pușintel

și cugetă. De aceea vracii au pentru cai alte meșteșuguri și pentru oameni altele.

Intr-o sîmbătă, cătră sfîrșitul lunii septembrie, amîndoi frații coborau la curte înainte de asfințitul soarelui, ca să dea samă bătrînului comis de slujba lor și să primească alte îndreptări pentru alte treburi. Găsiră la odaie un cal străin; argații îi luau șaua și-l grijeau. Comisul Simion cunoscuse calul.

— Avem veste de la fratele nostru Dămian, dădu el lămurire lui Ionuț.

Mezinul căscă de trudă. Ajungînd la pridvor, văzu pe Iosip slujitorul de la Liiov, și se bucură întrucîtva, ca de o cunoștință veche. Ii rămăsese plăcută amintire de sfatul de la focul gospodarilor, în noaptea Înălțării, cînd se întorcea singur la Timiș.

Slujitorul neguțătorului Dămian se închină cu voie bună înaintea fraților. După asta se întoarse iar la comisul Manole.

Sosise în prag, ca s-asculte numai c-o ureche, și jupîneasa Ilișafta; dar, cum aflase vestea cea bună, se așezase pe divan în cuibarul domniei sale.

Vestea cea bună era că jupîn Dămian, neguțătorul, se afla pe cale, cu trei zile în urmă, venînd să se închine lui Vodă, la Cetatea Sucevii, și să-i aducă niște prea frumoase pielcele de soboli. Acele pielcele le promise de pușină vreme prin Țara Rusească tocmai de la Marea de ghiață și-i făceau numaidecît trebuință măriei sale pentru un strai femeiesc; de unde se înțelege că nu tîrzie vreme Vodă are să aducă la curtea sa Doamnă nouă.

— Am primit și noi asemenea veste, dădu încredințare jupîneasa Ilișafta, are să vie Doamnă la noi

o mireasă tocmai de dincolo de Marea, fiică de împărați pribegi, fugari de la Țarigrad.

— Eu despre asta nu știu nimica, ridică din umeri comisul cel bătrîn. Să fie blagoslovită acea Doamnă, care va fi, ca să poată purta sobolii aduși de feciorul nostru Dămian. Noi am vrea să știm mai ales dacă feciorul nostru e sănătos.

— Sănătos, cinstite comise, și tare ca crița. Nu l-am văzut schimbat din firea lui niciodată.

— Atuncea bine; să ia pildă și alții. N-are decît să-i vie măriei sale acea Împărățiță greacă. Iar dacă aduce Dămian și jupînesei Ilisafte cealaltă bucată de matasă, pentru care i-a trimes răspuns, e și mai bine.

— Aduce și matasa, se grăbi să răspundă Iosip. Cum se închină lui Vodă, stăpînul meu purcede fără întîrziere într-acoace la părinții săi. N-a uitat nici de bucată de postav de Flandra. Domnia sa se închină la cinstita față a domniei voastre și pofteste să vă găsească bucuroși. Pînă atuncea puteți afla de la mine felurite vești. De unele Țara Leșască e plină; pe altele le știm numai noi.

Comisoaia Ilisafte se foi în cuibarul său.

— Unii dintre comiși, zise ea, n-ar fi doritori să afle asemenea vești. De și de la ei s-a știut despre Împărățița greacă, acuma se fac a uita, ca și cum n-ar mai ști nimica, și, de și poftesc să afle toate cîte sînt pe lume, se prefac că nu le trebuie nimic și întorc capul. Pe cînd noi dorim să știm, deoarece altă bucurie nu avem în singurătatea noastră. Alții au vînturat lumea, noi am stat aici; alții știu toate, noi nu știm nimica; deci vreau să cunosc acele vești cu trei zile înainte. Este poate veste că feciorul nostru

Dămian are de gînd să facă nuntă, cum mi se arată în vis în unele nopți?

— Are să fie și asta pe la primavara viitoare, mărturisi Iosip de la Nimirceni. Pînă acuma-s numai vorbe. S-ar fi găsit o fată de neguțător litvan de la noi de la Liov. Încă nu ne înțelegem din zestre.

— Dacă nu-i pornit nimica, e ca și cum nici n-ar fi, mormăi comisul.

— Ai răbdare, ai răbdare, îl îmblinzi jupîneasa Ilisafte. Numai noi femeile știm cît de greu se fac nunțile.

— Se fac cu prea multă vorbă.

— Atunci să știe cinstiții comiși că, fără vorbă, nu se săvîrșește nimica pe lumea asta.

— Dovada-i de față, jupîneasă Ilisafte, iar Iosip stă și așteaptă, uitîndu-se cînd încolo, cînd incoace.

— D-apoi că omul ar vrea să grăiască, numaicît nu-l lasă cinstiții comiși.

Cinstiții comiși se îmblinziră și tăcură, rizînd. Alți cinstiți comiși, veniți de la deal, se rezemară de stilpii pridvorului. Cel mic urma să-și strămute falcile, cu ochi umezi, vlăguit de umbletele zilei.

Iosip putu să vorbească iar:

— Cînd au pălit nohail în Țara Leșască, stăpînul meu se afla într-un loc care se chiamă Brodi, alegînd marfă de la pădurari crăiești. Erau mai cu samă niște piei de riși care nu se mai află și stăpînul meu le prețelua una cîte una. Cînd a ajuns la a unsprezecea, iaca trec pe drum călăreți domnești, strigînd cît ce puteau primejdie. Jupîn Dămian prinde a ride: care nohai? He-he! aceea sîntem departe de hotar. Și numără pieile înainte; domnia sa plătește pădurarilor, eu strîng marfa și ne ducem la gazdă.

Acolo altă zvoană ; fugari cu părul vilvoi. Aflăm noi, nu tirziu, că hoarda a răzbit întâi în Podolia și după aceea nu s-a sfiit să treacă pînă în Volinia. Grăbindu-ne către Liov, eu mă întornam cînd și cînd și vedeam ca un nour în fundul răsăritului. Acolo erau pojarurile. După ce ajungem noi cu bine la locul nostru la Liov, cad una după alta vestirile tuturor răutăților, de se încrîncena carnea pe mine și mi se zbîrlea părul sub cușmă. Dar iaca ne vine și o mîngiere de la Moldova și auzim că au prins a se bejeni fugari din Podolia ca să se ducă sub stăpînirea lui Ștefan-Vodă. Ieșind eu din tîrg spre a împlini o poruncă a stăpînului meu, la un sat din preajma Liovului, numai ce mă întîlnesc cu un cunoscut al nostru, pe care l-ați văzut și domniile voastre nu de mult aicea, la Timiș. Dacă am să vă spun că are un ochi stîns astupat cu solz, domniile voastre aveți să vă aduceți aminte numaidecît. Și dacă am să mai adaog că-l chiamă moș Ilia Alapin, apoi aveți să vă mirați : ce am eu de împărțit cu asemenea neguțător ? Eu n-am de împărțit nimic cu moș Ilia, dar el, fiind un meșter cu multe ascunzișuri, aduce vorba despre înțelegerea lui Gogolea cu boierul nostru pribeag jupîn Mihu și mă întrebă, pe departe, dacă n-aș cunoaște eu cumva pe cineva, carele a dat de știre la Moldova despre un furtișag de cai ce s-ar fi pus la cale. I-am răspuns că nu știu nimic și habar n-am despre ce cai e vorba.

— Poate tu nu știi, cumetre Iosipe, îmi zice blăstămatul acela de uncheș chior, dar știu eu. Am stat ș-am socotit, am stat ș-am socotit, spune el, cine ar putea din Liov să răsară în Țara Moldovei ; și ce neguțători umblă de la noi la Moldova ; și cu ce oameni buni de voroavă și de petreceri au stat oamenii noș-

tri — adică ai mei și ai lui Gogolea — la cinstitele crîșme din marginea tîrgului Liov ; și asemenea cu ce moldoveni de aici trăiesc în prietinie slugile lui jupîn Mihu.

— Tot nu înțeleg despre ce-i vorba, mă păzesc eu.

— Rău îmi pare că ești greu de cap, rîde moș Ilia. Află că noi am fost să cumpărăm un cal alb, la Timiș, în Țara Moldovei, și n-am isprăvit nimica. De asemenea află că am oblicit drumul coconului domnesc la o năzuință de dragoste, și am pus feciori să prindă vulpanul, și nici cu asta n-am isprăvit bine. Atîta am folosit că am cunoscut un hoț mare și barbat de ispravă cu numele comisul Simion, cu care foarte bine ne-am împrietinit. Am mai cunoscut și pe un comis mai mititel care are în el singe clocotit ; și acela ne-a plăcut, mie și lui Grigorie Gogolea.

Aicea comisul cel bătrîn opri pe slujitor :

— Ce fel de povești ne spui tu, Iosipe ?

— Nu-s povești, cinstite comise, și ai să afli îndată de ce spun toate cu de-amănuntul. Ascultă iarăși ce veste am să-ți mai dau, a urmat a-mi vorbi moș Ilia. Eu și Gogolea ne-am sfătuit să punem în sac pe jupîn Mihu, să-l încărcăm pe un samar și să-l ducem la măriia sa Ștefan-Vodă. Acest nevrednic boier și-a călcat cuvîntul și nu ne-a dat căușul de zloți. Deci să duci această veste prietinelor noștri de la Timiș. Ca să se vadă că noi nu grăim într-aiurea și sîntem prietini cu dreptate, să le mai spui una.

Aici povestitorul se opri singur, zgrepțănîndu-se la tîmplă.

— Care-i acea una pe care ți-a mai spus-o ? rînji comisul Manole. Spune-o degrabă, căci sînt niște jupînese care numaidecît poftesc să afle.

— Mi-a spus altele, îngăimă slujitorul liovean, înșirindu-mi fel de fel de lucruri adevărate și minciunoase, pe care eu n-am de unde le cunoaște și pe care nu le arăt întocmai, ca să nu se supere unii dintre acești boieri tineri.

— Spune, omule, se tîngui jupîneasa Ilisafta.

— Mi-a spus că el și cu tovarășul Gogolea au cunoștință despre pățania unei cneaghine și a unei jupîniși.

La aceste cuvinte, Jder cel mititel ridică ager fruntea, apoi se domoli numaidecît și căscă din nou cu trudă. Se hotărî să intre în casă. Jupîneasa Ilisafta îl urmări miloasă cu privirile, apoi șopti cu grabă lui Iosip :

— Acuma poți vorbi în voie.

Iosip își coborî viersul :

— Incredințare pentru domniile lor va fi de prietinia noastră, a zis acel moșneag Ilia, cînd or afla că noi ne-am ținut de păgîni, și ne-am alcătuit cu cazaci ai noștri de pe Nipru, lovind cetele risipite ale păgînilor. În ce chip am aflat noi de prinderea jupînesei Tudosia, nu-i nevoie să se știe numaidecît. Poate au dat-o în mîna tatarilor niște pribegi de-ai noștri fără lege. Inștiințat fiind Gogolea, și-a adus aminte de prietinii săi, și s-a ținut în preajma celor din urmă nohăi pînă ce s-a ajuns cu neguțătorii de robi de la Oceacov. Dincolo de Bug, înainte de a trece în pustie, mirzacii se desfac de o parte din marfa lor vie. Patru cneaghine din Podolia și una din Moldova, cu copila ei, au fost vîndute pe loc, cum au trecut acele căruțe din urmă, prin vad, apa Bugului. Cumpărătorii le-au dus la Oceacov. Acolo, la limanul Bugului, așteptau ceamuri turcești. Roabele moldo-

vence au fost încărcate, cu alte buclucuri cumpărate, în ceamul unui anume Suleiman-Beg, care are cetățuie cu putere împărătească în smîrcul Dunării, în drept cu Cetatea Chilia. Asta știm noi, zice moș Ilia ; poate-i bine să afle vestea Alexandru-Vodă și prietinii noștri vor folosi ceva ; iar noi nu cerem altă plată acestor prietini decît să cerce la măriia sa Ștefan-Vodă dacă putem face noi negoțul nostru cu boierul. Cum primim veste și facem preț, noi îl aducem.

Inturnîndu-mă la Liov, m-am sfătuit cu stăpînul meu. Precum se vede, zice jupîn Dămian, prețul pe care-l cer acei hoți nu-i mai mult decît un căuș de galbini. Eu aș îndemna pe părintele meu comisul să strecoare o vorbă măriei sale. Aș putea face eu tîrgul ; dar afacerea e a altora și, ca neguțător cinstit, nu vreau să mă amestec.

— Alții se lipsesc de asemenea folos, mormăi comisul cel bătrîn. Nici nu cred să plătească marfa sa așa de scump pentru o piele de pribeag, bună de umplut cu paie.

— Nu se știe, neguțătoriile sînt schimbătoare, clătină din cap Iosip ; după întîmplările ce mi s-au povestit, prețul pieilor poate să se fi ridicat.

Comisul Simion se deslîpi întunecat de stilpul în care se rezemase.

— Meștere Iosip, vorbi el fără prietinie, bag de samă a doua oară că, în Țara Leșască, istorisirile sînt prea lungi.

— Inșă istorisirea dintăi, cînd am mai venit pe aici, a fost cu priință pentru cai, răspunse rîzînd slujitorul de la Liov.

— Bine, poate să fie și asta de folos cuiva. Pen-

tru cealaltă îi mulțămesc mult ; pentru asta mai puțin. Du-te la odaie, unde te așteaptă bună tovărășie.

Iosip se închină înaintea boierilor și se duse. Simion Ider veni lângă maică-sa ; îi apucă mâna și i-o sărută.

— Ai văzut, muță, întrebă el, ce ochi a întors Ionuț ? N-a mai așteptat ; a înțeles că nu-i mai rămâne nimica de făcut.

— S-a supus înțelepciunii bătrînilor ! îl amenință comisu Manole.

— Adevărat este, își înclină fruntea, cu întristare, Simion.

— Poate-i mai bine așa, încheie vorbirea jupîneasă Iisafă. Desară e a treia simbătă cînd îi descîntăm să-i desfacem pentru farmec, eu și Chira. Mini, poruncesc și părintelui Dragomir rugăciune de izbăvire.

Ider cel mititel ascultase întreagă istorisirea lui Iosip. Se trăsesse cuprins de înfricoșare, să nu i se întîmple ceva, să nu făptuiască ceva. Indată ce trecuse din încăperea cea mare în alta mică, lângă iatacul comisoaiei, se lăsase să lunece lângă perete și-și aplecase urechea îndărăt ; așa încît auzise tot.

Bine nu putea desluși ce se petrece cu el. Nu putea să fie bucurie, dar nu era întristare. Era o tulburare din care încerca să se desfacă, peste samă de ațîțat. I se lămureau fără greutate un gînd și o hotărîre. Toate erau scrise în destînul lui — se încredința el. Din amestecul lui Alexandrel-Vodă nu se putea să iasă decît incurcătura și suferința și, poate, pieirea Nastei ; deci Dumnezeu îi depărta dragostea, ca s-o lămurască și să rămînă numai a lui ; căci numai el va îndrăzni să se ducă s-o caute și s-o smulgă căpcăunului. Răscumpărînd-o prin năcazuri și durere, Nasta nu va mai putea fi a altuia. Nu s-ar putea spune că ce cugetă el să îndrăznească e chiar o nebunie. Gîn-

durile cele bune sînt de sus. Tot de la Dumnezeu i-a venit pe neașteptate vestea. Iosip de la Nimirceni a pus-o dinaintea lui. Nu-i mai rămîne decît să răspundă chemării. Nu se știe dacă jupîneasă Tudosia mai trăiește, dar Nasta e în viață și-l chiamă, deoa-rece o simte într-insul.

Cu asemenea retorică a vîrstei de douăzeci de ani și a patimei se indeletnici un timp, apoi i se desluși nevoia să-și găsească ieșirea de la Timiș și drumul către Chilia. Lesne e să izbucnească în picioare, să sară pe cal și să se ducă. Il ajung din urmă slujitorii ; și, după aceea, locul nu-i poate fi decît în polobocul de apă, pînă la gît, la bolnița vraciului celui iscusit de la mănăstirea Neamțu. Să aștepte, să vadă și pe urmă să găsească — nu-i cu puțință ; strigătul lăuntric îi poruncește grabă. Ce ascunziș ar putea alcătui ca să adoarmă lumea de la Timiș și el, în vremea asta, să-și ia zborul ?

Se pare, întăi, că are nevoie de un sprijin și acela nu poate fi decît Gheorghe Botezatu Tatarul. Acesta e un om înțelept, vrednic și virtos în năcazuri. Tatarul mai are și alte bunuri care se vor desluși la vreme.

Își ia numai acele arme pe care le poate ține ascunse. Nicî n-are nevoie atîta de arme, cît de iscusință.

Nu poate pierde din vedere că un drum lung îți cere cheltuială, dacă vrei să-l faci cu repeziciune. Să zicem că ia pe sine straiul de postav albastru și, în tîrgul Romanului, îl schimbă cu altul prost, însă cu adaos de bani. Nu se știe dacă poate găsi neguțător chiar în acel ceas cînd va face popasul, iar la asemenea călătorie opririle, ziua, se cuvine să fie cit mai rare și cit mai scurte. Noaptea o petreci în afară de tîrguri ; și neguțătorii de straie nu țin dugheană în singurătate.

Pînă ce-a ajunge să facă un schimb ca acela, se poate bizui pe trei zloți.

De trei ani, la trei Boboteze, jupîneasa Ilisafta comisoiia a poftit să aibă, într-o sticlă verde a domniei sale, aghiasmă de la Iordanul sfîntei mănăstiri Neamțu. Nu era slujitor mai cu dragoste pentru domnia sa la Timiș decît Jderul cel mititel. Indată Ionuț a ales sania cea mai ușoară și caii cei mai iuți, s-a învălit în blăni de berbece și s-a dus pe pirtia de omăt, ca săgeata. Pentru asemenea ispravă, în trei rinduri jupîneasa Ilisafta i-a pus în palmă cite un ban de aur. Și asta a fost rînduit și scris de mai nainte. Dacă n-ar fi fost acei zloți în rînduiala de sus, i-ar fi cheltuit pînă acuma. Inșă nu i-a cheltuit, ci i-a ținut ca pe un odor în scoarța de argint a Maicii Domnului, pe care o are deasupra căpătăiului.

Se sculă din culcuș și căută la icoană, în lumina candeliei. Comoara era acolo.

Ii rămîne să vadă acuma în ce chip va putea ademeni mai ușor cu sine pe slujitorul tatar. Botezatu e un om neprețuit, inșă greoi la înțelegere. Și mai ales are narav de se îndărătnicește citeodată, parcă ar avea în el pe dracu.

Dacă n-o scoate la capăt cu Tatarul, plecarea i-i primejduită; căci Tatarul nu-l lasă să iasă de la Timiș; chiamă ajutor pe comisul Manole și pe comisul al doilea.

Cu toate acestea, dacă-i scris să se facă acest drum, Botezatu are să primească și el în frunte lovitură de la Dumnezeu și are să se supuie.

Cînd veni jupîneasa Ilisafta în chilia lui Ionuț, cu Chira roaba, ca să-l impresure cu descîntece și să-i puie buruiiană de somn sub pernă, băiatul părea de

mult cufundat în vis și candela îi lumina liniștea obrazului.

Comisoiia se învîrti un răstimp în jurul frunții lui, murmurînd ușor și stupind în laturi spre duhuri. Apoi îi făcu deasupra semnul crucii.

Atunci Ionuț deschise ochii, îi zîmbi, o cuprinse de după grumaz și o sărută pe ochi. Comisoiia Ilisafta n-avu vreme să strige de plăcere, nici să întrebe ce-i și dacă-i bine. Feciorașul închisese iar ochii și urmă să doarmă liniștit.

— Prea curata Maica Precistă s-a milostivit asupra noastră, șopti jupîneasa Ilisafta cătră cămărășiță.

Făcînd plecaciune smerită cătră candelă și cătră zîmbetul neclintit al sfîntei, comisoiia mai privi o dată cu mulțămire somnul Jderului celui mititel și se retrase.

Nu multă vreme după ce se făcu liniște deplină în iatacul dumneaei, Ionuț Păr-Negru ieși din chilie cătră saraiurile de dindos și se duse să caute pe Tatar. Il știa că trebuie să fie lingă odaie, într-o despărțitură a lui sub streșină, unde își făcuse pătul. Putea scoate de acolo capul ca să se uite la stele. Jder dădu ocol locului; căută o prăjină subțire și împunse culcușul, pînă ce omul dinlăuntru se frămîntă.

— Cine-i acolo, măi? întrebă el, mormăit.

— Ieși afară, Gheorghe, îl îndemnă Ionuț, ca să vezi brumărelul.

— Aha! domnia ta ești?

— Eu sînt.

— Apoi, acu, oamenii cumînți dorm.

— Știu; dă-te jos, ca s-ascuți ce spun cei nebuni.

Tatarul nu răspunse. Inaintă din culcuș capu-i zbir-lit și se uită cu luare-aminte spre stăpînul său, deslușînd în glasul lui ceva cu totul neobișnuit. Iși stăpîni

căscatul ; se frământă în fîn și adună dulama de pă-nură. Întirzie numai pînă ce-și rindui pe el straiete de dedesubt și-și dădu drumul la pămînt.

Ionuț îl duse sub foisorul din livadă. Acolo chib-zuise el că-i cel mai potrivit loc de sfat, de care nu s-ar fi putut apropia nimeni fără să fie văzut și auzit.

— Botezatele, pune-te la pămînt, porunci dintrodată Jder. Mă așez și eu lîngă tine. Avem de vorbit amîn-doi. Întăi să juri că, orice ți-oi spune eu, tu n-ai să mărturisești nimănui. Fă-ți cruce ; jură pe sufletul tău și pe viața mea.

Tatarul încercă să holbeze ochii și rămase numai cu gura căscată. Îndeplini jurămîntul, gîfîind de mare sîială, înțelegînd tulburc că se pregătește o primejdie.

— Eu trebuie să ies numaidecît de la Timiș, urmă Ionuț, cu stăpînire de sine. Am aflat mai nainte că jupînița Nasta s-ar fi găsind cu viață, vîndută în robie unui slujitor turc de la Dunăre, cu numele Suleiman-Beg. Dacă nu mă duc acolo s-o scap, eu nu mai sînt vrednic de viață.

Tatarul își plecă fruntea. I se părea că, dacă și-ar fi apropiat urechea la gura așa de stăpînită a lui Jder, ar fi putut auzi tumultul furtunii. Deci acel copil ne-bun se duce la pieirea lui !

Cine să i se împotrivească ? Dacă-i poprit și rupt de la fuga pe care și-o pregătește, e în stare să-și ia viața. Dacă el, slujitorul, ar îndrăzni să-l înfrunte, și-ar putea răpune capul, și feciorul cel nebun tot se duce în lumea lui. Nici nu poate da de știre, fiind legat cu jurămînt. Nici nu vedea altceva, în treaba ce se punea la cale, decît pieirea sa și a copilului. Poate o minune și o voință anume a lui Dumnezeu să cirmuiască altfel întîmplările. Dar ca să se îndeplinească minunea și voința lui Dumnezeu, feciorul stăpînului său nu tre-

buie lăsat fără ajutor. Prin aceeași voință de sus și prin întirzierea lucrurilor omenești, călătorii de aici pot ajunge cu totul în altă parte : deci iar trebuie să întovărășească pe copil. Dacă li-i dat să ajungă în pămîntul păgînilor, apoi numai el, Tatarul, poate fi ajutor și sprijin lui Ionuț, cunoscînd și limba necre-dincioșilor și legea lor. Chiar dacă acolo n-ar fi jupî-nița Nasta și n-ar isprăvi nimic, ar fi cine să-l ocro-tească și să-l călăuzească îndărăt.

Botezatu răspunse deci îndată, cu un glas tot așa de stăpînit ca al lui Jder :

— Văd că așa mi-i scris, să-ți fiu tovarăș într-o faptă cu desăvîrșire neînțeleaptă.

Ionuț primi cu oarecare mîrare răspunsul slujito-rului. Se aștepta la o împotrivire. Privi cu bănuială piezișă spre tatar.

— Stăpine, nu mă bănuie, răspunse Botezatu, căci am făcut cruce și am jurat. Am eu socotelile mele și văd că nu se poate altfel. Pe lîngă asta, eu am de plătit o datorie mare cătră jupîn Manole, comisul. Cînd aveam numai zece ani vîrstă, tatăl meu și maica mea au murit de ciună lîngă Teleki-giami în olatul Sulfanului. Se duseseră acolo la un mormint al unui sfînt și eu am rămas plîngînd lîngă leșurile lor, fără să mă cunoască nimeni. M-au luat de-acolo niște ieni-ceri și m-au vîndut unui ceauș bătrîn, la cetatea Silis-trei. De la cetatea Silistrei am trecut în altă robie, la Brăila. Iar în vremea războiului lui Vlad-Vodă, stă-pîinii mei au fost puși toți sub sabie și așteptam și eu să vie careva să mă taie. Așa a fost acel război că nu trebuia să rămîie păgîn cu viață, nici salaș al păgî-nilor nepîrjolit. Așa că atuncea cînd s-au întors, la locul unde zăceam, alți oșteni, ca să isprăvească ce mai rămăsese în ființă, eu, ca un nevinovat ce mă

aflam, m-am sculat dintre morți și am întins capul, ca să mi-l taie și mie, după cuviință. Atuncea a strigat unul din acei oșteni : — Stați! Poftesc să mi se deie mie acest prunc! Acel oștean a fost jupin Manole Păr-Negru.

Dacă nu-i ohip să te popresc și dacă numaidecît trebuie să ieși de la Timiș și să te duci la Dunăre, eu nu se poate să te lăs singur. Dumnezeu vrea poate să cad eu și să te întorci domnia ta.

— Avem să ne întoarcem amindoi, Botezatele, răspunse Ionuț și avem s-aducem și pradă cu noi.

Tatarul oftă :

— Să fie cum spui domnia ta și nu cum mă tem eu. De parale n-avem nevoie. Dacă nu ne ajung din urmă vinători de la Timiș, mă prefac eu ismailitean și te călăuzesc eu între primejdiile de-acolo.

— Am să fiu slujit la poștele măriei sale și avem să luăm caii cei mai buni, ca să nu ne ajungă nimeni, se veseli Jder.

— Atuncea ai aur ?

— Am ceva mai bun. Cartea măriei sale pe care o țin la cobur încă de la Înălțare, când am fost la mănăstirea Neamțu.

— Dacă de-atuncea ai cartea domnească, oftă iar Botezatu, atuncea și mie mi-i scris să nu mă pot feri de nebunia domniei tale. Poruncește-mi unde să duc straiile și merindea, ce cai să aleg ca să nu-ți fie cunoscut pagul, care potecă luăm ca să ajungem în drumul Romanului.

— Ascultă, Botezatele, zîmbi Ionuț, nu trebuie să ne grăbim fără mare chibzuință. După cum ești pornit și tu, văd că nu se poate să nu ajungem cu bine unde vreau eu. Mai întâi nu trebuie să se afle dintrodată c-am plecat ; trebuie să ne luăm vreme, ca să fim de-

parte. Când or porni de-aici, noi să fim lingă Dunăre. Cum se face ziuă, eu mă înfățișez muței și-i spun, cum știu eu, că-s tămăduit de toate ; și, fiind o sfîntă zi de duminică, să afle domnia sa că mă duc la fratele meu părintele Nicodim, care mi-a poruncit să mă abat la cuvioșia sa când mi-a veni ceasul să mă liniștesc de tulburările mele. Noi pornim către Neamțu ; iar de la cotitura cea dintăi ne răsucim în loc și intrăm în codru la locul unde ai să ascunzi tu toate cite ne trebuie de cale lungă ; și după aceea pălim la Roman și la Fălciu.

CAPITOLUL XVI

CUM SE PREGATESC JDERII CEI MARI
SĂ-L CAUTE PE CEL MITTEL

Luni dimineața, început de octomvrie, bătrînul Manole Jder se strecură mai devreme decît de obicei din iatac. Dobîndise acest narav să iasă pe furiș, ca să nu-l apuce vreun cîrlig de vorbă al jupînesei comisoaie. Dimineața, socotea dumnealui că sînt treburile mai cu spor. Incit ieșea la o altă încăpere, unde avea obicei să-și lese încălțările și briul ; și, ca și cum l-ar fi amenințat vrăjmaș din urmă, se grăbea încheindu-și din mers o cataramă c-o mîină și îndesîndu-și cu cealaltă cușma în cap. Nu izbindea totdeauna în această retragere puțin ostășească. Jupîneasă Ilisafta era de multe ori asupra domniei sale cu felurite mirări, întrebări și griji, care făcuseră pui în cursul nopții. De data aceasta, însă, ziua comisului Manole părea că începe bine. De și dumneaei era trează, căci o auzise oftînd, nu se iscă nici o pricină de întîrziere.

Mormăind în barba-i mare niște vorbe tainice, pe

care nu le putea înțelege nimeni, jupin Manole Păr-Negru nu ieși, ca de obicei, întâi în ogradă. Deschise ușa de la chilioare lui Ionuț și văzu patul gol. Mormăitul i se desluși mai bine. Acuma pricepea domnia sa de ce l-a lăsat să iasă cu pace jupineasa Ilisafta. Dacă cumva feciorașul nu s-a întors încă, să nu cadă asupra lui supărarea vorbelor de dimineață, căci de câte ori azvirlea dumneaei acel cirlig, comisul trîntea și bufnea prin încăperea cealaltă.

Comisul nu făcu decît : Hm !

Ieși în ogradă și se uită posomorît la slugi. După ce le făcu astfel, numai cu privirea, să-și grăbească umbletul, porunci să-i vie calul.

Dimineața era fără vînt, cu cerul imbrobodit de nour. Se simțea că răsăritul soarelui, dincolo de zări și de neguri, n-are să schimbe nimic dintr-acea intristare de toamnă.

Un cîrșor de rațe sălbatice trecu vijiind pe sus, întorcîndu-se la vadurile Moldovei de la toplițele din munte.

Comisul se ducea gînditor pe coastă, la deal, fără a-și grăbi calul. Cînd ajunse la cele dintăi închisori ale minzilor, văzu venind asupra sa pe Simion.

Bătrînul îl așteptă să se apropie. Iși poftiră bună-dimineața unul altuia numai din virful buzelor.

— Băietul nu-i la mănăstire, zise Simion fără nici o pregătire și ca și cum vorbele acestea le lepăda de la sine, neavînd ce face cu dinsele.

— Cum ai zis ? răzni comisul.

Deodată parcă surzise, punîndu-și mina, leică, la ureche.

— Mie nu mi-a plăcut înfățișarea lui, ieri dimineață, urmă comisul al doilea fără a-și înălța glasul. Mi se părea trudit și nedormit. Dar nu-l puteam opri

de la mărturisirea pe care se ducea s-o facă starețului său. Avea tovarăș cu dinsul și pe tatar.

— Avea tovarăș pe tatar... înșină bătrînul : omul meu cel mai de credință. Băietul e la mănăstire ; nu poate fi în altă parte.

— Eu am avut altă socotință, urmă comisul al doilea. Asară m-am coborît la curte să aflu dacă s-a întors, cum îi fusese cătră mine făgăduința. Văzînd că nu s-a întors, am repezit un om. Acel om mi-a adus înștiințare acum un ceas. Băietul nu-i acolo ; nici n-a fost ; în Vinători nu l-a văzut nimeni trecînd. A apucat alt drum ; acel drum cred că-l înțelegi și domnia ta ; încă de simbătă sara nu mi-au plăcut mie istorisirile prea lungi din Țara Leșască. Oamenii cuminți ar fi trebuit să fie mai cu băgare de samă.

— Jupîne al doilea comis, mă rog domniei tale, care-s acei oameni cuminți ?

Din blîndeța prefăcută a acestui glas, bătrînul se deslănțui deodată într-un răcnet împotriva calului. Puse pîntenii și în același timp strînse cu putere struna. Răsucindu-se și amenințînd înăbușit, aruncă la pămînt harapnicul de piele împletită.

Simion descălecă ușor, culese harapnicul și-l înfățișă tatălui său.

— Intre acei oameni cuminți, cel dintăi sînt eu, tătuță, zise el cu blîndeță. Ar fi trebuit să cuget mai din vreme că istorisirea are într-însa o primejdie. Cunoscînd pe băiet și știînd și firea altora, acumă nu mi-i greu să spun care-i drumul pe care a apucat Ionuț. Dar ar fi trebuit să înțeleg chiar de-atuncea de ce a ieșit dintre noi și s-a pitit ca s-asculte el singur, să nu-i putem ceti obrazul și mișcările. La vîrsta lui nici eu n-aș fi făcut altfel. Știu că și alții ar fi făcut tot așa.

— Care-s acei alții ? păru a tresări iar bătrînul din uimirea lui minioasă. Însă privirea pe care o avea ațintită asupra comisului al doilea se împlînzise. Într-adevăr, urmă el mai domolit, asta-i vîrsta nebunilor. Nu mă mai mir decit de tatar. Slujitor vrednic : acuma nu-i bun decit de ștreang.

— M-am supărat și eu pe Botezatu, zîmbi Simion. Pe urmă am stat și m-am gîndit, pînă ce m-am deslușit.

Comisul își scutură barba și se posomori iar.

— Văd, zise el, că trebuie să-mi pun la un izvor capul. După ce m-oi răcori și m-oi limpezi, am să văd ce-i de făcut. Vorbele-s fără de putere.

Punîndu-și dintrodată calul în mișcare, se duse pînă la șipotul dintre molizi, care bulbucea printr-un jghiab de scorbura. Descălecă, ingenunche pe lespezi, își zvîrli într-o parte cușma și-și viri capul sub bătaia apei. Stătu așa o vreme, apoi pufni aruncînd stropi ; trase peste ochi cu mînicile aspre ale contășului ; se șterse mai adînc și mai îndesat cu poalele aceleiași haine ; și într-aceiași timp nu înceta să cumpănească în sine întîmplarea.

Primejdie pentru viața copilului, cugeta el, e numai pe celalalt mal al Dunării, în olatul turcesc. Tatarul, deci, are să-l ție pe cestalalt mal. Cum ar putea să-l ducă pe stăpînul lui la o pieire fără greș ?

Ce părere are Simion despre asta ?

Simion are părere despre asta că nu poruncește tatarul și poruncește Ionuț.

Cea dintăi lămurire pe care o făcuse apa era alta, pe care comisul al doilea o înțelese cu o plăcere ascunsă. Nu mai era vreme de spus cu ifos și supărare : jupine al doilea comis. Sună iar, în acea barbă zbir-

lită, numele adevărat al feciorului celui mare al lui Jder comisul.

— Atuncea, se miră bătrînul, nu mai putem sta aicea, pe loc, nici un ceas și nici o clipă. Trebuie să ne ducem să-l căutăm.

— Asta-i cea mai bună poruncă, jupine comise, zîmbi Simion. Armele și straietele mi-s puse deoparte. Am învățat pe vataful Lazăr să ducă el singur, la noapte, harmasarul domnesc în tainița de la schit pe care o cunoaște și el, în valea Largului, ca să nu mai am din partea asta nici o grijă. Cînd poruncești, eu sînt gata.

— Apoi eu poruncesc acuma.

— Bine, tătuță ; te-ajung din urmă.

Cînd intră pe poarta ogrăzii de dindos bătrînul comis, ca zvirlit din pușcă, slujitorii se năpustiră în laturi cu spaimă ; găinile dădură zvon cotcodăcînd și zburătăcînd. Ca stropii dintr-o baltă în care s-a prăvălit o stîncă, țîșniră în toate părțile, și unele ajunseră în brațele jupînesei Ilisafă, care ieșise în cerdac să privegheze cum li se dă grăunțe.

— Doamne Dumnezeule ! strigă dumneai pîlîndu-și palmele, ce este ? au dat iar tatarii ?

— Jupîneasă Ilisafă, strigă comisul descălecînd ; băietu-i fugar.

— Vai de mine ! unde-i fugar ?

— Unde poate să fie decit la Turc ? ca să găsească ce-i trebuie lui !

— Vai și iar vai, comise ! strigă injunghiată jupîneasa Ilisafă ; plodul acesta are să mă puie de vie în pămînt ! Am bănuît eu că așa are să se întîmple.

— Cînd ai bănuît ? nu mi-ai spus nimica.

— Am bănuît, am bănuît, saraca de mine ! De aceea am avut astă-noapte acel vis. Se făcea că umblu ca-

Iare în dosul lui Ionuț, pe pagul lui, și-l țineam pe după brațe, iar el cerca să-mi desfacă minile, ca să poată struni calul. Și mergeam așa cătră o apă mult mai mare decît Moldova. Călătoria cu el însemnă scîrbă și sfadă; iar apa-i primejdie. Unde te duci, omule?

— Da' ce? am să stau să ascult visurile dumni-tale? Mă duc s-aduc băietul.

— Stăi, comise, să-ți dau ce-ți trebuie. Să scot strai-iele cele bune, căci doar n-ai să ieși așa în lume, să zică cele care te-or vedea că n-ai soție vrednică. Să nu leși sabia cu care ai ieșit bine de la atitea naca-zuri.

— Am alta, nouă.

— Eu zic s-o iai pe cea veche. Stăi și te sfătuieste puțintel cu mine; nu te duce așa ca în bătaie de vînt. Treizeci și cinci de ani ți-am fost sfetnic. Nu mă lepăda acuma. Cine ți-a spus? cum ai aflat? Poate nu-i nimic adevărat.

— Cum nu-i adevărat? Domnia ta ai știut de mai nainte și ți s-a arătat și-n vis. De ce nu mi-ai spus din vreme ce aveai de spus? Acuma nu pot aștepta; dacă întîrzi aici, îl taie pe băiet turcii dincolo.

— Care turci? Unde dincolo?

— Turcii cei cu cealma și cu iatagan, jupineasă Ili-saftă; dincolo de Cetatea Chilie, în ostroavele și smîrcurile Dunării.

— Vai de mine! departe-i pînă acolo?

— Cale de cinci zile.

— Apoi ai mai fost domnia ta pe-acolo; de aceea te grăbești așa de tare. Alei, comise, nu te supăra pen-tru toate cîte le spune o femeie năcăjită și supărată.

Comisul Manole se descătărămă de vechituri, tră-gînd pe dinsul straiie curate. Pe jumătate îmbrăcat ieși

în cerdacul de dindos și răcni porunci la odăi, numînd slujitorii care trebuiau să-l întovărășească. Intră în-lăuntru și îndată ieși iar, strigînd chelarului ce să puie în desagii de merinde.

— Cui să-i vie în minte, se tingui jupineasa Ilisaf-ta, vârsînd lacrimi pe straiiele nouă cu grijă alese, cui să-i vie în minte că un copil poate săvirși o pozna ca asta!

— Așa? Cine i-a spus, jupineasă Ilisaf-tă, poveștile cu Făt-Frumos? Iaca, acuma s-a dus să caute pe Co-sinzana.

— Incaltea de-ar aduce-o, să-mi iau de-o grijă!

— Da' ce crezi, comisoaie, că mie îmi trebuieșturcoaiice? Dac-aș putea să-l ajung înainte de-a trece. Căci eu tot cred că Botezatu îl întîrzie și-l ține pe loc.

— Asta-i! să știi că asta-i! să știi că alta nu poate fi! răsări cu mare aprindere comisoaia. Tataru-i vino-vat. Tatarul l-a luat și-l duce!

Comisul Simion intră liniștit între asemenea tin-guiri.

— Mămuță, vorbi el, am venit să-ți sărut mina și să mă binecuvintezi de drum lung.

Comisoaia își lepădă lacrimile, c-un deget, într-o parte și într-alta, ca să vadă lămurit pe cel care in-trase. C-un suspin greu, își inghiți amărăciunea și făcu o silință, ca să se liniștească. Intrebă șoptit, cu glasul dintrodată schimbat:

— Te duci și tu?

— Mă duc. răspunse Simion. Tăluța trebuiește, chiar în acest ceas, să purceadă la Domnie și cum ajunge, să ceară intrare la măriia sa. Eu întîrzi pușin în urma domniei sale, ca să mă abat la fratele nostru Cristea, să-l găsesc și pe el. După asta trec la mănăș-tire, ca să iau sfat și binecuvîntare de la părintele

Nicodim. Cu acest frate al nostru avem datoria să ne iertăm încă o dată, deoarece se poate să nu ne mai vedem pînă la învierea cea din veac. Ş-apoi după asta, ajung şi eu pe tătuşa la Suceava şi ne tot ducem la vale.

Comisoaia pe de o parte era îngheţată de rînduiala ce auzea şi pe de alta alintată de o adiere a unui cuvînt pe care nu-l mai auzise de multă vreme rostit între cei doi comişi.

— Ți-am spus eu, jupîneasă Ilisaftă, să te grăbești, îi zise bătrînul Jder, căci avem de îndeplinit toate aceste lucruri pe care le-ai auzit şi pe care le-am poruncit eu.

Comisoaia sărută fruntea comisului al doilea, dîndu-i binecuvîntare.

— Eu am ieşit acuma, Simioane, şi am încălicat, vorbi bătrînul, stînd drept în picioare, cu armele pe el — sabia şi jungherul. Domnia ta treci Moldova, la vistiernic ; v-aştept la scaunul mării sale.

Comisul al doilea ieşi.

Jupîneasă Ilisafta veni şi sărută dreapta domnului său. El o cuprinse de după umeri şi o sărută pe ochi, cum făcuse, în somnu-i viclean, şi Jder cel mititel.

Rămasă singură, comisoaia păşi la icoana Pururea-Fecioarei, în lucirea candelii, ca să-i cerşească ocrotire şi izbîndă pentru cei duşi în primejdie, pe drumuri depărtate.

Simion Jder, cu slujitorul său, cobori la apa Moldovei ; ocoli podul umblător şi trecu de-a dreptul prin vad. Cînd intră la curtea vistiernicului, găsi cal înşăuat la scară ; deci boierul era acasă. Era acasă şi, ca totdeauna, îşi căuta vremea plecării. Înainte de vremea plecării, căuta şi alte lucruri care-i făceau trebuinţă. Acele lucruri jupîneasă Candachia le găsea la

locul lor, pe masa vistiernicului. Le lua şi le aducea pe altă masă.

— Poftim lanţugul de aur şi pafdalele cu smalt albastru, zicea ea.

— Să ştii, Candachie, hotări vistiernicul, că unui barbat frumos şi voinic i se potriveşte totdeauna lanţugul de aur ; însă smaltul albastru e bun mai ales la briu roş. Eu aş avea plăcere, azi, să pun briu albastru.

— Decît plăcere, îi răspunse Candachia, mai bine ai avea briul, pe care ți l-a făgăduit de optsprezece luni fratele dumnitale Dămian şi nu ți l-a mai trimis nici acum.

— Atunci ce fac eu fără briu albastru ?

— Stăi aici ş-aşteaptă pînă ce ți l-a trimete Dămian.

— Cum să stau, cînd eu nu-mi văd capul de necazuri ?

— Of, mult îți trebuie dumnitale pînă ce te urnești de-acasă ! îi întoarse cuvînt, fără răutate, jupîneasă Candachia. Unei neveste tinere, de asta nu-i poate părea rău. Iar unui barbat fudul ca domnia ta îi șede bine cu orice. Aș zice să te îmbraci ca și ieri, să se mire cei ce te-or vedea și să se teamă. Nu uita pîntenii. Acuși vine ceasul să-i mai deie țiganul alt rînd de ovăs calului.

— Uită-te la mine, Candachie.

— Mă uit ; m-am uitat ; îți șade bine.

— Nu de asta, ci ca să-ți văd ochii. Ochii aceștia sînt lenea mea în toate diminețile.

— Știu, vistiernice Cristea. Mai avem paisprezece zile pînă ce împlinim doi ani de la nuntă ; pe urmă ai să începi iar a te hărnicii.

— Nu cred, jupîneasă Candachie. Am auzit eu odată pe fratele meu părintele Nicodim spunînd o po-

veste despre tinereță fără bătrineță și frumuseță fără ofilire. Asta nu-i laudă ; ci har de la Dumnezeu.

Candachia rise cu dulceață.

— Ah-ah! cunosc eu meșteșugul domniei tale de vorbe. Nu mai sta. Pune-ți repede straiul și lanțugul. Mă uit afară și văd că avem oaspete pe cumnatul Simion.

— Simion ? se miră nespus vistiernicul. Nu-l știam cu asemenea obicei ; el șede sihastru la herghelie.

— Ba-i chiar el, și nu pricep de ce vine așa de aprig. Are cu el armele. Să știi că s-a întâmplat ceva la Timiș !

— Pușchea pe limba dumnitale, Candachie, strigă spăriat vistiernicul. Poate-i slabă muța ! Unde mi-i calul ? să mă duc în clipă !

— Stai liniștit, nu-i asta ! il opri cu agerime tinăra jupineasă.

Cu aceste vorbe, feri în dreapta și-n stînga canaturile ușii boierești. Din prag, Simion auzise schimbul repezit de cuvinte dintre soți.

Ii ieși întru întîmpinare numai Candachia, care făcea încă semne spre iatac, lui jupîn Cristea, să-și isprăvească îmbrăcatul. Vistiernicul umbla dincolo grăbit, după cele din urmă bucăți de straie, și-și oprea din cînd în cînd urechea la firida unei sobe, care des-părțea încăperile.

— Intr-adevăr, cumnată, s-a întîmplat ceva la Timiș, vorbi Simion pe cînd pătrundea în casă.

— Ai ! ce s-a întîmplat ? se miră ascuțit jupineasa Candachia, întorcînd ochii cum văzuse în oglindă că i se potrivesc mai bine. Văd că porcezi de-acolo înarmat : atuncea umbli după cineva. Au dat hoții ?

Simion făcu semn de împotrivire cu capul : nu.

— Ionuț ?

Comisul al doilea încuviință.

— Să știi, vistiernice, țipă Candachia cu spaimă, că frățiorul domniei tale a apucat drumul podgheazurilor și al nohailor și a fugit după fata aceea, în Țara Leșască !

Simion zîmbi :

— Văd că femeile au mai multă agerime decît noi. Din iatac vistiernicul se năcăjea să-și vire prin firidă capu-i mare.

— Vin și eu să văd ce este ! strigă el de dincolo, cu ațîțare.

— Nu cred, nu se poate ! se frămînta Candachia.

— Ba-i adevărat, o incredință cu destulă liniște comisul Simion ; numaicît n-a fugit la leși, ci la turci.

— Asta-i una care nu s-a mai pomenit ! Vra să zică, acel copil se duce să bată război la Țarigrad cu Mehmet-Sultan !

— Ceva mai aproape, o liniști comisul. S-a zvonit că cneaghinele de la Ionășeni ar fi în robie dincolo de Dunăre în olatul Chiliei.

— Un copil care umblă după năluca lui ! Cred, oamenilor și boierilor, că n-aveți să-l lasați să se prăpădească.

Comisul Simion zîmbi.

— Fii incredințată, cumnată Candachie, că nu-l lăsăm. Dacă nu-l aducem, jupineasa Ilisafra se pune la pămînt și moare. Am lasat-o acu o jumătate de ceas prăpădită. În urma mea, știu că s-a pus în pat. Comisul, pe de altă parte, s-a ridicat în scări și ne-a poruncit să nu lipsim din prejurul lui. Dumnealui a și purces la Suceava, să ceară deslegare mării sale ca să trecem dincolo.

La aceste vorbe, năvăli din cealaltă încăpere vistiernicul Cristea mai dezbrăcat decît il lăsase jupineasa

Candachia. Iși tiriia pe jos lanțugul de aur. Când băgă de samă că-l are încă aninat de deget, îl zvirlă la o parte cu piciorul.

— Mă duc să văd pe muța ! strigă el, cu mare tulburare.

Simion îl opri.

— Nu mai ai vreme. Comisul îți poruncește să-l urmezi la măriia sa, chiar în această clipă. Numai feciorul nostru Cristea, zice comisul, are să poată grăi așa, ca să ne deie slobozenie măriia sa să trecem în olatul Turcului.

Vistiernicul se umflă în sus, cu semeție.

— Să trecem acolo numaidecît, strigă el. Dacă a fi trebuință, să batem război.

Candachia își rotea cu uimire foile, între cei doi bărbați.

— Cine să bată război, și de ce ?

— Eu să bat război, pentru că am eu așa bunăvoință. Nu este alt leac pentru comisoaie decît să-i aducem puiul.

— Atuncea grăbește-te, îi porunci Simion. Dacă ai cal bun, poate să-l ajungi pe tata.

— Cum să n-am cal bun ? aruncă spre fratele său încredințare vistiernicul.

Simion tăcu, privindu-l țintă. Vistiernicul fu cuprins dintrodată de o hărnicie infrigurată, desprinzînd întăi din cuier armele.

Candachia își încrucișă brațele pe sîni, întorcînd un zîmbet subțire spre cumnatul său.

— Cînd nebunul acela după care vă duceți, zise ea, are să ajungă în vîrsta domniei tale, are să-ți samene întocmai.

Simion o cuprinse și o sărută pe obrajii rumeniți, apoi ieși afară sunînd din pîteni și încălecă.

— Gata ? strigă el prin ușa deschisă către fratele său.

— Gata, ți-l aduc numaidecît, îi șopti Candachia arătîndu-se o clipă în prag. Iși răsuci foile zbatîndu-le ca pe niște aripi și intră iar înlăuntru.

Nu lungă vreme, vistiernicul ieși cu o repeziciune care pentru toți cunoscuții lui părea uitată. Abia încălecă și puse iarăși piciorul la pămînt.

— Nu mi-am sărutat nevasta, își aduse el aminte, rizînd.

Simion porni. Fratele său îl ajunse din urmă la apa Moldovei, avînd după sine, precum se cuvenea mării lui, doi slujitori.

— Imi închipui, îi zise comisul al doilea, că vrei să treci întăi dincolo, ca să vezi pe muța, după aceea te întorci iar în drumul Sucevii.

— Asta numaidecît, se încredință pe sine însuși vistiernicul. De altminteri cu asemenea cai, ca aceia pe care-i am eu, nu-i om pe lumea asta pe care să nu-l ajung din urmă.

— Cine nu se miră de caii domniei tale, frate Cristea ? Dar eu tot aș zice că să te grăbești puținel.

Vistiernicul găsi pe jupîneasa Ilisafta în așternut, învălîtă cu pocladă pînă sub bărbie. Fruntea îi era înfășurată cu pinză muiată în apă rece. Ochii i se cerniseră. Ofta și se tînguia încet împotriva unor ținci din ziua de azi. Chira cămărășița se învîrtea în jurul ei, pregătise pe un scaun la o parte sita cu bobii ; își adusese într-ascuns frigerea de descîntat ; cînd se alina o clipă comisoaia, murmura și ea asupra răutăților din lumea asta. Atunci veni acel copil al Candachiei, pe care și comisoaia îl alintase mai mult într-o vreme, iar acum îi era răpit de o venetică din Țara-de-Jos.

În vremea asta comisul Simion grăbea, prin ziua fără soare, cătră Tîrgul Neamțu. Ocolind pe sub cetățuie, trecu la pas prin apa Ozanei și apoi la așezarea starostelui Nechifor. Ograda era goală; feciorii se aflau în munte cu cîinii cei mari, impresurînd un mistreț, care le făcea trebuință. Sicriul cel în care se dădea orz la cai de-o bucată de vreme sta în preajma fîntinii într-o rină și spart la o coastă. Bătrînul își scoase capu-i pleșuv printr-o ușă scundă și se bucură de vederea comisului al doilea.

— Oare ce să se fi întimplat? întrebă el cu zimbetu-i încrețit și strîmb, ce să se fi întimplat de ies la lume sihaștrii? Într-o zi ca asta s-ar fi convenit să fie soarele la arătare, ca să aibă de ce se mira.

— Am mai ieșit, uncheșule, ș-acum șase săptămîni.

— Se poate; atunci ai făcut trebuință măriei sale. Acuma ce va mai fi fiind? Dac-ai descălicat și binevoiești a polți în casă, să mă aștepți numai o țiră, pînă ce-oi aduce un pahar de vin, ca să-ți fie limba mai dulce.

Comisul intră după staroste, dădu solemn buna-ziua și se așeză la locul de cinste, sub culme, pe patul din fund, împodobit cu scorțuri.

— Te poftesc, cinstite staroste, vorbi Simion Jder, să nu te ostenești căci limba mea nu se poate îndulci și vestea pe care ai s-o afli nu-i bună. Ionuț mezinul nostru e fugar de-acasă de ieri dimineață.

— Ptiu, drace! de asta s-a oprit aici și a întreat de el un slujitor de la Timiș. Cu toate acestea eu am dormit fără grijă. Ciolan bătrîn și minte puțină. Trebuia să mă scol, să ies și să întreb eu pe acel slujitor. Nici nu mi-a venit după aceea în cap să încalic și să vin eu pînă la Timiș să aflu ce este.

— Apoi ai fi aflat, cinstite staroste Nechifor, că, în vremea cît a fost copil de casă la curtea măriei sale, băietul a dat peste o dragoste. Și acea dragoste, căzînd în robie la nohai, a fost vîndută la un turc din olatul Dunării.

— Înțeleg, răcni starostele Căliman, sculîndu-se în picioare cît era de lung și bătînd cu pumnul în grindă. Acel copil n-a găsit altceva mai bun de făcut pe lumea asta, decît să se ducă să-și scoată dragostea de la Turc.

— Intocmai, cinstite staroste.

— Ei? și ce gînd are comisul Manole?

— Comisul Manole a purces din astă dimineață. După ce trec pe la fratele nostru părintele Nicodim, îl ajung și eu pe comis din urmă. Vine și vistiernicul Cristea. La Suceava, găsim pe celalt frate al nostru, Dămian.

— Da' ce să căutați domniile voastre la Suceava, comise Simioane? Nu vedeți domniile voastre cîte răutăți se iscă la curtea măriei sale? Acolo șede Vodă ca un cerb frumos cu stea în frunte, iar împrejurul cerbului numai jivine. Am să-i spun eu odată măriei sale că eu trimet de aicea tot felul de bunătați, pe care le prind în codrii măriei sale și în apele măriei sale; și am aflat că păstrăvii pe care i-am juruit pentru sfințirea Putnei, ca să se afle acolo pe masa măriei sale, au ajuns în altă parte și i-au cromptăit alții; iar un mistreț pe care l-am trimis la Suceava, cum a intrat în Cetate, a făcut picioare. Deasemenea și-au luat zborul niște ierunci. Am să-i spun așa măriei sale, că-i stau în preajmă prea mulți lupi și dișiori. Tare i-aș dezbrăca eu pe aceștia de piele, ca să-și plătească stricăciunile ce-au săvîrșit. Zău dacă nu-mi vine să încalic și să mă duc să găsesc pe comisul Manole. Fiind

doi, m-oi simți mai în putere și-o spune cu îndrăzneală cele cuvenite. Dar iarăși mă întorc și zic că cinstitul comis are altă grijă. Ptiu, drace! cum am să dorm eu la noapte? căci văd că acel copil fără minte se duce în primejdie! Dacă nu m-oi grăbi să mă gîndesc acuma, apoi mini iar am să aflu că-s ciolan bătrîn, care nu mai prețuiesc nici o lețcaie. Acuma pricep eu de ce-au ieșit sihaștrii la lume.

— Intr-adevăr, de aceea au ieșit, cinstite staroste.

— Ei, apoi să afle sihaștrii că se ridică în scări și Nechifor Căliman pentru prietini săi și pentru acel prunc pe care el l-a ocrotit întâi. Știm noi, eu și comisul Manole, unele și altele.

— Știi intrucitva și sihaștrii, cinstite staroste.

— Atuncea au știut c-am să umblu și eu la Turc?

— Au știut, uncheșule.

— Ptiu, drace! Și în care loc trebuie s-ajungem noi?

— Trebuie s-ajungem dincolo de Dunăre, în olatul Chilieii.

— Iaca-i bun, am mai fost noi pe-acolo, eu și comisul Manole. Eu nu-ți spun domniei tale să stai și să mă aștepți, căci treaba moșnegilor e cu negăială. Dacă te duci la mănăstire la Neamțu la celalalt frate al domniilor voastre, apoi te-ajung eu din urmă. Te poftesc să nu pornești de-acolo fără starostele Căliman.

După ce se zvîrli în șa, comisul Simion umblă cu repeziciune pînă la mănăstire și opri la poarta ieromonahului Nicodim, în vremea amiezii.

În acel loc, sub munte, se mișca prîntre poieni o negură, din care picura umezeală. Chilia cuviosului Nicodim era plină de o umbră pustie. La geamul din-spre răsărit, unde era streșina mai îngustă, se afla

singurul loc prielnic de celit și de scris slove pe dosul scoarțelor. Din spate, băteau flacăările de la sobă. Pe măsura de la ferestruică, sta un ceaslov, caligrafiat cu înflorituri. Asupra acestui ceaslov, pe foaia scortoasă din urmă, sta aplecat cuviosul Nicodim, cugețind cîți ani sint de la o întimplare veche, a cărei amintire o înmormintase în sine. În acea zi de negură, de singurătate desăvirșită și gînduri de mihnire, se ridicau întîmplările trecutului ca fantasmă cenușii. Ca să le depărteze de la sine, călugărul se închinase și cetise vorbe de mîngiere. Apoi își adusese pană și cerneală și însemnase cu luare-aminte aceste vorbe:

«Ceaslov sfîntă carte care este a ieromonahului Nicodim. Doamne, miluiește pe smerit robul tău.»

Cînd se pregătea să scrie ziua, adică întâi octombrie, și anul, adică 6978, auzi afară glasul lui Simion. Sări de la locul său, deschise pe rînd două uși și întîmpină pe comis în pridvor. Îl cuprinse de după grumaz și-l sărută, apoi îl binecuvîntă asupra frunții, după care se trase un pas. Întoarse pe fratele său cu fața spre lumină și-l privi cu luare-aminte.

Îl întrebă cu glas scăzut:

— Acasă e bine?

— Muța e bine, răspunse comisul Simion, numai-cît mihnită tare pentru nebunia pe care ai aflat-o și cuvioșia ta.

— N-am aflat nimic.

— Ba ai aflat, căci am trimes om să întrebe de Ionuț. Băietul a plecat după dragostea lui.

Călugărul trase în casă după sine pe comis și ascultă nu cu prea multă uimire lămuririle.

— Am înțeles că în acel copil e pulbere de pușcă, suspină el.

Privi fără să vadă ceea ce scrisese și împinse cu palma la o parte cartea deschisă. Se înalță după aceea în picioare și se învârti de cîteva ori prin chilie, ca într-o cușcă cu gratii.

Păru că se liniștește. Intoarse ochii spre Simion, cercetîndu-l.

— Văd că ai la tine armele.

— Da, căci mă duc după tătuta, la Suceava.

— Și de la Suceava ?

— De la Suceava, tot înainte. Aștept numai să vie din urmă starostele Nechifor ; cum vine, nu mai stau nici o clipă.

— Ai vreme pînă atuncea să imbuci ceva. Nu poți găsi la mine decît mîncare călugărească, dar trebuie să te mulțamești și cu aceea. Înțeleg c-ai venit pentru iertarea noastră ; se poate să nu ne mai vedem. În pustia întru care mă aflu, nu încetez de a mă ruga pentru toți și mai ales pentru dumneata, Simioane. Am fost în zilele noastre ca doi căluți fără grijă de la Timiș ; iar pe urmă a venit peste noi un virtej ca și acesta care-l poartă pe Ionuț. Eu mi-am găsit aceea mîngîierea și pacea ; nu știu domnia ta dacă mai ai rana deschisă.

— Părinte Nicodim și frate Nicoară, zimbii Simion, trăiesc și eu cum dă Dumnezeu. Numai cîteodată mă uit într-un izvor alinat și văd semnul prostiilor de altădată. Atuncea îmi vine să incalic, să dau fuga pînă aici, să te îmbrățisez și să ieșim iar la lume. Mă gîndesc că poate ni se cuvine să facem și altceva. Mă ispitea, la Lipiști, Vodă, zicînd că are nevoie de alți boieri decît cei vechi.

— Oi, frate dragă, suspină monahul, drumul domniei tale e deschis. Pe mine iartă-mă și lasă-mă aici.

— Părinte Nicodim, noi amîndoi am fost cea dintîi păreche dintre feciorii comisului. Nu mi se cuvine să ies singur.

— Inșă eu, bădiță Simioane, sînt îngropat aicea și uitat.

Comisul al doilea oftă, cu mare sfișiere a sufletului ; încît călugărul se opri, ațintindu-l îndelung. După aceea prinse iar a se frămînta, umblind prin cușcă.

— Ascultă, bădiță Simioane, grăi monahul dintrodă, poticnindu-se asupra fratelui său. Pentru ce ai venit să mă tulburi ? Deschide ușa ca să ies și du-mă la porunca ta.

Simion clătină din cap.

— Nu-ți poruncesc eu, părinte Nicodim. Muța noastră-i slabă, părintele nostru-i bătrîn. Trebuie să le ocrotim zilele pe care le mai au.

— Bine, se umili călugărul. Să incalic și eu pe un asin, cum se cuvine tagmei noastre, să iau o carte și să vă urmez, ca să vă ajut cu rugăciunile mele și, dac-om găsi pe răzvrătit, să-l îmblînzesc și să-l înduplec.

Cei trei călăreți, urmați de slujitorul comisului Simion, ieșiră de la mănăstire într-un tirziu după amiază. Cînd suiră sus pe opcină între brazi, ca să coboare după aceea la Rîșca, sună din urmă stîns toaca, pe urmă cîntară clopotele, prin cernerea negurei. Erau tustrei înfășurați în coțășuri de pănură și purtau glugă. Cel mai înfricoșat la înfățișare, din pricina bărbii și comanacului, era cuviosul Nicodim.

În lipsă de asin, călugărul fusese nevoit să încalce un căl mănăstiresc, dintre cei care rătăceau pe sub pădure. Imprumutase de la stăreție o șanaltă cu scări de lemn ; pusese pe dînsul un strai larg ca pentru acea vreme de toamnă și comisul îl poftise să treacă înainte

pe poteca muntelui, ca să sperie jivinele și arătările umbrei. Dacă ar fi ieșit hoji în acea vreme în fața unui asemenea călăreț, care se înălța cu comanacul pînă în cetini, numai decît s-ar fi prăvălit într-o parte în ripă, socotind că dă peste dinșii un moroi al pădurii.

— Eu credeam să-mi schimb la Suceava această cuvioasă înfățișare, zise părintele Nicodim către fratele său mai mare. Din ceea ce spui domnia ta, văd că-i mai bine să mă duc așa înainte. Se vor milostivi slujitorii mării sale să-mi împrumute o sulită, ca să nu fiu cu mina goală; încolo nu mai am nevoie de nimica. Văd că trebuie să mă duc înainte, ori ca să vă fiu domniilor voastre de mîngiere, ori ca să fiu altora spaimă.

— Mai mult ca să facem spaimă altora avem noi trebuință, fu de părere cinstitul staroste al vînătorilor.

La al treilea ceas al nopții, printr-o întunecime deasă și prin ploaie, un străjer răcni într-adevăr, cu groază, la marginea drumului.

— Care-i acolo? Stăi pe loc. Ce matahală-i asta?

Era la locul unde se desface calea în două: un drum apucă spre țîrg și altul spre Cetatea Sucevii.

La răcnetul caraulei, călugărul răspunse cu blîndeță:

— Oameni buni, cinstite oștene. Dumnezeu să te binecuvinteze!

Umbra străjerului se întorsese iar la drum, cu sulita aplecată.

— Cine sînteți domniile voastre?

— Sîntem oameni de la Timiș. Ne ducem la Suceava. Avem treabă la Domnie.

— Dacă sînteți de la Timiș, atuncia îl căutați pe comisul Manole Păr-Negru.

— Intocmai, cinstite oștene.

— Atuncia stați pe loc și nu treceți mai departe. Treceți domniile voastre la dreapta și apucați drumul Cetății. A ieșit poruncă la poartă de la luminăția sa ca să treceți ori și la care ceas ați veni. Dumnealui comisul Manole Păr-Negru vă așteaptă înlăuntru Cetății, la odăile chelarului mării sale. Acolo s-au dus și alții care au mai venit în noaptea asta.

Călăreții trecură la Cetate, bucurindu-se de această întâi biruință. Auziră de departe chemările străjerilor de pe ziduri și din turn, prin piclă. La o cotitură, văzură pilpiind făchii de rășină sub bolta neagră a porții.

— Oameni de la Timiș și de la sfînta mănăstire Neamțul, strigă cu glas gros cuviosul Nicodim. Năștea în el iarăși plăcerea uitată a călărețului care se simte în putere.

— Slujba mării sale! adăogi cuvioșia sa.

Comisul Simion se ținea cuviincios mai în urmă, socotindu-se cel mai mititel. Trecu fratelui său sabia, ca s-o sune spre străjeri.

— Trebuie să mă întorc în noaptea asta la postul și rugăciunile mele, îi șopti nu fără oarecare voie-bună călugărul; căci păcătuiesc în fața lui Dumnezeu.

Primi totuși arma și o păstră.

Căpitanul de la porți veni peste punte, ca să-i cunoască și-i pofti înlăuntru.

Cum ajunseră și descălecară, îi impresură slujitorii. Un aprod îi desfăcu de straie și-i călăuzi într-o camară largă și bine luminată cu luminări de seu. La un capăt de masă lungă, stătea aplecat asupra unui pergament proaspăt ieșit de la logofeție un bărbat subțiratic, cu puțină barbă și cu părul mai scurt tăiat decît al moldovenilor. Imbrăcămintea lui era înlune-

cată ; la cingătoare n-avea decît o singură armă pe care o purta în dreapta și puțin îndărăt. Acea armă scurtă era un stilet venețian cu mîner de argint. La stînga și la dreapta lui, în laturile mesei, se țineau pe scaune fără spatar, aplecați și ei asupra pergamentului, bătrînul comis Manole Păr-Negru și feciorul său vistiernicul Cristea.

Cum intrară ceilalți trei oaspeți ai Domniei, cetitorul subțiratic cu strai întunecat împinse la o parte cartea domnească și se repezi asupra călugărului, sărutîndu-i mîna dreaptă. În același timp fu cuprins și de Simion. Umblind de la unul la altul, în îmbrățișări repetate, acel bărbat, care era Dămian neguțătorul, șchiopăta abia văzut din stînga. Pe obrazul lui brăzdat de timpuriu apăru puțin zîmbet. Stătu fără cuvinte între frații săi. După aceea trecu la starostele Căliman, care-și căuta loc lingă comisul Manole. Amîndoi bătrînii se uitară deasemenea unul la altul, socotînd că n-au nevoie de vorbe în acel ceas.

Neguțătorul Dămian își plecă fruntea lingă umărul bătrînului Căliman. Cu pasu-i ușor alicnit se duse să-și ia locul în capătul mesei și trase iar cătră sine cartea.

Simion și Nicoară luară și ei loc la statul de război.

— Poftesc pe Dămian să mai îngăduie, grăi, cu posomorala-i obișnuită, bătrînul comis. Trebuie să spunem fiului nostru Simion, și altui fiu al nostru părintele Nicodim, precum și cîstitului staroste Căliman, cum ne-a primit măria sa îndată ce-am ajuns la Cetate, ascultîndu-ne cu multă milă. Ne pare rău, cîstite al nostru comis, a zis măria sa, că a intrat în astfel de primejdie un oștean tînăr al nostru, întru care noi aveam nădejde pe mai tîrziu.

Eu am stat în genunchi în fața măriei sale și l-am rugat să-mi deie drumul ca să-mi caut copilul.

— Ridică-te, cîstite comise Manole, a grăit măria sa, și așează-te în fața noastră ca un prietin și ca un frate mai mare. Ai stătut cu mine altădată în primejdie ; se cuvine să-ți răspund și eu acuma. Iți dau domnia mea carte, cu care să te înfățișezi oriunde la dregătorii noștri. Dacă băietul a trecut dincolo și ai nevoie de oșteni, și se vor da oșteni. După ce-l prinzi, adă-mi-l, ca să-l cert și eu.

După aceea măria sa a zîmbit a rîde, bătîndu-mă pe spate :

— Să știi, comise Manole, a zis măria sa, că acest prunc a săvîrșit o faptă ce-mi place.

Cîstitul staroste Căliman mormăi la locul lui, lingă urechea bătrînului comis :

— Ii place măriei sale, căci pruncul nu e al său.

Bătrînul Manole Păr-Negru își increți fruntea și privi în jur.

— Acuma, zise el, poftesc pe fiul nostru Dămian să cetească.

Cei de față se foiră și se așezară mai bine pe scaune.

Neguțătorul prinse a ceti și a tălmăci în același timp, trudnic, cartea măriei sale :

«Din mila lui Dumnezeu noi Ștefan-Voievod, Domnul Țării Moldovei, facem cunoscut, cu această carte a domniei noastre, tuturor dregătorilor noștri mari și mici, să deie, după a sa cerere, orice fel de sprijin de cai, arme și slujitori, credinciosului nostru comis Manole Păr-Negru, carele se duce în Țara-de-Jos pentru a săvîrși treburi ale domniei noastre. Nimene să nu cuteze a face într-alt chip, văzînd pecetea noastră la această carte. Scrisu-s-a în Cetatea Sucevii, s-a atir-

nat pecetea și s-a dat în mîna comisului Manole de cătră domnia sa Toma logofăt, octomvrie, zintăi.»

Ciudat glas, ca de cîntec, avea neguțătorul Dămian. Un glas care învăluia plăcut urechea ascultătorilor.

Ieromonahul îl privea, zimbînd. După cît știa cuviosia sa, toți neguțătorii lioveni învățau, în acea vreme, asemenea meșteșug, ca să poată cumpăra ieftin și vinde scump. Deci tuturor plăcea cartea mării sale.

— Socot eu, urmă neguțătorul, privind pe rînd pe toți cei de față, că cel mai vinovat pentru neplăcerea părintelui nostru sînt eu. Necunoscînd bine suferința fratelui nostru mezin, am trimis pe sluga mea Iosip să spuie felurite vești la Timiș. Iar greșala n-am cunoscut-o decît după ce Iosip s-a întors la mine. Iar astăzi am văzut și pe părintele meu, alergînd la măriia sa. L-am rugat pe părintele meu să mă ierte și domnia sa m-a iertat. Dar eu socot că greșala totuși trebuie să mi-o plătesc în bani cu dreptate cîntăriți. Am cu mine, deci, destul ca să cumpărăm ce ne lipsește, să plătim cai proaspeți, s-ajungem cît mai degrabă la Chilia și acolo, dacă ne va face trebuință, pe lingă slujitorii mării sale, să năimim și slujitori străini. Acolo, mă gîndesc eu, fratele nostru nu poate face nici o răutate, ca să-i cadă capul. Ce poate face alta decît să umble, întrebînd de-o fată? Iar haremurile fiind închise și eunucii muți, el nimica nu poate afla. Cît umblă el întrebînd, noi dăm de dînsul și, dacă trebuie să-l răscumpărăm, stăm la tocmeală, îl tirguim și-l răscumpărăm; dacă nu-l putem răscumpăra, îl luăm cu de-a sila. Toate în viață sînt neguțătorie. După moarte, deasemeni, Dumnezeu cîntărește ca un drept-neguțător toate ale noastre.

Poftesc pe părintele nostru, sîrși rizînd Dămian, să mă primească și pe mine tovarăș fără ciștig la afacere. Eu mai ales pot duce înainte cartea mării sale, plecîndu-mă la unii dregători și uitîndu-mă de sus la alții. Dacă trebuie, găsesc între supușii lui Mehmet misiți care să înlesnească tirguiala. Un neguțător are datoria să cunoască pretutindeni orice, să lege, să deslege, să cumpere, să vîndă, nu ca să agonisească aur, ci ca să poată face cel mai bun dar maicei sale.

Sfatul ascultă cu mirare asemenea vorbe.

Starostele Căliman se plecă la urechea comisului Manole și zise destul de tare :

— Mie mi-au plăcut totdeauna neguțătorii mai mult decît curtenii mării sale. Așa acuma, domnia sa Hărman, chelarul, nu găsește de cuviință să puie un ulcior de vin pe această cinstită masă !

Vistiernicul Cristea, care de mai de mult se frămînta simțînd bolduri la limbă și socotindu-se părăsit de cuvenita laudă, găsi prilej să se ridice cu îndîrjire și să arate că, oricît de bună ar fi iscusința și blîndeța unora, cu necredincioșii nu se poate face nimica ; și, după cum a dovedit luminăția sa Ștefan-Vodă, de la spurcatul Mehmet nu poți lua înapoi ce e al tău decît cu arma.

— Așa că, dacă nu se poate altminteri, noi intrăm acolo și batem război.

— Eu și cu fratele nostru cuviosul Nicodim nu ne pricepem bine ce-avem de făcut, mărturisînd comisul al doilea Simion. Poate să facem negoț, poate să tragem sabia ; dar pînă ce n-om sta la fața locului, părintele nostru comisul nu ne poate porunci așa — ori altfel. Aș îndrăzni să arăt luminatului sfat că se apropie miezul nopții și băietul fuge cu treizeci de ceasuri înaintea noastră ; deci e vremea să încalicăm.

— Ptiu, drace ! își scutură pletele starostele Nechifor, mi se pare mie că toți au dreptate. Am și eu, carele n-am pus în gură pită și vin de la ceasul al treilea al dimineții. Dacă dumnealui comisul poruncește să vie caii, apoi n-avem alta de făcut decît să ne sculăm de aici și să ne ducem.

— Să vie caii, mormăi posomorit comisul Manole Păr-Negru, iar Dămian să puie în sîn cartea mării sale.

CAPITOLUL XVII

UNDE ȘI CUM L-AU GĂSIT JDERII CEI
MARI PE CEL MEZIN ȘI CE AU FAPTUIT
CU TOȚII ÎN ACEL LOC

Comisul Manole Jder îndreptă drumul domniei sale și al soților săi întăi la Ștefănești, după aceea mereu în lîngul Prutului. Erau de toți șase stăpîni și cinci slujitori. Dămian neguțătorul și ieromonahul Nicodim se aflau fără slugi ale lor ; însă, la orice popas, se găsea un creștin care să vie să se închine cu mirare la scara aceluia boier cu comanac și cu sabie ; iar Dămian găsea tot așa de repede împrejurul său slujbă, întrucît nu uita să sune în palmă trei grivne cu pajură crăiască, pe care pofta să le lepede cuiva, neavînd ce face cu ele.

Două zile, vremea a ținut nouroasă. Intr-a treia zi ieși soarele de toamnă peste lunci pustii și miriști arse.

La trei poște domnești, își schimbară caii. Slujitorii dîschingau și puneau la pămînt șăile cu tot tacîmul lor, iar argații căpităniei de poștă se duceau prin

niște rîpi, să caute cai hodiniți. Asemenea cai, care nu se găsesc decît la apa Prutului, au o înfățișare întru totul deosebită decît a altor cai de pe lume. Imbrăcăminte li-i de păr des și gros ; par mici de stat, mai ales pentru că au capul mare ; știu a răbda de foame ; pot sta iarna în crivăț, fără adăpost, și nici nu le pasă ; fug iepurește cu călărețul lor și cotesc numai din cînd în cînd cătră apa Prutului, în care se adapă des și cu mare plăcere. Au copitele late, ca pentru locuri mocirloase, și nu li se aude rîncezatul, ca să nu-i simtă lupii din zăvoaie și păpurișuri. Vistiernicul Cristea îi privea cu îndoială și dispreț, și nu voia să primească sub sine pe cei care aveau cozile încîlcite cu scai.

Din jos de Fălciu, urmăritorii lui Jder cel mititel apucară la Cahul, apoi se apropiară de bălțile cele mari și ocoliră Catlabuga, ținînd după aceea calea împotriva vîntului și cătră mirosul sărat al mării.

Intr-a cincea zi, într-o sîmbătă, văzură departe, la marginea dumbrăvilor și dincolo de luciul Dunării, Cetatea Chiliei.

Calea, aici, era printre locuri deșerte împodobite cu bolindari de stepă, pe pămătufurile cărora se zbăteau și scînteiau acele fire neșesute, numite de pămînteni matasa-morților. Nu se zăreau sate așezate, cît cuprindea ochiul ; era un pămînt la linia fluviului, supus puhoaielor și uneori războiului. Dintr-o lature a umbletului călătorilor se ridică greoi un cîrd de dropii, filfiind întăi cătră soarele aslințitului și cufundîndu-se după aceea într-o zare plumburie.

— Pe aici, astăzi, n-a trecut nimeni, băgă de samă comisul Simion.

Adevărat că drumurile pe uscat erau puțin umblate în acea parte de țară, iar drumul de negoț al Chiliei era mai mult pe apă în lungul malului, coborînd de cătră Galați. Vasele se întorceau spre acest mare tîrg fie sub vîntrele, fie trase la edec.

Nu se putea ști de pe acuma dacă fugarul a stîrnit ieri ori alaltăieri aceleași dropii. Drumul lui se poate să fi fost prin altă parte. Poate a nimerit la malul apei prin altă ieșire și a coborît cu pescarii în ostroave.

Călăreții își aruncau ca pe niște mingi asemenea prepusuri, umblînd înșirați unul după altul. Luarea-aminte în același timp le era atrasă de acea zidire zimțuită de cărămidă și piatră, care creștea încet-încet în soarele pieziș. Cînd Cetatea se desfăcu în întregime, oglindindu-se răsturnat în balta aprinsă, luci în zare și aria mării, încovoiată spre streșina cerului.

În partea de curgere a Dunării, se grămădeau pături de sălcii spre ostroave vechi și plăvăii nouă. Revărsarea aceluia braț multiplu, căruia grecii vechi îi spusese Licostom, adică Gura Lupului, mîncea în truna din hotarul Mării, îmbulzind an cu an mîluri, sporind domnia luncilor și a apelor dulci. Corăbiile se apropiau acuma de Cetate prin canale. Între pustia apelor pontice și meterezuri, crescuseră în cinci ani sălcii răsfirate, în care cînta cucul primăvara.

În Dunărea mai veche, se întemeiaseră stejărișuri. Sforul apelor, cu mare lărgime, bătea în țărnul moldovenesc, unde malul era împodobit cu cîteva colibe de pescari și cherhanale.

În țărnul celalalt, întăi stătea Cetatea, stăpînind intrările. După acest colț întărit cu oști și tunet, se

desfăcea alt braț care închidea alt ostrov. Aici începea împărăția neagră. Într-acolo apa se posomora de umbra pădurii. Peste vîrfurile stejarilor, se înălțau fumuri de alte așezări omenești. Acest loc avea poreclă străină : Ormanlî-Ghiol ; în el se afla cetățuie de ceamur și strajă de ieniceri a lui Mehmet-Sultan.

Printre ostroavele mărunte din sus, de sub stăpînirea lui Dumnezeu și a jivinelor, umblau plăvăii mișcătoare mînate de vînt, poposind cînd ici, cînd dincolo, căutînd o ancoră de pace în tainițele acelor întinderi. Apele se răsfirau în gîrle și în stufuri, ocoleau depărtări de multe mile și se întorceau iarăși la matcă. Era sub luciu domnia peștilor, care intrau odată cu viiturile primăverii în limanuri odihnite, să-și puie icrele în bătaia soarelui, ca să sporească din nou miliardele generațiilor ; iar deasupra în necontentita prefacere a luncilor și stufurilor, era cealaltă domnie a sălbătăciunilor aripate, oprite aici în popas din toate părțile lumii.

Călăreții descălecară lîngă bordeiele străjii celei mici a Cetății, săpate în rîpa malului. Neguțătorul Dămian trecu înainte și înfățișă hotnogului cartea Domniei. Cum fu înțeles cuprinsul ei și cunoscută pecetea roșă, slujitorii se închină. Grăbiră a trage șăicile, ca să nu sufere întîrziere slujba mării sale. Poftiră pe cinstiții boieri cu tot cu cai și slujitori pe podină, stupiră în palme și apucară vislele.

Era un loc ș-un ceas de mare singurătate a oamenilor ; însă prin văzduh, din luncile desfrunzite, începură a trece cu repeziciune pe deasupra rațe sălbatică. Deasupra rațelor călătorii auziră gîrliți. De la unghiul de gîrliți rămaseră apoi ațintiți asupra

unei învăluri mărețe de pelicani albi, care se suiră pînă în bolta cerului și coborîră ca într-un joc de fulgi spre flamura albastră a turnului Cetății. Acea flamură a lui Ștefan-Vodă, desfăcută de vînt, avea pe ea capul de bour, cusut cu fir de aur.

Oștenii de pe ziduri, rezemați în suliți cu baltag, părăseră a urmări și ei zborul înalt al pelicanilor; străjerul de deasupra porților nu dădu semn de trîmbiță decît după ce șaica ajunse la celălalt mal. Comisul cel bătrîn încălecă și trecu singur înainte, în pas, oprindu-se la punte. Il privea, din firida de deasupra porții, un slujitor a cărui înfățișare nu părea deloc dușmănoasă, cunoscînd îmbrăcămintea curtenilor lui Vodă.

Bătrînul comis ridică brațul drept și pofti să vorbească. Oșteanul de sus strigă din firidă:

— Dacă-i slujba măriei sale, jupînul pîrcalab al nostru a poruncit să se deie drumul fără de nici o întîrziere.

— Venim de la Suceava, răspunse comisul; noi sîntem Manole Păr-Negru de la Timiș; avem carte de la Vodă.

— Știm, zîmbi oșteanul de sus, aplecînd fruntea.

La porunca lui, puntea scrîșni pe lanțuri și porțile se deschiseră. Nu cu puțnă mirare, însă cu osebită mîndrie, jupîn Manole trecu. Soții săi și slujitorii îl ajunseră numaidecît din urmă.

Cobori de sus oșteanul și pofti să vadă cartea. Neguțătorul Dămian i-o înfățișă. Oșteanul rîse:

— Numele meu e Dima Voruntaru, dădu el lămurire, și mă aflu căpitan la aceste porți de două luni. De cînd am descălicat aici, n-am văzut decît alaltăieri obraz de om pămîntean întăia oară; și astăzi văd de-al doilea. Să sărut pecetea măriei sale și să

vă poftesc să ne dați vești din lume. Vă roagă jupînul pîrcalab Goian să nu-l lipsiți prea mult de plăcută vedere a obrazurilor domniilor voastre. Este întinsă la cămările pîrcălabiei masă; în fiecare sară cercăm să ne mîngîiem de singurătatea noastră.

Asemenea bunăvoință care-i întîmpina din cel din-tăi ceas înlătură o parte din truda oaspeților. Le aducea însă oarecare nedumerire, părăindu-li-se că sînt așteptați. Înaintea lor însă nu avusese chip să treacă nimeni din urmă. Iar între cei pomeniți că ar fi intrat cu două zile înainte, care ar fi fost acela să știe cine vine în urmă? Să fie băietul? punea întrebare comisul cătră starostele Nechifor. Ce îndrăzneală ar fi avut Ionuț să vie la Cetate? și de ce să vie într-o prinsoare, cînd el tocmai s-a silit să fie singur, ca să poată trece la Turc pentru nebunia lui? Dar numai el putea bănui că va fi urmărit de ai săi.

— Dacă-i el, mormăi bătrînul comis, mă bucur, căci îl găsim aici. Pot să-l mustru pentru osteneala noastră, însă nu prea tare.

Comisul al doilea Simion era mai puțin nedumerit.

— Tătuță, vorbi el, oștenii de aici mi se pare mie că se bucură de orice obraz creștinesc, de aceea stau cu masa întinsă pînă la al unsprezecelea ceas, dorind oaspeți. Băietul n-a avut ce căuta aici. Dacă a ajuns la mal, a și trecut pe furiș în ostrovul de unde se zăreau suind în sus fumuri. Dacă n-a ajuns, trebuie să întocmim o pază, ca să-l prindem cînd va vrea să treacă. Prin alt loc decît pe la cherhanale și colibe pescarilor, nu se poate să treacă; și trecerea nu și-o poate face decît în vremea nopții. Iar dacă a apucat a trece, treaba noastră mi se pare cu mult

mai grea. Aici nu-i loc deschis, să vezi. Nu-i nici țîrg, să te strecoari printre mulțime. Iar dacă-i cetate, un singur om n-o poate împresura. Ori șede în stuh între dihăanii și se subțiază de foame; ori iese la vedere și-l pălește în frunte cel dintăi nelegiuit.

— Socot eu, comise al doilea Simioane, mormăi bătrînul, că n-ai venit după mine, pînă aici, ca să mă amărăști cu asemenea vorbe. Să cerem mai bine acestui vrednic oștean să ne ducă la mai-marele său.

Călătorii își lăsaseră în sama slugilor caii și armele și se grăbeau să vadă masa întinsă despre care se pomenise.

— Înțelept este, zise Dămian tatălui său, ca să mîncăm întăi. După aceea, supărarea are să ni se pară împutînată.

Dumnealui Goian Albu, pîrcalab, primi pe trimeșii mării sale cu fruntea descoperită, închinîndu-și spre ei pletele-i cărunte. Era îmbrăcat cu strai scump și purta la gît lanț cu zale de aur.

— Noi cunoaștem de mult pe cinstitul comis Manole, binevoi el să vorbească; și-l știm mai ales din faptele lui, în vremea cînd luminăția sa stăpînul nostru era la munteni. Nu înțeleg de ce după aceea nu s-a arătat la curte și s-a poprit într-o singurătate, sub niște munți.

— M-am poprit tot pentru slujba stăpînului meu, zîmbi comisul Manole, așa cum domnia ta ai venit în altă singurătate, pentru același lucru.

— Intr-adevăr, suspină jupînul pîrcalab; și încă într-această singurătate nu adie miroaznă plăcută de la brad; aproape de noi sălășluiește Suleiman-Beg; cîteodată suflă putreziciune dinspre el, încît

nici nu putem minca de greață. Noroc avem astăzi că bate vînt dinspre Marea.

În camara unde era întinsă masa, se adunaseră boierii de ajutor ai jupînului pîrcalab: patru care aveau în pază cele patru cornuri ale Cetății și al cincilea stăpînul porților, spatarul al treilea Dima Voruntaru.

Părintele Agapie, preotul paraclisului, lipsind, curiosul Nicodim binecuvîntă acea masă îndestulată cu mult pește.

Dumnealui pîrcalabul porunci cuparului să toarne întăi vin dulce de la ostroavele grecilor, apoi se umili astfel cătră călători:

— Domnilor mei cinstiți oaspeți, vă rog să iertați sărăcia noastră; că noi altceva nu vă putem pune dinainte decît morun, nisetru și păstrugă, nesuferită hrană de care sîntem sătui pînă în gît, iar acest crap de nouă ocă l-a trimes medelnicerul numai să vă uitați la dînsul, că de plăcut știu că nu vă place. Dor ne este nouă de păpuși de brînză și de ierunci de la ținutul Neamțului!

Numai după aceste vorbe comisul Manole și stărostele Căliman lepădară orice fel de sfială față de cinstitul pîrcalab și-l socotiră prietînul domniilor lor. Intrucîtva fu de folos însăși mîncarea, ca să îmblînzească desăvîrșit privirile lui jupîn Manole.

Cuprinzînd de după grumaz pe comisul al doilea Simion, bătrînul îl aduse lîngă pîrcalab.

— Jupîne Goian, întrebă el cu blîndeță, am fi doritori, eu și feciorul meu Simion, să cunoaștem dacă sosirea noastră v-a fost vestită. Și unde se găsesc acei oameni care v-au vestit-o?

Pîrcalabul Goian îl privi nedumerit.

— Credeam, jupîne comise, răspunse el, că treaba asta s-ar cuveni să fie vorbită între mai puțini. Așteptam sfîrșitul ospățului, ca să trecem în camara mea de taină.

— Răspunsul domniei tale mă miră mai mult pe mine, jupîne pîrcalabe. Nu putea nimene cunoaște sosirea noastră.

— Cu toate acestea sosirea domniilor voastre a fost vestită, și a fost vestită anume de un fecior al domniei tale, care fecior avea la mîină carte domnească, pe care carte domnească am pipăit-o și cetit-o eu singur. Și acel fecior nu poate să fie decît al domniei tale pentru că are nume Ionuț și poreclă Păr-Negru. Mai avea deasemeni semnul pe care-l văd la domnia ta și la ceștialalți feciori ai domniei tale.

— În viața mea n-am fost mai mirat decît acuma, șopti comisul, după care stătu cu gura căscată, așteptînd o urmare a istorisirii.

— De ce să fi vestit acel prunc sosirea noastră? se trezi el din nou. Și unde-i acel prunc? Dacă l-ai pus la închisoare, n-ai făcut rău, jupîne pîrcalabe.

— Aș socoti, comise, întoarse cuvînt dintr-o lature jupîn Goian, că șaga domniei tale nu-i destul de potrivită cu aceste bărbi cărunte ale noastre. Dacă nu s-ar ști anume de ce a venit feciorul domniei tale Ionuț, n-ați fi nici domniile voastre aici. A intrat în Cetate cuviincios cu slujitorul său; s-a înfățișat la mine și mi-a sărutat mîina; a arătat că va veni o putere după sine, la două ori trei zile. «Dacă nu vine acea putere, atuncea însamnă că hotărîrile s-au schimbat, a adăogit el, și eu de unde mă duc nu cred să mă mai întorc. Însă dacă acea putere, cu părintele meu și frații mei, vine, atuncea nădăjduiesc să pot

iarăși ieși la lume.» I-am cerut o lămurire mai bună și el mi-a răspuns că asta e o taină pentru care a jurat. Fiind în slujba mării sale, să am în el credință. Orice-ar săvîrși, să nu mă mire, căci așa i-i poruncit să facă. Poate să mă învrednicesc acuma să aflu și eu ce taină se săvîrșește fără știrea mea și de ce iscodire aveți domniile voastre nevoie. Dacă-i taină legată, vă rog să tăceți. Dacă se poate spune, nu mă lăsați întru neștiință. Cum s-a făcut sară, feciorul dumnitale s-a mistuit ori în cer, ori în pămînt, căci nu l-am mai văzut. Calul și straietele sînt aici, lăsate în sama slugilor mele.

Comisul Manole bău un pahar dulce și ochii i se înfierbîntară.

— Cinstite jupîne, grăi el, domniei tale nu se poate și nici nu se cuvine să-ți ascund ce este. Află că acest fiu al nostru a fost fugar de-acasă și noi am pornit întru căutarea lui.

— Înțeleg, încuviință zîmbind pîrcalabul. Și acest fugar se poate să fie acuma în prinsoare la turci; iar domniile voastre vă duceți să-l căutați și să-l sccateți.

— Intocmai.

— Înțeleg, înțeleg și mai bine, deoarece vinul grecesc, oricît de tare ar fi, ascutește duhul omenesc. De alte vorbe nu mai am nevoie; poți să te oprești aici, cinstite comise Manole. Precît se poate lesne vedea de un om priceput, este aici treabă diplomatică. Avem nevoie să se afle în lume ce fel de fapte groaznice săvîrșesc acești ismailiteni care se află în coasta noastră. Nu numai prădăciuni de averi, pojaruri și morți, ci și silnicii de prunci, încît vin părinții și frații din alt capăt de țară să-i caute, primejduindu-și și ei viețile. Deci neguțătorii de pe

mări împrăștie vestea pînă la crai și împărați și pînă la papa de la Rîm. Se cuvine, prin urmare, să se scoale iar papa de la Rîm și să îndemne pe toți domnii și craii săi să vie întru sprijin fraților lor tot de-o lege creștinească. Să se ridice iar oști împotriva necredincioșilor, cum s-a mai făcut odinioară, în vremea fericitului întru pomenire Iancu-Vodă de la Ardeal.

Bătrînul Manole înmărmuri, nemaifiind în stare să întoarne pe pîrcalab cătră un adevăr mic și de așa de puțină însemnătate. Ii veni în sprijin numai-decît neguțătorul Dămian, nu cu vorbe, ci cu o privire ascuțită de încuviințare spre înfierbîntatul vorbitor. Deasemeni vistiernicul Cristea nu se putu opri să nu arate că domnia sa de la începutul începutului a fost de partea săbiei. — Războiul trebuie pornit fără de nici o întîrziere! încheie dumnealui bătînd cu pumnul în masă.

— Eu îmi spăl mînile și nu știu nimica, rîdea pîrcalabul, închinînd alt pahar și îndemnînd și pe bătrînul comis să nu rămîie în urmă; eu și cu măriia sa ne spălăm mînile și nu știm nimica. Ne mirăm numai de asemenea fapte, de care sînt vinovați numai ismailitenii și trimetem cărți la domni și crai. Nu m-aș mira să iasă de aici dărîmarea cetății lui Suleiman-Beg și pojarul saraiului său; însă eu am martori pe neguțătorii din Cetate că slujitorii domnești nu s-au clintit de pe ziduri. Chiar dacă v-aș da sprijin într-ascuns, nimene nu poate ști că l-am dat. Dacă înlăturăm din coasta noastră putreziciunea, n-are să ni se mai aplece cînd bate vînt dinspre Ormanlî-Ghiol. Strigăte, răcnete, cărți: noi avem mărturie pe aceiași neguțători fie de la Veneția, fie de la Impărăția nemțească, fie de la Levant, că rău-

tăți mai mari decît ale lui Suleiman-Beg nu s-au mai pomenit pe lume.

Starostele Căliman stupea mormăit în barbă pe demonul său și-și mușca vîrfurile limbii în dinți, ca să nu s-amestece într-așa vorbire. «Iaca ce poate face un copil!» cugeta el cu grijă, și, din cînd în cînd, își desfunda cu degetul cel mic urechea stîngă, cea de cătră cinstitul pîrcalab.

Nu cu puțină mirare și spaimă aflară îndată oaspeții, fie de la cinstitul pîrcalab, fie de la boierii și căpitani de față, că, într-adevăr, Ormanlî-Ghiol nu-i decît o răsufătoare a spurcatului Tartor.

Ascultați, oamenii buni și creștinilor; nici în poavești nu s-a pomenit una ca asta!

În alte părți ale ostroavelor și a bălților Dunării, înfloresc flori după bunăvoința Domnului Dumnezeu. Acolo, la Ormanlî-Ghiol, asta nu se pomenește; asinii lui Suleiman-Beg rod tot. Chiar dacă n-ar roade asinii, ies ienicerii și spurcă, de nu mai poate încolți nicăieri sămînța adusă de vînt. Deasemenea, primăvara, la luna plină a lui mai, aicea în sălcii, pe plăviile cele nouă de cătră Marea, cîntă privighetorile de țî se pare că ești într-un colț de rai, Marea se leagănă sclipind din talazuri, iar străjerii stau sus și nici nu suflă, ascultînd cu dulceață. Să se știe că la Ormanlî-Ghiol stă tăcerea ca pe o baltă moartă. Numai într-un fund de dumbravă pustiiță și uscată, croncănesc dimineața cormoranii, închinîndu-se cu pliscurile spre saraiurile lui Suleiman.

Să spuie pescarii de la țărmlul moldovenesc, care trec dincolo; să spuie deasemeni pescarii turci și greci care trec dincoace și s-adună cu ai noștri la foc de noapte, așteptînd să cadă peștele în închisori, ce fel de om e acel Suleiman-Beg.

Șade toată ziua la soare, se coace și se umflă. Ț pleșuv, negru și burduhos. Din ce i-a venit asemenea boală, nu se știe. Se umflă de răutate și nu se poate încălzi niciodată. Pielea lui e umedă, rece și grunțuroasă, ca la broască. Cîț e vară, se prăjește și tot geme : Ala-Ala ! Cînd vine toamna, se trage în casă și-i pun slujitorii primprejur tipsii cu mangal aprins.

Se zice că ar fi avînd pe lîngă sine un vraci, care-l caută de păcătoșenia lui. Acel vraci grec altă doctorie nu i-a găsit decît asta : în culcuș, lîngă șale ori coastă, să-i puie trup tînăr, ca să-i încălzească sîngele.

Așa că are acest Suleiman-Beg un neguțător care umblă la Oceacov și la Crîm. Ii cumpără roabe tinere de la hoții din pustie ori de la hoardele ieșite în pradă și i le aduce la Ormanlî-Ghiol. Nu trece mult și acele fete tinere se ofilesc, se întunecă și se răcesc la piele, pînă ce vine vremea de mor, ori se azvîrl ele singure într-o gîrlă, de le mîncă racii. De aceea, la o mie de stînji depărtare împrejur de Ormanlî, creștinii nici nu se ating de racii din baltă. Cum văd om acei raci, cum bat din foarfece.

Au băltăreții de aici o zicală : Fă binele și-l aruncă în Dunăre ; dacă l-a înghițit un crap, apoi peste nouăzeci și nouă de ani Dumnezeu are să-și amintească de fapta ta ! Nu știm cum are să steie la judecata din urmă Suleiman-Beg, pentru tot binele căzut în baltă din pricina lui. Socotim că Dumnezeu lui cu numele de Alah nici n-are să-l mai cheme la cercetare, are să-l lese cufundat în balta lui de smoală topită. Deasemeni și în această lume stăpînul său Mehmet-Sultan, nemaiputîndu-l suferi în apropierea sa, l-a trimis la surgun aici, la marginea Impărăției.

Auzind de întîmplarea care-i pe cale să se făptuiască, se poate ca chiar Sultanul să întoarcă fruntea încolo și să zică : Eh ! mai bine și mai curat în lume este fără acea dihanie pe care am lepădat-o de la fața noastră !

Între toate aceste vorbe și povești, comisul al doilea Simion Jder își păstra cu destulă greutate cum-pătul. Abia își atinsese buzele de vinul grecesc, mîr-case cu stăpînire, făgăduindu-și pe mai tîrziu o deslegare înfricoșată, dacă Dumnezeu se va milostivi acuma să-i scoată din strîmtoarea în care intrau.

La acel ceas oamenii se găseau cam aprinși, vorbele lor erau destul de amestecate, însă, ceva, Simion putea desluși. Anume că mezinul Ionuț se afla în stu-făriile de cătră Ormanlî-Ghiol și cerea un sprijin de la ai săi. Acest copil a avut mai multă minte decît un sfat întreg, cugeta el. Aprinsă inimă, care l-a sculat și l-a pornit ca în vifor ; însă, în cursul drumului, s-a arătat și judecata, învățîndu-l să se folosească de puterea care vine după el.

Ce poate face acuma acest copil și unde se află ? nu înceta să-și puie întrebări chinuite comisul al doilea Simion. După felurite socoteli cu sine însuși, ajunsese la o încheiere dintre cele mai de mirare, anume că numai vorba vistiernicului Cristea are în ea adevărul, cum sămînța cuprinde în ea floarea viitoare. Căci dacă prevederea lui Ionuț s-a adeverit și puterea pe care o așteaptă a sosit, el n-are să se mulțamească să iasă din trestii, să se închine, să se supuie și să plece acasă. Putere, lui îi trebuie ca să desfacă seraiul acelu balaur Suleiman-Beg și să scoată de la pedeapsă pe Nasta.

Unde poate să fie deci Ionuț ? N-a așteptat în Cetate, ca să nu fie prins în capcană. A ieșit cu slu-

jitorul său, însă nu se poate depărta prea mult. Chiar dacă ar fi izbîndit să se apropie într-un chip oarecare de serai, ori de cetăţuia de ceamur, el nu se poate să nu vie iar în vederea Cetăţii Chilie, ca să aştepte întîmplările.

În dimineaţa ce vine — urma a-şi cumpăni socotelile Simion Jder — trebuie să iasă el însuşi, singur, să cerceteze malurile şi pescarii. Îndată după aceea oaspeţii părăsesc cetatea, în vederea neguţătorilor străini. Cînstitul pîrcalab are să se arate supărat asupra lor şi are să-i ameninţe cu mînia mării sale, sfătuindu-i să se întoarcă înapoi de la fapta pe care au pus-o la cale. După supărare, are să se vadă că se închid porţile şi ei rămîn desfăcuţi de pîrcălabie, lucru pentru care toţi neguţătorii, ca nişte creştini ce se află, au să se frămînte cu supărare, şi unii dintre ei au să îndemne pe slujitorii de la corăbii ca să vie întru sprijinul obijduiţilor. Neguţătorul Dămian şi cu Simion Jder purced cu luare-aminte în lungul grindului. Au în apropiere doi pescari, care poartă pe girle două luntri. Dămian încearcă să umble cu vorbe de pace şi de neguţătorie spre serai. Simion Jder îl priveghează din urmă. În acele ceasuri dinaintea amiezii, nu se poate să nu iasă la arătare şi Jder cel mititel.

S-a adevărit chiar a doua zi că întîmplările nu s-au depărtat prea mult de prepusurile comisului al doilea.

Se găsea acolo, la Ormanlı, pe grind, între cetăţuia ienicerească şi seraiul lui Suleiman, nu departe de umbra stejarilor, un mormînt sfinţit al unui oştean vechi. Cu o sută treizeci de ani în urmă, cînd stăpînea Sultan Murad şi avea curte la Odrii, acest vestit luptător cu numele Ibraim, din neamul Osman,

pătrunsese cel dintăi cu bulucurile sale pînă la malul cel mai de miazănoapte al Dunării şi căzuse aici. Împărăţia îi zidise boltă şi clădise în jur stîlpi de cărămidă cu acoperămînt de olane. Se sădise lîngă acea clădire şi un copac din Anatolia, care la Dunăre nu avea nume. Mulţi credincioşi ai prorocului veneau pînă acolo ca să se închine şi să anine ceva în crengile copacului. Deci acel copac străin era înflorit, iarna şi vara, de bănuţi şi bucăţele de pînză colorată. În fiecare semn era o dorinţă a unui suflet şi acele dorinţi vegheau la mormîntul vechi, aşteptînd să fie înfăţişate de cătră Ibraim sfinţitul la picioarele prorocului, iar prorocul să dea samă de ele lui Alah-Dumnezeu.

Joi, înainte de asfinţitul soarelui, au fost văzuţi de cătră slujitorii lui Suleiman-Beg, în singurătatea de la mormînt, doi străini care stăteau de mult îngenunchiaţi cu mare înfrîngere a inimii. După ce au aninat şi ei în crengile desfrunzite nişte aţe albastre, acei străini s-au sculat din umilînţa rugăciunii şi s-au tras mai la o parte pe un dîmb, privind pojarul asfinţitului de soare în meterezurile cetăţii de ceamur. Unul din ei a scos din desagă o pită şi a dat şi celuilalt. Au trecut pe deasupra lor doi cormorani dintre aceia care se puieziseră într-o dumbravă, pustiind-o: ei au ridicat frunţile şi au privit îndelung după zborul lor.

Fiind sara spre vineri, slujitorii aveau felurite treburi mărunte, de la care nu puteau lipsi; aşa că străinii rămăseră neîntrebaţi, pînă ce se osteni vataful să se ducă să-i cerceteze.

Isac ceauş, bătrîn credincios şi milostiv cătră călători, veni clămpănind din papuci spre ei şi-i întrebă:

— Cine sînteţi voi, bre, şi de unde veniţi?

S-au ridicat cuviincios acei străini, dar numai cel mai în vîrstă dintre dinșii a vorbit.

— Stăpine, a răspuns el, eu sînt un oarecare Tamur, pribeag tatar, carele am avut neamuri la Crîm, iar acuma am rămas prigonit și sărac. Nu am altă avere decît acest frate al meu care, din spaima bățărilor și asupririlor cite au fost asupra-ne, a rămas mut. De auzit, aude prea puțin, cînd îi spui «du-te» ori «vină»; însă de grăit nu poate grăi nicidecum. Precum vedeți, e frumos fecioraș, bun să slujească la un stăpin îngăduitor. Ne-am ostenit lungă cale, ca să venim pînă la acest sfînt mormînt, ca să cer pentru frațele meu deslegarea graiului. Dacă n-om găsi aici de lucru, ne-om îndrepta în altă parte, căci lumea-i plină de puterea dreptcredincioșilor. Unu-i Alah și Mahomet e prorocul său, în vecii vecilor, și-ți dorește domniei tale, stăpine, sănătate și pace.

Isac ceauș îi cercetase repede cu privirea ca un bun cunoscător, și-i văzuse sărac și subțire îmbrăcați, cu îminei spărți și cealmale zdrențuite. Imbrăcăminte pe deasupra aveau numai cite un ilic de pînză de in.

— Se vede, zise el, că veniți de cătră miazăzi, unde-s locurile mai vîratice.

— Adevărat este, stăpine, mărturisi Tamur.

— Apoi să știi dumneata că aici, cu asemenea îmbrăcăminte, vă străpunge gerul și rebegiți de moarte. Veniți acasă la mine, ca să vă dau cite-un strai vechi de lînă, dintre ale mele.

— Alah să facă parte celor darnici: pentru una, o mie! se închină, lăcrămînd, Tamur tatarul; și, după el, se închină smerit și tatarășul cel mut.

Cei doi oameni străini trecură după vatav. Soarele asfințise și Suleiman-Beg se scula gemînd cu nemulțămire de pe covorul lui. Căuta sprijin în umerile a

doi robi negri. După ce se puse greoi pe picioare, împinse cu virful toiagului la o parte pe robi de la domneasca sa apropiere. Era unsuros și copt de grăsime și pleșuv cu desăvîrșire. Făcea doi pași și se oprea, gîlîind: Af! Af! II străbătea și cite o înfiorare de răceală, ș-atunci iar își descleșta umbletul cătră cămările seraiului.

— Cine-s mișeii aceștia? întrebă el deodată pe vatav, sucindu-și într-o lature capul și zbircindu-și nasul.

Isac ceauș se opri, cu sărmanii lui.

— Mărite stăpine, sînt doi străini pribegi.

Ca totdeauna cînd era posomorît, Suleiman-Beg n-auzea bine. Își îmbracă urechea cu palma, răcnînd:

— Ce-ai spus? n-aud bine. Mai grăiește o dată.

— Mărite stăpine, sînt doi străini pribegi; îi duc la mine, să le dau pomană cite un strai de lînă.

— Ha? Spune-mi, Isac ceauș, ce caută aici la Ormanli-Ghiol păcătoșii aceștia? Dacă nu-s buni de nimic, pune-i în butuc și dă-i cu capu-n jos în baltă.

— Au venit să se închine la sfințitul Ibraim.

— Ce-ai spus? n-aud bine. Mai grăiește o dată.

— S-au închinat la sfințitul Ibraim. Unul dintr-înșii e mut.

— Cum?

— Unul dintr-înșii e mut.

— Care-i mut?

— Cel tînăr.

— Apoi dacă-i mut, ce folosește pe lume? Dă-l cu capu-n jos.

— Se roagă de milostivirea ta pentru lucru, luminate stăpine. Amîndoi sînt în putere și pot face orice treabă. Dacă milostivirea ta nu-i primește, ei se închină cu umilîntă și se duc.

— Ce-ai spus ? n-am auzit bine. S-or duce cînd voi pofti eu. Pînă atuncea să-i pui în jug. Mini să nu lucreze, fiind vineri ; ci să minince pilaf cu seu și să doarmă. Iar simbătă să care apă pentru feredeu haremului.

Gemînd, af ! af !, și impungînd cu virful toiagului pe robi, Suleiman-Beg intră în serai. Isac ceauș sculă din genunchi pe pribegi și-i luă la sine ca să-i îmbrace și să-i ospăteze.

Vineri, stăpinul locului a ieșit iar să se prăjească la soarele de toamnă, iar străinii s-au ferit pe cit au putut de vederea lui.

Simbătă, au pus pe umăr cobilițiile și au luat cite-o păreche de bracace de aramă, cu care au cărat pînă la amiază apă din baltă, la harem. Partea aceea a clădirii era toată întunecată de zăbrele. Veneau la ușă niște babe cu șalvari, luau căldările din mina străinilor, le deșertau înlăuntru, și le înturnau iar la dinșii goale. Cit au umblat Tamur și fratele său mut primprejur, nu s-a auzit dinlăuntru sunet sau murmur.

Simbătă după amiază, au ieșit de la cetățuia de ceamur doisprezece ieniceri bătrîni. S-au înșirat la malul bălții, și după ce au stupit toți în apă, au început sfat pentru pescuitul chefalilor. Unii au hotărît să întocmească cotețe, alții să așeze la marginea gîrlor rogojini. În cotețe intră singuri peștii și nu mai pot să iasă ; rămîn între îngrădituri de trestie ocolite și întochiate. Cu rogojinile, pescuitul se face noaptea. Chefalii au obicei de sar din gîrlă la mal și cad în rogojini. Obiceiul cotețelor îl cunoșteau acei slujitori păgîni de la moldoveni ; iar al rogojinilor îl aduseseră cu dinșii de la Anatolia. Cinci dintre ienicerii bătrîni poșteau numaidecît să întocmească cotețe, fiind acesta un meșteșug mai iscusit și mai trainic. Atunci ceilalți

șapte s-au supărat și s-au hotărît pe loc să-i taie pe ceilalți cinci dacă nu se supun obiceiului lor turcesc. Cei cinci au început a ride și s-au supus.

Așa, venind ziua de duminică, ienicerii cei bătrîni au lepădat de pe ei șalvarii și au zvirlit din picioare imineii, umblind în baltă după tăiat papură, ca să facă rogojini. Isac ceauș a dus pe ocrotiții săi iarăși la seraiul stăpinului și le-a poruncit să care altă apă, dintr-aceiași loc, cu aceiași bracace. De astă dată are nevoie de slujba lor însuși Suleiman-Beg, căci vraciul lui i-a poruncit de două ori pe săptămînă abur fierbînte într-o chilioară, ca să se încălzească pe el carnea și să i se moaie scoarța pielii.

La prînzișor, Tamur și fratele său au conținut un răstimp scurt din munca lor. Tamur a venit cătră mormîntul sfințit, iar tatarășul a urmat mai departe linia grindului, în lungul bălții, spre Cetatea moldovenească. La o cotitură, se desface în două dumbrava de sălcii și se vede flamura cu bour umflîndu-se lin și căzînd moale. Străjerii stau scriși pe cer. De la meterezuri cască guri rotunde balimezurile cele mari. În fundul fundului se bănuia numai Marea, tot așa de cenușie ca și cerul.

Tatarășul stătu neclintit, privind într-acolo cu luare-aminte. Așa era lipsit de mișcare, încît un stîrc alb veni asupra lui fulguind din pene, ca să se așeze la doi pași pe un plop tînăr. Dar înainte de a se așeza, paserea se zbatu îndărăt dînd un strigăt și coti filfiind pe deasupra bălții. Mutul nu se clintise ca ș-un trunchi cafeniu al luncii ; dar stîrcul simțise apropiere de oameni adevărați.

Veneau cu luare-aminte, pe sub trunchiuri scorbu-roase și aplecate, comisul al doilea Simion și neguțătorul Dămian. Intăi se afla Dămian fără arme, numai

c-un postav similiu pe brațul stîng și c-o vargă ruptă din luncă în mina dreaptă. În urma neguțătorului, comisul Simion purta sulița, cumpănind-o în dreapta, și la șoldul stîng avea sabie.

La mișcarea zăvoiiului, tatarășul ieși din neclintirea lui și zvîcni înainte cu repeziciune. Se opri la zece pași de cei care înaintau :

— Bădiță ! bădiță ! strigă el c-un glas fără răsunet. Mă rog domniilor voastre nu mai întirziați. Acuma-i vremea cea bună, cit stau ienicerii în baltă. N-au decit cosoare la dîșii, cu care taie papură. După aceea toate-s în primejdie.

Dămian se opri și așteptă pe Simion să se apropie.

— Cîne-i acest turcaleț ? se miră el.

— Cum ? nu-l mai cunoști ? rise cu amărăciune comisul al doilea. Din pricina lui am nebunit și noi.

— Tu ești, Ionuț ? se răsuci Dămian.

— Eu sint, amăritul și năcăjitul ; căci văd că bădița Simion se întoarce de cătră mine.

— Nu mă întorc, răspunse Simion ; caut să înțeleg care-s acelea toate în primejdie ; căci, afară de viața ta, nu văd nimic altceva amenințat. Iar pe viața asta a ta, tu singur ai pus puțin preț. Pas între noi, ca să ne întoarcem cu ceilalți.

Turcalețul se zbătu în loc și se trase îndărăt cițiva pași.

— Nu se poate, bădiță, pînă ce nu deschidem haremul. Eu am nădăjduit venirea domniilor voastre. Vă rog încă o dată cu lacrimi să pașiți înainte. Altfel nu-mi rămîne decît să mă dau cu capu-n baltă.

— Il auzi cum grăiește asemenea copil ! strigă Simion cu supărare. Vin-aicea, lîngă noi, ca să te știu la adăpost.

— Nu vin, dragă bădiță Simioane, se ruga băiatul răsucindu-se în loc, cu palmele împreunate.

— Atuncea cum să venim și pe unde ?

Turcalețul zvîcni iar înainte, cu ochii scăpărători :

— Ocoliți, bădiță, prin cealaltă parte a grindului și veniți drept asupra seraiului. Eu mă duc să înștiințez pe Botezatu și să fac spaimă.

În ceasul acela dinaintea amiezii, în liniștea de toamnă, fără să se știe de ce, de unde și cum, a izbucnit dintrodată în Ormanli-Ghiol cutremur de furtună. Fapta aceasta de război, de care se uimește cronicarul leșesc Bronislav Leșinski în hronicul său din acel timp, a fost ațîțată și sporită mai cu samă de neguțătorii creștini aflați în acea zi la Chilia. Cu îndemnuri de minie s-au adunat în jurul celor unsprezece călători sosiți în ajun și au cerut sprijin și de la cele două corăbii aflătoare în ancoră în apropierea zidurilor cetății. Slujitorii de la corăbii n-au pregetat o clipă, aflînd că-i vorba de răpiri de suflete creștinești și de feciori ai unui cinstit comis moldovan gata să fie trași în țapă. Au pus mina unii pe cîngi, alții pe topoare și au ieșit cu mare zvoană la uscat, impresurînd pe comisul Manole Păr-Negru și privind îndeosebi cu plăcută mirare pe cuviosul Nicodim, mai nalt decît toți prin comanacul său și mai înfricoșător prin cuvioasa-i barbă. N-au lipsit a se burzului și oșteni ai pircălăbiei. Insuși jupînul pircalab stătuse la indoială, cerînd la oamenii săi sabia cea grea. Numai în cea din urmă clipă se domolise și se suise pe ziduri, ca să vadă măcar de departe, cu chiar ochii domniei sale, ce se întimplă.

Suleiman-Beg era încă la abur fierbinte cînd zvoana a detunat pe pămîntul mișcător al ostrovului, într-o apropiere numai de trei sute de pași. Tamur tatarul,

care venea cu bracacele în cumpănă, urmat de fratele său mut, lepădă de după grumaz cobilița și lăsă căldările să se ducă de-a rostogolul într-o parte. Aceeași mișcare de spaimă o făcu și mutul. Sărind amîndoi asupra seraiului, prinseră a urla și a bate în uși.

— Luminăția ta, vin ghiaurii să te taie! strigă Tamur. Iar mutul slobozea numai niște chiote ascuțite de spaimă.

Înturnîndu-se amîndoi spre balta unde tăiau ienicerii stuh, arătară niște ochi rotunzi așa de înfricoșați, încît slujitorii împărătești lepădară totul și dădură fuga la șalvari și la iminei. Nu trecură mai mult decît cîteva clipe ca să se vadă ieșind la lumină din luncă năvala de suliți și de săbii. Unii din ieniceri grăbiră spre cetățuie numai cu jumătatea de sus a îmbrăcămîntei pe ei.

Slujitorii negri scoteau afară de subsuori, din aburul cămării, pe Suleiman-Beg.

O clipă, stăpînul locului stătu încordat, simțînd în tălpile picioarelor cutremurul și auzînd răcnetele de război. Imbrîncind în dreapta și în stînga pe robi, dobîndi pe loc o sprinteneală ce nu se putea bănuie de la grăsimia lui amorțită. Adunînd pe sine halatul de păr de cămilă, se prăvăli spre cetățuie, chemînd c-un glas ca de trîmbiță pe ieniceri.

La meterezuri și pe ziduri apărură slujitorii care erau de strajă. Slugile de la odăile dinlăuntru ieșiră la porți cu sulițele. Altele se întoarseră în loc, ca să scoată din armurărie, pentru Suleiman-Beg, cămașa de sîrmă, coiful cu obrăzar și sabia de Damasc.

Pe cînd slugile îl înarmau cu grabă, stăpînitorul de la Ormanlı răcnea cu înviersunare:

— Unde-i Isac ceauș? Să vie numaidecît aici Isac ceauș! Să-mi aducă pe pribegii tatari. Numai cîni

aceștia vinzători au adus asupra noastră primejdia. Să mi-i aducă și să le văd în clipă capetele retezate!

Năvala asupra seraiului se desfășură repede. Cei care nu cunoșteau pricina zurbalei se îndemneau cu chiote de minie înspre cetățuie. Dintr-acolo bubuiră două puști, învăluind meterezurile în fum. Se ridicase însă căpitenie a oștenilor ce umblau cot la cot, în număr de unsprezece, un fecioraș înviersunat, cu capul gol ras tătărăște, care nu era altul decît feciorul mezin al comisului Manole Păr-Negru.

Îndată ce impresurarea cuprinse așezarea lui Suleiman-Beg, haremul fu spintecat cu topoarele și gratiile rupte cu cîngile. Ionuț și Botezatu pătrunseră înlăuntru, izgonind afară babele cu șalvari în număr de șase. Din odaia cea mai din fund traseră cătră lumină și scoaseră afară pe femeile cele tinere, care alcătuiau desfătarea lui Suleiman. Erau patru. Între ele nu se afla Nasta. Tatarul se întoarse și mai cotrobăi o dată. Cînd ieși iarăși la lumină, ridică din umeri nedumerit:

— Nu este.

— Nu se poate! strigă feciorașul spumînd. Trebuie să fie. Dacă nu-i aici, poate-i ascunsă în altă parte. Întreabă pe aceste patru muieri. Pune-le cuțitul la be-regată și să răspundă fără întîrziere.

Cu mișcări pripite Botezatu înlătură iar feregelele femeilor. Erau îngrămădite unele în altele; nu păreau prea înfricoșate, intrucît știau care poate fi soarta frumuseții lor.

Comisul Simion și cuviosul Nicodim pătrundeau și ei la fața locului, ca să-și dea samă ce este.

Botezatu trase jungherul asupra muierilor întrebîndu-le turcește.

Una răspunse moldovenește, c-un glas dulce :

— Mă rog domniilor voastre, pe cine căutați ?

— Căutăm pe o jupiniță de la Moldova, se încruntă împotriva ei căpitanul cel tânăr cu țeasta rasă tătărește. Am aflat că ar fi fost vîndută de nohai la Oceacov și adusă cu altele aici la Suleiman-Beg.

— Pe cine căutați, mă rog domniilor voastre ? Spuneți anume. Altcineva nu se mai află aici. Dacă vorbiți poate de o jupiniță cu numele Nasta...

— Pe dînsa o căutăm ! izbucni țeasta rasă tătărește, holbind ochii.

— O, n-o mai căutați, suspină glasul cel dulce. Jupîneasa Tudosia, mama ei, a fost ruptă de lingă dînsa, și dusă înainte la Volga cu ceilalți robi. Iar jupinița Nasta a fost pusă cu mine într-aceeași cușcă de roabe. Cînd am intrat cu corabia în Marea, am fost schimbate din închisoarea noastră și duse într-o camară cu covoare și cu slujitoare bătrîne. Atuncea căutînd vreme potrivită, acea copilă a strigat un nume, s-a răsucit ca o zvirlugă și s-a dus cu capu-nainte peste punte. A intrat sub corabie și înotătorii n-au mai putut-o găsi.

Țeasta se clătină într-o parte și-n alta și neguțătorul Dămian o primi în brațe.

Ajunși în locul unde stăteau tupilate cele patru femei ale haremului, comisul al doilea Simion și cuviosul Nicodim ascultaseră tocmai cele din urmă cuvinte ale acelei roabe cu glas plăcut care știa moldovenește. Întăi priviră fără de nici o spaimă, și chiar cu o mulțămire crudă a adîncului ființii lor, spre șovăirea amețită a mezinului. Era o cufundare iute, din care oricine se întoarce.

— Cine ești dumneata ? întrebă Simion pe roabă.

Cum se uită la ea, cum tresări în sus și întilni privirea lui Nicoară. Era o privire în care ceti, într-o fărîmă de clipă, clocotul renăscut al unei patimi înfricoșate de altădată, patimă întocmai ca și aceea a ticălosului lor mezin.

Cînd bărbații își văzură chipurile rătăcite și se opriră ca de o lovitură în creștet, femeia, nemaiauzind întrebare, ridică fruntea și cunoscă și ea ceea ce-i înfricoșa pe dinșii. La răsăritul soarelui era veșnicia unei uitări între ei toți — ș-acuma se făcea întuneric în soarele amiezii și năștea din plaur o fantasmă a morții.

— Vai ! vai ! se apără femeia, punînd palmele înainte și răsucindu-și într-o parte fruntea.

Cuviosul Nicodim suflă cu stăpînire pe nări dinlăuntru în afară o flacără.

— Asta-i Sofia greaca, zise el cu liniște către Simion. Am cunoscut-o amîndoi cîndva.

Comisul al doilea înlătură pe roabă și trecu la țeasta rasă tătărește. Pășind, pintenul sting i se aninase în șalvarii de matasă galbenă ai femeii. Trase rupînd pînza, înlătură cu piciorul ceea ce i se anina de genunchi ; apucînd pe Ionuț, îl cunoscă că se îndirjește din nou, după cum îl vedea că strînge jungherul în pumnul sting.

— Dați la o parte băietul, porunci bătrînul Manole Jder. Păgînii vin asupra noastră.

Suleiman-Beg își bulucise în grabă ienicerii și-i aducea asupra vrăjmașilor. Ienicerii cărunți, care cu un ceas mai nainte se năcăjeau în baltă la tăiat papură cu cosorul, veneau acuma cu semeție de vechi oșteni. Oaspeții de la Suceava și marinarii de la coră-

bii se rînduiră și ei în bătaie, steclindu-și armele în soarele de amiază.

Tînguirea pe care o lăseseră în urmă cei doi frați se umflă în chiar acest răstimp de un strigăt de deznădejde. Greaca se răsuci în sus, apucă furis de la un slujitor domnesc sabia, o întoarse cu iuțeală punindu-i straja în pămînt și se lăsă în ascuțiș. Fierul o pătrunse prin grumaz; ea rămase la pămînt, înolînd în tresăriri ușoare, cu brațele, pe apa veșniciei.

La strigăt, toți cei de față întorseseră obrazul și văzuseră. Bătrînul Jder își trecu mina pe frunte și-și sparse deodată răcnetul poruncind retragere spre Cetatea Chiliei, căci toată acea învălmășeală se arăta a fi fără noimă. Domnia sa înțelesese asta mai din vreme; dar alții păreau a nu înțelege încă.

Minia lui Jder cel mititel, înviată iar și crescută de disperare, era sprijinită mai cu samă de vistiernicul Cristea. Deasemeni cuviosul Nicodim avea un cap înfricoșat, de sub comanacul căruia se răsuceau și se zbăteau, șuierînd, șerpi. Comisul al doilea Simion îi stătu mai mult în preajmă, ca să-l apere și să-l sprijine.

În asemenea cumpănă, în care se puteau prăpădi suflete de oameni pentru visuri și fantasme, își ținu firea, lingă comisul cel bătrîn, mai ales cînstitul staroste Nechifor Căliman.

— Ptiu, drace! grăi el cătră prietînul său. Hai să-i ținem pe loc și să-i întorcem. Asemenea nebuni, cînd se infierbintă, sînt în stare să moară pînă la unul, din pricină că noi cei cuminți am fost mai nebuni decît dînșii.

Învălmășeala nu conteni decît printr-o întimplare tot așa de ciudată.

Atit Ionuț, cil și Simion, cil și Nicoară ținteau să iasă mai cu samă asupra lui Suleiman-Beg. Cum ajungeau la el, trebuiau să se izbească și cu ienicerii. Între ei își făcu loc cu repeziciune din urmă Gheorghe Botezatu Tatarul. Trecînd într-un salt înainte, se opri. Își cumpăni jungherul întăi în jos, apoi deasupra capului, ținîndu-l de vîrf; apoi îl repezi, pălînd pe Suleiman-Beg în deschizătura dintre coif și cămașa de zale. Stăpînul de la Ormanli-Ghiol căzu dintrodată cu flăța la pămînt, fără de nici un răcnet. Un singe puturos se împrăstie subt el ca o baltă neagră. Ienicerii își ridicară armele în sus, strigînd: Ala-Ala! cunos-cînd în acel singe un semn și o pedeapsă de la Dumnezeu.

După această din urmă întimplare a uceniciei sale, Ionuț Jder, potrivit poruncii știute, a fost înfățișat la Domnie.

La 15 octomvrie, Domnia era la tîrgul Iașilor. Comisul Manole Jder ceru cu umilință învoire mării sale ca feciorul său mezin să nu-și descopere țeasta, atunci cînd măria sa va binevoi să-l primească și el va sta în genunchi cerînd iertare pentru nebuniile lui. Vodă a zîmbit și a șoptit la ureche coconului său citeva vorbe de lămurire; după care Alexandru-Vodă a ridicat palma la muștăcioară și a întors fruntea într-o parte.

La 20 octomvrie următor, Ionuț Jder se înfățișă muței sale comisoaia Ilisafta, avînd capul descoperit. Comisoaia Ilisafta Jderoaia îl îmbrățișă și-l sărută furtunatic, după aceea stătu, se uită la dînsul și începînd a-și face cruce, înălțîndu-și ochii la sfintele icoane.

La 21 octomvrie, cuviosul ieromonah Nicodim se întoarse cu intristare la sihăstria sa și intră singur în

chilie, unde, pe masa de la ferestruică, se afla încă
ceaslovul. Înainte de a-l deschide în altă parte, la
sfinte rugăciuni, cuvioșia sa muie pana de hultan în
cerneală și scrise data întoarcerii sale, după care
adăogi, ca să fie amintire pentru mai tirziu :

«Cînd am fost noi în pămîntul Turcului.»

IZVORUL ALB

1936

CAPITOLUL I

CIND A FOST CUTREMURUL CEL MARE

Era cătră amiază și soarele bătea cu putere în zidăria sură a Cetății. Nu sufla adiere de vînt; se boltea deasupra un cer alburiu de secetă.

De douăzeci și una de zile nu plouase. În partea cîmpului, gospodarii nu mai puteau cosi otavă. Asemenea bucurie n-o puteau avea, ca totdeauna, decît oameni din munte. Într-o sfîntă zi ca aceea, a Tăierii Ciîstitului Cap al lui Ion Botezătorul proroc, era acum mare sfat între munteni, la Ieslele lui Vodă și la Timiș, și sub Rarău, și la Hangu, ca să iasă cu toții de a doua zi, cu femei și copii, să înceapă a cosi cea ierbușcă de mătasă, poreclită de ei «dulceața cerbilor». Pe cînd aici, împrejurul Sucevii, miriștile și imașurile erau cafenii. Țăranii își purtau oile și vitele sub poala pădurilor, spre apa Siretului și tocmai dincolo de Moldova. Se dovedise, deasemenea, puțin spor la stupi. În acea vară nu ieșiseră nici paroi, nici nu putuseră prisăcarii să rezeze a doua oară fagurii mătcilor neroite, cărora ei le zic «buhai». Nu ieșise spor nici la fructul oilor, deoarece oile merg una cu albinele. Se împușinase apa și în fintini.

Spuneau unii oameni vechi că să fie asta semn, ca în anul de la zidirea lumii 6963, cînd a detunat spurcatul Mehmet-Sultan cetatea Țarigradului. Și în acel an s-a prelungit seceta asupra toamnei, pînă în luna noemvrie; și monahii de la Aton au scris despre un rîu de la Machedonia, care, la 7 noemvrie a aceluia an pustiu, s-a vîrît sub pămînt într-un loc anume, lăsînd albia uscată; și numai după ce s-a vestit căderea Cetății Împărătești și pieirea lui Constantin-Împărat, au pornit puhoai mari de ploi și apa aceluia rîu numit Vardar a prins a curge iarăși în albia ei. Asemenea acum, de pe zidurile Cetății Domnești, străjerii văd peste zăvoaie Siretul curgînd imputinat: pare un brîușor de argint. Și ziua și noaptea, în lungul ceasurilor, filiiie cînd și cînd dinspre miazăzi aceiași aburire caldă. La a treia strajă, în puterea nopții, cînd ies spaimile și inlemnește firea, așa de tare se subțiază văzduhul sub clipirea stălelor, de s-aude un cucuș cîntînd stîns dintr-așa depărtare, încît nu poate să fie decît de pe celălalt tărîm. Cînd se descopăr în răsărit genele zilei, întăi se scrijelează zarea cu sînge și după aceea se arată soarele în senin. Străjerul din chindia de cătră țirgul Sucevii își înalță ochii spre flamura de pe palatul mării sale; boarea dimineții n-o poate deslășura. Acea flamură de mătăasă albastră, cu stema Moldovei — cap de bour și stea cu cinci crengi — cusută cu fir de aur, a fost adusă mării sale de cătră doi cinstiți boieri greci de la Domnia Mangopului, dar de la Împărătița Maria Comneanca. Acei boieri grași cu bărbi pătrate au plutit pe Marea într-o caravelă genoveză, de la Cafa pînă la Cetatea Albă; și de la Cetatea Albă au venit la Suceava cu călăreți domnești și cu Luca Pircalabul, aducînd și alte daruri

de la Mangop, mai ales brocart italianesc, pentru straiul de mire al mării sale Ștefan, și, pe lingă asta, și cu bună vestire că va sosi chiar Împărătița Maria nu tîrzie vreme la Moldova. Cătră mijlocul lunii septemvrie se va șili înălțimea sa luminată să fie la Suceava. Deci se va bucura țara de mireasă din vița autocratorilor de la Bizanț.

— Să știi că atunci se vor deslega ploile, dădea încredințare cuviosul Timoftei Sirbul, dascalul mării sale Alexandrel-Voievod. Mai mult fost dascal, căci acuma coconul domnesc era ieșit de sub asculta-rea lui.

— Se poate, a răspuns dumnealui Petre Hărman, căpitanul siimenilor din Cetate; dacă acesta-i semnul secetei, apoi nu văd în el nici o minune. După secetă nu poate să urmeze decît ploaie, așa cum, după văduvia destul de lungă a lui Vodă, urmează bucuria pe care ne-au vestit-o solii de la Mangop.

Acești tovarăși care vorbeau despre toate se aflau într-un fund de pridvor, la chilia căpitanului. Era un fund adăpostit de vedere, numai bun pentru lucrarea ce se săvirșea. În ziua aceea se întimplase să deie dovadă de hărnicie la cuvînt mai ales cuvioșia sa Timoftei, — după vorba pe care i-o scornise călugărul nebun Stratonie, de care vorbă binevoise a zimbi însuși mării sa Vodă :

Este la noi un dascal de sirbește
Care, cînd vorbește,
Clipește, bolborosește, pufnește.
Dar, cit bea vin,
Bolborosește mai puțin
Și grăiește
Moldovenește
Ca apa.

— Așteptînd ploaia de la Dumnezeu și bucuria domnească, eu aș zice să nu stăm întru lenevie, urmă a da spor sfatului căpitanul Petrea.

— Bun cuvînt, a încredințat cu grabă cuvioșia sa Timoftei. Pe cit de mare arșiță e în păliștea soarelui, pe atît de plăcută e umbra sub boltă. Toate-s cu rînduială, căpitane, la curtea mării sale și bine este de trăit întru această Țară a Moldovei. Cînd arată ceasornicul de soare al cincilea ceas, știm că numaidecît medelnicerul bate cu polonicul în caldarea de aramă la cuhnii; fiind tocmai un ceas înaintea amiezii, copiii de casă deschid canaturile ușilor și poftesc pe măriia sa la prînz în spătăria cea mică. Au fost chemați astăzi unii boieri mari și nu lipsește înalt prea sfințitul Teoctist, ca să binecuvinteze bucatele. Vine miros gras de batal fript și știu că, pe lingă ulciorașul de vin, arnăutul domniei tale n-are să uite să aducă partea ce se cuvine căpitanului său.

— N-are să uite.

— Așa că, urmă călugărul sîrb, avînd eu slăbăciune atît pentru friptură de batal cît și pentru vin de Cotnari, așa de bine mi se desleagă limba, încît s-ar mira părintele Amfilohie auzindu-mă ce fel mă bucur. Adevărat că, după aceea, pentru lăcomia mea, cad întru mare întristare; și cerînd de la cuvioșia sa iertare pentru păcătoșenia mea, îmi caut pe jos vorbele; însă bucuria cea de a doua, a iertării, n-aș avea-o fără aceasta dintăi.

Această dintăi bucurie — o bucată de friptură din locul cel mai gras, de lingă coadă, și un ulcioraș de vin — tocmai o înfățișa arnăutul căpitanului Petrea, și trupul mare și gras al cuvioșiei sale părintelui Timoftei păru că se subțiază deodată, lungindu-se în

partea aceea. Căpitanul trase de la cingătoare junghe-rul și desfăcu două bucăți.

Monahul sîrb înghiți un rînd, apoi se opri, băgînd de samă ceva nou în ograda castelului. Neamțul îl urmărea zîmbind cu ochii lui albaștri, care păreau solzi de cicori pe obrazu-i ars de soarele verii.

— Prea cinstite căpitane...

— Ascult, părinte.

Cuviosul Timoftei mai înghiți o dată cu putere, după care, dobîndînd iarăși răsuflet, își scutură pletele.

— Poate domnia ta cunoști, căpitanule Petre, cine-s acei mînteni mari, pe care-i văd ieșind de la cămări.

— Îi cunosc, răspunse căpitanul; sînt feciorii starostelui Nechifor.

— Doritor sînt, prietino, să aflu ce veste au adus, urmă cu viclenie sîrbul.

— Au adus veste bună de la staroste: două căprioare și un mistreț tînăr, de șaizeci de ocă; deasemeni au adus și alt vînat mărunt, precum și lipani, dintr-un tău din munte. Cum se știe, lipanul îi place mării sale mai mult decît păstrăvul; însă trebuie adus cu cea mai mare grabă. Deci vînatul mare a fost pornit de ieri dimineață cu slujitori anume; iar feciorii au prins lipanii asară; au schimbat în două locuri, la poștele domnești, caii și au ajuns aici tocmai la ceasul potrivit, ca să aibă mulțămire mării sa.

— Știu, se grăbi să incuviințeze sîrbul. Dumnealui Toma stolnicul are obicei de vine el însuși cu tîpsia și o așează furiș în stînga lui Vodă, cînd măriia sa întoarce obrazul spre dreapta ca să spuie ceva părintelui mitropolit. Cînd întoarce ochii, măriia sa vede lipanii și se bucură de dragostea slujitorilor săi.

— Mai poștești, cuvioase părinte?

— Mai poftesc ; bună friptură. N-ar fi fost chip să ne dăruiască acei feciori și nouă cițiva lipani ?

— Nu cred, zîmbi neamțul, chiar dacă i-ai fi rugat însuți cuvioșia ta. Acești doi feciori ai lui Nechifor Căliman nu cunosc nici milă, nici slăbăciune. Ar fi ascultat fără să clipească rugămîntea cuvioșiei tale și ar fi dat numai din cap, împotriviindu-se. Uită-te la dînșii cît is de mari și de grei : parcă ar fi niște inorogi.

— Atunci, căpitane, numai degeaba ai vorbit de lipani, ca să amărăscă inima în mine.

— Indulcește-o numaidecît, cuvioase părinte, ca să nu mi se scrie pacat la catastiful cel mare din cer.

Părintele Timoftei se adăpă îndelung și îndesat din ulcica de lut.

Neamțul clătină din cap :

— Îngăduie, prea cuvioase, zise el, să-ți fiu dascal întru acest meșteșug. Învățătura o am de la un meșter care îngrijește vinul armaș, din care, în această clipă, gustă și stăpînul nostru.

— Pe cît înțeleg, e folositor să fii prietin cu pivnicerul Cetății.

— Sînt prietin cu pivnicerul, părinte ; dumnisale Andronic Drăgotescu i-am botezat al doilea copil, deci sîntem și cumetri ; însă n-am cutezat, nici eu nici domnia sa, să ne atingem de buțile pe care stă pusă pece-tea mării sale. Aceste buți, de cincizeci de vedre toc-mai, sînt trimese de la Cotnari de cătră dumnealui Fel-tin, pivnicerul de-acolo al Domniei, precum cunoști cu-vioșia ta ; și Vodă știe socoteala acestor buți, care sînt anume ale mării sale. Plăcut îi este să închine poca-lul la petrețeri cu soți, precum face astăzi. Uneori gustă și singur, cînd are grîji și gînduri. Ii place să dea singur ; s-ar supăra dacă i s-ar lua fără voie. Ai

văzut poate și cuvioșia ta, uneori, minia mării sale : boier, oștean și mișel nu pot s-o înfrunte fără a-și primejdui capul. Îrcit vinul care te indulcește acum pe cuvioșia ta nu-i de aici ; ci de la dumnealui Feltin pivnicer, care-și are partea sa, și care Feltin pivnicer e socrul meu prea iubit și învățătorul meu. Domnia sa Feltin m-a învățat că vinul acesta domnesc nu se bea ca apa, ca să se audă cum gilgie în gitlej, ci îl primești pe limbă ca pe un șirag de mărgele, ca să-i prinzi agerimea și mireasma.

— Așa ? se miră lung călugărul.

— Da, și dacă vrei cuvioșia ta să te mai aduni cu mine la această lucrare, primește legea pe care ți-o dau. Dumnealui Feltin pivnicer mi-a dăruit și patru cupe de cleștar : în ele se prevede limpezimea cotna-rului ca o nestemată ; plăcerea vederii sporește pe a gustului. Cînd îmi vin prietini buni, scot cupele.

— Vrei să spui domnia ta, căpitane, că eu nu-ți sînt prietin ?

— Indrăznesc să spun, cuvioase părinte, că nu-mi ești, deoarece bei armașul ca pe o apă de rînd.

— Sînt păcătos, sînt lacom, se tîngui părintele Ti-moftei. Ai găsit domnia ta băutori care gustă cum spui ? Mira-m-aș !

— Am găsit.

— Doresc să aflu care sînt acei prietini ai domniei tale.

— Sînt puțini, părinte, și-i văd rar. Unul e comisul Simion Păr-Negru.

— Cinstite căpitane Petre, trebuie să-ți mărturisesc alt pacat : al zavistiei. Cînd voi vedea pe acel comis, am să-l urăsc de moarte !

— Ba iartă-l, părinte Timoftei, căci comisul Simion e ca și acest vin, întru care nu se află răutate.

— Oi, căpitane, atunci mie mi-i scris să rămân cel mai netrebnic, cel mai lacom și cel mai rău. Incaltea avînd sub nas cîte sînt trebuitoare ticălosului trup, îmi simțesc limba slobodă ; dar îndată ce trec la spovedanie și la ispășire, mă încîlcesc ca și cum aș uita cu desăvîrșire limba moldovenească. După ce mi-ai spus că nu-ți sînt prietin, nu-mi mai rămîne decît să lepăd lacrimi și să mă duc să caut pe starețul meu, părintele arhimandrit Amfilohie.

Dînd odată de dușcă ulcica de vin și umilindu-se în aceeași clipă pentru asemenea faptă, cuviosul părinte Timoftei se ridică de pe laiță și se sprijini pufnind într-un stîlp al pridvorului. Neamțul îl privea cu zîmbetu-i neclintit ; numai ochii i se ascuțiseră în două ace de lumină.

Deodată căpitanul de siimeni avu o tresărire. I se păru că s-a clătinat, de și era liniștit în toată făptura lui bine legată. Ori se mutase, pieziș față de stîlp, călugărul sîrb ? Dar între monah și stîlpul pridvorului, păruse a se mișca, pieziș față de stîlp, turnul de pe rîpa dinspre tîrgul Sucevii. În aceeași clipă adîncimile subpămîntene ale Cetății sloboziră un freamăt depărtat de năruire. Petrea Hărman primi prin tălpi simțirea aceluia vuiet al afundului.

Cuviosul monah Timoftei privi nedumerit fața schimbată a oșteanului și începu a ride.

Chiar atunci, dinspre partea palatului unde era gangul ce ducea la spălăria cea mică, zvieni în lumina soarelui amiezii o arătare firavă, brîncind într-o parte și în alta aprozii zăpăciți. Era călugărul cel nebun Stratonic de la mănăstirea Neamțu. Răsufînd o dată cu putere aerul liber, se opri ca să privească dacă toate ale acestei lumi sînt încă în ființă ; după aceea, ca și cum ar fi fost ars de un șlichî de foc, porni în

goană spre pridvorul căpitanului Petrea Hărman. Din cinci în cinci pași, își zbătea în laturi brațele, tinzînd să salte în zbor în afară de orice primejdie ; și de cîte ori pilpîia cu brațele și cu rantia, țipa scurt ; groaza din el nu găsea destulă trecere prin gitlejul lui : se frămînta în lăuntru-i ca o epilepsie. Cînd cutremurul se desluși deplin ca o unduire de val în toată Cetatea, cuviosul Stratonic căzu cu fruntea la pămînt în pulbere ; apoi se ridică în genunchi, cu brațele înălțate, privind halucinat spre un Dumnezeu al răzbnării în adîncimea cerului. Cuviosul Timoftei, otrăvit și el de aceeași groază fără măsură, dădu drumul răcnetului pe care celalalt nu-l putuse elibera.

— Ne prăpădim ! vine sfîrșitul lumii ! urlă cu disperare călugărul sîrb și bătu și el metanie, sorbind în gură nisip și mestecîndu-l în măsele.

Hărman se uită în juru-i, căutîndu-și armele. Puse mîna pe toiagul lui de căpitan și dintru-ntăi, fără știre-năzui să meargă spre turnul care se clătise.

Cîteva clipe, freamătul pămîntului conteni. În palatul domnesc se stîrni larmă ; cîteva țipete de femei sfredeliseră gangurile. La cămările slujașilor domnești se țeseau alergări fără noimă ; boiernași cu capetele goale, unii cu sabia în mîna, se îmbulzeau la uși. Siimenii, la odăile lor, se băteau la praguri și în ferestre ca să iasă la lărgime. Al doilea val al cutremurului scutură pămîntul cu mai multă putere și mai îndelung decît întăia oară, cu aceleași detunete subpămîntene. În cornul dinspre răsărit al Cetății, turnul numit al Nebuisei își lepădă în ripă o aripă, cu mare sunet, și clopotul lui dădu zvon prelung, atîns ca de zimții unei aripi a Demonului.

— Bate clopotul ; se dărîmă Cetatea ! se tînguia monahul sîrb. Întins la pămînt, pe o coastă, nu se

mai putea ridica. Stratonic zveni în sus, îl privi plâzîş şi cu groază ca pe însăşi dihania cutremurului, şi se duse în goană, pâlălăind din nou din aripi, spre zvonul clopotului.

Frămîntarea de spaimă se opri deodată. Măria sa Vodă ieşise în soare, sunînd grăbit din pinteni. Privirea sa verde, cu sprinceană uşor încruntată, se ridică întâi spre ziduri, la străji, apoi se aţinti la odăile siimenilor. Orice tumult încetă acolo într-o clipă.

În vremea aceea, la sfîrşitul anului 1471, măria sa Vodă avea încă înfăţişarea tînără, de şi fruntea îi pleşuvise intrucîtva şi în plete avea sămănat argintul cărunteţii. Era cu capul gol. Purta strai de catifea roşă. Căpitanul de siimeni veni în fugă, pieziş, spre măria sa.

— Ce este, căpitane Petre ?

— Măria ta, răspunse neamţul, nu-i nimic alta decît că trebuie să chemăm mini meşteri zidari pentru turnul Nebuisei.

— Nu cumva, întrebă măria sa privind cu străşnicie spre oştenii buluciţi la odăile lor ; nu cumva trebuie să chemăm şi nişte babe de sub Cetate, ca să descînte şi să afume cu păr de lup pe siimenii tăi ?

Căpitanul Petrea Hărman încrămeni, fără a îndrăzni să scoată un cuvînt de răspuns. În vremea asta, şiragul boierilor îmbrăcaţi în haine grele se desfăcu din gangul spătăriei în lumină, avînd în frunte pe prea sfinţitul mitropolit Teoctist. Pe obrazurile tuturor se încreţea acel dumnezeiesc semn al spaimii, pe care omul îl ţine de obicei ascuns în sine. Glasul veşniciei şi al morţii sunase din adîncimi spre pacea nelămintă a cerului. Domnul izbutise să-şi ţie, sub zîmbetul batjocoritor din afară, zbuciumul lăuntric. Deasemeni, privind în tăcere pe boierii săi, îşi domolea

gîndurile şi indolefitele de prevestire care legau întimplarea aceea catastrofală cu alte întimplări năprasnice din anii trecuţi. Destinul ne pîndeşte din umbră în fiecare clipă. În fiecare clipă putem trece, ca acest glas din ceruri.

Un glas striga din ceruri. Era un zvon prelung de chemări ale unor pascri străine care treceau prin înălţimea amiezii pe deasupra Cetăţii.

— Aceştia-s puhoieri, zise cineva.

Vodă întoarse fruntea, ca să cunoască pe cel care grăise. Era unul din feciorii cei mari ai starostelui Nechifor Căliman. Glasul acela gros şi fără nici o urmă de sfială în el aduse un fior de veselie strîmbă pe obrazurile curtenilor.

— Înalt prea sfinţite părinte, vorbi măria sa către bătrînul mitropolit, te rog să binevoieşti a te întoarce în palat şi să găseşti pe măria sa Chiajna şi pe copii în paraclis, unde le-am poruncit să se ducă. Linişteşte-i cu sfatul şi încredinţează-i că Domnul Dumnezeu este ocrotitorul nostru. Veştile pe care le dă El sînt pentru căderea vrăjmaşilor noştri. De va fi bună-voia lui Dumnezeu, cum a căzut aripa turnului Nebuisei, aşa va cădea fala lui Radu-Vodă de la munteni, care se dovedeşte viclean către credinţa noastră şi supus ismailitenilor. A detunat în fundul pămîntului şi s-a dat zvon în înălţime, pentru ca să nu mai întirzie domnia şi împăraţii ; să nu se mai desfrineze în lene, ci să purceadă împotriva lui Antihrist război pentru credinţa dreaptă. Duceţi-vă domniile voastre, boierii noştri, unii să cerşiţi gînd bun, alţii să vă rugaţi de iertare, alţii ca să isprăviţi vinul pe care l-aţi lăsat nebăut în cupe. Eu vreau să cunosc cît de tare s-au înfricoşat oştenii mei, în care mi-am pus nădejdea.

Cît cuvîntase Vodă, ca să-și stăpînească el însuși furtuna gîndurilor și inimii, căpitanul Petrea Hărman se întornase în loc, uitîndu-se urît la nemți și la siimeni. Cînd fu în preajma odăilor lor, le dădu o poruncă scurtă, amenințîndu-i cu toiagul. Nu le trebuiră oștenilor domnești decît puține clipe ca să se întoarcă la paturile și la firidele lor, să-și ia platoșele, coifurile și suliițele. C-o repede rînduindă ieșiră, înșirîndu-se în fața pridvoarelor. Panțirii cu platoșe și coifuri de metal erau într-o parte. Alți lefegii, cu platoșă de piele de bour și cu arcuri nalte, se rînduîră în altă parte. Slujitorii de la balimezuri se urcară pe podul zidului, în straietele lor roșe, cu lădunci la șold și chivere cu pene de cocor în cap. Cînd se întoarse măriia sa de cătră boieri, ca să certe pe oșteni, văzu opt sute de oameni așteptîndu-i porunca, într-o neclintire de stîncă. Căpitanul Petrea singur nu-și pusese coif și platoșă, nici n-avea la coapsă sabia. Își păstrase toiagul; era cu capul gol ca și stăpînul său și aștepta nemîșcat voia mării sale.

Vodă a făcut cițiva pași pe dinaintea șiragurilor. Și-a prelungit cercetarea cu ochii. Sutașii erau la locurile lor. Unii bătrîni alvaniți, pe care măriia sa îi păstrase dintru început, de cînd venise cu ei ca să ia în stăpînire domnia, se uitau în virful turnului castelului, unde începea să se desfacă de vînt flamura. Simțînd asupra lor privirile mării sale, nu-și puteau stăpîni un tremur al mustăților lor cărunte. Însfirșit măriia sa zîmbi și bătu de două ori pe umăr pe căpitanul Petrea.

— Toate semnele lui Dumnezeu sînt bune pentru cei care cred în el, a grăit măriia sa. Căpitane Petre, dă din partea noastră poruncă lui Andronic pivnicer să străpungă un vas pentru slujitorii mei. Fiecare să

îchineză o oală pentru sănătatea noastră și pentru biruința crucii.

— Întru mulți ani să trăiești, măriia ta! au strigat șiragurile de oșteni.

Vodă s-a întors cătră spătărie, urmat de boieri. Căpitanul Petrea Hărman a ridicat în sus toiagul și lefegii s-au desfăcut în clipă. Numai străjerii au rămas la locurile lor în cele patru cornuri ale Cetății. Un vînt dinspre munți a început să zbată matasa albastră din boldul de pe virful castelului.

CAPITOLUL II

AICI SE ARATĂ FECIORII CEI MARI AI
STAROSTELUI NECHIFOR

Înainte de a pătrunde în gangul ce ducea în spătărie, Vodă se oprise întorcîndu-se cu fața cătră ogradă. Spusese un cuvînt unui copil de casă din preajmă, iar acesta își făcuse loc cu grăbire printre curteni, trecînd spre grupele rămase în fața pridvoarelor. Îndată se vestise porunca: măriia sa chiamă pe feciorii starostelui Căliman. Tinerii vînători domnești se înălțară greoi în sus, pășind cu pași mari spre locul unde se oprise măriia sa.

Erau c-un cap mai nalți decît toată mulțimea aceea de oameni care se afla de față. Cînd se apropiară, descoperindu-și capetele pletoase, Domnul le făcu semn cu degetul, zîmbind spre ei cu o bunăvoință pe care arar o arăta. Unii curteni se priviră pieziș, clătînînd în sus bărbile cu o înțelegere ascunsă a lumeștilor slăbăciuni, de care nu-i scutit nici stăpînul lor, oricît s-ar arăta că-i făurit din altă criță

decît lumea de rînd. Măria sa are ca o dezvăluire de şagă după primejdie. S-a înfricoşat întâi, de aceea nici n-a cutezat să se ducă pînă în marginea Cetăţii, unde s-a dărîmat o aripă a unui turn, iar acum găseşte de cuviinţă să spuie cîteva vorbe unor vînători de rînd. Ii întreabă cum ii chiamă, trimete sănătate lui Nechifor Căliman starostele. Ii înştiinţează pe ei că are de gînd, ca şi-n alţi ani, să iasă la munte la vînătoare de bouri; căci acuma, în septemvrie, la începutul anului, fiarele acestea încep a avea fierbinţeala dragostei şi se caută unele pe altele; mai ales buhail mugesc cu putere, pälindu-se cu frunţile şi împungîndu-se cu coarnele, războindu-se pentru stăpînirea poienilor unde pasc bouroaicele. Mugetul bourului e mai adînc şi mai înfricoşat decît al cerbului care umblă după ciutele lui tot la vremea asta. Feciorii lui Căliman au dat răspunsurile cu sfiata pe care se cuvenea s-o aibă; după aceea s-au întors la pridvorul căpitanului Petrea, pe cînd siimenii şi panţirii se alinau la odăile lor. Căpitanul neamţ şi repezise un aprod la pivnicerul Andronic, ca să-l înştiinţeze de bunăvoinţa stăpînitorului pentru oştanii Cetăţii. După ce măria sa intră în umbra gangului cu alaiul său de curteni, se desfăcu dintr-acolo fiinţa subţiratică, naltă şi ciolănoasă a cuvioşiei sale arhimandritului Amfilohie. Înaintînd lin pe lîngă zid, cuvioşia sa părea cufundat în nişte gînduri ale sale, străin cu desăvîrşire de zarva care avusese loc numai c-un pătrar de ceas înainte. Soarele se afla înălţat drept în crucea amiezii; cînd sfinţitul Amfilohie se opri iarăşi, jucîndu-şi în neştire mătăniile între degetele uscate, păru a-şi căuta la picioare umbra şi n-o găsi; se răsuci ca s-o vadă îndărăt şi n-o descoperi nici acolo. Abia atunci păru cuprins

de nelinişte, întrebîndu-se oărecum dacă n-ar trebui s-o caute în adunarea de la pridvorul căpitanului Hărman. Stătu întâi în cumpănă ascultînd clopotele din tîrgul Sucevii, care sunau primejdia trecută. Făcu după aceea cîţiva paşi în straiu-i cernit, în care trupu-i schilav mişca numai unghiuri. În cadrul camilafcei, obrazul lui avea un alb vechi de fildeş. Ca un painjen strîmb, care-l pîndea dintr-o umbră ascunsă, se arătă dintrodată nu se ştie de unde Stratonie. Acest nemernic monah de la Neamţu umbla de-o vreme rătăcind prin tîrguri şi pe la curţi boiereşti. Cîte un răstimp se oploşea şi la Cetatea Domnească. Atunci era ajutor sfinţitului Amfilohie Şendrea la slujba paraclisului. Uneori avea primire şi la masa lui Vodă, ca să-i spuie unele din nebuniile lui, de care măria sa binevoia să facă haz. Ridicînd mai sus de umeri coatele, îşi mişcă degetele negre lîngă ochi ca şi cum ar fi voit să ia în căngi pe arhimandrit.

Cei de la pridvor priveau cu uimire, de şi ştiau că nu-i nici o primejdie. Cum ajunse la trei paşi de mai-marele său, Stratonie se supuse în genunchi; cu mîinile sprijinite în pămînt şi cu fruntea plecată aşteptă binecuvîntarea. Sfinţitul Amfilohie îl atinse cu mătăniile; Stratonie tresări şi se căţără prin aer spre mina dreaptă a arhimandritului cuprinzînd-o şi sărutînd-o. Părea mai degrabă c-o muşcă rînjind. El însă arăta o mare desfătare a sufletului.

— Cuvioase frate Stratonie, zise arhimandritul cu blîndeţă, după cît ştiu, aveai o anume rînduială poruncită pe ziua de azi.

— Sfinţite stăpîne, răspunse monahul, după ce ies cnejii de la prînzul luminăţiei sale. mă duc şi eu la

tîrg. Are să fie lațã, la acel botez al nepoatei dumni-sale marelui logofăt, și înalt prea sîntul.

— Se știe asta, frate Stratonie, însă lumea nu-alcătuită numai din cneji; sînt și cneaghine, care au mare putere de vorbă. Cîteodată tac și atunci le place să asculte sfaturile unui vraci iscusit cum ești cuviosia ta, care ai picături de felurite buruieni, pentru patimi ale trupului și ale inimii. După ce le-ai dat ce le trebuie, domniile lor vorbesc iar. Toți boierii care-or veni după aceea... cîți sînt?

— Nu știi anume, sfințite stăpîne. Poate să fie peste douăzeci de bărbi.

— Toți acești douăzeci de boieri, cuvioase frate Stratonie, nu grăiesc — toți la un loc — cît o jupineasă vrednică.

— Așa este întocmai, sfințite stăpîne. Fiind lipsită de podoaba bărbii, mulierea a dobîndit de la Domnul Dumnezeu spor limbii sale. Deci-dar binecuvîntează, părinte.

Arhimandritul privi în locul unde stătuse monahul și nu mai văzu nimic. Umbra lui strîmbă dintr-un umăr se prelingea în lungul păreților spre poarta cea mare a Cetății.

Sfințitul Amfilohie închise o clipă ochii oftînd, urmînd a-și petrece printre degete mătănile. Apoi, căutînd dinaintea pașilor săi ceva pierdut, veni spre adunarea căpitanului neamț.

De și era după tată din neam de venetici așezați la Cotnari, căpitanul Petrea se dovedise bun pămîntean și credincios slujbaş al mării sale. De la maică-sa, care fusese moldoveancă, moștenise meșteșugul vorbirii. Iar de la părintele său, răposatul Hărman Neamțu, îi rămăsese bună cunoaștere a meșteșugului armelor celor nouă. Boierii moldoveni,

mai ales cei bătrîni, se uitau la el pieziș, domniile lor avînd în mare cinste sabia și sulița, singurele arme care pot dovedi vitejia unui bărbat. Și arcușii socoteau o armă vicleană care trimete de departe săgeata. Însă de la o vreme se născocise pe lume un meșteșug de pușini cunoscut, al pulberii de pușcă și a unor sacalușuri mari de bronz care detună și bat cu ghiulele de piatră și de fier. Asemenea drăcării cunoștea căpitanul Petrea și îndemnase pe măriile să Ștefan-Vodă să aducă meșteri turnători de la cetatea Danțig; după care măriile să încuviințase să fie suite la unghiurile Cetății cîte două bombarde, iar la poarta cea mare una deosebită în turn, deasupra, în total nouă. Întrebarea era dacă se poate îngădui unor creștini drept-credincioși să se folosească de arme care dau putere slabilor împotriva adevăraților viteji. Luminăția sa Ștefan-Voievod zice că orice născocire a minții omenești e bună, întrucît însăși mințea omului e de la Dumnezeu și întrucît aceea născocire slujește adevărul, adică legea lui Hristos. Dacă măriile să Vodă spune așa, boierii trebuie să se plece și să tacă, fără a fi încredințați. Numai unii dintre cnejii tineri, cătră care măriile să are deosebită luare-aminte, s-au înduplecat să creadă în asemenea rătăcire, însă bătrînii nu primesc cu dragă inimă decît cele bune de demult, iar stricăciunile noutăților nu le primesc decît în silă. Mare mirare le era tuturor că și sfințitul Amfilohie Șendrea încuviința născocirile neamțului. Ba încă făcuse ceva și mai nechibzuit: că îl binecuvîntase întru ortodoxie. Aici iarăși era o întîmplare ciudată și întrucîtva nelegiuită. Hărman Neamțu cel bătrîn dusese pe prunc la episcopia catolică în Cotnari, ca să-i toarne popii lor în creștet aghiasmă din niște

cănațui de sticlă. Asta s-a săvârșit la opt zile după nașterea copilului și se chiamă la dînșii botez. Dar Smaranda Ursache, mama pruncului, rămăsese acasă bocind pierderea celui dintăi odor al ei. După ce a plîns cît a putut, au găsit-o adormită și i-au pus la sîn pe Petrea. Pe cînd pruncul sugea, femeia a avut un vis : i se părea că a încolăcit-o pe după grumaz un balaur negru. Supunînd ea această vedenie soborului de creștine de la Hîrlău, unde era locul său de baștină, județul moașelor și babelor a hotărît să fie adus pruncul în taină, la biserica Sfîntului Dumitru din tîrg, și acolo să fie cu adevărat botezat în legea dreaptă : ceea ce s-a și făcut. Așa că Smaranda Ursache s-a liniștit și n-a mai avut visuri de groază ; iar copilul a crescut în capiștea catolicilor, necunoscînd decît mult mai tîrziu taina botezului său. Deci sfîntitul Amfilohie l-a îmbrățișat pe căpitanul Petrea întru ortodoxie și boierii cei bătrîni au scuturat și pentru aceasta din bărbi și au cîrnit din nasuri. Însă arhimandritul îi privea cu aceeași blîndeță și-i binecuvînta cu dulceață, fără să se supere de vorbele lor, care se rosteau mai ales într-ascuns.

Ziua aceea a Tăierii Capului Sfîntului Ioan Botezătorul era o zi de ajunare întreagă pentru arhimandrit. Rînduiala monahicească a sfîntitului Amfilohie, așa cum venise cu ea de la patriarhia Țarigradului, era să mîniște de două ori pe săptămînă legume la amiază. În trei zile ale săptămînii își îngăduia pîne cu puțintel vin la prînzișor și la asfințitul soarelui. Iar miercurea și vinerea ținea post desăvîrșit. Ființa lui, de și uscată, avea în ea lumină duhovnicească, care-i înfrumuseța mai ales ochii și fruntea naltă. În pielea străvezie a tîmplelor erau scrise vine albastre, din care un vraci bun și iscusit cetitor de stele

— știind că arhimandritul e născut în zodia cum-penei, luna septembrie în 14, sub domnia planetei Jupiter, cu strălucire mare a luceafărului pe cerul dimineții — ar fi cetit izbîndă mare într-ale spiritului, ceea ce se vădea într-adevăr în toate ale sfîntiei sale. Știindu-se deasemeni că măria sa Ștefan-Vodă s-a născut într-aceleași împrejurări ale semnelor cerești, însă cu șapte ani mai tîrziu, aceiași vraci ar fi lămurit la Voievod puterea stăpînirii prin sabie și ar fi dovedit pricina pentru care sfîntitul Amfilohie este cel mai apropiat sfetnic de taină al măriei sale. Și asta era o pricină de nemulțămire pentru sfatul bărbilor.

Cuviosul Amfilohie Șendrea ajunse, fără să pară că vede, la pridvorul unde începuse sfat și unde feciorii lui Nechifor Căliman se întorseseră. Vorba conteni ; cei de față se închinară. Arhimandritul cunoscu pe căpitan și-i zîmbi într-un chip cu totul prietinesc. După acel zîmbet păru că s-a deșteptat deplin și privi în juru-i. Feciorii starostelui veniră și sărutară mîna dreaptă, în care sfîntitul Amfilohie ținea mătăniile de chilimbar roș.

— Voi sinteți vinătorii domnești cei noi ? întrebă arhimandritul.

— Într-adevăr, cuvioase părinte, răspunse unul dintre feciori.

La acest răspuns, se amestecă monahul sîrb, urîndu-se greoi de lîngă stîlpul de care sta rezemat. Grăi cu glas tare :

— Vi se cuvine vouă, feciorilor vinători...

Sfîntitul Amfilohie se întoarse deodată spre el, privindu-l țintă.

— Ce li se cuvine, cuvioase frate Timoftei ? suspină el moale.

Subt acea privire cu scînteieri cenușii de oțel, călu-gărul sîrb deveni în clipă gîngav.

— Am vrut, sfințite stăpîne...

— Ce-ai vrut, cuvioase frate ?

— Am dorit...

— Ce-ai dorit, cuvioase frate al meu ?

— Ma-mai întăi, sfințite stăpîne, mă rog cu umilînță de iertare. În fața lui Dumnezeu și a fraților creștini care se află aici, rog a mi se ierta destrăbălarea întru care iarăși am căzut. Am mîncat carne într-o sfințită zi în care monahul are datoria să ajuneze. Am dorit să îndrept limba acestor feciori neștiutori, ca să știe că un arhimandrit nu e numai cuvios. Voi neștiutorilor, se întoarse el zbîrlit cătră vînători, allați cum e cuviincios să închinați vorba voastră sfințitului părinte arhimandrit.

Cei doi oameni mari îl priviră cu mirare și silală. Arhimandritul făcu un semn ușor cu mîna. Monahul sîrb își astupă cu palma vorbele care i se grămădeau iarăși pe buze și se feri din ochii starețului său, cău-tîndu-și un loc de umilînță mai îndărăt, în spatele creștinilor. Mai erau în preajma căpitanului Petrea șase dintre sutașii pașirilor și siimenilor, între care se găsea și mustăciosul Atanasie Alvanitul. Sosise deasemeni și Andronic pivnicerul, ca să i se lămu-rească mai bine porunca Domniei. Cum se dădu la o parte cuviosul sîrb, avu și domnia sa loc ca să se așeze cu tot trupu-i mare și cu obrazu-i rotund de culoarea stacojului fiert.

Amfilohie Șendrea zîmbi iar spre vînători, privindu-i cu luare-aminte și cercețîndu-i din creștet pînă la picioare.

— Precit înțeleg, sînteți feciorii starostelui Ne-chifor.

— Intr-adevăr, cuvioase și sfințite părinte, răs-punse de data asta cel de al doilea, care avea glas mai gros.

— Cum vă chiamă ? pînă acuma nu v-am cu-noscut. Prietînul nostru Nechifor Căliman starostele nu mi-a vorbit de voi niciodată, nici nu v-a adus la curte.

— Apoi, cuvioase și sfințite părinte arhimandrit, răspunse tot cel cu voce groasă, noi am fost acasă, la părintele nostru, șase feciori. Doi, aceștia care ne aflăm de față, am fost mai mari ; ceilalți s-au născut mai în urma noastră. Așa că noi am fost rînduiți de tineri în munte, la oile bătrînului. Am purtat oile ș-am stăpînit ciobanii. Am umblat de la Rarău pînă la Căliman, de unde-i baștina noastră, și pînă la Ceahlău. Ne-am bătut uneori cu lotrii, cu lupii și cu urșii. Așa am stat noi mulți ani, pînă ce s-au ridicat cei de acasă. Atuncea ne-a poruncit bătrînul să co-borîm la vale ; și în locul nostru s-au suit în munte ceilalți patru. Acuma, fiind flăcăi ungurești, în vîrstă de treizeci și cinci de ani, trebuie să ne căutăm soții, ca să avem și noi feciori. Tot la aceeași vîrstă ca și noi s-a însurat și starostele. Deasemeni am fost rînduiți vînători domnești și facem slujbă și la Ce-tatea Neamțu.

— Am înțeleș tare bine, zîmbi Amfilohie Șendrea Rămîne să-mi spui numai cum vă chiamă.

— Apoi, sfințite părinte arhimandrit, pe mine mă chiamă Onofrei ; iar pe frate-meu acesta îl chiamă Samoilă.

— De ce rîzi ? îl întrebă monahul, privindu-l lung.

— Avem noi ale noastre... răspunse cu îndoială Onofrei.

Samoilă rîdea și el, arătîndu-și toți dinții. Erau amîndoi îmbrăcați cu straie groase de pănură și-n cap cu căciuli brumarii de pielică de miel. Mijlocul le era încins cu curea; la șoldul drept aveau junghere lungi în teacă. Purtau cizme, semn că nu erau țărani de rînd. Amîndoi erau ciolănoși, sprîncenați, arși de soare și cu mustăți dese castanii. Aveau mîni mari, pe care le strîngeau din cînd în cînd: la pumnii aceia se oprea mai ales cu stăruință admirația sfințitului arhimandrit. Onofrei părea mai gros și mai spătos decît Samoilă.

— Dacă aveți ale voastre, bine, urmă a zimbi cu îngăduință monahul; eu nu vă cer să-mi spuneți tainele voastre.

— Nu-i nici o taină, se amestecă Samoilă.

— Bine, bine. Ce v-a spus măria sa? A rămas mulțămît de vînatul pe care l-ați adus și mai ales de lipani?

— A rămas mulțămît mai ales de lipani. I-am prins asară într-un tău al nostru. Măria sa zice că are să ne dăruiască semne domnești de argint, cu stema măriei sale, cum are bătrînul, și cum mai are cineva, care-i tovarăș de vînătoare cu noi.

— Și asta-i bine. Ce v-a mai întreat măria sa?

De astă dată dădu răspuns glasul cel mai gros, adică Onofrei:

— Măria sa ne-a întreat dacă ne-am înfricoșat de cutremur.

— Și voi ce i-ați răspuns măriei sale?

— Noi i-am răspuns că nu ne-am înfricoșat. Se chiamă, sfințite părinte, că zilele noastre sînt în mînile lui Dumnezeu și sfîrșitul nostru e de mai nainte scris, așa că n-avem de ce ne teme. Dacă ar fi fost să se dărîme peste noi Cefatea, se dărîma, și gata!

Mulțămim lui Dumnezeu, nu s-a dărînat. Căci n-a dat din coadă prea tare...

— Cum?

— N-a dat din coadă prea tare peștele cel mare pe care stă așezat pămîntul. Precît spun oamenii vechi, este apă fără sfîrșit care se chiamă Marea. Și la fața apei stă peștele cel mare, cu poruncă de la începutul zidirii să ție sub soare pămîntul. Din vreme în vreme acel pește are și el nevoie de somn, adoarme, îi intră în nări apă și strănută; și-atunci se deșteaptă și bate o dată din coadă; pe urmă bate și-a doua oară. Așa s-a cutremurat zidirea lumii de două ori și azi.

Amestecă și căpitanul Petrea cuvînt:

— Prea multă apă nu-i bună.

— Știu, încuviință Șendrea; de aceea a binecuvîntat Dumnezeu rodul viilor.

Indrăzni, cu multă umilință, fără să iasă la lumină, și cuviosul Timoftei:

— Cînd m-oi duce la dreptul județ, să dau samă pentru ticăloșia mea, Dumnezeu are să mă rînduiască în locul chitului, ca să nu simțesc în veac, pe limbă, decît apă.

— Apă sărată, adaose arhimandritul.

Cuviosul sîrb rîdea; însă ochii bulbucăți îi erau plini de lacrimi. Vînătorii lui Căliman se uitau la el c-o uimire nemaipomenită.

— Gîndul care a venit de sus iubitului nostru frate întru Hristos e singura pedeapsă adevărată, urmă Amfilohie, ca și cum și-ar fi vorbit sieși. Apoi ridică privirile-i deodată întristate spre neamț. Precum țiam mai spus domniei tale, căpitane, a fost un filosof grec, cu numele Pitagora, care ne-a învățat să cunoaștem pe lună umbra pămîntului; asta se chiamă

eclipsis și înșamnă deșertăciunea eresurilor. Fericiților prietini, de ce rideți iar? A venit poate vremea să spuneți taina voastră?

— Avem un prietin, boier tânăr, zise Samoilă Căliman, care ne-a pus alte porecle decît cele pe care le avem. Umblăm cu el la vînat, și nu este în acest meșteșug altul mai priceput decît dînsul. Așa-i de ager încît chiar la o bătălie noi nu l-am putea birui, cu toată vîrtutea noastră. Așa, dacă avem de vînat un mistreț, noi nu luăm cu noi ajutor decît o slugă a lui, un tatar pe care-l chiamă Gheorghe; ș-o capucă iscusită care are un glas ca de clopot, ce s-aude din cel mai îndepărtat afund de rîpă. După ce am vîrit mistrețul în strîmtoare, noi ne pregătim țepușile cele mari, așa cum am învățat să le întocmim, lungi și groase, pîrlite la vîrfuri. Cînd se izbește mistrețul, noi ne proțăpim în el. Tovarășul nostru are alt meșteșug. Vine c-o sulită numai cît o trestie, și pe aceea o aruncă așa încît străpunge fiara subsoară, drept în inimă.

— E vorba de feciorașul comisului Manole, dădu lămurire, cu glas încet, căpitanul Hărman.

Arhimandritul Șendrea asculta cu mare luare-aminte.

— Vra să zică, stați sub ascultarea lui Ionuț Păr-Negru? Acest boiernaș bezmetic se află deci tot în slujbă, la Cetatea Neamțului? Intr-adevăr măria sa Vodă a binevoit a-l uita acolo, pînă ce s-a cumiņți deplin. Spuneți-mi dacă e în bună sănătate.

— Ce să spunem? E barbat frumos și fudul, sfințite părinte. Iar cînd e cu noi domnia sa, avem o putere mai mare, încît nu ne mai temem de nimene pe lumea asta. Ș-avem mare plăcere să ne veselim cu domnia sa. Așa că uitîndu-se el de mai multe ori

la noi și cîntărîndu-ne pe fiecare după cît putem, mi-a spus mie Farmă-Piatră, iar lui Samoilă, Strîmbă-Lemne. Este o poveste cu acești doi moldoveni de demult, cum s-au dus ei cu Făt-Frumos la Împărăție. Apoi va veni vremea, zice domnia sa, ca să pornim și noi la fel, să facem niște isprăvi. Noi stăm sara la foc, îl ascultăm și rîdem de năzdrăvăniile lui: nici nu ne mai trebuie vin.

— Parcă spuneți că vă aflați în slujbă la Cetatea Neamțului. Cînd aveți vreme să stați în petrecere la focuri, prin codri?

— Avem, sfințite părinte arhimandrite. Nu știe, se vede, toată lumea, cum umblă slujba la noi, la Cetate. Dacă nu știi sfinția ta, care ai de-a face cu altele, apoi să-ți spunem noi. Trei săptămîni facem slujbă. Stăm strajă la poarta cea mare și în chindie. Cînd vine pîrcalabul nostru, suim sus steag. Cînd se duce pîrcalabul la ale sale treburi, dăm jos steagul. Noaptea, ridicăm puntea și grapa. Cînd răsare soarele, sună din trîmbiți cîntăreții și dăm jos puntea. Grijim să fie apă; și la luna lui iulie, curățim fîntîna din mijlocul Cetății. Deasemeni băgăm de samă să avem, la cămări, malai pe trei luni de zile, pentru toți străjerii, cînd sînt cu toții grămadă, în număr de două sute. După trei săptămîni de slujbă la ziduri, avem o săptămîna slobodă a noastră: atuncea umblăm cu tovarășul nostru. Are și el o poreclă, de la moșneag; dar nu-i place cînd o aude, de aceea noi ne păzim să i-o spunem. Cînd face cîte o ispravă care nouă nu ne place, apoi eu numai mă uit așa într-o parte la Samoilă ș-apoi el știe ce vreau să spun.

— Ce vrei să spui?

— Vrea să spuie, se amestecă Samoilă, că Ionuț

ai nostru e un minz — precum îi zice bătrînul. Adică tot n-a uitat să zburde fără grijă. Dar acum i-au mai trecut incurile; numai stă pe gînduri și citeodată oștează. Zice că i-i urît într-asemena închisoare.

— Stăi dumneata, Strîmbă-Lemne, rîse Onofrei, că mai am eu de dat și altă lămurire părintelui arhimandrit. După acea săptămînă slobodă, mai avem de slujbă în afară de Cetate, fie la podul Moldovei, fie la poșta domnească, fie de scos gospodarii din sate în podvezi, fie de adunat cai de jold. În alte părți, slujba asta o fac răzășii de rînd. Acolo, două poște împrejurul Cetății, slujba o facem noi vînătorii. Dacă vrei să știi sfinția ta, noi avem rînduială, în acest cuprins, să prindem și pe hoți; dar bătrînul spune că sămînța acestor mișei s-a stîrpit de cîtăva vreme, de cînd s-a statornicit cu putere asupra Țării Moldovei măria sa Ștefan-Vodă. Deci și noi dinspre partea asta avem mai puțin de lucru. În această săptămînă slobodă, ne adunăm noi citeodată cu comișelul Ionuț; dar nu totdeauna, căci domnia sa, pe lîngă toate, mai are un nacaz și o lucrare. Are poruncă de la măria sa să se ducă în fiecare vineri la sfînta mănăstire Neamțu, să se spovăduiască la părintele Nicodim, fratele domniei sale. Iar în săptămînile slobode, trebuie să steie la părintele Nicodim trei zile: vineri, sîmbătă și duminică, la învățătura cărții. Acesta-i un lucru greu și neplăcut vînătorilor, ne gîndim eu și cu Samoilă. Cartea-i bună s-o știe popii și călugării; nouă ne sînt date altele. De aceea îi vedem uneori pe comișelul Ionuț Păr-Negru că se tulbură la ochi și se rătăcește, umblînd așa prin Cetate, grăind singur și scriind cu cărbunele pe pereți.

Pe cînd Onofrei Căliman dădea aceste deslușiri, părintele arhimandrit încuviința din cap, plăcîndu-i

să asculte, și se mișca încet spre palatul domnesc, ducînd cu sine pas cu pas pe cei doi vînători nemțeni. Sfatul căpitanului Petre rămase astfel deoparte.

— Veniți după mine, porunci apoi sfinția sa.

Samoilă și Onofrei se văzură cu sfială în umbra gangurilor și pătrunseră după sfinția sa într-o chilie în care soarele răzbătea foarte împușinat printre zăbrele, luminînd într-un colț un iconostas cu candela aprinsă. Intre icoanele schivnicilor credinții, se afla o înfățișare a Domnului nostru Hristos, răstignit. Vînătorii nemțeni își plecară grumazurile și se descoperiră, făcîndu-și grăbit cruce. Se uitară în jurul lor și văzură cărți legate în scoarțe, și suluri de hîrtii, într-o ocnită cu rafturi. În toată încăperea se mai afla o măsuță, un scaun scund și un pat îngust, care nu era nici după lungimea sfinției sale.

— Mi-au plăcut toate cîte mi-ați spus, grăi părintele arhimandrit, așezîndu-se pe scaun și ținînd pe feciorii lui Căliman în picioare dinaintea sa. Vi se pare că-i mai bună rînduială la Cetate, de cînd măria sa a trimes acolo pîrcalab nou?

— Ce să spunem? răspunse Samoilă Căliman cu rînduială, noi am făcut slujbă și cu răposatul Albu, dar nu multă vreme. Ne place mai mult un stăpîn tînăr. În fiecare zi cînd sună trîmbițașul și se înalță steagul, domnia sa ne aduce aminte că slujim pe măria sa Ștefan-Vodă; iar măria sa Ștefan-Vodă, zice pîrcalabul nostru cel nou, are moștenire și legămînt să scoată Țarigradul din minile necredincioșilor. Atuncea tot are dreptate domnia sa Ionuț Păr-Negru, că avem să ne ducem cîndva la acea Împărăție.

— Are dreptate, suspină arhimandritul privindu-i visător.

Se întinse în jurul lor o tăcere de ziduri sure, în care li se părea muntenilor că se înăbușă. Se mișcă domol, dînd înapoi, spre ușă.

— Stați, le porunci monahul.

Ei se opriră, cuprinși de un fel de neliniște. Înțoarseră capetele de cătră privirea tare, care-i cerceta.

— Ați spus că cunoașteți munții, cu văile, piscurile și potecile.

Onofrei veni iarăși un pas înspre scaun :

— Cunoaștem, sfințite părinte. Cincisprezece ani am hălăduit în acele singurătăți, și am avut megieși numai fiarele din codru.

— Ați umblat cu turmele starostelui pînă la Căliman ?

— Am umblat. Ne-am suit pînă într-un pisc unde este o peșteră veche. După porunca părintelui nostru, am stat acolo și ne-am închinat, punînd într-o firidă apă și pită. Ne-a spus bătrînul nostru cum că acolo e un mormînt vechi.

— Însă nu v-a spus cine-i îngropat în acel mormînt vechi ?

— Nu ne-a spus ; nu știe nici el.

— Ați fost și la Ceahlău ?

— Am fost, sfințite părinte.

— Cunoașteți toate potecile care suie cătră Panaghia ?

— Cunoaștem șapte poteci, pe care le știu și ceilalți ciobani. Iar odată, fiind cu bătrînul, el ne-a dus pe o carare pe care n-o știe nimeni. Am ajuns pînă într-un loc unde se face o rîpă. Acolo am stat. Bătrînul a lăsat acolo o oaie înjunghiată și doi desagi de malai măcinat ; l-a pus pe Samoilă să sune din bucium de trei ori — de două ori lung și a treia oară

scurt. Am înțeles că acolo ar fi trăind un schivnic. Am umblat și prin alte locuri cu turmele ; cînd și cînd venea și bătrînul la stîmile noastre.

— Ați putea voi să găsiți poteca aceea, a opta, pe care n-o cunoșteau alții ?

— Nu știm, sfințite părinte ; de-atuncea a trecut vreme. Chiar de-atuncea uitasem de toate, căci treburile noastre sînt altele, nu să ne cățărăm la peșterile schivnicilor ; însă cînd te-ai uitat sfinția ta la mine pînă în dosul ochilor mei, unde stau cele uitate, mi-am adus aminte. Poteca anume însă tot n-aș putea-o alege.

— Să știi, Onofrei : cînd te vei întoarce sub munte, ai să cunoști iarăși toate.

— N-avem de ce ne întoarce ; acum stau la oi frații noștri cei mai mici.

— Dacă primiți poruncă de la măria sa, vă întoarceți.

— Dacă primim poruncă de la măria sa, ne întorcem, răsuflă cu anevioie Samoilă. Onofrei își înghiți răspunsul, rămînînd mut și înfricoșat. Cu toată blîndeța pe care o pune în vorbă, arhimandritul Șendrea avea în glas o ascuțime amenințătoare.

Călugărul se întoarse spre masă, puse dinaintea sa o foaie de hîrtie, muie pana în cerneală și trase cîteva semne, pe care vînătorii le priveau holbat. Îndoind foaia, arhimandritul întinse la candelă un bețișor de ceară roșie și lipi marginile scrisorii. Scoase din degetul inelar de la mîna stîngă inel și-l apăsă cu pecetea în ceară.

— Onofrei și Samoilă, vorbi călugărul privind rînd pe rînd pe amîndoi vînătorii ; vă încredințez acest ravaș, ca să-l dați mîni, dumnealui pîrcalabului Luca

Arbore, în Cetatea mării sale, la Neamțu. Să știți că am scris aici o poruncă a luminății sale stăpînul nostru. Domnul fie cu voi, sărutați-mi mina și duceți-vă.

CAPITOLUL III

VEDENIILE ȘI ISTORISIRILE LUI STRATONIC CEL NEBUN

«Călugărul cel nebun», cum îi zicea toată lumea la Suceava, ieși pe poarta cea mare a Cetății în soarele puternic de amiază. Cum dădu în cîmp, se opri o clipă și se întoarse cu fața la asfințit, smîrcîind de cîteva ori și trăgînd în nas un vîntișor harnic ce venea de cătră munți. Pe codrii din acea parte a zării plutea acum o piclă lumurie. Stratonic păru a-și face socoteli, dînd din cap și mormăind. «Pînă în sară nu plouă, își zise el, avem vreme să ne ducem și să ne întoarcem. Sfințitul stareț Amfilohie nu se culcă pe pătuțul lui de un lat de mînă, pînă ce nu mă întorc eu să-l ospățez cu vești. Atîta bucurie are acest monah, care-i mai nebun decît Stratonic : să știe toate cîte se întîmplă și se spun pe lumea asta.» De și umbla acum cu barba în piept și pripit, cotind pe o potecă la dreapta, între risipituri de pietre vechi, de și nu înceta de a mormăi cătră sine însuși, monahul cerceta cu luare-aminte împrejurimea. O vedea întrucîtva strîmb, însă o pricepea. De altminteri de multă vreme curtenii băgaseră de samă că nebunia lui era mai mult o înțelegere sucită a lucrurilor, sau o mască sub care se ascundea ori sfială, ori șiretenie.

Cînd ajunsese în vederea țirgului, la o cotitură unde drumeagul poticnea în rîpă, Stratonic ridică ochii lui

bulburi și privi depărtarea răsăritului. Peste Sirei, cîntă știe unde, și mai departe, dincolo de Prut înspre Nistru, era o pustie de pulberi. Dedesubt, din cotlonul văii, dintr-o baltă aproape uscată, căptușită cu giulgiu de matasă verde, izbucni fără samă orăcăitul broaștelor. Era la un ceas cînd aceste vietăți de obicei tac. Glasul lor izbucni încă o dată, pe urmă tăcu.

Are să vie ploaie mare, cugeta Stratonic, cu privirile pierdute în adîncimea răsăritului. Sucevenii au să se mire că un călugăr sărman le dă vestea ; au să se mire mai ales cînd, nu peste multe ceasuri, au să audă sunetul puhoaielor ; și n-au să știe că nebulului i-au spus broaștele.

Ha ! ha ! au să se bucure cei de departe, care trăiesc lîngă pustia Ucrainei, întru sărăcie și înfricoșare. De mult vitele și oile de acolo au fost lăsate slobode, ca să caute singure apă și pășune; iar nemernicii pămînteni își strîng în fiecare dimineață mai tare briiele, ca să-și subțieze pîntecele ; în puținul malai care le-a mai rămas, amestecă humă. De-acolo, dintr-aceea parte de lume, dintr-un sat cu bordeie scurmăte în pămînt, a fugit Stratonic, cînd i-a venit vremea înțelegerii. Cînd era băitanaș și trăia acolo, îl chema Sava și umbla cu ceilalți prunci la paza vitelor. Marginea aceea de țară, ca și acum, era supusă secetei la șapte ani o dată ; însă în ceilalți ani dădea Dumnezeu oamenilor atîta bielșug, încît n-aveau ce face cu el. De vîndut n-aveau cui vinde, nici grîu, nici orz, nici malai. Mîncău și părăduiau. Unii învățaseră a face vinars din pîne. Înțelepciunea cea de obște îi îndemna să strîngă în șase ani de bielșug, pentru vreme de lipsă, în care vreme de lipsă omul are mai cumplită poftă de mîncare decît în anii buni. Însă o altă înțelepciune, a ticăloșiei lor și a nestatorniciei, de mult îi învățase că

gropile agonisite sînt prada lozriilor cazaci și tatarilor. Tocmai în acei ani de lipsă și arșiță se ridicau nohail de la Crîm și flămînzii din Ucraina și veneau să le răpească puțină hrană pusă deoparte.

În anul 1444, cînd ieșise zvon în lume despre marile războaie cu păgînii, Sava trăia într-acea latură tătărăscă și era un flăcăuș ca toți ceilalți din sat, la marginea Nistrului. Așezării neamurilor lui îi zicea Prigoreni. Cînd au sunat în alte sate clopote și s-a dat de pe dealuri șară în cuprins cum că iar vin nelegiuții în pradă, oamenii au lăsat bordeiele și au mînat înaintea lor vitele în stufării și smîrcuri, ascunzîndu-se și ei acolo, pînă ce a trece furtuna.

Atunci Stratonie, chemîndu-l Sava și fiind un copil andru numai de cincisprezece ani, a început a înțelege glasul viețuitoarelor — dobitoace și paseri. Vitele aveau un boncăluit ca de lup ; cîinii urlau între bordeie bocind morții care aveau să fie. Cum au intrat la stuf, vitele și-au conținut mugetul, iar cîinii au amuțit. Cînd au apărut pe creasta dealului călăreții tătari, împungînd cerul cu sulii, nimeni n-ar fi putut bănui că în vale ar sta creștini, tupilați în ascunziș. Numai iată că au venit pe o învăluire de vînt niște nagîți, rotindu-se în zbor pe deasupra pămînturilor stuhului. Au prins a se mira și a da glas : Aici ! Aici ! Cum au auzit călăreții de pe deal, au dat răcnet chemînd și pe alții. Coborînd cu toții, îndată au prins a împunge cu sulii printre trestii. Una dintr-acele sulii cu ghimpe de fier l-a pălit în umărul stîng pe Sava. Îndată ce s-a simțit străpuns, băitanașul s-a răsucit pe o coastă și și-a vîrît obrazul în mlaștină, ca să-și înăbușe răcnetul de durere. Mulți gospodari s-au dat robi și au ieșit cu vitele. Copilul a rămas în covrul lui. Și-a desfăcut din strai umărul și l-a îndesat în

mîl, ca să oprească singele ; pe urmă a trăit patru zile singur în mlaștini, tîrîndu-se din loc în loc, hrînindu-se cu rădăcină dulce de papură și cu ouă. De și avea umărul sfărmat, flăcăușul rîdea cînd găsea cuibarele cu ouă peștrite, din preajma cărora nagîții săltau în zbor țipînd. Astfel a învățat și alt glas, al nagîților. Dintr-acea spaimă și dintr-acea risipire a rămas răsucit și strîmb într-o parte, avînd și acuma visuri urite și rînjete de nebun ; însă înlăuntrul său Stratonie se socoate mai înțelept decît toți oamenii. Căci țărani cei proști, de și erau spîrcuiți astfel din șapte în șapte ani, au urmat să stea tot într-aceleși loc, și nici vreo apărare nu și-au făcut ; nici arme nu și-au întocmit ; pe cînd el a fugit singur în lume așa cum era, bolnav și strîmb, căutînd țară așezată. A găsit ocrotire la sfînta mănăstire Neamțu.

Cînd și cînd i se arătau în vedenie căpcăunii. Atuncea îl apucau o durere de cap și o greață și-i venea o negură de sînge asupra frunții și ochilor. Cădea copleșit ca-ntr-un virtej, țipînd cu spume între dinții încheștați. Cuvioșia sa părintele Ifrim vraciul, de la bolnița sfîntului lăcaș, se grăbea numaidecît să-i aducă toate ușurările la asemenea suferință. Îl cufunda cu capu-n apă, îl bătea cu vergi la tălpi, îl afuma întăi cu pucioasă, pe urmă cu tămîie de la Ierusalim ; după care venea și-i cetea și Varlaam cel bătrîn schivnicul poruncind Diavolului să iasă. Cînd bătea a douăsprezecea oară din picior încruntîndu-se, Demonul nu mai putea răbda și trebuia să se ducă ; Stratonie deschidea ochii și ofta uitîndu-se în juru-i. Ii mai trebuia un răstimp pînă ce înțelegea unde se află.

Iată că de doi ani suferința nu i s-a mai întors : de cînd sfințitul Amfilohie l-a luat lîngă sine la Cetatea

Domnească. Sfințitul Amfilohie are alt meșteșug. În loc să înfricoșeze și să bată pe Diavol, după ce a intrat în păcătosul trup, spune niște vorbe tainice, oprindu-l la ușa chiliei lui Stratonie. Acolo poate el lua felurite forme, de miță ori de liliac, ori de pasere de noapte și poate chema în felurite chipuri: Stratonie nu-i răspunde — trece sub icoană, se așează în genunchi și cere fără cuvânt sprijin de la Cel care-i cumpana lumii. După ce strigătul lui mut sună de multe ori în el, ca un tunet lăuntric, îi vine o putere, o liniște și o bucurie. Ca să se îndeplinească, în trupul cel slăbănog, asemenea minune a milei, sfințitul Amfilohie i-a pus strașnică rânduială a postului monahicesc și din când în când, canonul muțeniei și al umbletului. Canonul muțeniei îl are noaptea, în cele trei luni de vară. Iar canonul umbletului i-l poruncește sfințitul Amfilohie, când în cișlegile de toamnă, când în cele de primăvară. Atuncea trebuie să umble fără încetare fie în Țara-de-Sus, fie în Țara-de-Jos, neavînd deslegare de popas decît o singură noapte. Drept este că popasul are învoire să-l facă sub acoperiș de curte boierească, unde află bună hodină; însă ospățul nici în vremea umbletului nu i-i îngăduie. Tot la două săptămîni rînduiala lui Amfilohie Șendrea îl trage pe Stratonie înapoi la Suceava. Intră în chilia cu măsuță și scaun și cu pat strîmt, se duce și se închină în genunchi la Domnul Isus, după care se întoarne spre starețul său și spune toate cîte a văzut și a auzit.

Pentru lumea cealaltă deci, el a rămas Stratonie cel de la bolniță. Însă, dimpotrivă, înțelegerea lui s-a luminat. Dar s-a luminat, învăluindu-se și ascunzîndu-se în sine. S-a luminat așa ca să spuie neghiobii boierilor mării sale și chiar mării sale însuși; dar ce vede și aude păstrează curat numai pentru urechea

starețului său. Nu se aia om pe lume care să asculte mai cu luare-aminte decît Amfilohie Șendrea.

S-ar părea că sfințitul arhimandrit are slăbăciunea și plăcerea asta, să asculte istorisirii. Însă înțelegerea lui Stratonie s-a luminat și întru aceasta: nu pare a pricepe, pentru că așa se cuvine; însă pricepe că arhimandritul îi cetește și-i despică într-un anumit chip istorisirile. Nu-l întrebă anume despre un om și o întîmplare. Ci-i cere să vorbească despre toți oamenii și toate întîmplările. Încît Stratonie pare a nu ști ce-i place ori ce-i trebuie lui Amfilohie Șendrea.

Iată ce s-a întîmplat:

Domnia sa Neculai Albu, pircalab de Neamțu, s-a dus la vedere cu feciorul său Niculăieș, la domnia sa Iațco Hudici, cel mai bogat dintre boierii din Țara-de-Sus. Așa-i de bogat acest boier, încît nu i se mai știe sama zloților și a pietrelor nestemate. Are așezare la puțină depărtare de scaunul Sucevii, anume între luncile Siretului, pe o ridicătură de pămînt, în marginea dumbrăvilor. Neguțătoria acestui boier mare e mai ales cu prisăcile. Are domnia sa șase prisăcari malorosieni în șase poieni, în lungul apei Siretului. Taina pe care o cunoaște el în privința acestor muște a încredințat-o cu jurămînt celor șase prisăcari; și într- așa chip călăuzesc ei roii și mătcile, încît nimene nu umple la Șintilie, ca domnia sa, atîtea buți cu miere și nu clădește în cămări atîtea sloiuri de ceară. Se spune că ar fi avînd o buruiană și ar fi învățat pe prisăcarii săi un descîntec, de nu ucid mătcile; ci cu trei săptămîni înainte de Șintilie prigonesc musca din știubeie grase în știubeie slabe. Astfel, după porunca descîntecului, gîngăniile cele harnice părăsesc știubeiele pline de miere și intră la lucru în faguri goi și mai adună un

rînd de dulceață din finațuri tocmai cînd au cea mai bogată floare.

Deci mierea și ceara le neguțează la Liov.

Pe lîngă asta, are acest boier Iațco Hudici la curtea lui niște grajduri mari pentru vite. Cătră toamnă, slujitorii lui aduc, de la saraiurile din Țara-de-Jos, vacile sterpe și boii de doisprezece ani. Pînă în primăvara următoare, acele vaci și acei boi primesc atîta hrană încît își sporesc greutatea și-și adaogă multă grăsime. La aprilie, vin neguțătorii nemți de la Danțig și ridică marfa aceasta ducînd-o vie în țara lor. Un bou, un galbăn ; trei vaci, doi galbini. Prin strunga asta trec vitele și un pristav le strigă, pe cînd un slujitor al neguțătorilor le pune pecete cu fier înroșit în foc ; iar în cerdac dumnealui Iațco primește galbinii și-i sună unul cîte unul și îi caută la zimți cu unghia.

Cînd are un om atîta avere, nu-i mai trebuie nici o dregătorie ; așa că Iațco Hudici a ajuns la cărunteță rugînd pe măriia sa Ștefan-Vodă să-l lese a-și vedea de neguțătoriile lui. Vine la sfatul Domniei de cîte ori este divan ; umblă și prin țară uneori cu alaiul mării sale ; dă vistieriei o dajdie pentru slujitorii de la Cetatea Sucevii, care dajdie n-o mai dă nici un alt boier, însă el o dă pentru că are liniște într-ale sale și e ocrotit mai mult decît la orice domnie. În vremea asta a lui Vodă Ștefan, nici în Lehia nu este ca în Moldova așa liniște la drumuri și vămi pentru neguțători și tihnă la treburi pentru gospodari. Prin urmare la care fecioară din domnia Moldovei se putea gîndi un boier semeț ca Albu pîrcalabul, ca s-o agonisească pentru feciorul său Niculăieș Albu ? Alții încercaseră fără izbîndă. Domnia sa a nădăjduit să izbîndească ;

pentru aceasta a pofțit cu sine pe unii din boierii mari ai lui Ștefan-Vodă.

Domnia sa Iațco Hudici i-a primit cu bine. Și-a deschis cămărilor. A pus pe masă miere nouă și nuci. A poruncit să se sloboadă vin tocmai din fundul pivniții, din cel care număra ani mai mulți, și s-a veselit foarte de toate vorbele șăgalnice ale pîrcalabului și a arătat că-i place și înfățișarea lui Niculăieș. «Însă ce să spun dinspre partea fetei noastre ? a adaos domnia sa. O singură copilă avem și ei îi vom lăsa toate cîte agonisim, însă e prea crudă, încă nu ne gîndim s-o mărităm. Este obicei în Țara Moldovei să se mărite fecioarele și la paisprezece ani ; dar eu și cu doamna mea am hotărît s-o ținem lîngă noi pînă ce-a împlini șaisprezece. Așa am mărturisit și mării sale și nu ne putem lua vorba înapoi ; pe lîngă asta măriia sa binevoiește să fie naș la nunta copilei noastre și trebuie întăi să vie să se așeze, la Cetatea Sucevii, nuna, adică o Doamnă nouă. Atuncea trebuie să-și spuie și măriia sa Ștefan cuvîntul, în privința mirelui. Pînă atuncea mai este. Vă pofțesc pe toți să nu ascultați cu supărare vorbele mele, ci să le primiți ca pe o bună rînduială a celui care ține în dreapta sa buzdugan de poruncă. Binevoiți a gusta din toate cîte se află întinse pe mese și mai cu samă a bea cu mine nu numai o cupă de vin, în cinstea unui oaspete scump al meu.»

Oaspetele acela scump, pîrcalabul Albu, mai mult s-a întristat decît s-a bucurat. Totuși s-a silit să arate obraz vesel și s-a îndemnat a bea. Au băut și ceilalți boieri, între care se aflau doi dintre cei mai apropiați ai mării sale, anume : Isaiia, vornicul Țării-de-Sus, și Negrilă paharnicul.

Stratonic se afla din întîmplare la curtea lui Iațco. Nu băga de samă la ce se face și se spune. Era

bucuros, ca un pui de veveriță care șade pe o creangă uscată în marginea dumbrăvii. Din cînd în cînd clipește și hiriie la soare. Așa că monahul spunea din vreme în vreme cîte o nebunie a lui și rîdea într-o parte întorcîndu-se apoi cu sfială spre asemenea luminate obraze boierești.

Au boierii moldoveni mare dragoste de băutură. Și cu cît închină mai multe cupe, cu atîta vorbesc mai mult și mai frumos. După aceea unii se bucură mai tare; alții cad întru oarecare mîhnire; iar alții arată o vitejie și o fală pe care, socotea Stratonie în mîntea lui, n-o arătase nici Alexandru Machedon-Impărat.

— Poți să dai pe copila domniei tale acestui tînăr fecior al prietinelui nostru, a hotărit într-o vreme vornicul Isaiia. Incuviințăm noi nunta și sîntem noi nași. Noi și cu paharnicul Negriță, împreună cu jupînesele noastre.

— Ascult cu umilință asemenea poruncă, a răspuns Iațco. Inșă îngăduiți să amînăm pe altă dată acest sfat. Vom hotărî atunci, după ce va afla cele de cuviință și măriia sa.

— Aici nu-i vorba de măriia sa, ci de copila domniei tale, s-a împotrivit vornicul. Ne-o dai, ori nu ne-o dai?

— Copila noastră nu-i încă vîrstnică pentru însoțire; trebuie să cer deslegare de la Vodă; am să mai adaug, cu toată plecăciunea ce se cuvine unor înalți dregători ca domniile voastre, că nu fac învoială și nu rup preț cu neguțătorii mei niciodată după ce am băut două pahare de vin. Iar astăzi, pe cît mai sînt în stare a socoti, am băut ceva mai multe.

Stratonie părea că știe socoteala. A scos capul pe după un stîlp al pridvorului.

— Socoteala este de două ori cîte douăsprezece, a rînjit el.

Vornicul a zvirilit în el cu pocalul:

— Piei de acolo, popă.

Pe urmă s-a întors iar cu mare putere cătră boierul Iațco:

— Ascultă ce poruncesc. Dă fata.

Iațco și-a mîngîiat barba căruntă și s-a așezat în jîlt, tăcînd deodată.

— Nu te lasă Vodă? s-a grămădit asupra lui, cu glas dintrodată scăzut, Isaiia vornicul. Află domnia ta, Iațco Hudici, că trebuie să-ți faci din vreme prietini. Află domnia ta, Iațco Hudici, că vremea trece și oamenii sînt schimbători.

— Așa este, a răspuns suspinînd Iațco.

— Ba noi boierii cei vechi de țară nu sîntem schimbători! s-a imputernicit, bătînd din picior, Isaiia vornicul.

S-a întîmplat asta în toamna trecută, adică la începutul anului de la Hristos 1471, și boierii cei doi, vornicul și paharnicul, au stat pînă tîrziu cu mare ceartă asupra lui Hudici. Acesta și-a pus minile pe piept și a suferit în tăcere, privind cum asfințește soarele în apa Siretului. După ce a asfințit soarele în apa Siretului, a venit un rob c-o tabla de argint din partea doamnei lui Iațco. Dumneaei trimetea oaspeților mere domnești, care, după cum se știe, alină tulburarea.

La ceasul al treilea al serii, cuviosul Stratonie povestea starețului său, în chilia cea scundă din Cetatea Domnească, cum a urmat acea adunare veselă de boieri. Mai cu samă i-a plăcut lui Stratonie să rîdă de ce a spus el însuși. Sfințitul Amfilohie a făcut mai mult haz de ce a spus vornicul Isaiia și a poftit să i se mai spuie o dată cuvintele acelea, întocmai. După aceea a îngenunchiat la iconostas, rugîndu-se puțin.

S-a ridicat și a ieșit cu pași mășurați, ca să aștele dacă Vodă veghează încă.

Nimene n-a știut de mirările de-atunci ale lui Stratonie, căci el adormise în chilia lui și uitase toate.

La miezul nopții, pe cînd boierii oaspeți ai lui Hudeci intrau în țirgul Sucevii călări și se împrăștiau pe uliți, spre gazdele lor, Atanasie Alvanitul, însoțit de slujitori ai cetății, a poprit pe vornic și pe paharnic, care se aflau împreună și încă se certau veseli, și i-a poftit să-l urmeze. Cînd domniile lor au dus mina la săbii, lefegiii domnești i-au sprijinit dintr-o parte și dintr-alta în suliți. Doi slujitori au prins caii de căpăstru. Alți slujitori au apucat pe cei patru oameni boierești, care călăreau în urmă. În aceeași noapte s-au făcut cercetări la gazdele din Suceava. Călăreții au purces cu cea mai mare grabă, la curțile de la țară ale boierilor, ca să ridice dulapurile și răclițele cu hîrtii. Umblătorii vorniciei din Țara-de-Sus și călăreții de la Cotnari ai marelui paharnic au fost aduși pînă în trei zile, ca să se mărturisească sfințitului Amfilohie, sub jurămînt.

Iată, din niște vorbe, fără nici un amestec al unui sârman călugăr, arhimandritul a putut ceti o taină, pe care, curînd după aceea, a dat-o pe față. Anume: și Isaiia și Negrilă primiseră scrisori, cu trei ani înainte, de la Petru-Vodă Pribeagul, cel care-și găsise osînda de la măriia sa Ștefan-Vodă în Secuime. Primiseră scrisori și întorseseră răspuns.

Deasemenea se aflaseră scrisori, găsite numai cu două zile înainte, pentru Radu-Vodă, la Țara Muntească. Se arăta în aceste scrisori, luminăției sale izbăvitorului boierimei Moldovei, că tiranul își gătește oști pentru război istovind biata țară; și cînd vor fi gata oștile, are să fie prea tîrziu; deci lucrarea cea

bună trebuie săvîrșită fără întîrziere. Acea lucrare bună, care trebuia săvîrșită fără întîrziere, era întoarcerea țării la vechea ei slobozenie. «Căci de paisprezece ani e atîta strînsoare în Țara Moldovei, cum nu s-a mai cunoscut asemenea strînsoare în veacuri. Iar Domnul Dumnezeu nu va îngădui să se slîngă cerbicia de odinioară a boierilor de baștină. Însă dacă măriia sa Radu-Vodă întîrzie și nu săvîrșește cele despre care a fost înțelegere și jurămînt, atunci vai nouă: în aceste locuri desmierdate vor rămîne numai slugile tiranului și mișei de rînd. Așa a ajuns țara la vremea de apoi, încît nu mai conținește prostimea cu pîrile împotriva boierilor săi. A ajuns prostimea să găsească dreptate la un Voievod năving, care nu s-a pomenit în veci în această țară, nici se va mai pomeni cu ajutorul mării sale Radului-Vodă și a Domnului Dumnezeu, țiitorul cerului și al pămîntului, văzutelor tuturor și nevăzutelor.»

La 12 ianuarie trecut, pe cînd măriia sa Ștefan-Vodă se afla în tabără la Vaslui, a venit poruncă la Cetate să fie scoși din temnița cea mai dedesubt cei trei boieri cu scrisorile. Pe lingă vornic și paharnic, adăugise plîngerea sa cătră Radu-Vodă și domnia sa Alexe stolnicul. Toate le descurcase cu rugăciunile și farmecele lui acest sfințit arhimandrit Amfilohie.

În ziua de 14, foștii dregători ajungeau la Vaslui cu paza, avînd îndată în urmă și pe Dimcea Tatarul, gidele. Divanul osîndise pe vicleni, fără de nici o șovăire; însă măriia sa Ștefan-Vodă stătuse o bucată bună de vreme în cumpănă, pentru pieirea lor. Tot sfințitului Amfilohie i se arătase, în rugăciuni ori în vis, deslegarea sub chipul sfinților părinți mucenici uciși în muntele Sinai, a căror prăznuire cade toc-

mai în ziua de 14 a lunii ianuarie. După ce a avut vedenia, sfințitul Amfilohie s-a dus la măriia sa și s-a plecat cu smerenie, spunându-i numai aceste vorbe: «Pentru întărirea credinții drepte, au căzut capetele multor fii buni ale căror suflete au fost curate ca lamura; iar măriia ta cutezi a sta la îndoială, cînd ai de plinit o datorie către același Hristos Dumnezeu?» Deci, la asfințitul soarelui, Dimcea a făcut să cadă capetele viclenilor, lovindu-i numai cite o singură dată, cu o pană de oțel ageră ca un brici.

Îndată ce se iscuse pricina unora dintre oaspeții săi din sara aceea de toamnă, dumnealui Iațco Hudici n-a mai simțit dulceața mierii de la cele șase prisăci ale sale. Dimineața, cînd se scula, și sara, cînd se culca, i se părea că are venin la rădăcina limbii. În ziua sfințului praznic al Arhanghelilor, fiind o vreme lină de iarnă în anul acela, la curtea lui de pe Siret a venit o sanie ușoară cu doi cai murgi, pe care o mîna din picioare un țigan domnesc. Cînd a ajuns sania în dreptul pridvorului, s-a dezvălit din cergi arhimandritul Amfilohie și s-a închinat către stăpînul locului, zîmbind. A mărturisit după aceea domnia sa Iațco Hudici că, orișicît era de mare și de gras și orișicît de bogat boier era, cînd a văzut acea arătare cernită și subțiratică, i s-a înegrit toată priveliștea din valea Siretului. Cît alb era pretutindeni, ca un argint dumnezeiesc, totul a scăzut într-o piclă amurgită.

— Solul măriei sale e negru într-adevăr, a zis cu zîmbetul lui știut și cu glasu-i moale sfințitul Amfilohie, însă te roagă să cunoști în el, cinstite boier Iațco, semn bun de la înalta milă. Numai un om care n-are nici o vină se poate teme așa de sabia dreptății. Nu te-ai dus domnia ta la acei vicleni, ci au venit ei

aici, ca să-ți facă silă. Tot așa de vinovat ai fi de fapta unor lotri care ți-ar răpi domniei tale știubeiele de la o prisacă. Măriia sa Vodă te poștește să vii iarăși în fiecare duminică la sfînta leturghie, în paraclîsul Cetății, și îți trimete răspuns prin mine că n-a uitat că va să fie naș copilei domniei tale, cînd i se va alege mire.

Din acea zi a Arhanghelilor i s-a întors lui Hudici somnul. Însă a căzut la grea scîrbă alt boier al măriei sale. Tot atunci un călăreț domnesc suia la Cetatea Neamțu, c-o poruncă pecetluită cu inel domnesc în ceară roșie. Dumnealui pîrcalabul Neculai Albu era poftit să se tragă un timp la moșia sa de pe apa Cuejdiului și să steie acolo nelipsit, pînă ce i-a veni altă poruncă a măriei sale.

Se află în Țara Moldovei unii călugări care știu să scrie niște vorbe pe un petec, pentru izgonirea frigurilor rele. Între aceștia se număra chiar cuviosul Straton. Iată însă un petec de pergament, care a adus boala în loc s-o alunge; domnia sa pîrcalabul Albu n-avea decît șaizeci și doi de ani și se gîndea să dănuiască la nunta feciorului său. Nu s-a mai gîndit la asta și a căzut la pat într-o amară mîhnire. A tot mers în scădere zi cu zi, de i se prevedeau ciolanele prin piele și toate neamurile veneau să-l vadă ca pe o minune și-l plîngeau de milă. Într-o zi a cerut să sărute crucea și s-a mărturisit preotului său, după care s-a săvîrșit și s-a mutat întru veșnica viețuire.

Preotul a făcut mărturisire în biserică, lîngă sicriu, că răposatul s-a dus în ceea lume cu inima curată și fără nici o vinovăție. A fost întristare grea în boierime cînd l-au coborît în lăcașul de veci. S-a zvonit cum că s-ar fi rostit și unele vorbe de cițiva la praznic. Îndată s-a allat că nici măriia sa n-avea vreun prepus

anume împotriva pîrcalabului său; chiar nici nu-l schimbase din dregătorie cît se aflase în această viață; însă curtenii au a suferi de multe ori asemenea obișduiri ce par neînțelese. Nici Niculăieș Albu n-a fost scos din boieria lui de jîtnicer. La înmormîntarea de pe Cuejdiu a fost față și portarul Sucevii din poruncă domnească. A rămas o vreme ca un fel de abur otrăvit peste suflete. Ascunzișul tainei poate îl va fi știut Vodă, ori poate îl cunoștea sfințitul Amfilohie. Altceineva nu era să fi avut știință: nici Niculăieș, feciorul pîrcalabului. S-ar fi convenit ca jîtnicerul Niculăieș Albu să se arate ofilit la chip și să ceară de la măriia sa uitarea unei necuviinți, dacă nu a unei vinovății; el însă își împușinase și mai tare grijile după ce intrase în moștenirea părintească. Își trimesese cele două surori la mănăstire și petrecea în tîrg la Roman și în tîrg la Piatra, cu alți boiernași prietini ai săi, vrednici băutori de vin.

Toate aceste imagini tulburi se învălmășeau în vedenia lui Stratonie, deoarece auzise broaștele orăcîind la marginea stufului, în balta secătuită, și văzuse o țarcă pe cumpăna fîntînii.

La acea fîntînă, jumătate de cale pînă la tîrg, călugărul nemțean avea obicei să se oprească.

Cum vedea ciutura goală deasupra colacului de piatră, îl cuprindea o sete nebiruită. Apa nefiindu-i oprită în rînduiala lui monahicească, numai decît cobora găleata și o scotea plină la lumină, ca pe un ochi al adîncului.

De data asta, țarca bătu spre el batjocoritor.

— Caragaț! caragaț!

— Vreau să-mi potolesc arșița! îi răspunse Stratonie, răsucind spre pasere tîmpla și privind-o numai c-un ochi.

— Caragaț!

— Aha! pricepu monahul: este iar om străin la marginea crîngului?

— Este, încuviință paserea. Bagă de samă. Dă-mi o nucă.

— Îți dau și două, răspunse rîzînd Stratonie.

Virînd o mîna sub rantia de șiac mohorit, scurmă în săculețul pe care-l avea aninat la coapsa dreaptă și scoase două nuci. Le sparse în măsele și se duse să le așeze deoparte, la zece pași, pe o margine de lepede. Cînd veni iar spre colacul fîntînii, țarca filfii și se duse să ciugulească nucile. Stratonie ridică apă rece din fîntînă; își făcu întai semnul crucii și apoi se plecă asupra ciuturii și se adăpă cu mare poftă. Se ridică în sus pușnind zgomotos.

— Îs bune nucile? întrebă el, rînjind, spre pasere.

— Caragaț! Dar apa-i bună?

— Dacă-i vinul lui Dumnezeu, cum să nu fie bună?

Țarca luă o nucă în plisc și se duse mai departe. Stratonie înțelese că omul dosit în marginea crîngului s-a apropiat. Deci se întoarse și-l cunoscu. Era același, pe care-l mai văzuse și altădată. Rîdea cu voie bună.

— Parcă vinul cel adevărat nu-i tot de la Dumnezeu, părinte?

— Ai dreptate; toate sînt de la Dumnezeu; dar eu, ca un călugăr păcătos, n-am deslegare decît pentru apă.

— Vorbeai cu paserea aceea? Știi ce spune?

— Firește că știu.

— Ți-a spus poate că vād negru înaintea ochilor de foame?

— Asta ți se cunoaște după obraz, cinstite creștine. De cînd aștepți, ai flămînzit și mai ales ai însetat.

Aș putea să te sfătuiesc să te potolești cu apă, însă, după nasul dumnitale, cunosc că ai rinduiala vinului și apa n-o poți suferi.

Omul se înveseli rîzînd gros și se apropie lîngă colacul fîntîinii. Purta încălțări de piele roșă, straie de postav și cușmă de miel. În brîu, sub cotul drept, avea jungher. Părea un slujitor de boier bogat. Era prea bine îmbrăcat, ca să nu se înțeleagă că stăpînul său trebuie să fie un om semeț. După vîrsta slujitorului se putea presupune că și stăpînul e tînăr. Bine hrănit și rumenit în lenevie, se vedea că omului îi place șaga.

— Stăpînul dumnitale întirzie la petreceri cu tovarășii săi, zise monahul.

— Se poate; dar cînd dumnealui se îndestulează, nu se cuvine să rabd eu. Vine iar țarca, să-i mai dai o nucă. Totdeauna stai așa cu dînsa de vorbă?

— Da. Însă de unde știi domnia ta? se miră Stratonie.

— Nu știi; te-am mai văzut trecînd.

— Tot pe aici?

— Da.

— Mă mir mult; eu trec rar. Sînt un păcătos monah, la ascultarea starețului meu.

— Acum nouă zile, într-o duminică, nu m-ai văzut tot aici?

— Nu, mărturisi cu nevinovăție Stratonie.

— Ba eu eram tot aici și te-am văzut. N-ai stat și atunci de vorbă cu paserile?

— Ia și eu un biet rătăcit, suspină monahul, închi-zînd o clipă ochii. Oamenii rid de smintelile mele, cum faci și domnia ta acum. Dar, cum spuneam mai înainte, toate sînt de la Dumnezeu. Primesc și eu, umilindu-mă, starea în care mă aflu; îngăduie-mă și dom-

nia ta, așa smintit cum sînt. Așa cum dau nuca asta țarcii, după ce am sfărîmat-o în măsele...

— Caraga!

— Cum dau nuca asta țarcii, așa dau oamenilor tîmăduire de unele boli. Dacă n-ai știut pînă acuma, află că Stratonie cel prost știe să scrie frigurile și cunoaște rădăcini de buruieni pentru junghiuri și tusă. Știe să oblojească și răni de suliță și de săgeată.

— Am auzit de cuvioșia ta, zise omul sfînd cu mîinile în șolduri și privindu-l de sus. De mirare este cum poate pune Dumnezeu putere într- asemenea slăbăciune.

— N-am nici o putere, cinstite frate.

— Se spune că nebunii nu sînt lipsiți de șiretenie.

— Cinstite frate, n-am nici un șiretlic. Nici bun nu sînt, căci îs singur. Bețiv nu sînt, căci nu pot bea. Bătăuș nu-s, căci toți mă bat. Dator nu-s, căci nimeni nu-mi dă pe datorie.

Slujitorul se veseli iar, coborîndu-se oarecum din înfățișarea-i disprețuitoare.

— Ce boli știi să mai tîmăduiești, părinte?

— De știut nu știu; eu dau leac; Dumnezeu hotărăște viața și moartea.

— Leacuri de dragoste știi?

— Asta nu mi-i îngăduit. Pentru asta sînt babe vrăjitoare; toate au să se ducă în focul cel nestîns al Gheenei.

— Nu m-ai înțeles, părinte. Te întreb de leac pentru părăsire de dragoste. Ca să nu mai stau eu aici rîbdînd, cu dinții rinjiți. Ascultă-mă ce-ți spun eu. Nu-i mai mare ticăloșie pe lumea asta decît umbletul acestei nebunii. Nu are stare pe loc nici la Cuejdiu, nici la Piatră, nici la Roman. Noaptea numără stelele grăind singur; ziua se uită la mine. M-aduce după

dînsul la Suceava, bucurîndu-se. Se întoarce de la Suceava întristat. Iar ne ducem la Roman, iar ne ducem la Piatra. Pe urmă se întoarce spre Suceava, și, cînd poposim, stă fără somn, numărînd iarăși stelele.

— Despre cine vorbești, cinstite creștine ?

— Despre stăpînul meu.

— Socoteam că boala asta e a domniei late.

— Domnul Dumnezeu să mă ferească.

— Amin. Allă, cinstite frate, că la suferința asta sînt două leacuri. Unul îl știe starețul meu cel vechi, de la bolnița mănăstirii Neamțu, părintele vraci Ifrim. Duci pe stăpînul domniei tale la părintele vraci Ifrim. Il afundă pînă la gît într-un poloboc cu apă rece și-l ține acolo legat, pînă ce-i trece. Doftoria asta e bună la felurite boale ; așa m-a lecuît părintele Ifrim și pe mine de ducă-se pe pustii ; socot că-i bun leac și pentru fierbințeala de care spui.

— Poate-l ține cam mult, în acel poloboc.

— Îl ține pînă ce-i trece. Îl mai scoate la soare să se zvînteze. Dacă trebuie, îl bate cu vergi.

— Atuncea nu-i tocmai bine. Nu vreau să rămîn fără stăpîn. Îmi dă simbrie șase taleri pe an, și straie, și hrană cît oi fi vrednic să mînjinc. M-am învățat c-un stăpîn falnic și-mi place ; n-aș vrea să se prăpădească. Poate-i mai bun leacul de-al doilea.

— E bun și-acela, însă nu-l am eu. Îl are muierea.

— Nu-i muiere nevastă ; e o fecioară.

— Atuncea leacul e în mîna părinților acelei fecioare. S-o ceară și să i-o deie.

— Greu. Stăpînul meu mai bucurîndu-se ar îndura vergile, numai să-i fie răsplătita osînda. Fata e o copilă neștiutoare ; însă boierul cel bătrîn e un neînțelegător hapsîn.

— Cine să fie ? cine să fie ? se întrebă înclizînd numai un ochi Stratonie și scărmanîndu-și barba rară cu ghiarele.

— Nu se poate spune.

— Și de ce nu vrea să i-o deie ?

— Nici asta nu se poate spune.

— Atuncea eu aș cunoaște, dacă nu-i cu supărare, al treilea leac.

— S-aud și ți-oi fi mulțămitor.

— S-o fure.

— Apoi la leacul acesta, cuvioase părinte, m-am gîndit cu mai înainte și înainte. Dar iarăși nu se poate ; căci e leac mai cu primejdie decît al vraciului. Înainte vreme era mai bine în Țara asta a Moldovei, cum auz că spune și stăpînul meu și cum mărturisesc alți boieri prietini ai domniei sale. Se ducea feciorul și fura fata care-i plăcea, — și gata. Tot astfel a făcut și părintele meu. A furat pe maică-mea și a dus-o într-o pădure. Se supăra Domnia mai mult pentru răpiri silnice de fete de boieri ; dar venind neamurile și stăruind, Vodă își făcuse obicei să se înduplece. Cînd iaca, măriia sa Ștefan-Vodă întărește legea veche ; și nici vrea să primească sîlat nici să se înduplece. Pentru o fată ușoară ca o pană cum e a noastră, dacă o purtăm în brațe de la apa Siretului pînă la apa Bistriței, ne prăpădim capetele. Încă să zicem că pe stăpînul meu îl descăpă-ținează ; se chiamă că și-a luat de o grijă și atuncea într-adevăr că s-a tămăduit de toate ; dar pe mine mă poate trimete în fundul ocnei, ca să-mi încep de pe acuma schingiuirea cea din veac.

— Cine să fie ? Cine să fie ? Întreb de boierul dumnitale !

— Caragaț ! caragaț ! dădu de veste țarca.

Boierul slujitorului venea dinspre târg călare și suia poteca spre fântână. Era într-adevăr un tânăr mîndru, cu mustața neagră, c-o mantie de postav roș aruncată pe umărul stîng și prinsă la git în sponcă de aur. Ținea dreapta în șold. Avea cizme roșe cu pîteni de argint; cușmă de jder cu pană neagră și creață de cocor. Era smead, cu ochii ca de păcură și cu obrajii rotunziți.

Țarca zbură pe deasupra lui rizînd. El nu-i băgă în samă cîrciitul. Era posomorit, apăsător de scîrbă lăuntrică.

— I-a spus pe nume, șopti monahul cătră slujitor. Acesta-i jitnicerul Niculăieș.

— Cine nu-l cunoaște pe stăpînul meu? se fuduli slujitorul.

Călugărul se închină cu smerenie și se dădu la o parte. Boierul cel tînăr trecu peste el cu privirea.

— Drăghici, pasă și-ți ia calul, porunci el cu nerăbdare oprindu-și harmasarul murg. Slujitorul se repezi cătră marginea crîngului, unde-i sta în pripon calul. Boierul dădu pîteni, urmîndu-l.

— Iar am umblat degeaba; ar fi mai bine să fac cum mă hotărîsem eu întăi și să nu mă iau după o minte proastă ca a ta. Am căutat la toate bisericile. Nu se vede nicăieri.

— Pe urmă măria ta te-ai dus și ai mîncat, iar eu am răbdător de foame.

— Nu-i nimic. Cînd mîncă stăpînul, se satură și sluga. Grăbește-te. Nu te opri la nici o crîsmă. Ispitește de ce n-a venit în duminica asta. Nu doresc nimănui starea mea; vreau cel puțin s-o văd de departe.

Cuviosul Stratonic înțelese și mai bine cîrciitul paserii, întorcînd numai o ureche spre vorbele stăpînului.

lui. Se furișă la vale pe poteca semănată de bolovani și cunoscu de departe, numindu-le, toate clopotnițele bisericilor domnești, care împodobeau acel vestit târg de scaun.

Dinspre acele clopotniți și turnuri veneau prigorii, plutind în văzduh la mică înălțime. Și glasul acelor zburătoare cu pene verzi și azurii îl înțelese monahul. Cereau ploaie, de cătră munți, unde începeau să se deslușească îmbulzeli de nouri. Mormăind vorbe numai de el înțelese, nebunul grăbi pașii sub soarele coplesitor și în curînd pătrunse în ulițele întortochiate ale tîrgului. Toma, logofătul cel mare, își durase case nouă nu de multă vreme în partea joasă a tîrgului, în cea mai mare apropiere a Cetății. Lîngă curțile cu pridvor, larg streșinite cu șindriță, se întindea un șirag de odăi, unele pentru robii înălțimii sale logofătului, altele pentru slujitorii domnești și pentru scriitorii de care logofeția avea cînd și cînd nevoie. Toate clădirile acestea erau împresurate de zaplaz. În uliță dădea o poartă mare de lemn, arcuită și acoperită, împărțită în două. Prin deschizătura cea mai largă intrau caritele boierești și călăreții; prin porțiță intrau pedestrii.

Călugărul se strecură la odăi, după aceea la cuhnii. La odăi găsi puțin slujitori. La cuhnii stătu puțin. Mirosurile mîncărilor n-aveau nici o putere asupra ființii lui uscate. Bucătarii se hodineau; masa boierească se sfîrșise; plăcintele dulci fuseseră cărate la iatacul jupîneselor. Imbișugarea fusese mai mult într-acestea, deoarece înălțimea sa logofătul se dusese la prînzul domnesc în Cetate; iar tagma femeiască — după socotința lui Stratonic — mîncă puțin, pentru că vorbește mult. După ce se adună iar la iatacul lehuzei jupîneasa Aglaia, fiica dumnisale

marelui logofăt, — cneaghinele bagă de samă că nu s-au îndestulat la masă; ș-atunci poruncește să le vie acele lucruri dulci pe care bucătarii nu uită să le pregătească; și dintr-însele ciugulesc cu hărnicie și neconținut.

Cînd se află strînși bărbații în adunarea lor, femeile ospătează deoparte. Această rînduială se ține din vremuri vechi la Moldova, pentru că bărbații tac. Pe lîngă asta, chiar cînd vorbesc, bărbații au de pus la cale numai politicești treburi și taine. Deci soborul jupîneselor tinde totdeauna să se aleagă deosebit, ca să poată descoase și descurca toate cîte sînt pe lumea asta.

Jupîncasa Aglaia, Iehuza, după ce dăruise lumii un fecioraș de trei ocă, stătea acum în pat, înălțată între perini, și zîmbea adunării din jurul ei; pe cînd doica roabă alina pruncul într-un colț ferit de lumină, cumpănind înainte și înapoi leagănul. Acel leagăn, ca o sănioară încovoiată în laturi, suna pe dușamele. Jupînesele așezate pe scaune și divanuri vorbeau neconținut cu glasuri scăzute. Copilul ațipise în zgomot și descîntec. Cînd și cînd tresărea. Doica țigancă se apleca asupra lui, dindu-i sînul.

Se aflau în acel sobor femeiesc bătrînele familiei logofătului: mama logofătului Toma și soacra logofătului Toma; amindouă erau tot așa de zbircite și de încovoiate din grumaz și se priveau furiș cu aceeași ochi neprietinoși ca și cu cincizeci de ani în urmă, pe vremea cînd era stăpînitor în Moldova Alexandru-Vodă Bătrînul. Soția logofătului de mult părăsise această lume: «de binele pe care l-a avut de la soțul său iubit», suspina în taină soacra logofătului, cneaghina Marghita Dănuțeanca. Mai erau în sobor vere, cumnate și nepoate, în număr de două-

sprezece, — și cu bătrînele paisprezece. Iehuza, frumoasă și zimbitoare, în floarea primăverii sale — era a cincisprezecea. Straiele boieroaicelor moldovence din acel timp erau cu mult mai întunecate și mai cuviincioase decît ale doamnelor din Lehia. Nu se cuvenea unei cneaghine să-și arate părul. Toate aveau legături de malasă peste frunte, pînă la urechi și ceafă. Cele mai tinere purtau cercei mari: singura podoabă strălucită. Fustele, în falduri, li se imprăștiau peste piciorușe. Cînd și cînd li se arăta cîte un virt de condur; asta nu s-ar fi putut întimpla nici într-un chip, dacă s-ar fi aflat un bărbat în acea adunare. Cu neputință li se părea cneaghinelor moldovence de-atunci să-și închipuie alt port și altfel de cuviință decît cele pe care le moșteniseră din zile vechi. Orice schimbare le-ar fi părut ca un sfîrșit al timpurilor. Indrăznelile noutăților erau numaidecît osîndite. Patru ani au vorbit jupînesele din scaurul Sucevii despre oarecare soție a unui boier de mîna a doua, cu numele Candachia, care se fudulea cu zorzoane leșești. Cînd au îndrăznit unii dintre bărbați să găsească plăcere în înfățișarea acelei venetice venită tocmai de pe ceea lume, de la Bîrlad, și așezată aici în Țara-de-Sus, apoi supărarea acelu sobor prea înalt n-a mai cunoscut margine. Nu s-a găsit altă pedeapsă mai grea, decît ca numele acelei Candachii să nu se mai rostească. Ieșise însă o știre tainică printre roabele țigănci, că cneaghinele cele mai fudule cearcă singure podoabe străine în iatacurile lor, fiind încredințate că așa-zisa frumuseță a acelei Candachii a lui Cristea Păr-Negru nu se datorește decît acestui meșteșug.

Boieroaicele acelu sobor țineau rînduielile vechi și în alte privinți. La nunți ori la nașteri, ori la în-

mormîntări, erau alcătuiți anume care nu puteau fi împuținată ori adăogite cu nici un chip.

De pildă, acum, lehuza trebuia numaidecît să aibă adunare în jurul ei. Și trebuia să stea numaidecît așa, în perini, avînd foalele strîns legate c-un brîu de lînă. Și trebuia să ronțaiască din orice rodin i se aduce dacă-i ceva de mîncare, și să se bucure de orice rodin care i-i adus pentru podoabă ori îmbrăcăminte. Trebuie să fie cu luare-aminte la sfaturile celor bătrîne în ce privește bolile pruncilor, care sînt nenumărate. Răul-copiilor este cel mai primejdios; însă cea mai supărătoare pentru mame e cea suferință a pruncilor care se chiamă plînsori.

— A venit călugărul cel strîmb, șoptește doica, înaintînd cu umilință și neîndrăznind să-și ridice ochii spre slăvitele obrazuri. Cuviosul Stratonic știe să scrie plînsorile.

— Intr-adevăr, n-ar fi rău să i se scrie pruncului plînsorile, e de părere cneaghina Marghita, subțiuindu-și buzele. Asta n-a făcut răposata maică-ta, adaogă ea, întorcîndu-se cătră lehuză, ș-a avut ce te asculta plîngînd. De la două săptămîni ai prins a plînge, ș-a tot plînge, de stătea toată casa în picioare.

Roaba lepăi cu picioarele desculțe pînă la ușă; acolo se răsuci în loc:

— Zice călugărul că vine de-a dreptul din Cetate. A fost acolo mare zvoană cu cutremurul.

Atuncea să vie numaidecît cuviosul Stratonic, să afle soborul jupîneselor ce s-a întîmplat la Cetate. Se zice că ar fi fost prăbușire și ar fi sunat un clopot în adîncul pămîntului. Deasemenea, zice că s-ar fi simțit putoare de pucioasă. Dacă a fost așa, apoi să

știți dumneavoastră că nu-i bine. Să vedem ce spune călugărul. Spune degrabă, cuvioase Stratonic, s-a întîmplat prăbușire mare și a fost spaimă?

— Cum să nu fie spaimă? mărturisește călugărul închinîndu-se smerit cătră aleasa adunare. Cît despre scrisoarea de plînsori pentru pruncul cel nou, pot s-o fac numaidecît. Cum îl chiamă?

— Neagu. Însă acuma răspunde la altele de care te întrebăm.

Cneaghinele ronțaiesc cu hărnicie aluaturile dulci.

— Acea scrisoare pentru plînsori, urmează monahul, ca și cum n-ar fi auzit nici dintr-o parte, nici din alta, am învățat-o eu de la un grec, carele și el a aflat-o la Sfîntul Mormînt, însemnată pe marmură. Bună este pentru prunci, deoarece aduce din singurătate și din pădure hodina căprioarelor ș-a urșilor, ș-a lupilor ș-a paserilor, adică a tuturor viețuitoarelor care au somn viu, și nu primește la copil hodina pămîntului și a pietrelor, fiind acestea cu primejdie de moarte.

— Ce-a spus măria sa? E vorba de cutremur.

— Măria sa n-a spus nimica, fărădecît a certat pe oștenii care se înfricoșaseră.

— Dar boierii?

— Dumnealor boierii cei mari ai divanului s-au înfricoșat și ei ca mișeii cei de rînd.

— Asta nu-i de crezut.

— Bine, vă poftesc pe luminățiile voastre să nu credeți. Știu că aicea domniile voastre ați ris ș-ați cîntat cînd s-a scuturat zidirea.

— Ba asta nu se poate; căci e puterea lui Dumnezeu. Am dat strigăt mare și am ieșit în uliță, uitînd aicea pe lehuză și pe prunc.

Lehuza și pruncul n-aveau nevoie de nimic, fiind subt ocrotirea Maicei Domnului. Care turn s-a prăbușit? Și ce clopot a sunat în fundul pământului?

— Nu s-a prăbușit nimic; au căzut niște pietre de la chindia Nebuisei; și n-au sunat clopote, ci tunete, cum se și cuvenea, vădindu-se puterea veșnică. Bine este că s-a înfricoșat toată suflarea, ca să-și aducă aminte că fala nu slujește la nimic. Fiind vechi căpătaile pământului, Dumnezeu a poruncit slugei sale să le schimbe. Deci sluga sfinției sale Diavolul, — ptiu! cruce de aur în această casă! — a săvârșit lucrarea când a fost vremea amiezii. A schimbat căpătaile putrede și pământul s-a mișcat de două ori. Să vedeți luminățiile voastre, însă, că prorocul Ilie, care nu știe bine treburile gospodăriei de dincolo, fiind jidov, are să înceapă iar să prigonească pe Belzebut, cu varga de foc. Chiar și-a adunat nourii pe munte și acuși are să înceapă a tuna. Până în sară avem ploaie. Să scrie umilitul Stratonic plînsorile?

— Să le scrie. Va fi fiind așa cum se spune, că n-au sunat clopote; totuși e destul că s-a auzit în adînc tunetul; ba s-ar putea spune că acesta e un semn și mai mare. Sînt de spus multe care nu se pot spune; altele se pot spune dar se află prea multe urechi care ascultă; treburile nu merg bine de la o vreme în țara asta. Am fi, de o pildă, doritoare să știm de ce-i lăsat un oarecare venetic, putred de bogat, să se înfumureze într-atît și să înfrunte pe un boier de neam pămîntean, tînăr și frumos, cum e acela pe care-l știm cu toții?

— Pot să-i scriu și acelaia plînsorile... mormăiește Stratonic.

Cneaghinele se uită una la alta și rid de nebunia monahului.

Intră o roabă și șoptește ceva, dînd o veste.

— Tocmai vorbim de lup și lupoaicele-s la ușă... rîde jupineasa Țura a lui Moțoc. Vin ruștele.

— A, vin ruștele?

Întoarce și Stratonic fruntea și vede pe jupineasa cea mare a lui jupîn Iațco Hudici. Rareori s-a putut vedea o îngîmfare mai mare și un umblet mai legănat. Însă jupinița Marușca a lui Hudici e un fel de sfiiciune balaie. Prea subțirică și pășind prea mărunt. Parc-ar fi înfricoșată; numai cînd și cînd aruncă într-o lature o căutătură iute. Ar putea fi frumușică, o prețuiesc cneaghinele, dacă ar fi grasă. Cum se poate uita un bărbat falnic la asemenea ginganie?

CAPITOLUL IV

MĂRTURISIREA MĂRIEI SALE ȘTEFAN-
VOIEVOD

Într-al doilea ceas al serii, ploaia sosi pe vînt asupra Cetății; nourii coborîră, lumina se împușină și din văzduhul încărcat de negreață fulgeră foc asupra văilor. Era în înălțimea nevăzută o huruire măreață ce părea că răspunde abia acum, însă cu mai multă strășnicie, tunetelor subpămîntene de la amiază. Vîntul avea un sunet înalt, care creștea ascuțindu-se în meterezurile zidurilor și-n ferestrele înguste ale turnurilor. Străjerii primeau în firide snopii de ploaie care se abăteau pieziș asupra lor. La cămările domnești se aprinseseră făcliile de la Paști. Sfințitul Amfilohie trecu în paraclis și îndeplini singur treburile de rînd ale eclesiarhului, aprinzînd luminile în fața chipurilor sfinte, după aceea se așeză în analo-

ghion, lingă strana Domniei, murmurind cu glas încet rugăciunile ceasului de sară.

Aștepta pe Voievod. Măria sa nu putea să întârzie. Domnița Chiajna veni însă înaintea măriei sale și-și căută un loc de umilință în laturea stîngă a naosului. Iși sprijini coatele pe marginile stranei și rămase cufundată în întristarea-i mută și în straiul negru care o învălea de sus și pînă jos. Părea că ascultă șopotul rugăciunilor, însă ea era atentă, ca totdeauna în asemenea împrejurare, la vedenia lăuntrică a unui șirag de nefericiri.

Cînd intră Vodă, ea nu se clinti. Amfilohie conțeni numai o clipă scurtă, ca să se încline, cu mina stîngă pe inimă, îndată ce stăpînul său se așeză în jîlțul cu stemă. Glasul lui mai sună un timp sub cerul paraclisului, grăbind sfîrșitul rugăciunilor. Sfinții se uitau la măria sa cu albul ochilor neclintit de după flacărele lumînărilor de ceară. Ca și una din aceste zugrăveli colțuroase, Amfilohie stătu fără mișcare, cugetînd. Vuietul ploii de afară ajungea de departe și stîns în paraclis.

— Părinte Amfilohie, grăi Domnul cu jumătate de glas, trebuie să mă mărturisesc sfinției tale. Astăzi sufletul meu s-a cutremurat în fața puterii lui Savaot.

— Toți sîntem frunze la suflarea lui de vifor, îngîină arhimandritul. Totuși pe aleșii săi Domnul Dumnezeu îi ocrotește, căci așteaptă să se plinească întăi lucrarea lor în această lume și în această viață.

Voievodul plecă fruntea.

— Părinte Amfilohie, făgăduința mea cătră Domnul Hristos și cătră prea curata lui Maică Fecioară, mi-am împlinit-o în parte. Unele biserici au fost înălțate; altele se isprăvesc acum; altele se vor clădi. Apucînd Ismailiteanul Cetatea Impărăției, a spurcat

lacașurile sfinte și le-a schimbat în geamii. Dumnezeu a îngăduit asta ca o pedeapsă grecilor, pentru destrăbălarea lor. Țarigrădenii de mult nu mai ascultau nici de Dumnezeu, nici de împărat. Fără aceste două ascultări, nici o împărăție nu poate sta. Deci varvarii surprînd pe bizantini, Hristos a rămas sărăcit de-atîtea odoare. Unde a fost dulceață a inimii întru slava lui Isus, acuma-i capiște idolească. N-am putut fi mai harnic, căci am găsit țara bintuită de răi și sărăcită; însă am sporit pe cît am putut, în acest pămînt, cetățuile credinții. Paguba de acolo intrucîtva am răscumpărat-o.

— Slăvite stăpîne, la județul cel din veac se va ține samă.

— Nu-i destul, părinte.

— Știu, stăpîne. Această hotărîre ascunsă a măriei tale, de care eu umilitul am avut înștiințare, nu o vei mai întârzia.

— Crezi sfinția ta că acesta este înțelesul semnului ce mi s-a arătat azi?

— Luminate stăpîne, am fi lipsiți de credință dacă am înțelege altfel. În fiecare zi răsare și asfințește soarele, arătînd trecerea timpului. Dumnezeu cere și alte fapte.

— Nu voi întârzia, sfințite părinte Amfilohie. Acesta e gîndul meu cel mai din adînc, pe care sfinția ta l-ai înțeles. De doi ani oastea mea e gătită. Aștept să se miște domnia și craii, precum e înțelegerea. Fără un sprijin de pretutindenii, nu pot pași înainte. Cînd au purces de la crăiia franțuzească și de la Italia luptători pentru Sfîntul Mormînt, au ieșit de pretutindenii puterile creștinătății, ca să deie sprijin, și astfel au biruit cetățile necredincioșilor și au dobîndit locul sfînt. Tot așa acum; vreau să văd

aur și fier punându-se în mișcare; vorbele și făgăduințele nu folosesc dacă nu-s sprijinite de oști. Sînt în lume crai și împărați; puterea lor e slăbăciune dacă nu înțeleg de ce răsare și aslințește soarele, cum bine spui sfinția ta. Numai prostimea viețuiește pentru pîntece; domnii și craii au altă rînduială. Cine nu vede primejdia ismailitenilor, nu-i nici domn nici crai. Cine nu se pune pe sine jertfă pentru credință, nu-i vrednic să fie în stăpînirea sa noroadelor; e mai puțin decît cel din urmă mișel.

Măria sa tăcu un timp. Apoi oftă, coborî din jilț și se duse în partea stîngă a naosului, ca să îngenuncheze la icoana Prea Curatei. Înflăcărarea sau mînia sa se potoliră încet-încet.

— Cînd eram pribeag și sarac, zise el privind ațintit în trecut, am poposit într-o sară la marginea Mării cu părintele meu Bogdan-Vodă. Măria sa mi-a spus unele lucruri, ca unui copilandru ce mă aflam; apoi primind poate de la Dumnezeu o înștiințare că sfîrșitul mării sale va să fie năprasnic, m-a dus la o bisericuță de ceamur din marginea acelor pustietăți pe unde umblam; a pus pe călugărul de acolo să facă slujbă, după aceea mi-a poruncit să îngenunchez și m-a legat cu jurămînt înfricoșat. «Cînd vei ajunge stăpîn în moștenirea părintelui tău, — mi-a spus măria sa, — să-ți aduci aminte că zilele vieții tale sînt numărate. Din ziua întăia să dai lui Hristos slavă, și din ziua a doua să ridici sabia. Căci domina Moldovei s-a întemeiat pe această poruncă de la Dumnezeu.»

— Măria ta, îngînă arhimandritul ca pătruns de o întristare; toate acestea ai binevoit a mi le încredința, mărturisindu-te mic păcătosul. De aceea n-am încetat zi și noapte de a mă ruga pentru izbînda mă-

riei tale. Dumnezeu binecuvîntează lucrarea ce săvîrșești. Înainte de a lovi pe ismailiteni, această sabie a bătut întăi pe acești ticăloși pămînteni, care n-au cunoscut alcătuirea dintru început a țării și care s-au destrăbălat în huzur. Popii mării sale Domnului Moldovei nu cunoșteau decît praznicele; boierii mării sale Domnului Moldovei erau vameși ai neguțătorilor, globnici ai noroadelor, se bucurau prea mult de vin și se bucurau și mai mult să fure femei și fete ale altor creștini. Măria ta ai pus cu sabia aici lege tare și sufletul meu s-a bucurat. Căci așa a fost porunca din veac, despre care binevoiești a pomeni iarăși măria ta. Pînă acuma am socotit că nu mi-i îngăduit să vorbesc și eu. Astăzi socot că am deslegare. Deci am să rog umilit pe măria ta să binevoiești a asculta. Pe cînd eram prunc de cincisprezece ani vîrstă, mă aflam la ascultare în această sfință mitropolie a Sucevii. Pe urmă am fost trimis de cătră mai-marii mei la Țarigrad la învățătură. Atunci, la vîrsta de care vorbesc, mă găseam slujitor în acest paraclis, și, fiind măria sa Alexandru-Vodă Bătrînul în ceasul izbăvirii, am intrat cu înaltă prea sfințitul mitropolit Gheorghie la măria sa, ducînd sfințul potir, ca să fie măria sa împărtășit. Nu era de față nimenea altul, decît un monah foarte bătrîn, cu înfățișare de schivnic. Imi aduc aminte că era încins cu o funioară de tei și purta opinci de piele nerasă de mistreț. Iși ținea virite minile în minicilerantie și își avea fruntea plecată asupra mării sale. Îi ajungea barba pînă pe genunchi. Nu-i vedeam ochii din sprîncene. Copiii de casă fuseseră scoși afară din camară; boierii fuseseră poftiți să lese singuri pe măria sa cu acel schivnic. Cînd am intrat noi și am înțeles cu poruncile care au fost date, am vrut

să mă trag îndărăt ; însă schivnicul s-a întors spre mine, a scos mina dreaptă din mînă și mi-a făcut semn, poruncindu-mi să stau.

— Acest prunc curat să fie martor, a zis el. Să audă, să ție minte și să tacă, pînă ce-i va porunci Dumnezeu să vorbească. Măria ta te duci în limanul cel fără de vifor, unde nu mai este aducere-aminte pămîntească și în curînd ai să taci de-a pururi. Poruncesc acestui popă să tacă și el. (Popa era înalt prea sfințitul mitropolit.) Mult nu are și se va duce și el după măria ta. Au venit la mine în munte doi călăreți domnești și m-au chemat. Măria ta vei fi avînd nevoie de mine, ca să-ți spun întru acest ceas ce va fi mîni în țara mării tale. Cît ai fost în putere, măria ta ai uitat pe acei monahi singuratici care trăiesc în munte într-anumit loc și au binecuvîntat pe voievozii cei dintăi din această parte de lume. Acuma ți-ai adus aminte. Iar eu m-am uitat asupra mării tale mai de demult și în vedeniile mele mi s-au arătat numai spaima. O, Alexandre-Vodă, în semeția și bielșugul tău, ai uitat de ce v-a rînduit aicea Dumnezeu stăpînitori. Căci Dragoș-Voievod, cel dintăi, și Bogdan-Voievod, cel de-al doilea, au fost legați cu jurămînt înfricoșat, și li s-a pus cu foc, pe umărul drept, pecete și au fost trimeși dincoace de munți, la marginea lumii, ca să tocmească apărarea creștinătății.

Măria sa Alexandru-Vodă a făcut semn c-o mînă, dorind să spuie ceva.

— Dumnezeu să se milostivească de sufletul meu, a zis. Dac-am greșit, mă rog să fiu deslegat, ca să nu sufăr pedeapsă în veci. Poftesc să știu ce va fi după mine.

Schivnicul n-a dat răspuns. A lăsat pe părintele mitropolit să rostească iertarea și să deie împărtașania.

Măria sa mai avea puțin răsuflet și și-a întors iarăși ochii spre bătrîn.

— O, suflete, treci spre uitare, a rostit schivnicul.

Măria sa a închis ochii și a adormit de-a pururi.

Mie-mi bătea inima cu spaimă. Părintele mitropolit a slăbit și s-a așezat în jilțul de la capătul celalalt al crivatului.

— Alexandre-Vodă, a urmat schivnicul, punînd mina dreaptă pe fruntea mortului, va fi în țara asta, după tine, mișelia răzvrătirii și a uitării de Dumnezeu. După această pedeapsă, se va alina furtuna răutății, și va ieși din nouri un bour tînăr care va sufla pe nări foc îngemănat, și coarnele lui și le va îndrepta spre răsărit.

Arhimandritul se opri, răsuffînd ca după un urcuș greu.

— După aceea ? întrebă Vodă.

— Atîta-i, măria ta. Sfîrșitul va binevoi să-l arate Dumnezeu.

— Ce s-a făcut prorocul ?

— S-a întors în singurătatea sa. Nu l-a mai chemat nimeni ; nici el singur n-a mai coborît din munte. Intr-adevăr, asupra țării au venit răutățile una după alta, într-aceiași număr ca cele care au lovit pe egipteni.

— Doresc să știu dacă bătrînul acela mai trăiește.

— Nu mai trăiește, măria ta ; de-atuncea sînt patruzeci de ani. Dar am înțeles că, în singurătatea unde sălășluia el, ar fi viețuind acuma un ucenic al lui.

— Prorocește și acesta ?

— Da. A avut dar, de aceea a fost ales. După ce învață toate tainele și cunoaște semnele vieții și morții, și stelele cerului, poate proroci. Deci proroceste.

— Îl știi în care munte are salaș ? Căci aș dori să-l cercetez.

— Măria ta, am aflat de la un slujitor vechi al Domniei, anume Nechifor Căliman, că schivnicul s-ar fi aflat ; însă n-a cutezat să-mi spuie unde anume se află. Bănuiesc, după unele știri ce am de la oameni tari de virtute și slabi de minte, că am putea da de urma lui ori în niște pustietăți din Călimani, ori într-o altă peșteră, meșteșugit ascunsă în rîpile Ceahlăului. Dacă poruncești măria ta, am să aflu calea și locul.

Vodă își zbătu palma minii drepte la tîmplă ca și cum ar fi vrut să alunge o muscă supărătoare. Stătu puțin cu sprinceană încruntată, apoi se mișcă.

— Părinte Amfilohie, vino cu mine, zise el.

Călugărul închise cartea în care cetise, dar lăsă făcliile aprinse. Vodă se abătu înspre strana Domniței Chiajna.

— Să nu te duci ! îi șopti ea, cu ochii măriți de înfricoșare.

Apoi ieși din locul unde stătuse, ca să îngenunche la icoana Panaghiei.

Arhimandritul urmă pe stăpînitor.

Măria sa purta straiul de catifea, însă fără cingătoare. Își păstrase pintenii, care sunau pe lepezile gangului. Copiii de casă rămași la intrarea paraclisului, afară, ridicară făcliile, luminînd umbra. Încă se învăluiau afară ploaia și vîntul. Vodă intră în camera lui obișnuită, unde primea pe dregătorii cei mai de credință și unde avea plăcere să poruncească dia-

cilor să scrie, după cuvîntul său, cărțile, — fie cele latinești cătră Lehia ori Țara Ardealului, fie cele obișnuite cătră pîrcalabii cetăților. Se afla în aceea încăpere un divan cu scorturi, avînd pe părete deasupra podoabe de arme. Lîngă o masă joasă de abanos, cu încrestături de sîdef, se afla jîlțul său. La c parte erau măsuțele pentru scriitori. În păretele dinspre răsărit, iconostasul de argint, cu candelă, alcătuit din trei bucăți ce se puteau închide una peste alta. Acest iconostas, lucrat de argintarii din Cafa și sfințit de egumenul Varlaam în mănăstirea Zo-grafu la muntele Atonului, întovărășea pe măria sa în expediții și-n taberi.

Vodă rămase în picioare, după ce intră în camera sa de taină. Amfilohie Șendrea închise ușa. Pașii copiilor de casă se depărtară. Străjerii bătură cu sulțile în pardoseală de două ori, vestind că sînt la datoria lor.

— Ai spus, sfințite părinte, că ai putea afla calea și locul.

— Dacă măria ta poruncește...

— Nu poruncesc, ci doresc, — zîmbi domnitorul. Aici este o taină, ce stă mai sus decît puterile pămîntești.

— Eu de mult aștept de la stăpînul meu acest ceas, ca să-l încredințez că are și datoria să se ducă acolo, după o datină veche.

— Cine sînt acești proroci, sfințite părinte ?

— Nu se poate ști, măria ta. Din graiul bătrînului pe care l-am văzut eu cu ochii mei, am înțeles că e băștinaș din munte. Grăia ca un cioban, însă fără repezușuri de glas și fără asprime. Se pare că bacii cei vechi și muntenii stăpîni de oi, care-și duc turmele în singurătăți o dată pe an, știu mai bine decît

noi ce este, dar se tem ca de moarte să spuie. Am înțeles de la starostele Nechifor că seminția lor ar fi domnească. Unii au ieșit voievozi și războinici ; alții au fost închinași pustiei.

— Sînt creștini ca și noi ?

— Sînt, măria ta ; altfel nu se poate ; dar au și o știință veche. Acuma mă gîndesc că n-a sărutat atunci mîna înalt prea sfințitului și i-a spus altfel decît se cuvine.

— Orișicum ar fi, după cite mi-ai arătat, trebuie să-l cercetez, părinte Amfilohie.

— Nu se știe dacă-l vom putea face să vorbească, măria ta, căci acești singuratici sînt uneori îndărătnici și răi. Eu aș vrea să-l întreb, măria ta, așa lucruri, încît să pot ceti gîndurile tuturor dregătorilor și boierilor mari și mici ai măriei tale.

— Socot eu, sfințite părinte Amfilohie, că ai mai multă dreptate decît mine. Eu pe toți cîți îi am lîngă mine, care minîncă pînea mea ori se bucură de mila domniei mele, îi socotesc că sînt fără viclesug. Le-am deschis sufletul meu și i-am îmbrățișat. Dar iată că unii au început să mă vîndă, ca Iuda pe Domnul Hristos.

— Sînt mulțămît, stăpîne, că ai dovedit, atunci cînd a trebuit, o minie binefăcătoare. Cum ai spus însuși măria ta, robul e totdeauna vrednic de iertare pentru minciună ; iar pentru furtișag îl bați, fără să-l strici. Pe cînd un boier, care se bucură de dulceața vieții, se face așa de vinovat, nedreptățînd, sau vicleșug, sau mințînd, încît nu poate fi judecat decît cu ascuțișul săbiei. De la bătrîn am înțeles că tot așa de tare e și pedeapsa stăpînitorilor de noroade, dacă nu stau în scaunul lor cu dreptate și curăție de suflet ; numaicît județul lor e de la Dumnezeu, care-i lovește

cu o sabie cu mult mai cumplită. Așezînd măria ta așa lege în țară, intru slujba lui Hristos Dumnezeu, nu-ți poți îngădui nici o milă ; după cum nu-ți îngădui slăbăciune cătră pruncul măriei tale.

Vodă rîse cu amărăciune :

— Crezi că nu-mi îngădui slăbăciune, sfințite părinte Amfilohie ? Am de multe ori încredințarea că sînt slab față de unele fapte ale lui Alexandru-Vodă. Bag de samă că ești un curtean cu limbă destul de ascuțită, părinte. Cunoști iarăși ceva despre urmările coconului domnesc ?

— Încă nu, stăpîne. La Roman, unde ai binevoit a-l trimete măria ta, are bun sfătuitor pe sfințitul vlădică Tarasie. Măria ta te gîndești poate să-l înfățișezi schivnicului ?

— Cel care cetește gîndul semenului său e cît și un proroc, zîmbi Vodă. Sfinția ta crezi că nu i-a venit vremea ?

Amfilohie Șendrea șovăi să dea răspunsul. Vodă oftă, întristat.

— Am și eu destule asupra sufletului meu, începui iar măria sa.

— Toate au trecut, stăpîne.

— Am dat morții os din osul părintelui meu.

— Dacă ai fi șovăit, măria ta, ai fi săvîrșit greșală. Pentru iertarea acelei fapte s-au rugat toți preoții și călugării bisericilor măriei tale. Te-a delegat și părintele mitropolit Teoctist. Canonul postului, pe care ți l-ai rînduit pe nouă ani măria ta în fiecare vineri, zi în care a fost judecat cu sabia Aron-Vodă, este și el bine primit. Nici eu nu încetez a striga în toate zilele, dimineața și sara, cătră Pururea Fecioara, arătîndu-i cum și de ce trebuie să

înlătore această piră de la fața Domnului Dumnezeu. Măria ta poți să te înfățișezi oriunde, fără grijă.

Voievodul își clătină fruntea :

— Cu grijă și cutremur mă voi înfățișa cînd va bate ceasul. Nădăjduiesc că Domnul și judecătorul meu, cel care stă pururi în lumină și vede în inimile noastre ca într-un cleștar, va cerceta fără greș și va zice : Acest trup s-a zămislit prin bună-voia mea ; această inimă a fost cumpănită de mine. Acesta este slujitorul meu Ștefan, carele a păcătuit pentru ca să se întemeieze dreptatea mea în moștenirea părinților săi. A prigonit pe lotri ; a bătut peste fălci pe dușmani, a grăbit sfîrșitul viclenilor ; toate le-a făcut spre slava credinții, ca să întărească oștile credincioase mie.

— Prorocia măriei tale pentru judecata ce va să fie mi se pare bună, măria ta, zimbi arhimandritul.

— Totuși să ascultăm și pe alții mai cuminți decît noi. Să afli locul. Mă voi duce să văd pe pustnic.

— Voi face cum poruncești, stăpîne.

Voievodul începu să se plimbe prin chilie, de la ușă la iconostas.

Se opri. Alungă iar de la tîmplă bîzîitul îndoielii și tulburării.

— Părinte Amfilohie, mărturisi el, m-am simțit astăzi lovit și clătinat. Mulțămesc pentru cuvintele pe care mi le-ai spus, ca un adevărat învățător de la Bizanț. Mă simțesc mai luminat, cu atît mai virtuos cu cît am văzut în preajma mea frunțile unora increșite și ochii altora tulburi. Ascultă, părinte Amfilohie, naravurile bătrînilor noștri sînt ca niște răni vechi : se tămăduiesc cu greu, ori lasă urme neșterse. Uneori mă gîndesc că totul trebuie înouit de istov. Trebuie casă nouă.

— Trebuie, stăpîne, boieri și dregători tineri, care au crescut întru credința și frica măriei tale. Ridicînd boierime nouă, măria ta, îți gătești și ostași care să umble cu vrednicie înainte, nu să-și caute papucii în urmă. Așa că și întru aceasta ai lucrat cu spor, slăvite Doamne.

— Îți mulțămesc, prietîne. Totuși spovedania mea trebuie să fie întreagă. Cunoști că vor fi și alte pîri, care se vor tîrîi ca niște gîngăni spre talgerul cîntarului din veac. Căci acest ticălos trup se desia-tează uneori întru beție, și alteori în plăcere trupească.

— Noi te-am deslegat de asta, măria ta. Pentru strădania măriei tale în această viață, nu poți avea altă plată. Om fiind nu te poți desface de cele omenești. Este asta ș-o moștenire a neamului moldovenilor. Cumpănind bine, tot de la Dumnezeu vine și această păcătoasă desmierdare a pămîntenilor, avînd ei atîta vrăjmășie în jur, atîtea valuri și vînturi ale nestatorniciei, a tatarilor și ismailitenilor. Cel puțin se bucură de vin bun și de femei frumoase. N-ar fi nimic asta, dacă n-ar fi iubitori și de minciună și de nedreptate. Deci strînsoarea care le-o dai măria ta e bună. «Iert desfătările, lovesc minciuna.» Măria ta ai grăit bine și mulți au luat aminte. Bătrînilor li s-a părut că sînt struniți prea tare ; calul vechi nu se învață buiestraș ; cei tineri cunosc frîul.

Măria sa veni însfirșit la jilț, ca să găsească hodină mai mult inimii decît trupului. Amfilohie îl cercetă cu ochii pe jumătate închiși, ca pe un bolnav căruia i s-a potolit arsura frigurilor.

— Binevoiește, măria ta, să dai poruncă pentru alaiul de nuntă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, Domnița

Maria nu va întârzia nici o zi și o vom avea aici la 14 a lunii septembrie, ziua de naștere a măriei tale.

— Crezi că nu va întârzia? O aștepți cu mare dorință? surise Vodă.

— Nu va întârzia, stăpîne. La vremea asta clocește paserea alchion, în stîncile mării, și nu-i încuviințată valurilor nici o răzvrătire. Iar de dorit, dorim cu toții domniță de neam împărătesc. Zestrea măriei sale nu-i cea de acum, adică stîncile pustii de la Mangop, ci Țarigradul.

Vodă privi visător iconostasul:

— Măria ta cată să amii celelalte treburi... stăruie călugărul.

— Care?

— În ziua de 17 ale lunii septembrie, se întemeiază tabără de oști la Vaslui. La o săptămână după aceea se adună la Bîrlad călărimile din Țara-de-Jos.

— Asta-i o altă nuntă, părinte, pe care o pregătesc de paisprezece ani. Cu nici un chip nu o voi întârzia. Poftesc cupa mea. Ține-mi sfinția ta tovărășie ca bună și credincioasă rudă a noastră. Văd că ploaia tot curge; pămîntenii noștri sînt și ei bucu-roși în sara asta.

CAPITOLUL V

UNDE ONOFREI CALIMAN ȘI SAMOILĂ
CALIMAN DUC O SCRISOARE LA
CETATEA NEAMȚULUI

Feciorii starostelui nu mai zăboviră la curte. Iși căutară numaidecît caii și le strînseseră chingile, scoțîndu-i la lumină din dosul unde stătuseră. Erau niște animale cu păr îmbielșugat ca o lînă, cu cozile prea

lungi și cu moțurile de coamă revărsate asupra ochilor. Nu erau nici roibi, nici murgi; se țineau într-o culoare amestecată. Păreau prea scunzi pentru făpturile stăpînilor lor. După ce se cumpăniră în tarnițele nalte, căptușite cu perinile pe care, noaptea, și le puneau căpătăi. Onofrei și Samoilă ieșiră de sub boltă, apoi mirosiră vîntul și se îndreptară spre apa Mîldovei către tîrgul Baia. Picioarele lor lungi erau încîrligite în scări prea scurte, după obiceiul călăreților de stepă, ca să se poată din cînd în cînd înălța cît de sus, priveghind depărtarea. De altminteri și căluții murgi-roibi erau de neam răsăritean de la Mongolia, cu boturi lungi și frunți berbecate. Acești cai nu fug prea tare, însă merg într-o întinsoare șapte poște. Pot să rabde setea și foamea. În vremea iernii nu stau în alt adăpost decît al coamei lor spulberate.

După ce ieșiră în cîmp, călătorii se uitară numai o dată unul la altul în tăcere, fără a îndrăzni să înceapă sfat. Erau îngrijorați cit de zvoana și spaima ce văzuseră în Cetate, cît, mai ales, de taina scrisorii, pe care Onofrei o purta în torbă.

Mai întăi, arhimandritul s-a uitat lung la dîșii, cercetîndu-i de sus pînă jos cu luare-aminte și cu supărare. Pe urmă, fără să se gîndească mult și fără să întrebe ce și cum, a pus mîna pe o pană de gîscă tăiată ca o săgeată și a muiat-o în catran. După ce a scos-o din catran, a împuns cu dinsa în hîrtie, zgîndind tot în colțuri și făcînd niște semne de amenințare. S-a oprit într-un timp și s-a uitat la ei; după aceea a împuns iar în hîrtie. A lepădat pana și a păturit hîrtia, uitîndu-se iarăși la dîșii, pe sub sprîncene. Apoi cînd a pus pecetea inclului în ceara roșie, a mormăit ceva singur, parcă ar fi zis: Bun.

Ce poate să fie bun într-o carte ca asta, închisă și pecetluită ?

Nu poate să fie nimica bun. O poruncă de la măriria sa poate cuprinde multe supărări. Poate cuprinde asemenea supărări, încît să nu le mai găsești leac. Cînd primește o poruncă scrisă și închisă de la măriria sa, orice dregător, fie el cît de mare și de tare, îngălbenește. Sărută pecetea, deschide hîrtia și pe urmă se luminează la obraz ori se face vînat ca veninul.

— Să știi că pînă desară plouă, grăi Samoilă privind zarea munților.

Onofrei încuviință :

— Asta numaidecît. Se văd burhai de neguri pe Halăuca. Inșă în trei ceasuri noi sîntem la sînta mănăstire, și nici nu ne pasă. De acolo avem puțin pînă la locul nostru.

— Ne oprim o țîră la părintele Nicodim ?

— Ne oprim la părintele Nicodim.

Vorbele acestea le schimbară abia în șleahul Nimircenilor. Imașurile erau pustii, între crînguri oșite de secetă. Fiind zi sfîntă, nu se zăreau oameni nicăieri la lucru. Vîntul bizîia în spini cu pămătufuri roșii. Stoluri de mii de grauri se ridicau și se înclinau coborîndu-se, ca niște pale de fum. În urmă se zăreau pe jumătate, ca dintr-o apă, numai turnurile Cetății Domnești. Tîrgul Sucevii se scufundase.

Samoilă Căliman, mai vioi și mai neliniștit, ocoli iar întrebarea îngrijorătoare :

— Cînd a spus că vine Domnița cea nouă ?

— Cine să spuie ? Eu n-am auzit pe nimeni anume. Vorbeau slujitorii. Ai auzit și tu.

— Am auzit. De ziua Crucii. Înainte de asta are să trebuiască să ne întorcem iar cu vînat și cu pește.

— Dacă a vrea Dumnezeu, om veni ; dacă n-a vrea Dumnezeu, n-om veni.

— Cine știe ! oftă Samoilă.

Onofrei se alătură de tovarășul său, trăgînd dinainte tașca, de la șoldul stîng, și cotrobăind în ea.

— Ascultă, frate. Mai poart-o și tu. Nu știi ce va fi avînd, dar mi se pare grea ca un pietroi.

— Bine, dă-o încoace.

Samoilă o primi și o cîntări în degete. I se părea totuși ușoară. Dar după ce o așeză cu grijă în torba lui și mai călări un timp pînă la dealurile de unde se vedea iazul cel mare al Șomuzului, simți și el greutatea lucrului pe care-l ducea. Parc-ar fi fost un farmec. Nu era cu puțință să fie lucru curat. Cu toate acestea era o carte alcătuită de un sfințit arhimandrit.

— Socot eu că nu se poate să se afle la curtea mării sale arhimandrit vîndut, rosti cu hotărîre Samoilă. Mi se pare grea și mie.

— Ce ?

— Cartea.

— Ți-am spus eu, frate Samoilă. De aceea m-am gîndit eu mai întăi și mai întăi să ne oprim la părintele Nicodim. Cît despre arhimandrit, m-am uitat bine la el, și n-am văzut nici un semn să fie celalalt.

Celalalt era cel pe care nu cutezau să-l pomească. Iși făcură amîndoi cruce, îndemnîndu-și caii. Umbrele lor fugeau alungite pe luciul încrețit al iazului. Așa trecură în rîpa Rădășenilor, după aceea suiră la dealul Horbaza și de acolo văzură apa Moldovei. Făcură popas.

Ca să-și împărtășească deopotrivă suferința, aici schimbară o dată torbele. — ca să n-o mai scoată la lumină. După ce-or trece dincolo de apa Moldovei și-or apuca poteca muntelui Pleșu, or mai schimba o dată. Soarele se cufundase în îmbulzelile de nouri. Vântul sufla acuma aprig și răcoros.

Pe Pleșu era negură; căluții suiau harnic pocănind în piatră cu copitele nepotcovite. Brazii aveau șuiet de șuvoaie. Întâlniră un cird de ciute cu cerbul lor. Stăteau în marginea unei poieni în neclintire, ascultînd larma codrului. Numai cînd fantasmelor doi călăreți fură la cinci pași asupra lor, cerbul pufni scuturîndu-și coarnea cu multe raze și făcu o săritură în laturi, căzînd în ripă, cu ciutele după el.

Coborîră la mănăstire, după patru ceasuri de cale, tocmai cînd sunau clopotele. Pe munții de dincolo de apa Nemțisorului, ploua. Mai aveau vreme pînă în sară.

Pîrăul era cu desăvîrșire secătuit. Il trecură prin prund, într-un loc unde apa puțină fugea pe subt alvie, ca să iasă mai departe. Șfichiuiți de ploaie, grăbiră la căsuța părintelui Nicodim.

— Poate să găsim aicea și pe Ionuț Păr-Negru, își dădu cu părerea Samoilă.

Onofrei se veselî, ca unul ce se socotea însîrșit ajuns la liman.

— Dac-ai fi mai înțelegător, măi Samoilă, și ți-ai face socoteala pe degete, dădu el sfat fratelui său, atuncea n-ai mai spune o vorbă ca asta. Știi bine că asta nu-i săptămîna slobodă a tovarășului nostru.

— Știu; însă poate să fie o întîmplare.

— Întîmplare poate să fie numai una: să nu găsim pe părintele Nicodim.

— Pușchea pe limba dumnitale, bădică.

Onofrei rise și-și bătu torba cu palma stîngă:

— Acuma nu mi se mai pare grea; s-a ușurat iar.

Fratele Gherasim, slujitorul cel uscat al monahului, le deschise poarta.

— Acasă-i cuvioșia sa?

— Acasă.

Coborînd de pe cai, suiră în pridvor. Caii se duseră singuri sub șopron. Fratele Gherasim veni după ei și căută la coburi trăistile de orz, petrecîndu-le fiecăruia după urechi. Le slăbi chingile și-i bătu cu palma peste șale, deasupra cozii, pînă ce căluții răspunseră rîncezînd înăbușit.

După rînduita închinăciune către sfintele icoane și în fața cuvioșiei sale, feciorii starostelui se așezară pe laiță alături unul de altul, tușînd. Deci erau dori-tori să întrebe ceva, ori să ceară un sfat.

— Spuneți, zîmbi părintele Nicodim venind asupra lor. Ce este? ce vi s-a întîmplat? Mă uit și ceteșc în ochii voștri. S-a întîmplat ceva bătrînului?

— Bătrînul e tare, slavă Domnului, îl încredință Onofrei. Au să mai mînințe încă multă vreme caii orz din sicriu. Știi cuvioșia ta că dumnealui s-a semețit să-și facă raclă și s-o suie în pod. Pe urmă văzîndu-se că întîrzie să moară, s-a scos racla lîngă corlata cailor.

— Știu asta. Socot eu că vreți să-mi vorbiți despre altceva.

Onofrei se scărpină în cap. Luă de alătura căciula și o cercetă.

— Se chiamă că noi venim de la Domnie, mărturisî el însîrșit. Am dus acolo niște căprioare și niște pește.

— A fost și-acolo cutremur?

— A fost; s-a auzit detunînd în fundul pămîntu-

lui. S-a înfricoșat lumea; dar noi nu ne-am înfricoșat.

— Cum să vă înfricoșați? căci voi nu vă temeți nici de puterea lui Dumnezeu.

Onofrei și Samoilă se rușinară întrucîtva. Cel de-al doilea, înșfîrșit, dădu el lămurire deplină.

— Grija noastră e din altă parte, cuvioase părinte Nicodim. Dumneata ce zici, bădică Onofrei? să arătăm ori nu cartea aceea părintelui Nicodim?

— Despre ce carte grăiți voi?

— Apoi avem cu noi carte scrisă și pecetluită de la Domnie. A scris-o sfințitul Amfilohie arhimandritul. Și i-a pus pecete cu inelul măriei sale. Și ne-a dat-o nouă, cu poruncă. Numai decît să ne înfățișăm cu ea la domnia sa pîrcalabul nostru.

— Ei, și voi ce faceți?

— Noi ne ducem la Neamțu. Avem la noi cartea.

Onofrei trase cu grijă din torbă scrisoarea. Nicodim o primi, o cercetă pe față și pe dos și o dădu înapoi.

— Foarte bine. Duceți scrisoarea și-o dați pîrcalabului. Ce știți voi de vă temeți?

— Nu știm nimica. Ne gîndim numai să nu fie ceva rău.

— Să vă spun eu ce trebuie să faceți, zîmbi curios Nicodim apropiindu-se de ei și punîndu-le pe rînd mîna pe frunte. Aveți să mîncăți cite-un dărăb de pită și să beți cite-o ulcică de vin. După care încălcați și vă duceți drept la Cetate ca să înfățișați pîrcalabului scrisoarea. Spuneți lui Ionuț sănătate.

Feciorii lui Căliman au făcut așa precum le-a poruncit călugărul, în ceea ce privește pita și vinul. Însă din partea cărții nu s-au liniștit deplin. Tot a mai rămas în ei o drojdie de îndoială.

S-au învălit în dulame și au purces spre Cetate prin ploaie. Căluții împrăștiau neconținut raze de apă din ghiolurile drumului. Ploua cu repeziciune și des. Cînd ajunseră la apa Ozanei, găsiră valuri turburi. Părerea lui Onofrei, ca cel mai mare și mai înțelept, era că numai decît trebuie să se oprească și la casa părintească. Bătrînii își împușinează vîrtutea, dar își sporesc cumințenia. Trebuie întrebăți și moșneagul.

— Dacă zici dumneata așa, să ne oprim, se învoi numai decît Samoilă. Avem vreme să ajungem înaintea stîngerii lumînărilor, cînd se zăvorăște poarta.

Era acasă și Căliman bătrînul și-și scoase asupra lor jumătate de trup, pe ușă, mirîndu-se de graba cu care descălecau. El nu-și cunoștea feciorii așa de harnici, fiindcă ciobanii au toate ale lor mai domoale; chiar și mintea. Însă după ce acei ciobani se prefac în vînători și se mai duc și-n lume, pe la curți domnești, — se vede că se iscă într-înșii o agerime.

— Ptiu, drace! Dar de unde veniți voi, măi feciori? Ați și fost la Cetate și v-ați și întors?

— Am și fost și ne-am întors.

— Mă bucur pe de o parte, răspunse bătrînul, că ați umblat bine; însă pe de altă parte îs tare scîrbit. Mi s-a iscat de ast' dimineață durere la o pustie de măsea și, cum vedeți, mi s-a umflat falca. Chiar cînd ați căzut voi, mă găteam să mă duc în grajd, unde m-așteaptă Șandru fierarul. M-a mai durut o dată și n-am scos-o. Acuma trebuie s-o scot numai decît. Ungurul acesta faur e bun meșter; o trage afară într-o clipă. Vreți să-mi spuneți ceva? Se cunoaște după ochi.

— Vrem să-ți spunem ceva, tătucă.

— Apoi atunci spunei degrabă, cit is alinat. Pe urmă mă apucă alt răstimp de junghiuri. Mai stai oleacă, Șandrule! răcni el pe ușa deschisă; după care se întoarse în mijlocul odăii. Spunei degrabă, că dă iar peste mine un val. Asta-i a doua pe care o scot. Se apropie, măi băieți, funia de par.

— Tătuca, se grăbi să înștiințeze Samoilă, aducem cu noi o carte domnească.

— Bine. Să chemăm dascalul s-o cetească.

— Porunca-i s-o dăm jupînului pîrcalab.

— Atuncea de ce v-ați oprit aici? Duceți-vă s-o dați pîrcalabului. Ptiu, drace! Duceți-vă, flăcăi, eu nu mai pot să răbd. Dar ce să fac? Am să rămîn numai în optsprezece măsele și gata. Iaca vin! răcni el cătră fierar.

Rămași singuri, feciorii starostelui se uită unul la altul; după aceea își luară de samă și ieșiră să-și caute caii. Onofrei cugetă cu glas:

— N-am făcut nimica.

Cînd ajunseră sub Cetate, suna muntele de puhoie și de rostogoliri de bolovani. Ozana venea cu harmasari de spumă. De sus, ploaia nu mai conținea. Zidăria neagră a Neamțului atîrna sub nourii coboriți. Încă era o lumină leșetică de sfîrșit de zi, cînd urcară sus. Straja îi cunosc, slujitorii aplecară puntea.

— Poate nu-i jupînul pîrcalab la Cetate, se gîndi, tot cu glas, Onofrei.

Însă, pe cît mărturiseau slujitorii, jupînul pîrcalab era la Cetate.

— Atunci tot ne mai rămîne una, zise Samoilă.

— Ce ne mai rămîne? Nu ne mai rămîne nimica.

— Ne mai rămîne una; să ne ducem întai la prietenul nostru. Să vedem ce zice și el. Ș-apoi, după aceea, cum a vrea Dumnezeu.

— Asta-i vorba cea mai înțeleaptă pe care ai spus-o azi, Samoilă, — se învoi Sfarmă-Piatră.

Ionuț Păr-Negru era la chilia lui, cu tatarul. Îi crescuseră iar pletele, însă îi rămăseseră mai scurte decît înainte vreme; în schimb, li se mai întunecase castaniul. Deasemenea i se mai întunecase și pata de Jder de cătră tîmpla stîngă și-i era mustața bine rotunzită. Totuși nu avea înfățișare deplină de bărbăție, din pricina ochilor, care rămăseseră tot copilărești.

Tatarul trăgea pe piatră jungherul și avea alături sabia lui Ionuț, pentru aceeași lucrare. Picla ploii și a nourilor era afară așa de deasă, încît trebuise, alături de piatră, să aprindă opaiț.

— Iaca oamenii noștri, zise Jderul cel mititel, sălînd vesel de pe divanul lui. S-au întors degrabă. Ce să fie asta? N-a pierit nimene la Suceava de cutremur?

— Nu, răspunse cu părere de rău Onofrei.

— Ce-ai pățit, meștere? Ți s-a întîmplat ceva pe drum?

— Nu.

— Ce-i, Strîmbă-Lemne? De ce mîrîie așa frate-tău? Poate i-i foame. Am aici slănină, pită și usturoi. Știu că-i place să puie felie de slănină pe felie de pită, și peste dinsele, un cățel de usturoi. Cit ai zis cranț! a și înghițit. Pe urmă i-i sete. Te înștiințez că n-avem vin.

— Este destulă apă în ploaia de afară, mormăi Onofrei.

— Aici este un drac la mijloc. Spune tu, Samoilă.

Cu destule colituri, Samoila mărturisi întâmplarea cu scrisoarea.

Jderul cel mititel ascultă cu liniște, privindu-i pe rînd. Pe cînd povestea Samoila, Onofrei ducea întruna mîna la torbă ; dar se stăpînea și nu deschidea taina. Tatarul își contenise treaba și se uita la ei cu mirare.

— Hm ! într-adevăr, poate să fie ceva la mijloc, se învoi zîmbind Ionuț.

Onofrei înghiți două noduri de supărare :

— Părintele Nicodim și tătuța spun că n-a mai fi nimica.

— Așa spun ei, cu vorbele lor ?

— Nu. Așa am înțeles eu ; așa a înțeles și Samoila.

— Ei, atuncea poate să nu fie nimica. Este un obicei la împăratul Turcului. Dacă vrea să piardă pe cineva, îi dă carte și-l trimete la cutare dregător al său. Acesta ia cartea, o deschide, o cetește ; pe urmă trage paloșul și retează celuia capul.

— De ce ? se îngroziră feciorii.

— Nu știu. Ați săvîrșit cumva vreo faptă necuviincioasă ?

— Da' de unde ! Am spus numai acelui părinte arhimandrit că a dat peștele din coadă.

— Care pește ? cel pe care l-ați închinat voi măriei sale ?

— Nu. Cel pe care stă pămîntul. De aceea a fost cutremur.

— Să văd cartea.

De mult Onofrei aștepta această poruncă. Trase cartea domnească și o înfățișă. Ionuț o duse întăi la ochi, pe urmă la nas.

— Asta-i porunca măriei sale ?

— Asta.

— Atuncea ce-mi stați aici, spunînd povești cu împărăția Turcului și cutremurul pămîntului ? Hai-deți cu mine numaidecît la dumnealui Jupînul pîrcalab Luca. Dacă a fi rău, să mă taie pe mine, — căci m-am săturat de cînd viețuiesc într-această robie.

— I-am spus noi acelui părinte arhimandrit cum viețuiești domnia ta aici.

— Atunci de aceea am eu vestire în inima mea că nu poate să fie nimica rău.

Vinătorii se încredințară și ei numaidecît de asta, rizînd. Inșă oricum, o scrisoare închisă poate cuprinde uneori primejdie. Asta se știe : dovadă împăratul Turcului. Ciudat este că și cel nevinovat se simte înfricoșat : dovadă Samoila ; dovadă Onofrei. A fost și cutremurul ; mai este și ploaia asta cu neguri despletite.

Cum a prins a rîde Ionuț, lor li s-a părut că beau vin vechi.

Jupînul pîrcalab Luca Arbore chemase la poruncă schimburile de străji ale nopții. De și de ani era tihnă la Neamțu, domnia sa schimbase rînduiala moale a răposatului pîrcalab Albu. Căci ostașul și cetatea trebuie să fie în orice clipă gata. De la hotarul unguresc nu-s decît puține ceasuri de cale ; într-o noapte poate descăleca o oaste sub Cetate. Deci în fiecare ceas, domnia sa, ucenic tînăr al măriei sale, punea o grijă neînduplecată.

Ionuț intră, închinîndu-se. Vinătorii se opriră mai în urmă.

După ce se dădură lămuririle, cartea se desfăcu dintrodată și străjerii ridicară opaițele la înălțimea privirilor Jupînului pîrcalab. Iată care era cuprinsul cărții :

«Cătră prea cinstitul pîrcalab Luca, sănătate.

Porunca măriei sale Ștefan-Voievod. Cinstite pîrcalabe Luca de la Cetatea Neamțului, cum vei primi această carte să chemi la domnia ta pe Ionuț feciorul comisului Manole și să-i poruncești să ia pe fratele său mai mare comisul Simion de la Timiș și să se înfățișeze la Cetatea Sucevii fără întârziere, cu slugile lor și cu acești doi vînători, Onofrei și Samoilă, iar altfel să nu faci, ci să urmezi întocmai, făcînd trebuință măriei sale acești slujitori. A scris Amfilohie arhimandrit.»

Pîrcalabul se întoarse din nou de la început și cetai cu glas, după aceea întrebă, pășind cătră vînători :

— Ați auzit ? ați înțeles ?

Amîndoi frații stăteau înlemniți, după rînduiala de atunci a oștenilor, cu picioarele desfăcute în laturi, și nu le venea a-și crede urechilor. Cum se poate face una ca asta că unul zgîrie cu o pană, la Suceava, pe hîrtie, și altul cetește la Neamțu ? Semnele acelea impuse cu săgeata de pană de gîscă sînt pentru ochi și, cu toate acestea, jupînul pîrcalab le vorbește. Asta-i minune mai mare și decît cutremurul. Iar de înțeles au înțeles. Totuși trebuie să le lămurască mai amănunțit și prietinul lor Jder cum stă treaba.

— Am auzit ș-am înțeles, luminăția ta, răspunse Onofrei cu destulă îndrăzneală. Și ne pare rău că ne ducem la slujbă în altă parte.

Nu era adevărat. Nu le părea rău. Jderul rîdea la ei.

— Vă pare rău că sînteți rînduiți în slujba măriei sale la Suceava ? mă mir, răspunse boierul pîrcalab.

— Ce să facem ? dacă așa a venit vremea... oltă Samoilă, uitîndu-se într-un colț.

— Duceți-vă ! porunci pîrcalabul Luca. Am de vorbit numai cu jupîn Ionuț Păr-Negru.

Oare ce-are să-i spuie lui jupîn Ionuț ? se întrebau ei ieșînd. Să mai fie scris acolo și altceva ? Boierul pîrcalab Luca rămase privind lung la Jder și-i zîmbi cu prietinie, ca unui frate mai mic.

— Jupîne Ionuț, îi zise el ; mă bucur și totodată mă întristez. Mă bucur, căci măria sa te-a iertat pentru nebuniile ce-ai săvîrșit și te chiamă la mila sa. Mă întristez, căci mă despart de domnia ta.

La vremea aceea pîrcalabul Luca era tînăr. Era cu opt ani mai vîrstnic decît Ionuț Jder. Purta o barbă rotundă neagră-corb și se uita cu ochi focoși. Era aprig între slujitorii cei noi ai măriei sale și cunoștea bine meșteșugul evropenesc al armelor, pe care îl învățase la Cracovia. Iși gătise pentru războaiele măriei sale o spată grea și dreaptă, ca a cavalerilor cruciați, pe care știa s-o poarte cu două mîni.

Jder nu simțea nici o întristare. Căzuseră de pe el mușchiul și rugina Cetății.

— Mîni implinești porunca, îi hotări pîrcalabul, îmbrățișîndu-l.

— Cinstite jupîne pîrcalab, pe cît înțeleg, eu nu pot întîrzia. Trebuie să purced chiar în noaptea asta, după ce pun la cale pe Călimani. Mă duc să găsesc pe bădița Simion și să-i adun și lui cele de trebuință. Am de văzut și de părintele meu. Are să se bucure muța. Dacă nu știi domnia ta cine-i muța, am să-ți spun că-i dumneaei comisoaia Iisaftha Jderoaia.

— Să fie sănătoasă, răspunse pîrcalabul Luca, întrucîtva jignit de graba lui Ionuț.

— Însă nu pot să încalic chiar acum, adaose în-

dată Jderul cel militel, pentru că eu și tatarul trebuie să ne împrumutăm și să agonisim cina din astă sară. Cei doi vînători ai măriei sale au nevoie macar de jumătate de baniță de malai; le mai trebuie și altele. Dacă ar fi mulți ca dînșii, nu știu dacă i-ar putea dovedi jitnițile și cămările măriei sale.

CAPITOLUL VI

UNDE SE ARATA ȘI VORBEȘTE IAR CU-
NOȘTINȚA NOASTRĂ VECHĂ, COMISOAIA
ILISAFTA

Lăsînd poruncă tovarășilor săi vînători să-l ajungă din urmă, Ionuț Jder ieși din Cetate în zori-de-ziuă, la 30 august, cu sluga sa tatarul. Din vremea nebuniilor, cugeta el singur, coborînd domol la apa Ozanei, i-a rămas numai harmasarul pag, pe care călărește și acum. Încolo toate s-au domolit în el și decuma nu mai are alta decît să se facă monah la o sfîntă chinovie. Numai dacă s-ar supăra pe el comisoaia Ilisafta, pocnind din palme și înălțînd ochii spre sfintele icoane, cînd a auzi asemenea hotărîre năprasnică, și numai dacă măria sa i-a porunci altfel, poate s-a învoi să-și ducă veacul tot în lume și între oamenii de rînd. Într-adevăr numai comisoaia și Vodă ar fi putut primi cu bună-credință asemenea mărturisire, izvorită dintr-o bucurie ascunsă și vi-cleană. Toată înfățișarea blindă și moale a Jderului celui mic cuprindea o bucurie nouă, pe care o alinta ascunzîndu-și-o lui singur, ca să nu i-o știe și să nu i-o răpească alții. Iși roses destul zăbala în plictisul Cetății, îngrășîndu-se; i s-ar fi părut amar să se întoarcă îndărăt. Nu rămîne îndoială că porunca Dom-

niei cuprindea eliberarea lui. Nu era o amăgire — ca să se ducă la Suceava și să se întoarcă, după aceea, iar, la Neamțu. Chiar dacă va fi să rămîie în cealaltă Cetate, viața de acolo e mai deschisă, cu mai multe tovarășii; curînd, vine măriei sale și Doamnă nouă; pe urmă, pe cît înțelege el și pe cît a fost de părere și pîrcalabul Arbore, e chemat totodată la slujba măriei sale și Simion Jder. Parcă l-ar fi întreat anume măria sa pe Ionuț cu cine i-ar plăcea să slujească. — Eu, cu bădița Simion, mă duc și pînă la Han-Tatar, nici nu-mi pasă! zise el rizînd și întorcîndu-se spre Gheorghe Botezatu.

— Cum ai spus, măria ta? întrebă tatarul grăbindu-și calul și trăgînd după el și pe ceilalți doi, pe care erau încărcate boclucurile stăpînului său, straie, arme și scule de vînătoare. Între straie, arme și scule de vînătoare, vînit într-o desagă pînă la git și numai cu capul scos afară, se afla și Pehlivan, cățelul cel nou al Jderului.

— Cum ai spus, măria ta?

— Am spus: cu bădița Simion, eu mă duc și pînă la Bogdihan.

Botezatu primi cu nepăsare vestea.

— Mergem, de ce nu? răspuse el.

— Tu l-ai văzut vreodată?

— Am auzit de el, dar de văzut nu l-am văzut. Acela-i un păgîn; ce am eu cu dînsul? Dar eu am să-ți spun domniei tale că, pînă la Bogdihan, în Țara Chitailor, e cale depărtată, poate de șase luni, ori de un an, cine poate ști? Se aude că de-acolo s-aduc cuișoarele și scorțișoara de care se plînge dumneaei jupîneasa comisoaia, că-s așa de scumpe. Dacă ne ducem, apoi n-om uita să-i agonisim dumnisale o traistă cu asemenea mirodenii.

— Bine, Botezatule, n-om uita, surise Ionuț, gîndindu-se că poate să-i vie măriei sale un gînd să-i trimeată la chitai și pe el și pe bădița Simion. Fără tine nici nu se poate, il încredință el pe tatar. Nu putem uita nici pe Călimani. Luăm și pe Pehlivan.

Copoiul scheună din desagă, privind cu agerime pe Ionuț și cerîndu-se slobod. Era un cățel cu păr fumuriu aspru și cîrlionțat. Era zbîrlit și cîrlionțat împrejurul botului, pînă în ochi. Jder îl avea în dar de la o cățea a răposatului pîrcalab Albu, mare vîntor în vremea sa. Tataru il îngrijise și-l crescuse și, neavînd alta de lucru în lenea Cetății, il învățase felurite lucruri de mirare, din care pricină oștenii ii și schimbaseră numele, dîndu-i poreclă. La poruncă, se trîntea la pămînt și închidea ochii, mort; ori se înălța în sus și umbla în două picioare; ori se dădea tumba. La vînat încă nu-și dovedise destoinicia, dar de două ori, scăpînd în pădure, fusese auzit de străjeri cum mina pe costișă, țâhnind pînă departe, în funduri de ponoare. Deci trebuia să meargă și Pehlivan la chitai.

— Il luăm și pe el, se încredință tatarul, ca să se mire de dînsul limbile păgîne, și ca să poată amiroși drumul înapoi, să nu ne rătăcim.

Grăind, trecură prin marginea apei și cotiră la drumul Timișului. Puseră caii în trap. Botezatu se ținea aproape, însă Jder era cercetat de alte gînduri și-și grăbea umbletul.

Soarele încă nu răsărise; după conținerea ploii văzduhul era greu de pîcle. Puhoaietele curgeau prin rîpi. În anume locuri apa cărase bolovănișul din munte, împiedicînd drumul. La adierile dimineții, pădurea scutura din cînd în cînd stropi reci.

Cînd ajunseră la șes, auziră în înălțime zvonuri de zbor și chemări. Prin ceață, treceau spre revărsările Moldovei stoluri de gîște și rațe sălbatice. Într-o singură noapte șuvoaietele munților umpluseră albia secătuită a rîului. Jder asculta cu luare-aminte glasurile văzduhului, încercînd să le deosebească. I se păru într-o vreme că sus deasupra piciei sînt ape, în care se rotesc și umblă acele zburătoare străine, sosite odată cu furtuna.

Calea era singuratică. Jder văzu un singur păstor într-un corn de rîpă stînd neclintit cu sarica în spate și privind în depărtare, în șesuri. Oile ii erau risipite la marginea unei bălți. Cînd cunoscuseră oameni străini, acel cioban ridică toiagul și chiui. Tatarul ii răspunse. Jder tresări din gîndurile lui, rizind. Nu mult după aceea perdelele de neguri începură să se tragă la o parte înspre pădurile de la dealuri și soarele luci o clipă asupra așezărilor de la Timiș.

— Ajungem, măria ta! strigă din urmă tatarul.

Lucirea de soare se stînsese. Jder opri.

— Ascultă, Botezatule, porunci el. Eu am întăi și întăi de împlinit porunca domnească, deci mă duc drept înainte. Tu coboară devale la curte și spune dumnealui comisului celui bătrîn și dumnisale comisoaiei că vin și eu numaidecît, după ce văd pe comisul Simion.

— Să spun că slujba noastră la Cetate s-a sfîrșit? se veselise tatarul.

— Se-nțelege; dar la Timiș nu poposim decît pentru răsuflet. Are să aibă ce se bucura muța... oftă Ionuț; apoi îndată zîmbi de vederea apropiată a comisului Simion și de altă revărsare de soare, care se răsfrîngea ca din oglinzi din bălțile umflute ale Moldovei.

Gheorghe Tatarul coti spre curte; Ionuț spre odăile hergheliilor. Comisul Simion trebuie să fie numaidecît la închisoarea mînzilor, ori a strîjnicilor, unde are obicei să vie întăi și întăi, dimineața. Lui Ionuț i se păru ciudat că nu-l găsește. Întrebă din mers pe slujitori :

— Unde-i comisul Simion ?

— Trebuie să fie la domnia sa acasă.

— Însă are obicei să iasă totdeauna aici. S-a întîmplat ceva ?

— Nu s-a întîmplat nimica. Vine ș-acuma, dar nu în fiecare zi.

— Toate aici sînt în bună stare ?

— În bună stare, jupine Ionuț ; să n-ai domnia ta nici o grijă. Are așa uneori cîte-o toană comisul Simion, precum știi și domnia ta. În cîte o zi se îmbată.

Ionuț își grăbi calul printre grajdurile iepelor și odăile slujitorilor. Îndată sări din șa, în fața chiliei comisului. Simion auzise tropotul. Ieși în ușă întăi cu sprîncenele aplecate pe ochi ; îndată însă după aceea obrazul i se limpezi.

«Se poate să fie iar băut», se gîndi mezinul, privindu-l cu luare-aminte.

Veni la el și-l cuprinse. Il sărută și-l strînse de după grumaz. Nu mirosea a băutură.

— Tu ești, Ionuț ?

— După cît se pare, eu sînt, bădiță Simioane. Spune-mi că ești supărat, ca să-ți dau o veste bună.

— Nu sînt supărat.

— Atunci n-ai nevoie de vestea mea.

Comisul Simion privi o clipă obrazul mezinului, desfătat de bucurie copilărească, și dădu din umeri. Ionuț îl cuprinse iar, cu desmierdările lui viclene.

— Să-ți spun vestea, bădiță ?

— De la cine ?

Odată cu întrebarea asta, pusă cu glas schimbat, Simion Jder păru că tresare, cuprinzînd brațul lui Ionuț.

— O veste care are să te bucure, bădiță.

— De la Suceava ?

— De la Suceava.

Obrazul lui Simion se luminează ca de o fulgerare.

— Îți aduc poruncă de la măria sa.

Simion părăsi brațul fratelui său. Obrazul i se umbri iar. Ionuț îl cerceta cu luare-aminte, căutînd să-l cetească.

— Bine ; spune porunca măriei sale.

— Poate așteptai vești din altă parte ? de la cine ?

— De la nimene. Așteptam așa o veste. Poate-i asta pe care mi-o aduci. Dacă-i veste rea, nu mi-o spune încă. Poate mă scoate măria sa de aici, cum era vorba, ca să mă trimeată la Vaslui în tabără, ori în ținutul Putnei la hotarul muntenesc.

— Asta ar fi veste rea ?

— Nu știu, Ionuț. Poate n-ar fi rea ; mai bine ar fi poate să mă duc cît mai departe, la marginea pămîntului.

— Ce ai, bădiță Simioane ?

Mezinul îi dădu ocol de jur împrejur, privindu-l de sus pînă jos. Bădița Simion slăbise.

— N-am nimica.

— Ai ceva, bădiță Simioane. Pe cît aș înțelege, porunca măriei sale nu-i veste rea. A sosit, ieri, carte la pîrcalabia de Neamț, cum că să ne ridicăm fără întîrziere noi doi, domnia ta și cu mine, împreună cu slugile noastre, să ne înfățișăm la porunca măriei sale în Cetatea Sucevii.

— Măria sa poruncește să mă duc la slujbă acolo?
— Nu pot ști bine; dar așa mi se pare. «Făcînd trebuință măriei sale acești slujitori», rostește cartea. Acești slujitori: adică domnia ta și cu mine.

Comisul Simion se însenină. Ochiul ager al mezinului urma să-l cerceteze furiș. Totuși Simion nu era deplin lămurit și, în clipa următoare, își scutură fruntea. Se întoarse în loc și intră în chilia lui între pielării și hamuri lepădate prin colțuri. Mezinul îl urmă; își încrucișă brațele pe piept, privind cu mirare la neorînduiala încăperii. Patul pe care dormise comisul Simion era răscolit, dovadă că hodina lui fusese mai mult o răsucire pe grătar, deasupra unui jaratic. De și abia deschisese ochii la lume, Jderul cel mic cunoștea ceva din zbuclumele nopților nedormite și avea înțelegere că nimic din alte tulburări ale lumii n-ar putea să îngenunche pe Simion Jder, decît una singură, care-l zugrumase și pe el, cu ghiare de criță.

Simion se trînti pe un scaun scund și-și rezemă coatele pe genunchi și fruntea în palme. Ionuț rămase în picioare.

— Cînd e porunca să ne înfățișăm?

— Fără întîrziere.

— Atuncea să purcedem chiar acuma?

— Da, bădiță Simioane.

— La Suceava?

— Întocmai precum spui, bădiță Simioane. Pentru mine-i bucurie, că mi-am isprăvit osînda.

— Bine că ai isprăvit cel puțin tu. A mea începe din nou.

— Nici la Suceava nu ești mulțămît că te duci? Acolo nu-i la capătul pămîntului. Ai vreo grijă aici? Poți veni din cînd în cînd.

— Ce grijă vrei să am aici, afară de slujba mea,

care nici pe aceea nu mi-o împlinesc bine? M-a certat și ieri bătrînul. Are dreptate și l-am rugat să mă ierte. Așa încît, acuma, ori sînt eu aici, ori nu, — tot atîta-i. Rămîne Lazăr Pitărel, care-i barbat vrednic.

— Poate te întorci pentru altele, îl ispitî mezinul.

Simion nu răspunse. Ionuț veni și-l cuprinse de după umăr, rezemîndu-și fruntea de tîmpla lui, viclean:

— Bădiță Simioane, n-ai spus la nimeni?

— Ce să spun? De ce te alinți așa ca o muiere?

— Bădiță Simioane, nu te-ai mărturisit nici părintelui Nicodim?

— Lasă-mă; nu-mi avea tu grija.

— Bădiță Simioane, spune-mi mie. Ți-i dragă o fată.

Comisul se smunci îndărăt, apoi se izbi, holbat, spre Jderul cel mic.

— De unde știi?

— De la domnia ta, bădiță. Se vede. Alceva nu poate să fie.

Dintrodată Ionuț scăpără într-un ris pe care Simion nu l-ar fi așteptat niciodată ca răspuns la năcazurile sale ascunse; după aceea se prăvăli într-o parte pe pardoseală, drept în felul lui Pehlivan, rămînînd mort, cu ochii închiși.

— Bădiță, strigă el apoi c-un fel de nebunie, sărînd în picioare și îmbrățișînd iarăși pe comis; asta-i mai bună veste decît toate poruncile lui Vodă.

Comisul îl îndeapărtă, apoi se supuse și-l primi, zîmbînd, în brațe.

— Nebunule!

— Ba nu-s numai eu nebun; sînt și alții. Spune-mi repede ce este, căci n-avem vreme de prăpădit; chiar azi trebuie să ieșim de la Timiș.

Înfățișarea comisului se schimbă intrucîtva, subt învăluirea mezinului său. Intră și soarele în chilie. Răzbătură din depărtare nechezări vesele de la inchisorile strijnicilor și tretinilor :

— Haide, spune.

Comisul stătea încă la îndoială. În închipuirea lui, patima pe care avea s-o mărturisească era un lucru de scădere și de rușine pentru un bărbat deplin cum era el. Ca unul trecut o dată prin foc, s-ar fi cuvenit acum să primească bătălia cu mai puțină tulburare. Însă dragostea venise din nou întocmai cu aceeași volbură de altădată, ceea ce era ori blăstăm, ori fapt : altceva nu poate fi. Așa-i și socotința comisoaiei Ilisafra.

Simion Jder îngîna și cu glas acest gînd al său.

— Așadar muța știe... îi răspunse încet Ionuț.

— Știe. Mai mult a înțeles domnia sa, decît i-am spus eu. Dumnisale nu-i place fata, de și-i de neam.

— Cum se poate ? răcni Jder cel mic. Mă rog dumnitale, cu fata are să se însoare comisoaia ? Spune-mi, bădiță, cine-i.

— Intăi să-ți spun cum a fost intimplarea. Eu socot că asta-i mai degrabă o rînduire de la Dumnezeu, decît de la vrăjitoarele de care grăiește muța. Cînd a fost înmormîntarea lui Neculai Albu cel bătrîn, pîrcalabul, a venit de la Cuejdiu un călăreț la curte la Timiș cu mare rugăminte de la jupîneasa Anghelina, văduva pîrcalabului, ca să nu cumva să lipsească dumneaei comisoaia de la slujba îngropăciunii și de la praznic. Deoarece nici una dintre jupînesele din ziua de azi nu cunoaște așa de bine ca dumneaei comisoaia toate cite se săvîrșesc și trebuiesc în asemenea împrejurare. Fiind domnia sa jupîneasa Anghelina cu inima ruptă și friptă, într-aseamenea foc al amărăciunii, nici se mai poate cliinti din jilț, nici nu mai are mîntea

limpede. Deci să vie comisoaia să stăpînească și să ducă toate. Cînd a primit vestea asta, muța a prins a plînge, după care s-a bucurat și s-a pregătit de plecare. Numai decît trebuia s-o întovărășească cineva pe cale : s-o ducă, s-o ocrotească, s-o aducă înapoi.

— Eu nu mă pot duce, îmi spune domnia sa comisul Manole. Atîtea are să-mi spuie dumneaei pe drum, încît are să trebuiască să-mi facă și mie toate rînduiele și să mă îngroape lîngă pîrcalab. Te-aș ruga pe domnia ta, comise Simioane, zice tata, să te duci cu dumneaei, și ți-oi fi mulțămitor pînă la sfîrșitul zilelor mele.

Deci muța s-a suit în rădvan și eu am încălîcat și am dus-o la Cuejdiu, ascultînd eu cu supunere toate cite a binevoit domnia sa să-mi spuie. Au fost toate bine alcătuite și săvîrșite și n-a ieșit nimene din poruncile muței. A plîns și domnia sa cu mare glas, după cuviință, și a ocrotit pe toți oaspeții în jurul domniei sale, la praznic, și jupîneasa Anghelina a fost tare mulțămîtă că s-au isprăvit toate cu bine. Eu am găsit doi prietini și stam așa de vorbă cu ei, ca unul care n-are altă treabă. Vine lîngă noi și Niculăieș Albu, feciorul răposatului. Frumos băiet și vrednic ; însă nu mi se părea deloc intristat. Umbla cu capul gol, cum e rînduiala feciorilor mortului, însă avea pe el strai prea împodobit pentru acea călătorie din urmă a părintelui său. Ne poștește în ohilia sa și ne cinstește cu vin. După asta ne scoate în cerdac și ne roagă să priveghem la lumea strînsă, să-i spunem care jupîneasă și care jupîniță ne place mai mult. Atuncea mi-a arătat el o jupîniță subțire și balaie.

— O vezi ? mă întrebă.

— O văd. A cui e ?

— Uită-te lângă dinsa, la stînga, se află o jupîneasă naltă, grasă și frumoasă. Acea-i mama ei. Și mai încolo un boier mare, smolit și cu nas coroiat, care grăiește c-un fel de blindeță. Acela-i tatăl ei și-l chiamă Iațco și-i cel mai bogat om din Țara Moldovei. Din pricina acestui Iațco, prietinelor, a pătimit și s-a îngropat pîrcalabul cel bătrîn Albu. Să-mi răspundeți dacă nu se cuvine să-și plătească fapta sa.

Cînd a spus vorba asta, Niculăieș a ris.

După cite știam eu mai cu samă de la muța, din cele ce-mi vorbise pe drum, într-adevăr patina pîrcalabului se trăgea dintr-o întîmplare în care au fost amestecați boierii pieriți la Vaslui astă-iarnă. Întîmplarea a fost la casa lui Iațco; iar Iațco și-a păstrat capul. Poate n-a fost vinovat; dar n-a fost vinovat nici pîrcalabul Albu. Poate n-au fost vinovați nici ceilalți boieri, zice muța.

Mă uitam la jupîn Iațco, ascultînd ce-mi spune Niculăieș. Văd că a întors spre noi capul copila aceluia Iațco. Cînd a dat cu ochii de noi, a întors repede fruntea. După aceea iar s-a uitat furișat către noi. A treia oară am văzut că mă privește cu stăruință, deci se uita la mine.

Comisul Simion se opri și întrebă, rîzînd cu puțină amărăciune:

— Din ce se scoate veninul?

— Din buruieni, bădiță Simioane.

— Nu-i adevărat. Eu am primit veninul din ochii fetei lui Iațco. L-am simțit în mine ca o dulceață, ce-mi pătrundea toată ființa. Se alina un timp și iarăși mă străbătea.

N-o știam. Nu vorbisem niciodată cu dinsa. Nu-i cunoșteam numele. Băgase ea de samă ceva la mine? Într-un timp, mi-a zîmbit.

Repeziciunea asta cu care m-a prins nu-i place mușei. Cuvîncios nu este pentru o jupîniță, zice dumneaei, să zimbească unui barbat. Cu toate acestea, mi-a zîmbit. Uită-te la mine și vezi în ce stare m-a adus.

În după-amiaza zilei a doua, adunarea de la Cuejdiu s-a risipit, urmă bădița Simion. Boierii s-au suit în rădvane și s-au dus. Nu am înțeles de ce a venit către mine jupîn Iațco și m-a întreat cînd plec cu jupineasa comisoiare, deoarece și dumnealui are același drum cu noi și ar pofti să mergem tovărășie.

— Nu te mira, jupîn comise Simioane, de rugămintea mea, zice jupîn Iațco.

— Sînt mirat numai că-mi cunoști așa de bine numele, cinstite jupine.

— Îți cunosc numele și am aflat și de tatăl domniei tale, cinstitul comis Manole Păr-Negru. Eu am, comise Simioane, o nevastă care știe toate din cer și de pe pămînt, așa cum știu toate nevestele. Și mai am o copilă, care deasemeni află toate cite sînt pe lume. Ea m-a îndemnat să vin să te caut și să cunosc în domnia ta pe cel mai destoinic călăreț și pe cel mai tare minuitor de sabie din ciți boieri are măriia sa. Domnia ta ai prins pe feciorul Hanului Mamac și pe fratele Hanului. Deci dă și domnia ta laudă muierilor, care află toate. Am venit să te rog, comise Simioane, să nu te depărtezi de noi cît vom merge pe un drum, deoarece am eu o taină și o frică, pe care am să-ți o lămuresc altă dată cînd mă voi bucura de prietinia domniei tale.

I-am răspuns că nu trebuie să aibă nici o grijă. Toate drumurile țării sînt sub ocrotirea mării sale.

— Nu mă tem de hoți de rînd, a răspuns Iațco; am slujitori buni. Mă tem de dușmani.

Atunci mi-am adus aminte de vorbele lui Niculăieș Albu. M-am gândit și la altele, mai ales să văd de aproape ochii ce mă inveninaseră. Am primit rugămintea lui Jupin Iațco. După ce am ieșit în drumul mare, l-am lăsat să se depărteze cu rădvanul și cu slujitorii pînă ce se va alina colbul stîrnit de cai și roți. Urmam după aceea noi, — muța în rădvan, eu calare. La o cotitură, la margine de pădure, am zărit un căpușor balai privind în urmă.

Nu mult după aceea s-a întimplat lucrul de care se temea Jupin Iațco.

În pădure, la un dîmb prăvălatic, au ieșit din ripă oameni armați, oprind caii. Slujitorii călări ai lui Iațco au tras săbiile. Erau doi și mi s-au părut oameni vrednici. Indată am fost și eu în sprijinul lor. După ce am pălit pe cițiva dintre năvălitori, sîngerindu-i, am rămas stăpîni. Am poruncit celor doi slujitori să-și re-peadă caii după dinșii, ca să apuce pe vreunul din ei. Dar locul era prăpăstios. Lotrii s-au mistuit în ripă. Slujitorii s-au întors singuri.

Jupin Iațco mi-a zis :

— Așa-i că bănuiala mea se adeverește ?

S-a coborît din rădvan la mine și Jupinița. Atuncea am văzut-o de aproape și mi s-au împainjenit privirile. Am auzit-o grăind și n-am înțeles ce spune. Mai degrabă muța, care ne-a ajuns din urmă, a putut-o desluși. Mi-a spus domnia sa după aceea că fata lui Iațco n-ar fi decît o ruscuță balană, cu ochii de leuștean și cu obrajii stropiți de pistrui. Așa îmi place mie ; dacă ar fi altfel, nu mi-ar plăcea.

După ce ne-am împrietinit noi cu felurite vorbe, am pornit iarăși — de data asta împreună. Am mers așa fără nici o supărare pînă la apa Cracăului. Cînd făceam cîte un popas, Jupinesele nu mai conteneau din

vorbă. Mai ales muța ; și mai ales Jupineasa lui Iațco. Așa era de blajină Jupineasa comisoaie cu domniile lor și așa le zîmbea și-i poftea, încît eu m-am încrezut ; dar în inima muței nu era nici o prietinie, precum ai să te încredezi singur.

Ajungem noi la apa Cracăului. Trece rădvanul lui Jupin Iațco întai. Cînd trecem și noi prin vad, se întimplă un lucru la care nu se aștepta nimeni. Se suie o roată de dinainte pe niște bolovani și se prăvale rădvanul într-o parte atît cît trebuia ca s-o lepede pe Jupineasa Ilisaftea în baltă. Cînd a țipat dumneaei ca înjunghiată, eu am și fost alături, apucînd-o de-o aripă și trăgînd-o la mine în șa. Uitîndu-mă în clipa aceea înainte, am văzut pe fata lui Iațco rîzînd cătră mine. Poate rîdea mai mult de întimplarea comisoaiei și de fustele dumnisale muiate. Cum am ajuns pe celalalt mal, amîndouă, și fata și Jupineasa lui Iațco, au fost lingă muța, impresurînd-o cu mîngîieri. Au dat jos pe Jupin Iațco împingîndu-l spre rădvanul nostru, iar pe muța au suit-o în locul lui. Au schimbat foile de dumneaei, au învălit-o, au dofortit-o, încît iarăși m-am gândit că toate acele întimplări care urmau una după alta sînt bine orînduite în catastiful cel de sus, la Dumnezeu.

După ce s-a întemeiat asemenea prietinie, Jupineasa Ilisaftea numaidecît trebuia să oprească pe străini în popas de sară, la Timiș. Trebuie întai să se vadă și să se afle în lume ce fel de gospodărie are domnia sa ; al doilea, ce fel de plăcinte cu brînză de oaie știe să pregătească domnia sa — dintr-acele din care a gustat și Vodă, lingîndu-și degetele. Toate au fost făcute cu voie-bună, ca la o primire de oaspeți. Bucuros s-a arătat mai ales comisul Manole și s-a împrietinit numaidecît cu Jupin Iațco, fără nici un fel de prefăcă-

torie — mîncînd domniile lor un clapon fript și bind cite un ulcior de vin. Iar jupîneasă Ilisafă părea și mai bucuroasă și mai plină de prietinie. A întreat-o pe jupîneasă Anca a lui jupîn Iațco despre așa de multe, încît de la o vreme au trebuit să între într-un ietăcel, ca să fie sfatul domniilor lor în cea mai mare taină.

Cît au stat jupînesele într-o odaie cu noi, Marușca mi s-a părut că-i o sfîntă mucenică. Așa-i numele ei; cel mai frumos nume.

«Mi se pare că are dreptate comisoaia, își zicea în sine Ionuț; cum poate cineva să spuie că Marușca e cel mai frumos nume?»

— Ședea dreaptă pe divan, urmă comisul Simion, privind-o, văzînd-o aevea și zîbindu-i; ședea dreaptă pe divan, cu mînuțele în poală. Din cînd în cînd își frămînta degetele; nu se uita la mine, nu rostea nici o vorbă. Dar după ce au ieșit jupînesele, fără să se grăbească s-a mișcat, a trecut pe lîngă bătrîni care se înțelegeau foarte bine din pahare, la masă; și, după ce a ajuns în ușa deschisă, m-a întreat să-i lămuresc ce se vede cătră pădure, subt asfințitul soarelui.

M-am dus lîngă dînsa, ca să-i dau răspuns:

— Acelea-s grajdurile mării sale. Acolo se află iepele și mînzii; și harmasarii cei vestiți ai mării sale.

Ea m-a lăsat să-i vorbesc, furișîndu-se pe sub rousca cerdacului. Cînd am fost numai eu cu ea, am priceput cît e de înțeleaptă. Multă vreme n-aveam, căci se putea să iasă numaidecît în urma noastră jupînesele. Aș fi vrut să-i spun totuși ceva, de și nu știam ce. Ea mi-a arătat îndată că n-am nevoie de vorbe. A venit sub brațul meu și și-a rezemat fruntea de mine. Am ameuțit, am închis ochii. Aici comisoaia

are poate dreptate: mi-a împuns în inimă. Am cuprins-o și ea a ridicat gura spre mine, voind parcă să strige, — dar s-a supus numaidecît și a făcut. Cînd am vrut s-o sărut a doua oară, mi-a ieșit ușor de sub braț; a trecut în cerdac, pe urmă a intrat în odaie și s-a așezat iar pe divan, cu ochii plecați, ca o sfîntă mironosiță.

Cum am înțeles focul întru care am intrat, am pornit spre pădure, pe jos și cu capul gol, ca să mă răcoresc și să cuget. Nici nu m-am putut răcori, nici n-am putut cugeta. Cînd m-am întors, se întuneca; jupîneasă Ilisafă poruncise să se aprindă luminări și să se întindă iar masă.

Comisul Simion se opri.

— Pe urmă? îl îndemnă Jder cel mic.

— Atita-i.

— Cînd s-a întimplat? nu mi-ai spus pînă acuma nimica.

— S-a întimplat de puțină vreme, în vara asta. De atuncea ai mai fost tu la Timiș; dar era într-o vreme cînd încă mă stăpîneam. Acuma-i gata; nu mai pot; mă ia puhoiul la vale.

— Bădiță Simioane, după ce-i vedea-o iar, ai să te potolești.

— Intr-adevăr, de-atunci n-am mai văzut-o. Dacă Vodă poruncește să mă duc la Suceava, cred c-am s-o caut. Jupîn Iațco are așezare destul de apropiată de Cetatea mării sale. Numai să nu fie vreun duh și o înșelare, cum spune muța. Dumneaei imi ascunde neconținut în straie buruieni descîntate. Nana Chira cunoaște mai ales desfacerile de farmec și mai cu samă de farmec de dragoste. Dar eu nu cred nimica; nici nu primesc să-mi defacă. Știu eu ale mele.

Frații rămaseră o vreme tăcuți, privind afară, pe ușa deschisă. Soarele biruise cu desăvîrșire, risipind negurile și umplind de strălucire tapșanul Timișului. Ionuț avu o clipă de vis mihnit și de păreri de rău, apoi își scutură fruntea. Aceeași mișcare o făcu și comisul Simion. Chiar atunci se auzi afară glasul comisului Manole și Lazăr Pitărel se ivi în ușă.

— Acuma eu și bătrînul sîntem împăcați, zise comisul Simion cătră Jder cel mic. El îmi ține partea; spune că să mă grăbesc, cit mai are putere să joace la nuntă. Muța însă e potrivnică.

Amîndoi ieșiră în soare. Comisul Manole nici n-avu vreme să descalece. Mezinul se cățăruse la el, cuprînzindu-l și îmbrățișindu-l.

— Du-te degrabă deval, îi porunci bătrînul, desfăcîndu-se din brațele lui; te-așteaptă comisoaia, ca să te judece pentru toate răutățile pe care le săvîrșești. Am înțeles că pe comisul Simion îl chiamă la Suceava măriia sa. Bună veste, care deasemenea nu-i place comisoaiei. De ce trec anii, de ce-i plac dumni-sale comisoaiei tot mai puține lucruri. Am înțeles eu că dorește iar o tinereță; dar asta nu se mai poate. N-ai pornit?

— Mă duc numaidecît, cinstite comise și dragă tătuță; îl aștept numai pe bădița Simion.

— Lasă-l pe el. Trebuie întăi să ne sfătuim, să vedem cum rămîn treburile de aici. După aceea și-a lua caii, boclucurile și-un slujitor și-a cobori deval.

Comisul Simion asculta cu fruntea plecată ce se spune și se plănuieste, supunîndu-se destinului.

Jder cel mic încălecă și cobori la curte.

Cum pătrunse în cerdacul de dindos, simți în nări miroaznă de găină friptă. Și cum viri capul pe ușă, se simți cuprins și îmbrățișat.

— Ia să-ți dai samă, tu răutate a lumii, îl muștra Jupîneasă Ilisafă, cum cutezi să treci în altă parte, cînd drumul tău era întăi aici, la maică-ta?

— Dragă muță, bate-mă și pe urmă iartă-mă. Am dus poruncă grabnică lui bădița Simion.

— Am auzit. Vină după mine; spune-mi cit ți-i de foame. Nu atita pentru foamea ta te-aduc aici, în camara asta, cit ca să mă pot așeza. De la o vreme, mă tot dor picioarele. De două săptămîni, nu pot dormi noaptea. Nu știu ce să fac, dragul muței. Am chemat pe popa Dragomir să-mi cetească; am pus pe nana Ohira să-mi descinte; pină acuma n-am folosit nimica. Dac-oi ajunge cu bine la Sîntămăria cea mică, am să mă duc la un sfînt schit care se chiamă Negura. Acolo este o icoană făcătoare de minuni pentru dureri de picioare.

— Dragă muță, zise Jder, pîndind un popas al comisoaiei, ce facem cu bădița Simion?

Jupîneasă Ilisafă tresări și se zbătu pe divan, parc-ar fi ajuns-o jaratic.

— Ți-a spus? ce ți-a spus?

— Mi-a spus că i-i dragă fata lui Iațco.

— Ba eu ți-oi spune, dragu mamei, că asta-i altceva. Boala se chiamă săptămîna-chioară. El nu vede că fata aceea-i numai cit degetul? N-ai ce stringe în brațe; păr de cinepă, obraz stropit; ce vede el la dînsa? Of și iar of! Acest fecior îmi dă multă grijă și amărîte gînduri. Aicea vede oricine fără nici o greutate că e un fapt. I-a dat ceva în băutură; ori i-a aninat de strai o ghiară de liliac. Parcă nu știm noi cum se săvîrșesc toate acestea? Acuma ne străduim să-l scăpăm și nu știu cum oi face.

— Se tîmăduiește el singur, după ce i-a fi nevastă.

— Unde se poate asta, dragu mamei? Tu grăiești ca un copil neștiutor. Las' că-i o urită, — asta-i una la mină; dar eu am să-ți spun ție că sint și alte multe pricini la mijloc.

Întâi și întâi acest Iațco Hudici e un venetic, boier nou al măriei sale Ștefan-Vodă. El de neamul lui ar fi arman din Ucraină. Făcînd el bani mulți cu negoșul în Țara Leșască, a fost cu credință pentru conul lui Bogdan-Vodă — și l-a împrumutat în vremuri grele pe măria sa Ștefan cu douăsprezece mii de taleri nemțești. Acuma i s-au întors paralele înapoi cu dobîndă și are avere de-o măsoară cu banița. Dar poate să aibă haznalele lumii; nu-i decît un eretic din tagma lui Arie. Adevărat este că s-a lepădat de păcătoșenia lui și l-a binecuvîntat prea sfințitul de la Suceava în legea noastră moldovenească; dar eu știu de la bătrînii noștri că oala veche nu se mai face nouă. Așa că Marușca aceea, pe lingă toate, e și fata armanului. Unii spun însă că nu-i copila lui Iațco. Jupineasa lui e ruscă din Ucraină și s-ar fi însoțit cu Iațco fiind văduvă și avînd pe Marușca. Altfel acel boier e om bun și cu dreptate; în dragostea jupînesei, a luat de suflet pe copilă și i-i tată mai bun decît celălalt care a lasat-o de izbeliște și în sărăcie cu maica ei. Acela a fost un pribeag; nu se mai știe nimic de el; a pierit la turci. Apoi te întreb: cum putem noi primi o însoțire cu o asemenea copilă care se trage din niște țărani malorosieni de rînd? Descurcă-mă tu, dragu mușei, că eu nu pot. Dacă-i fata lui Hudici, nu se poate; dacă nu-i fata lui, iar nu se poate. Doamne Dumnezeu, zic eu mai degrabă, incurcate-s cărările noastre în astă lume; numai dincolo ne pui sfinția ta pe calea cea dreaptă. Vinovat, zic eu în gîndul meu, este și acest mărit și slăvit Ștefan-Vodă, care îngă-

duie în divanul măriei sale boieri venetici. Acuma jupin Iațco e cneaz în Țara Moldovei și are cele mai mari prisăci; dar înainte vreme a fost neguțător arman. Ocrotindu-l pe jupin Hudici și căutîndu-i în coarne, măria sa Ștefan-Vodă a prigonit pe boierii noștri de baștină. Unora le-a luat capul. Alții au murit de inimă rea. Așa a fost bietul piraçlab Albu, pe care l-am bocit și eu. Saracii noștri boieri și cneji de la Moldova au intrat la grea slujbă. Acest Ștefan-Vodă nu-i iartă și nu-i cruță, de și domniile lor au fost temeliea Țării, pe cînd domniile treceau cum trece vîntul. Temîndu-ne de măria sa, toți trebuie să ne supunem — zic domniile lor, după cum i-am auzit; însă oftăm după vremea de demult, cînd toate erau în puterea noastră. Ce-au să spuie domniile lor boierii de țară cînd or vedea că feciorul cel mai mare al comisului Manole se însoțește cu veneticii și arienii?

Dragu mușei, nu se poate cu nici un chip. Am pus pe nana Chira să săvîrșească cele de cuviință. Dacă nu văd izbăvire cit de degrabă, apoi iau cu mine lumînări de ceară, gătite și descintate, ca să le duc la icoana Maicei Domnului, la schit la Negură. După aceea i-or cădea solzii de pe ochi, și are să se mire el singur de ce i-a fost drag.

Tu o cunoști? ai văzut-o vreodată?

— N-o știu, nici n-am auzit de dînsa decît acuma, dragă mușă. Însă altfel decît spui domnia ta nu poate fi. O mai chiamă și Marușca.

— Numele ca numele. A avut și măria sa Ștefan-Vodă, demult, o dragoste cu asemenea nume. Însă ar fi putut să fie batir frumoasă, — așa cum e maică-sa jupineasa Anca. Stam și mă uitam la dinsele, mirîndu-mă. Ce să facem? Toate ale vieții și lumii sint de mirare. Dacă mi-a primi sfînta icoană rugăciunile și

I-oi vedea pe fratele tău mai liniștit iar mie mi s-a mai alina durerea de picioare, apoi tot am să mă învrednicesc să mă duc pînă la Suceava, să mă sfătuiască cu unele și cu altele jupînese vechi; și am să trec și pe la curtea lui jupin Hudici; astfel, dacă este cumva altă taină la mijloc, o desleg eu și pe aceea.

Jder cel mic se veseli, fiind de părere că jupîneasă Ilisafă are să călătorească la Suceava mai ales ca să-și vadă feciorii.

— Af și of, Ionuț, se tîngui comisoaia; rămîn ai-cea singură și comisul Manole e tot mai tiran cu mine. Toate acestea cite le-ai aflat acum, domnia sa nu mă suferă să i le spun. Inchipuiește-ți că domnia sa dă învoire lui Simion. Dacă i-i dragă fata, n-are decît s-o ceară, zice domnia sa. Ha-ha! vreau să mă bucur de nepoți! strigă iarăși domnia sa. Ce spui tu de asta?

Jder cel mic nu găsi de cuvînt să spuie nimic. Jupîneasă Ilisafă îl privi bănuitoare.

— Nu cumva ai și tu vreun dor ascuns, dragu mamei? Spune repede, ca să nu te înăduși. Așa a stat Simion și a tăcut săptămîni de zile, încît m-am spăriat pentru viața lui. Ori te înăduși, ori crăpi: așa-i socoteala acestor suferinți. Dacă te mărturisești, îți vine o ușurare.

— Mulțămesc lui Dumnezeu, se veseli Jder, sînt în deplină sănătate. La Cetatea Neamțului nu se vede obraz femeiesc nici cu pistrui, nici fără pistrui. Rînduiala noastră este să trăim ca niște călugări.

— Așa-i și la Suceava?

— Acolo-i întrucîtva altfel, comisoaie Ilisafă. În Cetate e și curtea mării sale. Pe lingă asta, acolo sînt mai multe schimburi de oști și trăim și-n tirg la

Suceava, care-i vestit tirg în toată lumea pentru frumusețile lui. Trebuie să-ți mai spun, comisoaie Ilisafă și dragă muță, că slujba mării sale poate fi și în altă parte. Măria sa ne poate trimete la tabere, ori în hotarul unguresc, ori la hotarul Țării Leșești, după voia mării sale. Pe cit s-aude, îndată ce face măria sa nuntă, ne gătim ca să batem război în Țara Muntenescă. Mai cu samă pentru asemenea treabă ne poștește pe noi măria sa.

— Am auzit, am auzit! se tîngui iarăși jupîneasă Ilisafă. Pîn-acuma a avut Domnia alte rînduiri; își căuta soțiile la leși ori la unguri, între rudele crailor. N-aș putea să-ți spun că-mi place, dar așa a fost datina. Acuma ce-i vine mării sale să trimeată în cealaltă latură a pămîntului să-i aducă o împărătiță tătăroaică?

— E nepoată a împăraților de la Țarigrad, muță dragă și jupîneasă Ilisafă.

— Mira-m-aș! eu am auzit că-i o tătăroaică. Au moldovenii noștri asemenea slăbăciuni.

Jupîneasă Ilisafă se opri deodată, mușcîndu-și buzele; apoi scuiță ușor asupra Jderului, descîntîndu-l:

— Nu mai ști tu toate; am spus și eu o vorbă.

— Vorba asta, muță, o cunosc eu, deoarece nu mai sînt prunc. Îți sărut mina, jupîneasă comisoaie, și te poftesc să ierți pe comiși pentru dragostele lor, iar mării sale să-i îngădui să-și aducă mireasa de unde poștește.

— Știu, știu, se umili comisoaia; ori mi-a plăcea mie, ori nu, Împărătița aceea de la Mangop tot vine. Ce știi tu de alte tătăroaice?

— Știu de vorbele care se spun împotriva comisului Manole. Una ar fi fost maica mea cea din tîi, pe care n-am cunoscut-o.

— Deasemenea tatarcă, spune comisul Manole, însă nu-i adevărat. Doamne Dumnezeule, oftă și se închină comisoaia, acestea sînt muceniciile mele pe care le port cum ai purtat sfinția ta crucea pe Golgota.

După ce-și șterse lacrimile, jupîneasa Ilisafă se bucură însfirșit de vederea mezinului său, își uită durerea de picioare și se duse să-i aducă mîncare și pită proaspătă. Ii puse talerul dinainte și privi cu plăcere pe Ionuț cum rupe cu dinți albi și tari ca de oțel dintr-un picior de găină friptă.

După ce se așeză iar în fundul divanului, își urmă sfatul.

— Supărată pentru urmările lui Vodă află că este și cumnată-ta Candachia.

Ionuț n-avea cînd răspunde ori întreba.

— Știu că ești doritor să afli numaidecît din care pricină e supărată cumnată-ta Candachia, urmă cu plăcere jupîneasa Ilisafă. A poțtit să fie pîrcalabeasă. După ce a răposat jupînul pîrcalab Albu, jupîneasa Candachia, cumnată-ta, a trimis numaidecît pe Cristea la Suceava, să între la măriia sa și să-l roage numaidecît să se milostivească, dîndu-i pîrcalabia de Neamțu. N-a mai avut nevoie Cristea să se ducă la Suceava. De abia ne-am întors noi de la înmormîntarea pîrcalabului vechi și s-a zvonit că a intrat în Cetate pîrcalab nou. Atuncea s-a scîrbit jupîneasa Candachia că n-are să mai aibă vinători la scară, nici n-are să trimbițeze buciumele pe zid, cînd are să se suie domnia sa cu soțul său la Cetate. Nici n-au să-i iasă înainte oștenii, cînd se lasă puntea pe lanțuri. A venit dumneaei aici și s-a tînguit că de mult poțtește să fie pîrcalabeasă și iată, a rămas întru suferința răbdării. Atuncea a împins pe vistiernicul nostru Cristea să se ducă la unele adunări boierești, care s-au scornit după

moartea pîrcalabului Albu. Se află boieri și jupînese care au și ei suferinți la fel și s-adună ca să-și spuie unul altuia, la ureche, vorbe asupra mării sale. S-aude că măriia sa vrea să bată război la Țara Muntenească. Să vedem. Intăiul noroc al mării sale a fost cu Matiaș-Crai, cînd a stropșit oștile lui Matiaș-Crai la Baia. Al doilea noroc al mării sale a fost cînd a intrat în Secuime, trimețînd călăreții săi să pălească pînă la Sighișoara. Atuncea a prins măriia sa pe Petru Aron-Vodă și, cînd a pus să-i deie jos capul, s-au îngurzit grumazurile tuturor. Al treilea noroc al mării sale a fost la dumbrăvile de la Lipnic. Atuncea s-au înfricoșat tatarii, căzînd cu frunțile la pămînt. Deci avînd măriia sa noroc de trei ori, a patra oară poate să nu mai aibă noroc. Căci Radu-Vodă de la Țara Muntenească are în sprijinul său pe turci; iar pe turci nu i-a biruit nimene niciodată de cînd e lumea și pămîntul, fiind ei trimeși ca o pedeapsă împotriva creștinilor și avînd în sprijinul lor și pe Diavol. Deci au nădejde într-a patra oară; atuncea poate se gîndesc unii să se plece la mila Radului-Vodă.

Ionuț isprăvise piciorul de găină friptă:

— Comisoaie Ilisafă, zise el cu obrazul plin de îngrijorare; pentru asemenea gînd au căzut capetele lui Isaiia vornicul și a soților săi. Dacă n-or fi înțelepți vistiernicii, atuncea poate să rămiie, într-o zi, și ei scurțați. Nu i-ai dat domnia ta un sfat jupînesei Candachia? Asemenea adunări sînt cu primejdie. Măriia sa are legămînt de la Dumnezeu, precum au mărturisit și comisul Manole și starostele Nechifor; biruințele și slava lui sînt mai presus de oameni. Deci va birui pe Radu-Vodă și va tăia pe cei care-și vorbesc la ureche.

— Vai, dragu mamei, cum ți s-au aprins ochii !
Adevărat este : așa am spus și eu jupinesei Candachia, să adune acasă pe soțul său. Măria sa Ștefan-Vodă a împlinit doisprezece ani de domnie, și, după cum i-a cetit planeta sa și zodia sa acel popă învățat din Leahia, dacă a domnit cu bine ani doisprezece, va mai domni doisprezece ; iar dacă va ajunge în putere și în anul al douăzeci și patrulea, atuncea puterea sa va mai ținea încă pe atîția ani.

— Am auzit și eu de asta.

— Aicea la noi a venit într-o sară un călugăr cam împrăștiat la minte, cu numele Stratonic. El ne-a spus despre planetă și zodie ; după aceea a pofțit să-i dau de mîncare ; pe cînd mîncă a început a ispiți pe comis și a-l întreba de una, de alta. Comisul Manole e ca bourul din pustie : merge drept înainte, sfărîmînd ; așa că el s-a încruntat la monah, poruncindu-i să nu mai întrebe, căci nu poate fi om trăitor în Țara Moldovei care să nu dorească sănătate și izbîndă măriei sale. Atunci monahul acela Stratonic s-a rugat cu umilință să fie iertat. După ce a ieșit comisul, însă, monahul s-a întors cătră mine ispitindu-mă dacă n-aș avea cumva altă părere. Eu i-am răspuns că am părere să chem înapoi pe comis — să-l întrebe iar pe dumnealui comisul dacă nu-i mulțămît cu cele ce-a aflat.

Urmînd a vorbi cu el, am înțeles că se duce cătră acele adunări boierești, deci nebunia lui trebuie să fie mai înțeleaptă decît ne inchipuim noi. Cum i-am spus toate acestea, Candachia s-a suit în trăsura și s-a dus numaidecît unde știa domnia sa, ca să-și aducă acasă vistiernicul.

În vremea cît comisoiia Ilisafra urma să spuie toate cîte știa, bucurîndu-se de vederea mezinului său și de

pofța lui de mîncare, comișii ceilalți — bătrînul și cu Simion — coboriseră de la herghelie. Venind pînă în preajma acelei cămări, auziseră glas și-și plecaseră urechea, după care se depărtaseră numaidecît în virful degetelor, ieșind afară, ocolind casa și trecînd în cerdacul cu rouruscă. Acolo ostară cu mulțămire, așezîndu-se unul lingă altul și tăcînd. Așa era părerea lor de bine și de rău, într-un ceas de despărțire ca acela. Slujitorul comisului Simion, cu numele Niță Negoită, și slujitorul lui Ionuț aduceau și grămădeau într-un colț straie și arme. Nana Chira, care avea înțelegere a supărărilor și mîngîierilor omului, aduse și puse pe masă, lingă cinstiții comiși, un ulcioraș de vin de la camară. Mai veni o dată, ca să lese și patru ulcele, după care se dădu după ușă, așteptînd o vreme. Neauzînd nimic, se duse clătînd din cap.

Bătrînul și feciorul se uitară unul la altul, după ce numărară ulcelele. Abia după aceea își dădură sama că roaba cămărășiță avea și ochi, nu numai urechi, și știa să facă bine numărătorile. Pe poartă, priu umbra teilor, se arătă părintele Dragomir, inaintînd cu greutate și pufnînd de puterea arșiții. Indată după ce se arătă părintele Dragomir, se opri în urma sfinției sale, la poartă, ș-un tropot de cal. Veni îngrijat, la același pridvor, starostele Căliman. Socoti ulcelele, le găsi în nunăr potrivit și trase la sine pe a sa.

— Gata ! zîmbi comisul Manole cătră feciorul său.

Cum s-a așezat părintele Dragomir, suflînd cel dintăi în fundul ulceleii, indată a și dat veste de mirare, cum că nu mai departe decît în nouă zile măria sa dă zvon din bucium și scoală țara la război. Altă lămurire nu are cutremurul de pămînt din ajun. Cînd se va cutremura pămîntul în numărul berbecelui, a cetit dascalul Pamfil în gromovnicul lui, va fi vrajbă și tăiere

între împărați și o muiere ismailiteancă va făta scorpie cu chip de om.

— Ptiu, drace! a ridicat din cealaltă parte glas Nechifor Căliman, pipăindu-și falca de unde-i lipsea a doua măsea. La sfînta mănăstire Neamțu a fost sobor și ieromonahii cei mai învățați au deschis cărțile sfînte, ca să găsească în ele, cum se cuvine, înțelegerea a toate. S-a găsit într-o carte veche scris cum că se cutremură pămîntul atunci cînd iese la fața mării Leviatanul; atunceea îl fulgeră soarele și el cade iar la întuneric zvircolindu-se. Se adeverește asta mai ales dacă șapte nopți au cîntat cucoșii c-un glas schimbat ca de spaimă — stînd, în toată lumea, atunci cînd cîntă, cu pliscurile întoarse spre răsărit. Adevărat, au zis unii monahi bătrîni, care n-au somn noaptea, cucoșii au cîntat astfel cum scrie la carte. Deci se va ridica război mare împotriva limbilor păgîne. Cînd, nu se știe anume, dar semnele s-au arătat.

Le-am spus și feciorilor noștri asta — cînd am văzut mai ales că au poruncă să se înfățișeze la Domnie.

— Să știți, feciori, tu Onofrei și tu Samoilă, că are să fie război.

Ei au răspuns:

— Las' să fie.

CAPITOLUL VII

JDERII SE DUC LA DOMNIE

Cei doi Jderi, cu slujitorii lor, au intrat la Cetatea Domnească la 2 a lunii septemvrie, adică a doua zi de anul nou 1472. La ceasul al treilea al dimineții, cînd au ajuns ei, măria sa Ștefan-Vodă era în divan,

ținînd județ pentru o călcare de pămînturi ce s-ar fi făcut la Prut într-un loc ce se chiamă Vadu Calului. Pricinașii erau de față la ușa spătăriei, împreună cu preoții și bătrîni lor, ca să le fie mărturie. Cum era obicei, Vodă intrase la divan după ce ascultase slujba dumnezeiască în paraclis și luase anafură. Astfel orînduia dreptățile pînă cătră vremea amiezii, după care oamenii se trăgeau la o parte, fie ca s-aștepte hrisovul domnesc întărit și pecetluit, fie ca să se întoarcă la locurile lor, cu boieri de curte și hotarnici, pentru desăvîrșita incredințare a județului. Toată lumea se înfățișa cu cutremur la măria sa, ingenunchind sub sabia dreptății sale, știind că măria sa stă pe acest pămînt al Moldovei ca să ție statornică rînduiala lui Dumnezeu. Cum pămîntul își dă roada, așa muritorul să-și încheie munca, fără strimbătate și șireclie. Cel bun să viețuiască la lumină între drepti; cel rău să intre la osîndă în întuneric. Măria sa veghează neclătit la hotărîrile sale, subt ochiul lui Dumnezeu.

Pe lîngă cei cu judecata, așteptau și alți oameni să aibă intrare la mila Voievodului. Unii erau meșteri zidari, alții turnători de clopote. Se aflau și neguțători de la Liov, și un sol al brașovenilor. Deasemeni așteptau, sub ferestrele paraclisului, niște cuvioși monahi, de la Sfîntu Munte.

Un călăreț care intrase în ceasul al treilea, în urma Jderilor, avusese singur intrare numaidecît, ca cel ce aducea veste grabnică de la pîrcălăbia Cetății Albe.

Era ceva în legătură cu sosirea Doamnei Maria. La odăile slujitorilor, se stîrni o șoaptă de îngrijorare. Nu mult după aceea, ieși din palat sfințitul arhimandrit Amfilohie Șendrea. Intăi clipi din ochi în fața soarelui; după aceea privi de jur-înaprejur la lumea adunată; binecuvîntă pe cei din preajma sa fără a se opri și-și

făcu loc de-a dreptul cătră pridvorul căpitanului Petrea. Privirile călugărului se ațintiră asupra Jderilor și frații înțeleseră că pe dinșii îi caută sfinția sa. Ionuț își îndreptă fruntea cu fudulie, după care își descoperi chica, așteptându-și rindul să sărute și el dreapta sfințitului Amfilohie. Comisul Simion Jder primi cu liniște asupra sa semnul sfinteii cruci. Arhimandritul îi puse mâna pe umăr :

— Măria sa cunoaște că ai venit și s-a bucurat, zise el. Să ai îngăduință, comise Simioane, pînă ce vor trece alte treburi ale norodului, după care măria sa își va alege un ceas pentru prietinii săi.

La glasul acela învăluit al sfințitului Amfilohie, comisul Simion își simți inima bătînd. Ionuț cercetă pe furiș în jur, să înțeleagă dacă au auzit și alții acele cuvinte. Era aproape căpitanul neamț. Mai încolo așteptau în picioare, rezemați cu spatele de zid, feciorii cei mari ai starostelui Căliman. Numai după ce Ionuț le făcu un semn anume din sprinceană, înțeleseră că trebuie să se bucure și ei ; deci se uitară unul la altul, după aceea la Ionuț, bucurîndu-se. În fundul pridvorului, într-un cotlon mai umilit, se găseau înșirîți și slugile, cu straietele și cu armele Jderilor. Gheorghe Botezatu Tatarul mai avea să privegheze și pe Pehlivan, să nu iasă în lume să stîrnească vreo zarvă, și ținea pe pumnul stîng și eretele lui Ionuț, dîndu-i să apuce în clonț, una cîte una, bucățele de carne. După trei bucățele date eretelui, Pehlivan aștepta pe a patra care venea cătră dînsul, și o prindea din zbor. Privirile și fala lui Ionuț nu scăpară nici slugilor acestora. Prin urmare — cugetau ei — la curtea mării sale avem să trăim bine, avînd de toate cu imbielșugare pentru pîntece și deasemeni vreme desulă pentru somn. Pe lîngă somnul din vremea nopții, mai este un

somn, mai adînc și mai dulce, în căldura sfîrșitului verii, afară la umbră, cînd adie o boare, ca să alunge muștele.

Sfințitul Amfilohie se întoarse spre Jder cel mic :

— Ionuț Păr-Negru, să-mi spui dacă cinstita comisoaie Ilisafra se află sănătoasă.

— Slavă lui Dumnezeu, și mulțămim sfinției tale de întrebare.

— S-a bucurat că ți-ai isprăvit mucenicia la Cetate la Neamț ?

— S-a bucurat, răspunse Ionuț, simțînd că i se suie sîngele pînă în albul ochilor.

— Ne dă voie oare domnia sa jupîneasa Ilisafra să te socotim între slujitorii cei mai de-aproape ai mării sale ?

Ionuț își ascuți limba ca să dea un răspuns ager ; dar se opri la vreme ; îi bătea și lui inima. Monahul îl trăsese lîngă sine, acoperindu-i urechea stîngă cu stufulul sărăcăcios al bărbii.

— Cele puțin bune s-au uitat, îi șopti el.

Monahul adoase cu glas tare, ca s-audă și slujitorimea :

— Să știți că s-a apropiat ceasul celor vrednici.

Cu ochii lui cenușii străbătu în îngrijorarea care se cetea pe fețele unora.

— Să mai știți că a venit un sol, urmă el, repezit de domniile lor Luca și Bilco, pircalabi. Galioanele lui Mehmet-Sultan s-au tras din pricina furtunii într-un loc ce se chiamă Limanul lui Sfințu Nicolai, după Clonții-de-Fier. Indată ce s-a luminat de la Dumnezeu vremea, s-a văzut din miazănoapte caravala genoveză, cu comoara pe care o așteptăm. Cum s-a cetit mării sale vestea în divan, s-a făcut soare pe obrazurile tuturor cinstiților boieri. Să se bucure deci

și slujitorii măriei sale, după ce dumnealui pivnicerul va da la vremea prinzului cele de cuvîntă.

Vestea trecu fulger și glasurile se învăluiră întru slava stăpînului. Străjerii de la meterezuri ridicară cușmele în suliți; cei de la porți dădură strigăt din surle.

În după-amiaza acelei zile, a fost îngăduință să se veselească slujitorii, deci căpitanul Petrea a pus străji, ca să nu aibă îngăduință alți oameni străini a trece la odăi. Nici boierului postelnic Grigorașcu Jora nu i-ar fi fost îngăduit. Ca să nu se audă vorbele nemților și siimenilor pe care le rosteau asupra boierilor. Unii dintre slujitori erau prea minioși la beție și își destrăbălau limba. Însă și asupra celor blinzi și asupra celor aprigi avea putere căpitanul Petrea, numai cu toiagul. Cînd ridica domnia sa în sus toiagul negru încrustat cu argint, toți incremeneau ca niște stane; numai prea ușor se clătinau și nu îndrăzneau să răsufle.

Nici în ziua a doua măria sa n-a avut vreme destulă ca să primească pe comisul Simion și Jder cel mic. Cătră amiaza acestei zile au sosit la Cetate comisul cel bătrîn Manole și cu starostele Nechifor. Comisul Manole trebuia să primească porunci pentru caii alaiului nunții. Insuși domnia sa trebuia să călărească pe un cal domnesc, de la Cetate la mitropolia Sucevii și înapoi. Starostele Căliman avea să înțeleagă ce fel de vînături și pește trebuiesc cuhniilor măriei sale pentru masa cea mare.

N-au putut nici bătrînii să aibă intrare la Vodă. Cîm se isprăviseră divanul judecăților, își așezaseră măsuțe împrejurul măriei sale pisării, cu penele de gîscă gata. Măria sa făcea poftire la Țara Leșască și la Ardeal, erailor, voievozilor și boierilor, înștiințin-

du-i cu cărți de țere monie domnească din scaunul Sucevii. Ca niște buni frați creștini vor fi primiți toți ciți vor pofti să vie; nu le va lipsi tain și gazdă; și nu vor avea altăceva de făcut decît să se veselească. Alte anumite cărți latinești au scris pisării pentru Voievodul Țării Ardealului și pentru Riga Lehie, rugîndu-i să îngăduie boierilor moldoveni, fugari de la Petru Aron-Vodă, să se întoarcă la pămîntul lor în Moldova, unde vor găsi iertare. Pe lingă aceste cărți latinești, s-au scris și altele sîrbești anume pentru unii din boierii pribegi. În una s-a făcut știință de iznoavă logofătului Mihu, cel care sta fugar la Liov:

«Cu mila lui Dumnezeu, noi Ștefan-Voievod Domnul Țării Moldovei facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce-o vor vedea ori o vor auzi cetită că am dat această carte a noastră domniei sale Mihului logofăt. Văzînd această carte a Domniei mele, domnia ta să vii la noi fără teamă, deoarece te-am iertat și toată minia asupra ta am lepădat-o din inima noastră; și vrem să te ținem în cinste, deopotrivă cu boierii noștri de frunte, și cît vom fi în viață, nu vom mai pomeni greșalele trecute; iertate să fie, pe cinstea și credința noastră creștinească, într-o zi de bucurie cînd ne vine nouă Doamnă.»

Cartea aceasta o spunea pe de rost sfințitul Amfilohie, la pridvorul căpitaniei nemțești, unde era sfatul cel de obște al Cetății. Comisul cel bătrîn și starostele Nechifor clătinară din cap cu neîncredere și în semn de împotrîvire.

— Să mă ierți, sfinția ta, zise starostele, însă eu sînt ca un cal naravaș al cinstitului comis Manole...

— Noi n-avem cai naravași, se lepădă comisul.

— Ptiu, drace! atuncea numai eu îs mirțoagă cu narav în Țara Moldovei. Eu nu cred că Mihu s-a în-

dupleca. Cel ce-a răspuns dreptului cu strimbătate e lipsit de credință ; așa că logofătul va fi iar surd cînd va asculta această carte de iertare. Au mai ajuns asemenea cărți la domnia sa, și domnia sa Miha s-a temut să iasă din Liov. Cînstitul comis Manole știe mai multe decît mine. Domnia sa Miha logofătul a strigat chiar în norod vorbe împotriva stăpînului nostru și a trimes lotri, care să fure pe Catalan, harnasarul cel bătrîn al mării sale. Bună carte trimete măriia sa : glas minciunos are s-o cetească.

— Cu toate acestea, cinstite staroste Căliman, răspunse cu blîndeță arhimandritul, mai bine este pentru domnia sa logofătul Miha să se supui. Bine este și pentru țară, ca să nu mai fie acolo, în Lehia, viclenie și ponegrire. Deci zic eu că numai decît logofătul trebuie să vie să îngenunche la mila mării sale.

— Ptiu, drace ! Eu și cu cînstitul comis cunoaștem marfa, noi socotim că n-a trece prin vamă.

— Avem să vedem, întoarse răspuns sfințitul arhimandrit tot cu blîndeță. Eu am visat astă-noapte că logofătul Miha va să se înfățișeze la măriia sa.

Bătrînii se mirară de asemenea vis. Ionuț Jder asculta cu luare-aminte încercînd să pătrundă înțelesul ascuns al vorbelor arhimandritului. Simion îl împunse ușor cu cotul, fără să-l privească și fără să-i spuie nimic.

De la divanul mării sale ieșiseră boierii în ograda Cetății și-și strigau slujitorii ; unora le făceau trebuință cai înșăuați ; alții, mai grași și mai bătrîni, aveau nevoie de trăsură. Rînd pe rînd trecură, purtîndu-și cu fală straiete scumpe și toiégele. Trecu și barba înalt prea sfințitului Teoctist. Il împresurară monahi, aburcîndu-l în calească. Dumnealui Iațco Hudici în-

călecuse, închinîndu-se cuviincios cătră alți boieri care treceau. Pe obrazul lui era zîmbet. Oricît se pleca spre alții, domnia sa jupîn Iațco se socotea cel mai în putere la curtea mării sale, avînd galbini destui nu numai la așezarea sa de pe Siret, ci și la casa dumni-sale de negoț de la Cracovia. Puterea sa fiind bine cumpănită din două părți, stătea neclintită. Închinăciunile pe care le împrăștia în dreapta și în stînga erau o plăcere ascunsă a domniei sale. Această plăcere avea ca pavăză în afară zîmbetul acela subțire.

Cînd să pornească, jupîn Iațco Hudici văzu obrazuri cunoscute. Descălecă numai decît și veni la pridvor.

-- Nu poate fi pentru mine bucurie mai mare decît vederea prietinelor, zise el.

Bătrînul Manole Jder și Simion se închinară spre el.

-- Ii poftesc pe acești prietîni la mine acasă, urmă Iațco. Domniile lor vor găsi puțin la sărăcia mea ; mă voi bucura mai mult eu de domniile lor, ca de un bun scump.

-- Mă rog de iertare, jupîne, răspunse bătrînul comis ; așteptăm intrare la măriia sa.

-- N-aș îndrăzni să stăruiesc, cinstite comise, întoarse numai decît cuvînt jupîn Hudici, dacă n-aș fi auzit anume de la măriia sa că va să primească mini atît pe comișii cei tineri, cit și pe cei bătrîni.

— Dar despre staroști nu s-a auzit nimica ? se amestecă Nechifor Căliman.

— N-am auzit nimica despre staroste, zîmbi Hudici. Domnia ta ești starostele ?

— Eu sint starostele.

— Să fii sănătos. Eu am spus prietînului meu ce am auzit de la măriia sa, vorbind măriia sa așa fel ca s-ascult și eu.

— Ptiu, drace! Atuncea cum facem cu vînatul și cu peștele?

Părintele Amfilohie dădu numai decît lămurire:

— Fii liniștit, staroste. Prietinel domniei tale măria sa Ștefan-Vodă te chiamă mini, cum iese de la paracelis.

— Vra să zică tot mini?

— Precum îți spun.

— Atuncea de ce nu s-a auzit și despre staroste?

— Nu se poate ști de ce nu s-a auzit, se întoarse spre el jupîn Iațco Hudici, după ce se închină cu același zîmbet spre arhimandrit. Ai să fii îngăduitor, cinstite staroste, să iau de lingă domnia ta pe acest prietin al nostru și pe feciorul său comisul?

— Prietinel domniei tale mai are și alți feciori, mormăi nemulțămît starostele. Dinspre partea mea ia-i și pe aceia.

— Care sînt, mă rog domniei tale? întrebă Hudici, întorcîndu-se de data aceasta spre comisul Manole.

Pînă ce se deslușiră prietiniile și feciorii, mai trecu un pătrar de ceas. Părintele Amfilohie se retrase. Jupîn Hudici ieși pe poarta Cetății mîinîndu-și de dinapoi musafirii. În frunte era Ionuț; după aceea comisul cel bătrîn și cu Simion. La coadă urmau slujitorii. Era alaiul cel din urmă care ieșea de la Cetate. În acest alai, cu toate încredințările ce dădea jupîn Iațco, cel mai fericit, însă cu desăvîrșire mut, era comisul Simion Jder.

Deci, după părerea lui, întîmplările urmau să se deșire cum erau scrise.

Comisul cel bătrîn, de și nu-și însușise de la jupîneasa Ilisafra, într-un veac de om, meșteșugul bănuielilor, totuși cunoscuse în purtarea lui Iațco mai ales vorbele de bunăvoință ale măriei sale. Deaseme-

nea bătrînul cumpănise bine și bucuria feciorului său Simion. Jder cel mic nu dădea nici un semn; își flutura numai penele în vînt și din cînd în cînd dădea pîteni calului și se depărta înainte.

După ce trecură de marginea tirgului Sucevii, călăreții intrară în drumeagul Ițcanilor. Soarele dintrodată se învălui în nouri și vînt de la aslințit începu să joace. Din ziua cutremurului, la acest ceas al zilei, năvălea fără greș un vînt din munte, cu ploaie viforoasă. Ploua atît cît trebuia bălților să nu reverse și cîmpurilor goale să se umple de oglinzi. Așa era cumpăneala lui Dumnezeu după secetă. Indată după viforul de ploaie se alegea iar soarele și întinderile începeau să fumege aburi. Unde fusese iarba arsă c-o săptămînă înainte, acum începea să se frăgezzească locul în culoarea buraticului.

Punîndu-și calul în trap întins și poftind pe tovarășii săi să grăbească, jupîn Iațco Hudici se tînguia de năcazurile îndurate în anul acela.

Întăi au mers prisăcile slab, arăta domnia sa. Au căzut deasemeni multe vite. Griul a crescut numai de două palme și a rămas rar, ca barba spinului. Malaiul a dat prea puțin spor. Apoi din orz încaltea nu s-a ales nimic. Acuma au dat ploi. Nu crede omenirea că-i prea tîrziu? Are să aibă oare vreme iarba să se înliripeze?

— Cită pagubă am avut eu, dragă jupîne comise, nimeni nu poate să știe; numai unul Dumnezeu cunoaște și sfinția sa a avea îndurare să nu mă sting cu desăvîrșire.

— Sîntem în mina Celui-de-sus, răspunse bătrînul comis.

— Adevărat; păcătuim, amestecînd chibzuința noastră puțină în rînduiele sale fără greș. Așa am

grăit eu totdeauna, însă m-am plecat și m-am supus. Fiind după aceea prea mulțămît în zilele vieții mele de mila sa. Dacă vrea Domnul Dumnezeu, într-o săptămînă crește iarba pentru vite și nasc flori pentru gîzele mele. Iar dacă nu se întîmplă asta aici, apoi binevoiește Cel-prea-înalt să sporească prețurile negoțului. Socotind toate, văd că, la urma urmei, trebuie să ne mulțămim că sîntem sănătoși noi, și soția noastră, și copila noastră prea iubită.

Tocmai învăluirile de apă se îmbulzeau din urmă pe harmasarii vîntului, cînd călăreții intrară la curtea lui Iațco. Slujitorii trecură la odăile cele mici. Stăpînii se grăbiră să cerceteze masa întinsă, în sufragerie. Jupîneasă de gazdă și fiica ei au stat tupilate la camera lor, pînă ce au ieșit oaspeții în cerdac. Atunci dumneaei jupîneasă Anca s-a arătat singură, aducînd cu minile sale nuci și miere, după obiceiul casei.

Cunoscînd jupîneasă Anca pe comisul Simion, a țipat cu mirare. A pus numaidecît bunătățile pe masă dinaintea lui jupîn Iațco și a soților săi, și s-a mai mirat o dată, pocnindu-și palmele. Uitîndu-se în stînga, a cunoscut pe comisul cel bătrîn și s-a mirat iar. A vrut numaidecît, după aceea, să știe cine-i feciorașul care zîmbește.

— Ș-acesta-i feciorul domniei tale, cinstite comise, a strigat domnia sa, bătînd a treia oară din palme. Amîndoi își samănă și au pata castanie lîngă tîmplă. Poate mai ai și alții ?

— Mai am și alții, mulțămesc lui Dumnezeu, care ne-a dăruit cinci feciori, apărîndu-ne de fete.

— Of! suspînă jupîneasă Anca, noi n-avem decît fete.

— Una, jupîneasă Ancă, numai una, zîmbi Iațco.

— E destul, oltă jupîneasă.

Cu deosebită pricepere a lucrurilor lumii, comisul Manole arată vorbele înțelepciunii celei din veac, — că mai degrabă poți păzi un cîrd de iepuri, decît o fată.

Stăpînii locului se uitară unul la altul, îngăduind și ei asemenea veche învățătură.

— Dar, cinstite comise Manole, adăogi înveselit de vin jupîn Iațco, învățătura asta adevărată a ieșit mai mult din rînduiala prostimii; pe cînd noi boierii cei mari sîntem cu multă priveghere asupra copilelor noastre. Cînd am fost cu nevasta și copila noastră la Cracovia, acum doi ani, am poțit la mine la gazdă pe un astrolog iscusit care mi-a adevărit mai întăi numele copilei. După ce a știut cum o chiamă, s-a uitat în scrisorile lui și a cetit că norocul ei va fi de șapte ori cît al maicei sale. Acuma cum se cuvine să înțelegem asemenea vorbire ? Că va avea copila aceasta șapte fii și fiice ? Ori dacă eu singur am fost norocul jupîneșei Anca, — atuncea barbații Marușcăi au să fie șapte ?

Poruncește-i, cinstită jupîneasă Ancă, să vie aici, să vadă pe oaspeții noștri.

Gazda și oaspeții erau veseli. În cinstea acelei arătări măiestre, jupîn Hudici mai umpļu o dată cupele de argint.

Comisul Simion Jder se grăbi să deșarte băutura, întunecîndu-și ochii și îngălbenind la față. Jder cel mic se silea să-și crească ochii în cap, ca și cum ar fi trebuit să i se arate o stea cu coadă.

Jupîneasă Anca se întoarse :

— Zice că nu vrea să vie.

— Cum nu vrea să vie ? Cine nu vrea să vie ?

— Nu vrea să vie Marușca domniei tale !

— Foarte cu uimire ascult eu asemenea răspuns,

se cruci jupin Hudici. Ori nu grăiești domnia ta, jupineasă Ancă, ceea ce se cuvine, ori mi-am prăpădit auzul și înțelegerea în clipa aceasta.

— Ba eu grăiesc adevărul și domnia ta auzi bine.

— Cum ar fi cu puțință asemenea neascultare, jupineasă Ancă? Noi i-am dat bune învățături și mai cu samă am crescut-o în frica lui Dumnezeu și a părinților.

— Åsta e adevărul, se invoi jupineasa Anca. Toate le-ai făcut domnia ta pentru dînsa. I-ai dat nu numai învățatură, dar și invoire să se împăuneze ca fetele șleahțicilor și să se alinte. S-arată, după cum o vede toată lumea, cu frică și cu sfială și-i mai cuviincioasă decît multe copile moldovence; însă într-o clipă îi vine o încăpăținare și întoarce fruntea. Alt leac nu-i decît s-o iei de mină și s-o aduci aici domnia ta singur.

— Adevărat, oftă fericit cneazul Iațco. E copila tatei și de noi ascultă.

Jupineasa Anca își învălui foile în jurul mesei și se așeză în jilțul soțului său. Era grasă, albă și frumoasă. Comisul cel bătrîn o privi cu mare plăcere. Se auziră șoapte și pași. Pași amestecați: unii greoi, alții mărunți și ușori, ca de șoarece. I s-ar fi convenit comisului Manole să se întoarcă spre arătarea așteptată; însă domnia sa urmă a privi pe jupineasa lui Hudici, care avea o căutătură dintre cele mai ciudate spre fiica ei prea iubită. Cu acea căutătură piezișă o cerceta, ca să se încredințeze oarecum încă o dată că, pentru a se lumina cerdacul, nu era nevoie de asemenea subțirenie. Copilăria e copilărie și frumuseța se coace cu anii, își făcu în gînd socoteală comisul cel bătrîn, dînd intru totul dreptate jupinesei Anca.

O uimire la care nu se aștepta avu Jder cel mititel. Gîndul lui cel dintăi, cum dădu cu ochii de jupinița Marușca, fu să sară de-a dreptul din cerdac în ogradă, să încalece și să se tot ducă. Să alerge într-o întinsoare pînă la Timiș; să sară, să cuprindă de după gît pe jupineasa Hlisafta Jderoaia și să-i strige rîzînd: Muță dragă, a ieșit dreptatea domniei tale, ca undelemnul la fața apei.

Neîndrăznind să facă săritura, rămase locului, întorcînd ochii cătră luncile Siretului și spre scîlpirile depărtate de ape.

— Asta-i copila noastră! glăsui biruitor jupin Iațco.

— O cunoaștem, se bucură comisul Manole.

În ochii verzi ai copilei scinteia soarele. Rîdea și-i sticleau și dințișorii.

Cu toate încredințările maicii sale, nu părea încă pășinată; dar urma să se alinte.

— Pe unii dintre musafirii domniei tale nu-i cunosc, zise ea, subțirel și repede, tatălui său.

— Nu cunoști numai pe comisul cel mic Ionuț, îi dădu lămurire cneazul.

Ionuț întoarse obrazul, ca să bucure vederea jupiniței lui Iațco.

— Îmi place mai mult comisul Simion, zise ea, copilărește.

CAPITOLUL VIII

CE AU VORBIT JDERII CU MARIA SA

Cînd intrară Jderii cei tineri cu bătrînul lor în camera de taină a mării sale, găsiră numai pe sfințitul arhimandrit Amfilohie. Griji se candela de la ico-

nostas și o înprospătase cu undelemn, aprinzându-i o feștilă nouă de iască. Un fir de fum de tămîie se scria în lumina ferestrei, răsucindu-se spre bagdadie și risipind mireasmă aspră. Era într-al doilea ceas al dimineții.

Jderii se închină cãtrã arhimandrit și rămaserã în picioare, privind iconostasul de argint și celelalte lucruri scumpe ale cãmãruței. Lui Ionuț îi plăcea îndeosebi spada cea dreaptã cu mîner scump, pe care o văzuse la sãrbãtoarea Înãlțãrii de la sfînta mănãstire Neamțu. Stãtea în stînga iconostasului, priveghind oarecum și ea în ceasurile de rugãciune ale mãriei sale.

— Așteptați, le zise arhimandritul cu glas moale, fãcîndu-le un semn de liniște.

Intra soarele dimineții prin firida naltã a ferestrei. Monahul se întoarse cãtrã acea luminã, șoptind o rugãciune. Dupã ce-și isprãvi rugãciunea, oftã, rãmînînd neclintit. Jder cel mic își auzea inima bătînd. Comisul Simion avea încă în el, ca o lamurã de miere, dulceața ceasului de sarã, din ajun, cînd avusese iar lîngã sine pe copila lui Iațco. Se mișcase, vorbise și se alintase numai pentru dînsul. Gãsise prilej sã se atingã de umãrul lui, în trecere. Ii spusese și cîteva cuvinte la plecare. Unele din aceste cuvinte fuseserã auzite de toatã lumea ; altele le auzise numai el. Mai cunoscuse cîndva aceastã boalã aprigã, dar ființa lui o uitase. Acuma focul se întorsese iar. Simțînd în el nebulia, avea și spaimã și bucurie.

Bãtrînul comis rãsufãla prelung în barba-i cãrunțã, apãsat de așteptare. Totdeauna în clipa dintãii avea sfialã la vederea Domnului sãu. Fruntea aceea înaltã, pe care o cunoscuse cîndva tinãrã și seninã, acum era cãrunțitã de grijã, deasupra unor ochi care se

aspreau necontentit. Se spunea cã mãria sa rîde tot mai rar cãtrã prietînii sãi.

«Asta nu poate sã fie adevãrat», cugetã bãtrînul, în neclintirea lui, privind iconostasul. Drept în lumina candeliei lucea ca o lacrimã a umbrei fruntea încununatã de spini a Domnului Hristos. «Poate sã fie adevãrat, își rãsucea bãtrînul comis gîndurile ; poate sã fie adevãrat, pentru multe pricini care se știu și se aud. Vor mai fi fiind și altele care nu se știu.»

— La ce te gîndești, cinstite comise ? îl întrebã sfințitul Amfilohie, tot cu glas moale.

— Mã gîndesc la ce i-om fi fãcînd noi trebuințã mãriei sale... îngînã bãtrînul.

Arhimandritul îl înșepã cu ochii, urmînd a zîmbi :

— Nu te gîndești la asta, cinstite comise Manole.

— Poate mã gîndesc la nacazurile mãriei sale, mãrturisi bãtrînul.

Arhimandritul îl binecuvîntã :

— Fericit barbat în gura cãruia nu este viclenie, cum se spune în Psalmi. Cinstite comise Manole, domnia ta cetești bine de și nu cunoști meșteșugul cãrții. S-a dat de mult poruncã voievozilor : cã cel ce vrea sã fie mai mare peste alții, sã fie sluga tuturor. Prostimea credea la Bizanț cã împãratul sãu nu face alta decît mînincã și doarme. Iar boierii noștri, care sînt destul de ageri, cred cã luminãția sa îi ceartã cu urã. Adevãrat cã fagure de miere sînt cuvintele bune și dulceața lor e tãmãduirea sufletelor ; dar stãpînitorului, pe lîngã limbã dulce, i s-a dat și sabie.

Simion Jder își scuturã fruntea și încercã sã aibã luare-aminte. Vorbele înțelepților sînt întrucîtva încurcate, își fãcea el socotealã în sine.

Mãria sa are nevoie de slujba noastrã, se deslușea Ionuț Jder, destupîndu-și bine urechile.

Bătrîmul Jder îndrăzni să-și dea iarăși părerea :

— Pe cît se vede, toată lumea e ascultătoare de porunciile mării sale.

— Care porunci ? întrebă arhimandritul, întorcînd numai urechea ca s-asculte răspunsul.

— Măria sa a făcut rînduială în țară, urmă comi-sul Manole ; fiecare trăiește la locul său în pace. Au fost tăiați lotrii și s-au liniștit drumurile ; neguțătorii nu mai au de nicăieri sminteală. Iar dregătorii dom-nești sînt mai puțin grași decît înainte vreme, avînd ceva mai multă trudă. Porunci tari au ieșit de la măria sa ca fiecare sat să-și grijească iazul său ; și la fiecare opust de iaz să fie moară. Deasemenea nu s-a îngăduit unei obște să n-aibă biserică întru care să se închine lui Dumnezeu. Și fiecare obște să aibă prisacă ; să învețe munca de la albine și să agoni-sească ceară pentru făcliile sfintelor slujbe.

Măria sa poate avea mulțămire.

— Așa este, i se poate spune cu dreptate : Pri-mește, măria ta, ale tale dintru ale tale !

Părintele arhimandrit oftă.

«Ce vrea să spună acest popă ?» se năcăjea să în-țelegea comișul Manole.

Călugărul păstră tăcere un timp ; după aceea se dădu la o parte, lăsînd iarăși să se vadă sub lucirea candelor trupul sfîntului Izbăvitor, pe cruce.

— Adevăr zic ție, bătrînule, șopti el, omul nu tră-iește numai cu pîne.

Ii privi dintrodată pe tustrei Jderii, cu ochii ume-ziți și fierbinți. Parcă ar fi vrut să pătrundă în inima lor.

Urmă cu alt glas, mai ridicat :

— Nu știu dacă aveți să înțelegeți domniile voas-tre ce vreau să spun eu. Oare Dumnezeu s-a întrupat

și s-a răstignit, ca să ne umilăm noi întru imbielșu-gare ? Dumnezeu și stăpîn a toate fiind, de ce s-a jert-fit ? Au n-ați auzit domniile voastre că Ierusalimul e spurcat de ismailiteni ? Au nu știți că Cetatea Im-părăției stă sub sabia păgînului ? Bisericele creștină-tății nu mai sînt. Din aurul slintelor odoare, meșterii de la Cazangilar-Cearși au bătut budă, unde se scir-năvește Mehmet-Sultan. Vai nouă ! A spus un înțe-lept de la Solunt că se vor adevăra vorbele din Apo-calipsis : vor veni zilele acelea cînd vor căuta oamenii moartea și nu o vor afla ! Acel înțelept de la Solunt a dovedit că în numele lui Mehmet se cuprinde numă-rul lui Antihrist. Și anii cînd a ieșit el la lume, și cînd a bătut el războaiele sale, și cînd a detunat Țarigradu-l, toți acei ani răspund la numărul lui Antihrist. Numărul lui este 666 ; deci e fără credință, fără lege și fără hodină. Demonul se desfătează spurcînd cu-vîntul, despre care a spus sfîntul Ioan Evanghelistul că este Dumnezeu. Iar noi, după ce a pus măria sa Ștefan-Vodă rînduială în țara aceasta și și-a tocmît oștile, să ne învălim în seul nostru și să ne plecăm în culeușul nostru ca necuvîntătoarele ? Asta n-au înțeles unii dintre boieri, care-și ascut limbile în taină împotriva mării sale ; n-au înțeles că Ștefan-Vodă are de la Dumnezeu o rînduială. Măria sa singur a cunoscut-o în inima sa ; deci Dumnezeu l-a ales ostaș al său.

Ionuț Păr-Negru se simți mic și-și înghiți lacrimile. Ceilalți doi Jderi se ținură cu tărie, strîngînd din fălci, dar bîntuiți înlăuntrul lor de mare cutremur.

Sfînțitul Amfilohie își lăsă barba căruntă și săracă în piept cu obidă și-și frămîntă mîinile uscate cu de-gete ca de vreascuri. Nu mai voia să încredințeze pe nimeni ; era ca într-un ceas al desnădejzii sale.

— Eu umilitul Amfilohie, șopti el ca pentru sine, doresc să nu fi fost însemnat niciodată în stele ceasul întru care m-am născut. Am cunoscut Țarigradul, desfătarea lumii, și am învățat la curtea cea veche a Împărăției, la Vlaherne, și la Sfânta Patriarhie. Am privit minunile lumii — bisericile împărătești și nu le-am uitat. Și am plîns în aceste sfinte lăcașuri, împreună cu frații și cuvioși părinți, Sfântul Mormînt cotropit de limbi păgîne și am visat izbăvitori ca acei care au mai fost odată. S-au sculat cîndva luptători ai crucii și au venit asupra Răsăritului ca puhoaiete. Au sprijinit oștile Împăratului și au mers de au bătut Cetatea Antiohia. Acolo la Cetatea Antiohia s-a aflat, în pămînt îngropată, crucea răstignirii Domnului Isus, și, ridicînd acea cruce, oștile creștinătății au cunoscut în ele puterea lui Dumnezeu, spulberînd pe ismailiteni. Atunci s-au arătat în nouri arhangheli cu trîmbiți, amenințînd asupra Cetății Ierusalimului. Deci oștile creștinătății au dobîndit atunci Mormîntul Sfînt. După aceea desfătările lumii făcîndu-i pe toți să uite ceea ce nu trebuie să uităm nici într-o clipă a vieții noastre, și domnii și prostimea s-au întors iar cătră ticălosul lor trup, uitînd cuvîntul; prin această viclenie a lui Belzebut s-au prăpădit iar și Ierusalimul, și cetățile. Necredincioșii au cutezat să surpe și Împărăția.

Toate s-au lăcut, ca să ne vie a treia oară desăvîrșirea înțelegerii. Căci au fost și puhoaietele lui Han Ghinghis care au bătut asupra noastră și asupra legii lui Hristos. Demonul n-are numai o înfățișare și numai un nume. Deci cînd au venit hoardele potopînd și s-au suît în munte la locul unde era baștina voievozilor, s-au înspăimîntat acei voievozi bătrîni și au căutat sfat la luptătorii Sfîntului Ioan, care erau călugări nemți cu arme, apărînd această margine a lumii.

Atunci au ieșit voievozii de la munte la cîmpie, avînd legămint să fie luptători pentru cruce.

Răutățile vremurilor au împuținat sufletul oamenilor și mai mult, învrăjbind și pe creștini unii cu alții. Iar acum Dumnezeu vrea ca vrăjbele să se curme și creștinii să-și aducă aminte de Mormîntul Sfînt și de Cetatea Împăraților. Deci precum se lămurește în cuptor aurul și argintul, așa s-a ales în inima mării sale, prin voința lui Dumnezeu, gîndul cel bun. Bieșugul vieții nimic nu înșamnă. Măria sa vrea să agonisească Adevărului, adică lui Hristos.

Monahul suspină cu lacrimi, ca și cum se socotea singur. Bătu metanie sub candelă, și-și umili fruntea, lovînd-o de pardoseala chiliei. Apoi se opri neclintit, în genunchi.

În aceeași înlemnire stăteau și Jderii.

Lucirea soarelui se stînsese; un nour astupă firida ferestrei. Chilia se umbri. Simion Jder tresări: băgă de samă în laturea stîngă a iconostasului chipul Maicei Domnului plîngînd. Pruncul Isus zîmbea în brațele sale; iar prea curata Fecioară plîngea. Tulburat pînă în adînc, își furișă privirile spre părintele său și spre Ionuț. În aceeași clipă văzură și aceștia plîngerea Maicei Domnului și se spăimîntară. Se uitară tustrei unul la altul, apoi iarăși se întoarseră spre minune. Luci iarăși soarele în fereastră; sfînta Fecioară îi privi înșenînată.

Sfînțitul arhimandrit Amfilohie părea că-i uitase. Însă nu-i uitase. Veni cătră ei.

— Prietinelor și fraților, zise el cu voce moale, ca după o trudă. Ascultați ce am să vă spun, înainte de a veni măria sa aici. După ce-a veni măria sa, eu nu mai pot spune nimic. De doisprezece ani am venit aici de la Sfîntul Aton și m-am plecat la mila mării

sale. Înainte de a fi duhovnicul său, am priceput gândul cel din adînc al mării sale. Pe urmă am aflat de legăminte și de jurăminte; gândul a fost dintru început statornic în măriă sa. Toate au mers bine cu voia lui Dumnezeu și măriă sa și-a întemeiat oștile.

Au prins a umbla vorbe și cărți la crai și împărați, ca să se ridice iarăși crucea împotriva înturericului. Deci după unele izbinzi pe care Dumnezeu a binevoit a le îngădui mării sale, Vodă a început a-și face gătire. Precum se știe, măriă sa va păși întâi asupra Radului-Vodă, ca să scoată această domnie de sub puterea lui Mehmet-Sultan. Îndată ce săvîrșește măriă sa această faptă, se mișcă împărații și craii. Iată că, înainte de a săvîrși fapta pe care i-o poruncește Dumnezeu, măriă sa trebuie să supuie lui Dimcea gealat capetele unor boieri ai săi de frunte.

Bătrînul Manole Jder se miră cu înfricoșare.

— Asta este? Jupînesele noastre, care știu toate, spun altceva.

— Cinstite comise Manole, zîmbi călugărul; în țara asta muierile grăiesc cam mult: și la botezuri, și la nunți, și la înmormîntări.

— Și la înmormîntări... încuviință comisul Manole. Pe urmă se tulbură deodată și nu-și mai urmă cuvîntul.

Arhimandritul își ascuți iar privirile.

— Să nu socotiți domniile voastre că, dintre ciți boieri sînt în Țara Moldovei, Vodă s-a gîndit la domniile voastre, ca să vă aleagă anume, iar eu să vin și să lămuresc toate cite am lămurit. Taina asta a început a se vădi de mult și eu m-am ostenit a o lămuri multor boieri ai mării sale. Măriă sa însuși a mărturisit în fața lui Dumnezeu și cu jurămintul această înfricoșată taină a domniei sale; căci măriă sa are pe-

cele pe brațul său drept și legămint sfînt; dar boierii se dovedesc tot așa de ușuratici, ca și mișcii. De doi ani poate ați băgat de samă pe obrazul și pe fruntea mării sale o grijă, ca și cum l-ar roade o otravă. De multe ori stă la îndoială de sine însuși, împovărîndu-și inima, din pricina lumeștilor greșale ce a săvîrșit ca o ființă de carne și sînge. Îndoiala mării sale vine mai ales de la acești boieri umflați de seu care s-au destrabalat douăzeci și cinci de ani de cînd s-au tăiat și s-au prigonit feciorii și nepoții lui Alexandru-Vodă Bătrînul. Aceea a fost viața desmierdată a boierilor, cînd n-au avut stăpîn. Atuncea au învățat să se îndestuleze și să nedreptățească, uitînd de sufletul lor. Puține case ale dreptilor au rămas pe acest pămînt. De trei ani, de cînd îl văd pe măriă sa înveninat de răutate și bîntuit de îndoială, am început să pîndesc pe cei puțini și buni, alegîndu-i. Am găsit și între cei bătrîni, să nu te superi, cinstite comise Manole, dar am găsit mai mult între boierii cei tineri. S-a iscat tulburare din pricina asta între corbii cei vechi, dar măriă sa mă îndeamnă să aleg înainte griul de neghină. Nu te-ai supărat, comise Manole?

— Nu m-am supărat; eu slujesc cu dreptate pe luminăția sa Ștefan-Vodă. Să mărturisească și acești feciorii ai noștri.

Feciorii nu găsiră cuvinte; sărutară mina părintelui Amfilohie, mulțămîndu-i astfel că i-a ales și pe ei pentru slujba mării sale.

— Deci am început a pîndi, a căuta și a alege dreptii tineri și oșteni buni pentru măriă sa. Am înțeles că trebuie să se săvîrșească și altceva, pentru liniștea mării sale. Deci, fiind Petru Aron-Vodă pribeag și fugar în Secuime, a putut fi ademenit și prins, ca să-i cadă capul, și să nu mai fie alt os de voievod,

trăitor lingă hotarul țării. S-a făcut așa și am văzut că-i bine. Mai sint unii boieri mari pribege la Ieși. Poate va binevoi măria sa să vă vorbească de dinșii. Eu am s-ascult, să văd ce aveți să răspundeți domniile voastre. Are să vă poruncească măria sa și altele.

Sfirșitul acestei vorbiri, cuviosul Amfilohie îl înșiră cu grabă. Urechea sfinției sale era ațintită și în afară și simțise obișnuitul zvon al apropierii lui Vodă prin gangurile palatului.

Se auzea lișiitul de pași al copiilor de casă. Străjile bătură în lespezile de piatră cu mănunchiurile suliților. Un aprod deschise de afară ușa de stejar.

Măria sa părea mai senin la față. Poate dormise bine; ori poate, după cit îndrăznea să-și inchipuie Ionuț, se bucura de vederea acestor slujitori ai săi.

Măria sa purta strai ușor de postav cafeniu și încălțări de cordovan de un roș stins. Era cu capul gol. Pe piept îi atirna o cruciuliță de aur c-un Hristos subțire tăiat în piatră de onix. Era cel dintâi dar de la Doamna Maria, rămășiță din comorile împăraților Comneni.

Jderii ingenunchiară și sărutară mina dreaptă a măriei sale, apoi se ridicară și se traseră în laturea ușii.

Vodă se așeză în jilț și-i privi cu asprime. Sfințitul Amfilohie se închină smerit cu minile pe piept și făcu doi pași spre ieșire, umblind pieziș, cu fața întoarsă spre măria sa.

— Rămii aici, sfinte părinte, porunci Domnul.

Amfilohie Șendrea se întoarse la locul său, lângă iconostas. Atunci măria sa vorbi și întrebă:

— Știe acest boier bătrîn, prietinel nostru, de ce am chemat la mine pe coconii săi?

— Știe că luminăția ta i-ai chemat la slujba Celății și se bucură.

Domnul zimbi și încuviință, întorcindu-și obrazul spre comis.

— Avem nevoie de oșteni buni, cinstite comise Manole.

— Măria ta, răspunse Jder bătrînul, acești feciori ai noștri nu s-au născut pentru altceva.

— Ai rostit vorbe plăcute pentru urechile noastre, cinstite comise și prietine, zise măria sa. Vine o vreme cînd domnia noastră cerem oameni vrednici și fără frică. Dumnezeu ne poruncește să fim gata pentru războiul sfînt. Nu putem primi lingă noi decît barbați fără șovăire. Pe lingă alții, vor fi și acești feciori ai domniei tale. I-am judecat bine; mai ales în sama lor ne încredințăm domnia noastră viața.

— Slăvite stăpine, cit va fi într-inșii suflare, poți fi fără grijă.

Vodă încuviință, plăcîndu-i iar vorbele bătrînului.

Simion Jder avea întinsă în ființa lui ca o coardă de suferință. Ar fi vrut să mărturisească și el o robie a credinții lui, însă vorbele se descîntau în el, fără răsunset în afară. Jder cel mic, însă, își găsi iar ascuțișul limbii sale și-și holbă ochii, poftind să vorbească, dar neîndrăznind.

— Ionuț Păr-Negru vrea să ne spuie ceva... băgă de samă măria sa, zimbind.

— Slăvite stăpine, se hotări Jder cel mic să-și apere prietînii; ai binevoit să chemi sub lumina măriei tale și pe doi vinători, feciorii starostelui Căliman. Au sosit și ei și așteaptă îndurarea luminăției tale. Vrednici sînt; mai cu samă tari de virtute, cum nu se află alți barbați între uoroadele măriei tale.

— Pare că i-am chemat și pe dinșii, într-adevăr. Chematu-i-ai și pe dinșii, sfințite părinte Amfilohie ?

— I-am chemat, stăpîne. Puțințel mai înainte pentru dinșii am vrut să ies : căci știu că se întristează, rezemîndu-se de zidul palatului.

Ionuț rise :

— Mărite stăpîne, dacă s-a supara unul din ei, se opinteste cu umărul și dă jos zidurile.

— Care-i acela, meștere Ionuț ?

— Acela-i Onofrei, Sfarmă-Piatră, măria ta. Pe celalalt îl chiamă Samoilă Strimbă-Lemne.

Măria sa binevoi să ridă. Sfințitul arhimandrit ieși din chilie ca să caute pe Călimani.

În curînd îi aduse la ușă. Acolo-i opri și le dădu sfat :

— Băgați de samă, feciorilor, le spuse sfinția sa ; cum intrați în chilie la măria sa, să nu uitați : să vă puneți în genunchi și să-i pupați cinstita dreaptă.

Amîndoi încuviințară mormăind asemenea sfat și-și plecară frunțile, ca să împungă în ușă. Aprodul deschise. Ei stătură la indoială.

— Intrați ! îi indemnă Amfilohie Șendrea.

Cum intrară, amîndoi dădură cu ochii de iconostas și-și făcură grăbit cruce. Ridicînd ochii în stînga, văzură pe prietînul lor Jder și simțiră în ei puterea îndrăzelii.

— Jupîne Ionuț, unde-i măria sa ? întrebă Onofrei.

— Aicea-i măria sa.

Ei își cîrniră nasurile la dreapta și văzură pe măria sa în jilț. Stătură în cumpănă o clipă, neștiind bine cum să facă. Se lăsară în genunchi ; dușameaua chiliei se cutremură. I se părea lui Samoilă că Vodă-i cam departe de ei. Înlînse mîna ca să tragă jilțul mai încoace. Înțelepciunea lui Onofrei îi dădu însă mai

bună învățătură. Sfarmă-Piatră se țirii în genunchi spre jilț și Samoilă îl urmă.

— Ascultați, vrednicilor slujitori ai noștri, le zise Vodă ; voi sinteți cel mai bun dar pe care mi l-a putut face starostele Nechifor.

— Starostele Nechifor e tata nostru... băgă de samă Onofrei.

Jderii îi făcură semne să tacă.

— Nu mai spun nimica, mormăi el.

Vodă le porunci să se ridice și-i așteptă să se aline. După aceea se îndreptă spre comisul Manole.

— Cinstite comise, ascultă dorința domniei mele și priveghează să se îndeplinească. De astăzi într-o săptămînă, adică vineri 11 septembrie, dorim să ieșim sub muntele Ceahlău, la vînătoare de bouri. Starostele Căliman, precum i-am poruncit, va fi la Hangu de joi sara, cu cîinii și cu zece vînători bătrîni ai săi. Vom fi și noi acolo joi sara, cu puțini boieri ai noștri... Ne vor însoți acești slujitori de credință, care se află de față. Vineri în ziuă, starostele Nechifor va impresura urmele, — după aceea noi vom intra cu vînătorii și cîinii. Vom vedea atunci unde facem popasul de amiază.

Comisul Manole se mîră :

— Să fie bouri sub Ceahlău ?

— Tot așa s-a mirat și Căliman starostele... zimbî măria sa.

Onofrei ridică fruntea :

— Este unul ; dar pe acela nu l-a putut prinde nimeni de-un vac de om.

— L-om prinde noi, hotări Vodă.

Onofrei își înclină fruntea. El era de altă părere ; însă, dacă Vodă zice într-un fel, nu se cuvîne nimănui pe lumea asta să se împotrivescă.

— Mai am ceva, grăi înălțimea sa Domnul, privind cu zîmbet pe cei doi frați Jderi. Ascultă domnia ta, comise Simioane, și dă-mi o deslegare.

— Ascult, stăpîne, tresări Simion Jder.

— Ieri, precum se știe, urmă Vodă, am trimis o carte de iertare boierului nostru Mihi, care se află pribeg la Liov. De cincisprezece ani stă domnia sa în pribegie. De două ori l-am cerut Craiului; de două ori i-am mai trimis cărți de iertare. Nici Craiul nu mi l-a dat. Nici Mihi nu s-a supus. Acuma îl iertăm a treia oară și-l poftim iar. Multe supărări am avut noi pentru uneltirile care s-au săvîrșit la vecinii noștri craii, de cătră unii voievozi și boieri pribegi. Poftim ca uneltirile să steie. Pribegii să se întoarcă la baștina lor. Căci mină ori poimînă va binevoi Dumnezeu să arate semn, pentru începutul războiului creștinătății. Domnia ta ce socotești?

— Eu socot, Doamne, că la porunca mării tale toată suflarea trebuie să se inchine.

— Deci crezi domnia ta, comise Simioane, că boierul Mihi se va întoarce?

Simion făcu.

— Sfinția ta ce crezi, părinte Amfilohie?

— Dacă-mi îngăduie luminăția ta să spun adevărul, eu socot că dumnealui logofătul Mihi n-are să deie răspuns bun nici de data asta.

— Iar gîndul domniei tale care-i, cinștite comise Manole?

— Eu îl cunosc pe logofătul Mihi ca boier trufaș și îndărătnic, măria ta. Nici eu nu cred c-are să se întoarcă.

Jder cel mic se frămîntă, cerînd cu ochii holbați îngăduire să vorbească și el. Simion Jder îl opri punîndu-mîna pe umăr, după care se răsuci înspre Vodă:

— Cer îngăduință, Doamne, să spun ce credem noi — eu și cu fratele meu Ionuț.

— Ingăduit îți este, comise Simioane.

— Noi socotim, slăvite stăpîne, că domnia sa logofătul Mihi va veni să ingenunche la mila mării tale.

Vodă înălță sprincenele, privind într-o parte. Acolo unde privea măria sa, nu se afla logofătul Mihi.

— Are să vie să stea acolo, unde poștești măria ta, întări Simion Jder.

— Cînd s-ar putea întîmpla asta, comise? Poate după nunta domnească?

Simion își plecă fruntea. Ionuț rînji singur, înturînd fruntea spre ungherul chiliei.

CAPITOLUL IX

VINĂTOARE DOMNEASCA ȘI BOURUL CEL TARE DE LA IZVORUL ALB

Măria sa porni pe neașteptate de la Suceava, numai cu vînătorii săi și cu slujitori, lăsînd portar al Cetății pe boierul său cel nou Hărman. Siimienii care ieșiseră de la odăile lor în urma Domnului, în număr de două sute, erau sub puterea lui Simion Jder postelnic nou al doilea. O samă din vînătorii starostelui erau duși înainte. Deasemeni răsășii din trei ținuturi încălecaseră ca să vie întru întîmpinarea mării sale la Pipirig. Acest alai petrecu Domnia pînă în valea Largului, de unde se vede ridicîndu-se pieptiș în nouri muntele Pătru-Vodă. Din acel loc pîlcurile de răsăși cu căpitanii lor se desfăcură în două: unii apucară pe albia Bistriței la deal, descălecînd la Borca; alții coborîră pe albia Bistriței la vale, făcînd popas la Călugăreni, lîngă Piatra Diavolului.

Copiii de casă întinseră masă de prînz în Poienița Mînzului sub culmea lui Pătru. Acolo, lîngă revărsarea brazilor și treptele puhoaielor, se împrăștiaseră grohotișuri: unele, în chip de lespezi, de mult se înteleniseră. În jurul lor răsăreau ici-colo din țărîna săracă brîndușe, florile brumei. Erau cele din urmă podobe ale toamnei; cupele lor, în care nu venea să se adape nici o gîză, aveau albăstrimea palidă a cerului. În poiană era pace; deasupra sunau șuete; mestecenii și cireșii însemnau pe luncă pete de aur vechi și aramă.

Ciobanii din acel munte dobîndiseră voie de la măria sa ca să se înfățișeze și să închine brînză în bărbînțe și bărbăcuți grași. Vodă îi primi între acele grohotișuri și flori ale brumei.

Erau opt stăpîni de turme, cu cîte un strungar în urma fiecăruia. Fiecare din acești feciori aducea de căpăstru un asin, pe samarul căruia se afla așezat ploconul. La patruzeci de pași, în marginea poieniții, stăpînii de turme îngenunchiară și-și descoperiră pletele, punînd deoparte la pămînt căciulile de berbece. Îngenunchiară și feciorii. Numai asinii stătură în picioare; cîțiva din ei începură să zbiere din surle, cu mare uimire. Locul era plin de slujitori și vînători domnești; așa mulțime nu se văzuse niciodinioară în acea parte de lume.

Măria sa trimese poruncă stăpînilor de turme să se apropie. Ei își lăsară căciulile în iarbă, ca să vie măgărușii să le miroase, și înaintară la Domnie cu capetele goale, îngenunchind iar.

— Vă mulțămim pentru darul domniilor voastre, zise Vodă.

Starostele lor îndrăzni să răspundă, ridicînd fruntea:

— Poftim sănătate luminăției tale, Doamne; și să guști măria ta din fructul oilor noastre. Noi facem aici o brînză care se chiamă domnească; dar nu știm dacă ajunge pînă la Cetatea mării tale. Noi socotim așa, slăvite Doamne, că de la munte și pînă la Cetatea luminăției tale, se găsesc mulți cloncani care o ciugulesc.

Vodă zîmbi de asemenea îndrăzneală și pofti să i se desfacă, pe lespede de dinaintea sa, o bărbînță. Copiii de casă se repeziră bătîndu-se în capete spre măgăruși. Aceștia se smunciră cu spaimă din căpestre și se suiră pe rîpi ciocănind repede din copite. Oierii răcniră, din genunchi, cum se aflau, cătră strungari, cum să facă să prindă asinii, împresurîndu-i.

Bărbînța fu adusă și desfăcută. Vodă luă cu două degete și gustă.

— Ia mai multă, măria ta, îl îndemnă unul dintre munteni.

Măria sa gustă și a doua oară.

— Într-adevăr, se învoi Domnul, brînză asta e mai bună decît orișicare pe lume.

— S-o ospătezi sănătos, slăvite Doamne, se bucurară oierii.

Măria sa porunci stolnicului său să sloboadă acelor stăpîni o bute de vin, ca s-o beie cu soții și să cînte întru slava sa.

Oierii se bucurară a doua oară.

— Aveți nevoie de ceva, domnilor și fraților? îi ispiti Vodă.

— Nu; căci ne-am îndestulat de bună-voia mării tale. Avem destulă lărgime aici de la un uncheș al mării tale, de la carele am și dat muntelui nume Pătru-Vodă.

Copiii de casă slujeau masa ; vînătorii hrăneau focul din preajmă cu trunchiuri întregi.

— Am înțeles, slăvite Doamne, îndrăzni iarăși unul dintre oieri, că măria ta te duci în petrecere de vînătoare. Se află și aicea la noi destule fiare. În vara asta au ieșit împotriva noastră, cu război, niște urși. Ne-am hărțuit noi cu dinșii o vreme, pînă ce-au trîntit pe Dominte într-o ripă. Dacă nu știi măria ta, apoi află că Dominte e baciul meu cel mai bătrîn. După ce l-au trîntit, el s-a sculat din ripă și s-a suit iar la război. Apoi i-am lăsat să ieie cîte-o oaie și după aceea i-am alungat cu cîinii și cu parii.

— Sînt și bouri ? întrebă măria sa.

— Sînt. Au ei niște locuri unde hălăduiesc și nu-i tulbură nimeni ; însă măriei tale trebuie să deie dijmă, — fiind luminăția ta stăpîn și al omului și al dobitoacului.

După ce alaiul purcese din nou și ieși iarăși la lărgime, măria sa văzu piclă asupra muntelui celui mare. Cînd se porunci al doilea popas, la asfințitul soarelui, picla se lăsă pe poalele Ceahlăului și piscul rămase în lumină nins, dincolo de lume și singur ca o clopotniță a lui Dumnezeu. Starostele Căliman ieșise în calea măriei sale, călăuzindu-l deodată într-o pustietate. Erau în niște poieni ascunse sub zidăriile prăpăstiilor, unde bătea cu putere, ca o vilvoare de pojar, asfințitul.

Siimenii apucară intrările locului, împinzind străji. Măria sa trecu numai cu cei opt vînători vechi ai starostelui, cu însuși Căliman și feciorii lui și cu Jderii cei tineri, într-un afund mai adînc al singurătății. Cînd se opriră și descălecară, sosi din urmă și sfințitul Amfilohie Șendrea.

Incepea să scadă lumina.

Arhimandritul alese loc curat la marginea izvorului ce se prelingea din stîncă și desfăcu iconostasul. Dădu sunet dintr-o simandă mică de aramă, bătînd în ea ca într-o toacă și începu slujba de sară. Cum ingenunche măria sa în fața imaginilor sfinte, se auzi în munte, undeva departe, o toacă de lemn răspunzînd simandrei. Vodă o ascultă cu luare-amînte ca pe o cîntare a singurătății. După aceea se sculă din rugăciune și veni la foc. Indată vînătorii se mișcară, ca să pregătească palatul de noapte al Domniei.

După rînduiala oamenilor de pădure, cea dintăi grijă a popasului e focul. Deci dăduseră la pămînt cu topoarele, în marginea poienii, carpeni și fagi. Nici-odată lemnul acesta n-a avut altfel de întrebuintare în munte : vilvătăile și jarul carpănului și fagului au o putere tot așa de mare ca a soarelui în dricul verii. Oamenii starostelui chibzuiră întăi o temelie de trunchi bătrîn ; după aceea clădiră cu meșteșug un jertfelnic de trupuri tinere. Apoi zbătură cu amnarele în cremene, aprinzînd sori mici în vîrfuri de iască ; suflară puterea aceasta în uscăciune de cetină și mușchi, așezînd-o sub jertfelnic ; vîntul învălui deodată vilvătăile, desfăcîndu-le în limbi aprige.

Starostele Căliman alese locul de hodină al Domniei la un molid, într-o apropiere potrivită a flacărilor. Ințăi făcu semnul crucii în scoarță cu toporul, ca să îndepărteze nesomnul, apoi potrivi culmea colibei, pe care ceilalți vînători sprijiniră laturile. Cu solzi de cetini alcătuiră acoperișul. Subt adăpost clădiră așternut gros dintr-aceleași clomburele de brad subpuse treptat. Zviră deasupra poclăzi. Vodă se așeză în dogoarea luminii în deschizătura colibei. În partea cealaltă a focului se rînduiră vînătorii măriei sale, desfăcînd de pe ei cojoacele și prăjindu-se cînd pe-o

parte, cind pe alta. Boierii și sfințitul arhimandrit se așezară într-o lature a colibeii mării sale, unde-i ajungea fumul și-i șfichiuiuau cîteodată și flacărele. Măria sa nu-i băga în samă, cufundat dintrodată în gînduri.

Intr-un tîrziu, măria sa chemă pe lîngă sine pe starostele Nechifor. Intr-această clipă vînătorii se mișcară, sporind năprasnic pojarul.

— Cinstite staroste Căliman, întrebă Vodă, ce răspuns ai de la oamenii domniei tale ?

— Măria ta, răspunse bătrînul stînd cinchit lîngă stăpînul său ; am eu doi vînători bătrîni cunoscători de bouri. Am umblat ast'diminează împresurînd locurile pînă la culme. Am găsit urme la niște hoști. În acele gloduri se vedeau însemnate copite de bour tare alungînd două vaci. Altă urmă de taur, în acea parte de munte, nu s-a aflat. Alți vînători au găsit în partea Bistriței, drept cînd a stat soarele la amiază, un buluc de șase tineri, care se jucau într-o poiană. Vor fi fiind și alții, dar nu cutează să vie într-această singurătate, unde stăpînește bătrînul. Socoteala noastră este, pe cit înțeleg, să-l urmărim pe acesta. Eu îl cunosc de mult.

Voievodul asculta în tăcere, cu fruntea plecată.

— De cînd, staroste Căliman ?

— Măria ta, eu îl știu de cînd eram ca acești feciori ai mei. Și eu m-am spăriat ca și dinșii, cînd mi s-a arătat întăia oară. Ptiu, drace !

— Cîți ani sînt de-atuncea ?

— Intîmplarea asta am avut-o, măria ta, în domnia lui Alexandru-Vodă Bătrînul. Părintele meu m-a mînat la munte să cercetez turmele, cum am mînat și eu pe Onofrei și pe Samoilă. Intr-o zi, m-a apucat un vîrtej de ploaie și m-am oploșit subț o stîncă. Cînd a

conținut ploaia, am rămas în nour și nu mi-am mai putut cunoaște drumul. Cu toate acestea, fiind asupra serii și temîndu-mă să nu mă apuce noaptea, am ieșit din locul meu, căutînd calea spre stîncă. Am umblat o vreme, pînă ce s-au mișcat nourii de deasupra mea. Atuncea m-am aflat într-un loc cu desăvîrșire necunoscut. Nu-l văzusem niciodată. Eram la un prag, deasupra prăpăstiilor. Am ocolit pe după niște desigurii, mi-am căutat calea înapoi ; n-am mai găsit-o. Era încă lumină cînd, dintrodată, am auzit pufnind și mugind. M-am lipit sub jnepeni. Bourul s-a oprit scurmînd pămîntul cu copitele de dinainte ; după aceea a împuns cu coarnele în desime lîngă mine, a făcut o săritură, și i-am auzit duduul umbletului la vale.

După ce s-a alinat în mine groaza acelei arătări... Măria ta, era un bour mare cum nu s-a mai văzut niciodată. Cînd a slobozit muget, am băgat de samă cum i se zbate într-o parte limba neagră. Era alb. După ce s-a alinat în mine groaza acelei arătări, am intrat pe urma lui, unde rupsese desimea cu coarnele. Cum am răzbit prin desime, am găsit alt prag. Bourul sărise de-a dreptul peste rîpă, însă eu am aflat trecere, cotînd pe o muche îngustă. Atuncea am văzut în stînga schitul de sub Duruitoare. Mi s-a părut că trece într-acolo și-o potecă. N-am putut întîrzia : am dat iar de urme și am umblat la vale, pînă ce am cunoscut locurile.

— Domnia ta crezi că bourul e tot acela ?

— Ptiu, drace ! Asta-i numaidecît. Deasemeni feciorii mei l-au văzut. Și ei spun că-i tot el. Bourii ceilalți sînt murgii ; acesta e alb.

Vodă ridică fruntea în lumină. Chemă pe staroste mai aproape.

— Adevărat să fie ce se spune, staroste Căliman, că bourul acela are stăpîn ?

— Măria ta, n-am deslegare să vorbesc ; e cu primejdie.

— Te desleagă părintele arhimandrit.

— Dacă părintele arhimandrit mă desleagă și amenință cu aghiasmă asupra pustiei, atunce aș putea să grăiesc, — poruncindu-mi și luminăția ta.

Părintele arhimandrit veni la staroste, apăsindu-și mina pe fruntea lui și dindu-i deslegare. Apoi căută lângă iconostas, în laturea colibei, apă sfințită, și stropi în patru vînturi binecuvîntînd.

Starostele se așeză la pămînt oftînd, cîrnind cu teamă nasul spre măria sa.

— Măria ta, acest bour alb ar fi fiind al Lui.

— Al cui anume ?

— Al Lui, măria ta. M-a deslegat părintele arhimandrit, însă nu cutez, ca să nu-mi amorțească limba.

Părintele Amfilohie îi înlesni lămurirea :

— Măria ta, zise arhimandritul, starostele socoate că stăpînul bourului e Demonul, adică un vrăjitor. Bătrînii de demult l-au înfricoșat pe domnia sa ; iar domnia sa crede că acesta e un legămînt ca să nu grăiască ; și a poruncit și feciorilor domniei sale să tacă.

— Intocmai așa este ; ptiu, drace ! răsuflă cu greutate starostele Nechifor. A fost obicei să lăsăm, noi stăpînii de oi, tain într-o ocnită a muntelui, în dosul schitului de sub Duruitoare. Așa s-a urmat pînă acum. Bourul vine, ia darul și-l duce la peștera unde acel vrăjitor ar fi sălășluind. Dacă n-am face așa, s-ar isca asupra oilor o primejdie de vîrtejuri, ori o boală.

— Din vremuri mai vechi, a rămas cunoștință că la peșteră s-ar fi adăpostind un părinte schivnic.

— Măria ta, noi am știut altfel. Dacă ar fi fost un sfînt schivnic, l-ar fi văzut unii. Așa, noi numai l-am auzit cîteodată strigînd și am văzut bourul. I-am dat tainul, ca să n-avem din partea lui sminteală. Așa se urmează și acuma ; păstrăm datina.

Starostele tăcu. Jarul focului creștea, clipind din ochi nenumărați de pietre scumpe. Imprejurimea era covîrșită de tăcerea muntelui și a singurătății. Vînătorii, trudiți, dormitau de cealaltă parte a vălvățiilor. În văzduhul negru, pe sub stele, trecură cîrduri de paseri străine. Unele trîmbițară la mari depărtări ca niște cocoare ; altele se chemară, mai aproape, cu găgăiri de giște sălbatice.

Căliman bătrînul le ascultă un timp ; după ce se făcu iar tăcere, își scutură fruntea.

— Mărite stăpîne, începu el din nou cuvînt ; dac-ar fi fost un sfînt schivnic, nu ni s-ar fi întîmplat nouă, atunci, să vedem om fărîmcat trecînd calare pe tirș, deasupra pădurii. Sînd noi mai mulți la foc, în altă parte a muntelui, fiind noaptea tîrziu, ca și acuma, l-am auzit venind ca un vînt și strigînd : apă ! apă ! Unii au zis că-i om vrăjit și trimes pe sus. Alții ne-am temut să nu fie chiar El.

Domnul rămase un timp cu privirile visătoare ațîntite asupra jaraticului schimbător. Starostele se trase la o parte.

Arhimandritul veni lângă triptic. Măria sa se ridică, apoi ingenunchă și-și făcu rugăciunea cu mare evlavie. Clipa aceasta o așteptau și străjile din fundul poienii ; își făcură semnul sfînt și se închinară. Jderul cel mic dormea fără nici o grijă. Postelnicul al doilea Simion trecu spre tabăra slujitorilor, în altă poiană, la un pîrau.

Nevoia sufletului mării sale de a desface o taină, de care era legat trecutul părinților săi, stăruie și-n somn. Măria sa avu un vis tulburat, din care se trezi la un ceas după miezul nopții.

În acel ceas al tăcerii de piatră se iscă în pustie un muget, care se rostogolea ca tunetul, din ponor în ponor.

Măria sa avu o înfiorare. Se trezi deplin.

Aștepta un timp, pînă ce se înălță din nou boncăluit, cu alt viers. Acesta era mai prelung, amenințător și mînios. Unul dintre vînători se sculă din locul său din umbră și hrăni focul. Văzu pe măria sa treaz, ascultînd. Grăi pentru sine, însă așa ca să audă și stăpînul :

— Se bat cerbii de la ciute.

Se puse la pămînt și adormi îndată.

Într-alt răstimp, dintrodată, detună iar pustia de mugetul cel dintăi. Măria sa cunoscuse singur că acela trebuie să fie glasul bourului alb.

Căliman se ridicase în lumina jarului, ca o fantasmă, ascultînd și el cu urechea ațintită și cu o mină încovoiată spre timplă.

— Ai auzit, măria ta ? șopti el.

— Am auzit. Dintre copoi numai unul dă răspuns.

— Acela-i cățelul... lămuri starostele.

Era vorba de Pehlivan, care mîrîia foarte încet și din cînd în cînd pufnea, cu botul înăbușit în spuză.

Noaptea era înaltă și senină. Găinusa scăpătase din catapiteasmă spre asfințit. Postelnicul Simion se întoarse de la schimbul străjii a treia. Căută în culcuș pe Jderul cel mic ; îl scutură de umăr și-i trecu mîna peste frunte. Ii șopti la ureche :

— Scoală, Ionuț. Trebuie să te duci.

— Is gata, bădiță Simioane, răspunse Ionuț, ridi-

cîndu-se cu grabă. Așa cum era, încă amețit de somn, ghionti cu mănunchiul țepușii de vinătoare pe tovarășii săi. După ce mormăira răsucindu-se de două ori, Călimanii crescură în sus. Se desmeticiră și începură a-și culege de pe jos sculele. Gheorghe Tatarul viri pe Pehlivan în desagă și se duse să-l anine la oblîncul unui cal.

Cînd cei patru vînători — Ionuț, feciorii lui Căliman și Botezatu — trecură printre străjile care închideau poiana, era încă întuneric, dar se simțea deasupra, în văzduh, o aburire argintie. Steaua Ciobanului săltase deasupra răsăritului. Onofrei Căliman umbla înainte, ca cel ce cunoștea mai bine drumul.

Spre revărsarea zorilor, erau intrați pe pîraul Buhalniței și de acolo ocoliră numaidecît spre zidăria muntelui, umblînd în tăcere și înșirați unul după altul. Într-o margine de brădet tînăr săriră ierunci, cîrcîind. La zborul lor, Ionuț tresări din gînduri. Pehlivan lătră o dată de la oblîncul lui Botezatu. Slujitorul îl strînse de bot și-i porunci să tacă. Cînd începu să se lumineze stîncăria, Ionuț se văzu între pîreți de ripă. Căii suiau harnic o cărare destul de lină, ocolind neconținut risipituri din munte.

— Pînă la răsăritul soarelui, trebuie numaidecît să ajungem în acel loc, grăbi într-o vreme Jder pe soții săi vînători.

— Cred că s-ajungem, răspunse Samoilă ; numai dacă n-a fi rătăcit Onofrei calea.

— Dumneata n-o cunoști ? Nu vezi dac-a rătăcit ori nu ?

— Ba o cunosc ; dar poate mă înșel și eu. Pe cît se vede, pînă acuma n-a rătăcit-o ; dar poate s-o rătăcească de acuma înainte. Aicea, în acest munte, să știi domnia ta că se află multe duhuri și înșelări.

Onofrei își opri căluțul.

— Jupine Ionuț, grai el întorcînd obrazu-i pălit de îngrijorare ; drumul îl cunoaștem, să n-ai nici o grijă ; trebuie să ne oprim puțin, ca să răsufle dobitoacele. Dacă s-aud în pisc cucoșii sălbatici, atuncea sîntem și mai încredințați că ne aflăm pe cale bună. Pe aicea nu umblă niciodată ciobanii, fiind un loc primejdios la vreme de ploi rezezi ; cad risipituri din păreți și omoară oile. Ascultați.

Sus, într-un pisc depărtat al înălțimii, apăruse răsfrîngerea zorilor pe luciul de stîncă. Se auzea într-acolo zuzuind un gotcan.

Mestecenii de pe coastă începură să se legene la adieri ușoare. Lumina creștea. Jder împinse înainte pe Onofrei, care rămăsese uitat ascultînd înălțimea.

Poteca dădu întâi într-o vale. De acolo se vedea luminiș de drum la stînga. Însă Onofrei coti în loc spre dreapta și începu a sui pieptiș. După o jumătate de ceas de umblet prin intunecime, într-o rovină de izvor, ieșiră în lumină la un prag.

Soarele încă nu răsărise. Dar se vedeau deplin frămîntări de ripi și costișe care, din alte părți, erau cu totul ascunse privirilor. Undeva foarte departe, sub ripa dreaptă a muntelui, scinteia o pînză de apă în cădere : acolo era o duruitoare. Se bănuia și un colț de turn al unei mănăstioare. Intr-acolo, înspre acel schit, trebuia să se miște vînătoarea domnească. De la schit, în ripile și frămîntările care se vedeau din pragul unde cei patru vînători se opriseră, cotea o cărare. Cînd o vedeau, cînd o pierdeau din ochi, o dată într-un bunget, a doua oară printre niște zimți de țancuri. In valea pe care părea că o urmează acea cărare răsucită, se involbura cu spume o altă apă, izbucnind din afund.

— Acolo-i Izvorul Alb, dădu lămurire Onofrei Căliman.

Erau acolo niște singurătăți pe care, dintru începutul zidirii, oamenii nu le călcaseră. Muntele își risipea neconținut ripile, și costișele erau cu totul lipsite de pășune. Înspre Izvorul Alb locul era așa de prăpăstios, încît numai o sălbătăciune ar fi putut avea pe acolo hățaș cotit de intrare. Dinspre schit locul iarăși era tare : duruitoarea curgea pe stînci oable. Prin fundul pustietății cărarea arăta că o ființă bătucise loc de umblet.

Din cele ce înțelesese de la sfințitul arhimandrit Amfilohie, numai aici ar fi putut să aibă sălaș pustnicul — pe care vînătoarea mării sale îl căuta. După arătarea lui Onofrei și a lui Samoilă, de aici, din acest prag, bourul sare în desime neștrăbătută și iese după aceea la poteca din fund.

— Aceea-i poteca bourului celui bătrîn... dădu el încredințare. Dacă domnia ta, Jupine Ionuț, socoți că putem sări și noi pe unde sare el, atuncea poruncește să dăm pîteni cailor și sărim.

Înțelegînd ce va să spuie fratele său, Samoilă rînji adăogînd și el o încredințare :

— Pînă jos, ne facem mii și fărîme.

— Totuși, zimbi Ionuț, pe unde trece sălbătăciunea pot trece și eu.

Din porunca lui Jder, descălecară și-și adăpostiră caii într-un brădățel din apropiere. Ionuț cercetă cu luare-aminte împrejurimile pragului. Se strecură în desime, într-o ripă care părea fără fund. I se auzi glasul într-o vreme dintr-o mare depărtare, ca de pe ceea lume. Intr-alt răstimp, răzbi chemarea lui din altă parte. Călimanii îi răspunseră îngrijorați, aplecîndu-se către întunericiurile de jos.

— Strigă și cere ceva, se desluși la urmă Samoilă, făcându-și cu amândouă palmele pîlnie la o ureche.

— Ce cere? întrebă cu neliniște Onofrei. Poate poruncește să ne ducem și noi după el.

Veni și Gheorghe Tatarul, aplecîndu-și urechea.

— Cere să dăm drumul cînelui, lămuri el.

Intră în brădățel, ca să sloboadă pe Pehlivan din dășagă. Il aduse la prag și-l puse pe urma lui Jder. Auzind glasul, copoiul începu să schiaune numaidecît. Se strecură în desime și dispăru.

Dintr-altă parte a muntelui de dincolo de țancul Izvorului Alb, începură să sune cornurile vînătorii domnești. Răsăritul lucea înspre Panaghia, însă pe plaiul Ocolașului se tiriau neguri.

Ionuț se sui din ripă cu cînele după el.

— Este loc de coborît, zise el. Se află un loc de trecere și prin altă parte. Trebuie să căutăm acest coborîș de deasupra, ca să trecem cu caii în vale. Vinătoarea mării sale rămîne în afară de ripa asta; trebuie să ne aținem noi la țitorile ei. Întâi ne lăsăm spre izvor; pe urmă încercăm să ne ridicăm la schit.

Trecerea pentru cai era mai greu de găsit. Ocoliră un gorgan de piatră, căptușit cu tufe de afine. Desimea în partea aceea era ca o perie.

În înaintările ei cotite, vînătoarea domnească urma de la o vreme aceeași linie pe care o străbătuse Ionuț cu soții săi. Copoi țâhneau, cînd cu glasuri înalte pe pripoare, cînd cu glas stîns, în adîncimi.

Se bănuia, din înălțimea pragului, o altă urmărire pe după laturea cealaltă a pustietății. Cîntau și într-acolo cornuri și țâhneau înăbușit cîinii.

Vinatul fusese deci sculat și era prigonit din două părți. În același timp, urmînd porunca anumită a mării sale, postelnicul Simion Jder împînzise o parte din

slujitori cătră acele locuri ascunse unde era bănuială, după credințele localnicilor și vorbele bătrînului Căliman, că-și are așezarea schivnicul, cel ce nu se arată niciodată oamenilor de rînd. Oștenii aveau poruncă anumită: îndată ce dau de peștera lui, stau pe loc și trimet vestire. Căci numai măriia sa poate avea îngăduință să intre acolo, să audă prorocire pentru gîndul cel nebiruit al mării sale. Dacă, precum se spune și precum se știe că e adevărat, iese la arătare bourul cel bătrîn al schivnicului, atunci fie oștenii, fie vînătorii aveau îndatorirea să-l ție de-aproape, căci calea bourului era tocmai aceea pe care o căutau.

După o socotință bună, deși nemeșteșugită, a feciorilor lui Căliman — pe unde a trecut bourul într-alte rînduri nesilit, va să treacă numaidecît și acum, cînd i-au adulmecat copoiu urma. Fiind pustia aceasta a muntelui numai în stăpînirea lui, pe el trebuia să-l fi sculat și-l alungă cîinii vînători.

Așa era. Țâhnitul copoilor se apropia; într-o vreme stătu cu îndîrjire într-un pisc; după aceea înmulți ecouri în altă vale, mai apropiată.

Jder cel mic își contenii cercetările și porunci soților săi să stea cu luare-aminte.

Țepușile pîrlite la virf pe care le purtau nu trebuiau să le slujească decît de apărare, dacă fiara ar fi dat năvală asupra lor; însă porunca mării sale era ca acel bour să nu fie jertfit, ci numai urmărit, — pentru ca să se afle ceea ce dorea măriia sa să găsească.

Pe neașteptate poteca pe care suiseră ei la prag începu să sune. Călimanii se holbară unul la altul și se viriră cu spatele în păretele de stîncă. Ionuț abia avu vreme să se ferească din marginea ripii, cuprinzînd pe după cap pe Pehlivan și grămădindu-l în pămînt. Tataru năvălise la cai, ca să-i stăpînească. Bourul veni

năprasnic la deal, fumegînd și pufnind. Aducea din cînd în cînd coarnele scurte spre genunchi și împungea într-o lature, zvrîlind spumă pe nări. Din urmă îl goneau adulmecînd patru cîni, înșirați unul după altul și chefnind cu glasuri diferite. Era un bour bătrîn cu coama murgă, însă cu celălalt păr deschis aburiu. Ochii bulbucăți negri priveau cercuiți cu roș. Veni ca într-o bătaie de furtună, ocoli pe la prag, se cumpăni o clipă și făcu o săritură sprintenă peste peria de afiniș.

Îndată Jder dădu drumul lui Pehlivan, care-și scurmă drum pe dedesubt. În curînd glasul lui subțire prinse a suna în ripă. Imbulziți la prag, vînătorii căutau să vadă fiara între stîncile sure din prăpastie. N-o vedeau nicăieri; cățelul totuși o urmărea.

Cei patru cîni domnești se opriră sus, amirosind urmele. De două ori se întoarseră îndărăt, ocoliră și veniră iar la gorganul de piatră. Numai după ce Jder își dădu iarăși drumul în ripă, ei aflară din nou puțtoarea bourului și începură să alungă la vale. Glasul cățelului se depărtase spre Izvorul Alb.

Cu multă chibzuință, căluții muntenesți fură coboriți sub mal, printr-o hrubă astupată de perdele de verdeață. Era un loc care părea închis ochilor. Bourul îl sfrăpunsese cu ușurință pe deasupra; cățelul ajunsese la el pe dedesubt. Urmînd glasul depărtat și cotit al cînilor, Jder cel mic coborî cu piciorul rîpa, ducîndu-și calul de căpăstru. Veneau cu anevoie și ceilalți după el. Cînd ajunseră destul de departe în fund, Jder se întoarse și văzu pragul de stîncă, în înălțimea cerului. Doi vînători domnești priveau de acolo împrejurimea pustie, neînțelegînd cum ar putea un om trece în prăpastie, fără ajutor de la paserea măiastră.

Ionuț și soții săi stătură un timp pe loc, chibzuînd. Cealaltă parte a vînătorii era cătră valea Izvorului. Într-acolo li se părea că au minat și cîinii. Deci încălecară și urmară cu repeziciune fundul rîpii. Nu vedeau deasupra lor decît o dungă de cer, în care umbla rotindu-se și țipînd din cînd în cînd un vultur negru.

Ieșiră din ripă la o culme de piatră; după aceea ajunseră la un tapșan pravalatic. Sub molizii cei mai din fund forfotea Izvorul Alb. Drept lîngă coamele de spumă ale izvorului, se deschidea o ușă îngustă de peșteră. Vînătorii descălecară. Jder așteptă un timp cercelînd împrejurimea, înainte de a pași mai nainte. Nu era nici un semn că ar fi viețuit acolo ființă omească. Nu se afla urmă de vatră afară; dinlăuntru nu ieșea fum.

Bălătura era căptușită cu iarbă și cu fragi. O veveriță roșcată ieși prin firida peșterii, care ținea loc de fereastră; la vederea oamenilor se cățără înfricoșată pe un trunchi de molid; se duse înșurubat pînă sus și se dosi după o crenguță; apoi pluti prin aer cu coada răsfirată și ajunse în furca unui fag.

— Unde a putut trece bourul? se întreba Jder.

Glasul copoilor nu se mai auzea.

Descălecă și lăsă în urmă pe tovarășii săi. Pași cu fereală pînă la intrarea peșterii. Se descoperi lîngă izvor; privi de-acolo înlăuntru încăperii. Nu era nimic înlăuntru. Indrăzni să pătrundă doi pași în acea încăpere în care se mai păstra un miros vechi de fum. Cîndva, trăise aici un om. Era ș-un loc de hodină scobit în părete. Acolo își adunase veverița alune și jir.

Ieșind la lumină, Jder ingenunche la marginea grumazului alb de ape și-și potoli setea. Atuncea își aduseră aminte și ceilalți vînători, ieșind din umirea lor, și se adăpară odată cu caii. Pe pîrăul care se

împînzea la vale din bulucul izvorului, înverzea o țesătură de buruiană străină, cu foaia grasă și lucie. Tatarul o cunoscuse; o culese și o mestecă în gură.

— Asta-i frunza-pustnicului, zise el; stă vie și verde în puterea iernii.

După ce au înțeles și treaba asta, vînătorii se traseră îndărăt ascultînd pe spinările de deal din laturile acelei închisori zvonurile vînătorilor mării sale. Nu s-auzea nimic. Nici copoi care răzbiseră în ripă nu mai dădeau semn. Valea pustie, ocrotită de orice adiere de vînt, începea să-și înfierbînte în soare stîncile.

Intr-un tîrziu găsiră o frîntură de potecă, pe spinarea unui muncel. Din locul acela mai înalt văzură turnul schitului și, ținînd sînat, se îndreptară într-acolo. Porunca lui Vodă era că acolo urma să fie popasul de sară al acelei zile. Cum mișcară de pe muncel, nu mai văzură turla și crucea schitului. După ce coborîră, doi dintre copoi domnești le ieșiră întru întîmpinare, trudiți și cu limbile atîrnînd. Tatarul puse cornul la gură și dădu și el semn lui Pehlivan. După un sfert de ceas, îl găsiră cu pîntecele la pămînt, cu botul lingă o umezeală ce se prelingea din stîncă. Se bucură numaidecît că a fost găsit de stăpînul său. Înștiințare că ar fi aflat ceva despre bourul cel bătrîn nu putu da. Deasemeni veniră și ceilalți copoi domnești, trudiți de umblet. Era tîrziu și soarele se aplecase dincolo de crucea amiezii; în toate împrejurimile depărtate nu s-auzea nici un fel de zvon, nici țâhnit de cîine, nici glas de corn. Vînătoarea mării sale contenise. Cei patru vînători singuratici descălecară, pentru hodina amiezii.

Oamenii n-aveau merinde cu ei; se mulțămiră să ciugulească cîteva afine. Căi găsiră, printre pietrării,

puține smocuri sărace de iarbă. Cit stătură pe loc, după obiceiul muntenilor, scăpărară și aprinseră un foc de vreascuri. Abia după ce stîlpul subțire de fum se ridică în înălțime, auziră cornul de pe munte, din partea schitului, și înțeleseseră că e chemare pentru ei. Deci se ridicară flămînzi și trudiți, închingară caii și luară drumul la deal, cotînd neconținut.

Cînd se coborî soarele spre săgețile brădeturilor, auziră aproape zvonind toaca mănăstioarei și clopotele. Slujitorii le ieșiră întru întîmpinare, chiuindu-i. Măria sa Vodă se afla la schit și intrase la slujba de vecernie.

Mănăstirea aceea a Duruitoarei era un adăpost numai pentru trei monahi: un cărturar și doi muncitori de rînd. Era țărcoită între munți, cu împrejmuire de zid tare și porți ferecate. Lîngă bisericuță, cîteva chilii în care locuiau cuvioșii monahi și unde aveau și o trapeză, precum și arhondaric, întru așteptarea unui slăvit oaspete, care abia acum sosise.

Bourul alb fusese văzut de toți vînătorii, însă acumă nimene nu mai știa nimic despre el. Întîmplarea aceasta era de mirare pentru toți și părea o minune.

Postelnicul Simion și Căliman bătrînul cercetară pe cei patru vînători despre cele ce văzuseră și aflaseră și avură un adaos la uimirea acelei zile. După ce desăvîrșiră rînduiala slujitorimii între ziduri și la intrarea văii, postelnicul intră în bisericuță la măria sa, ca să-i împărtășească cele ce se mai aflaseră.

Era o bisericuță de lemn, nu mai înaltă decît două staturi de om, avînd toate icoanele și toate podobebele la locurile lor — însă mai grămădite și mai mici.

Măria sa stătea în strana domnească. Părintele ieromonah Ioil slujea singur. În umbra punctată de cî-

teva făclioare și candelă, părea că stă în tăcere duhul lui Dumnezeu și al muntelui.

După ce cîntă un axion întru slava măriei sale, părintele Ioil se închină către strana domnească și pătrunse în palatul cel tainic al altarului. Măria sa ieși la lumină urmat de postelnic.

După ce înțelese cele aflate de Jderul cel mic, chemă la poruncă pe părintele Ioil. Acesta veni cu supunere, îmbrobodit în camilafca-i cernită și barba-i cărunță și dădu măriei sale toate lămuririle, grăind cu supusă sfială și stînd plecat lîngă jîlțul stăpînitorului.

— Intr-adevăr, slăvite stăpîne, mărturisi părintele ieromonah Ioil, la peștera de lîngă Izvorul Alb s-a așezat acum treisprezece ani un sfințit schivnic, carele a fost venit de dincolo de munți, aducînd cu el acel bour alb, pe care vînătorii măriei tale l-au văzut. Să știi, Doamne, că acel bour e îmblînzit și nu face nici un rău nimănui. Și acel bour a fost slujitorul schivnicului, cît sfințitul schivnic a trăit. Avînd ciobanii obicei să puie pentru sfinția sa daruri într-o ocaziune în dosul schitului nostru, noi i le trimetăm legîndu-le în coarneau bourului. Cînd i se poruncește, bourul venea aici și noi îl împovăram, după care el se întorcea devale. Voie ca să ne ducem să ne închinăm aceluia sfințit părinte n-aveam decît după sfința Inviere, cînd ne coboram la el cu lumini, dîndu-i vestea. Dar dacă era încă iarnă și vîfor în munte, nici atunci nu ne duceam. Așa că schivnicul trăia singur, poruncind să nu-l cerceteze nimeni din lume, avînd el canon singurătatea și muțenia. Era un om schilav și bătrîn tare, slab de vîrtute, și nouă ni se părea că-i și cu mintea tulbure, dar el vedea și auzea altfel decît noi, atît în somn cît și în trezie. L-am văzut în cîțiva ani, primavara, după sfința Inviere, ieșind în răsăritul

soarelui, ingenunchind și punînd urechea la pămînt, — ca s-audă glasul pămîntului. Atîta ne putea spune în acea zi sfințită, cînd avea slobozenie să grăiască. Și ne-a mai spus că rînduiala lui a fost să ajungă pînă la măria sa; dar e slab și a ingenunchiat aici și are să vie măria sa la dînsul. «Căci noi sîntem prorocii acestor voievozi», a adăogit el. După ce s-a alinat iarna, acu doi ani, de ziua lăsatului de sec, cap de primavară, s-a întors bourul cel alb cu darurile și atunci am înțeles că pustnicul a trecut în limanul cel fără de vîfor. Ne-am coborît și l-am căutat ca să-i aducem sfințitul trup aici. Fusese slab, numai ca o vedenie. N-am găsit nimic la peșteră. Poate să-l fi furat puhoiul, cînd s-a dus să ia apă și a căzut; ori poate să se fi înălțat cu aburii cînd s-a plecat după cum îi era rînduit, ca s-asculte glasul din afund. N-am putut afla nimic. A rămas bourul singur. Uneori, cînd îl supără cîinii ciobanilor, ori vînătorii, vine la noi la schit; bate cu fruntea în poarta de dîndos, iar noi îi dăm aici salaș. Cînd se cere, noi îl lăsăm iarăși slobod.

Măria sa a stătut mult pe gînduri auzînd acestea și părea apăsător de mare părere de rău.

— Altceva nu s-a știut nimic? și nu s-a aflat nimic?

— Nu s-a mai știut și nu s-a mai aflat nimic, slăvite stăpîne.

— Ce glas spunea c-ascultă?

— Noi n-am putut să știm, slăvite stăpîne. Poate cunoștea el ceva, noi însă nu înțelegeam. Avea o cunoștință ascunsă despre mersul stelelor și al soarelui; cetea pe cer zodiile; știa întocmai noaptea sfința cînd se vestește Invierea Domnului. A spus odată că ascultă să audă tropot, cînd se va ridica sfințul mare-mucenic

Gheorghie împotriva balaurului, dar eu am socotit că acestea-s vorbe de om slab.

După ce ieși ieromonahul Ioil, ca să se îngrijească de cină și de așternutul mării sale, Vodă rămase într-aceeași întristare plină de gânduri. Sfințitul Amfilohie își desfășură cărțile și desfăcu iconostasul. Înălțimea sa ascultă cu gândul dus stihurile sfinte, care totuși pătrundeau ca o dulceață în simțurile sale.

Intr-un tîrziu cunoscu, între vînători, lingă ușa, pe Jder cel mic și se întoarse spre el, cercetîndu-l chiar măriia sa cu luare-amînte, asupra tuturor lucrurilor văzute la Izvorul Alb. Măriia sa se miră de fragi : unii cu roadă roșie ca mărgeanul, alții numai înfloriți.

— Aceștia-s drept dinaintea ușii, unde stătea el și se închina, fu de părere Ionuț. Deasemenea, am văzut, măriia ta, pe pîrâu, iarba care se chiamă a pustnicului, care nu se usucă niciodată. E pusă acolo ca să-și aducă oamenii amînte de cel ce-a sămănat-o.

Măriia sa asculta, dus.

— Se închina lingă ușa peșterii ?

— Da, înălțate stăpîne. Este acolo prag de piatră. Și de cît a îngenunchiat ani și ani numai într-același loc, lespedeza e roasă și scobită.

— Mîni, înainte de plecare, trebuie să cobor și eu acolo să văd acel loc... suspină măriia sa.

Starostelui Căliman nu-i plăcea mîhnirea mării sale.

— Slăvite stăpîne, fu el de părere, eu socot că nu-i adevărat.

— Ce nu-i adevărat, staroste ? tresări Vodă.

— Ptiu, drace ! Nu-i adevărat că schivnicul ar fi murit. Ciobanii din munți spun că s-ar fi aflînd în viață la un loc cu bourul său.

Vodă își clăti fruntea.

— Unde putem noi găsi cheia de deslegare, părinte Amfilohie ?

— Slăvite Doamne, răspunse arhimandritul, nu ne este îngăduit să credem în vrăjitorii ; deci acel om sfînt s-a săvîrșit. Prorocirea pe care a ținut-o închisă în el va lua lîiță tot prin voia Celui-prea-înalt, cînd se va plîni timpul și cînd se vor mișca împărații și craii, și va ieși Veneția cu nave pline de galbini, și sfințitul urmaș al apostolului Petrea de la cetatea Romei va binecuvînta pentru biruința dreptății noroadele din acea parte de lume. Atunci se va mișca și aici pămîntul cu toate ale sale.

Vodă cugeta, cu sprînceana coborită pe luminile ochilor. Avea în sine o șoaptă : Adîncurile s-au mișcat, dar noi n-am fost gata.

— Doresc să liu singur numai cu sfinția ta, urmă luminăția sa cu glas. În astă sară să nu mi se aducă cina.

În acea noapte, adormind tîrziu după rugăciune, Domnul a avut o vedenie în vis, întocmai cu cea din ajun. I se arătă schivnicul înălțat pe munte și binecuvîntînd un pojar uriaș care cuprinsese satele și tîrgurile țării. Insuși măriia sa stătea acum lingă bărbatul sfînt și simțea în sine cu mare cutremur tilcuirea aveau a visului.

CAPITOLUL X

DESPRE NUNTA DOMNEASCA ȘI DESPRE
NĂCAZURILE LUI NICULAIEȘ ALBU,
JITNICER

Voievodul se întoarse fără întîrziere la Cetatea Sucevii, ca să gătească primirea Doamnei Maria. Pe urmă, gîndul său era statornicit în hotărîrea de a-și

desfășura cătră miazăzi cit de degrabă amenințare de război spre hotarul ismailitenilor.

Cel dintăi boier tinăr care-i ieși întru întîmpinare cînd se întoarse din petrecerea de vînătoare fu domnia sa Mihail Vrînceanu, spatarul cel nou. Pe acesta îl orîndui măria sa ca să iasă întru întîmpinarea Impărătiței la Iași, cu boieri și călăreți din Țara-de-Sus. Prea vrednic și credincios i se arăta acest boier mare-spatar. Încă n-ajunsese la cărunteță, nici purta barbă, nici nu era mare. Dar în acel trup puțin de om negricios și uscat era o putere de dragoste în Domnul său, ce se răsfrîngea în afară prin ochii lui mari și bulbucați. După pilda lui Mihail spatar, măria sa nu înceta de o vreme să suie în trepte oameni noi, prețaluindu-i numai după vrednicie. La alte vremuri, trebuiau alți oameni; bătăliile jertfei, pe care măria sa urma să le viseze în nopți de neliniște, cereau inimi arse de credință.

Odată cu Mihail spatar, trebuia să încalece și postelnicul Simion Jder, cu două sute de slujitori.

Vremea de toamnă urma să fie lină; întinderile de cătră Marea scînteiau de țesături de funigei, aninate în bolîndarii stepei.

Impărătița Maria ieși de la Cetatea Albă în ziua de 8 a lunii septemvrie, după sfînta leturghie la biserica Sfîntului Ion cel Nou. Cerînd ocrotire de la acest sfînt mucenic, cum și de la prea curata Fecioară, a cărei naștere cădea în acea zi luminată, măria sa își luă rămas-bun de la unii din neguțătorii genovezi care o întovărășiseră pe mare și care aveau a se întoarce la Cafa cu caravala lor. Trimese printr-înșii închinăciune părinților săi prea iubiți și grădinilor încintate de la Mangop. Niciodată în viață n-avea să mai vadă trandafirii de-acolo atîrnați pe coasta Mării Pontice; iar

cu Olobei, părintele său, și cu Despina Maria, maica sa, aveau să se adune întru duh în veacul veșnic, sub lumina cea fără de amurg.

Cu lacrimi deci se desfăcu Doamna Maria de aceste ființi ce se întorceau în patria sa. După ce-și șterse pleoapele cernite cu naframă de borangic, măria sa oftă și văzu înaintea sa pustia deșartă de toamnă și cerul miezului-noptii. Într-acolo, departe, erau Cetatea Sucevii și soțul său, pe care încă nu-l cunoștea.

Pircalabul Luca de la Cetatea Albă își rîndui oștenii; trîmbițele sunară pe ziduri; flamura domnească se sui în boldul sulii pe turnul cel mai înalt. Căleașca cu opt cai se urni. Doamna avea lîngă sine patru din slujitoarele sale, investmintate în feregele țesute cu fir de aur. Însăși măria sa purta asemenea haină răsăriteană și conduri persienești trandafirii. Pe sini i se revărsau șiraguri lungi de mărgăritare. În laturile căleștei și în urmă avea șase slujitori tatari cu coif și sulită, încălecați în șai nalte cu scări scurte. Apoi în jur erau slujitorii Voievodului. Cel mai apropiat în laturea stingă a căleștei se afla Luca pircalabul ca să deie Doamnei deslușiri în limba grecească, singura pe care măria sa o vorbea.

Alaiul merse destul de spornic pînă la cel dintăi popas, care a fost Virtejeni. Acolo au ieșit înaintea măriei sale optzeci de răzăși tineri de la ținutul Lăpușnei, călări pe cai albi. Căpitanul lor Leca Tătăranu a închinat măriei sale pine și sare.

În ziua de 9, s-a făcut popas la tirgul Lăpușnei. Acolo s-a adăos la alaiul domnesc sfîntitul Varlaam, egumenul de la mănăstirea Zografu din Sfîntu Munte, cu soții săi monahi. Sfîntitul Varlaam a binecuvîntat pe Impărătiță și i-a dăruit un firisor de lemn din crucea răstignirii, învălit într-o foiță de aur.

Al treilea popas a fost la tirgul Fălciului. Părintele episcop Inochentie a ieșit cu clerul său și cu mult norod înspre latura Prutului cădelnițind și binecuvîntînd pe măriia sa, dînd slavă lui Dumnezeu că s-a învrednicit să vadă cinstit obrazul miresei domnești. Hodina Împărătiței a fost la sfînta episcopie. Cum a coborît măriia sa la odăile domnești, s-a înfățișat domnia sa Mircea, vornic al Țării-de-Jos, care ține scaun de judecată la tirgul Birladului, avînd cu sine doi vornice ai săi și o sută de călăreți birlădeni, cu cercei de flori la urechile cailor.

Foarte s-a bucurat măriia sa de această priveliște pe care o vedea din cerdac. Călăreții și norodul înălțau cușmele hăulind. Nu era nimene între cei de față ca să dea lămurire ce se spune și ce se strigă, deoarece pircalabul Luca, după două zile de cale, se întorsese la Cetatea Albă. Cînstitul boier vornic de Țara-de-Jos se trudea, fel și chip, scurmîndu-și barba pe dedesubt cu degetele, să grăiască în limba mării sale, însă, neavînd suflare de la Duhul Sfînt, nu putea rosti decît cuvinte moldovenești și acelea cu totul neînțelese. Deci de la un timp Împărătița a prins a zîmbi și a rîde, după care a ris și vornicul; molipsindu-se după aceea de veselie toți ciți erau de față în cerdacul episcopesc. Băgînd de samă norodul asemenea plăcută înțelegere, a prins a rîde și norodul, chiuînd. Din porunca vornicului, umblau în preajmă, printre noroade, opt cară cu opt buți de vin nou. Unii aprozi vornicești împărțeau oale nouă; alții slobozeau vin prin cepurile buților: cîte patru cepuri la fiecare bute.

A fost după aceea un popas la Iași, în Cetățuia Domnească. Acolo, în calea mării sale Împărătița, a ieșit Simion Jder postelnic cu cei două sute de slujitori în armuri de fier luciu, pe cai negri. Singur Jder era pe

cal alb. Așa fel s-au înfățișat acei oșteni surînd din arme și coborînd odată toți din scări în aceeași clipă, incit inima Împărătiței a tresărit de spaimă.

Prea sfințitul vlădică Tarasie de la Roman a binecuvîntat și a dat și deslegare limbii mării sale. Căci prea sfințitul Tarasie grăia slobod grecește. Adăogîndu-se și sfințitul Varlaam de la Aton, s-a ținut sfat despre puterea mării sale Ștefan-Vodă, care se vădea în oștenii săi. Postelnicul Simion a pășit pînă la carită, a pus genunchiul stîng în pămînt și s-a închinat. În acea clipă slujitorii cu caii de dirlogi au stat neclîntiți, ca de stîncă. Cînd, la un semn al postelnicului, călăreții au bătut c-un picior în pămînt și s-au zvrilit în șa, ridicîndu-și caii pe loc într-o învăluire, Domnița și-a simțit a doua oară inima înfricoșată. Totuși i-au plăcut acei oșteni și a poftit să afle cine-i boierul care le poruncește:

— E un postelnic al mării sale, cu numele Simion Păr-Negru, a dat lămurire prea sfințitul Tarasie.

— Văd lingă el un alt boier mai tînăr, cu surguci alb la coif, a urmat a întreba Împărătița.

— Slăvită Despină, acela e fratele mezin al postelnicului, răspunse vlădica.

Domnița zîmbi acelu mezin cu ochi îndrăzneți.

Din Cetățuie, în amurg liniștit de toamnă, se vedeau în mari depărtări păduri ruginite pe coaste de dealuri, și printr-o vale, într-acele păduri curgea o apă. Sub Cetățuie, acea apă se aduna într-un iaz întins al Domniei pe care umblau la pescuit luntri cu pînze. Pircalabul de Iași dăduse poruncă să se caute numaidecît în acea zi, fie cu năvoadele fie cu ostia, un crap de șase ocă, pentru cina Doamnei.

Întăia oară de cînd intrase în Țara Moldovei, Împărătița Maria avu o simțire de liniște și de tihnă. Că-

lăreții domnești descălecaseră la odăi și mezinul postelnicului rînduia străjile pe ziduri. Slugile de la cuhnii umblau cu grabă. Pe ripa dinspre iaz suiau pescari, purtînd crapi ai căror solzi scînteiau în bătaia asfințitului de soare. Dincolo de iaz, în tîrg de parte, s-auzea un pristav strigînd poruncă pircalabească neguțătorilor, meșterilor și mișeilor — să se bucure de sosirea luminăției sale Doamnei Maria. După ce se alină glasul pristavului, începură a trece pe deasupra Cetățuiei, cu vijiri de vînt, rațe sălbatice venind de cătră răsărit, din bălțile de la Jijia și curgînd înspre pojarul asfințitului. Unele cădeau pe luciul iazului din vale. O luntre cu vîntrele umflate de boarea înserării pluti încet-încet pînă în fund, sub sprinceana pădurilor.

Însfîrșit, cel din urmă popas al Doamnei înainte de Suceava a fost la tîrgul său Botoșani. Carita s-a oprit la curțile mării sale, sub paza aceluiași slujitori ai postelnicului, pe care măria sa îi priveghea cu deosebită plăcere. Melinte, marele cămăraș al Doamnei, s-a înfățișat cu cheile pe tabla de argint, îngeunchind.

— Cine este acest boier și ce poștește? a întreat zîmbind măria sa Impărătița.

Melinte, marele cămăraș, era prea gras și gîlbia de trudă stînd în genunchi.

Prea sfințitul Tarasie a dat lămurire:

— Înălțată Doamnă, acesta este jupîn Melinte, mare cămăraș al mării tale. Căci acest tîrg întru care ne aflăm în popas e tîrgul mării tale. Aici se află buni neguțători, precum și iscusiți vameși. Neguțători armeni duc mărfuri la Lehia; jidovi din Lehia și din Țara Nemțască vin cu postavuri și cu piei cău-tînd fie miere, fie lînă, fie vite. De la toți aceștia va-

meșii mării tale iau dreptul domnesc. Deasemenea de la roadele pămîntului lasă băștinașii partea cuvenită la cămările mării tale.

Atunci a înțeles Doamna Maria de ce se află cămărașul său întru atîta indostulare a trupului și a poftit pe cei de față să binevoiască a-i ajuta acelui boier să se ridice din genunchi.

În ziua de 14 septemvrie alaiul a ajuns în vederea Cetății Sucevii. Puntea era lăsată; porțile se aflau deschise; străjile pe ziduri. Un pllc de călăreți a purces dintr-acolo în trap mare. Se vedeau între ei bărbați în strălucite vestminte. În frunte, cu platoșă de oțel și coif cu pană de struț, călărea Vodă pe harnas alb.

Cînd fură la o bătaie de săgeată unul de altul, amîndouă alaiurile se opriră. Boierii descălecară înțai. După ce puse și măria sa piciorul la pămînt, dregătorii îl împresurară. Coborîtă din carită, Impărătița stătu pe loc, cu vâlul de matasă acoperindu-i fața. Vodă veni repede cătră ea; își descoperi fruntea dînd unui copil de casă coiful; își desfăcu de pe el platoșa dînd-o altui copil de casă și rămase în straiul său de catifea vișinie, cu cruciulița de aur atîrnîndu-i pe piept. Se apropie de Doamnă. Se închinară unul altuia, cuprinzîndu-și mînile. Domnul îi ridică apoi vâlul și o îmbrățișă cuprinzînd-o cu dreapta de după umăr.

Oștimea stătea neclintită; boierii priveau în tăcere; din tunurile cetății detunară bombardele. Impărătița tresări; apoi zîmbi; oștenii înălțară cușmele și coifurile cu mare glas, urînd bună venire Doamnei Moldovei. În laturea Cetății, spre ripă, stătea bulucit norodul tîrgului care și acesta dădu mare glas. Clopotele bisericilor din vale prinseră a suna toate odată. Ținînd

mîna dreaptă a miresei sale, Domnul o călăuzi cîțiva pași ; apoi iarăși se închinară unul altuia ; Impărătița se sui în căleașcă ; surugiii pocniră din harapnice. Domnul își puse iar jumătatea de armură încălecînd și venind în laturea dreaptă a căleștii. Impărătița își lăsase vâlul.

În răstimpul cît i se dezvălise fața, Doamna cea nouă arătase supușilor săi ochii cei mai migdalați și mai sprincenați cu puțință, negri ca pana lăstunului ; însă obrazul său nu avea o deosebită frumuseță. Nas ușor încovoiat și bărbie puțină ; o albeață palidă și fără strălucire. Cînd zîmbea nu-și arăta dinții ; zîmbetul îi era întristat, însă plăcut. Nu părea să fie în întăia tinereță, totuși era subțire în boi și mlădioasă ca o copilă.

Curțile din Cetate și din jur erau pline de oaspeți mari. Sosise solul venețian Chiaparelli cu daruri de vestminte ; deasemeni Ludovic Sforța Maurul, ducele Milanului, trimesese doi nobili ai săi cu dar de arme scumpe. Doi soli de la Matiaș-Crai și doi de la Cazi-mir-Crai. De cîteva zile se afla la Cetate, cu șase boieri, Birtoc-Voievod de la Maramureș, cu care Ștefan-Voievod avea planuri de incuscire, mărirea sa Ștefan avînd cocon în vîrstă și mărirea sa Birtoc avînd o domniță. Legătura aceasta avea să sporească o înrudire mai veche — de pe descălecătorii cei de demult ai domniei Moldovei. Sosise de la Ardeal, între boierii de acolo, și Laiotă Basarab-Voievod, avînd a rămînea la Cetatea lui Ștefan-Vodă pînă la plinirea războaielor mării sale Ștefan-Vodă, împotriva Radului-Vodă. Acest Basarab Laiotă era ajuns la bătrîneță și slăbie, totuși pofta stăpînirii stăruia în el neînduplecată. Cum ajunsese la Cetatea Sucevii, pusese un genunchi pe lespedea paraclisului și se legase cu jurămînt de su-

punere cătră mărirea sa Ștefan. În alaiul acesta, călărea în stînga lui Vodă Ștefan, avînd pe chica sa albă cucă domnească.

În sara aceea de 14 s-a făcut la Cetate slujbă de vecernie. A doua zi curtea întregă a coborît în tîrgul de scaun, la sfînta mitropolie, și înalt prea sfîntitul Teoctist, cu mare sobor de episcopi, a desăvirșit prin taina nunții legămîntul lui Ștefan-Vodă cu Impărătița Maria. Se cuprindea în acest legămînt nu numai o taină sfîntă ci și una politicească.

De și părinții și uncheșii Doamnei Maria se aflau de multă vreme desfăcuți de scaunul Țarigradului și unii se amestecaseră cu hanii și mirzacii tatarî, lepădînd legea adevărată, totuși se păstra între ei amintirea unui drept al singelui lor de Comneni. În sîpelele lor se mai aflau rămășiți de odoare. Crucile de olmazuri ale coroanelor, smaragdele de la cerceii împărăteselor, inelele cu peceți îngemănate ale autocratilor alături de despine țineau în ascuns o legătură între trecut și viitor.

De la Dumnezeu, prin înțelegerea iscusită a patriarhului celui bătrîn din Țarigrad, a ieșit această unire a Impărătiței de la Mangop cu luptătorul cel mare care-și gătea jertfa pentru Hristos ; și în numele sfîntului patriarh sta la acea ceremonie sfîntitul Varlaam de la Zografu. Cătră această unire cele opt cară de zestre, care veneau de la Cetatea Albă sub privighiere tare de slujitori, aduceau unele odoare împărătești cum și multe postavuri și țesături rare.

Din petrecerea aceea strălucită, lumea nu înțelegea decît ceea ce se arăta ochilor : lumini, colori, cîntece, prin fumul de miresme, sub bolta sfîntului lăcaș. Jupînesele din Țara-de-Sus, dintre care nu lipsea nici una, arătau frumuseți care de care mai slăvite —

unele slăvite cu treizeci de ani în urmă, altele slăvite în vremea de față, — și pîneau înlăturarea hobotului miresei dintre riurile de beteală de aur, ca să aibă încredințare de bucurie. Impărătița nu-i frumoasă; în schimb nu-i nici tinără! Are pe ea însă nestemate care nu s-au văzut niciodată în Țara Moldovei. Se zice că ar fi fiind la Mangop în Cetate optsprezece haznale în care stau tainuite și alte juvaeruri fără preț ale Impărăției de la Țarigrad. Ciudat este cum frăgezesc asemenea podoabe obrazul unei femei!

Ciți ani va fi numărînd Doamna Maria?

Î se pot socoti anii și după creșturile de la coada sprincenelor și după colțurile gurii. Însă nici nu s-ar fi convenit să fie altfel, căci și măriia sa Domnul e cărunt și vădov. Alexandru-Vodă lipsește, ca să nu pară măriia sa prea vîrstnic; însă ceilalți coconi domnești sînt de față între Doamna Cătălina și Domnița Chiajna, mătușele mării sale: stau trei la rînd: Petru, Bogdan și Iiaș.

Doamna Cătălina, — cea mai veche mătușă a mării sale, — s-a trudit poate de cea din urmă oară din singurătatea schivniciei sale. Cuvioșia sa și-a căutat pacea și iertarea într-o singurătate a unui schit cu puțini monahi, care se chiamă Pingărați. A venit subț ocrotirea sfințitului Teodor de la mănăstirea Bistrița. Încă e obosită de cale și ascultă cu ochii pierduți cîntările nunții, — visînd pentru sine izbăvirea altei nunți, a ispășirii celei din urmă. Schilavă ca și măriia sa Cătălina, cu privirile umplute de vise de spaimă, Domnița Chiajna suspină din cînd în cînd, străină de cîntece și de strălucire. Sînt ceasuri cînd nu mai poate deosebi pe cei de azi de cei de ieri și amestecă pe coconii de astăzi: Iiaș, Bogdan și Petru cu ceilalți Mușatini care au fost copii altădată. E soră măriia sa

cu aceștia ori cu cei de demult? Cei de demult nu mai sînt; s-au omorît unul pe altul. Poate aceștia de acum nu sînt decît o răsfringere a celor de odinioară. Măriia sa plînge încet clătindu-și fruntea. Cu toate acestea se înalță sub bolta sfintei mitropolii cîntări de bucurie și de slavă.

Părintele Teoctist a așezat pe frunțile mirilor cunună și i-a binecuvîntat. După o rînduială de la Bizanț, mireasa s-a închinat întăi Impăratului său. Apoi a primit de la Birtoc-Voievod și de la Basarab-Voievod două făclii, cite una în fiecare mînă. Cu aceste făclii Doamna mireasă s-a întors spre boieri, inclinîndu-se; apoi a venit și cătră jupînese cu aceeași inclinare a frunții. Obrazul îi era descoperit, ca să fie cunoscut de toți. După ce s-a închinat boierilor și dregătorilor, Doamna Maria a trecut printre cei de față, cu pas măsurat. Din naos a ieșit în pronaos, salutînd. Însîrșit a dat în pridvor și în lumina soarelui de amiază asupra ogrăzii, unde stăteau bulucite rîndurile de slujitori și noroadele. Cătră toți s-a închinat din nou, ținînd în mînă făcliile. Apoi s-a întors cătră stăpînul său, dîndu-i făclia din dreapta și punînd mîna sa dreaptă în dreapta mării sale, cerînd milă și apărare.

Psaltii cîntau cu glasuri înalte prin fumegarea binemirositoare a luminărilor de ceară. Prin acel fum țesut subțire cînstitele jupînese ale tuturor boierilor de față băgau de samă cu cea mai mare luare-aminte la toate cite se săvîrșeau și, prin zvon, își țineau ațîntite urechile una către alta, ca să nu piardă nimic din ce se putea spune. Dintr-ăsa adunare măreață nu se putea să lipsească mai cu samă jupîneasa Candachia. Ochii ei mari, sprincenele arcuite, obrazii rumeniți erau desfătare pentru mulți bărbați,

În privirile cărora dumneaei își cetea propria sa bucurie. Tot bucurie erau pentru jupîneasă Candachia și căutăturile piezișe ale celorlalte jupînese, care de care mai frumoasă și mai semeață.

Bîneconvîntată este muierea ce-și cînsteste soțul, își zicea în același timp în sine vistiernic al doilea Cristea Păr-Negru. Toți o privesc pe Candachia, știind că este soția unui bărbat ca domnia sa. E de văzut cum vor rîndui locurile la masa cea mare, cum vor sta boierii și din ce loc îi va privi măriia sa mirele. Dacă măriia sa, întru bucuria în care se află, îl va vedea pe jupîn Cristea, nu se poate să nu-și aducă aminte de vrednicia și înțelepciunea acestui boier care cunoaște toate cite sînt pe lumea asta; deasemeni, dacă măriia sa va vedea obrazul slăvit al Candachiei, își va aduce aminte și de soțul ei. Nu se știe însă cum va fi făcut domnia sa marele logofăt Toma orînduirea meselor. Se zice că o parte a ospățului va avea loc în palatul cel mare domnesc din Tîrg. Măriia sa Voievodul se va arăta numaidecît între străini, cu Împărătița sa, dar nu va sta multă vreme. Va sta ca să guste cu Doamna dintr-un ou și să soarbă cite o picătură de vin dintr-o cupă. Atunci își vor inchina toți oaspeții cupele cătră măriile lor. După asta, Vodă se va duce la Cetate, unde este altă masă în palatul de acolo cu mătușa mării sale Doamna Cătălina și cu Domnița Chiajna, cu Doamna Ana, cu unchiul și vărul mării sale pîrcalabii de la Hotin, cu Birtoc-Voievod cuscrul său, cu Basarab-Voievod și alții puțini, neamuri ale mării sale.

Dacă asta este rînduiala marelui logofăt, se gîndea cu supărare vistiernicul Cristea, apoi nu-i bună rînduială.

Cineva îl întrebă la urechie:

— Cum îți place nunta mării sale?

Jupîn Cristea tresări, înturnînd fruntea. Îi zimbea Ionuț Jder în strai strălucit de curtean.

— Îmi place, răspuse jupînul vistiernic, dar aș vrea să cunosc cum va fi rînduiala mesei mari.

— Va fi o rînduială ca a tuturor meselor mari, răspuse Jderul cel mic. Nunii și mirii, și solii crailor, și dregătorii cei mari au loc deoparte, după izvodul pe care l-a poruncit însuși măriia sa.

— Așa crezi tu, Ionuț?

— Așa știu.

— Iar măriia sa nu se mai duce la Cetate?

— Ba se duce.

— Atunci noi ceilalți boieri ce ne facem într-o zi ca asta?

— Bem și mîncăm, fiecare la mesele ce ne sînt hotărîte — cînstiții boieri de o parte, și cînstitele jupînese de altă parte.

— S-auzea într-o vreme că măriia sa aduce alt obicei la curte, amestecînd muierele cu soții lor, cum se face la curtea de la Buda și la curtea de la Cracovia. Deasemeni se spunea c-au să vie muzici nemțești și leșești la curtea mării sale după ce măriia sa își va aduce Doamnă nouă.

— După cit știu eu, măriia sa are să mai aducă oșteni. De muzici nemțești nu cred că are nevoie.

În această clipă jupîneasă Candachia zimbi cu plăcere cumnatului său Ionuț. Auzise cele din urmă vorbe ale lui.

— Atuncea cum rămîne cu noi? suspină ea, pe cînd ieșeau îmbulziți prin una din ușile pridvorului.

— De cine e vorba, cumnată Candachie?

— De noi, jupînesele. De cele vechi nu spun nimic, deoarece acelea au apucat a se bucura la domniile care au fost. Vorbesc de noi cele tinere și de

jupinițe. Încă nici de jupinițe, căci acestea au să se bucure la Alexandrel-Vodă și la alții. Vorbesc de ceasul de acuma întru care ne-a înflorit Dumnezeu.

— S-așteptăm și să nădăjduim, cumnată Candachie.

— Până cînd s-așteptăm ?

— Până ce și-a bate măriia sa războaiele.

— Iar războaie ? Domnii se gîndesc numai la asta. Să ne întrebe și pe noi jupînesele. Ori să întrebe pe copila asta care trece pe lingă noi.

— Asta-i jupînița lui Iațco, cumnată Candachie.

— Asta-i ? Așa este, are dreptate cumnatul Ionuț, se răsuci ea, zîmbind dulce, cătră vistiernic. Aproape să n-o cunosc ; s-a împuținat și s-a făcut mai urită.

Ionuț se veseli.

— Să nu te audă postelnicul Simion, jupîneasă Candachie.

— Cum se poate ? Încă nu i-au trecut frigurile cele rele ? Ai ! Am știut eu că acest frate al nostru e slab de inimă și-l poate ademini orice venetică de pe lume. Așa i s-a întîmplat cîndva cu o greacă, încît s-a pustiit de lume ; iar acuma, cum l-a scos măriia sa la Domnie, și-a plecat grumazul la alt jug. Are dreptate soacră-mea să-l jelească. S-ar putea să fie adevărate și altele cite s-aud...

— Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti, hotări cu înțelepciune vistier al doilea Cristea. Mama noastră jupîneasă Ilisafta le știe mai bine decît oricine, batîr că stă la Timiș și nu umblă ca noi la nunți domnești.

Candachia rîse subțire :

— A umblat și dumneaei destul în zilele sale. Se aud și altele decît cele pe care le spune domnia sa.

Ionuț se miră, trăgînd la o parte pe fratele său și pe jupîneasă Candachia, pe cînd lumea curgea în

preajma lor fără întrerupere. Domnia nu ieșise încă din stîntul lăcaș. Oștenii așteptau alaiul descălecați lingă caii lor și stînd neclintiți ca un zid. Soarele amiezii le punea picături de foc în boldurile suliiților. Postelnicul Simion veni asupra șiragurilor, fluturîndu-și pana cușmei. Avea un port falnic, cătră care privea acea copilă urită a lui Iațco întorcînd capul și rămînînd întruna în urma mamei sale. Jupîneasă Anca o smunea din cînd în cînd ușor de mină. Ea rîdea, urmînd să privească îndărăt. Avea plăcere și jupîn Iațco să vadă pe oștenii lui Vodă și pe mai-marii lor.

Înghesuite în zid și ridicate pe zid, priveau și mulțimile. Se învăluiau și boierii de rînd și unii dintre cei mari cătră aceeași ieșire a ogrăzii. Jitnicerul Niculăieș Albu se opri un răstimp înainte de a trece pe sub bolta porții, întăi ca să urmărească din ochi pe jupîn Iațco cu jupîneasă și jupînița lui, după aceea ca să facă un semn spre careva din înghesuiala norodului. Răspunse, la acel semn al stăpînului său, un slujitor bine îmbrăcat și armat. Era Drăghici, într-o stare destul de veselă. Lăsă în urmă cîteva vorbe cătră cineva care-i ținuse pînă atunci tovărășie, și grăbi spre jitnicer, făcîndu-și loc prin imbulzeală.

Jderul cel mic văzuse mișcarea aceasta, dar n-o urmărirea cu luare-amînte avînd a asculta ceea ce-i lămurărea Candachia.

— Jupîneasă Ilisafta mi-a spus atîtea, rîdea el spre cumnată-sa, încît nu știu ce s-ar mai putea ști.

— S-ar mai putea ști unele care se spun mai puțin și care socotim noi că-s cele mai adevărate.

— Anume ce, dragă cumnată Candachie ? se lînguși Jderul cel mic.

Jupîneasă Candachia se apără :

— Tinerii nu trebuie să aflu prea multe, ca să nu îmbătrânească degrabă.

— Atuncea vei binevoi să-mi spui mie, porunci vistiernicul Cristea.

— Cinstite vistiernice, nu vreau să îmbătrânești nici domnia ta. Inșă, dacă poști să știți numaidecît și altfel nu se poate, aflați că jupînița aceea nu-i copila lui jupîn Iațco Hudici.

— Asta se știe.

— Ce știi domnia ta, Ionuț ?

— Asta se știe de la comisoaie ; că jupînița Marușca ar fi copila unui boier străin, care a pierit la turci, în închisoarea de la Șapte-Turnuri.

— Atuncea nu știi nimica.

— Se știe că jupînița e copilă numai a jupînesei Anca.

— Puțin știu comisoaiele și feciorii lor. Aflați că nici a jupînesei Anca nu-i.

— Atunci va fi căzută din nouri în casa lui jupîn Iațco ? zise Ionuț.

— Intr-adevăr.

— Ș-a ouat-o un balaur ?

— Intocmai precum spui. Nu te uita la mine așa de holbat, ca să mă sparii și să-mi mușc limba. Numele aceluia balaur, cumnate Ionuț, nu se poate rosti, căci e cu primejdie. Are cunună de domn, și și-a mai pus una de mire chiar acuma.

— Cum se poate ? se miră Jderul cel mic. De unde știi ?

— Pe lumea asta, toate se află și se știu.

Ionuț își scutură fruntea :

— Eu nu cred nimica. Este înșă altceva adevărat : că Vodă a hotărît lui jupîn Iațco Hudici că-i va alege însuși măriia sa mire pentru jupîniță. De zestre nu-i

nevoie ; are jupîn Iațco sodom de galbini, să cumpere cu ei Țara Ungurească.

— Atuncea e ceea ce am spus eu și spun și alții. Așa că, dragă cumnate Ionuț, poți să dai știre postelnicilor celor fără minte, că trebuie să-și scurteze boala. Oricît e de urită, copila asta are o priveghere de sus ; și cel care-i va fi fiind tată cu adevărat are să-i găsească mire după osul ei. Bine-i rinduit de la Dumnezeu că oasele sfinte n-au și chip frumos, alifel norocul ar fi împărțit fără măsură.

După acest slat, domnia sa a ieșit din slința mitropolie și Ionuț s-a strecurat repede la locul său, ca să încalce și să se arate cu fudulie între rîndurile slujitorilor. Clopotele începură a bate pretutindeni în toate turnurile bisericilor Sucevii, iar la Cetate trăsneau din răstimp în răstimp bombardele, cutremurind dealul.

Alaiul se îndrumă spre palatul din tîrg.

În vremea asta, Niculăieș Albu muștra pe slujitorul său Drăghici. Înainte de a trece la gazda unde-i era rînduită și lui masă domnească, împreună cu soții săi boieri din aceeași treaptă, poștea să aflu ce s-au făcut poruncile sale pe care le înșiruiuse una cite una lui Drăghici, încă din ajun.

— Au plecat oamenii de la Cuejdiu ?

— Au plecat, măriia ta. Toate sînt în bună stare la vadul Prutului. S-au înțeles cu boierinașul de acolo să plătească brudină zece zloți ; cite doi zloți de car și, cum înserează, cum trec apa. Iar podul umblător rămîne de ceea parte pînă dimineață, și orice fel de oameni ar sosi și ar striga fie pentru treaba lor, fie pentru slujba Domniei, nimenea n-aude. Apoi, după o noapte, căruțele mării tale nu se mai văd și au ajuns la locul lor, unde avem să le găsim noi.

— Ai vorbit întocmai așa cu logofătul Stircea ?

— Intocmai ; iar Stircea-i om care știe să lucreze întocmai. Dacă ți-a spune logofătul Stircea că-ți clădește biserică într-o noapte, să știi măria ta că ți-o clădește.

— Poftesc, meștere Drăghici, să vorbești mai puțin. Ai nasul prea îmbujorat.

— E îmbujorat, căci se bucură de slujba măriei tale. Mă aflu de ieri într-o cinstită crîsmă, cu călugărul meu, ca să ne bucurăm de nunta măriei sale.

— Nu bănuiește nimica ?

— Cum are să bănuiască, măria ta, cînd stă de vorbă cu Drăghici ? Drăghici știe să se apere : una la mîină ; ș-al doilea, Drăghici știe să-l tragă de limbă pe cuvioșia sa.

— Ți-a mărturisit ceva ?

— Mi-a mărturisit că iese altă carte pentru Jupîn Mihu. Nu se știe cine are s-o ducă în Țara Leșască. Poate s-o ducă singur părintele arhimandrit, s-o înfățișeze și luminăției sale Craiului, cerînd luminăției sale să-i sloboadă pe acel boier.

— I-ai spus că măria sa Craiul are să-l deie ?

— I-am spus că măria sa Craiul are să-l deie numai decît. Dar monahul e destul de viclean : nu vrea să creadă. Totuși, sol de la Domnie se duce cu acea carte. Mai mult decît o săptămînă nu întîrzie.

— Atunci e bine, Drăghici. Într-o săptămînă avem vreme pentru toate dacă și Dumnezeu ne stă într-ajutor.

— Dumnezeu e puterea măriei tale și îndrăzneala noastră, se veseli Drăghici.

— Indrăzneala cată să fie întovărășită de cumiște, Drăghici. Cum spune și în cartea aceluia retor : Viteazul ce se chiamă Indrăzneală se cuvine să călă-

rească pe un harmasar bătrîn căruia-i zice Cumințenie.

— Așa-i, întocmai, măria ta.

— Oamenii tăi sînt gata ?

— Gata. Meșteșugari vechi ; și-au curățit de rugină săbiile. În ziua de azi li s-au împuținat vadurile și le merg în scădere negoțurile.

— I-ai pus poate să aștepte la o crîsmă ?

— Nu se poate, măria ta ; eu nu uit ce mi s-a poruncit. Fiecare se află la o gazdă deosebită ; nici unul nu știe de ceilalți. Însă desară, cînd s-or aprinde ceaunele cu catran pe zidurile Cetății, ei ies și vin în dosul poștei Rădăuților. Acolo eu îi opresc și-i cercetez, să aibă armele și caii în bună stare, precum ne-a fost tocmeala. Am dat fiecăruia cîte un zlot ; desară le dăm al doilea zlot. Mai primesc cîte trei zloți după ce-or ajunge dincolo.

— Le-ai hotărît să fie treji ?

— Le-am hotărît ; prin urmare au să vie amețiți atîta cît trebuie.

— E bine așa.

— Atuncea măria ta nu mai ești supărat pe mine ?

— Nu. Du-te și fii cu luare-aminte.

— Doamne-ajută ! murmură vatavul Drăghici, făcîndu-și cruce și închinîndu-se după aceea cătră stăpînul său.

Jupîn Niculăieș Albu, de și se afla încă într-o treaptă de jos a dregătoriilor domnești, avea neamuri sus-puse și se bucura de ocrotire și de dragoste, cu toate nebuniile pe care le săvîrșea de o bucată de vreme. Ba încă unele fapte ale lui se bucurau de laudă între jupînese, căci patima dragostei și patima băuturii găsesc iertare și la Dumnezeu după cît știau domniile lor ; iar mai ales aceste patimi ale lui Niculăieș Albu

jitnicer trebuiau iertate, fiind domnia sa bărbat frumos și falnic. Mușierilor moldovence le-au plăcut totdeauna necumpătarea și nebunia junilor.

Deci jitnicerul își căută soții în altă parte decît la gazdele treptei sale. Nimieri la casa domniei sale Dajbog, mare cupar al mării sale și cîrmuitor al Cotnariilor. Domnia sa marele cupar era la palat, ca să dreagă cupa de aur mării sale mirele și Impărătesei mirese; dar neamurile erau adunate și începuseră ospățul. Jupînesele din acea casă îl primiră cu bucurie pe Niculăieș Albu jitnicer și unele dintre cele mai în vîrstă nu uitară să puie pe un lăutar țigan cu numele Costrăș și vestit atunci la Suceava, să cînte un cîntec pentru boierii iubitori de zurbale:

Am fost tinăr și brudiu;
Pare-mi rău, dar e tîrziu...

Niculăieș Albu nu poposi mult la casa paharnicului. Avea în el ca o neliniște care-l mîna de colo-colo. Într-o vreme, descălecă în ograda domniei sale marelui logofăt Toma. Acolo găsi la masă bărbi cărunte. La dreapta lui Toma logofăt stătea însuși Iațco Hudici.

Jitnicerul se închină din prag cătră acele înalte obraze, zîmbi cu supunere uncheșului Toma logofăt și trecu după aceea la soborul jupîneselor. În acel sobor, după cît înțelegea el, se afla și jupînița Marușca. Poftea s-o vadă cu un obraz mai vesel decît îi arătase pînă atunci.

Intr-adevăr, jupînița lui Iațco cronțăia aluat dulce și-și subție buzele cu mirare, arătîndu-și dințișorii.

— Pe cine cauți domnia ta, jitnicerule?

— Aș putea să-ți spun, jupîniță Marușca, dar sînt prea multe urechi care ascultă.

— Atunci să ne dăm mai aproape de mama, ca s-audă numai ea.

— Ba aș vrea să m-asculte numai niște urechii cu cercei de smaragd.

Jupînița Marușca trecu pe lingă oglinda de lingă fereastră, ca să se uite cu coada ochiului să vadă cît de bine îi stau cerceii. După ce se incredință și de alte frumuseți, lăsă pe Niculăieș altor jupînese și jupînițe și părăsi soborul ca să cerceteze vremea de afară. Din cerdac, se lărgeau zări line, sub cerul curat; însă trăgea o adiere subțire dinspre miazănoapte.

Se înfioră și se pregătea să între iarăși în camara soborului, cînd veni cătră dînsa Niculăieș Albu, su-nînd grăbit din pîteni.

— Jupîniță Marușca, zise el deodată c-un glas plin de tulburare, vreau să-mi dai un răspuns la toate vorbele pe care ți le-am spus într-atîtea rînduri.

— Care vorbe, Niculăieș jitnicer? Nu-mi aduc aminte.

— Atuncea vrei să ți le spun din nou?

— Nu. N-ai să ai vreme; vreau să mă întorc la mama.

— Totuși ai ieșit ca să pot veni să-ți vorbesc numai între patru ochi. De ce mă pedepsești?

— Iarăși mă miră vorbele domniei tale, jupîn Niculăieș.

— Știi că-mi ești dragă. Ți-am spus.

— Știu. Tata zice că nu trebuie să te cred; domnia sa are alte gînduri. E supărat și pentru ceea ce s-a întîmplat în pădure, lingă Cracău.

— Au fost niște lotri.

— Ba au fost oameni ai domniei tale. Numai fetele prostimei se bucură de asemenea dragoste. Eu nu mă tem: pe mine nu mă poate fura nimeni.

— De ce-mi vorbești așa, ca să-mi rupi inima ?

— Ți vorbesc ca unuia care ai îndrăznit asemenea faptă. Să fii domnia ta mulțămît că tata nu s-a plîns mării sale.

— Într-adevăr, nu înțeleg de ce nu s-a plîns ; ca să se dovedească nevinovăția mea.

— Nu s-a plîns, pentru că m-am împotrivit eu.

— Atuncea nu mă urăști.

— Nu te urăsc, jupîne Niculăieș.

— Aș putea avea bucuria să aud mai mult decît atît ?

— Nu, îi răspunse fata, privindul cu ochii ei verzi și neclintîți.

— Se poate asta ? aud bine ? Vrei să-mi răpun viața ?

— Nu, răspunse ea a doua oară, cu același glas și cu aceeași privire.

— Să fie adevărat ce spun mătușile mele, că ți-i drag altcineva ?

— N-am spus nimănui taina asta.

— Și îndrăznești să mi-o spui mie, acum ?

Ea îi întoarse o privire în care nu era nici răutate, nici înfruntare, nici teamă. Trecu pe lîngă el și intră în sobor. Îi rămăsese în mînuța stîngă o bucățică de aluat dulce : începuseră iarăși să-l cronțăiască.

Jitnicerul se uită pe urma ei amețit și clătînîndu-se : parc-ar fi băut un vin tare. O clipă se născu în el hotărîrea să-și puie barba în piept și să intre pe urmele jupîniței, ca să-i spuie cîteva cuvinte. După aceea, întîmple-se ce s-a întîmpla ! După ce-i trecu această fierbințeală a miniei, se simți cu mult mai împovărat de dragoste pentru cele două frunzute de leuștean și cei doi cercei de smaragd.

Înțeleptul nu se supără, își făcu el socoteală ; înțeleptul rîde și așteaptă. În același timp, înțeleptul cugetă cine poate să fie acel altcineva despre care i s-a vorbit. Pe acel altcineva nu-l tăgăduiește nici fata. Dacă nu-i din partea ei altă desmierdare și altă răutate, ca să-l vîre mai adînc pe el în focul nebuniei, atunci acel cineva trebuie aflat și judecat.

Jupîn Niculăieș Albu încălecă și porni înspre gazda unde trebuia să se afle credinciosul său Drăghici. Tre-cînd domol prin forfota de iarmaroc a norodului, făcea în gîndul său o numărătoare a boierilor tineri de la curtea mării sale. S-ar putea să fie Mihail ? Ce frumuseță ar putea deosebi o femeie la un asemenea bărbat uscățiv și boldit ? Dintre ceilalți, cine ar putea fi ? Grigorașcu Jora nu se mai află la curte ; e trimis la stărostia de Putna, ca să privegheze alcătuirea cetății de deasupra Milcovului. Costea Sturza, al doilea cupar, e trimis de măriia sa la Cetatea Nouă, la Roman, ca să fie aproape de Alexandru-Vodă. Nu cumva Alexandrel-Vodă să fie gîndul acestei jupînițe ? Numai una ca dînsa putea îndrăzni să privească atît de sus. dar aici ar fi cea mai mică primejdie. O singură încruntare de sprîncene a lui Vodă ar pune rînduială și într-o parte și în alta. Dacă ne întoarcem la Suceava și la curtea mării sale, nu putem găsi nici un boier tînăr vrednic să se măsoare în fală și frumuseță cu jitnicerul Niculăieș. Dintre cei doi Jderi, care au venit de cîteva zile la Cetate, s-ar putea să fie cel mezîn ; dar pe acela Niculăieș îl înlătură numai cu dosul palmei și trece mai departe. Simion Păr-Negru postelnicul e mai mult călugăr decît oștean. Cînd e treaz, nu rîde ; la beție, se posomorăște. Unei copile ca jupînița Marușca îi trebuie un bărbat cu strălucire de soare.

Jitnicerul oftă. Parcă poți ceti în sufletul femeiesc ? În asemenea suflet se pot găsi întortocheri ciudate. E cu puțință orice. E cu puțință să-l iubească chiar pe el. S-a văzut de multe ori asta. Il îndepărtează, ca să se întoarcă asupra ei cu mai multă suferință de dragoste. S-ar întoarce înapoi, ca să cunoască asta în ochii ei ; ori, mai ales, să ceară deslușiri jupînese-
lor soborului, care-i sînt lui neamuri : cine să fie acela despre care i s-a mai dat a înțelege ?

Dacă află și se încredințează de adevăr, atunci jupîn Niculăieș știe ce are de făcut. Vai aceluia ! Mai fericit decît el se vor simți, mîni, acești mișei care umblă lărmuind prin preajma sa ; căci mîni mișei se vor mai putea bucura de lumină.

Jitnicerul simțea că naște iar în el mînia.

Găsi la gazda lui Drăghici adunare de popor. La crîșma aceea a lui Antohi, în ulița săidăcarilor, erau două odăi deosebite. În una, către partea tîrgului, aveau intrare numai oameni de soi cu slujitorii lor ; în cealaltă se adunau mișei. Obișnujt, aici era tot cheful și toată veselia. Citeodată era chef și veselie și dincolo, cînd cinstitele obraze uitau dregătoriile și măririle. Atuncea și boierii aveau îngăduință să se bucure, întocmai ca și prostimea.

În laturea odăii celei mari, unde se destrăbălau mișei cu oale de vin, se afla o camară mai mică. Acolo de două zile avea sălaș logofătul Drăghici. Lăsîndu-și calul în partea boierească în sama slujitorilor hanului, jupîn Niculăieș Albu își făcu loc prin mulțime. Erau acolo oameni de toată mîna. Unora le cîntau lăutari la ureche. Alții închinau oalele pline întru lăuda mării sale și nu le lăsau de la gură pînă ce nu suflau în fundul lor. Se aflau, între acești băutori,

și gospodari indirjiți, care, după ce deșertau oalele, le spărgeau îndată de pămînt.

Toți se bucurară văzînd boier fudul în mijlocul lor și-i făcură loc. Antohi hangiul, cel mai gros și mai spătos om din Suceava, se ploconi de la taraba lui cu oale.

Boierul găsi pe slujitorul său în bună tovărășie pe de o parte și în slabă tovărășie pe de alta. Tovărășia cea bună era un bărbat nalt și voinic, încins cu sabie și cu pinteni la ciubote. Își lepădase pe pardoseală cușma cu pană de păun și era obosit la obraz de truda acelei zile. Tovărășia slabă era cuviosia sa părintele Stratonic. De două zile sta strîmb în acel loc. Ii crescuseră ochii în cap ca de o spaimă ; însă se ținea neînduplecat și fără somn. Cînd ceilalți doi înghițeau din oale, gusta și el plescăind din limbă. Din vreme în vreme, cînd simțea nevoie de băutură proaspătă, cuviosul zvîrlea pe fereastră ce-i mai rămăsese, după care umplea iarăși oala, din ulcior.

În după-amiaza acelei zile, de mare mirare erau cuviosului monah niște meșteșuguri pe care le săvîrșise logofătul Drăghici. Întai și întai, logofătul sorbea trei înghițituri de vin ; după asta scotea din tașca de la șold un taler de argint. Acel taler îl pune pe limbă și-l înghițea numaidecît. După ce-l mistuia în sine, îl chema cu degetul, de jos în sus ; ducea mîna dreaptă către timplă și scotea talerul din ureche. Il vîra înapoi în urechea dreaptă, și-l scotea din urechea stîngă. Il vîra iar în ureche, după care îl stupea pe masă. De pe masă îl lua și-l vîra la locul dintăi, în tașcă.

Mai făcea una. Trîntea cușma pe masa goală. Cînd o ridica, apucînd-o de vîrf, rămîneau pe masă trei taleri. Înainte de a întinde părintele Stratonic ghiara,

Drăghici lăsa cuşma asupra arginţilor, apoi îngăduia cuviosului monah să-şi ia talerii. De două ori cuviosul Stratonie a dat cuşma şi a rămas cu gura căscată. Pe masă nu se mai afla nimic.

— De mirare mi se pare mie mai ales, glăsui într-o vreme cuvioşia sa, de mirare mi se pare mai ales că ai atîţia taleri.

— Totuşi, cum se vede, nu este nici unul. Şi chiar dacă sînt acuma, n-au să mai fie după aceea,

— Ce fel de ghicitoare-i asta, frate Drăghici ?

— Nu-i ghicitoare, e taler, răspunse vesel logofătul Drăghici, punînd iar banul pe limbă şi înghiţindu-l.

— Ce fel de taler ?

— După cum se vede cînd îl scot din ureche, e taler leşesc. Inşă, cînd îl stupesc în cuşmă, e nemţesc.

— Şi domnia ta spui că sînt, de şi nu sînt ?

— Nu. Eu spun că de şi sînt, n-au să mai fie.

Slujitorul cel mare cu pîteni şi sabie rîdea. Scoase şi el un taler pe palmă.

— Şi domnia ta poţi săvîrşi minunea asta ? se uimi Stratonie.

— Minunea mea-i alta : că pînă desară talerul meu se preface în doi taleri.

Monahul stătu un timp cugetînd şi ciugulindu-şi barba. Se răsuci spre logofăt, aplecă ulciorul şi-i umplu cînaşia.

— Văd, frate Drăghici, vorbi el, că toate le ştii şi le faci : inşă nu le spui toate. De ieri poftesc să ştiu care-i acea faptă neauzită pe care vrea s-o săvîrşească stăpînul domniei tale jîtnicerul, şi dumneata m-ai amînat pe astăzi.

— Am amînat pînă ce mă îmbăt ; numai atuncea pot mărturisi.

— Incă nu te-ai îmbatat ?

— Incă nu m-am îmbatat destul. Văd numai doi călugări. Se chiamă că m-am îmbatat destul, cînd oi vedea trei.

— Vra să zică acuma eu sînt doi ?

— Acuma cuvioşia ta eşti unul, şi părintele Stratonie e al doilea.

— Fiînd aşa, atuncea nu-mi spune numaidecît mie ; spune celuiilalt.

— Ii spun dacă poţesti, dar cuvioşia ta să n-ascuţi.

— Bine, n-ascult.

— Să n-ascuţi. Şi chiar dacă-i asculta, să nu care cumva să spui cuiva — fie mirean, fie monah de rînd, fie arhimandrit.

— Nu spun nici arhimandritului... rîse strîmb Stratonie.

— Nici cuvioşia ta să nu spui ; nici celuiilalt să nu spuie.

— Bine ; aşa să fie : amin. Binecuvîntată fie limba care rosteşte adevărul.

— Sărut dreapta cuvioşiei tale şi mărturisesc, grăi meşterul Drăghici, stînd într-o parte ca şi călugărul pe scaunul său. Tu ce zici, Toader Calistrat, — să spun ori să nu spun ?

— Să spui, dar să ştii că nu faci bine, îngina slujitorul cel mare. Părinte Stratonie, desleagă-l, să nu spuie, căci e primejdie.

— Primejdie pentru cine ?

— Pentru grumazurile noastre.

— Ba eu am să spun ! se smunci cu putere meşterul Drăghici. Află, părinte Stratonie, că stăpînul meu jîtnicerul s-a pus rămăşag cu alţi nebuni să iasă într-o zi în Suceava calare, nici gol, nici îmbrăcat. Intăi bea

trei zile, după aceea face isprava asta. Coboară de la livezi, trece în goana mare, ajunge la biserica Mirăuților, se suie în clopotniță, trage clopotul cel mare și chiuie că au intrat tatarii în pradă.

Cuviosul Stratonie stătu un timp gândindu-se. Zimbi.

— Trebuie să fie altceva.

— Vra să zică nu mă crezi cuvioșia ta ? se tîngui Drăghici.

— Ba da ; însă trebuie să fie altceva. Asta nu-i nebulie. Aș putea zice chiar că-i o înțelepciune. Slujitorii mării sale îl prind și-l viră la beci, ca să se răcorească. Potrivit ar fi să făptuiască ceva nu ca să se coboare în beci, ci să se suie sus.

— Ba stăpînul meu e boier și nu se suie în spînzurătoare ca orice mișel, hotări Drăghici. Iar de prins îți spun eu că nu-l prinde nimeni. Cuvioșia ta crezi că-i aici și domnia sa e în altă parte.

Cu toate acestea jîtnicerul era acolo. Stătea în prag și privea la petrecerea celor trei, ascultînd și sfatul lor. După înfățișarea ce avea, se vedea că nu-i displac vorbele slujitorului său. Cuviosul Stratonie se ridică din loc și se închină cuviincios, cu mîinile pe piept. Slujitorii se sculară în picioare, schimbînd o căutătură repede.

— Dacă a venit cînstitul boier, stăpînul domniilor voastre, vorbi monahul, atuncea eu mă pot duce. Mă închin cu sănătate la luminata domniei tale față, jupîne Niculăieș, și m-am dus.

Jîtnicerul rîse ușor, numai într-un dinte :

— Intristat ar fi sufletul meu, cuvioase părinte, dacă ai săvîrși asemenea faptă. Pînă mîni mai este vreme.

— Atunci cine să îndeplinească slujba paracli-

sului, jupîne Niculăieș ? Starețul meu are să mă mustre cu asprime.

— Are să te mustre și are să te ierte, cuvioase părinte. Dacă vrei să-mi fie plăcerea deplină, fii pe potriva treimei.

Stratonie privi în juru-i cu neliniște. Fereastra avea zăbrele.

Fără să-și schimbe înfățișarea binevoitoare a obrazului, jîtnicerul chemă la prag pe logofătul Drăghici. Îl trase în tindă și închise ușa.

— Drăghici, vorbi el repede, să știi că am o supărare.

— O cunosc, stăpîne, răspunse cu supunere slujitorul. Nu mai departe decît desară, supărarea asta se alină. Să știi, măria ta, că eu îs gata, precum ne-am înțeles și am jurat. Poate ți-ai schimbat măria ta gîndul ?

— Nu mi l-am schimbat, Drăghici. Aș putea spune că acel gînd s-a întărit. Dar mai este ceva. Am văzut acuma un ceas pe jupînița Marușca. Am avut cu domnia sa niște vorbe, care au pus în mine o tulburare nouă. Venind într-acoace, ca să mă sfătuiască cu tine, m-am oprit la curtea lui Iurie cupar al doilea. Jupîneasa domniei sale, Ruxanda, îmi este mie mătușă dreaptă, soră cu mama. Aflînd nacazul meu de dragoste, nu s-a mirat ; ba chiar mi-a dat îndată o deslegare pe care nu nădăjduiam s-o aflu așa de curînd. Cunosc acuma cine i-i drag jupîniței Marușca și, înainte de-a ieși din Suceava, trebuie să-l străpung.

— Nu crede vorbelor, măria ta. Eu am părere că nu se poate să-i fie drag jupîniței altcineva decît măria ta. Se alintă ca să-ți simtă puterea. De aceea-i bună rînduiala din vechi ca să furi pe fată ; după aceea-i pare bine.

Jitnicerul ascultă neguros aceste cuvinte. Își scutură pletele.

— Nu se poate să lăs. Jupineasa Ruxanda i-a spus numele. Macar că postelnicul mi-e prietin, nu am altceva de făcut.

— Care postelnic ?

— Postelnicul al doilea, Simion Păr-Negru.

Drăghici își scărpină vârful nasului cu degetul arătător și-și înalță sprincenele cu îngrijorare.

— Măria ta, asta nu-mi place.

— Ce nu-ți place ? Ești slujitorul meu ; mă urmezi.

— Unde ? când ? Noi avem oameni năimiți pentru astă sară și nu-i putem întrebuința la altceva decit la lucrul pentru care i-am tocmnit. E adevărat că-l putem găsi pe dumnealui postelnicul Simion între slujitorii săi, la palatul domnesc ; dar cum îndrăznim ceva, sîntem ca într-o capcană a primejdiei. Să zicem că l-aș pofti eu pe postelnic într-un loc și că l-aș hotărî, ori ar fi norocul nostru să vie singur. Să-mi îngădui măria ta să nu mă socot în putere față de el. Nici noi doi nu sîntem destui împotriva lui.

— Să-l luăm și pe Calistrat.

— Calistrat are învoială cu noi pentru alta ; afară de asta, Calistrat păzește pe călugăr. Cum l-a lăsat slobod, călugărul se duce unde trebuie, ca să-și ascută limba. Il port cu mine de mai multe zile, de cum am simțit c-ar fi oblicit ceva. Chiar acuma să-l lăs să iasă din stăpînirea mea ?

— Ai dreptate, Drăghici, scrișni jupînul jitnicer ; dar și eu știu, precum scrie într-o carte pe care am învățat-o la Cracovia, că, dacă nu săvîrșesc ce se cuvîne și nu-mi sărez inima, apoi am să am calare lîngă mine amărită grijă. Pun mîna la oblic să m-adăp : beau venin. Dacă nu-l putem înjunghia noi

pe acel blăstămat prietin, să punem oameni. Vieau să am din partea asta o liniște. Pînă acuma toate s-au făcut bine și acuma aflu ceva care nu-l bun.

— Intr-adevăr, măria ta, cugetă Drăghici, este ceva care nu-i bun și care n-am știut nici eu. N-ar fi nimic dacă jupînița s-ar uita la el ; e barbat cum puțini sînt. Nu vorbesc de măria ta, care nu suferi asămănare. Eu vorbesc de alții. Intre aceia sînt puțini ca postelnicul. N-ar fi nimic dacă jupînița Marușca s-ar uita la dînsul, — ca o jupîniță de boier ce se află. Ar fi rău dacă postelnicul știe și dacă s-a prins și el. Atuncea vine după noi.

Jitnicerul zîmbi.

— Ești tu încredințat de asta, meștere Drăghici ?

— Nu sînt încredințat, numai mă tem. Mai sînt și altele amestecate, de care grăiesc unii și alții. Așa că eu spun, măria ta, să nu întîrziem la fapte necugetate. Lucrul de azi să nu-l lăsăm pe mîne, și pe urmă, ce-a da Dumnezeu !

Niculăieș Albu urmă a zîmbi, privind într-o parte cu ochii micșorați.

— Sfatul tău e bun, meștere Drăghici, zise el ; dar teama ta e o prostie. Postelnicul nici n-ar ști unde să ne caute ; și dacă ne-ar căuta unde ne ducem, în primejdie e viața lui, nu a mea. Aș avea chiar părere de bine să-l văd în Țara Leșască.

Drăghici își scărpină iarăși nasul rumăn, clătînînd din cap.

— Stăpine, înțelepciunea măriei tale e desăvîrșită. N-am să îndrăznesc eu, Drăghici, să mă împotrivesc la cele ce hotărâști și cugești măria ta.

— Foarte bine faci, meștere Drăghici.

— Aș cuteza totuși să spun stăpînului meu că pînă mîne sară nu mai este taină. Știe toată țara cine a

furat pe copila lui Iațco. Să zicem că am omori pe călugăr : nu-i de folos ; s-ar ști că măria ta ai trecut în Lehia.

— Cine ar putea ști ? Aș fi tare doritor să aflu cine poate ceti vîntul și pulberile.

— Cer iertare măriei tale. Să știi că este un arhimandrit la Cetate, care cetește vîntul și pulberile. Am aflat asta mai cu samă de la călugărul nostru. Îmi închipuiesc că știi și măria ta ; acel arhimandrit a cetit altădată așa de bine, încît au căzut capetele unor dregători mari, și s-a aflat unul, tatăl stăpînului meu, care a murit de inimă rea tot din pricina acelor cetiri. Iată cum cetește el și cum zice : Jupîn Niculăieș Albu jitnicer e nepot de pe soră lui Mihiu logofăt, pribeag la leși. Niculăieș jitnicer duce cu el pradă pe jupînița lui Iațco. Unde ar putea fi înduplecat jupîn Iațco să binecuvinteze acest furtișag ? În Țara Moldovei n-ar putea fi înduplecat ; aici măria sa ar putea trimete pe făptași la ocnă, ori la Dimcea gîdele. Dar în Lehia poate fi înduplecat de Mihiu logofăt și de luminăția sa Craiul, căci unele moșii și unele case de negoț ale lui jupîn Iațco se află în Lehia, sub mîna Craiului.

— Mie mi se pare ciudat alta, se miră Niculăieș jitnicer. Cum ai putut ceti tu toate acestea, meștere Drăghici ?

— Am cetit și eu cum am putut, măria ta, se umili slujitorul. N-am fost la învățătură la Cracovia, dar cite ceva cunosc și înțeleg. Altminteri nici n-ar fi fost bună treaba noastră. Rămînînd zestrea în Țara Moldovei, mireasa ne-ar fi fost de puțin folos. Am fi călărit nu numai cu grija ei și cu o povară primejdioasă. Așa că îngăduie, măria ta, să-ți duc la capăt

treaba pentru care ne-am tocmnit. Ce zici, măria ta, bun cuvînt ?

— Bun cuvînt ; numai mie mi se pare că ai ridicat prea des oala și pe de o parte și s-a ostenit mîna, iar pe de alta și s-a întărit îndrăzneala limbii. Poftesc ca sluga mea să grăiască mai puțin și să făptuiască mai mult. Nu lipsi să fii în ceasul hotărit, cu soții tăi, la vama Rădăuților.

— Am înțeles, măria ta, se închină cu umilință meșterul Drăghici.

În curgerea acestui sfat șoptit, tulburarea boierului se potolise doplin. Mai mult decît atît : unele cetiri prea agere ale lui Drăghici îi deslușeau lui însuși că cele folositoare se află mai bine orînduite decît își închipuise în cea dintăi clipă. Așa era : nunta și zestrea se găseau mai cu samă dincolo de hotar. Deci pornirile năprasnice trebuiesc lepădate.

Logofătul Drăghici îi cetise și această schimbare pe obrazul bucălat și mai cu samă în ochii negri, luminați de alt foc decît cel al agerimii. Îl lăsă să se ducă ; își mîngieie nasul ofilit și intră iar la soții săi.

Cuviosul Stratonic părea mîhnit. Își rezemase tîmpla dreaptă în palmă și privea spre lucirea tot mai împuținată a ferestrei. Soarele asfințise și se apropia sara.

— Amară-i pînea boierească, vorbi Drăghici așezîndu-se la locul său, pe scaun. De aceea, adause el rîzînd silit, trebuie s-o îndulcim cu vin.

Apucă pe monah de braț și-l trase spre sine.

— Părinte Stratonic, vrei cuvioșia ta să binecuvintezi vinul ? Oala asta o beau și mă ridic, ca să mă duc la slujba mea. Dumnezeu știe dacă mai găsim asemenea vin unde mă duc eu.

Părintele Stratonie ieși din mîhnirea sa și binecuvîntă vinul. Gustă și cuvioșia sa.

— Te duci undeva ?

— Mă duc, părinte.

— Te duci departe ?

— Mă duc departe.

— Nu s-ar putea ști anume unde, iubite frate Drăghici ?

— Anume unde, nu se poate ști acuma. Se va putea ști mai tîrziu, cînd călugării cei nebuni vor ajunge la cei înțelepți.

Cuviosul Stratonie holbă mai tare ochii, cumpănindu-se pe scaunul său. Cunoscînd deodată ceva în privirea precum și, în risul crud și rinjit al slujitorului, se trase îndărăt, ghemuindu-se și încirligîndu-se ca un vierme. Voi să strige și n-avu glas. Drăghici trăsese de la coapsa dreaptă jungherul.

— Frate Toader Calistrat, vorbi slujitorul boierului cu un glas care păru dintrodată altul ; ridică-te și-ți strînge brîul. Ți l-ai strîns ?

— Mi l-am strîns, răspuse gros și liniștit slujitorul cel mare.

— Acuma primește această naframă și acest căluș. Viră călușul în gura cuviosului părinte Stratonie și leagă cu naframa strîns pe după ceafă. Primește și aceste curele, ca să cetluim cu ele de mîni și de picioare pe cuvioșia sa. Să știi tu, frate Toader Calistrat, că au plîns multe muieri și mulți copii după ce s-au mărturisit acestui cuvios. Porunca noastră este să nu-i ridicăm viața ci să-l scrijelăm, ca să-l cunoască Domnul Dumnezeu la judecata cea de-apoi.

Monahul se zbătea strîmb, numai în partea unde îi era umărul mai înalt. Răcnetul îi ieșea înfricoșat din ochi și din spaima obrazului. Drăghici îl smunci în sus

și-l creștă la frunte. Il lepădă la pămînt și-i trecu jungherul sub foale, înțepîndu-l.

— Nu te zbate, ca să nu între prea adînc.

Stratonie avea un fel de freamăt în cărnuri. Stătu liniștit, primind înjunghietura. După ce slujitorul trase cuțitul, trupul se zgîrci și se destînsă. Chinutul își pufni pe nări sîngele scurs de pe frunte și închise ochii plini de lacrimi, încredințîndu-și sfîntului său trupul bolnav și sufletul înfricoșat.

Cei doi slujitori îl împinseră sub laiță și prăvăliră lîngă el masa, ca să-l țarcuiască acolo. Ieșiră, punînd zăvor și încuind cu lacată.

— Păzește să nu între nimeni în camară, porunci Drăghici hangiului. Ne întoarcem tîrziu la noapte.

După ce își căutară caii și încălecară, Drăghici zvirli cheia în stogul de fin. Apoi își puseră caii în trap spre cîmp, prin adierea rece a serii.

CAPITOLUL XI

CIND S-A AFLAT CĂ A FOST FURATĂ
JUPINIȚA LUI IAȚCO HUDICI

În tîrg, întîmplarea se vestise mai din vreme, fără ca să se știe bine despre ce anume e vorba. La al șaptelea ceas al nopții dormeau toți nuntașii domnești și boierii, unii la casele lor, alții la gazde ; Cetatea era închisă de cu sară, ca de obicei, și străjerii dădeau glas din cînd în cînd pe ziduri. Un om singur a nimerit prin întuneric, la dumnealui Ștefan Cernat, jude al tîrgului. S-a pălit cu capu-n poartă, a stîrnit cîinii și a dat cătră slugi răcnet de primejdie. Să fie lăsat să intre ; s-a întîmplat o faptă nemaipomenită ; de ani de zile nu s-au mai arătat hoți în preajma tîr-

gului de scaun și, în noaptea asta, iată, au lovit pe unul dintre cei mai mari boieri ai lui Vodă. Domnia sa Iațco Hudici se ducea acasă, în carită, cu jupineasa și cu copila mărilor lor, avînd două slugi cu făchii și două cu sulii. Vizitiul era cam băut, ca unul ce stătuse la petrecere de nuntă. Era chiar acesta care venise și izbise cu fruntea în poarta lui jupîn Ștefan Cernat. Dincolo de Fintina lui Miron, după ce carita coborise în șes, s-au ridicat de după un hindichi oameni înarmați, au dat năvală, au apucat cei patru cai răsturnîndu-i pe unii asupra altora și încurcîndu-i în hamuri; în același timp, alții loveau cu săbiile pe slugi. Dintre oamenii înarmați ai boierului numai unul a avut îndrăzneala să lepede sulii și să tragă jungherul; pe acela l-au pălit foarte tare în cap; în-cît acuma Roman Spătărelu se află în stare nu toc-mai bună, cu țeasta ruptă, în laturea drumului. Dumnealui Iațco Hudici s-a zvircolit ca să iasă cît mai repede din carită, printr-o parte. Și tocmai cînd ieșea domnia sa în silă, din pricina grosimii mării sale, s-a răsturnat și carita, apucîndu-i un picior sub roată. I s-a rupt piciorul mării sale. Atuncea acel vizitiu rob, cu numele Haralambie, a auzit și țipetele înfricoșate ale cneaghinelor. Prin partea cealaltă a caritei răsturnate, lotrii le scociorau trăgîndu-le în sus de cîte o aripă, una după alta. Le-au luat și s-au dus, după feleșagul meșterilor de drumul mare. Acuma boierul trebuie să le răscompere. Cînd te gîndești cîți zloți are să scoată domnia sa Iațco Hudici, ca să-i trimeată acelor voinici, te-apucă groaza. Ce socoți dumneata? Boieroaicele sînt o marfă scumpă, care nu se mai află!

Înștiințarea asta a avut-o domnia sa judele țirgului de scaun, la un ceas după miezul-nopții. Pe loc

a repezit poruncă la slujitori, să se scoale, să incalece și să se ducă fără întîrziere cu vizitiul Haralambie, să vadă ce este; să ridice pe boier și să caute pe hoți.

— Ce să-i caute pe hoți? se miră Haralambie Țiganul, scărpinîndu-se la tîmplă și rînjînd. Unde să-i caute? Ei au luat ce le trebuie și s-au dus.

După o zi de bucurie a întregii oștimi a Sucevii, capetele slujitorilor se aflau îngreuiate. Insuși cinstitul jude, după ce dăduse porunca, își cufundase iarăși fruntea în perină. Atunci i-a venit o îngrijorare, că poate are să trebuiască să deie cel dintăi domnia sa răspuns mării sale, îndată ce se face ziuă; și a ieșit numaidecît de sub pocladă, umblînd prin iatac ca o stafie în cămașa cea lungă de noapte, căutîndu-și straietele. Cînd a ieșit afară să întrebă dacă a venit răspuns dinspre Fintina lui Miron, a aflat că slujitorii nici nu-și încinseseră săbiile.

La Cetate, vestea a ajuns în ceasul întăi al dimineții. La porți erau de rînd slujitorii cei noi, feciorii lui Căliman starostele. Un om călare pe deșelate și cu capul gol a suit la deal, pe potecă, dinspre țîrg, a ocolit spre poartă, a văzut puntea ridicată și s-a oprit lîngă șanț zbatînd în sus brațul drept.

— Mă rog domniilor voastre, oștenilor, dați înștiințare.

Onofrei Căliman s-a uitat la el de sus și a văzut că-i nebun.

— Du-te, omule, l-a sfătuit el cu blindeță; aici nu-i voie să intri.

— Mă rog domniilor voastre, nu mă lasați, că pe urmă domnia sa Iațco, stăpînul meu, mă jupuieste de viu.

— Ce este?

— Dați înștiințare că l-au pălit hoții pe jupin Iațco.

— Cui să dăm înștiințare?

— Dați înștiințare lui Vodă.

— Fugi de-acolo, măi nebunule, s-a zbirlit Onofrei.

Cum am să mă duc eu să scol din somn pe măriia sa? Pe lingă asta, noi nici nu ne putem clinti de-aici.

— Chemați pe căpitanul de străji, să mă jăluiesc lui. Cum să nu aflu măriia sa despre o întâmplare ca asta, în care jupin Iațco era să-și piardă viața? Abia l-au putut purta slugile pînă acasă. Cum a ajuns, s-a pus în pat, cu piciorul rupt, și țipă că de-acuma nu mai ajunge să-și vadă copilă.

— Apoi tot nebun ești tu, măi creștine! Care picior rupt?

— Al stăpînului nostru.

— Și care copilă?

— Tot a dumnisale. Asta mi-a poruncit să vin să spun. Că l-au lovit pe cale dușmani și-au vrut să-l omoare.

Cei doi frați s-au uitat unul la altul, nedumeriți, pe urmă și-au întors privirile iar spre mișelul de jos, care aștepta frămîntîndu-se, cu ochii holbați și părul vilvoi.

— Nu mă lăsați, fraților creștini. Dați o înștiințare; altfel mă jupește de piele. N-am văzut pe stăpînul nostru într-așa tulburare de cînd îl slujesc.

— Ce înștiințare să dăm?

— Dați o înștiințare. Cum a afla asta căpitanul străjilor, știe domnia sa ce să facă. Deasemenea să deie de știre căpitanul străjilor că vine din urmă jupîneasa Anca. Să se deschidă porțile și să-i fie lăsată intrare la Vodă.

Feciorii lui Căliman încă se sfătuiau, întrebîndu-se care vor fi fiind rînduielele la porțile Împărăției. Cine

poate îndrăzni să tulbure chiar în această dimineață pe măriia sa? Căci jupin Ionuț Jder, căpitanul străjilor din noaptea asta, a hotărît cu strășnicie închiderea Cetății pînă la al treilea ceas. Iar de la al treilea ceas pînă la al cincilea nu pot intra în Cetate și ieși din Cetate decît slujitorii de rînd. Astăzi, pînă la prînzul mării sale, este o zi de hodină cum n-a avut măriia sa de ani de zile. La prînz au să intre la măriia sa boierii din dregătoriile cele mari. Știînd asta, slujitorii de la poartă se țineau neînduplecați.

De jos sună o poruncă. Toți străjerii, pe podinele lor, se înturnară cu fața la palat. Flamura domnească suia în catarg. Ei o priveau, stînd neclintîți. Trîmbițașii dădură un singur sunet. C-un semn, căpitanul le poruncise tăcere. Vîntul se umilă și se zbătu în steag de la miazănoapte înspre miazăzi.

Ionuț Păr-Negru trecu pe pod, ca să cerceteze slujitorii. Găsi pe Călimani făcînd semne unui om călare pe deșelate și cu capul gol, să se ferească într-o parte, căci vine o primejdie. Acel om își începu iar tînguirile, rugîndu-se cu mare glas să fie ascultat și să se deie o înștiințare la cei mari ai Cetății. Ionuț prinse două vorbe și puse o întrebare:

— Cînd și cine a furat pe jupînița lui Iațco?

— Nu se știe! strigă omul. Vine jupîneasa noastră să spuie.

— Dați drumul! porunci Jder. Lasați și pe jupîneasa Anca a lui jupin Iațco să intre, îndată ce se înfățișează. Intră, omule, strigă el mișelului de jos, și vină după mine.

Puntea scrișni pe lanțuri. Omul își lepădă calul și dădu năvală în deschizătura porții. Se luă după Jder, gîfîind și dînd răspunsuri încîlcite. După socotința lui, cel mai mare năcaz între toate era piciorul rupt

al lui jupîn Iaţco Hudici. Cînd a afla măria sa, are de ce să fie supărat.

Jder îl opri.

— Stăi aici, în pridvor. Nu mai rosti nimănui nici un cuvînt.

— Stau, dar daţi domnia voastră înştiinţare?

— Îţi poruncesc să stai aici şi să nu te cînteşti, nici să vorbeşti, hotărî a doua oară Ionuţ, cu mînie.

Intră la fratele său smuncind uşa şi închizînd-o repede.

Simion se întoarse.

— Ce este? Mă întreabă cineva?

— Bădiţă Simioane, răspuse Jderul cel mic, şovăind numai o clipă; este afară un om din partea lui jupîn Iaţco Hudici.

Postelnicul tresări, stăpinindu-şi o bucurie:

— Mă chiamă cineva?

— Aşteptai un răspuns? Trebuia să te poftească jupîn Iaţco?

— Aşteptam un răspuns, însă nu de la el. Ce caută omul?

— S-a întîmplat ceva în noaptea asta, răspuse destul de liniştit Ionuţ Jder. Jupîn Hudici a fost lovit pe cale, cînd se întorcea acasă. A fost furată jupîniţa Maruşca.

Simion îşi simţi sîngele grămădit în inimă şi obrazul îi păli. Privi rătăcit la mezinul său. Apoi clipi din ochi, căutînd un sprijin mai mult în lăuntru decît în afară. Totuşi avea nevoie de sprijin şi în afară, căci trecu pe lîngă fereastră şi se rezemă de privaz.

— Unde-i omul? întrebă el încet.

— Aici în pridvor. Nu poate să-ţi dea altă desluşire. Vine jupîneasa lui Iaţco să se jăluiască măriei sale. Atîta se ştie.

Simion făcuse asupra sa însuşi o silinţă crîncenă, stăpînindu-se.

— Cine a săvîrşit fapta asta?

— Avem să aflăm. Domnia ta crezi, bădiţă Simioane, că furtişagul s-a făcut în silă, şi fără ştirea jupîniţei? Nu te supăra, bădiţă Simioane. Eu nu ştiu nimic; întreb.

Ochii postelnicului îl fulgerară, cu mînie.

— Am încredinţare desăvîrşită, răspuse el, că e o faptă silnică. Am văzut, ieri, pe jupîniţă. I-am spus cîteva cuvinte şi mi-a răspuns așa, încît, în noaptea asta, am avut cel mai frumos vis. Nu m-ar putea nimeni încredinţa că s-ar putea să fie altfel. De unde ai înţeles tu că asta va fi spaima mea cea dintăi? Am avut-o numai o clipă şi mi-a trecut. Mulţămesc lui Dumnezeu. Doresc numai să aflu cine-s acei îndrăzneţi, ca să rog pe măria sa să nu le hotărască nici o pedeapsă; să-mi dea învoire să-i caut şi să-i judec eu.

Ionuţ clătină din cap, îngrijorat încă. Deschise uşa şi chemă pe om.

Acesta privi pe cei doi oşteni şi i se păru că nu vede în ochii lor nici o milă pentru năcazul său.

— Spune ce ştii; spune repede! porunci postelnicul.

Sluga mărturisi tot, dintr-o singură răsuflare şi încîlcit.

— Intăi s-a crezut că a fost furată şi jupîneasa Anca, adause el. Dar pe dumneaci au lăsat-o, fiind o povară mai grea. Dar dac-o puteau aburca pe-un cal, o puteau duce.

— Tu crezi deci, omule, că au fost nişte hoţi de rînd, urmărind de la jupîn Iaţco o răscumpărare a prăzii?

— Așa spun și unii și alții, jupîne. Însă jupîneasa noastră strigă că-i altfel. De-aceea vine să se jăluiască măriei sale.

Postelnicul Simion umblă împrejurul cămării, cufind încruntat și cu buzele strînse.

— Vină după mine, porunci el slugii.

Ionuț Jder îl întrebă numai din ochi ce vrea să facă.

— Deocamdată nu pot face alta, răspunse Simion, descleștind un zîmbet rău în partea stîngă a gurii; nu pot face alta decît să apropii mărturia asta de ușa lui Vodă. Găsesc în paraclis pe sfințitul Amfilohie. Numai sfinția sa poate cuteza să dea mai de parte știre.

Postelnicul ieși, cu omul după el. Mezinul îi urmări de aproape. Ograda Cetății era încă goală. Poarta rămăsese deschisă pentru trecerea poruncită. Se auzeau dintr-acolo schimburi repezite de glasuri. Cineva cerea intrare și străjerii încrucișau suliițele, oprind.

Ionuț se repezi în fugă într-acolo. Nu era jupîneasa lui Iațco. Erau țirgoveți de devale, care aduceau în pârîngă o mogîldeață neagră. Căpitanul străjilor găsi numaidecît în acea mogîldeață neagră, înfășurată strîns peste foale c-un briu roș, pe cuviosul Stratonie. Călugărul se tînguia și gemea, ținîndu-și obrazul acoperit cu palmele. Se ruga să fie dus numaidecît la starețul său părintele Amfilohie Șendrea.

Intr-o clipă, fără vreo pregătire anume și fără o cercetare de mai înainte, mezinul avu în el înțelegere că lipsa lui Stratonie din Cetate și ivirea lui, la asemenea ceas și în așa stare, pot să aibă o legătură cu întîmplarea ce se vestise.

Lăsă slobodă și intrarea nebunului. Călăuzind pe țirgoveți în urma postelnicului, Ionuț îi cerceta.

Acei țirgoveți, slugi la hanul lui Antohi, aflaseră și ei despre întîmplarea cu hoții, căci în țirg se stîrnise zvoană despre asta încă din vremea nopții; însă cu acest monah era altceva. Il cetluseră și-l scrijelaseră niște soți ai săi, lepădîndu-l sub o laiță, la han. Cu acei soți benchetuieste cuvioșia sa de două zile și acuma iată în ce stare l-au lăsat. Cuvioșia sa zice că nu-s soți ai săi, ci-s tot lotrii care au lovit pe Hudici; dar cine poate da crezare unor asemenea vorbe?

— Tot aceiași sînt! striga ascuțit Stratonie, printre palmele care-i acopereau obrazul și holbîndu-se numai c-un ochi spre Jder. Mărturisesc eu că sînt tot aceiași. Duceți-mă numaidecît la părintele arhimandrit; altfel, unde vă stă căpățina au să vă steie picioarele!

Auzind asemenea amenințare neașteptată, slugile lui Antohi au lepădat de pe umeri prăjina de care era atîrnat leagănul de lăvicere al monahului, au dat la o parte mogîldeața încinsă cu briu roș și au lăsat-o să se tîrîie strîmb spre pridvorul paraclisului. Cînd a intrat postelnicul, a fost pe urma lui și Stratonie, cu aceleași gemete și tînguiiri neîntreprute.

— M-au omorît! țipa cuvioșia sa, înăbușit.

Simion Jder îl privea cu mirare. Cînd călugărul năzui să treacă înainte, îl opri. Aprozii din gangul unde răspundea paraclisul grăbiră întru întîmpinare, ca să cunoască cine tulbură liniștea măriei sale, căci măria sa nu s-a arătat și poate hodinește încă. Sfințitul arhimandrit Amfilohie veni pînă la ușa paraclisului, tulburat și el de acele țipete neomeneste.

Sfinția sa dădu un pas înapoi cînd văzu pe Stratonie în așa stare; cînd îl văzu mai ales încins cu brîu roș.

— O, ticăloasă ființă! rosti sfinția sa, c-un glas în care era mai mult milă decît amenințare.

— Stăpîne, strigă Stratonie, ingenunchind și bătînd metanie, pedepsește-mă și dă-mi canon, căci sînt cel din urmă dintre viermii pămîntului.

— Ce s-a întîmplat, Stratonie?

Călugărul înălță obrazul. Cele două creștături piezișe închegate pe frunte cătră rădăcina nasului păreau al doilea rînd de sprîncene.

Arhimandritul fu într-adevăr cutremurat ca de o vedenie a Demonului.

— M-au scrijelat și m-au injunghiat, sfințite stăpîne.

— Intră după mine; vorbește deslușit.

Stratonie se tîri în genunchi peste pragul paraculisului, bolborosind o istorisire încilcită pe care mai cu samă Ionuț Jder o urmărea cu deosebită luare-aminte. De la o vreme, lăsînd la o parte pe sluga lui Jupîn Hudici, se apropiase, ascultînd mirat, și postelnicul Simion.

De două săptămîni — mărturisea cu lacrimi Stratonie — apăruse în laturea tîrgului un vinat nou, pe care cuvioșia sa îl adulmeca, jucîndu-se cu el, deslegîndu-i prefăcătoriile și așteptînd ceasul să-l găbească în cotlon și să-l prindă. La început n-a deslușit bine despre ce-i vorba; a socotit că-i ceva tot în legătură cu uneltirile unora dintre boieri; deci iar va fi nevoie să-și ascută paloșul Dimcea Tatarul, gîdea. Pe urmă i-a venit în înțelegere altfel de înștiințare, mai puțin primejdioasă pentru măria sa. Cînd a înțeles bine, i se părea că mai are vreme să dea înștiin-

țare. Chiar stătea la îndoială dacă trebuie ori nu să dea înștiințare, căci nebuniile de dragoste se pot risipi într-o noapte ca niște fumuri; din amenințări nu mai rămîne nimic. Însă n-a fost numai o nebunie de dragoste ci a fost mai cu samă o îndirjire a lui Niculăieș Albu jîtnicer împotriva lui Jupîn Iațco Hudici, ca să-l rușineze. Întîmplarea de care s-a zvonit e tocmai această faptă a jîtnicerului. Stratonie poate da încredințare că făptașul, cu soții săi și cu prada, va să treacă hotarul în Țara Leșască. Acolo are neamuri.

— Într-adevăr Niculăieș Albu e nepot lui Mihai logofăt, încuviință sfințitul Amfilohie. Cum ai putut tăcea? Cum n-ai dat înștiințare din vreme?

— Mărturisesc cu umilință pacatul îngîmfării, urmă a se tîngui monahul, rămînînd ingenunchiat la picioarele starețului său. Căci am vrut, sfințite părinte, să cetesc și eu. Am vrut să am nu numai ochi și urechi, ci și înțelegere. Deci am împresurat vinatul, ca să-l aduc eu singur la cuhnia domnească. Am greșit și am avut numaidecît pedeapsa cuvenită. Dă-mi canon, sfințite părinte, ca să-mi aduc aminte în toate zilele vieții mele și să nu mai păcătuiesc.

— Pasă în chilia ta și mă așteaptă! porunci cu tulburare sfințitul arhimandrit. Eu trebuie numaidecît să înștiințez pe măria sa.

Stratonie se ridică strîmb și șchiopătă cătră chilia lui, stăpînîndu-și c-o mîna, pe sub brîu, deșertul străpuns. Din cînd în cînd se oprea, ca să se tîngue.

După ce se depărtă și arhimandritul, Jder cel mic se alătură, curios, de fratele său. Căuta în sine o înțelegere, ca să descurce înfățișarea oarecum bucuroasă pe care o avea acum postelnicul Simion. Însă subț acea bucurie stătea gata să detune și o minie

înfricoșată, care se vădea într-un tremur al nărilor și într-o măcinare neconținută a măselelor.

— Te-ai liniștit, bădiță? întrebă el încet, zimbând alintat.

Simion răsări, ieșind din adîncul său la lume.

— Cum vrei să mă liniștesc? Nu vezi ce se întimplă?

— Ai să te liniștești deplin, bădiță Simioane, cînd vei dobîndi învoire de la măriia sa să te duci să urmărești pe lotri și s-aduci înapoi prada.

Simion bătu pe umeri pe mezinul său. Cuprins apoi de-o frămîntare năvalnică, făcu prin gang cîțiva pași repezi. Jder cel mic îl cuprinse de braț.

— Stăi, bădiță Simioane; așteaptă să te cheme măriia sa; căci domnia ta ai și altă solie la Craiul. Cînd va înțelege măriia sa că și domnia ta ai pricină să cauți acea pradă, are să-ți dea toate împuternicirile și deslegările.

Postelnicul se domoli în mișcări și-și făcu o înfățișare de liniște înșelătoare.

Arhimandritul Amfilohie se întorcea frămîntîndu-și mîinile.

— De mirare este cum pătrund veștile rele prin uși închise, zicea sfinția sa cu o voce șoptită și întăritată. Am socotit că am să spun eu întăi, mării sale; și au fost alții care au îndrăznit să-i spuie, înaintea mea. A intrat în camara mării sale, nu cu mult înaintea mea, și jupîneasa Anca a lui jupîn Hudedici. Și această venire a fost deasemeni vestită mării sale. Iată ce pot făptui slujitorii cei răi și monahii necumpătați. Canonul lor nu poate fi decît la bolnița de unde au fost aduși.

Se răsuci aprig cătră cei doi frați.

— Să nu vă clintiți de-aici. Măriia sa are să aibă

numaidecit nevoie de domniile voastre. Ciudat este să allați cum pricini mici stîrnesc nacazuri mari. Așa s-a întimplat cu războiul Troiei. Cel puțin acolo a fost la mijloc o muiere frumoasă.

Postelnicul Simion își întoarse privirile într-o parte, ca să nu-i vadă ochii sfințitul arhimandrit. Trecu pînă la o firidă și se rezemă acolo, hotărît să aștepte pînă la sfîrșitul timpului. După o clipă își schimbă locul și trecu la altă firidă. Apoi privi printre zăbrele afară. Mișcarea Cetății începea să se înțească.

De cum sosise, gîfîind și aburită la față, jupîneasa Anca primise poruncă prin Ciornei, starostele copiilor de casă, să între numaidecît în camara mării sale.

Domnul intrase cu o clipă mai înainte și avusese răgaz să se închine la sîntele icoane, făcîndu-și semnul crucii și murmurînd laudă Luminii ce ne călăuzește. Copiii de casă ciocăniră în stejar și deschiseră ușa. Jupîneasa Anca intră sunîndu-și foile largi; își desfăcu de pe ochi vâlul de matasă cernită, izbucni dintrodată în lacrimi și se revărsă la genunchii mării sale.

— Milostivește-te asupra mea, stăpîne, și nu mă lasa. Mi s-a furat astă-noapte copila. Acuma se știe cine e furul și unde o duce. Toată noaptea m-am zbatut, întru neștiință. Eram și prea tulburată, din pricină că soțul meu s-a ales cu piciorul stîng stricat, din acea învălmășeală. Au trebuit să aducă slugile pe sus pe baba Sofronia Doftoroaia, ca să potrivească oasele și să lege în lopățele glezna. Iar jupîn Iașco gema întruna cerînd moartea, pe cînd eu mă băteam cu gîndurile și mă frămîntam: cine să fie? Cum m-am întors la Suceava ș-am trecut pe la dumneai logofeteasa și pe la dumnealui judele țîrgului, am înțeles că nu se putea să săvîrșească asemenea faptă alt-

cineva decît jitnicerul Niculăieş. Ne-a mai năcăjit domnia sa şi-n alte rînduri cu peţiri; acuma socoate că poate să ne înfrunte pe noi şi pe măriia ta.

Domnul asculta neclintit, în picioare, cu sprînceana încruntată.

Jupîneasa Anca îşi ridică iar asupra mării sale ochii şi şi-i coborî îndată, cuprinzîndu-şi tîmplele.

— Luminat stăpîne, plîngea ea cu glas aproape stîns, temîndu-se să nu fie auzită de cei din gang; ai fost cîndva oaspete la noi şi ai binevoit să mă chemi, într-un ceas cînd îţi era urît. Mi-ai dăruit o bucurie pe care n-o puteam avea de la soţul meu. Pînă acuma n-am îndrăznit să-ţi aduc amînte; acuma îndrăznesc, din amărăciunea în care mă aflu. Dacă-s vinovată că am cutezat a veni să cerşesc milă de la stăpînul meu, atunci să fiu pedepsită; dar rog în acelaşi timp pe măriia ta să deie poruncă: acolo unde se va fi aflînd, hoţul să fie ajuns şi apucat de grumaz. Ştiu că puterea mării tale bate şi cetăţile crailor.

— Bine, bine, zise Vodă cu îngăduinţă, fără a zîmbi; linişteşte-te, Jupîneasă Ancă.

Dar Jupîneasa lui Hudici nu se putea linişti. Vodă îi aruncă o privire repede, o lăasă îngenunchiată, trecu spre uşă şi bătu din palme. Aprozii deschiseră numaidecît.

— Să vie la mine părintele arhimandrit, porunci Domnul.

Părintele arhimandrit Amfilohie era acolo; îşi căuta un loc tihnit şi nu putea să-l găsească; aşteptase această poruncă a mării sale, însă, înainte de-a intra, pregetase o clipă, căci cunoscuse ceva deosebit în mlădierea glasului stăpînului său. Acel glas pătrunsese pînă în capătul gangului, unde aşteptau co-

pii de casă. Cum îl auziră, aceştia dădură îndărăt, parcă i-ar fi măturat un vînt. Părintele Amfilohie cercetă o clipă, în urma sa, pe Jderi, care rămăseseră în uşa paraclisului. Ii opri din ochi, în locul unde stăteau. C-o mişcare de braţ, porunci aprozilor să se depărteze înspre ceilalţi copii de casă. Îşi rezemă barba-n piept şi făcu faţă mării sale, ferind uşa numai atît cît trebuia, şi închizînd-o numaidecît după ce răzbătu în camară.

Domnul îl întîmpină c-un zîmbet îngheţat. Jupîneasa lui Hudici se ridicase într-un colţ. Nici Voievodul, nici monahul nu păreau s-o bage în samă.

— Ascult porunca mării tale... se închină părintele arhimandrit Amfilohie cu glas de mare blîndeţă.

Vodă se răsuci, întorcînd spatele. În aceeaşi clipă se întoarse, arătîndu-şi dinţii ascuţiţi şi mărunţi.

— Văd că naravurile rele n-au conţinut.

— Măriia ta, cei care păcătuiesc să-şi primească osînda.

— Despre cine vorbeşti, părinte arhimandrit?

— Despre jitnicerul Niculăieş Albu. Am descusut fapta lui; am înţeles de ce-a săvîrşit-o, ştiu unde se duce; să poruncească măriia ta să fie urmărit; să rînduieşti măriia ta pe postelnicul Simion.

— Intr-adevăr, pe postelnicul Simion trebuie să-l trimeţi măriia ta, se amestecă Jupîneasa lui Hudici, cu mare insufleţire.

— De ce?

— Avem noi ştiinţă, măriia ta, că postelnicul aşteaptă să i se dea poruncă numaidecît, urmă Jupîneasa, rizînd dintrodată, — apoi intristîndu-se iarăşi.

Domnul o fulgeră cu ochii şi se întoarse la arhimandrit. «Tocmai această căutătură o are uneori Maruşca», se bucura în sine Jupîneasa lui Iaţco.

— Sfințite părinte, naravurile rele de care vorbesc eu sînt mai cu samă altele, grăi Voievodul. De cincisprezece ani de cînd m-a învrednicit Domnul Dumnezeu să mă întorc în moștenirea mea părintească, n-am arătat decît prietinie și supunere lui Cazimir-Crai, ca unui frate al nostru mai mare. Am primit cuviincios soliile mării sale; i-am trimis solii noștri; m-am milostivit cătră neguțătorii care veneau cu cărți de la măria sa. Iar în acești cincisprezece ani măria sa Cazimir-Crai a ocrotit în hotarele sale și în cetățile sale pe dușmanul domniei mele și ucigașul părintelui meu. A ocrotit deasemeni pe boierii pribegi; pe unii chiar îi ține în cinste în apropierea sa. Va primi oare acuma și pe cei care fură pe copilele boierilor mei?

— Pe cît înțeleg, îi va primi, slăvite stăpîne, se smeri părintele arhimandrit, căci sînt rude cu cei pe care măria sa Craiul îi are în cinste.

— Atuncea nu atît nebunia jîtnicerului Albu urmează să fie lovită, cît viclesugul neprietinilor mei!

Glasul mării sale se ridicase deodată cu mare asprime.

Bătu din picior. Clopoțelul pîntenului rămase singur sunînd în tăcerea cămării.

— Din hotarul Craiului a pornit și uneltirea aceea împotriva coconului nostru, încît s-ar fi putut să-l pierdem pe Alexandru-Vodă, urmă domnul. Neguțătorii noștri sînt asupriți în acel hotar și jalobele noastre nu găsesc ascultare. Dregătorii noștri au fost iarăși înlăturați din olatul Pocuției.

Cu minile la spate și cu fruntea plecată, măria sa trecu de la ușă la iconostas și înapoi. Se opri.

— Pînă cînd?

Arhimandritul tăcu, înmărmurit.

— Pînă cînd? Întreb: pînă cînd?

— Nu știu, slăvite stăpîne, suspină arhimandritul: poate pînă cînd te vei hotări măria ta să pui rînduială.

— Sfințite părinte, poruncește numaidecît să vie grămăticii cu toate cele de trebuință, ca să scriem cărți boierilor leși. Adă-mi numaidecît aici pe postelnicul Simion. Să poftescă deasemenea jupîn Petrea, hatmanul nostru. Ia pe această cinstită jupîneasă și o trimete boierului său.

Jupîneasă Ancă, urmă cu glas îmblînzit măria sa, să-i spui lui jupîn Iațco multă sănătate din partea domniei mele; și să-i împletești o păreche de colțuni de iarnă, pînă ți se întoarce copila.

Jupîneasă Anca începu a plînge iar cu lacrimi bogate, îndrăznind să se apropie și să sărute dreapta mării sale. Ieși, foșnind cu foile-i multe. Ușa rămase un răstimp deschisă. Simion Jder sosi cu grabă. După dînsul, întru aceeași smerenie, se întoarce și părintele arhimandrit.

Domnul primi pe postelnic în tăcere, măsurîndu-l de sus pînă jos. Îl lăsă și se întoarce iar, privindu-l acuma pieziș:

— Ce s-a întîmplat, postelnice Simioane?

Ochii postelnicului se umbriră.

— Cartea pe care diacii noștri au scris-o, pentru întoarcerea slobodă a boierului nostru Mihui, e gata, cu pecețile puse. Poruncesc îndată să se mai scrie una, pentru alt boier al nostru care se află fugar spre Țara Leșască, de astă-noaptea. Pe cel bătrîn poți să-l leși; are grijă de el și Dumnezeu; la vîrsta în care se află, miroase a pămînt; însă te poftesc să găsești pe cel tinăr.

— Îl găsesc, măria ta.

— Și să cauți și pe una din copilele noastre, care ne-a fost răpită.

— O caut, slăvite stăpîne, și o aduc, răspunse încet Simion Jder.

— Știi cine-i? O cunoști?

— O cunosc. Dacă-mi dai voie măria ta, mă duc numaidecît; viața mea nu mai are nici un preț.

Vodă privi stăruitor pe postelnicul său.

— Ascultă, Simion Jder, rosti cu hotărîre și încet măria sa. Mînia nu trebuie să stea în domnia ta ca o otravă înghețată, ci trebuie să-ți deie agerime și tărie. Ai să te duci; dar să lepezi aici în clipă arșița și nebunia. Eu nu vreau să cunosc dragostea pe care-o ai; agonisește-ți-o, dacă ești vrednic; însă ia aminte și-ți păstrează capul, căci viața domniei tale ne face nouă trebuință. Deci te vei duce să cauți pe fur. Ai să-l găsești pe cale; ori la Liov; ori la Cracovia; pune pe un slujitor să-l lovească; n-avem nevoie să ni-l aduci aici; e boierul nostru și avem asupra lui drept de viață și moarte. Află unde-i jupînița lui Hudici și ridic-o. Însă nu-ți închipui că amîndouă aceste isprăvi le vei săvîrși cu frații domniei tale, cum e naravul vostru, al Jderilor, și cu slujitorii ce veți lua. Craiul are oșteni mai mulți decît mine, cazaci sprinteni, castelani cu mare iscusință. Lucrarea pe care o întocmim trebuie săvîrșită cu rînduială de ceasornic. Cum umblă soarele pe clipe și ceasuri, așa trebuie să umbli domnia ta, cunoscînd toate cîte voi pune la cale, și avînd sprijin neconținut de la cele văzute și nevăzute. Așa îți poruncesc să îi, căci astfel este slujba la domnia mea. Iar cînd vei afla pe acea copilă, pune pe altcineva s-o poarte, ca și cum ar fi moartă, ori n-ai fi auzit de ea niciodată. Dacă faci așa, te întorci cu izbîndă. Altfel, mă îndoiesc.

— Măria ta, răspunse postelnicul, punînd un genunchi în pămînt, nu te îndoii de mine; așa voi face.

În el era cutremur și viilor; și le stăpînea scrișnindu-și măselele, încît simțea durerea lor pînă în tîmple.

Vodă îi puse mîna pe umăr:

— Stăi aici, pînă ce vine hatmanul. Avem s-avem cu el și cu sfinția sa arhimandritul un sfat de taină.

— Am înțeles, slăvite stăpîne, se supuse Jder, gemînd în adîncul lui.

— Așa-i că acum vrei să îi calare, sub furtună? Îl străbătu cu privirea Domnul.

— Intr-adevăr, stăpîne, aș vrea; însă rămîn aici, cum mi se poruncește. În vremea asta lotrul își duce prada nestingherit; trece ape, cîmpii, sate, și se pune la adăpost în altă țară.

— Așa crezi, pentru că vii de la hergheliile de la Timiș, zîmbi Vodă. Acolo ai trăit intru schivnicie și neștiință; de aceea te-am îndemnat să mă urmezi, cum a îndemnat Hristos pe Filip. Întreabă pe sfințitul arhimandrit dacă n-au purces pe urma celui hoț alergătorii domnești. Și n-au purces numai spre hotarul leșesc. Cînd s-a dat semn, s-au desfăcut în patru zări; din poștă în poștă schimbă caii și întreabă. Domnia ta pleci numai dacă nu mi-l aduc pe fur pînă mîne sară. Răspunde, sfințite părinte Amfilohie, dacă s-a făcut așa, ori nu s-a făcut așa.

— Asta-i rînduiala măriei tale, suspină cu aceeași smerenie arhimandritul. Măria ta binevoiai să te hodi-nești cînd a aflat de faptă judele Sucevii, iar la ziuă slujitorii lui au și fost repeziți, căci dacă slujitorii dumnisale judele s-ar afla și acum la odăi, atuncea ar îi oarecare primejdie pentru capul domniei sale judele.

Măria ta, au sosit grămăticii.

— Să intre ; să se așeze.

Pe cind scriitorii își rostogoleau și-și așezau mâsurile rotunde și-și potriveau sculele și hirtia, Vodă urma să-și cheltuiască neliniștea în acea plimbare necontentită de la iconostas la ușă. Intră și bătrînul logofăt Toma, închinîndu-și în fața mării sale uscăciunea înaltă și fuiorul bărbii.

Domnul îi răspunse cu bunăvoință, privindu-l lung, — pînă ce domnia sa logofătul se simți stîmjenit, începînd a-și pipăi hainele. Dar Voievodul nu-l privea pe el ci se căuta pe sine însuși, — deplin liniștit înlăuntrul său.

— Intăi să ne întoarcem cătră Stăpînul vieții și al morții, zise măriia sa c-un glas cumpănit, și să-i închinăm sfinției sale cuvenitele daruri, pentru sufletul nostru, al copiilor noștri și al Doamnei noastre. Să se scrie o sută de zloți sfintului schit de la Bisericanii, unde a stat viețuind un timp maica noastră. Să se închine sfintei mănăstiri Probota moșiile noastre Roșcani și Fintinele de la apa Siretului și două sute de zloți, pentru că acolo e locul de veșnică hodină a Doamnei maicii noastre. Intru odihna sfînt răsosatului părintelui nostru, cu inimă curată și luminată și din toată voia noastră, dăruim cinci sute de galbini pe fiecare an sfintei mănăstiri Zografu de la Aton, și să se dea hrisovul în mina părintelui Varlaam egumenul.

Toate aceste închinări s-au scris scîrțit cu pene de hultan, în vreme ce măriia sa își găsea înșeninare deplină pentru cele ce aveau să urmeze.

Măriia sa se opri dinaintea măsurilor.

— Acuma să scrieți așa.

Grămăticii înălțară nasurile cu mare luare-aminte.

— Scrieți așa : «Cartea mării sale Ștefan-Vodă

cătră boierii Țării Leșești, domnia sa castelanul de la Colomeea și domnia sa castelanul de la Halici și domnia sa Voievodul Podoliei. Noi Ștefan-Vodă Domnul Țării Moldovei vă facem cu aceasta cunoscut și vă rugăm pe domniile voastre să opriți pe boierul nostru fugar Albu jitnicer, care s-a făcut vinovat cătră domnia noastră, și să binevoiți a-l da în mina slujitorilor noștri. Iar cu această carte a noastră se înfățișează domnia sa părintele arhimandrit Amfilohie, duhovnicul nostru.»

— S-a scris întocmai, măriia ta, se închină logofătul.

Domnul își jucă o clipă degetele în giuvaerul sfînt ce-i strălucea pe piept.

— Mai adăugiți aceste cuvinte, porunci măriia sa. «Vă poftesc să nu faceți altfel.»

— Asta e o amenințare de război, suspină părintele Amfilohie.

Vodă se uită în juru-i. Hatmanul încă nu sosise.

— Domnia sa hatmanul Petrea sosește acuma... vestiră cu grabă aprozii.

Măriia sa pofti să rămîie numai cu aceia cu care avea a ține sfat tainic.

CAPITOLUL XII

JDERII S-AU DUS ÎN ȚARA LEȘASCA

Sfîntitul arhimandrit și postelnicul Simion pleaseră, cu cărțile lui Vodă, cătră Țara Leșască într-o luni. Abia după o săptămînă cuviosul Stratonice se înfățișă la curtea lui jupîn Iațco Hudici, ca să deie înștiințare. Jupîneasa Anca se învălui îndată spre

camara unde zăcea bolnavul; iar boierul se bucură și pofti să audă chiar cu urechile sale această bună veste. Ticăitul monah își venise în ori din spaima ce îndurase; semnele spaimii, însă, îi stăteau încă pe frunte în scrijelături roșe. Intră cu umilință la jupin Iațco și-l întrebă de sănătate.

Baba doftoroaie Sofronia era de față și privi pieziș pe călugăr, trăgându-și broboada mohorită peste clonțul gurii.

— Mulțămim lui Dumnezeu, părinte, zise jupineasa Anca; descîntecele și irurile au făcut bună lucrare.

— Descîntecele și irurile, dar mai ales voia Celui-prea-înalt, se răsuci monahul întâi cătră jupineasa Anca, apoi cătră bolnav. Așa alcătuiesc eu scrisorile de friguri ori de lungoare; îi scriu lui Dumnezeu și-l rog, iar demonul boalei fuge de amenințarea scrisorii. Fără asta, cu doftoria nu faci nimica. Am cunoscut noi, cinstite jupine Iațco, un vraci leah care se lăuda cu dresurile lui; și avînd un boier al nostru Ștefan Calomfir o boală de-i tot pocneau încheieturile cînd se mișca, i-a dat acel vraci să beie o doftorie amară, cite un pahar în fiecare zi. Așa că peste zece zile boierul nostru Calomfir nu-și mai auzea încheieturile pocnînd, căci surzise.

Baba Sofronia mormăia singură la gura sobei ascultînd asemenea vorbe ale călugărului celui nebun și stupea în cotruță, ocrotind acolo ulcelele cu unsori. Descîntînd și îndepărtînd pe Necuratul, fulgera cînd și cînd spre Stratonic. Înfațșarea ei strîmbă și ciolănoasă avea oarecare asemănare cu a monahului. Hotărîndu-se dintrodă să se puie cu desăvîrșire la adăpost de orice răutate și viclenie a celui dușman, își luă în poală ulcelele și se duse.

Iațco ridea, săltîndu-și pîntecele sub pocladă. Cu toată suferința, domnia sa nu se dezumflase. Har Domnului: putea mînca și bea bine.

— Fuge baba de popă, zîmbi el. Dar să știi, părinte Stratonic, că Sofronia aceasta are bun meșteșug de pus și potrivit lopățelele.

— Cînd vrea Domnul Dumnezeu, cinstite jupine, vin lopățelele singure și se așează la locul unde trebuie.

Boierul gemu înturnîndu-se pe o coastă și așezîndu-și mai bine piciorul bolnav.

— Spune-mi, părinte Stratonic, cum a fost plecarea sfințitului Amfilohie. Eu socoteam că să pornească mai curînd; așa am avut răspuns de la înălțimea sa.

— A plecat cînd a sosit vremea, răspunse călugărul. Mai întâi, măria sa a mai repezit un rînd de porunci la toți căpitanii de hotar. După aceea a trimes pe Jder cel mititel la mănăstirea Neamțu și la Timiș. Acolo dumneaiei comisoaia Ilisafra iar s-a tînguit că rămîne singură ca o cuculeasă, căci i se duc și feciorii și i se duce și soțul domniei sale într-o altă nebunie.

— Care nebunie? Asta nu-i nebunie, părinte. Asta-i suferința noastră, asta-i copila noastră; noi sîntem gata să ne dăm și viața ca s-o dobîndim îndărăt.

— Nu-i nevoie de viață, cinstite jupine, rînji monahul; mai degrabă să fii gata domnia ta să înjunghii sipetele și să scoți galbinii și zloții.

Iațco oftă:

— Om face și asta, dacă așa-i porunca înălțimii sale.

— Apoi are să-ți vie porunca, să n-ai grijă. Iar viața și-o pun unii oșteni tineri. Saraci fiind, ei n-au de dat altceva.

— De cine vorbești cuvioșia ta?

— Vorbesc de oarecare postelnic, cu numele Simion Păr-Negru.

— Precît știu, domnia sa postelnicul împlinește porunca înălțimii sale. Ii doresc să se întoarcă sănătos și cu izbîndă. Înțelegem noi ce vrei să spui cuvioșia ta; dar află că eu și jupîneasă mea avem gînduri mari pentru copila noastră. Oricît om înjunghia sipelele, tot ne mai rămîne pentru ea destulă zestre, ca să vie să ne-o ceară Voievodul Litvaniei ori Voievodul Ardealului.

— Vai și of! se tîngui jupîneasă Anca. Domnia ta visezi la nunți domnești și copila noastră poate-i moartă.

— Ba nu grăi așa, jupîneasă Ancă. Dau eu încredințare, dau și zapis scris, că unei asemenea copile nu i se poate întîmpla nimic. Fiecare fir de păr al ei are preț. Cine-a fi, unde va fi, are s-o împresure ca pe un odor, să n-o ajungă nici vîntul. Iar cînd o afla Craiul, din cărțile măriei sale Ștefan-Vodă, cum stă pricina, numai un cuvînt are să strige și are să se cutremure Țara Leșască. Pe lîngă mila Craiului asupra noastră, avem noi acolo și neguțătorii noștri cu care sîntem în bună prietinie; le-am trimes tuturor răspuns și se vor ridica punînd pungi de matasă cu cele de trebuință pe mesele juzilor și boierilor. Ș-a-tunci acel îndrăzneț care a cutezat să se ridice asupra noastră își va primi plata cuvenită, într-o creangă de copac, cu juvățul de gît.

— Doamne, soțul meu, cum vorbești domnia ta... se miră jupîneasă Anca. Eu, dacă mi-o dobîndi îndărăt fără stricăciune copila, nu mai am nici o supărare împotriva lui Niculăieș Albu. Așa-s obiceiurile și riebumiile tinerilor, din care ei se trezesc cu mare

amărăciune. Așa el nu poate face nimic, căci copilei i-i drag altcineva.

— Asta ți se pare domniei tale, jupîneasă Ancă; vom hotări noi, la vremea anumită, cine trebuie să-i fie drag. Dar domnia ta nu spui nimica și uiți de piciorul acesta care mi-a fost stricat. Ce iertare mai pot dobîndi lotrii, cînd săvîrșesc asemenea fapte? În juvăț și într-o creangă de copac! Iți spun eu că altă judecată nu poate fi pentru Niculăieș Albu, macar că-i rudă cu casele boierești cele mai mari. În juvăț și într-o creangă!

— Ba să mă ierți domnia ta, jupîne Iațco, se amestecă monahul Stratonic: eu socot că măria sa are să-l ierte și are să-l deie lui Dimcea. Numai mișei pier în ștreang; boierilor li se taie capul.

— Ba eu vreau să fie suit într-o creangă de copac! hotări cu mare mînie jupîn Iațco.

Stratonic făcu spre boier un semn tainic din ochi, pe care, fără să pară, îl văzu foarte lămurit și jupîneasă Anca.

— Am ca o arșiță, se tîngui deodată boierul, aducîndu-și amînte de suferința întru care zăcea. Te rog, jupîneasă Ancă, să-mi aduci domnia ta singură o cupă de vin. Lîngă cupa mea, pune una și pentru cuviosul părinte Stratonic.

— Numai decît, soțul meu, se grăbi jupîneasă Anca.

Ieși repede închizînd ușa. După doi pași se întoarse, lipînd cu ureche-ureche o ureche de țîșină.

— Jupîne Iațco! strigă înăbușit călugărul, aplecîndu-se spre boier; să știi domnia ta că măria sa Ștefan-Vodă a rînduit război în Țara Leșască.

— Foarte bine face măria sa Vodă, se invoie Iațco Hudici cu liniște.

— A poruncit hatmanului să împingă spre hotar în anumit loc, care nu se știe, călăreți din trei ținuturi. De două zile a plecat jupîn Petrea Hărman. Spun curtenii că s-ar fi dus la Cotnari; dar noi știm că s-a dus să ia în stăpînire călărimea. Mai este ceva, jupîne Iațco, de care trebuie să te bucuri.

— Ascult; văd că Dumnezeu și măriia sa mi-au auzit strigarea.

— Jupîn Ionuț Jder, urmă Stratonic, va să se înfățișeze astăzi, ori cel mult mâni, aici la curtea domniei tale, din porunca lui Vodă. Și trebuie domnia ta să-i dai în samă tamazlicurile de boi grași ce ai pregătit pentru Țara Nemțască. Domnia sa are să-i călăuzească prin Lehia.

— Nu-i nevoie; am oamenii mei aici; cînd trec boii dincolo, am alți oameni; iar de la Liov iau marfa neguțătorii nemți. Am primit jumătate din bani; la Liov credinciosul meu primește cealaltă jumătate.

— Cîți boi ai?

— Trei cîrduri de cîte cincizeci. Iar la Sfinții Arhangheli trebuie să mai trimet pe atita.

— Să lăsăm deoparte pe cei de la Arhangheli. Aceste tamazlicuri de acum ai să faci bine să le dai în sama lui jupîn Ionuț. Nu-ți poruncesc eu; are să-ți poruncească măriia sa. Pe lingă asta, ai să pui pe masă toți banii de cheltuială pentru oșteni.

— Care oșteni?

— Cei care au să călăuzească tamazlicurile.

— Nu-ți spun că am oamenii mei?

— Ba îți spun eu că și Vodă își are oștenii mării sale. Acești oșteni se îmbracă în straie de rînd și se duc prin Țara Leșască, pe trei drumuri, cătră Liov. Să mai știi domnia ta, cinstite jupîne, că mai sînt și alți mulți oșteni și neguțători ai mării sale, care, la vre-

mea asta, încep a umbla în Pocuția și Podolia, cercețînd și întrebînd felurite lucruri.

— Acuma am înțeles, se supuse Iațco. Să vie jupîn Ionuț Păr-Negru și-i dau pe samă tamazlicurile. De bani îmi vine mai greu, că nu mă pot scula, ca să deschid sîpetul. Ce fac eu dacă nu mă pot scula? se tîngui boierul. Nu pot da banii și pace! Ce fac eu? ce fac eu? Iaca, a început să mă doară iar piciorul.

Jupineasa Anca se întorcea grăbită, așa cum plecase, purtînd pe tabla trei cupe. Așeză tablaua cu grijă la căpătăiul bolnavului.

— Precum a arătat cuvioșia sa părintele Stratonic, dădu ea lămurire, chiar în clipa asta a descălicat jupîn Ionuț. Așteptați să între și domnia sa. Vine cu poruncile. Să n-ai nici o grijă, soțul meu, decît să te faci sănătos, rise ea cu șiretenie; îți deschid eu sîpetele.

Se auzea pasul îndesat și repede, cu sunet de pînteni, al Jderului celui mic. Ușa se deschise. De și părea neliniștit, boierul întoarse cătră oaspetele domnesc un obraz plin de voie bună și-un glas destul de vesel:

— Laudă Domnului!

— În vecii vecilor, amin, binecuvîntă monahul.

Jder se închină:

— Aduc sănătate de la măriia sa, și poruncă.

— Mulțămesc, suspină Hudici. S-auzim porunca.

— Am venit cu treizeci de slujitori, lămuri Ionuț; și chiar în acesta ceas trebuie să pornim cătră vadul Prutului, la Simionești, cu tamazlicurile domniei tale, dacă le ai gata. Le luăm căci ne fac trebuință, și n-am să-ți mai dau samă domniei tale de ele.

Hudici oftă, tînguindu-se și netezind poclada în locul unde era durerea.

— Pe lângă aceasta, cinstite jupine Iațco, binevoiește a porunci să se sloboadă de la cămările și de la chilerul domniei tale treizeci de ocă de slănină afumată și patru sute de ocă de făină de malai și zece burdufuri de brânză — tain pentru slujitorii mei. Deasemeni să-mi pui în mină simbria lor pe două săptămîni : cinsprezece zloți. Să nu te superi și să nu-ți pară prea mult : e simbrie pentru țară străină. Deasemeni șaiszeci de taleri pentru alte cheltuieli care vor fi de trebuință, căci noi ne ducem cale lungă și inclicită. Să deie Dumnezeu s-avem noroc, să-ți aducem bucuria pe care o căutăm.

Jupineasa Anca se plecă smerită către icoane :

— Maica Domnului are să vă fie ajutor. Au să se deie toate cite se cer.

— Mai este ceva ? întrebă jupîn Iațco, întorcînd ochii cu sfială.

— Mai este. Sfătuindu-se măria sa cu sfințitul arhimandrit Amfilohie, au stat și s-au gîndit asupra vremii. Deci m-au trimes pe mine la sfînta mănăstire Neamțu, să cercetez pe părintele Nicodim fratele meu, și pentru asta și pentru alte lucruri. Deasemenea am avut poruncă să cercetez pe starostele Nechifor : pentru asta și pentru alte lucruri — fiind noi deprinși unii cu alții în treburi ca aceea către care mergem ; avînd noi virit în primejdia asta și pe un frate al nostru.

— Care primejdie ? Eu știu că e vorba de copila noastră.

— Intocmai așa spunem și noi, zîmbi Jder către jupineasa Anca.

Ea îl amenință cu o încruntare de sprîncene și rise la el cu toți dinții. Hudici se ridică într-un cot, gemînd, și se holbă la el cu uimire :

— Despre ce-i vorba ?

— Liniștește-te, urmă a ride jupineasa ; despre fata domniei tale e vorba.

— Nu, se impotrivi Jder. E vorba despre vreme... S-a aflat de la starostele Nechifor și de la alți vinători vechi că cerbii au boncăluit mai devreme în ist an. Coccoarele au plecat înainte de Ziua Crucii. Șoarecii de cîmp și-au făcut cuiburile sus în spinării, la două palme de la pămînt. Deasemenea splina poreilor înjunghiați și desfăcuți se arată mai plină unde începe. Căutînd oamenii vechi să-și aducă aminte cum a fost ș-acum optsprezece ani cînd a căzut Țarigradul, — s-au gîndit că iarna are să înceapă foarte devreme ș-acuma. Deci am pus la căruțele noastre, după porunca domniei sale hatmanului, straie de pănură, cojoace și căciuli. Iar măria sa a poruncit să nu uităm potcoavele cailor, pe care noi, în graba noastră, le-am uitat. Deci să poruncești domnia ta faurilor să bată degrabă o sută douăzeci de potcoave, cite două de fiecare cal, — fiind numărul cailor noștri șaiszeci, cite doi de fiecare slujitor. Cum dă un îngheț, cum țintuim potcoave la copitele de dinainte. Invățătura asta a scornit-o măria sa și noi ne-am mirat. Văzînd asta, am luat și eu înțelepciune, adică zece părechi de tălpi de sanie, pentru care măria sa m-a lăudat, bătîndu-mă pe umăr.

Ascultînd, jupîn Iațco Hudici se bucura și se lumina încet-încet, scurmînd sub perină cheia și întinzînd-o pe-furiș jupinesei sale. După ce primi cheia, înainte de a ieși ca să deie și toate celelalte porunci, jupineasa Anca luă pe rînd cupele de pe tabla, gustă cite o picătură din fiecare și le trecu celor de față, indemnîndu-i să cinstească, pentru izbînda măriei sale.

— Mai este ceva, grăi Jder, după ce deșertă cupa. Fratele meu părintele Nicodim a cercetat zodiile și a găsit întocmai precum arată sfințitul Amfilohie, — ceea ce dovedește neștiința dascalului nostru Pamfil de la Timiș. Scrie la zodie că, sub stăpînirea Soarelui, întru care ne-am aflat în ziua de 30 august, — «de va fi cutremur spre miazăzi, împărații și domnii se vor tulbura». Ceea ce se adeverește și se va mai adeveri. Iar acuma noi fiind sub semnul planetei Vinerea, se spune că, «de va tuna în numărul racului, va fi tulburare pentru o domniță, și în laturea despre apus va fi pace și friguri multe; și în legume va fi scădere; și iarna va fi grea și devreme». Ceea ce adeverește celelalte semne despre care am pomenit.

Ce să spun jupiniței domniilor voastre?

Îndată ce a rostit Jder întrebarea asta, jupineasa Anca a prins a-și frămînta minile și a plînge cu mare jale. S-au încețoșat de lacrimi și ochii lui jupin Iațco. Din plînsetele ei, jupineasa conteni fără să mai aștepte mîngîieri; își șterse roua de pe obraji cu dosul palmei și se duse să deie cele mai strașnice porunci slugilor.

Cînd își isprăvi Jder toate socotelile de bani și primi de la cămări toate cite ceruse, își strînse în cătărămi chimirul pe straiul lui de șiac, pofti rămas bun celor de față, ieși și încălecă strigînd la slujitorii săi. La covălia din capătul celălalt al ogrăzilor boierești, faurii băteau pe nicovale fierul incovoiat; slugile umblau forfota de la cămări; slujitorii cei mai de căpetenie ai lui Ionuț, adică feciorii lui Căliman, primeau sacii și-i lepădau în căruțe ca pe niște mărunțișuri de nimic. La ocoale se adunaseră tamazlicurile, cu mugete.

Cînd soarele se sui la amiază, toate se aflau gata de drum. De la căruța cu coviltir a Călimanilor, unde își avea Jder hodina, cîntă un cucuș de trei ori în șir.

— Acesta-i privighetorul pe care mi l-a dăruit comisoaia, rise el cătră jupineasa Anca. Ne arată că nu mai putem întirzia și că va fi schimbare de vreme. Mărturisesc eu că nu este pe lumea asta învățătură mai mare decît aceea ce se află în cărțile părintelui Amfilohie și a părintelui Nicodim. Cît m-am năcăjit eu în doi ani, tot n-am putut să le desleg. De la cucușul muței înțeleg mai lesne.

Pornirea se făcu dintrodată. Jupin Iațco Hudici, sprijinindu-se puțin într-un cot, putu vedea pe fereastră pe Jder și pe slujitori încălecînd. Apoi, după ce căzură zăvoarele de la ocoale, unii dintre slujitori își îndemnară caii într-acolo, cu răcnete, învîrtind harapnicele. Mugind și boncăluind, vitele se îmbulziră la drum. Jder trecu săltînd în șa pe departe, prin lumina ferestrei; un nour de pulberi ascunse acea privește vederii boierului. «Nu se află nicăirea lupi care să facă dintrodată atîta pagubă», cugetă domnia sa, lăsîndu-se să cadă cu ceafa în perină. După această pagubă, au să urmeze altele și altele, fără sfîrșit. Toate se trag dintr-o tinereță înflorită, pe care a avut-o domnia sa odată. Căci numai tineri fiind, oamenii se însoară; mai tirziu, nu mai săvîrșesc asemenea prostie. Cite parale, cite vite, ciți saci cu pine se duc în apă, în cer și-n pămînt!

— Of și iar of! care-i răsplata mea în lumea asta, pentru toate? Nu se știe nici dacă mi-oi putea dobîndi copila!

— Cinstite jupine, il mîngîia părintele Stratonic rînjind, răsplata noastră a tuturor celor năcăjiți nu-i pe lumea asta. Răsplata domniei tale va fi în altă

lume, la judecata de pe urmă, cînd toate au să-ți fie înfățișate și întoarse îndărăt — bani, boi și slănină. Deci, bucură-te.

În vremea asta tamazlicurile de vite suiau din valea Siretului pe-o coastă lină, umblind domol subț un nour ușor de pulbere spre miazănoapte. Înaintea acestor îmbulzeli, se înșirau căruțele cu tainuri și straie, avînd și arme subț așternuturile și paietele cele mai dedesubț. Lingă căruța din frunte călărea Jder, făcîndu-și socotelile pentru toate cite le mai avea de îndeplinit, după poruncile ce i se dăduseră. Nu prea era împăcat în sine cu slujba aceasta de vornic de turme, nici cu înțetinea de melc la care era supus. Își rodea friul și n-avea ce face; aștepta întîmplările și se îndoia că s-ar putea să iasă ceva din asemenea lîncezeli.

Cătră sară porunci popas pe niște întinderi goale în care, cit bătea ochiul, nu se zărea nici o așezare de sat. Tamazlicurile se împărțiseră în trei, cu cite zece slujitori; și vitele fură lăsate la pășune în ierburile arse de brumele toamnei. La căruțe se aprinse foc din tufărișuri și spini uscați. După ce se întunecă, rămase sub stele numai tăcerea întinderilor, în care picurau lin din cînd în cînd tălăngi. Într-un tîrziu privighetorul de la căruța lui Jder dădu semn. Găinușa se urcase în crucea bolții și vitele se alinară la hodină.

A treia zi, cu asemenea popasuri și înaintări, Jder văzu vadurile Prutului. Pînă a nu ajunge acolo, tamazlicurile străbătură printre bălți și stufuri. Apoi la locul care se chiamă Simionești găsiră pod umblător. Ionuț Păr-Negru chemă la sine pe podar și-i puse în palmă de mai înainte brudina, poruncindu-i să înceapă trecerea îndată după miezul nopții, așa ca să fie vitele dincolo înainte de ziuă.

— Se poate face așa ?

— Se poate, frate creștine, răspunse moșneagul podar, numai dac-a răsări luna, ca să nu ne batem în capete și să nu se năruiască vitele în baltă, și dacă nu mi-a fi prea somn la acel ceas.

— Te deștept eu, cînd cîntă cucușul.

— Așa este, frate creștine și vrednice meștere, însă chiar la miezul nopții să știi că nu-i bine să lucrăm. La acel ceas să știi domnia ta că amorțește și glasul cucușului o vreme, cit ai număra trei sule. Deasemenea la acel ceas putem fi în primejdie, căci uneori începe a sufla vîntul cel rău. Se întîmplă citeodată, în crucile nopții, de curg neguri pe Prut și din acele neguri se arată știma. Umblă într-un strai alburii și se uită cu ochi de pucioasă aprinsă.

Jder privea departe spre afundul zării, unde i se părea lui că se întinde țară străină.

— Ascultă, brudnice, zise el cu liniște. Eu am dat poruncă și dumneata s-ascuți. După ce cîntă cucușul meu a doua strajă, iese un sfert de lună și se zărește bine la fața apeii.

— Atuncea-i mai dulce somnul omului, rinji podarul.

Jder se veseli și el.

— De ciți ani ești dumneata ?

— D-apoi dă, frate creștine și vrednice meștere, eu banii de brudină îi număr, căci se poate să mi-i fure cineva, dar anii vîrstei nu-i mai socotesc, căci nu-i fură nimeni. Aș pofti eu să mi-i imputineze cineva, dar nu se poate. De ce mă întrebi domnia ta ?

— Vei fi avînd șaptezeci ?

— Oi fi avînd.

— Ți s-a întîmplat, în șaptezeci de ani, vreun năcaz ? Să te împungă cineva cu sulița, să te deie cu capu-n jos în Prut, ori să te înalțe într-un copac ?

— Nu mi s-a întâmplat. De ce să păcătuiesc și să spun că mi s-a întâmplat ?

— Ei, apoi atunci află dumneata că-n noaptea asta are să ți se întâmple.

Podarul conteni dintrodată din ris, înfricoșat de privirea ațintită a Jderului. Clătină din cap și se duse să cerceteze pripoanele podului. Se întoarse iarăși la loc, pindind din vreme în vreme, când pe acel neguțător tinăr și minios, când pe unii din soții lui, între care se aflau doi cu deosebire de nalți. Jder le făcuse numai un semn c-un deget și ei se și apropiaseră de vatră.

— Care-i porunca domniei tale, jupin Ionuț ? întrebă Onofrei.

— Porunca mea n-are putere destulă la podarii de la Prut, răspunse Jder, de și li s-au pus mai nainte paralele în palmă.

— Atuncea cum să facem ? întrebă cu blindeță Onofrei. Tu ce zici, Samoilă ?

— Eu zic să-l pălim în numele tatălui și să luăm noi în stăpinire podul.

Podarul începu a se țingui trăgându-se la o parte :

— Îndurați-vă, fraților creștini.

— Bine, hotări Jder, treci lângă foc și așteaptă ceasul pe care ți l-am poruncit.

— Eu tot socot că ar trebui să-l apuc de grumaz... era de părere Onofrei.

Pe când se întindea pe ape și-n bălți amurgul, începu a spori suflarea vântului. Într-o vreme se arătară sub cer neguri despletite, care fugeau cu grabă spre miazăzi. În urma negurilor sosiră stoluri de giște sălbatică, din soiul acelora sprintene și ascuțite la viers care se chiamă girliți. Se năpustiră asupra bălților acoperindu-le și asupra stufurilor, dărîmin-

du-le. Mulțimea lor era așa de mare și zvoana așa de întinsă, încît se întunecă de istov împrejurimea și turmele de vite se neliniștiră căutînd să iasă la o lărgime. Incet-încet, la poruncile și harapnicele slujitorilor, boii se alinară pe cînd, prin întunericul nopții, chemările girliților și zbucnirile lor de aripi se prelungeau în lungul Prutului pînă la mare depărtare.

Cătră miezul nopții, asupra zvonului de jos, se lăsă alt zvon al înălțimilor. Erau alte paseri străine, de felurite neamuri, care alungau unul după altul stoluri repezi, fugind de o spaimă pe care oamenii încă nici n-o bănuiau.

Podarul veni prin întuneric la Jder.

— Nu știu dacă domnia ta, frate creștine, simțești în nări miros de omăt, pe vînt. Eu simțesc, ca și-n alți ani cînd vine iarna năprasnic. Ai avut dreptate să te grăbești. Mă duc să cercetez pripoanele de dincolo și îndată după aceea trecem vitele. Oamenii domniei tale or aprinde făchii, luminînd balta.

Bătrînul se grăbi, incingîndu-și dulama cu frînghi-oară și îndesîndu-și căciula pe cap. Ca și cum l-ar fi biciuit spaimetele sosite pe vînt ale pustietăților de la miazănoapte, cobori pe pod și scripetele începu să scirțieie cătră țărîmul dimpotrivă.

I se păru lui Jder că bătrînul întirzie prea mult și puse pe Onofrei să-l chiuie de două ori. Nu răspunse nimeni. Poate nu se auzea dincolo din pricina vîntului sporit, ori de larma girliților.

Însfîrșit, la ceasul al treilea al nopții, podarul se întoarse și slujitorii aprinseră făchiile de rășină. Trecură pe pod rînd pe rînd căruțele și caii de schimb. Aduseră după aceea pe podină boii bătrîni cu tălângi ; și, în patru soroace, mînară în baltă părți din tamazlicuri. Cum se urnea podul și sunau tălângile, vitele

împinse se duceau după ele înotînd cu ușurință. Astfel după miezul nopții lucrarea era săvîrșită. Cucoșul cîntă la celalalt mal și patrarul de lună se arată printre nouri sfirticați. Se arată numai cîteva clipe, căci negurile îl acoperiră. Atuncea se zăriră în vilvătăile focului cei dintăi fluturi de zloată.

— Rămîneți cu bine, fraților și creștinilor, se închină podarul. De acuma se chiamă că iarna a scos din grajd iepelle cele albe, la împăratul din Miezul-nopții. Vă poftesc cale bună pînă la moara lui Onisifor. Acolo, dac-a fi viscol, să stați și să vă hodiniți.

Oameni și dobitoace au stătut sub lapoviță pînă în zori de ziuă. Atuncea au pornit prin mizgă, alunecînd și adunînd gloduri. Tavanul de nouri se coborîse și stropsea întruna umezeală rece. Nu se zărea nicăieri nici casă, nici pădure. Înaintau cu anevoie împotriva biciuirilor vîntului. Vitele, mai simțitoare de amenințarea timpului, se buluciseră în șiraguri, strînse una în alta și una după alta, grăbind spre zarea necunoscută care se trăgea întruna din calea lor.

Cătră amiază trecură un pirău al lutărilor printre rovine de pămînt galben și, lîngă o iezătură, văzură moara. Acolo era stăpin alt moșneag, care semăna cu cel de la pod. Avea aceeași înfățișare ferită, stînd mai mult într-o lature, și aceeași ochi iscoditori. Lîngă moară se înșirau șoproane. Sub rîpa unui mal, săivanuri pentru oi. Gospodari nu se aflau în bătaură, fiind zi de sărbătoare a Sfintului Apostol Toma.

Un slujitor al morarului încăleca chiar atunci cînd intrau pe iezătură tamazlicurile.

Morarul ieșise cu capul gol și-și scutura pletele spre el făcîndu-i semn c-o mină să se ducă în treaba lui, să nu mai întirzje căscînd gura la oameni străini. După aceea rămase în zloată, privind lung la șiragu-

rile de vite porumbe. Cînd veni Jder asupra lui cu calul, el se feri și așteptă să vadă ce este.

— Noroc bun. Dumneata ești moș Onisifor ?

— Mulțămim domniilor voastre. Eu sint. Care vi-i voia ? Pe cit se vede, vă întilniți la moara noastră cu zabava, căci pînă în sară se pune vreme tare. Ia uitați-vă domniile voastre cum se învăluiesc pe vînt cîrduurile de ciori.

— Ba după ce facem popasul care se cuvine, ne ridicăm și purcedem mai departe.

— Să iertați domniile voastre, dar mie nu-mi vine a crede una ca asta. Iaca, aveți săivanurile, pentru vite ; căci oile noastre nu-s acasă ; se află sub munte.

— Mulțămesc de bunătate, dar noi om sta numai cît trebuie.

— Bine. După ce-or rindui slujitorii domniei tale vitele și căruțele, să vie în moară la foc.

Jder descăleacă, cu fruntea increștită, mai cercetînd o dată zăriile. De și era ceas de amiază, lumina se mai îpuținase și vîntul își sporise asprimea. Dulama de pe el era scorțoasă și pătrunsă de umezeală. Cu privirile întunecoase, slujitorii mînau vitele la adăposturi.

Ionuț intră sub șandramaua morii, în miros de făină și fum rece. Morarul Onisifor veni după el și deșteptă focul din mijlocul încăperii, cu găteje. Sosiră de afară și Călimanii ; după aceea, cîte unul, și alți slujitori. Se încălzeau și se zbiceau în bătaia flacărilor. Își ștergeau cu dosurile cușmelor obrazurile ude și-și uscau în faldurii de dedesubt ai straielor minile pătrunse de zloată.

Onisifor morarul ridea, ferindu-și de fum barba și închizînd într-o parte ochii :

— Iaca, să știi domnia ta, cinstite neguțătorule, că, de cînd țin eu minte, în opt rînduri am apucat asemenea iarnă devreme. Apoi după aceea omățul acesta al lui Sfîntu-Toma se duce la rîpă, ca să facă loc altuia. Dar se chiamă că ne cuprinde iarna și trebuie să scoatem săniile. E mai greu de dumneavoastră cei cu căruțele.

— Ar fi fost greu dacă n-ar fi poruncile lui Ștefan-Vodă.

— Este vreo poruncă de la Ștefan-Vodă ?

— Este.

— Ce fel de poruncă ?

— Sînt mai multe, care nu se pot spune. Dar este una pe care trebuie s-o aflu toți drept-credincioșii. Măria sa se ridică la primavară, ca să bată război cu ismailitenii.

— E-hei ! suspină morarul, frecîndu-și cu palma barba încălzită ; e-hei, frate creștine și cinstite neguțătorule, vād că se ridică voievozii pentru lege ; iar Craiul nostru stă și doarme.

Să știți domniile voastre c-a ieșit pe lume o poveste adevărată : cum că papistașii s-au încusorit cu păgîinii, ca să piardă de pe fața pămîntului pe pravoslavnici. Nu demult a stat aici unde stai domnia ta un monah de la Sfîntu Munte, care avea într-o răcliță în sin lemn sfînt de la crucea Mîntuitorului și un piron în care a fost bătut piciorul Domnului nostru Hristos. Acele odoare sînt fără preț și numai boierii cei mari care au sodom de bani pot să cumpere cîte o fărîmă. Dau o stamboală de bani și călugărul le pune pe vîrfurile unghiei o așchiuță... Zice acel călugăr : Să știți că Litovit-Craiul de la franțuji a avut numai o față. A pus pe acea fecioară a lui cu toată zestrea într-o corabie și a trimes-o la Mehmet Impăratul turcilor ;

să fie Mehmet fiicei lui soț, iar mării sale prietin. Iaca ce zile am ajuns noi creștinii. Asta s-a întîmplat în ziua de Sfîntu-Ion. De aceea s-a cutremurat pămîntul. Nu se poate să nu se fi auzit și în Țara Moldovei de asta.

— S-a auzit, cum nu ?

— Ei, apoi de asta se vede că se scoală Ștefan-Voievod. S-a vestit de faptele mării sale pînă la noi în Pocuția și în Podolia. A fost nuntă mare la Suceava ?

— Fost.

— C-o Impărătiță, care are moștenire Țarigradul ?

— Întocmai precum spui, moș Onisifor.

— Asta mi place mie mai mult decît orișice. Se află la noi oameni care se gîndesc să treacă sub aripa mării sale Ștefan-Vodă, cum au mai făcut și alții. Sînt și niște cazaci care vor să intre în leafă la măria sa ; dar se tem. Zice că-i mare strînsoare la Ștefan-Vodă. Dar tot ei se întorc și spun că, fără strășnicie, nu se poate oaste bună. D-apoi și cînd or ajunge la Sultan Mehmet ș-or dărîma zidurile, deschizînd comorile... Fiecare oștean își pune piatră de olmaz la frunte și surguci de aur. Dac-aș fi tînăr, m-aș viri și eu între acei cazaci. Dar, numărîndu-mi anii, vād că la altă împărăție nu mă pot duce decît la aceea unde nu-i durere, nici întristare. Bucurați-vă, cei tineri, zic.

Eu am trăit o zi-două

Și v-am lăsat lumea vouă.

Moș Onisifor ridea fără veselie, privind cu luare-aminte la Ionuț și la slujitorii săi și iscodindu-i pe fiecare cu ochii.

— Ciudat mi se pare că n-aveți arme.

— N-avem, nu ne trebuiesc, răspunse Ionuț. Noi avem carte de la Domnie. Și toți dregătorii Craiului

trebuie s-o cunoască lăsînd slobodă trecerea. Am plătit vămile măriei sale la Moldova; plătim cu dreptate vămile Craiului, — cine ce are cu noi? Sintem creștini buni, nu facem nimănuî nici un rău.

— Dă, mai știi domnia ta ce se întîmplă? În Țara Leșască sint și altfel de vameși decît ai Craiului.

— Cum se poate? Apoi atuncea nu-i bine și încep să mă tem.

Morarul clătină din cap. I se părea că n-are destulă minte acest negustoraș de la Moldova.

Slujitorii aduseră sub șandramaua morii tăbultocul de făină, ceanele și brinza, ca să gătească prînzul. Jder ieși în vîntul de afară. Subt un șopron, între căruțe, Călimanii aprinseseră un foc al lor. Il potriviseră în adăpost bun, după porunca lui Ionuț, și-l așteptau numai pe el.

Subt învăluirile ciorilor, care se legănuu în văzduh, se răsuceau în înălțime și se lăsau dintrodată asupra pămîntului, se deslușea abia un sat. Dinspre acel sat, pe drumul desfîndat, venea un călăreț. Era tocmai vremea hotărîtă; la amiază, în ziua de Sfîntul Toma, duminică 6 octomvrie. Acel călăreț era Gheorghe Botezatu Tatarul și venea cu vîforul în spate și cu veste de la tirgul Liovului.

Cum descălecă, lăsă calul în sama vînătorilor și veni cătră stăpînul său, închinîndu-se în tăcere, desfăcînd de pe el dulama și gluga și scuturînd în dreapta și în stînga lapovița. Se încălzi cîteva clipe la foc și tuși, dorînd să vorbească.

— Aduci vești bune, Botezatu? întrebă Ionuț.

— Aduc veste, măria ta; încă nu se știe dacă-i bună ori nu. Părintele arhimandrit și cu jupîn postelnicul au umblat cu bine, pînă ce am ajuns la Colomeea. Acolo am așteptat o zi. Domnia sa castelanul

era la vînătoare. După ce s-a întors de la vînătoare, fiind domnia sa castelanul prea vesel pentru doi cerbi pe care-i alungase cu cîinii și-i prinsese, a poftit numaidecît la cîna sa pe oaspeții străini. Deci ne-am dus la curtea măriei sale castelanului și stăpînii noștri au fost întimpinați cu cinste. A ieșit domnia sa castelanul în straie roșii cum e cîrmizul, cu lanțug la gît și cu sabie cu strajă de aur. Jupîn postelnicul și părintele arhimandrit s-au închinat, dorîndu-i înălțimii sale castelanului sănătate, iar domnia sa castelanul s-a bucurat, fiind doritor să afle starea bună a sănătății măriei sale Ștefan-Voievod.

— Măria sa Ștefan-Vodă e intru toată sănătatea și puterea sa, a dat răspuns părintele arhimandrit. Și îți trimete domniei tale, pan Tadeus, frățești închinăciuni, împreună cu această carte.

Domnul castelan a primit cartea și a poftit pe oaspeții săi într-o odaie împodobită cu arme de vînătoare și capete de cerbi și mistreți. A poruncit slugilor să aducă bere, ca să se răcorească domnia sa împreună cu oaspeții săi iubiți. Eu am stătut lîngă ușa deschisă, în gang, împreună cu alți slujitori.

Pînă ce nu s-a adus berea, în pocaluri mari, domnia sa castelanul n-a deschis cartea. După ce a luat în mînă pocalul, s-a sculat și a închinat în sănătatea Craiului și în sănătatea lui Vodă. După aceea s-a uitat de aproape, a cunoscut pecetea și a rupt-o. A poftit pe un popă papistaș, ce se chiamă capelan, s-o cetească.

Părintele capelan a cetit cartea. Pan Tadeus a rămas pe gînduri, cu fruntea încrețită. Apoi s-a întors cu mare dulceață spre oaspeții săi.

— Iubite al meu prietin părinte arhimandrit și iubite al meu prietin domnule postelnic, aș fi prea fericit

să pot răspunde chiar în această clipă la cartea măriei sale Voievodul. Căci o dorință a măriei sale Voievodul este pentru mine poruncă. Însă trebuie să fac cunoscut frăților și domniilor voastre că în Republica noastră pribegii au ocrotire de la Craiul.

— Prea mărite castelan, aici e vorba de un furtișag.

— Intr-adevăr, a răspuns pan Tadeus, din cartea măriei sale se vede că ar fi vorba de furtișag. Însă nu e un furtișag ca oricare altul; e un furtișag de fecioară; și furul e de neam. Deci numai luminăția sa Craiul ar putea să judece dacă vinovatul trebuie întors la urma sa. Sint prea întristat că nu pot să fac numaidecît plăcere măriei sale Ștefan-Vodă.

Părintele arhimandrit a zîmbit :

— Pribeagul se află poate în ținutul domniei tale ? Ai aflat vreo veste ? Înainte de a trece la înălțimea sa Craiul, am fi doritori să știm unde ar putea fi găsit pribeagul, ca să putem da răspuns luminăției sale Craiului.

— Nu sint în stare să spun nimica în privința asta, s-a apărut pan Tadeus. Se pare că s-ar fi vestit trecerea acestui boier tînăr cu numele Albu. Se zvonește că ar fi un nepot al logofătului Mihiu. Ar fi vorba ca însuși domnia sa logofătul Mihiu să iasă din Liov și să se ducă la înălțimea sa Craiul la Cracovia. Vestile umblă, dar nu le putem da crezare pînă ce nu le cercetăm noi singuri de aproape. Așa că ceva se știe, dar prea puțin. Nu mai poftiți un poc al de bere ? Vă rog să nu fiți supărați pe mine, eu rămînînd prietinel domniilor voastre cel mai bun, pînă la cea din urmă a mea suflare.

Atît a fost, slirși Gheorghe Botezatu. Trebuie să spun că am gustat și eu bere de aceea și nu mi-a plă-

cut. Am rămas c-un gust sub limbă ca și acela pe care l-au avut stăpînii noștri cînd au ascultat răspunsul boierului leah. Slujitorul cel bătrîn al domnului castelan, care m-a cinstit cu bere, mi-a mărturisit că într-adevăr ar fi trecut pe la curtea de la Colomeea un boier tînăr cu slujitori frumos îmbrăcați și c-o carită în care spunea rîzînd că are o comoară.

În tot răstimpul cit s-au spus acele vorbe, jupîn Simion postelnicul n-a scos un singur cuvînt. L-am înțeles cu că mai degrabă ar fi poftit să tragă sabia decît să rostească o vorbă.

Cînd i-am dat vestea slujitorului celui bătrîn, s-a luminat. Deci — a zis domnia sa — Niculăieș Albu a trecut mai departe pe același drum pe care umblăm noi.

Ne-am ridicat noi de la Colomeea și am călătorit mai departe, după ce am lăsat unii oameni ai noștri ca să scurme vești.

Am umblat cu pace. Am ajuns cu bine la Halici. Acolo, castelan, un vlădică papistaș. Era bolnav în pat. A primit pe părintele arhimandrit; a deschis cartea măriei sale și a cetit-o de două ori. A ris cătră părintele arhimandrit și a zis :

— Vrednică de luare-aminte e porunca ce ni se dă. Să nu îndrăznim a face altfel. Îți spun drept, sfințite părinte arhimandrit, mie vorba asta îmi place foarte mult. Scrisoarea, ca scrisoarea, arată un fapt. Dar poftirea de la urmă îmi place foarte mult. Îmi pare rău că nu sint sănătos, ca să mă sui numaidecît în carită și să mă duc la curtea înălțimii sale Craiului, ca să văd ce ochi face înălțimea sa auzînd asemenea cuvinte.

— De ce par așa de ciudate înalt prea sfinției tale

asemenea vorbe? a întrebat cu umilință părintele arhimandrit.

— Dorești să-ți spun de ce?

— Doresc, înalt prea sfințite.

— Dacă dorești, am să-ți spun. Eu de mult urmăresc vorbele și faptele Voievodului domniei voastre de la Moldova. Acele vorbe sînt ale unui om înțelept; iar faptele sînt ale unui barbat care are de la Dumnezeu harul stăpînirii. Războaiele mării sale cu Riga Matiaș și cu Mamac-Han au fost scurte și înfricoșate. Aflăm deasemeni, cei care credem cu adevărat în lumina lui Hristos, că Ștefan-Voievod gătește în brațul său drept fulgere împotriva ismailitenilor. Sîntem întrucîtva mîhniți că nu se învrednicesc craii să fie mai harnici, ridicînd sabia pentru credință. Deci cînd un asemenea barbat și Domn scrie asemenea cuvinte, ele au o însemnare. Trebuie să fie la mijloc jigniri multe. Despre unele știm și noi. Trebuie să fie la mijloc multe jigniri și amenințarea nu-i deșartă.

— Măria sa Domnul nostru dorește pace, a răspuns părintele arhimandrit.

— Știu; și noi dorim pace. De aceea am să trimet carte de sfat Craiului, la Cracovia, poftindu-l să lese balurile curții și să-și întoarcă puțin urechea spre Țara Moldovei.

— Înalt prea sfinția ta nu poți să ne dai pe pribeg?

— Să știi că l-aș da, părinte arhimandrit. Nu este însă sub brațul meu; nici n-a trecut pe la Halici. Se află adăpostit în altă parte, poate la alți pribegi de la Moldova. Doresc din inimă să cunoașteți locul; ca să se îndeplinească mai curînd ceea ce bănuiesc eu. Astfel se vor trezi din somnie craii și împărații. Te încredințez, frate al meu întru Hristos, dragă părinte

arhimandrit, că aceștia nu sînt crai și împărați, ci muieri.

Acel vlădică papistaș, balan, slab și uscat, a tras cătră sine pe părintele arhimandrit și l-a sărutat. După aceea a închis ochii, slărîmînd între gene lacrimi.

Postelnicul Simion s-a mirat foarte mult aflînd cum a fost acel sfat. Și eu încă nu pot să-l spun bine; dar părintele arhimandrit îl rostea întocmai, cu acele vorbe îngîinate moale. Deci părintele arhimandrit a poruncit să ne grăbim.

De la Halici, tot în sus pe apa Nistrului, ne-am mai oprit în două locuri cite o zi, cercetînd; după ce am trecut de Komarna, am pălit de-a dreptul la Liiov. Acolo la Liiov, am găsit pe fratele domniilor voastre jupin Dămian la casa sa și în negoțurile sale. Pe cit mărturisesc slugile domniei sale, jupin Dămian are atitea dugheni și atit bănet, încît nu-i mai trebuie nimic decît sănătate. Sănătos să fie, să minince galbinii cu lingura. Dar asta nu i-ar putea ține de saț — rîdeau ei, — de aceea jupin Dămian Păr-Negru s-a hotărît să-și ia soție.

Acum cițiva ani fusese întai vorba de o fată a unui neamț, pîrgar la țirgul Liiovului. Era mare zestre, dar frumuseță puțină. Deci jupin Dămian s-a răzgîndit. Acuma iată că s-a întimplat să moară de holeră, tocmai la Crim, feciorul starostelui neguțătorilor din țirgul Liiovului. Văduva acelu fecior de staroste a plîns, care nu s-a mai auzit pe lumea asta cit a plîns văduva aceea. Iși număra băneturile și straietele și plîngea. De tînără era tînără; de frumoasă era frumoasă; așa că ce poate hotări o văduvă fără mîngiere, decît să se ducă la o sfîntă mănăstire? Fiind ea de neamul ei malorosiancă și drept-credincioasă, a

zis așa că se duce să se călugărească la lavra sfintei Teodora de la Chiu, tocmai la apa Niprului. Pe cind își gătea ea zestre de pustie, s-a înfățișat acasă la dînsa, cu treburi de negoț, domnia sa jupîn Dămian. A văzut-o că plînge, a întreat-o de ce plînge, s-a uitat împrejur la toate cite erau acolo; și a poțtit-o el să nu mai plîngă, căci tinereța-i scurtă și nu înflo-rește decit o dată. Apoi de la aceste vorbe au stătut de istov lacrimile jupînesei Teodora; și acuma se gă-tește de nuntă. Dar înainte de toate, cum e rinduiala, jupîn Dămian a poruncit chervan să-și ducă întăi mireasa la Țara Moldovei, ca s-o înfățișeze jupînesei Ilisafte. Odată cu această înfățișare, s-a pregătut și o căruță cu daruri și bunătăți, ca să pară dulce jupine-sel soacre vederea nurorii.

Cînd am ajuns noi acolo și au stat în sîtat frații amîndoi cu părintele arhimandrit, s-a sculat jupîn Dămian și a zis:

— Bag de samă că domniile voastre vă grăbiți; iar eu nu pot întîrzia. Deshamați domniile voastre și om porni odată la Țara Moldovei. Cît or aștepta caii, să ne întorcem și să ne uităm în jurul nostru, să vedem ce este. Să vie numaidecît la mine credinciosul meu Iosip.

S-a înfățișat numaidecît Iosip, bucuros că s-a pu-tea abate pe la așezarea părinților lui, la Nimirceni.

— Veste bună, Iosip, i-a spus jupîn Dămian. Află că nu plecăm azi, nici mini, și poate nu plecăm nici în zece zile. Dar tu nu te bate cu pumnii peste tîmple, nici nu te trage de cap. Dacă poțtești să plecăm în-a-ntate de zece zile, desfundă-ți urechea și ascultă ce-am să-ți poruncesc eu.

Să știi că bădița meu Simion postelnic are o pa-gubă.

— Ce pagubă, stăpine?

— A prăpădit un ac într-un car cu fîn, și trebuie numaidecît să-l găsim noi.

— Și cum e acel ac, stăpine? Ce fel de ochi are?

— Văd că ești om înțelept, Iosip, precum ai fost totdeauna. Acel ac e jupînița Marușca a lui jupîn Iațco.

— Ac de aur, stăpine. E mai ușor de găsit.

— Așa este. Acel ac de aur e jupînița Marușca a lui Iațco Hudici. L-a furat și l-a adus în Țara Leșască un boier al mării sale, cu numele Niculăieș Albu.

— Cu voie ori fără voie s-a făcut furătura asta?

— Intrebarea asta, Iosipe, a răspuns jupîn Dă-mian, arată că nu ești chiar așa de cuminte precum te-am socotit eu. Dac-ar fi fost furătură cu voie, ce-ar fi căulat în țară străină bădița Simion, fratele meu? Că au strigat părinții fetei, n-ar fi nimic. Dar înainte de furătură, a dat strigăt fata cătră postelnicul Si-mion. Acuma ascultă și ia aminte. Se știe că acest Niculăieș Albu e nepot a lui Mihiu logofăt. Se mai știe că Niculăieș Albu a făcut, cu carită și cu sluj-i-tori, popas în tîrg la Colomeea. A trecut de Colo-meea; dar alta nu s-a mai aflat, cu toate întrebările ce s-au făcut și cu toate cercetările oamenilor postel-nicului. Cu toate acestea carul cu fîn nu-i prăpădit și trebuie să-i luăm urma începînd de aici din Liov — și anume de la casa logofătului Mihiu. Tu pune oa-menii să iscodească, trimete și după cazacii aceia de care se slujește Mihiu logofăt citeodată. Tu n-ai alta de făcut decît să afli unde-i popasul jitnicerului Nicu-lăieș. Cum vei afla, înhamăm caii și ne ducem la ju-pîneasa Ilisafte, luînd pe cale înc-o nuntă, cu ajuto-rul lui Dumnezeu. Ai deschis urechile?

— Le-am deschis cit toartele cristelniții.

— Ai băgat în cap ?

— Da, stăpine.

— Atuncea, înainte de toate, treci prin Ulița Crăiască și vestește pe jupineasa Teodora că mă înfățișez la domnia sa numaidecît cu jupîn Simion fratele meu și cu sfințitul arhimandrit Amfilohie. Să lepede cașaveica, deoarece nu plecăm la drum acuma. Mai întîrziem puțin. Și să se bucure de oaspeții pe care-i aduc dumnisale.

Așa s-a făcut. Iosip de la Nimirceni s-a dus cît at scapara ; și-a căutat în zece locuri oamenii și i-a minat la felurite treburi și a dat și înștiințarea poruncită. Apoi a încălicat și nu s-a mai văzut două zile.

Jupîn Dămian a poftit pe părintele arhimandrit și pe jupînul postelnic în Ulița Crăiască.

Acolo, într-o casă cu două rînduri, au găsit o muiere frumoasă, naltă și oacheșă. În puține vorbe, jupîn Dămian a lămurit jupinesei Teodora de ce se întîmplă asemenea întîrziere, pentru care întîrziere inima lui e în grea suferință. Dar nu se poate să nu steie pe loc, pînă ce s-a alina amărăciunea fratelui său bădița Simion.

— Vai de mine ! a strigat dumneaei jupineasa Teodora. Dar nu plecăm pînă ce nu se găsește logodnica domniei tale. Să-mi spui dacă ți-i dragă tare.

— Mi-i dragă tare, a mărturisit postelnicul.

— De aceea ești așa de întunecat și spui vorba asta fără bucurie ? Mă duc acuma pe loc la Trofim, în mahalaua jidovilor, ca să verse în apă chipuri de plumb topit, să descopere taina asta ; ori la părintele Policarp de la Vovidenie, să găsească scris în Faptele Apostolilor acolo unde voi deschide la întimplare, punînd degetul pe foaie. Să știu bine că fac și vrăji și

cheltuiesc de la mine zece galbeni, nu se poate să nu-ți stau într-ajutor.

Rostind aceste vorbe, jupineasa Teodora a cuprins de după grumaz pe postelnicul Simion și l-a sărutat pe amîndoi obrazii.

Pot să-ți spun, jupîne Ionuț, că văduva fratelui domniei tale are o inimă plină de milă și-i frumoasă cît se poate. Are să fie și mai frumoasă cînd s-a împlini, rotunjindu-se. Eu socot că are să-i placă jupinesei Iisaftea. Au să se îmbrățișeze rîzînd ; pe urmă au să plîngă amîndouă pentru fericirea lui jupîn Dămian.

«Mi se pare, cugeta Ionuț, că Dămian intră la grea ascultare.»

Porunci slujitorului :

— Leapădă vestea din urmă, cu care vii de la Liiov.

— Vestea-i asta, stăpine, răspunse cu jumătate de glas Botezatu, priveghind în juru-i să vadă dacă n-ascultă cineva. Domnia ta ai poruncă să nu mergi mai departe decît la un popas dincolo de tîrgul Colomeea. Acolo este un sat cu numele Slonim. Stați acolo. În cel mult trei zile, vine Iosip să vă aducă veste. Căci s-a aflat de oprirea lui Niculăieș ; dar nu se știe de ce, și nu se știe anume unde. A venit veste la casa lui Mihiu logofăt. Pînă acuma însă Mihiu logofăt nu s-a mișcat. E vorba să trimeată un om al lui. Poate chiar să iasă el singur din Liiov și să se ducă acolo. Deci noi trebuie să fim gata asupra lor. Eu de aici am poruncă să iau un om al domniei tale și să nu mă opresc pînă la locul știut, la Ceremuș, la Stejari, unde se găsește tabăra lui Petrea hatmanul. După ce dau știre acolo, iau cu mine pe omul domniei tale și venim cătră Slonim. Indată ce-s toate gata și

se știe locul unde stă jîtnicerul, amîndoi ne întoarcem spre hatman. Unul din noi stă la jumătate de cale. Celalalt ajunge în cea mai mare grabă la Stejari. Asta-i porunca de la Liov. Acuma dă-mi învoire, stăpîne, să mă trag lingă foc, să-mi usuc straietele și să dorm. Altceva nu-mi mai trebuie pe lumea asta: nici mîncare, nici vin.

CAPITOLUL XIII

INTR O NOAPTE S-A ÎNTIMPLAT O MINUNE

Jder rămase pe gînduri, lingă foc, un lung răstimp. Apoi simți că trec pe lingă el de două ori, încoace și încolo, vînătorii săi, Onofrei și Samoilă. Se frămîntau, aveau a-i spune ceva, dar nu îndrăzneau. După știința lor, cînd acest boiernaș era dus pe gînduri, apoi într-adevăr era dus și cufundat pe alt tărîm, unde își avea vedeniile lui. Cînd îl chemi, tresare și se uită cu mirare împrejur.

— Ce este? întrebă Ionuț.

— E gata de mult mîncarea, zise gros Onofrei. Poate n-ar fi rău să te întorci domnia ta în lumea noastră. Acolo unde ești, nici mininci, nici bei. Asemenea și acest tatar. A căzut și doarme lingă foc.

Jder se întinse în sus, cu brațele înălțate deasupra capului. Simți deodată în nări o suflare aspră și pe obraz țurțuri de ghiață.

— Vremea se îndîrjește, zise el, pășind de sub șopron în izbeliștea vîforului.

— Ehe! se fuduli Onofrei. Să fii domnia ta sănătos. Pînă mină se schimbă lumea.

Din miazănoapte, vîntul zvîcnea și detuna în volburi cenușii, spulberînd cu repeziciune la fața pămîntului trimbe de ninsoare și ace de sticlă. Pe tapșanurile cu iarbă uscată albea omătul nou.

— Asta nu-i bun, ingînă Jder.

Samoilă se miră.

— De ce să nu fie bun? Asta-i puterea lui Dumnezeu. Omul se simte mai tare iarna, și minîncă mai virtos.

— Ai dreptate, ai dreptate, zîmbi Jderul. Dar după asta, în loc să ne culcăm în sumane și sub șoproane trebuie să desfăcăm roțile și să punem căruțele pe tălpi. Deasemenea meșterii să bată cite două potcoave la fiecare cal, căci după ce stă viscolul numai-decît inghiață, iar noi nu putem sta pe loc; avem poruncă să umblăm înainte.

Onofrei se zgredînea la timplă.

— Pînă unde și cit?

— Pînă într-un loc, unde voi porunci eu. Acolo stăm și tragem de sub poclăzi săbiile.

— Atuncea se chiamă că ne batem cu cine-a fi, și după aceea ne ducem acasă. Avem vînătorile de urs și de mistreț și starostele nu mai poate face nimica acuma fără noi.

În mai puțin decît un ceas de vreme, cit dură prințul sub șandramaua morii, împrejurimile își schimbă înfățișarea. Iazul singur rămase negru, într-un cearcăn de albime. La dosuri, se grămădeau viscolituri. Nourii se grămădeau și se zbăteau ca niște site uriașe sub care se involbura vîntul cu șfichiuri de ger, spulberînd puzderiile. În priveliștea îngustă, dintr-o dată apăruseră măcălendri și stigleți, ciugulind cu hărnicie canafurile scailor voinicești. De pe cîmpuri și din frămîntarea stuhului țupăiau umbre mari de

iepuri, căutînd sălaş nou cătră o vâlcică, în marginea unui sat. Lumina se imputîină și moara păru că se strînge asupra ei însăși, strecurînd prin pod plîngerî și de pe roți lacrimi de apă amestecate cu lapoviță.

Slujitorii ieșiseră la căruțe și faurii aprinseseră mangaluri ca să călească potcoavele. Onisifor morarul priveghea toate cu cea mai mare uimire. Căci nu numai o dată trecuseră pe acel drum cirezile de boi de la Țara Moldovei cătră Țara Nemțască și nu numai o dată făcuseră popas lîngă moară. Neguțătorii se așezau la taifas; haidamacii se culcau cu pletele în ochi pe sub șoproane; și cînd se întîmpla — cum sînt treburile pe lumea asta — să deie lupii într-o vreme de iarnă, ori să pălească lotri, toți săreau bătîndu-se cap în cap și nu se pricepeau ce au de făcut. Era mai lesnicios cu lupii decît cu lotrii; căci vitele, fiind slobode, ieșeau la lărgime, făceau față dihăniilor scurmînd cu copitele și cu coarnezle în omăt, mugînd, și se apărau ele singure. Dar cînd năvăleau oamenii din pustie, cazaci înțelepți și obișnuiți la asemenea treabă, — unii scoteau vitele cu strămurările din săivane, iar alții veneau asupra neguțătorilor cu săbiile. Pe loc păzitorii împungeau cu fruntea într-o parte și se tot duceau. Iși puneau la adăpost viețile, ca și cum săracele lor vieți prețuiau mai mult decît trei parale. Atît prețuiește viața unui năcăjit. Și încă din cele trei parale una se plătește pentru naștere și alta pentru vama morții. Pentru viața lui îi rămîne una.

Iată că acest neguțătoras și acești haidamaci au o rînduială care nu s-a mai văzut. Iși pun căruțele pe tălpi de sanie și-și potcovesc caii. Pe lîngă asta, de unde au ieșit atît de mulți? căci la început păreau mai puțini. Pentru trei tamazlicuri de cîte cincizeci

de boi fiecare, trebuie să cel mult zece feciori. Trei de fiecare grămadă, — și al zecelea, căpitan. Dar aicea se vād de trei ori mai mulți. Pe lîngă asta nu par să fie oameni care să se înfricoșeze cu ușurință. Totuși, dacă s-ar întîmpla, cumva, să aibă înștiințare un oarecare Grigorie Gogolea, apoi cit par ei de tari, s-ar supune cu frică. Căci Grigorie Gogolea este tata lotrilor și el are obicei să vămuiască cirezile, lepădînd, precum se cuvine, podarilor și fraților lor morarii, o bună folosință. Numaicît Gogolea nu-i totdeauna acasă, avînd și alte treburi prin alte părți de lume. Dacă nu-i Gogolea acasă, apoi să știți domniile voastre că degeaba se duce înștiințare în pustie; altcineva se poate pune cu greu împotriva acestora.

Ionuț sosise în preajmă dintrodată, dînd ocol din trei părți lui Onisifor morarul. Cînd îi auzi glasul, bătrînul tresări. Era totuși un glas plin de blîndeță.

— Se vede că-ți place, moș Onisifor, ce vezi; de aceea te uiți cu așa luare-aminte.

— Imi place, de ce să spun că nu-mi place? Se cunoaște că sînteți oameni vrednici. Dar nu era nevoie să vă trudiți chiar azi; vifornița asta ține trei zile.

— Poimîni ne strălucesc ochii în altă parte, moș Onisifor.

— Cum se poate una ca asta? Domniile voastre nu sînteți creștini pravoslavnici și nu cunoașteți hodina?

— Ba o cunoaștem; și ne place. Și mărturisim și credință în Domnul Hristos.

— Atuncea binevoiți de ședeți la hodină, cît vremeiște. Este în sat și crîsmă.

— Apoi dacă este în sat crîsmă, nu ne urnim de-aici trei zile. Bețivi ca noi cei de la Moldova, n-aveți domniile voastre în Țara Leșască.

— Am auzit că băutura domniilor voastre e mai mult vinul.

— Nu te îngriji dumneata de asta, moș Onisifor ; noi bem de toate : chiar apă.

Morarul se înveseli deci de asemenea oaspeți, care nu cunosc întrebuițarea zilelor, după cum le-a alcătuit însuși Dumnezeu. Vara, omul leapădă tot de pe el și muncește pe câmpuri. Iarna se vîră sub cojoc și doarme pe cuptor. Cînd și cînd se dă jos de pe cuptor, iese pe colțul prispei ca să miroasă de unde adie vîntul și se duce la moară, ori la crișmă. Dacă așa-i rînduiala lui Dumnezeu, cum poți face altfel ? Numai asemenea neguțători strică legea și umblă prin furtuna omătului ; de aceea le-a pus Dumnezeu împotriva pe alți înțelepți.

Sara sosi cu grabă, ca o altă spaimă a stihiiilor. Focurile rămaseră aprinse sub șopron și la săivane.

Unii din slujitori vegheau, grăind în șoaptă. Alții se hodineau, pătrunși de somn și umezeală, în bătaia flacărilor. Altă ciudățenie a acestor străini, după cît băga de samă moș Onisifor, era că și-au pus străji. Care străji aveau suliță. Erau doi străjeri. Cînd intrau unii la foc, ieșeau alții.

Intr-un tirziu, după straja a doua, iată că se auzi cîntînd cu spaimă, sub un coviltir, priveghetorul lui Jder. Ionuț, de lingă foc, se trezi și ridică fruntea de pe șaua pe care o avea căpătăi. Cucușul cîntă de șase ori și se miră el singur de glasul său ; după care, dintrodată, cîntă a șaptea oară, mai prelung, ca să se audă pe celalalt tărîm. Căci cucușii de aici aud glasul cucușilor de dincolo și dau semn aici după semnele de dincolo. Altfel, de unde ar cunoaște ceasurile ? Căci nu-s nici vraci, nici grămățici.

Jder ascultă a șaptea cîntare, zbucnită c-un fel de supărare. După aceea cucușul amuți și se ghemui la locul său, închinîndu-și creasta.

— Ce crezi dumneata, Onofrei, de-a șaptea chemare ? întrebă el în șoaptă.

— D-apoi ce să cred, jupîne Ionuț ? Nu cred nimica. Strigă ceilalți, răspunde el. Și noi știm că trebuie să ne ducem să vedem ce mai fac dobitoacele.

— N-ai auzit cît de supărat a răspuns ? Parc-ar fi spus : destul ! am auzit ! am înțeles !

— Ce poate el auzi și înțelege ? Dac-ar fi năzdrăvan, da ; dar acesta e un cucuș ca toți cucușii.

Samoilă rîse de acest cuvînt. Rîse și Onofrei.

— De ce rideți, Strimbă-Lemne și Sfarmă-Piatră ? Să știți voi că pe acest cucuș mi l-a dăruit comisoaia Iisafra și nu-i un cucuș ca ceilalți. A strigat că-i destul și că a înțeles, deoarece, pe celalalt tărîm, la miază-noapte, s-a domolit viforul, în peștera lui de ghiață. Ascultați-l și deasupra, în văzduh, cum vine cu mai puțină putere. Cătră ziuă se alină ; și stă și ninsoarea. Iar dacă se înseninează, are să scapere gerul.

În zori-de-ziuă nu mai putea fi nici o îndoială că acel cucuș porumbac, cu creasta pieptene și cu coada secere, a dat dovadă de năzdrăvănie.

La răsărit se deschisese o poartă de rubin. Deasupra ei suia pe cerul verde ca ghiața flacăra care se chiamă Steaua Ciobanului. Vîntul contenise. Intinderile cătră zări erau albe. Peste baltă se durase pod de argint. Zvonurile căzuseră la pămînt și stăpîncea peste toate numai puterea de cremene a gerului. Acest farmec se săvîrșise în răstimpul cît ține un somn. Ionuț ieși în larg și-și boldi ochii asupra acestei lumini nouă peste care fulguiau lin trandafiri de zori.

Porunci străjerilor :

— Dați glas să se ridice oamenii și să înhame. Alții să scoată boii din săivane.

În toate ale lui Dumnezeu se cetea, într-adevăr, poruncă fără întârziere. Căci în Țara Moldovei, ca și în Ucraina, este o vreme în tot lungul anului, când puterea cea mai presus de fire durează drumuri și punți, cum nu se află în nici o împărăție din lume. Cunoșcînd pămîntenii asta, nu-și mai dau osteneală să săvîrșească ei asemenea lucrări. Așteaptă minunea, și fac bine, ca niște drept-credincioși ce sînt. Asemenea zi a lui Dumnezeu vedea în jurul său Jder; deci trebuia să porceadă pe drumul Colomeei, fără nici cea mai mică întârziere.

Ridică în șa și pe Botezatu c-un slujitor tovărășie, minîndu-l spre hotarul Ceremușului. Și lăsa pe moș Onisifor întru mare nedumerire și mirare.

Se afla, în acea vreme, în laturea Haliciului, la o zi de cale către asfințit, un tîrgușor cu numele Volcineț. Acest tîrgușor, împreună cu altele din alte părți, și cu moșii și castele, făcuse parte din zestrea Doamnei Maria, soră cu Regina Elisaveta, a Craiului Vladislav.

Această Doamnă Maria avusese soț pe Ilie-Vodă, fecior dintăi al lui Alexandru-Vodă Bătrînul. Pe Ilie-Vodă, cum se știe, l-a fost prins în Suceavă, arzîndu-i ochii, fratele său prea iubit Ștefan-Vodă. Deci Doamna Maria, după ce a rămas văduvă, s-a așezat la Volcineț și aici a primit ajutoare de la Crai și de la șleahicii cei mari ai Lehieii, ca să dobindească iar Țara Moldovei pentru feciorii săi Alexandrel-Vodă și Roman-Vodă. Apoi în împărecherile acelor timpuri, după ce a omorît Alexandrel-Vodă pe Ștefan-Vodă și a fost omorît și el de altul; și după ce a pierit și Roman-Vodă, — Doamna Maria a rămas să-i bocească pe toți aceia la Volcineț, după care s-a dus să-și

isprăvească viața într-o sfîntă mănăstire. La curtea de la Volcineț a rămas numai icoana ei, în straițe cernite, pe părețele dinspre răsărit al sălii celei mari de oaspeți. Pe părețele dinspre apus, în față, se arătau, în cadre aurite, imaginile lui Ilie-Vodă, iar de o parte și de alta a lui Ilie-Vodă, feciorii săi, Alexandru-Vodă și Roman-Vodă; deci amărîta Doamnă îi privea de dincolo de moarte și în ochii portretului păreau că au înghețat lacrimile întristării celei de-a pururi.

Acest tîrgușor Volcineț fusese lăsat în dar de către Crai lui Petru Aron-Vodă, după ce acesta pribegise în Țara Leșască, la venirea lui Ștefan-Voievod. Fugînd Petru Aron-Vodă în Țara Ardealului, îl ajunsese și acolo sabia lui Ștefan-Voievod, luîndu-i capul, plată pentru uciderea lui Bogdan-Vodă, tatăl lui Ștefan-Voievod. După această pieire, Craiul Cazimir lăsase lui Mihai logofăt folosința tîrgușorului.

Era vestit deci acest loc pentru toate cîte le spunem. Și mai avea faimă pentru un pojar din vremuri mai vechi, cînd l-au fost pîrjolit tatarii de Crîm; și pentru un al doilea pojar, cînd au lovit călăreții lui Ștefan-Voievod, cu zece ani în urmă, ca să prindă pe Petru Aron-Vodă. Atuncea au ars iară Volcinețul; însă curtea n-au ars-o; și a scăpat călare, numai în cămașa de noapte, spre Cetatea Peremisla și Petru Aron-Vodă; iar călăreții lui Ștefan-Voievod s-au dus pînă la acea Cetate Peremisla și au bătut cu buzduganul în poartă. Multă suferință au avut într-amîndouă rîndurile bieții tîrgoveți; iar acuma jidovii neguțători își clădiseră iar dughenile și se bucurau de mult folos de la țărani de prin împrejurime.

Vechii la curtea din Volcineț rămăsese tot credinciosul de demult al Mariei-Doamna. Era un moldovan din ținutul Cîrligăturii. Îi chema Gligore Mustea; și

la vîrsta de șaptezeci și doi de ani întru care se afla, surzise de istov.

Asculta cu foarte mare luare-aminte cele ce-i spunea Niculăieș Albu jîtnicer, fără să înțeleagă bine despre ce-i vorba, și răspundea, încet, aproape în șoptă, jucînd întruna, între obrazul său și al oaspetelui, degetul arătător de la mîna dreaptă.

— Ce spune, astăzi, cneaghina noastră? întrebă jupîn Niculăieș Albu, pîrînd vesel de întrebarea pe care o pune.

— Care veste? n-a venit încă nici o veste, șopti Mustea bătrînul, jucîndu-și degetul.

— Te întreb de cneaghină; ce spune cneaghina? își îngrămădi din nou întrebarea jîtnicerul, în urechea vechilului.

— Ahia. Nu spune nimica.

— S-a mai domolit?

— N-aud tocmai bine.

— Te întreb dacă s-a mai domolit.

— S-a domolit; întăi era tare supărată; acuma se uită la icoane și grăiește cu ele.

Jupînița Marușca se așezase în sala cu cele patru portrete. Nu suferea lîngă sine decît pe moașa Irina Vorniceasa. Sta într-un jilț lîngă Maria-Doamna și jelea și ea din cînd în cînd pe voievozii cei morți; după aceea, rîdea ascuțit și scotea limba cătră domniile lor.

Moașa Irina Vorniceasa o înconjura cu dragoste și cu grijă și mai cu samă cu vorbe multe.

Moașa Vorniceasa fusese cel dintăi furtișag al lui Niculăieș Albu. Trecuse întăi pe la căsuța duminisale, în marginea tîrgului Sucevii, o ridicase și o vîrșe în rădvan, poruncindu-i să tacă, sub pedeapsa morții. Vorniceasa fusese mai mult mirată decît înfricoșată,

căci nu se aștepta ca, după ce fusese de patru ori văduvă, să mai rîvnească cineva soarta răposaiilor ei. Numai după ce s-au întîmplat cele știute, lîngă vama Rădăuților, cu mare învălmășeală și vărsare de sînge, dumneaei a înțeles că acea trăsură ușoară cu șase cai a fost gătită pentru altcineva. Jupînița Marușca a lui Iațco Hudici, cu mînuțele legate la spate cu frînghioară de matasă și picioarele înfășurate într-un sac, a fost lepădată alături de dumneaei Vorniceasa.

— Ce este? a strigat cu spaimă la ea moașa Irina. Jupînița Marușca n-a putut răspunde, deoarece i se pusese și căluș.

Numai cu moașa și cu jupînița, rădvanul a prins să alerge în goana cea mare. La dreapta și la stînga călăreau bărbați înarmați. Unul din ei, vestit pentru semeția și frumuseța lui, era Niculăieș jîtnicer. Vorniceasa îl cunoștea. Niculăieș jîtnicer călărea în partea jupîniței. Din cînd în cînd se apleca adînc în șa, încercînd să străbată cu privirea în fundul rădvanului. Ghemuită și strînsă asupra sa însăși, jupînița Marușca aproape nici nu se băga în samă în perinile rădvanului. Partea cea mai mare a locului era cuprinsă de moașa Irina. Cînd se așeza într-un loc, dumneai avea o putere de a se revărsa în laturi.

Deci, după socotința Vornicesei, nu era vorba decît de o răpire de fecioară.

Intîmplări de acestea se vedeau prea ades la sate. Mai ales fetele mișeilor au asemenea plăcere, să fie răpite. Se zbat, plîng și după aceea le pare bine, așa fiind datina și furtișagul fiind cu voia lor. Citeodată se întîmplă de le fură și unul cu care nu se au bine și care nu li-i drag. Atuncea n-au ce face și se supun celui vrednic, care a îndrăznit să puie stăpînire pe

ele. Neamurile n-au alta de făcut decît să se adune și să puie la cale tocmeala nunții.

Mai rar se întîmplă să fie furate fete de neam. Altădată, în vremuri mai bune, se vedea și în boierime destul de des asemenea obicei al pămîntului; dar de cînd se statorniciseră boierii în putere, le plăcea să aleagă ei singuri soț pentru fetele domniilor lor. Iar din vremea venirii lui Ștefan-Voievod era primejdie să încerce careva silnicie asupra unei cneaghine.

Mișeji plăteau gloabă; boierii plăteau cu capul. Mai îngăduitoare se arăta Domnia înspre partea prostimii, — căci gloaba era drept domnesc și sporea veniturile vistieriei. Boierii, fiind scutiți de dări în bani, nu-și puteau răscumpăra fapta decît cu viața.

Socotind și cumpănind în sine, cît fugea rădvanul prin întunericul nopții, moașa Irina era bine incredințată că răpirea nu se putuse săvîrși decît cu voia cneaghinei, ca să fie înlăturată împotrivirea acelu boier căpăținos, Iațco Hudici. Acuma i-a venit vremea să-și deschidă lăzile. Cine are fată, are și năcaz. Împotriva unei fecioare viclene nu poate sta nici părintele mitropolit.

— Drăguța mea jupîniță, suspină cu dragoste moașa Irina Vorniceasa. Asta-i cea mai grabnică treabă. Și pe mine m-a furat soțul meu cel dintăi, Sandu Rintea, vornicel. Ia să-ți scoată mama călușul, ca să mai răsuflî puțintel.

Cum i s-a scos călușul, jupînița a răsuflat de două ori pînă în adîncul plămînilor, ca să prindă putere, după aceea dintrodată a început să răcnească ascuțit, ca înjunghiată de moarte. A prins a i se zbate în legături și trupșorul.

Rădvanul s-a oprit îndată. Caii s-au bulucit unul lingă altul. Jitnicerul Niculăieș Albu a sărit din șa,

ă venit și a vîrit fruntea în rădvan, căutînd să înțeleagă ce se petrece.

Jupînița slobozi al doilea rînd de strigăte, mai înfricoșate.

— Ce este ?

— I-am dat drumul la glas, mărturisi cu nevinovăție Vorniceasa, ca să aflu dacă-i pare bine de întîmplare. Eu, în vremea mea, nu pot spune că n-am fost bucuroasă. De ce țipă dumneaei așa de cumplit ?

Jitnicerul îi răspunse cu asprime :

— Vorniceasă, dumneata n-ai a întreba nimic.

— Atuncea de ce m-ai luat și pe mine ? se tîngui moașa. De ce mă vîri domnia ta și pe mine, jupîne Niculăieș, în asemenea bucluc ?

— Amestecul dumnitale e cu folos, vorniceasă.

— Ba mă rog domniei tale, jupîne jitnicer, mai bine mă lasai în sărăcia mea. Domnia ta săvîrșești faptă cu primejdie.

Jupînița Marușca dădu al treilea rînd de strigăte.

— Degeaba strigi, jupîniță, se aplecă asupra ei Niculăieș Albu, cu blîndeță. Aici sîntem în locuri singurate, nu te-aude nimeni. Iți strici pieptul și glasul, și-mi pricinuiesti și mie suferință.

— Fugi ! mișelule ! se încordă răgușit și cu disperare jupînița.

— Atunci am să fiu nevoit să-ți pun iar călușul, jupîniță.

— Lasă-mă ! lasă-mă ! piei din ochii mei ! am să mă omor !

— Ba asta să nu faci, jupîniță Marușca. Afîta bun am eu pe lume. Sînt singur și orfan ; nici prietini nu mai am ; numai dragostea ce am asupra domniei tale mă poate răscumpăra ; încolo, viața mea nu mai are rost. Să-ți pun iar călușul ?

— Pune-mi-l.

— Ba am să te lăs slobodă, jupîniță Marușca, și ai să fii cuminte, o mîngîia el ca pe un copil.

Ea clămpăni cu dințișorii asupra degetelor lui. Jitnicerul își retrase mîna cu frică, apoi începu a rîde.

— Văd că ai să te domolești. Mergem înainte. Nu facem nici un popas; am cai pregătiți în trei locuri. Și dincolo te schimb într-o carită leșască.

Jupînița Marușca se răsuci asupra lui cu răutate:

— Au să te ajungă din urmă slujitorii tatălui meu.

— De asta n-am grijă; noi fugim cu cai hodîniți. Jupin Iațco nu mai are nici o putere asupra mea.

— Atuncea au să te ajungă oștenii măriei sale.

— Pînă ce-ajung ei la hotar, noi sîntem dincolo.

Jupînița Marușca strigă iar cu mînie, zbătîndu-se. Stătu o clipă, gîfîind, apoi își înghiți mînia:

— Au să te ajungă alții! n-au să mă lese în mina dumnitale. Au să te găsească oriunde.

— N-am eu grijă de asta, se veseli Niculăieș Albu. Am mai multă grijă să te domolești și să nu ți se facă rău. De asta am pus eu aici pe moașa Irina Vorniceasa. Să te slătuiască. Să te stăpînească, dac-a fi nevoie. Dacă, Doamne ferește, ți-i rău, să te îmbrățișeze ocrotindu-te. O femeie cuminte înțelege ce e viața și știe ce are de făcut. Știe deasemeni că răsplata sa va fi în galbini buni, cu zimți.

Albu se înturnă spre vizitiu:

— Mină înainte, nu mai opri nicăieri. Dacă auzi țipînd în rădvan, dă tu chiot mai mare, ca să-l acoperi pe al măriei sale.

Mini, trebuie să ajungem dincolo. Cum am făcut popas în pămîntul Craiului, faceți-vă cruce și scoateți-vă cușma, ca să v-o umplu cu taleri.

Vizitiul dădu îndemn; suruglii puseră pintenii și pocniră din harapnice. Rădvanul se zgudui și porni huruind și clătîndu-se în curelele lui.

— Vai, drăguța mea jupîniță, strigă Vorniceasa, pocnindu-și palmele; de ce te zbați așa? să nu ți se aplece; ori să nu se rupă ceva în măria ta.

Cneaghina se zvircoli asupra moașei cu ură:

— Cum cutezi să-mi vorbești astfel, cînd ești în înțelegere și în unire cu acest lotru?

— Eu? în unire și în înțelegere cu lotrii? Vai de mine și de mine! S-ar putea vreodată una ca asta? Doar n-ai auzit măria ta singură, cu urechiușele măriei tale, că Niculăieș Albu abia acuma mi-a spus de ce m-a ridicat din casa mea în puterea nopții și m-a trîntit ca pe un sac aici în rădvan? Am crezut că mă fură pentru altceva, vai de pacatele mele. Socoteam și eu, ca o muiere nebună, că nu mi-a trecut vremea și pofteam să aflu cine va fi fiind acel Făt-Frumos, care să vîre întăi mina și să mă pipăie... Nu ride, drăguța mea jupîniță...

— Nu rid.

— Ba ți-am văzut dințișorii scinteind prin întuneric. Chiar ai de ce ride, căci pentru alte frumuseți suspină junii din ziua de azi. Of! Of! nurii mei au fost altădată, draga mea jupîniță, și acuma nu mai sînt. Află că eu am fost vestită frumuseță și am avut patru barbați. Stau și mă uit la acest jitnicer și văd că-i întocmai cum a fost vornicelul meu cel dintăi. Am trăit cu el doisprezece ani; și numai la picioarele mele a stat și în ochii mei s-a uitat. Aș putea spune fără să mint că s-a topit de dragoste. S-a stîns și s-a dus. După ce l-am plîns destul, am ieșit iar la lume și s-a aflat pentru mine al doilea soț: Cristea Mănăilă, vornicel. Am fost prea fericită și cu acesta alți

doisprezece ani și mă bătea din cînd în cînd, din dragoste, temîndu-mă pentru frumusețile mele. Pe urmă s-au găsit alți vornicei, căci locul fericirii mele a fost la Dorohoi, unde ține scaun de judecată vornicul cel mare de Țara-de-Sus și unde au mare căutare vorniceii de poartă ; s-au găsit alți vornicei, unul Iordache Buză și altul Stroia Munteanu, cu care am petrecut paisprezece ani : cu fiecare cite șapte ani. A slăbit și s-a împuținat fiecare în timpul său, din dragostea cea mare ce au avut asupra mea ; și s-au dus ; a rămas din toate cele trecute ca un fum. Deci eu îi cunosc pe aceștia.

— Pe cine ?

— Pe aceștia. Adicătelea pe cei ca jitnicerul. Am știut să-i stăpînesc. Fă și domnia ta astfel, ca să-ți fie bine. Să-ți șterg ochisorii. Și nu mai striga, ca să nu ți se asprească glasul. Îmi place cum te împotrivești, chiar dacă ți-i drag.

— Nu mi-i drag ! strigă cu hotărîre și tăios jupinița.

— Cum s-ar putea una ca asta ? Atuncea de ce te-a furat ?

— M-a furat pentru că-i nebun. Ori pentru că a avut o pricină de ură împotriva tatălui meu. Ori pentru bogățiile pe care le are părintele meu, nu numai în Țara Moldovei ci și în Țara Loșască.

— Poate mai degrabă din pricina asta din urmă. Atuncea-i destul de cuminte și nu-i nebun, cum spui măria ta. Dacă are prietini și sprijin la leși, se poate face.

— Cun se poate face ?

— Se poate face, fiind la mijloc și voia măriei tale. Acuma îl îndepărtezi de la fața măriei tale. Dar mină poate să fie schimbare, văzîndu-l cum se mistuie de

dragoste. Care femeie poate sta multă vreme nesimțitoare ?

Jupinița tăcu. Moașa rise singură.

Dintrodată, prin întuneric, copilul întoarse asupra tovarășei sale un șuier de viperă.

— Vorniceasă nebună ! nu cuteza să-mi vorbești astfel. Află că mi-i drag altcineva.

— Vai, draga mea jupiniță, iartă-mă pentru vorbele mele proaste. Trebuia să-mi spui de la început asta. Atuncea de ce răcnești așa de tare cătră acest biet jitnicer ? Și de ce te zbuciumi așa de tare ? Să-ți spun eu o taină pe care niște copii ca măria ta n-o știu, iar barbații, ca niște proști, n-au s-o afle niciodată. Dacă nu ți-i drag, și dacă nici nu-i chip să-ți fie milă de el, apoi degeaba se străduiește. Poartă în mină o răcliță scumpă, la care n-are cheie. Dacă vrea s-o deschidă numai decît, o sfarmă. Iar dacă se teme s-o sfarme, răclița rămîne închisă. Mi se pare că acest Niculăieș are să se teamă s-o sfarme, dacă gîndul lui e acela pe care mi l-ai spus. Eu, drăguța mea, ca una care am petrecut patru de-aceștia în curgere de treizeci și opt de ani, te sfătuiesc să nu-ți primejduiești viața zbatîndu-te și răcnind, ci să fii cuminte și mai ales vicleană. Ridicîndu-mă de la casa mea și de la liniștea mea, jitnicerul socoate că-i sint slugă și-i stau într-ajutor. Domnia sa nu cunoaște cine-i Vorniceasa ; dar are să afle cit de degrabă.

De la acest sfat în fuga rădvanului, jupinița Marușca a simțit în sine oarecare liniște și s-a rugat în gîndul său, cerînd sprijin de la prea curata Fecioară. N-a mai slobozit țipete ascuțite, nici nu s-a mai zvîrcolit. A înțeles că rădvanul umblă cu mare repeziciune

și că schimburile de cai se fac fără nici o greutate. A doua zi, cătră sară, se făcu oprirea. Niculăieș Albu descălecăse între slujitori ai Craiului și își arată îndreptările, cerînd să fie îndrumat cătră unchiul său jupîn Mihu mare logofăt, om cunoscut, prețuit și iubit de cătră strălucirea sa Regele Cazimir.

Cînd jupînița Marușca a văzut că acei slujitori crăiești se închină cătră jitnicer și jitnicerul se închină cătră ei, și-a prăpădit iarăși firea și a țipat din adîncul ființii sale cu strășnicie. Numai de cît vorniceasa Irina a cuprins-o pe după spate și-a adus-o cătră sînul său, înăbușîndu-i al doilea răcnet...

— Ce este ? au întreat slujitorii.

Zîmbînd, jitnicerul Niculăieș s-a plecat cătră ei și le-a șoptit o lămurire la ureche ; după care ei și-au mîngîiat mustățile și s-au închinat din nou cătră jitnicer, rizînd.

— Dați drumul ! a strigat unul din ei cătră vizitiu poruncă în limba leșască.

— Ai auzit ? ai auzit ? șoptea Vorniceasa lingă tîmpla jupîniței Marușca. De ce nu înțelegi, drăguța mea, să fii cuminte ?

— Ce să fac ! se tînguia cu desnădejde copila. De-acuma mă duce fără oprire în lăuntru Impărăției. Pină la hoțar am nădăjduit să-l ajungă pe hoț gonacii domnești. Am mai nădăjduit să fi aflat și altcineva, acel care știu eu că trebuie să vie să mă caute. Dar iarăși acesta n-a putut să m-ajungă din urmă la vreme. De-acuma, dacă nu se întîmplă o minune de la Dumnezeu, nu-mi rămîne decît să mor.

— Vai, nu grăi așa, puu mamei. Minunile se pot întîmpla oricînd ; puterea lui Dumnezeu e nesfîrșită și pretutîndeni.

Așa, din înțelepciunea veche a Vornicesei au ieșit o judecată dreaptă și o întîmplare la care Niculăieș Albu jitnicerul nu se putea aștepta.

Dreapta judecată era asta. Dacă fata lui Iațco se supune, cum le vine de multe ori să se supune unora dintre fete, chiar de boieri din cei mai mari, atunci ori aici, ori la Cracovia, e tot atîta. Nici fata n-a răminea supărată, nici jitnicerul nemulțămît. Dacă fata nu se supune și dacă în răstimpul cît nu se supune îi poate veni un ajutor din urmă, atunci nu trebuie să se afle prea departe. A fost tîlhar Niculăieș Albu ; se vor găsi alți tîlhari mai mari decît Niculăieș Albu. Acei tîlhari mai mari pot veni din Țara Moldovei, ca niște vinători care au adulmecat vinatul și-l caută în pripă. Dar acei tîlhari s-ar putea găsi și-n Țara Leșască printr-o sirguință ascunsă, știindu-se că Iațco Hudici își poate desfăce jumătate din comoară pentru treaba asta. Deci aici ar fi mai bun cîștig decît la un tînăr boier nebun cum e Niculăieș. După ce a ajunge el să-și îplinească gustul, are să-i ridă în nas vornicesei. Parcă vorniceasa nu știe cum merg patimile și înflăcărările lumii ?

Deci după cîteva popăsurî, fie la Sniatin, fie la Halici, fie în altă parte, moașa Irina Vorniceasa a tras într-un colț pe jitnicer și a stat cu el în sfat îndelungat de taină.

— Să știi dumneata, cinstite Niculăieș jitnicer, a zis Vorniceasa cu mare oțărîre, că jupînița se prăpădește.

— Spune repede ce este.

— Intăi să-ți spun alta, cinstite Niculăieș jitnicer. Un suflet am și o cruce ; mă jur și pe sufletul meu și pe legea ce mărturisesc, că jupînița asta se indu-

plecă. Mă știi că nu-s de ieri de alaltăieri și-s învățată cu de-acestea. Văd că începe să se aline. Oricite nazuri ar face, oricît ar țipa și ar bate cu fruntea și cu cornițele încolo și încoace, nu se poate să nu vadă în domnia ta bărbăția și frumuseța pe care le ai, căci nu-i oarbă : ba încă are niște priviri prea ascuțite. Deci văzînd eu la domnia ta atîta patimă și spunîndu-i și eu cele de cuviință, ai s-o vezi într-o zi desfăcînd brațele și intinzîndu-se în sus de mijloc. Cînd se întinde așa o femeie, domnia ta trebuie să înțelegi o bucurie la așternut pentru domniile voastre. Inșă mai este ceva ce trebuie să-ți spun. Nici jupînița nu înțelege și nu știe, fiind o copilă. Dar eu, ca moașă, știu că, dacă vă duceți așa înainte, o prăpădești pe dînsa și vă prăpădiți amîndoi. De-atîtea zile umblă hurducată. A țipat, s-a zbatut. În cinci rînduri, și-a mușcat limba și i-au ieșit la colțurile gurii clăbuci de sînge...

— Dar bine, vorniceasă Irină, a prins a se țingui Niculăieș Albu ; de ce nu mi-ai spus din vreme ?

— Stăi, jupine jitnicer. Asta, ce ți-am spus eu, nu-i nimica. Dar știi domnia ta și dacă domnia ta nu știi, îți spun eu, — că noi femeile avem suferinți și boli ale noastre. Ferească Dumnezeu, dacă nu-i atunci bagare de samă, putem fi apucate de ducă-se-pe-pustii, cînd se spune că intră în noi dracii, de nu-i mai pot scoate decît popii cu cetanii sfinte ; și mai putem fi cuprinse de așa slăbăciune, încît rămînem albe și slabe. Cum bate un fluture din aripi numai o dată, așa închidem ochii și ne-am dus. Așa-s rînduite de la Cel-de-sus slăbăciunile noastre. Cîteodată ne vine nebulie, parc-am fi băut zamă de mătăgună. Să știi că dacă nu poposești undeva, pentru hodină de-o săptămînă, o prăpădești pe jupînița Marușca.

— Atuncea să ne oprim ; dar n-avem unde ne opri. Eu socoteam că să mergem întăi macar pînă la Liov. Doar am schimbat-o într-o carită ușoară.

— Fă cum știi domnia ta ; eu am spus ce-am avut de spus ; imi spăl minile ca Pilat din Pont.

— Stăi, stăi, vorniceasă, nu grăi așa. Dacă trebuie să ne oprim, să ne oprim. Cîtă vreme ?

— Trei zile ; patru zile.

— Nu-i prea puțîn ?

— Bine, fie și o săptămînă. Cu atît va fi mai bine.

— Atuncea n-avem alta decît să ocolim la Volcineț, la țîrgul unchiului meu Mihu logofăt. Dar mai poate răbda jupînița Marușca pînă acolo ? Sint pînă la Volcineț două poște și mai bine.

— Dă, știu eu ? Să încercăm. Dacă umblă carita numai în pas, atuncea poate s-ajungem cu bine. Te-ai uitat să vezi cît e de albă și de stînsă ?

— M-am uitat, scrișni Niculăieș Albu. Să știi, moașă, că dacă se întîmplă ceva, te despîc în două cu sabia. Istoria asta trebuia să mi-o spui mai din vreme, nu acuma.

Vorniceasa Irina s-a înspăimîntat nespun de asemenea amenințare și s-a suit în carită, cuprinzînd fruntea jupîniței și rezemînd-o de umărul său.

Astfel de cîteva zile fata lui Iațco se găsea în popas la Volcineț, în curțile cele vechi ale Doamnei Maria. Cîte-un răstimp de vreme stătea toropită pe un divan. Altă dată se așeza în jîlțul de lîngă portretul Doamnei și privea cu ochii înlăcrimați spre imaginile celor voievozi pieriți de moarte cumplită.

Bătrînul credincios Gligore Mustea, slujitorii și roabele umblau în virful degetelor pe la ușa cămării domnești. Femeile își plecau urechile și ascultau ce se

întimplă înlăuntru. Unele dintre slujitoare, la ceasul hotărit, băteau încetisor în ușa și lăsau pe o măsuță scundă mîncarea mării sale. Gligore Mustea asculta și el cu luare-aminte, fără să audă nimic. În ziua de sărbătoare a Sfintului Toma, cînd a început vîntul de iarnă din miazănoapte, jupîn Niculăieș Albu s-a hotărit, după alt sfat cu jupineasa Irina, să se înfățișeze la ușa și să bată încet, cerînd intrare.

Era la un ceas după masă, deci în vremea amiezii.

— Cine-i acolo? a întrebato dinăuntru Vorniceasa. N-a răspuns nimeni. Jitnicerul a ciocănit a doua oară.

Vorniceasa Irina s-a dus domol pînă la ușa de stejar; a tras zăvorul; ușa s-a deschis făcînd loc lui Niculăieș Albu. Îndată ce l-a văzut, jupînița Marușca și-a șters repede lacrimile cu naframa de borangic pe care o ținea în mîna stîngă și și-a descoperit dințișorii, părăind că zîmbește. Apoi dintrodată s-a sculat, zbirîindu-se oarecum și desfăcîndu-și în sus ghiarele. A început să scirție așa de înfricoșat, așa de zguduitor și cu atîta desnădejde, încît Niculăieș Albu s-a dat înapoi numai decît, închizînd ușa. Odată cu țipetele acelea fără nume, ca din strune amestecate, a venit asupra ușii o izbitură de talger. Talgerul a căzut zîngănînd pe pardoseală. Strigătul fără nume a încetat.

— Ce este, nu s-aude nimic? a întrebato Gligore Mustea, cu glas moale, la urechea lui Albu.

— Ba s-aude.

— Cum spui domnia ta?

— S-aude.

— Ce s-aude?

— Încă nu știu bine. Dumnezeu știe! a răspuns pe gînduri jitnicerul.

CAPITOLUL XIV

UNDE S-ARATA ALTI CUNOSCUȚI AI
NOȘTRI

Sub paza oamenilor lui Jder, tamazlicurile de boi umblau cu destulă încetineală. Pătura subțire de omăt acoperise o zloată ce înghețase dintrodată în grunzuri. La locurile povîrnite boii alunecau învălmășindu-se. Cu toate harapnicele și răcnetele lor se vedea că slujitorii comisului celui mic erau deprinși cu alt meșteșug decît cel pe care-l îndeplineau. Totuși mergeau înainte, pe drumul Colomeei, poposind din cînd în cînd în marginea satelor.

Se aflau în unele locuri sate sărace, cu bordeie pe jumătate îngropate în pămînt. Ca și în multe părți din locurile descoperite ale Moldovei, băștinașii erau deprinși din veacuri să nu aibă așezare trainică, deoarece valurile și vînturile băteau necontentit asupra acestor hotare. Într-o mie de ani, de la huni pînă la tătari, aceste vînturi și valuri învățaseră pe năcăjiții oameni că nestatornicia este legea ce stă deasupra vieții și morții prin voia lui Dumnezeu. Casele de piatră, grădinile irigate, îngrămădirile de bogății aici n-aveau noimă; în orice clipă se puteau preface în fum și flăcări. Aici omul se mulțamea cu înflorierea fiecărei primăveri și cu rodul fiecărei toamne. Astăzi dormita tihnit la vatra lui; mîni era nevoit să se bejănească în codri. Răpirea holdelor, pojarul bordeiului erau socotite o fericire dacă omul se putea astfel pune la adăpost în pustie; căci deseori nomazii îi prindeau cu arcanele și-i grămădeau ca pe vite sub harapnic pe drumul robiei răsăritene, de unde nu se mai întoarce suflet viu. Cînd nu erau nomazii, îi asu-preau domnii pămîntului fie cu biruri, fie cu podvezi,

fie cu războaie; și cînd se nimerea să fie și din partea acestora o milostivire a blîndeții ori a uitării, se ridicau sălașurile de lotri care veneau să-i vămuiască, prădîndu-le vitele. Munca, privegherea și cumințenia gospodarului, deci, nu prețuiiau nimica în aceste părți de lume. Dacă avea mișelul noroc să-i cînte cucul în față, primăvara, putea să-și întărească în el o nădejde și să ridă la soare; dacă nu, se culca cu grija și se scula cu întristarea.

Cum sosise din miazănoapte iarna asta năprasnică, țaranii își vîrșiseră vitele la ocoale și oile la perdele. Cîinii sosiseră și ei odată cu vitele și cu oile, scurmîndu-și alte covruri în preajmă. Dacă năzuiau lupii, cîinii dădeau bătălie; oamenii chiuiu de pe prispe. Cînd dădeau lotrii, iarăși alegea norocul, ca și la lupi: unii gospodari aveau mai multă pagubă, alții mai puțină; unii n-aveau nici o pagubă și uitau să închine lui sfîntu Neculai, în biserică, lumînările juruite.

În lungul zilelor se coceau mai mult pe lîngă jarul din vatră, mîncînd și dormitînd. Cînd și cînd ieșeau, ca să lepede nutreț la boturile animalelor. Sara, bătrînii istoriseau celor tineri acea poveste minunată a lui Făt-Frumos, care-i sortit din leagăn să ajungă la împărăție. N-are nevoie nici de înțelepciune, nici de vitejie prea mare. Cînd greșește, îi stau în ajutor fiarele și gîngăniile; cînd se luptă, îl sprijină niște tovarăși cu mare vîrtute care îl urmează din bunătatea inimii lor și din porunca sfintei Vineri; în toate ale lui îl urmărește norocul, fiind fudul și fără grijă, deoarece așa i-a fost scrisă în stele soarta. Pe același temei, omul poate găsi comori; fericirea lui atîrnă de minunile întîmplării, nu de acele deșărtăciuni cărora filosofii le-au spus muncă

și statornicie. Mai mult decît alit: se dovedește că acești boierași frumoși și fără grijă, care se duc la împărăție, se bucură de o tinereță fără sfîrșit, cu bencheturi și dragoste.

După ce ascultau poveștile, flăcăii lăsau pe bătrîni să se suie pe cuptor, iar ei ieșeau să vadă stelele nopții și să audă glasul depărtării, nădăjduind într-ascuns că va bate în preajma lor un vînt al întîmplării, care să-i scoată din valea lor ticăloasă și să-i ducă spre lumina de aur a altei vieți.

Printre aceste sate Jder umbla cu slujitorii săi și cu tamazlicurile, făcînd din cînd în cînd popas și sfîrnind pe gospodari din bordeie. Cum se ridicau aceștia din adincime în albul iernii, vedeau o minune. Căci din promoroaca depărtării sosise un negustoraș tînăr care le porunca să desfacă stogurile de fîn. Cum se supuneau poruncii, negustorașul le punea în palmă cîteva grivne. Fînul se împrăștia între cîrdurile de vite; stogul nu mai era; însă minunea celor cîțiva bani de aramă strălucea în palma gospodarului.

— Trece un negustor bogat de la Țara Moldovei, se auzea de la bordei la bordei și de la sat la sat. Cînd ajunse la un popas de Slonim, Ionuț Jder găsi un sătișor într-o gură de vale. Balta era oglindă lucie; dincolo de baltă, pe coastă, începea o pădure. Pînă în zări, depărtările erau goale. Cerul deasupra era verde ca balta înghețată; pădurea fumurie.

În gura văii, cîțiva gospodari așteptau pe negustoraș cu cușmele în mîină și cu pletele retezate deasupra sprîncenelor.

— Vă poftesc ziua bună, fraților creștini, îi întîmpină Ionuț cu glas vesel.

— Mulțămim dumilorvoastră, cinstite neguțătorule, răspunse cel mai în vîrstă dintre săteni.

Erau, de toți, șase gospodari.

— Unde călătoriți domnia voastră, cinstite neguțătorule? Poate vă duceți la Cracovia, la Impărăție?

— Din ce cunoști asta, moșnege? rîse Ionuț. Mi-i scris în frunte?

— Ba nu, cinstite neguțătorule, dar așa s-aude. Cum s-a pus iarna, umblă săniile și vorbele între sate. Să știi, zice un cumătru al nostru de la Perival, că vine un neguțător tinăr, care duce trei rînduri de vite de la Moldova la curtea Craiului, la Cracovia. Așa neguțător nu s-a văzut de mult. Cum s-a oprit lingă Colomeea, a plătit vama. N-a stat să se sfădească cu vameșii. S-a pus să numere boii, a tras punga și a plătit o grivnă de fiecare vită. Și a mai pus pe deasupra un ban în palma vameșului. Cum i-au ieșit slujbașii vămii la Halici, deasemeni, i-a chemat de departe cu degetul. A scos punga și a plătit. Deasemenea, mai spune ceva acel cumătru al nostru.

— Ce mai spune?

— Acel cumătru al nostru spune că, îndată ce ajunge la un popas, neguțătorul face strigare pentru un stog de fin. Și plătește numai decît zece grivne.

— Ba nu plătește, moșule, decît șapte grivne.

— Cum se poate una ca asta? Noi am auzit de zece.

— Inșă neguțătorul nu dă decît șapte. Și dacă se face vorbă și sfadă, dă numai șase.

— Asta-i legea lui?

— Intocmai, fraților creștini.

— Atuncea să ne deie șapte grivne, și noi desfacem stogul.

Ionuț Jder se scociori la șold și trase punga. Era o împletitură de fir de matasă, pe care jucau două inele de argint, deosebind în două părți banii: într-o desăguță argint și în alta aramă.

Gospodarii se înălțară în virful degetelor, ca să vadă mai bine acea bogăție. Ionuț numără grivnele și le puse în palma întinsă a moșneagului. După aceea veni cătră sănii, unde îl așteptau Călimanii și alți cițiva slujitori, — care nu erau încălărați, nefiind de rînd la vite.

— Apoi mai este ceva, cinstite neguțătorule, grăi moșneagul, venind după Jder.

— Ce mai este, moșule?

— După obiceiul domniei tale, trebuie să-mi mai pui în palmă un ban. Precît am înțeles, și aceea-i lege.

— Ba aceea nu-i lege, moșule, ci buna mea plăcere.

— Atuncea să fie și pentru noi buna domniei tale plăcere; ca să-ți spunem și alte vești, pe care le duc săniile de la sat la sat.

— Este vreo veste pentru noi? se întoarse Ionuț.

— Este. Binevoiește a veni mai aproape de mine.

Moșneagul clipi tainic din ochi. Zimbetul lui Ionuț pieri o clipă, apoi apăru iar. Se alătură de moșneag și trase iar punga de matasă.

— Despre ce-i vorba, moșule?

— Să nu te superi domnia ta, cinstite negustorașule; umblind prin sate și prin tîrguri și tot scoțînd punga asta, oamenii au luat aminte că trebuie să fie ceva la mijloc, și unii cred că în săniile acestea domnia ta ai pungi mai mari și mai grele decît asta de matasă.

— Așa cred unii și alții? se veseli Jder.

— Așa cred unii și mai cu samă alții. Domnia ta îmi dai banul pe care l-am cerut și eu îți dau sfatul.

— Dumneata mi-l dai, însă eu nu ți l-am cerut, moșule.

— Totuși eu ți-l dau și te poftesc să fii cu luare-aminte, ca un om bătrîn, nu ca unul tinăr.

— Bine, moșule, ți-oi da banul și-ți mulțămesc; dar află că eu sint un om care nu mă tem de nimica.

— Cum se poate! Spui vorbă mare, cinstite negustorașule. Nu te temi nici de cazaci? Se află la Pragurile Niprului barbați care-și cunosc bine meșteșugul.

— Nu mă tem, moșule, căci eu is descîntat de comisoaia Ilisafra, și afumat cu păr de urs.

Moșneagul primi banul de aramă și rămase clătî-nînd din cap și mirîndu-se de prostiile tinerețelor.

— Tot am să-ți mai spun ceva, cinstite negustorașule.

— Cum văd eu, aici este mai multă vorbă decît fin, se întoarce iarăși Ionuț. Stogul mi se pare mai mic decît în alte părți.

— Despre asta să nu-ți faci supărare; vor rămînea boii mai sprinteni la o vreme de nevoie. Află, cinstite negustorașule, că numele meu este Aloman și eu is fugar de la Moldova încă din vremea cînd s-au prigonit și tăiat feciorii lui Alexandru-Vodă. Atunci am venit în Țara Leșască după Maria-Doamna.

— Să fii sănătos, moș Aloman. Poștești să-ți mai dau un ban cu chipul Craiului?

— Dacă vrei, dă-mi. Dar nu mai este vorba despre ban; ci fiind eu de-o lege și de-o limbă cu domnia ta și văzîndu-te isteț și fudul, nu mă îndur de tinerețele domniei tale. Dacă te întorci la Halici, scapi. Acolo sint boierii și slujitorii luminăției sale Craiului. Dai în sama lor plocoanele domnești pe care le duci Craiului și ceri slujitori împărătești ca să-ți apere tamaz-

licurile, dacă trebuie numaidecît să le duci pînă la Cracovia.

— Ba eu, uncheșule, trebuie să ajung astăzi cu toate ale mele pînă la Slonim.

Moșneagul clăti iarăși din cap, mirîndu-se.

— Pînă la Slonim nu-i departe. Intirziere nu poți avea domnia ta decît la un loc greu care se chiamă Rîpile Babei. Ia aminte la aceste vorbe ale mele, cinstite negustorașule. Să te ferească Dumnezeu de primejdie.

Cu toată infățișarea lui de fecioraș fără grijă, Jderul fusese foarte băgător de samă la toate vorbele amestecate pe care i le rostise țaranul cel bătrîn și pe care el le plătise un bănuț. Fără îndoială că se punea la cale ceva care prețuia mai mult, căci, în vremea popasului, Ionuț îndemnă pe slujitorii săi să pipăie sub poclăzi armele.

Era soarele suit la amiază cînd convoiul porni iar.

După ce urcară din rîpa bălții pe lingă pădure, lă-sînd în urmă bordeiele sătișorului sub fumuri ușoare și sub pulberea de lumină, Ionuț Jder văzu deschizîndu-se înainte, spre Slonim, o așezătură dreaptă, un loc de miriști și de pășuni pînă într-o zare neagră. Totul era alb și curat în acea întindere. În fundul îndepărtat al priveliștii, sub ceață, se afla altă pădure, ca și cea pe care o aveau acum neconținut în mina dreaptă.

Jder încălecuse ocolînd cu repeziciune cirezile și să-niile, ca să le poruncească o altă alcătuire. Pîn-aici tamazlicurile se înșiraseră unele după altele. În întinderea aceasta slujitorii aveau puțința să le desfășure în larg — umblînd un tamazlic la mijloc și două pe de laturi. Patru sănii țineau fruntea; celelalte îndată în urmă. Afară de călăuzii săniilor, ceilalți slujitori primi-

sără poruncă să încalce. Feciorii lui Căliman erau sub coviltirele din urmă.

Asemenea alcătuire, mai mult ostășească decit negustorească, o mai întrebuințase Jder după ce intrase în hotar străin. Dar după ce au trecut de Halici, în preajma celui din urmă popas poruncit, după atâtea zile în care nu se petrecuse și nu i se întâmplase nimic deosebit și nimic supărător, grija i se împuținase.

Iată că-i ieșise în cale moș Aloman. Pentru un solz de aramă, moș Aloman îi dăduse o învățătură, care de altminteri era rînduită din veci în soarta lui Jder.

Se afla în acel fund negru un loc de primejdie care, în zilele vechi, se chemase Rîpile lui Behadîr. Aici Sobotai-Behadîr, vestitul urhan al lui Ghinghiz, prinsese armile de la Lehia și Litvania, înconjurîndu-le cu mongolii săi și căsăpîndu-le, la anul de la zidirea lumii 6748, luna noemvrie, pe o vreme de iarnă tare. Nici un filolog din aceste părți de lume n-a putut da lămurire de ce numele acela de groază fusese schimbat și de ce acuma malorosienii spuneau, rîzînd, acelui loc Rîpile Babei. Noi știm, dar vom păstra taina. De altfel chiar dacă învățații, chinuîndu-se treizeci și trei de ani, ar ajunge să arate cum și de ce s-a săvîrșit prefacerea, nu s-ar schimba nimic din cîte sînt să fie sub cer și sub viitor și locul ar rămîne tot așa de prăpăstios și de înfricoșat. Mai degrabă a putut avea înrîurire asupra întimplărilor solzișorul de aramă, aruncat de Ionuț în palma uscată și noduroasă a lui moș Aloman.

Singurătățile pădurii din dreapta păreau încremenite într-o tăcere de ghiață. După ce ieșiră din preajma lor la o lărgime cu desăvîrșire albă, vînătorii din sania din urmă băgară de samă un lucru ciudat. Un cîrd de căprioare ieșise din umbra cafenie a pădurii, cu toate semnele de spaimă că sînt alungate. Intr-adevăr, într-o

după-amiază așa de însorită și de liniștită, fără ger prea mare, lupii au obicei să iasă la vînătoare. Unii se așin la anume hățașuri; alții adulmecă și alungă căprioarele. După ce cîrdișorul de sălbătăciuni dădu în cîmpie, Samoilă ridică fruntea de sub coviltir urmărind mișcarea lor cu luare-aminte și așteptînd să vadă și pe lupi apărînd de sub streșina pădurii. Însă lupii întîrziu să iasă. Caprele începură a sălta în copce înspre linia drumului. Curînd simțiră în partea aceasta convoiul de vite și săniile. Atuncea se abătură iar în fugă în partea dimpotrivă. Acolo cîmpia se încovoia într-o rîpă — la marginea unde începea acel loc vestit între toate. La cealaltă pădure din zare, Rîpile Babei se închideau ca de un zid.

Curînd căprioarele nu se mai văzură. Coborîseră în rîpă. Dar nu mult după aceea, vînătorii le văzură iar izbucnind în șes din rîpă chiar în laturea tamazlicurilor. Deci lupii urmăreau din rîpă... Totuși acei lupi nu apărură în lumina cîmpiei, de și căprioarele își ținură neîntreput înainte fuga, înspre pădurea cealaltă de la capătul rîpilor. Era fugă nu prea repezită; nu era fugă de spaima unor vînători neinduplecați cum sînt lupii. Cunoscînd obiceiurile unor asemenea sălbătăciuni, Onofrei și Samoilă judecau întimplarea ca niște vechi vînători și se înțeleseră ei în de ei că n-au izgonit lupii caprele din pădure; și că sub rîpă nu umblă lupi vînători, căci acei lupi vînători s-ar fi arătat numaidecît. Fuga caprelor e pricinuită de oameni, iar acei oameni nu umblă după capre, ci după altfel de vînat.

Pe cînd cugetau așa cu glas și se descurcau ei în de ei Onofrei și Samoilă, săniile dinainte începeau să încline spre strîmtoarea rîpilor. Caprele de mult se mistuiseră în pădurea cealaltă. Atunci apărură cu mare

repeziciune în strimtoare cițiva călăreți. Iar din coastă, de sub rovina din dreapta, săltară alții. Dind glas de năvală, și unii și alții aplecară sulițele.

Cei din strimtoarea râpii ocoliră în stînga și în urmă, cei din dreapta veniră de-a dreptul. Mișcarea lor tindea să împingă convoiul în râpi, acolo unde odinioară mongolii lui Behadir vărsaseră puhoi de sînge. Dar acești vînători de oameni, care se arătaseră atît de sprinteni și cu asemenea repeziciune, erau creștini. Unul din ei se oprise o clipă și striga cu strășnicie acea poruncă de război vestită la Pragurile Niprului, — după care fiecare frate întru Hristos, înțelegător al primejdiei, trebuie să-și plece grumazul dînd tot ce are, ca să-și păstreze viața.

— Supuneți-vă! strigase încă o dată acel crainic. Apoi își ridicase în două picioare calul și trăsese o sabie încovoiată, pe cînd în mina stîngă urmă să ție înălțată sulița.

La cea dintâi arătare a lotrilor, săniile din frunte se opriseră. Jder își învăluisse în fugă calul asupra slujitorilor săi, dîndu-le porunci. În același timp oamenii săi îi întindeau sabia, arcul și cucura de săgeți. Și în același timp oamenii de la săniile săreau pe omăt, întru întîmpinarea lotrilor, cu armele sclipind în soare. Tamazlicurile se opriră o clipă pe loc, îmbulzindu-se; apoi la chiotele înfricoșate ale lotrilor, care năvăleau din urmă, prinseră a boncălui împingîndu-se cătră ripă. Oamenii lui Jder din acea parte, și el însuși, fură un timp strînși de acel puhoi de animale speriate și-și făcură anevoie loc la lărgime. Slujitorii din săniile din urmă fuseseră mai slobozi; însă mai cu samă asupra lor se îmbulzea stolul de cazaci.

Cea dintâi lovitură a celor de cătră rovină se îndreptă cătră sania Călimanilor. Onofrei și Samoilă își

încetaseră însfirșit sfatul și socotelile lor cu lupii. În clipa cînd înțelegeau ce fel de vînători pot fi în preajmă, acei vînători se și ridicaseră și veneau asupra lor.

Ca oameni mari și greoi, feciorii starostelui puseseră oarecare timp ca să se desfacă de coviltire și săniile și să cotrobăiască sub poclăzi armele. Cînd traseră însfirșit bucățile de fier luciu, băgară de samă că țin în pumnii lor niște unelte prea ușoare și prea subțirele. Onofrei înfipse în pămîntul înghețat arma și trase de sub covergă un par ascuțit, gătit după rînduiala vînătorii de mistreț. Samoilă făcu în pripă aceleași mișcări. Înfipse sabia; trase țapușa.

— Cum să facem, bădică? întrebă rinjind Samoilă. La trîntă să ne luăm, ori în săbii să ne tăiem? Ori să-i pălim tare?

Cînd a spus Samoilă vorba asta, Onofrei a și pălit cu țapușa de stejar pe cel dintâi călăreț care năvălea cu sulița asupra sa. Din pălitură, i-a rupt și sulița și l-a dat și jos de pe cal. Cînd a pălit și Samoilă, s-a întîmplat același lucru cu al doilea călăreț cazac. Amîndoi frații au ridicat parii asupra celui de-al treilea. Acesta a ocolit în laturi, strigînd cătră soții săi. Atunci au întors caii spre acel loc toți cei de la ripă năvălind în sprijinul celor bătuți.

Erau zece ori doisprezece, îndemnîndu-se cu mare glas. Cînd se văzură într-aseamenea stare de primejdie, feciorii starostelui începură să se miște cu o hărnicie, al cărei argint viu nici nu se bănuia a fi în mădulările lor mari. Incordîndu-se cu strășnicie și îndemnîndu-se cu glasuri groase, repeziră de la zece pași asupra năvălitorilor țepușile lor grele. Vîjiind și zbirnînd stejarii intrară între lotri stricînd capetele și minile. Călimanii smulseră odată săbiile, dar le lepădară numai-

decît. Intinzînd mînile înspre coşurile săniilor răsturnate de cai, apucară roţile desfăcute. Cumpăniră cite una în fiecare mină ; se opintiră trimeţindu-le ca pe nişte ghiulele de balimezuri. După ce improşcară cu una, pe urmă apucară în dreapta şi pe cealaltă, făcîndu-i vînt ca dintr-un braţ de moară.

Nu se mai aflau înaintea lor decît trei oameni călări. Ceilalţi stăteau prăvăliţi în omăt ; unii mai dădeau dintr-un picior ; alţii nu mai mişcau. Căzuseră şi unii cai ; alţii fugeau pe cîmp cu scările zbătîndu-se. Harţul nu mergea în spor pentru lotri nici în altă parte, căci ori erau săgetaţi ori bătuţi de săbii agere. Toată puterea lor fusese aici în urmă, lingă sania Călimanilor, şi aici se dovedise dintrodată a fi un fel de prăpad al lui Dumnezeu.

— Pe care să te mai pălesc ? striga Samoilă holbat, învîrtindu-şi roata.

Atunci a înălţat mare glas cazacul cel cu sabia şi cu suliţa :

— Staţi ! staţi, fraţilor şi creştinilor ! cu asemenea putere noi nu ne punem. Cine sînteţi domniile voastre ?

În clipa aceea, încordînd asupra lui arcul, Jder îl cunoscuse pe cel care strigase. Era Grigorie Gogolea, lotrul, poreclit Răţoi, cel care cutezase cîndva să intre la Timiş, ca să fure ori să injunghie harmasarul alb al măriei sale Ştefan-Vodă.

Desfăcu săgeata din coarda arcului şi-şi mină calul înainte. Răcni poruncă spre Strimbă-Lemne şi Sfarmă-Piatră să steie pe loc şi să lepede roţile. De jos din apropierea lui Gogolea, se ridică, cumpănindu-se cu mînile la frunte, un cazac bătrîn şi chior de un ochi. Acesta era moş Ilia Alapîn.

— Unde eşti, atamane ? bilbiia el, pipăind în jurul lui în vînt ca să se sprijine de ceva.

— Aici-s, moş Ilia ; am dat peste mare noroc.

— Oi, căpitane, norocul nostru e c-au să ne ia vieţile şi avem să scăpăm de orice nacaz pe astă lume.

— Încă nu-i vremea, moş Ilia. Aceştia nu-s neguţători. Am greşit. Noi n-am găsit ce căutăm ; iar domniile lor n-au ce face cu nişte mişei ca noi.

Jder îşi opri calul. Încă se frămînta în el minia. Îşi potrivea arcul la oblînc şi-şi căută sabia, ca să deschidă judecată.

Gogolea se uita la el cu mirare.

— Fac cruce, jupîne, şi mă jur că eu te cunosc şi am mai avut de la domnia ta pagubă. Moş Ilia, acesta-i feciorul cel îndrăcit de la Ionăşeni.

— Aha ! mormăi moş Ilia, aşezîndu-se cu trudă la pămînt.

— Fac cruce şi mărturisesc, urmă Răţoi, că n-am ştiut cine sînteţi. Iaca folosul nostru, se vede de jur-împrejur.

Unii dintre tovarăşii lotrului se trăgeau pe brinci la o parte, ca să-şi oblojească rănile ; alţii, încă teferi, fugeau pe şes, ca să prindă caii. Tamazlicurile de boi se năruiseră în ripă. Săniile începeau să fie adunate şi puse în rînduială de slujitori. Omătul fusese frămîntat pretutindeni şi pătat de singe în multe locuri. Printre cai şi oameni căzuţi, Onofrei şi Samoilă îşi căutau roţile şi ţăpuşile, cu totul nepăsători de partea ce luaseră ei la bătălie. Părea chiar că li-i ruşine de cele întimplate şi nici nu cutezau să întoarcă privirile spre Jder.

— Ascultă, Răţoi, vorbi Ionuţ, zimbînd cu răutate. Dacă ar fi aici bădiţa Simion, poate ai scăpa iar, căci tu ai avut o tocmeală cu domnia sa. Eu însă trebuie să-ţi ridic viaţa, ca să nu te mai poţi întoarce la stăpînul tău.

— Care stăpin al meu ? urmă să se mire Gogolea.

— Cel care te-a trimis împotriva noastră. Atunci însemnează că știe despre fratele meu și despre sfințitul arhimandrit Amfilohie și va fi pus și împotriva lor ceva la cale.

Jder încordă brațul pe sabie. Gogolea răcni cu cutremur :

— Pe legea mea, care-i una și sfintă, nu înțeleg ce vrei să spui, jupîne Ionuț. Stăpin, pe care-l slujesc din cînd în cînd, am într-adevăr. Dar asta a fost o treabă a mea, cătră care m-au chemat prietini ai mei de la un pod peste Prut și de la o moară. Nu știu de altceva nimica. Știu numai că aveam poruncă de la boierul meu să mă abat la curtea de la Volcineț, unde trebuie să vie însuși jupîn Mihu, azi ori mini.

— Și jupîn Mihu nu știe nimic ?

— Ce să știe ?

— Te întreb dacă nu știe nimic ; răspunde numai decît, dacă vrei să-ți mai steie capul pe umeri.

Rățoi scrișni, inghițindu-și veninul :

— Căpățîna asta proastă ți-o dau, jupîne Ionuț ; nu mai am ce face cu dînsa și nu mai este bună de nimic. Nu înțeleg ce vrei să spui. Taie-mă ; însă nu înțeleg.

Moș Ilia Chiorul stătuse toată vremea în loc, ascultînd cu luare-aminte. Abia acum își aținti ochiul cel sănătos asupra lui Jder.

— Să știți, fraților creștini, se tingui el lăcrămînd, că aici este la mijloc un drac, adică o muiere. Va fi fiind fata cu care s-a oprit la curtea din Volcineț acel boier de la Moldova, cătră care ne-a trimis jupîn Mihu.

Jder se frămîntă dintrodată în șa la aceste vorbe. Gogolea îi ceti cu mare ușurință în ochi o bucurie

aprigă, înțelegînd intrucitva acea neguțătorie înarmată care umbla pe drumurile Lehie.

— Tare mă tem că nu-i în primejdie numai căpățîna mea, rinji el.

Ionuț îl privi crunt...

— Da, da, urmă Gogolea, veselindu-se. Înțeleg eu acuma ce căutați domniile voastre. Eu v-am lăsat sănătos și m-am dus.

Cu aceste vorbe, își strinse năprasnic calul în pințeni, punîndu-l în două picioare. Dar Ilia Chiorul răcni asupra lui cu turbare :

— Stăi, nebunule.

Ionuț pusese iar săgeata în arc. Onofrei și Samoilă cumpăniră asupra lui Gogolea țapușile.

— Stăi, nebunule, țipa moș Ilia cuprinzînd friul calului lui Gogolea și atîrnîndu-se în el cu toată greutatea. Tu nu vezi că Dumnezeu rînduiește anume drumurile noastre ? Intăi, cînd am fost la Timiș, Domnul Dumnezeu ne-a dat știință. Noi n-am luat aminte. Nici n-am dobîndit căușul de galbini care ni s-a juruit. Ne-am pus în primejdie viețile pentru gustul unui cneaz buiac. Acuma iar sintem în slujba lui jupîn Mihu, și Dumnezeu iar ne dă de știre, bătîndu-ne peste fălci. Acu vine vremea să facem și noi o dreptate pe lumea asta, atamane Gogolea. Tot era vorba să zidim o sfîntă mănăstire și să ne facem în ea schivnici. Eu zic așa, să facem cu acești boieri care se află aici o neguțătorie mai bună decît toate : dacă domniile lor vin pentru logofătul Mihu, să-i sprijinim ca să-l ieie și să-l ducă Domnului lor, precum s-a auzit că este dorința și porunca mării sale Ștefan-Voievod. Numaicît să ni se deie dreptul nostru, ca să zidim acea sfîntă chinovie despre care e vorba.

Ionuț asculta cu uimire vorbele lui moș Ilia Chiorul.

— N-am venit pentru asta, zise el. Dar este cu cine să faceți negoțătorie și vă pot jurui și eu acel căuș de galbini de care aveți nevoie, și-l juruiesc de la jupin Iațco, ori vă dau vouă aceste trei tamazlicuri, pînă ce vine prea sfințitul Amfilohie.

— N-avem încă nevoie de prohod, mîrii Rățoi. Și nici nu înțeleg nimica.

— Supune-te, Rățoi, se tingui iar moș Ilia Alapin. În starea în care am ajuns nu-i nevoie să mai înțelegem nimica. Să ne plecăm capetele, rugîndu-ne Domnului Dumnezeu pentru ctitoria noastră.

Lotrul n-avea alta de făcut decît să se supuie. Era stropsit și ticălos. Și în preajma lui se aflau, pîndindu-l pieziș, feciorii lui Nechifor Căliman.

CAPITOLUL XV

IN CARE SE VEDE CĂ FEMEILE AU TOT-
DEAUNA DREPTATE

După ce fură adunate tamazlicurile risipite în Rîpile Babei, Ionuț Jder și slujitorii săi ieșiră la Slonim. Acolo, în margine de sat, la o cruce de drumuri, aștepta Iosip de la Nimirceni. Credinciosul lui Dămian Păr-Negru își alesese loc singuratic de popas, sub un plop străvechi, de mult uscat, care străjuia căile. Trunchiul, pe care abia îl puteau cuprinde în îmbrățișare patru oameni, înălța în albul iernii ramuri încilcite, pînă într-o mare înălțime, unde, pe un clomb subțire, cloncănea din cînd în cînd un corb, dînd vești fără înțeles omului descălecat dedesubt. Acel om aprinsese foc în scorbura și praponise calul alături, punîndu-i în cap traista cu

grăunțe. Pe tarhatul calului se hodinea el, pîrjolindu-se la flacări cînd pe o parte, cînd pe alta.

Jder își duse oamenii și vitele pînă în marginea satului, neguțînd stogul de fin cum îi era rînduiala și plătiind șapte groși din punga de matasă, după care veni singur la vatra lui Iosip. Apropiindu-se și descălecînd, cerceta pe sol, încercînd să cetească pe obrazul lui vestea ce i se trimetea.

Iosip se închină și așteptă să fie întreat.

— Vestea bună, precît înțeleg, meștere Iosipe?

— Ai spus singur ce este, jupîne Ionuț. Dumnezeu ne stă într-ajutor. După ce am fost trimes noi pe Botezatu cu înștiințare cătră domnia ta, n-a mai trecut decît o zi și a venit la mine o slugă a lui Miha logofăt. S-a aflat ceva de Niculăieș Albu: ar fi descălicat, noaptea, la odăi unul Drăghici, omul lui Albu, și a cerut să intre chiar atunci la boier. Era, se vede, vreo vestire grabnică, deoarece, dimineața, logofătul Miha a dat poruncă să i se grăbească plecarea. Cu toate acestea n-a plecat nici a doua zi, nici a treia zi, fiind acest boier prea mare și prea greoi și făcînd toate lucrările sale cu întîrziere. De cincisprezece ani stă să se întoarcă în Țara Moldovei și pînă acuma nu s-a întors. Sfințitul Amfilohie zîmbește și zice că poate i-a venit vremea să se întoarcă acuma. Cum s-a aflat încotro anume purcede boierul, omul meu a venit și mi-a spus. Eu am luat poruncă de la jupînul postelnic Simion și am încălicat. De aicea pînă la tirgul Volcineț, unde am oblicit noi că s-ar fi oprit Niculăieș Albu, nu-i departe; însă porunca lui jupîn Simion postelnic este să stai pe loc. Postelnicul zice că-ți cunoaște nerăbdarea domniei tale: deci să nu te clintești pînă ce nu ajunge domnia sa. Își adună slujitorii

pe care îi are risipiți și trebuie să ajungă și domnia sa aici, după miezul nopții, ori cătră ziuă. Sîntem înaintea lui jupîn Miheu logofăt; avem vreme. Inșă este pentru mine o poruncă mai strașnică; de aceea mă vezi domnia ta pe mine, jupîne Ionuț, punînd șaua pe cal și strîngînd chinga. Cum te văd și cum îți spun ce am de spus, mă tot duc înainte ca să dau vestire la Ceremuș. Știu că pe cale, în anumit loc, la hanul cel mare al călugărilor franțuscani, în preajma Colomeei, am să-l găsec pe Gheorghe Botezatu și pe un tovarăș al lui. Apoi de acolo se dă fără întîrziere vestire la Ceremuș. Așa-s poruncile. Eu m-am dus.

Ionuț a rămas singur. Cînd Iosip a purces dintr-o scăpărînd pe calea înghețată, corbul s-a spăriat filfiînd pe deasupra plopului. A făcut un înconjur pe sus, s-a coborît într-o aripă și a strigat cătră Ionuț:

— Clonc-stronc!

Jder a rîs înălțînd fruntea:

— Dar dacă ți-aș trimete o săgeată, măi cloncane?

Corbul și-a strigat iar vorbele lui și s-a așezat pe clomb, unde stătuse mai înainte. Iși ciugulea penele și-și tot așeza aripele. O pană veni de sus învîrtejindu-se repede și căzu pe brațul lui Ionuț. Deci cloncanul îi da vestire să se astîmpere ca și el, ciugulindu-și gîndurile. Foarte cu greu îi venea acestui Jder tînăr, aflînd dintr-o dată că nu-i de parte de Volcineț, să stea cu mîinile subpuse.

O vreme, în jaraticul din scorbură, văzu felurite năluciri năprasnice, care fulgerau în el însuși. Apoi își luă calul de căpăstru și umblă pe jos pînă în marginea satului pe costișă, ca să vadă popasul

vitelor și al oamenilor. Vitele mîncău stogul de fin. Oamenii întocmiseră tabără de sănii în patru laturi și duraseră la mijloc un foc mare, la care își pregăteau cina. Stăteau jur-împrejur tăcuți. Unii mestecau mămăliga de mei. Alții frigeau slănină în vergi subțiri de alun. Grigorie Gogolea și moș Ilia erau și ei acolo, cu patru dintre oamenii lor, care rămăseseră nestrigați. Cîțiva rămăseseră pe cîmp, deasupra rîpilor; alții zăceau sub poclăzi în sănii: din cînd în cînd se tînguiau încet. Moș Ilia se scula în răstimpuri de la foc și le ducea doftorie dintr-o ulcică. Gusta și el și le dădea și lor. Mai mult din pricina acelei doftorii bătrînul se înveselise, pe cînd Gogolea clocea în el gînduri mîhnite, cu ochii ațintiți asupra jarului.

Jder trase dintr-o desagă pită și primi dintr-o frigare o bucată de slănină. Rupînd din pită, mușcînd din slănină, umbla fără astîmpăr de jur-împrejurul săniilor.

După ce isprăviră cina, oamenii se gătiră de hodină.

Multă vreme nu mai era pînă în sară. Asfințitul se scrijela cu purpură și aur.

Jder veni lîngă Gogolea și-l bătu pe umăr, chemîndu-l după sine. Atamanul îl urmă fără de nici un cuvînt. Indată ce ieșiră în afară de tabăra săniilor, Ionuț se întoarse spre lotru.

— Atamane Grigorie, zise el, în noaptea asta să-ți iei oamenii și să te duci. Cu caii pe care îi ai și cu haidamacii sănătoși poți ridica și pe răniți. Pînă ce ți-a veni vremea să te duci la călugărie cu moș Ilia, ai mai putea cerca alt negoț. Iți vînd aceste trei tamazlicuri de boi. Am purces de la Suceava

cu o sută cincizeci; n-am prăpădit pînă acuma decît opt. Ți-i dau ieftin; nu mai am nevoie de ei.

Rățoi îl privi uimit însă cu băgare de samă.

— Cu ce preț mi-i dai? întrebă el.

— Ți-i dau cu cît mă costă.

Atamanul își scutură fruntea:

— Am aflat de la slujitorii domniei tale cit te costă marfa asta. Nu înțeleg de ce vrei să mi-o dai degeaba. Nu mai ai nevoie de mine? Am stat eu și m-am gîndit și m-am sfătuit cu moșneagul meu și văd că trebuie să ne schimbăm stăpînul. Cu acesta de-acum n-am avut noroc. Și poate chiar dacă aveam noroc, el ar fi fost tot așa de zgîrcit cu noi, fiind el un boier mare cu trecere la Craiul și fiind noi niște mișei. Dacă am fi strigat împotriva lui, ce dreptate alta puteam găsi, decît să fim ridicați în furci? Așa că noi ne-am agonisit viața voinicind și slujindu-l și pe domnia sa cu prea slabă simbrie. Am auzit că Ștefan-Voievod gătește oștiri împotriva ismailitenilor. Să mă primească și pe mine, dîndu-mi bună leafă, ca unui om vrednic ce mă aflu. Ajungînd eu să tai numărul de necredincioși care mi-i hotărit, mă răscumpăr cătră județul cel din veac. Iar în vremea asta, moș Ilia s-a ruga la o mănăstire din Sfîntu Munte pentru sufletele noastre. Văd că acest moșneag a slăbit; i-a mai rămas puțin din virtutea de altădată. Dacă mai întîrzii pe aici, mîni-poimîni ajung și eu ca dînsul.

Rățoi oftă, cu fruntea încrețită și cu ochii înegu-rați de amărăciune.

— Atunci cum facem? întrebă Jder. Eu boii ți-i dăruiesc.

— Dacă-mi dai drumul, eu m-oi duce așa, luîndu-mi și oamenii, răspunse atamanul. Însă dacă mai

îngădui, poate ți-aș fi de folos. Domnia ta vrei să te duci la Volcineț. Ai o nevoie: să găsești pe cineva acolo. Poate aștepti în noaptea asta pe jupîn Simion, fratele domniei tale. Nu te mira c-am înțeles care-i neguțătoria domniei tale; eu sint învățat să trag pe oameni de limbă. Pot să-i fac să vorbească nu numai decît sub fier roș. Bine, dacă m-alungi, eu mă duc. Dar dacă m-ai ținut pînă acuma, înșamnă că te-ai gîndit să-ți fiu de ajutor la ceva. Ce ajutor aș putea să vă dau?

— N-am nevoie de nici un ajutor, atamane, zîmbi Jder.

— Știu, te simți în putere și ți-i ușor a grăi astfel. Dinspre Liov vine fratele domniei tale. Se spune c-ar fi fiind gata pe hotar, să vă deie sprijin, nu știu cîte sute de călăreți. Așa că luați fata ce se află în puterea lui Niculăieș Albu, și vă duceți. Dar să vedem dac-ați fi în stare să săvirșiți ce pot săvirși eu. Incalici, mergi cu mine și o luăm. Asta-i voinicie! Însă e adevărat că, după aceea, te ajung slujitorii Craiului și te taie. Deci văd că tot mai tare-i judecata și puterea care te-au trimes aici. De aceea vreau eu să-mi schimb stăpînul. Poruncește-mi să-l prind pe jupîn Mihu și să ți-l aduc în sac.

— Măria sa Ștefan-Vodă n-are nevoie de el.

Rățoi oftă iar.

— De ce grăiești așa cu mine, jupîne Ionuț? Văd că n-ai în mine nici o credință. Poate ai dreptate. Sint un lotru de rînd. Dar să știi că am și eu o lege ș-un Dumnezeu. Să nu socotești domnia ta că noi ne ducem în pustie la Pragurile Niprului, ori în altă parte, pentru că huzurim în domnia Craiului Cazimir. Viața noastră a creștinilor, în aceste părți, e blăstămată să fie fără spor și fără județ. Pe mișel

îl poartă stăpînul său în sfîrcul harapnicului; dăbi-
larii îl secătuiesc; neguțătorii îl înșală; popa îl
lasă neîngropat. Ni-i dor și nouă de o dreptate; așa
că mulți ne-am gîndit să ne ducem s-o căutăm la
alt Domn. Dacă nu vrei să mergi cu mine acuma la
Volcineț, să-mi cerci credința, lasă-mă să stau în
tabăra domniei tale pînă ce vine jupîn Simion și
arhimandritul. Vreau să mă supun lor.

Jder îl înlătură de la sine pe ataman :

— Nu mă ispiti, Rățoi. Du-te și așteaptă lingă
foc. Poate-i mai bine s-aștepți pe părintele arhiman-
drit. Mai stai puțin.

— Ce mai este? se întoarse zîmbind cazacul.

— Nu mai este nimic. Voiam să te întreb dacă
știi cum e calea pînă la Volcineț. Dacă-i departe.
Dacă este acolo cetate întărită.

— Toate le știu, jupîne Ionuț, răspunse Rățoi, și
toate am să le spun lui Simion postelnic.

Viclean cazac! se gîndea Jder, umblînd singur
primprejurul săniilor și privind de-aproape la străji.
Focul urma să ardă cu putere în mijlocul taberii,
împrăștiind scînteii. Atamanul se cinchise iar la locul
lui și grația în șoaptă cu moș Ilia Chiorul.

Noaptea aceea Jder cel mic a petrecut-o cu mare
neliniște și fără să simtă nevoie de somn. Avea în el
și ca o presimțire nedeslușită. Samoilă și Onofrei se
sculau din cînd în cînd de la foc și veneau cătră el
să vadă ce face. Il auziră într-o vreme grăind singur.

După a treia cîntare a porumbacului, se auziră în
depărtarea cîmpiilor zvonuri amestecate de zurgalăi
și clopote. Cîinii din Slonim începură a zăpăi cu mare
larmă.

Jder potrivi și strînse șaua pe cal, încălecînd nu-
maidecit. Porunci străjilor să fie cu mare luare-

aminte mai ales spre lotri; își luă un tovarăș și ieși
înaintea zvonului.

Erau două sănii ușoare, împresurate de slujitori că-
lări. În una se afla părintele arhimandrit. În cealaltă
postelnicul Simion. Se făcu un răstimp oprire și Jder
îmbrățișă pe fratele său și sărută dreapta sfințitului
părinte Amfilohie, după care îndată dădu samă de tot
ce știa și de tot ce se săvîrșise.

— Am nevoie numai de un ceas de odihnă, pînă
ce se face ziuă, hotărî Simion. Pe urmă ridicăm ta-
băra și pălim de-a dreptul la Volcineț. În urma
noastră trebuie să fi purces și jupîn Mihu; dar dom-
nia sa umblă cu întîrziere, mîncînd îmbielșugat și
hodinindu-se îndelung. Poate unii dintre noi să-l
aștepte și pe dînsul. Deasemenea vine din urmă Dă-
mian cu jupîneasa lui și cu două sănii pline de da-
ruri.

— Înainte de a ridica tabăra, dădu înștiințare me-
zinul, va trebui domnia ta, bădiță Simioane, s-ascuți
niște povești pe care vrea să ți le spuie atamanul
Rățoi.

La lucirile mai îmblînzite ale pojarului, Simion
Jder găsi pe slujitori gata, în arme, așteptîndu-l.
Domnia sa pofți întăi și întăi să vadă pe cei doi
vînători, feciorii lui Căliman, pe care-i cercetă cu
mirare, muștrîndu-i că au prăpădit roatele de la o
căruță.

— Cine spune o minciună ca asta? se apără Ono-
frei. N-am prăpădit nici o roată!

— Ei, dacă n-ați prăpădit nici una, răspunse postel-
nicul, măria sa are să fie destul de mulțămît.

Postelnicul Simion se înturnă deodată spre Rățoi,
care se sculase din culcuș.

— Cu dumneata, atamane Grigorie, am eu o vorba, zise el.

— Aştept de asară sosirea domniei tale, răspuse Gogolea. Dar înainte de a mă primi la asemenea cinste, îngăduie-mi să îngenunchez la sfinţitul arhimandrit, cerînd binecuvîntare. Fiind eu şi cu moş Ilia nişte păcătoşi, dorim să ne mărturisim şi să ne poruncească sfinţia sa canon.

Sfinţitul arhimandrit Amfilohie ridică dreapta binecuvîntînd şi se aţeză pe o margine de leasă a unei sănii. Lucoarea focului îi fulgeră în luminile ochilor şi-i luminează faţa palidă. Slujitorii se traseră la o parte, punînd caii în hamuri şi pregătind şăile.

— Sfinţite părinte arhimandrite, se tînguia moş Ilia Chiorul, cu lacrimi, am păcătuit greu în zilele noastre. Şi mai cu samă eu, năcăjitul şi amărîtul Ilia, am păcătuit destrăbălîndu-mă în furţişag şi sînge. N-am cruţat pe nimene şi n-am cunoscut mila. După asemenea răutăţi, se mai poate oare dobîndi o iertare, sfinţite părinte ?

— Nu ştiu, să vedem, răspuse călugărul, privind de sus la mişeei îngenunchiaţi. Dacă aţi dat lîmînări şi acatiste, poate să fie o îmblînzire.

— N-am dat nimica, sfinţite părinte ; noi în satele noastre nici n-avem biserici ; căci lacaşurile noastre sfinte, fiind zălogite la zarafi armeni şi jidovi, stau închise şi noi nu avem unde ne închina. Aşa că mai ales eu, păcătosul Ilia, am săvîrşit numai răutăţi.

— Şi nu ţi-a fost niciodată milă ?

— Ba da, sfinţite părinte. Milă mi-a fost, dar, cu toate acestea, răutăţile le săvîrşeam. Am găsit odată între oameni străpunşi de suliţi un prunc plîngînd. L-am ridicat şi l-am alinat, dîndu-i puţinţel sabia să

se joace cu ea, dar priveghindu-l să nu se taie. După ce s-a liniştit, i-am dat pită şi l-am lăsat.

— Acel prunc va mărturisi pentru dumneata la judeţul cel din urmă... dădu lămurire sfinţitul Amfilohie.

Moş Ilia se bucură de prunc şi zîmbi amintirii, privind-o în trecut cu ochiul său cel sănătos, apoi urmă a se mărturisi ; pe cînd Gogolea, cu fruntea adînc plecată, se gîndea cu ce vorba să anine de spovedania sa pe jupîn Mihiu, carele, după cît înţelesese el, face trebuinţă măriei sale Ştefan-Voievod.

După ce se făcu ziuă, ajunse la Slonim şi jupîn Dămian Jder cu văduva. Slugile lui luară în primire tamazlicurile, îndrumîndu-le spre Liov, ca să rămîie negoţurile nepăgubite, — spre deosebire de celelalte treburi ale lumii.

Slujitorii înarmaţi părăsiră popasul de la Slonim şi se mişcară spre Volcineţ. Unii erau călări, alţii în sănii.

Atamanul Grigorie şi cu moş Ilia Alapin încălecară şi ei între oştenii domneşti.

Dis-de-dimineată răsărise soarele în neguri ; şi stătuseră pîcelele asupra întinderilor pînă într-un tîrziu. Abia cătră al patrulea ceas fulgerară lumini pe întinderile de zăpadă şi negurile rămaseră numai pe văi.

La acest ceas, în curtea domnească de la Volcineţ, se zbătea plîngînd în jîlţ jupîniţa Maruşca, după cum îi era obiceiul. Asta îi era închinarea ei de dimineată şi mîncarea ei de la prînzişor. De două zile nu mai avea asupra sa însăşi nici o stăpînire şi slugile palatului clăteau capetele cu îngrijorare, umblînd prin ganguri şi ascultînd la uşă. Jupîniţa aceea străină se prăpădea. Şi de cînd nu mai avea domnia sa pace

și somn, se împușinase și sănătatea lui jupîn Niculăieș Albu jitnicer. Nu mai știa jupîn Niculăieș Albu ce să facă, ce să spuie, cum să umble. Iși luase asupra sa o povară și o osindă. Aștepta dintr-o zi într-alta să-i vie un sprijin de la Liov. Trimesese acolo a doua oară vestire, printr-un om iscusit. Drăghici plecase cu poruncă să nu se întoarcă fără jupîn Mihu. Și acuma Niculăieș Albu îl aștepta pe unchiul său. Jitnicerul nu nădăjduia de la jupîn Mihu atît o ușurare pentru bolnavă, cît un sfat pentru încurcătura lui. Intrase în casa subpămînteană a minotaurului din care nu mai putea ieși.

Moașa Irina Vorniceasa era singura putere și singurul sprijin în asemenea năcaz, atît pentru jupîn Niculăieș, cît și pentru jupînița lui Iațco. În dimineața aceasta văzînd-o pe jupînița că se află iarăși sub puterea Demonului și se zbate, o cuprinsese la sînul său, potolînd-o. Apoi îi udase tîmplele cu apă neîncepută, stupînd ușor asupra-i și șoptindu-i descîntecul celor nouă răutăți și nouă șerpi.

— S-a trezit fecioară tînără, cu nouă răutăți în trupul ei; și a trimes sfînta Duminică nouă șerpi buni în ajutorul nostru. A venit un șarpe și a înghițit o răutate și au rămas opt răutăți. Și a venit alt șarpe și a înghițit o răutate și au rămas șapte răutăți. A venit al treilea înghițînd o răutate și au rămas șase răutăți. A venit al patrulea — și au rămas cinci răutăți. A venit al cincilea — și au rămas răutățile numai patru; pe urmă au rămas trei și după aceea două. Și a venit cel din urmă șarpe al sfintei Duminici și a înghițit cea din urmă răutate a cneaghinei; și rămîne cneaghina Marușca trup luminat și curat, ca un argint strecurat.

Jupineasa Marușca se alinase prea puțin. Iși strîn-

gea în palme tîmplele. Era învăluită de o mare oboseală. Moașa Vorniceasa Irina se gîndi cu glas să dea înștiințare pentru un popă. Să vie un preot bătrîn, care are dar, să cetească bolnavei.

— Nu-mi trebuie nimic! se zvîrcoli cu răutate jupînița Marușca. Nu-mi trebuie nici o cetanie.

— Cruce de aur cu noi... șopti Vorniceasa. Nu-i trebuie Demonului; el țipă prin glasul măriei tale. Altfel cum s-ar putea suflet creștinat să nu primească pe un slujitor al lui Dumnezeu?

La aceste vorbe ale Vornicesei, izbucniră deodată afară răcnete, ca și cum frămîntarea de furtună din bolnavă se strămutase într-o clipă dincolo de ziduri. Odată cu răcnetele, se zgudui palatul ca de cutremur.

— Vai! vai! răspunse cu înfricoșare Vorniceasa, înălțînd brațele-i scurte și lăsîndu-se într-o parte pe-un divan. Maică prea curată, pururea Fecioară, îndură-te și stai întru ajutorul nostru!

Cneaghina Marușca ridicase fruntea și încruntase sprînceana, sînd cu luare-aminte.

Erau afară strigăte de război. Oșteni spărgeau ușile.

Zvîrlită ca de o vargă de criță, jupînița Marușca se prăvăli într-o fereastră, cățărîndu-se de gratii și grămădindu-se în firidă, ca să vadă cu o clipă mai curînd ce este. Era tocmai ce aștepta ea în nopțile-i nedormite și chinuite de vedenii.

Glasul lui Niculăieș Albu sună cu strășnicie în gang. Ușa se deschise și el însuși intră cu sabia goală în mîna dreaptă, cu privirile spăriate și rătăcite. După ce se încredință că bunul său și dragostea sa erau acolo, se înturnă cu putere spre locul pe unde intrase, chemînd în jurul său slujitori. Dar o putere mult mai mare intrase în palat și rostogolea

întâi tot ce era slujitor al locului, măturînd apoi la o parte totul.

Cel dintâi slujitor al lui Simion care intră în sala Domnilor primi o lovitură tare de la jitnicer și căzu îndărăt. Ceilalți slujitori puseră înăinte suliițele și, deasupra suliiților, scut. Intrară întâi doi; pe urmă alți doi; împresurată pe boier, proțăpindu-l în bolduri.

Vorniceasa Irina se întinsese la pămînt în marginea divanului, leșinată. Cneaghina Marușca avea, în firida ferestrei, o răsucire a întregii ființi, amestecînd plîns și rîs cu o holbare de nebunie a ochilor.

Oștenii împinseră afară cu suliițele pe jitnicerul Niculăieș. Il mînară din gang, la soare. Acolo ograda se afla în deplină stăpînire a slujitorilor domnești. Slugile, bărbați și femei, îngenunchiaseră în omăt.

Simion Jder era încă în șa.

— Dați-i drumul, strigă el cătră slujitori. Lasați-i sabia; dați-i cal să încalice.

— De ce? răsări cu semeție Niculăieș Albu, neînțelegînd deocamdată ce se petrece. Aha! domnia ta ești, postelnice Simion? Ai venit să săvîrșești frumoasă faptă; dar te vestesc că ai să dai samă judecătorilor luminăței sale Craiului.

Postelnicul Simion îl privi cu mînie.

— Iți poruncesc să încalici, îi zise el c-un glas înăbușit și înfricoșător.

Jitnicerul Niculăieș înțelese și încălecă.

Privi în juru-i. Slujitorii făcuseră cerc larg, lăsîndu-l slobod. Văzu în pridvor, nu departe, pe bătrînul Mustea, care-i zîmbea nu se știe din care pricină.

C-o hotărîre, fulgerată în el într-o clipă, Niculăieș Albu își făcu semnul crucii cu mîna dreaptă și sărută

fierul pe care-l ținea în stînga. Trecîndu-și în pumnul drept sabia și apucînd frîul cu stînga, dădu pînteni și se zvîrli spre porți, ca să treacă. Însă suliițele slujitorilor îl opriră. Iși răsuci năprasnic calul aducîndu-l în două picioare, și veni asupra postelnicului cu sabia închinată peste umărul stîng — repezînd-o din stînga în dreapta. Simion Jder îi primi tăișul în straja fierului său, apoi îl lovi la grebăn, răsturnîndu-l. Slujitorii opriră calul. Postelnicul Simion descălecă și se aplecă asupra celui căzut.

— Postelnice Simioane, gîfii Niculăieș Albu, răsucîndu-se pe o coastă și lăsînd să-i curgă din colțul gurii o ață de sînge. Postelnice Simioane, nu mă omorî, căci sînt încă tînăr.

— Prietine Niculăieș, răspuse Simion Jder, domnia ta stai acuma subt o hotărîre mai tare decît a mea.

Cu aceste vorbe, postelnicul se îndreptă în picioare, și chemă lîngă sine pe sluga sa Niță Negoită, om uscat și smead c-un ochi încruciașat.

— Treci și-i ia capul, dădu el poruncă.

Niță Negoită lepădă dîrlogii calului și păși înainte, trăgînd jungherul. Punînd un genunchi în pămînt, își încleștă pumnul stîng în chica celui căzut și-l străpunse sub beregată, lăsînd să se deșarte sîngele. După aceea îi desfăcu de trunchi căpățîna, îndesînd-o grabnic în traistă, se ridică în picioare fără a privi împrejur și se duse să anine traista la oblîncul său.

Larma și frămîntarea stătuseră deodată; numai niște muieri se tînguiau în fundul ogrăzii. Bătrînul Mustea își astupase obrazul cu palmele și-și reze-mase fruntea într-un ungher de zid.

Simion Jder pătrunse în gang. Găsi ușa de la sala Domnilor deschisă. Cînd intră, văzu pe Vorniceasa

Irina lepădată moartă pe dușamea, pe partea dreaptă, cu fața întoarsă în sus. Ridicînd ochii de la Vorniceasă, găsi pe jupînița Marușca suită în firida ferestrei, cu spatele rezemat de zăbrele. Incerca să strige și n-avea glas; voia să sară de la locul ei și n-avea putere. Postelnicul păși pînă la dînsa și o cuprinse. Ea se cățără îndată de trupul lui, ca firul de volbură pe o stebă. Ii atîrnau foile rochiei într-o parte și i se vedeau vîrfurile roșii ale condurașilor.

Se auzi tînguiera Vornicesei de pe dușamea. Deschisese ochii; căuta un sprijin.

— Maică prea curată! Dar pe mine cine mă ridică de aici? Nu mă lasați!

Postelnicul se întoarse spre ea cu mirare, ținînd în brațe pe jupîniță. Il tulburau zvîcnirea sînului ei și răsufllarea pripită.

— Cine-i? întrebă el amețit. Apoi se stăpîni: Dacă vrei, jupîneasă, să ieși și domnia ta de aici, atunci grăbește-te și vină după noi; n-avem cînd întirzia.

— Asta-i Vorniceasa Irina, dădu lămurire jupînița lui Iațco. Nu mai am nevoie de dumneaei. Poate să rămîie la Mustea vechilul. Ii spune orice și cît poțeste: el n-aude.

— Vai și amar! țipă moașa Vorniceasa ridicîndu-se cu greutate în sus. Cum poți măria ta să mă lepezi astfel pe mine, care te-am slujit, te-am ocrotit și te-am mîngîiat?

Jupînița își ascuți glasul rîzînd:

— Dacă nu-ți place Mustea, vină repede. Am să rog pe postelnic, ori pe măria sa Vodă, să-ți găsească al cincilea vornicel.

Deodată începu să se zbată, ca să sară din brațele lui Simion. Dăduse la soare și-n vederea slujitori-

lor. Postelnicul o stăpîni, pășind cătră sania lui Dămian, unde se afla jupîneasa Teodora.

— Lasă-mă, dă-mi drumul, gemea jupînița Marușca, sprijinindu-se cu palma în fruntea lui.

El îi înlătură mînuța încet, sfiindu-se de mînia ei. Cînd ajunse la sanie și voi s-o puie în brațele jupînesei Teodora, fata se strînse deodată în el cu disperare, străbătîndu-l ca o flacără pînă în fundul ființii.

Vorniceasa venea în urmă, aducînd blănița jupîniței și o horbotă începută. Avea o privire spăimîntată. Oricît umbla de grăbită, zărise trupul celui căzut. Acuma plîngea rezemată cu fruntea de coviltirul sâniei. Apoi, fără noimă, prinse a rîde, ștergîndu-și lacrimile și ajutînd pe jupîniță să se așeze alături de jupîneasa Teodora. Văduva primise dintrodată pe fată ca pe o veche cunoștință, îmbrățișînd-o și desmierdînd-o. Dar în clipa aceea pentru jupîniță nu era nici umbră, nici moarte, nici amenințare de primejdie. Ținea în degetele-i subțiri mîna grea a lui Simion. El nu îndrăznea să și-o sloboadă din strînsoare, de și trebuia să dea poruncă de plecare. Incercă să desfacă un deget. Era cu neputință; avea de-a face cu o putere mult mai mare decît bănuise. Acea putere îl trase sub coviltir.

— Spune-mi ceva, îi porunci fata lui Iațco.

El se cutremură de uimire. Dar trebui să se supuie și să sărute pe copilă, căzînd într-o fîntînă fără fund, apoi vîslînd cătră albastrul cerului.

Săniile porniră. Incălecă și el, priveghînd ieșirea oștenilor. Era la al șaptelea ceas al zilei. Sfințitul părinte Amfilohie se afla în sania din frunte. Pe capra sâniei sale, lîngă sluga care mîna, stătea umilit zălog Grigorie Rățoi. Celalalt cazac, moș Iliia Chiorul, cu tovarășii ce mai rămăseseră, se desfăcuse din poarta

curții de la Volcineț, ca să iasă întru întimpinarea lui Mișu logofăt, să-l apuce de grumaz și să-l aducă numaidecît din urmă.

Moș Ilia Alapin pusese numai o întrebare: dacă trebuie să-l aducă viu pe jupîn Mișu.

— Logofătul e subț apărarea mării sale, răspunsesse părintele arhimandrit Amfilohie. În cartea pe care ți-am dat-o și pe care o porți, se află scris un jurământ al mării sale. Deci pe logofătul Mișu trebuie să-l ducem întreg. Mă tem că Domnia va ocroti asemenea răutate îmbătrînită, pe cînd Niculăieș Albu a căzut dintr-o prostie a tinereții.

Sfîrșitul acestei isprăvi a lui Simion Jder și a Jderului celui mic a dovedit un alt ascuțit tainic al întocmirilor mării sale. De la curtea din Volcineț pînă la hotarul Țării Moldovei era cale destul de depărtată; iar zvonurile umblă mai repede decît săniile. Deci castelani și căpitani ai Craiului, aflînd despre o asemenea lovitură necugetată în mijlocul puterilor Crăiei, au încălecat cu grabă luînd urma acelei cete ce fugea spre miazăzi. Cei dintîi cazaci ușori au ajuns pe Simion la două zile de umblet și s-au învăluit asupra lui, întirziindu-l și pricinuindu-i și oarecare pagubă de oameni. Dincolo de Colomeea l-au ajuns și husarii lui pan Vladislav Komarovski, căpitan al Craiului, lîngă care se adăugase, în ceasul din urmă, și pan Tadeus, castelanul, cu mazurii. Postelnicul a făcut numaidecît față, primind harțul, ca să lese timp săniilor să fugă înainte. Dacă într-acei sfîrșit de zi nu s-ar fi arătat călărimea hatmanului Petrea, repezită grabnic de pe Ceremuș într-ajutor, ieșirea Jderilor din olatul Craiului ar fi fost îndoielnică, cu toate vredniciile despre care vorbesc și pe care le dovedesc poveștile.

Hatmanul Petrea a împins numaidecît îndărăt pe călăreții leși, punînd stăpînire în numele mării sale Ștefan-Vodă pe șizeci de sate și opt tîrguri din Pocuția veche, care fusese cîndva sub județul lui Alexandru-Vodă Bătrînul. În acest hotar nou au hălăduit și săniile cu prada cea ușoară și cu adaosurile de jupînese ceva mai grele. Tot acolo a hălăduit și moș Ilia Alapin, însă fără logofăt. Și au ținut sfat, la un foc de popas, comisul Manole Jder și starostele Nechifor cu părintele Nicodim de la sfînta mănăstire Neamțu.

Era într-o după-amiază cu soare strălucit. Vîntul începuse a sufla dinspre Moldova încă din ajun, iar acuma venea cald, topînd deodată omăturile. Pîraiele curgeau prin toate rîpale. La focul de sub Halm, în vederea tîrgului Zăbrăuți, bătrînii închinau în sănătate sfințitului Amfilohie vinars din ploscă, dorind să afle de la sfinția sa unele și altele.

— Am dori mai cu samă noi să știm, întrebă comisul Manole, care ar putea să fie răsplățile unor slujitori cu dreptate ai mării sale?

— Răsplățile mării sale nu pot fi decît bune... zîmbi sfințitul arhimandrit.

— Așa socot și eu. Avem dintru-ntăi nunta feciorului nostru neguțătorul. Aicea are amestec mult jupîneasă Ilisafta; dar avem să intrăm cu mare supărare și minie la noi la Timiș și dumneai n-are să aibă multă cutezare de vorbă. Este însă altă nuntă, la care are cuvînt hotărît numai luminăția sa Vodă. De aici chibzuiesc eu că poate ieși amărăciune pentru alt fiu al nostru.

— Într-adevăr, încuviință părintele Amfilohie, ar fi greu de crezut că măriia sa dintrodată să se înduplece și să-și schimbe hotărîrile cele vechi în pri-

vința fetei lui Iațco. Totuși, uitându-mă cu de două zile la această jupîniță, cercelînd cum vorbește, cum se uită și cum se mișcă, socot că e în stare să bată din picior în fața măriei sale; iar măria sa ce-ar putea face, decît să zîmbească de nebunia ei și s-o mîngîie pe frunte? Să n-ai grijă, cinstite comise Manole, toate sînt scrise în stele, în lucruri și-n oameni.

— Poate fi și așa, oftă comisul. Unele sînt scrise și-n ceaslovul fiului nostru, părintele Nicodim.

Părintele Nicodim încuviință din cap, îndesîndu-și în piept barba și cugetînd că, în adevăr, pe foaia de la sfîrșitul ceaslovului său, deschis pe măsută, în chilia de la Neamțu, mai are de însemnat una.

Mai întăi a scris de cutremur. Pe urmă, despre nunta domnească. Acuma vine alta la rînd:

«Cînd am fost în Țara Leșască, luna octomvrie, anul de la Hristos 1472.»

La căruțele slujitorilor era vorbă și haz. O clipă se arătă în soare, de subt un coviltir, obrazul balai al jupîniței Marușca. Atuncea găsi de cuviință să mormăiască starostele Nechifor:

— Ptiu, drace!

Minunea iernii fugea pretutindeni la vale, scînteind în lumină. Vîntul cald, vestind vara Sfinților Arhangheli, învăluia vilvătăile focurilor. Un slujitor tînăr cînta, lucrînd la schimbul tălpilor de sânni și la așezarea roților:

Nistrule, pe malul tău
Crește-or iarbă și dudău...
Iarba crește și-nflorește,
Inimioara putrezește.

OAMENII MĂRIEI SALE

1942

CAPITOLUL I

PE BATRINUL MANOLE PĂR-NEGRU ÎL
DOR ȘALELE

Pe bătrînul Manole Păr-Negru îl dor șalele. De cînd măriia sa Vodă a binevoit a-i îngădui hodină în sălașul lui de la Timiș, dăruindu-i și imășurile cele mari de la Prut, în ținutul Iașilor, comisul își simțește încheieturile scîrțîind și mai ales îl dor șalele. Căci nu mai stă hojma în șa ca altădată, și nu se mai supără și nu se mai frămîntă, și nu mai dă porunci cu strășnicie, și nu mai are griji zi și noapte pentru herghelie și harnasarii domnești. Acuma bacia umblă cu oile de la munte la bălțile Prutului și scutarii îi dau samă de toate, înfățișîndu-se la poruncile sale din trei în trei luni; și vatamanii lui de la tamazlîcurile de boi din aceleași pășuni dintre gîrlele Jijiei îi aduc așijderea sămi cuviincioase și-i dau socoteală pentru marfa gata să purceadă în tot anul cătră tîrgul cel mare al nemților, la Danțig. Îi vine știre bună și despre peștele închis în bălți în fiecă primăvară, pe care măjerii îl prind apoi cu hărnicie în cap de vară la Sînpetru. Toamna, află și cîte sloiuri de ceară se pot neguța în prisăcile ce are la apa Moldovei cît și la apa Prutului. Și numai un drum se nevoiește a face, fie-

la Suceava fie la Liov, ca să-l întâlnească pe Dămian feciorul său, mare neguțător în țară străină, și să primească galbinii ce i se cuvin. Căci pentru negoțurile sale cu limbile străine se îngrijește acest vrednic fecior al său. Însă având toate, și toate umblându-i cu imbielșugare, primindu-și banii pe ciurde, și dulceața oilor, și mierea albinelor, și vama morilor, și peștele sărat, și toate bunătățile de care l-a învrednicit mila lui Dumnezeu și a lui Vodă, își simte puterile scăzând, îl dor șalele și cu zîmbet mîhnit își aduce aminte de zburdăciunile tinereții.

Uneori îi vine câte-o supărare gîndindu-se că încă nu i se cuvenea asemenea rînduială la care l-a supus hotărîrea mării sale. L-a văzut de cîteva ori pe Vodă, după bătăliile din Țara Romînească și de la Cetatea Dîmboviții. La aceste fapte de arme s-a învrednicit și el însuși a lua parte, și nu s-a putut spune nici o clipă că sabia sa a fost mai puțin harnică decît a feciorilor săi. Tocmai din pricina asta s-a bucurat măria sa cu gînd bun asupra vechiului său slujitor. Miluindu-l, măria sa a socotit că-i face dreptate. Așezîndu-l pe Simion comis la herghelia domnească, măria sa a fost incredințat că-i face bătrînului său credincios de două ori dreptate. Și dîndu-i și lui Jder cel mic slujba ce avusese Simion, Vodă chibzuiuse că mulțămirea bătrînului va fi sporită. Într-adevăr, mulțămirea îi fusese sporită lui jupîn Manole Păr-Negru; și îndîrjirea nu-i venea decît cînd vedea pe alții poruncind și rînduind acolo unde el rînduise și poruncise atîția ani. Porunceau și rînduiau feciorii săi; totuși nu-i era îndămînă să audă pe alții poruncind, iar el să tacă. Decît să se mai suie la grajdurile domnești, să-i vie supărare, nu-i mai bine să-și vadă de ale sale treburi la curtea

sa din Timiș? Dar aici toate merg bine pe de o parte; iar pe de altă parte aici poruncește altă putere, pe care domnia sa nu s-a simțit niciodată în stare s-o domolească și s-o împruțineze. În curtea de la Timiș e mare și tare jupîneasa Ilisafta. Măria sa Vodă Ștefan la Suceava, iar jupîneasa Ilisafta la Timiș. Să se ducă la oi în munte ori la șes, lui jupîn Manole nu i-i îndămînă, căci domnia sa în toată viața s-a indeletnicit cu altele. Să se așeze la tamazlicurile de boi iarăși nu i se părea indeletnicire cuviincioasă. Se duce numai să-și arate slugilor obrazul, și se întoarce. Drumurile de negoț iar îi sînt puține, la soroace rînduite. Vinătorile mării sale, iarăși, s-au împruținat de cînd măria sa a început a bate războaie, deci nici din partea asta domnia sa n-are mulțămire. Îi rămîn vechile sale harțuri cu jupîneasa Ilisafta. Lehamite i-a fost de ele totdeauna și i-i lehamite și acuma. Așa că s-a înfățișat în vremea din urmă de vreo două ori la Vodă, cu gînd să ceară o izbăvire. Dar cum să spuie că măria sa n-a săvîrșit o faptă bună și dreaptă? Văzînd pe vechiul său slujitor, Vodă se bucura; și găsea de cuviință și jupîn Manole să se bucure, uitîndu-și îndîrjirile.

Din rînduiala asta nouă i se trăgea comisului durerea de șale și, de cum înflorise în șesul Moldovei primăvară nouă, domnia sa cugeta cum să facă și să dreagă ca să-și meremetisească ființa. Nu voia cu nici un chip să se deie biruit vîrstei. Cu cît se dezvoltă primăvara, cu atît domnia sa era mai posomorît. Și n-avea deocamdată alt chip decît să primească războiul jupînesei Ilisafta. Cu asta-i mai trecea vremea. Asta punea în el și destulă mînie ca să se mai abată pe la comișii cei tineri, să le dea ocol, să-i privegheze cu nemulțămire și să cîrneasă din nas cu

impunsături de vorbe la toate cîte puneau ei la cale. Comişii cei tineri nu-i ţineau piept; îl lăseau să grăiască şi-şi plecau frunţile aşteptîndu-l să se întoarcă la ale sale. Ei rămîneau să facă ce ştiau şi cum ştiau, iar comisul Manole se întorcea la războiul său cel neistovit. De-un timp şi jupîneasa Ilisafta se minuna văzîndu-l așa de țăpos și cu clonț așa de tare.

În dimineața aceea de Sîmpetru, după ce s-au întors de la sfînta biserică, bătrînii au avut un ceas de alinare, privind cu sufletele împlînzite livada cu cireşii în pîrgă și ascultînd zuzitul albinelor care treceau ca un șuvoi înalt de la prisacă spre finaturile din șes și îndărăt. Ziua era însorită, vînt nu adia; cătră munți se împînzea o ușoară pîclă albăstrie, iar cătră miazăzi-răsărit era o depărtare adîncă sub cer de secetă.

— În Țara-de-Jos n-a plouat de trei săptămîni... mormăi bătrînul.

Jupîneasa Ilisafta suspină, fără să privească pe soțul său:

— Cinstite comise Manole, cu puterea lui Dumnezeu nu ne putem pune.

— Asla-i numaidecît, răspunse îngăduitor comisul; mulțămesc Domnului Dumnezeu dimineața și sara pentru milosîrdia sa.

— Atuncea de ce te plîngi?

— Nu mă plîng, jupîneasă Ilisaftă. Jijia și Prutul au avut revărsări în primavara asta, și unde a stat apa, acuma-i iarba ca peria. Despre partea asta toate-s bune. Numai spun oamenii de la cîmp că-i suferință din partea malaiului. Sămînța sămănată stă ca-n piatră. Dar este vreme și pentru asta. Și dacă dă Dumnezeu ploaie, se dreg și celelalte pîni. În

tabără la Vaslui, Vodă a poruncit preoților să iasă cu icoanele.

— Ce-i pasă mării sale?

— Ii pasă; jitnicerii mării sale cumpără pasal și grîu. S-aude că să steie taberile acolo toată vara.

— Unde? la Vaslui?

— La Vaslui.

— Doamne, comise, stau și mă întreb citeodată: ce-o fi făcînd mării sale trebuință atîta război și atîta tabără?

— Ii face trebuință căci așa-i pofta mării sale. Cei care știu, să tacă; cei care nu pricep, să nu s-amestece.

— Așa spui dumneata, comise?

— Așa spun.

— Iți trebuie domniei tale război?

— Dacă-i trebuie mării sale, îmi trebuie și mie; de ce să nu-mi trebuiască?

Încrețîndu-și fruntea și încrucișîndu-și ușor privirile, jupîneasa Ilisafta vorbi cătră stîlpul pridvorului, cu mare mirare și clătîndu-și căița încă împodobită cu broboadă de borangic:

— Doamne Maica Domnului, oare de ce sînt așa unii dintre barbații pe care i-a făcut Dumnezeu? Mai cu samă mi se pare ciudat că poftesc război unii care se tînguiesc ziua și noaptea cum că i-ar dura șalele.

— Jupîneasă Ilisaftă, precît știu eu, nu se tînguiesc ziua și noaptea. Se tînguiesc numai așa, din cînd în cînd. Dacă binevoi Domnul Dumnezeu, au să se tîmăduiască. Au trimes răspuns la vraci; au primit răspuns, ș-are să le vie și leacul, să n-ai domnia ta, jupîneasă Ilisaftă, nici o grijă.

— Ba grijă am, ca de-o soție cu care trăiesc pedepsindu-mă de-atîția și atîția ani, care mi-a scos

peri albi, și mă amărăște, vai de sufletelul meu cît mă amărăște; am grijă numaicît mă mir ce vraci și leacuri pot fi pentru boală de bătrîneță. Vrere-aș și eu să mă lecuiesc și nu cred să pot.

— Crede, jupîneasă Ilisaftă, ș-ai să poți.

— Ba n-oi crede. Și mira-m-aș să se întîmple asemenea minune altora.

— Ai să vezi ș-ai să crezi, jupîneasă Ilisaftă. Măria sa are nevoie de oșteni, deci se cuvine bătrînilor să întinerească.

— Vra să zică, de asta îți trebuie război?

— De asta.

— Of! apoi atuncea, comise Manole, din războaie în războaie — căci văd că măria sa le înțețește, — din războaie în războaie ai să tot întinerești și-ai să te zburătăcești iar, pe cînd eu am să rămîn tot la Timiș, prăpădită și uitată. Așa mi-a fost scris, pesemne, mai ales de cînd luminăția sa Ștefan-Vodă a apucat cu asemenea putere domnia Țării Moldovei. De-o vreme nu se mai satură. Văzutu-s-a și pomenitu-s-a oare balaur mai cumplit decît luminăția sa? Nu știe de tihna mea, nu vrea să cunoască niciodată nevoia altui suflet. N-a tăcut un crainic în Țara-de-Sus și pornește altul în Țara-de-Jos. S-a dus și a ridicat din Secuime pe măria sa Petru-Vodă: iaca, azi îi facem pomenirea și ne rugăm la prea curata Fecioară să puie cuvînt pentru iertarea pacatelor pe care le-a avut. A bătut război cu Riga Matiaș. A bătut război cu tatarii. A prins a-i cărunți părul: a pornit război cu Radu-Vodă de la munteni, ca să-și agonisească ochi căprii...

— Jupîneasă Ilisaftă, mormăi cu mînie comisul Manole, muierile ar face bine să nu s-amestece în treburile barbaților și domnilor.

— Așa zici dumneata, comise Manole, — să nu se amestece?

— Așa zic eu, jupîneasă Ilisaftă, să nu se amestece. Mai bine să tacă, să păzească cloștele și să privegheze stativele.

— Așa spun unii, se întoarse jupîneasă cătră stîlpul pridvorului, însă mi se pare că au și femeile un suflet ș-o judecată. Pe lîngă cloște și stative, au a naște în dureri și a crește copii. Și acești copii se fac mari, și bătrîni cu multă minte îi iau cu dîștii și-i învață meșteșugul săbiei. Și saracei mame numai îi tremură inima că acei copii se duc și poate nu s-or mai întoarce. Dumnezeu, comise Manole, i-a făcut pentru altceva, nu pentru oștile măriei sale.

— Pentru ce i-a făcut, jupîneasă Ilisaftă?

— Domnul Dumnezeu i-a făcut ca să trăiască și să se bucure și ei de viață. Domnul Dumnezeu i-a făcut ca să cunoască dragostea și să-și găsească soție. Stăi, nu răspunde, nu te grăbi, căci știu ce vrei să spui. Vrei să spui că feciorii domniei tale s-au bucurat de asemenea daruri, afară de unul pe care l-am închinat lui Hristos și se află monah la sfînta mănăstire Năamțu. Eu ți-oi răspunde că bucuria mea nu-i întregă cît n-oi vedea pe mezin cu aceeași rînduială.

— După cît înțeleg, jupîneasă Ilisaftă, vorbești despre Ionuț.

— N-aș putea spune, comise Manole, că n-ai înțeles bine.

— Și după cît pricep, vrei să-l însori.

— Doresc, comise Manole, după cum ți-am mai spus. Și i-am spus și băietului. Acuma-i barbaț, nu-i băiet. Înțelege și el, dar se află pe lume barbați mai vechi care se pun împotriva.

— Cum să-ți spun, jupîneasă Ilisafă? Se pun împotriva, pentru c-au gustat din mîncarea asta o viață întreagă și nu pot aduce mărturie de bună-tatea ei.

— Știu, comise Manole, știu, saraca de mine! asta-i răsplata mea pentru lacrimile și privegherile mele cît am fost tînără și pentru cîte am îndurat o viață întreagă. Tiran ai fost și tiran ai să rămii și eu nu pot pune în casa asta o vorbă înainte, fără să stai împotriva. Ba încă te și jîmbezi ca acuma și te uiți la mine ca de departe, aducîndu-mi aminte că acest pui orfan de care îmi tremură mie acuma inima, nu-i pui din acest cuib. Chiar pui de cuc să fie, dar Maica Domnului l-a dat grijii mele, și numai eu i-am fost mama care lui i-a lipsit. De aceea am și avut pentru dînsul mai multă jale și milă. Fiind pui săriman trimes sufletului meu, am mai multă putere asupra lui decît comișii cei vechi (nu te holba așa la mine, comise, că nu mă sparii); mai multă putere asupra lui decît comișii cei vechi: asta s-o știi. Comișii cei vechi ar face bine să m-asculte, după o viață de nacazuri ce-am trăit cu ei. Dacă nu m-ascultă pe mine, să ia aminte că, între cei doi cireși roțați care se văd înaintea noastră în livadă, tot zboară cucul cel bătrîn care a cîntat primavara asta. A cîntat ș-a cîntat de părea că se omoară. Pînă ce s-au copt cireșele. Acuma, după ce se coc cireșele, ș-a gustat din cireșe, se tot așează într-un prasad strîmb între cei doi pomi întru care hălăduia și tot cearcă să cînte și se screme degeaba, căci a răgușit de cîte cireșe a mîncat. Așa și cu acei comiși care se tot tînguie că-i dor șalele. Le-a venit vremea, ca și cucului celui bătrîn. Stăi, comise, și lasă-mă să vorbesc, că atîta mi-a mai rămas pe lumea asta. Eu

vorbesc și dumneata te pui împotriva. Vrei domnia ta să spui că nu-i adevărat ce-am spus? Nu-i adevărat c-ați luat un fecioraș crud la toate blăstămățiile cîte ați săvîrșit?

— Ce-am săvîrșit noi, ca niște oameni ai lui Vodă, a săvîrșit și el; asta-i legea lui.

— Ba nu-i așa, că era un prunc cînd l-ați dus cu dumneavoastră.

— L-am luat la învățătură și i-a plăcut.

— Ce putea să-i placă? Să vadă cum hăituiți ca pe o sălbătăciune pe Petru-Vodă și-l impresurați și-l prindeți și-l puneți sub sabie?

— Lasă că n-a fost, — dar putea să fie. Lui Petru-Vodă i s-a făcut județ, cum scrie la carte. A omorît pe fratele său Bogdan-Vodă. Cine face, face-i-se. Sînge pentru sînge. Iar după ce l-a judecat, măria sa Ștefan și-a luat canon să ajuneze nouă ani vinerile.

— A fi, dar județul e al lui Dumnezeu, nu al oamenilor.

— Pe pămînt, județul e al lui Vodă.

— Și bine-i, mă rog, că l-ați dus în Țara Muntească, amestecîndu-l într-atîtea și într-atîtea, de era să-și piardă capul?

— Inșă nu și l-a pierdut, comisoaie Ilisafă, căci are braț vrednic.

— Nu și l-a pierdut, căci am stat eu în genunchi ziua și noaptea lăcrămînd și rugîndu-mă la Maica lui Dumnezeu, să ia subt aripa sa milostivă nu numai pe cei tineri, comise Manole, ci și pe cei bătrîni, care mă înfruntă acuma. Ce l-ați putut învăța acolo? Să hăituiască pe Radu-Vodă, cum ați hăituit pe Petru-Vodă? Ați hăituit cerb ș-ați prins ciute. Ce i-au trebuit mării sale Doamna și domnițele Radului-Vodă?

Putea să-i ieie averile, cum le-a luat ; dar pe femei să le lese. Așa încît s-a umplut Țara Moldovei de doamne și domnițe. Am auzit că domnița Maria...

— Află că domnița Maria e o copilă, jupîneasă Ilisafă.

— Va fi fiind. Dar eu am auzit că ia așa se uită țintă drept în ochii măriei sale Ștefan. Apoi treabă-i asta, comise Manole? Spune și dumneata. Adică-telea, dumneata știu eu ce vei spune, că te cunosc.

— De aceea nu spun nimica și tac. Domnul meu știe ce face și face bine.

— Unele le face bine, comise Manole, însă altele nu le face bine. Dar asta-i altă belea. Pe mine mă dor altele. Alinte-se măria sa cu cîte doamne și împără-țițe pofteste, eu grija măriei sale n-o am.

— Se și vede, Ilisafă.

— Eu grija măriei sale n-o am, comise. Eu mă îngrijesc de pruncul sufletului meu și doresc să-l văd așezat la casa lui, cu soție ; pe urmă pun minile pe piept și închid ochii. Tac de-a pururi și scapi de mine.

— Vin și eu după tine, Ilisafă, n-ai grijă, căci și zilele mele sînt numărate. Ba încă se poate să mă în-fățîșez eu întăi și întăi în acel loc de liniște și de tă-cere după care rîvnesc.

Comisul oftă prelung și jupîneasă Ilisafă îl privi c-o înduioșare trezită în ochii ei frumosi.

— Ah, comise Manole, îngînă ea, nu uita de învă-țătura din veac, care spune că să te temi de muierea care tace, nu de cea care vorbește.

— Ilisafă, am învățat să nu mă tem de nimica, se îndîrji bătrînul comis. Eu zic să leși băietul pînă ce i-a veni vremea. Așa te-ai zbatut și te-ai frămîntat cu nora dumnitale Marușca. Ați dat lui Simion să beie atîtea buruieni fierte pînă ce i-a venit greață. Te-ai

ostenit la toate schiturile din munte ; ai adus pe lingă Chira dumnitale, toate babele meștere cîte s-au aflat în nouă ținuturi. Ei și ? Cînd a venit vremea ș-a dat Dumnezeu, — lucrul s-a făcut, ș-ai să ai nepot. Ve-nea și fără atîta străduință a dumnitale.

— Ba numai după strădaniile, doftoriile și rugăciu-nile mele s-a făcut, comise Manole. Cu strădaniile și rugăciunile mele are să se facă și ce doresc eu pentru Ionuț, comise. Și ce vreau eu, comise, află că se înde-plinește, deoarece am sprijin pe Maica Domnului. Și nu cuteza a fi năting, cinstite comise, față de po-runcă sfîntă. Și mai multe să nu spui, comise Manole, căci iaca, se umple ulița de lume și ne vin oaspeți. Cum or intra, să nu te găsească posomorit, cum ai narav să stai cîteodată. De paloșele turcilor poți muri ; de vorbele Ilisaftei, nu.

— Mulțămesc Domnului Dumnezeu... oftă comisul iarăși.

— De ce mulțămesti ?

— Că a pus tuturor lucrurilor de pe lumea asta sfîrșit.

— Mulțămeste-i și pentru Ilisafă, Manole, zîmbi subțire comisoaia.

— Ii mulțămesc, comisoaie, căci astfel am primit învățătura să prețuiesc, după multă vorbă, un ceas de tăcere.

Pe sub teii înfloriți de la poartă, intra Nechifor Că-liman starostele. Purta, ca și comisul, strai de șiac sur și comanac de noaten. N-avea pe el nici un semn de oșlean și ținea în dreapta toiag. Se închină cuviin-cios cătră cinstitul comis Manole și cătră dumneaei comisoaia Ilisafă.

Foarte s-au bucurat comisul și comisoaia de sosirea unui oaspete ca Nichifor Căliman, starostele. În drum

se mai opriseră cîțiva gospodari, îmbrăcați curat ca într-o zi sfîntă. Intre ei se afla și părintele Dragomir, cu dascalul său Pamfil, care și ei își vestiseră venirea și-și pregăteau intrarea la curtea comisului. Acuma mai stăteau o clipă cu oamenii, grăind de vreme, de holde, de oi și vite, și mai cu samă de năcazuri.

Călîman starostele, după ce-și făcu închinăciunea de cuviință, se așeză pe laița unde avea el obicei să steie de cîte ori venea la prietinii săi comisul și comisoaia.

— Despre ce umblă vorbele la Timiș? întrebă el cu voie-bună.

Fără a aștepta răspuns, se întoarse cătră comisul Manole, ca să-i dea o veste așteptată.

— Cinstite comise Manole, urmă el, am primit știre că-ți vine azi doftoria.

Jupîneasă Ilisafta răsări din locul ei.

— Care doftorie?

— Doftoria cîstitului comis, răspunse rinjind starostele. Pentru durere de șale.

Comisoaia se miră nespus:

— Care doftorie? Cine o aduce?

— Jupîneasă Ilisaftă, se închină spre ea starostele Nechifor; numai un ceas de vreme ai s-aștepți și-ai s-o vezi. N-o aduce nimene ca pe o doftorie; cît numai o călăuzește, căci vine ea singură.

Auzind o cimilitură ca aceea, despre care n-avea știință, de și într-o viață de om auzise atîtea, comisoaia Ilisafta s-a întors spre stîlpul său privindu-l cruciș.

— Cinstite staroste, întrebă ea cu grabă și cu ascuțime; gîcitoare să fie asta?

— Nu-i gîcitoare, ci doftorie; ai s-o vezi și-ai să te bucuri, Jupîneasă Ilisaftă, se veselî starostele Nechi-

for. Mai mult decît atîta nu pot spune, căci îmi poruncește comisul Manole să tac ca pămîntul.

— Bine cunoașteți toate și bine vă înțelegeți, îi întoarse cuvînt aprins Jupîneasă. Eu stau aicea ca într-o sălbătăcie, tac și nu știu nici nu spun nimic, iar domniile voastre barbații știți și vorbiți toate. Poate știți ceva, staroste Nechifor, despre Ionuț? N-ai auzit că-i vorba să-l însurăm?

— Ptiu, drace! Eu socot, Jupîneasă Ilisaftă, că un holteiaș ca Ionuț mai poate aștepta pîn' ce-or trece războaiele, și-apoi s-a așeză după aceea, dacă i-a veni gust.

— Asta nu-i gust, staroste; asta-i datorie de creștin.

— Așa-i, Jupîneasă Ilisaftă; dar eu ți-oi spune dumnitale că, dacă-i prea devreme, e cu suferință; dacă-i prea tîrziu, e cu oftări. Asta-i pozna cea mai mare, oameni buni.

— Cum grăiești dumneata, staroste? se ascuți spre el Jupîneasă Ilisaftă. Îți face semne comisul?

— Imi face, răspunse cu supunere Nechifor Călîman; dacă-mi face de ce-aș spune că nu-mi face? Domnia ta, precît înțeleg, vrei așa, iar domnia sa vrea altfel. Unul îl trage într-o parte, altul în alta, și băietul stă pe loc.

— Nu-i băiet, staroste, e barbat.

— Cine-i barbat? Ionuț? Asta-i altă pozna, oameni buni; ptiu, drace!

Comisul se veselî în jilțul său, comisoaia zîmbi și ea cam acru. Cucul cel bătrîn începu să gîrîie răgușit în prasad.

— Il auzi, comise? întrebă Jupîneasă Ilisaftă.

— Il aud, Ilisaftă... oftă bătrînul Manole Păr-Negru. Văd că vine pe sub perețele de-afară o femeie

din sat de la Timiș, o aduce Chira. Are vreo nevoie de-un ajutor ori de-un sfat, jupîneasă Ilisaftă.

— Atuncea să îndrăznească a păși aici... hotări ascuțit comisoaia. Eu am sfat cu domnia voastră, nu vă pot lăsa singuri. Aștept și pe părintele Dragomir, și pe dascalul Pamfil : văd că mîntuie vorba cu gospodarii și și-au răsucit grumazurile într-acoace. Ce vrei, nevastă ? Tu ești Călina lui Gheorghieș Alistar ?

— Eu sînt, dragă nînașă ; văd că nu m-ai uitat și te milostivești a-ți aduce aminte de mine.

— Nu te-am uitat : spune ce nacaz ai.

Femeia era încă tînără, curat îmbrăcată cu catrință și iie. Se sfia, cu mîna la gură, de obrazurile bărboare ale boierilor din pridvor. Ea nu era decît o ființă din mișei, nevastă a unui argat de pe moșie. Cu toate acestea, avea un suflet și o suferință — și căta sfat unde știa că-l găsește. De la pragul jupînesei Ilisafta nu se întorcea nimeni nemîngîiat. Nu se afla în acea parte de țară suflet mai blajin decît al comisoaiei.

— Nu te slii, Călină ; îți dau eu deslegare să grăiești.

Femeia urma să tacă.

— Te asuprește Gheorghieș Alistar ? Ori te ucide ?

— Sărut dreapta, nînașă. Ba.

— Nu-ți dă ce-ți trebuie ?

Nevasta își strînse mai tare buzele.

— Și-a încurcat cărările prin alte părți ?

Călinei lui Gheorghieș ii zbucliră deodată lacrimile, în tăcere, fără nici un cuvînt, fără nici un suspin. Își plecase fruntea cătră umărul stîng, rușinată. Comisul și starostele priveau ca de departe, răsturnați în spezeze, la locurile lor.

Jupîneasă Ilisafta urmă a ispiti pe nevastă.

— Ai făcut ceva ?

— Ba. Am venit să cer sfat, murmură femeia. Zice că-i bine să mă duc să dau acatist și să mă rog la Sfîntul Onofrei, la un schit care se chiamă Sihăstria.

— Intr-adevăr, răspunse domol și cu luare-aminte jupîneasă Ilisafta ; se află un schit Sihăstria și este acolo o icoană a lui Sfîntu Onofrei. Iar eu nu te sfătuiesc, fină, să te duci să te rogi la un barbat, oricît de sfînt ar fi el. Corb la corb nu-și scoate ochii : vorba asta s-o știi de la mine. Pentru suferința ta du-te la Neamțu și roagă-te Maicii Domnului, făcătoarea de minuni.

Muierea se închină suspinînd și sărutînd cu buzele țuguiate dreapta jupînesei Ilisafta. Se întoarse spre nana Chira, care încuviința cu șoapte pripite sfatul, și amîndouă se traseră înapoi spre cuhnie.

Comisoaia n-avu vreme să se bucure de izbîndă. Privi numai o clipă pe potrivnicii săi și îndată după asta fu nevoită să iasă întru întîmpinarea sfinției sale părintelui Dragomir, care venea domol, cu dascalul Pamfil în urma sa.

Mare uimire a cuprins iarăși pe jupîneasă Ilisafta, cînd dascalul Pamfil, după închinarea de bun-sosit, și după ce s-a așezat pe laiță lîngă staroste, a deschis gura și a clămpănit ciudate vorbe pe care le mai auzise :

— Cinstite comise Manole, s-a primit înștiințare că vine doftoria.

— Bună veste, s-a bucurat bătrînul Manole Păr-Negru.

Vorba a rămas aici — ca un ou răslocit : stă netrebnic și n-a mai ieși din el pui pînă la învierea a doua, și nici atunci. Să nu crăpi de năduh ? se muncea în sine cu gîndul jupîneasă Ilisafta. Au cîteodată barbații aceștia cîte-o taină în care nu poți intra, cum nu

poți pătrunde în stîncă. Nu-i departe dumneaei de a crede că să fie o punere la cale a lor, numai așa, ca s-o fiarbă pe ea. Să nu mai aibă astîmpăr, să nu mai aibă hodină, pînă ce n-a afla.

Dar de la cine să aștepte ? Poate pe Ionuț să-l ispitească, de vreme ce trebuie să cadă la curte și Ionuț pînă la vremea amiezii.

Ce spune și părintele Dragomir ? Doamne, iartă-mă : și popa ista parcă n-ar fi în toate mințile.

— Eu socot să fie aici înaintea amiezii... grăiește moale părintele Dragomir.

E vorba tot de acea doftorie ; și bătrînul Manole se bucură și de vorba asta. El se bucură și alții se înveșnicează. Dar fie ce-a fi ! Fie taină, fie minciună, fie punere la cale, — nu-i întrebă și nu mai cere lămurire, să știe de bine că moare într-acest ceas !

A început să adie o boare ușoară dinspre munte. Partea aceea de lume învăluită ca în hobot albastru s-a mai luminat parcă și s-a mai apropiat. Pe cînd depărtările de la șesuri se tulbură ca-ntr-o bură de cenușă. Dascalul Pamfil se uită cu luare-aminte într-această schimbare a stihiiilor ; trage din chimir gromovnicul său învălit în ștergar alb, îl desface și-l cercetează.

Cartea dascalului Pamfil e altă taină, cu slove ca furnicile și cu chipuri pe care nu le poate pricepe și desluși nimeni altul decît el. Pe cît lămurirea uneori părintele Dragomir, acel gromovnic a fost alcătuit de un schivnic de la Sfîntul Munte Aton ; iar un frate al dascalului Pamfil, monah trăitor acolo, l-a cumpărat de la schivnic cu preț de doi harmasari buni. Cînd a venit la noi în țară acel monah, frate al dascalului Pamfil, a lăsat aici gromovnicul și l-a și învățat pe

Pamfil cum să-l înțeleagă. Luînd de la Pamfil doi căluți tretini răscumpărare, s-a dus, și-apoi a și murit acolo la Aton în sfînta mănăstire a Pantocratorului. De atunci se folosește o parte din omenirea din Țara-de-Sus de înțelepciunea scrisă în acel gromovnic. Ce-o fi fiind asta, cum va fi fiind scris, și cum poate ceti dascalul Pamfil — care nu-i decît un biet mișel ca toți mișei — numai unul Dumnezeu poate ști. Se află pe lume, pesemne, asemenea ciudățeni de care se folosesc cei slabi, ca să aibă har și căutare la domni și boieri.

Arată cu mare pricepere dascalul Pamfil, bătînd cu dosul palmei în gromovnicul deschis, mai întăi și mai întăi, că — dacă se schimbă vremea din secetă în ploaie la sfîrșitul lunii iunie în zodia racului — apoi are să tot ploaie vreme de patruzeci de zile.

Rău a fost că nu plouă peste năcăjiții din Țara-de-Jos. N-are să fie bine că plouă prea mult, pentru năcăjiții din Țara-de-Sus. Căci

Cînd se umplu fîntînile
Scad prisăcile și stîmile.

Așa-i cumpăna : dacă se înalță într-o parte, se coboară în cealaltă.

— Adevărat, adevărat scrie la carte... oftează părintele Dragomir, care nu-i deloc cărturar și, precum se cunoaște, a învățat pe derost sfînta slujbă și tipicul. Se poate să nu fie cărturar nici dascalul Pamfil ; însă cartea lui e carte, cartea e în stăpînirea lui, și în ea se află cuprinse toate înțelepciunile de la Solomon-Impărat și de la Iraclie-Impărat.

— Dacă plouă, nu-i rău, căci așa vrea Dumnezeu, urmează dascalul Pamfil ; și filosofii au spus că nu

s-a văzut niciodată foamete după anii ploioși. Iar dacă plouă, muntenii de la noi n-au a se plînge, căci

Și din iarbă rea se poate scoate fîn bun.

Deasemeni plugarii cei buni știu că

După Sîngiorz
Nu se mai samănă orz.

Iar cine n-a apucat a sămăna orz, să samene malai.
În Țara Moldovei,

Cu vin și cu malai
Poți trăi o sută de ai.

Să cunoască pivnicerii de la podgorii că

Ploile de Sintămărie
Vinul îl subție.

Se mai scriu în gromovnic și alte adevăruri. De pildă că: «Toamna se numără bobocii și se măsură grîul». Vorba asta îi place, nu știu de ce, părintelui Dragomir. Jupîneasa Ilisafta se miră — căci vorba asta e de cînd lumea și nici nu-i nevoie să mai fie scrisă și zugrăvită.

Dascalul Pamfil mai găsește ceva în bucoavna lui :

După iarnă suparată,
Vara ride...

Dacă lepezi cojocul la Crăciun,
Îl îmbraci la Paști.

Iaca, asta i s-a întîmplat și dumneaei să cunoască, nu numai o dată într-o viață de om. Înțelepte lucruri scrie la gromovnic. Bine ar fi să se aște scrie în acea

carte veche ceva despre zodia lui Ionuț și despre casa vieții lui Ionuț, adică despre însoțirea pe care o rivnește pentru dînsul cu atîta neastîmpăr comisoaia.

— Se arată în gromovnic zodia lui Ionuț, dascale Pamfil ? întrebă dumneaei, cu puțină îndoială.

— Sărut dreapta, jupîneasă Ilisaftă, răspunde cu supunere dascălul ; se arată ; de ce să nu se arate ? În gromovnicul meu se arată și se procește toate cîte sînt pe lumea asta. Ți-am arătat și domniei tale zodia în care te aflu și s-a dovedit bună zodie. Am să-ți spun și despre zodia lui Ionuț, al dumneavoastră, de ce să nu spun ?

— Cum ai crede dumneata, dascale, că s-ar arăta scris în carte acea zodie a lui Ionuț ? întrebă cu glas scăzut și repezit comisoaia Ilisafta. S-ar putea să nu i se arate căsnicie ?

— S-ar putea ; căci unor oameni li-i scris pe obraz, și-n ochi și-n frunte, că n-au a zidi casă și nici vor avea feciori, să-i pomenească : după cum se spune și-n cîntarea de la sfînta mănăstire Neamțu pe care o cîntă monahii :

O, prea frumoasă pustie,
Poftesc să te am soție...

Însă, eu pe cit am putut cunoaște în ochii lui Jder cel militel și-n toate ale sale, n-are să cînte niciodată asemenea viers. Mai degrabă s-ar vedea din toate ale lui că are să biruiască două și trei femei.

— Așa crezi dumneata, dascale ? Să nu te-audă comisu.

— Ba eu îl aud, jupîneasă Ilisaftă, se veseli comisu Manole din jîlțul său ; și-mi place ; dar să știi că asta-i altă căciulă.

— Știu, știu, oftă jupîneasa Ilisaftha ; asta a fost scris și-n ochii altora. A dat Dumnezeu însă și s-au însurat. Așa va da Dumnezeu să se însoare și Ionuț. Iar dumnitale, dascale Pamfil, dacă vii cînd e băietul aici, și-mi spui întocmai ce doresc eu, să știi că-ți dăruiesc un bărbăcuț noaten, de soi de la Crim.

După aceste vorbe, jupîneasa Ilisaftha Jderoaia n-a mai întirziat. S-a sculat cu grăbire și s-a dus să deie poruncă de colăcei proaspeți, miere limpede și apă de izvor, pentru oaspeții săi. Pe cînd se întorcea iar în pridvor, a băgat de samă că bătrînii stăteau cu capetele întoarse cătră colnic, de unde cobora poteca de la grajdurile domnești. S-a oprit ca fulgerată, stînd și dumneaiei cu luare-aminte, ca să vadă — încă de parte — călăreț sprinten venind în pas domol pe cal murg. Cînta din frunză.

— E Ionuț... a șoptit ea c-o bucurie de tinereță.

Încă privea într-acolo, cucerită cu totul de bucuria sa, cînd s-a stîrnit zarvă de cîni la curte ; și-n poartă s-a oprit Zailic Uzum de la Dumesnic, cu ursul cel mare negru, pe care îl purta îmblînzit la iarmaroace de vreo douăzeci de ani.

Țiganul, deșirat și mai înalt decît poarta, se purta încă semeț și cu plete negre, măcar că împlinise șaptezeci de ani. Cu glas răgușit și răstit își îndemna ursul să se închine cătră boieri :

— Ploconește-te frumos, Vasile, la cinstitul comis.

Ursul s-a ridicat în două brinci, alături de stăpînul său Zailic, și s-a închinat cătră pridvor.

Comisoaia părăsise din vedere pe Ionuț și se întorsese cătră minunea de la poartă. Cinstitul comis s-a sculat din locul său, a ieșit din pridvor, și-a strigat poruncă la argași să stăpînească bine cîinii. După

aceea s-a dus împotriva ursului, care se lăsase iar în patru brinci și intra cuminte pe porțiță, după țigan.

Neașteptată vedenie i s-a arătat apoi jupînesei Ilisaftha. Cinstitul comis s-a lăsat dintrodată pe pajiste, cu pîntecele la pămînt și cu brațele împreunate sub frunte. La porunca ursarului, Vasile a pășit cu mișcări line în spatele comisului și-a început a-l călca, pipăindu-l oarecum, de la șale spre grumaz și iar la șale. Oaspeții din pridvor se ridicaseră și se uitau, mușcînd colăceii proaspeți, cum se mișcă iscusit doctoria vie deasupra ciolanelor bătrîne ale comisului.

— Iaca, asta încă n-am văzut-o, a mărturisit cu umilință jupîneasa Ilisaftha. De auzit am fost auzit ; dar încă n-am văzut. Se va fi spăriind durerea de asemenea dihanie feroasă ? Totuși văd că-i un urs blînd și înțelept. Va fi avînd el meșteșug să deie bătrîneții iarăși macar o parte din puterile tinereții ? Dacă vrea Dumnezeu, se poate și asta.

Jupîneasa Ilisaftha își ridică ochii spre cerul amiezii, pocni din palme, apoi își făcu cruce clătîndu-și căița naltă împodobită cu borangic...

Însă, cu toată uluiala ei de-o clipă, nu putea uita pe cel care venea călare legănat și cîntînd din frunză, pe sub fagi. Ionuț al ei, puiul străin, mai drag decît copiii durerii sale drepti, cei care erau carne din carnea sa și sînge din sîngele său. Cum își tot înturna ochii spre poartă, așteptîndu-l din clipă în clipă, îl și văzu sosînd, cu dreapta în șold și cu gugiumanul pe-o sprînceană. Ajuns în dreptul porții, își strunise calul poprîndu-l și se înălțase în scări, ca să vadă mai bine ce adunare de oameni și ce petrecere s-a iscat la curtea marelui comis. Într-o clipă înțeleșese și i se arătase pe obrazul ars de soare zîmbetul lui, după care se

CAPITOLUL II

AICEA ȘI COMISUL MANOLE DA SFA-
TURI MEZINULUI SAU

prăpădea jupîneasa Ilisafta. Ptiu! pliu! șopti ea într-ascuns. Să nu fie de deochi. Falnic barbat crește din Ionuț. Rîdea cu toți dinții, sub mustața îngroșată. Iși arcuise sprîncenele. Pe urmă avusese o căutătură în laturi, cercetînd ca într-o fulgerare ce se petrece împrejurii. Jupîneasa comisoiie răsări ca de-o sfială : acea căutătură lăturalnică, repede aruncată și tot așa de repede ascunsă, era aidoma cu căutătura lui Vasile, doftoria vie care punea în rînduială ciolanele dureroase ale lui jupîn Manole Păr-Negru. Acuma își dădea sama bine că mai ales la acea căutătură de om a sălbătăciunii îmblînzite se uimise dumneai. Să fie și asta vreun semn ?

Nu-i nici un semn. Ori, dacă este semn, nu poate fi decît semn bun. Dumnezeu a pus în acest fecior toate darurile sale, întru care ea nădăjduise. Bărbăția și puterea lui îi erau scrise în obraz și-n trup. În acea vară a anului 1474, Jderul cel mezin nu mai avea nimic din pruncul de odinioară. Lat în umeri și subțirel în mijloc, părea mai nalt decît alți oameni cînd, după ce descălecuse, intra pe porțița cu frîul calului în dreapta. Cu stînga își trase de pe plete gugiumanul și se ploconi ușor cătră părintele său comisul, care-și sucie spre el grumazul, rinjind de jos în sus de subt urs.

— Mă tot dureau șalele... încercase domnia sa să lămurească băiatului.

Dar Ionuț se întorsese spre măicuța sa cea bună, care urma să-l privească și-l aștepta aproape, cu fruntea înclinată ca și cum ar fi vrut să-l împungă și cu bărbia îndesată asupra sînului.

«Răule și uritule!» ar fi poțtit dumneai să strige. Însă îi era rușine de atîta lume.

Vintul care adia de cătră amiază a spălat putoarea ursului. Cîinii de la Timiș și-au contenit zăpăiturile ; lumea din priveliște s-a astîmpărat indrumîndu-se încolo și încoace la ale sale. Atuncea și sfinția sa părintele Dragomir s-a sculat ducîndu-se agale, hai-hai, avînd în urma și în laturea sa ca pe un mînzoc pe dascălul Pamfil. După ce și starostele Nechilor a poțtit sănătate bună cinstitelor gazde, și s-a auzit și în urma domniei sale porțița de la drum trîntindu-se în clampă, jupîneasa Ilisafta a răsufat prelung af-af ! și s-a întors cătră Ionuț al ei.

Dar se mai afla de față și comisul Manole.

— Mi-ar plăcea, comise, a zis dumneai, să ne aduci o leacă de fagure proaspăt, ca să-ndulcim tinereța asta. N-a fost pe la noi de cinci zile, și, după cît pot eu ceti pe obrazurile oamenilor, acuma vād că are acrima unei griji.

— Ce grijă poate avea un fecior desmierdat ca Ionuț al dumnitale ? a răspuns mormăit bătrînul Manole, foindu-se din șolduri și din umeri, unde simțea furnicîndu-l doftoria ursului.

Comisoiia a zîmbit :

— Așa ești dumneata, comise Manole ; după ce te-ai pus la cale ca să-ntinerești iar, nu-ți mai pasă de năcazurile altora. Dumneata nu vrei să crezi că o mamă are totdeauna de ce se teme, și un fecior ca Ionuț, ale sale gînduri. Uită-te și vezi ce i-i scris în ochi.

— Mă uit, comisoiie, și nu vād nimica. Dacă are ceva băietul, să spuie. Intîmplatu-s-a ceva pe la domniile voastre sus, comise al doilea ?

— Nu s-a întâmplat cine știe ce, tătuță, a răspuns Ionuț învăluind cu zimbet prefăcut pe bătrîn.

Comisul Manole a pășit spre mezinul său și și-a pus palma sa dreaptă pe umărul lui sting.

— Ce este ?

Jupîneasă Ilisafă și-a pălit fruntea :

— Să știi că-l chiamă iar la Domnie ! Băietul acesta, sărăcuțul, fost-a zămislit, pesemne, pe zbućium și pe grabă. Nu i se isprăvește una și începe alta. Oare nu l-ați dus în Țara Muntenească, purtîndu-l în primejdie ? Cine era, cine era în frunte la toate ? Ionuț al lui Manole Păr-Negru ! Cine a bătut cu straja săbiei în poartă la Cetatea Dîmboviții și a strigat să-i vie cheia de aur, pe tabla, ca s-o primească și s-o ducă măriei sale Ștefan-Vodă ? Cînd s-au jîmbat turcii la el, indemnîndu-l să vie s-o ieie, — n-a descălicat ? și nu s-a dus s-aducă scară, ca să se suie singur la meterezuri după cheie ? Mă rog, cine-l învață ? Il învață acei bătrîni care nu se mai astîmpără și care au nevoie de puterea sălbătăciunilor ca să purceadă iar la alte blăstămății.

— Jupîneasă Ilisafă, dă la o parte cele trecute și nu mai vorbi de ele, căci s-au săvîrșit ; iar pe cele viitoare nu cuteza să le judeci, căci le poruncește măria sa și are asupra lor putere numai unul Dumnezeu. Spune, copile, ce este ?

— După cele ce-l puneți să săvîrșească, copilul nu-i el. Pe cit m-ajută ochii și înțelegerea, eu îl socotesc barbat în toată puterea.

— Atuncea, Jupîneasă Ilisafă, lasă pe barbați să vorbească și dumneata taci macar cît tace picușul.

— Bine, a oftat comisoaia ; barbații să grăiască, iar nevestele și mamele să asculte.

— Așa, a urmat cu sprînceana încrunțată comisul Manole. Spune, băiete.

— Apoi ce să spun, tătuță ? a zîmbit cu ochii pe jumătate închiși Jderul cel mititel. Mai întăi am venit să vă văd, căci îmi era dor de domniile voastre. Și să vă sărut mîna. Sărut mîna, tătuță ; sărut mîna, muță. Și vă aduc deasemenea închinare de la bădița Simion. Cu osebită dragoste se închină cumnata Marușca la dumneaei soacră-sa, și se roagă să nu fie uitată, căci are nevoie de sfaturile dumnisale cum are nevoie prigoria de apă.

— Apoi dac-ar avea așa de mare nevoie, ar fi aicea și dumneaei. N-am văzut-o cine știe de cînd.

— Contenește, Jupîneasă Ilisafă, s-a îndîrjit Jupîn Manole ; n-ai văzut-o de alaltăieri. Ați stat, și-ați vorbit, și-ați vorbit și iar ați vorbit, de la prînz pînă la asfințitul soarelui. M-am dus peste Moldova ca să văd cositorii ; m-am întors și-am umblat după alte treburi ; iar m-am dus și m-am întors, și dumneavoastră tot n-ați fost isprăvit cele ce aveți a vă spune. Acuma iți trebuie iar : ca să le luați toate de la capăt.

Ionuț Jder păși între bătrîni luîndu-le mîinile și sărutîndu-le iar.

— Așa că dinspre partea asta toate-s bune, tătuță și mămuță. Ne-a sosit poruncă de la măria sa, ca să pregătim harmasarul cel alb cu țîntă în frunte. Noi am mai fost avut veste că acel cal are să facă trebuință măriei sale și nu l-am lăsat să se îngrăse. L-am tot încălicat și purtat cînd eu, cînd bădița Simion. Noi ne gîndeam așa că să-l ducem pe toamnă la Suceava. Acuma calarașii care au venit ne-au spus că măria sa poștește să-l încalice cît se află în petrecere în tabăra de la Vaslui. Atuncea — mă gîndesc eu — zvonurile care umblă în lume se adevăresc ; păgîinii ar fi gătînd

iar război. Spun acești răzâși că, la Vaslui, faurii bat potcoave. Atuncea măriia sa așteaptă să iasă cu oștile după ce s-or pune poduri de ghiață pe ape.

Comisul Manole se încrunță fluturînd din cap; pe cînd comisoaia se căina tăcut, clătîndu-și fruntea la dreapta și la stînga.

— Lasă asta; parcă știm noi ce are să fie? Știe numai măriia sa. Și mai mult decît măriia sa știe Dumnezeu. Ce-i cu Vizir? E poruncă să-l duci tu?

— L-aș fi dus. Însă încă nu-l putem trimete.

— De ce nu-l puteți trimete?

— Tătuță, de cîteva zile, Vizir are ceva. Nu se poartă bine; e fără liniște. Cînd și cînd i se nazare. Uneori suflă greu și-l simțesc sub mine mai trudit decît s-ar cuveni.

— Ei și? rînji bătrînul; nu sînteți domniile voastre comiși acolo? Nu cunoașteți rînduielele pe care le-ați învățat de la mine? Bătrînul era priceput; însă comișii cei tineri sînt și mai pricepuți, căci de-aceea i-a pus măriia sa stăpîni la Timiș. Am auzit eu cu urechile mele spunîndu-se că nălbar ca Simion Jder comisul nu se află în toată Țara Moldovei. Stricnele aveți? Spînt aveți? Ce vă mai trebuie?

— Avem, tătuță. Bădița Simion a făcut cele știute, precum a fost învățat de la domnia ta. Calului nu i-i mai rău. Dar nu-l putem trimete săptămîna asta. Trebuie să-l priveghem pînă ce se pribolește, și apoi după aceea mai avem a-l încălica și a-l purta, ca să-l înfățișăm mării sale întru toată puterea și frumuseța lui. Așa cal rar se vede. Samănă întru toate lui Catalan bătrînul; e tot așa de aprig și parcă ceva mai cumințe.

— Asta nu se întîmplă numai cailor, ci și oamenilor... suspină repede și subțirel jupîneasa Ilisafca.

Comisul se holbă pieziș asupra ei. Pufni și se întoarse la Ionuț.

— Ș-acuma ce poftiți dumneavoastră de la mine, cinstiților comiși?

— Tătuță dragă, răspunse mezinul cu glasul său cel mai dulce, te poftim, eu și cu bădița Simion, să te oste-nești pînă la deal la noi, la grajdul harmasariilor domnești. Unde știm noi una, domnia ta știi zece. Domnia ta i-ai crescut pe cei vechi și le-ai știut toate metehnele. Cînd a fost nevoie, i-ai dofortit cu mare iscusință, de care nici pe departe nu sîntem noi în stare. Numai bît te-i uita la Vizir și cit vei pune un deget asupra lui și-ai să și știi ce este de făcut. Ne poruncești și noi urmăm întocmai. Ca să aibă măriia sa bucurie și noi să nu rămînem de rușine.

— Așa crezi tu?

— Așa credem eu și bădița Simion; și noi din cuvîntul domniei tale n-am ieșit niciodată, tătuță... Și chiar și slujba asta de la Timiș, ne-a incredințat-o măriia sa numai cînd domnia ta ai lepădat-o. Dîndu-ți-se o cinste mai mare, noi nu ne-am învrednicit de mila Domniei, decît pentru că sîntem feciori și ucenici ai comisului celui mare.

— Crezi tu așa?

— Cred și mărturisesc, tătuță.

— Crezi și mărturisești, viclene, căci sînteți la strîmtoare. Macar că am avut eu destul năduh vîzînd unele din rînduielele voastre nouă acolo la harmasarii Domniei, mai că m-aș îndupleca să nu vă lăs. Eu nu sufăr să-mi cadă cușma în tină și numele meu în ocară. Pe urmă asta-i ș-o datorie a mea cătră Vodă, ca să nu rămîie fără calul care-i place, în războaiele sale. Din mila lui Dumnezeu și a Maicii prea curate, Domnul și stăpînul meu își înalță sabia asupra păgi-

nilor, care lucru toți drept-credincioșii din lumea asta îl așteaptă cu bucurie. Apoi pentru asemenea război, feciorii mei au pregătit pe Vizir, după cum părintele lor a pregătit la alte războaie pe Catalan; și după cum alți comiși de demult au pregătit pe Ducipal lui Alexandru-Impărat Machedon. Cum i-a fost de folosință Ducipal lui Alexandru-Impărat, așa să fie Vizir lui Ștefan-Vodă. Și cînd s-a simți în putere Ștefan-Vodă pe Vizir, să-și aducă aminte de Manole comisul. Inșă n-are să-și aducă aminte de Manole comisul, căci măriia sa, la grajdurile domnești de la Timiș, are slujitori tineri.

— Tătuță, se încolăci cu glasu-i dulce mezinul în vorbirea bătrînului, slujitorii cei tineri au să mărturisească adevărul, ca să știe măriia sa cui are a mulțami. Căci domnia ta nu ești numai doftor al lui Vizir, ci și prietin al mării sale. Și nu atîta pentru noi mergi să doftorești calul, căci noi nu sintem vrednici de cinstea asta, ci din prietinie pentru măriia sa Vodă Ștefan.

Comisul cel bătrîn își înălță fruntea și zîmbi pieziș cătră comisoaie.

— Auzit-ai, jupîneasă Ilișaftă? grăi el cu glas moale și subțiat. Ai putea dumneata, jupîneasă Ilișaftă, să-mi spuî cine l-a învățat pe acest fecior al dumnitale asemenea meșteșuguri diplomaticești?

— Iți samănă dumnitale, comise.

— Mi-a fi sămănînd, inșă de învățat știu eu cine l-a putut învăța. Află dumneata, comise al doilea Ionuț, că am fost ca ceara în mîinile dumnitale, și mai mult decît un ceas de vreme n-a trece pînă ce mi-oi pregăti sculele și buruienile mele, ca să ne suim la grajduri. Și mai ales am nevoie de miere. Nu pentru comisul cel tînăr, jupîneasă Ilișaftă, he-he! cît pentru

un harmasar bolnav al mării sale. Ca să dobîndesc un fagure de la o matcă, mă grăbesc întăi să lepăd de pe mine straiiele pe care le-a călcat ursul; cu asemenea amiros nu mă primesc albinele nicicacum!

— Tătuță dragă, iți mulțamesc și-ți sărut dreapta. Ș-oi gusta și eu o margine de fagure, căci iar sînt călător. Cei doi calarași mi-au adus poruncă să mă înfățișez la prea cuvioșia sa părintele Amfilohie. Așa că, după ce suim la grajduri, eu numai pînă mîni mai întîrzii. Iau cu mine pe tatar cu lucrurile și mă duc la tabără la Vaslui, unde-i Vodă.

Comisoaia se mișcă cu grăbire, venind să îmbrățișeze cu lacrimi pe mezinul său.

— Vai-vai! Am cunoscut dintru început că ai scrisă pe obraz veste de drum lung. Ieri mi-a dat în bobi nana Chira și mi-a găsit și ea mihnire. După cum mi-a fost o viață întregă ursit, cunosc că, dacă purcede măriia sa război de iznoavă, se duc nu numai tinerii, ci și bătrîinii. De aceea își agonisesc unii din aceștia putere cu doftorii pe care nu le-am văzut de cînd sînt: ca să se ducă și ei. Ș-apoi rămîi, jupîneasă Ilișaftă, iarăși singură, ca mărgeaua neînșirată. De altmînteri, am avut și vis vestitor: alaltăieri noaptea, se făcea că am a trece o apă mare și nu găseam nici vad, nici punte. Ieri dimineață, mi-a venit de trei ori să strănut, și n-am putut strănuta. Asară, cînd să mă duc din pridvor în casă, m-am împiedecat în prag. Nu mai spun că, de la o vreme, tot simțesc că mi se bate pleoapa stingă: mai ales din asta înțeleg că unii oameni, care bănuiesc ce se poate întîmpla, vorbesc de nacazul și grija mea jelindu-mă. Nu te uita așa lung la mine, comise Manole; vorba care vrei s-o spuî ține-o și nu-i da drumul, că nu-i vorbă bună care să mîngîie pe-o mamă și pe-o soție. Du-te și te prime-

nește și intră în prisacă ; văd că nu-i multă vreme de așteptat.

Ascultă, Ionuț, se întoarse jupineasa Ilisafra cătră mezinul său, după ce comisul cel bătrîn se dusese tropăind ; ascultă, Ionuț, să-ți mai spun una... Boala asta a acelu harmasar pe care-l chiamă Vizir, tu să știi că nu-i atita boală, cît semn și prevestire. Tot așa Catalan cel bătrîn, cînd a început măriia sa Vodă Ștefan războaiele sale, a dat semn. Intruna se frămînta și bătea cu copitele în pardoseala grajdului și rupea cu dinții din iesle. Indată după aceea, cînd s-a văzut ce-a fost, am înțeles că acel harmasar e cal nazdravan, precum se știe de cînd e lumea și de cînd sint poveștile, că se află cai nazdravani. Iar acest cal tînăr, fiind din sîngele celuilalt, are și el dar de a simți și vesti cumpenele și răutățile omenești. Vai, Ionuț dragu mamei, totdeauna m-am temut eu de asemenea cumpene și răutăți ! Cu rugăciunile mele și cu multă milă de la prea curata Maică Fecioară, pînă acuma am fost izbăvită. Iar acuma iarăși mă tem, căci grija și întristarea stau în sufletul nostru și rod ca un vierme neadormit. Eu, dragu mamei, înainte de toate, pe lingă alte sfaturi pe care ți le-am dat altădată, am a-ți mai da unul. La mesele la care te duci, printre străini, nu gusta din mîncări pînă ce n-ai văzut pe stăpînii casei mîncînd din blidul din care ți-ai scos tu. Și cînd bei vin, lasă întăi pe alții să ieie credința. Iar apă cînd bei, oriunde ai fi, suflă întăi asupra ei și varsă o picătură pentru morți ; ca să împaci sufletele cele neliniștite. Iar în această clipă, stai singurel numai un pic, pînă ce aduc plăcintele moi poale-n-brîu, pe care le-am copt asară pentru tine, simțind c-ai să vii. Bucuroasă-s că ai venit ; intristată-s că pleci.

Învăluindu-și fustele crețe ca în bătaie de vînt, comisoaia Ilisafra s-a repezit la camară și s-a întors răsucîndu-se în călcăie și punînd dinaintea mezinului său plăcinte aurii.

— Gustă, dragu mamei.

— Nu mi-i a gusta, comisoaie, se apăra Jderul cel mic rîzînd, căci te știi suparată.

— Ba să guști, dragu mamei, ca să-ți aduci aminte de mine cînd vei fi între străini. Că oamenii care se despărțesc nu cunosc cînd au să se adune iar. Tot m-am gîndit eu, de cîte ori ai plecat, că poate să mă prăpădesc în lipsa ta și, cînd te-i întoarce la cuib, nu mai găsești pe nimeni. Căci și bătrînul — batir că l-a calcat ursul și i-a mai dat o leacă de putere — tot trecător se chiamă că rămîne, după vorba veche că ne trecem ca florile și ca privighetorile. Și cînd n-a fi el, și n-oi fi nici eu, ți s-a părea lumea asta prea pustie.

Lui Ionuț i se părea că inghite strîmb ; și era intrucitva tulburat, de și rîdea cătră comisoaie.

— Mămuță, mi-ai vorbit de însurătoare, dar eu am socotit că-i prea devreme. Am nădejde de la Dumnezeu că, de cîte ori m-oi duce și m-oi întoarce, te-oi găsi aicea în pridvor.

— Mîncarea de dimineață și însurătoarea de tînăr, dragu mamei. Eu, drept ți-oi spune ție, Ionuț, cred că ai mai putea aștepta și amina ; sameni cu tatăl tău, căruia foarte i-au plăcut zburdăciunile. Și dacă-ți plac și ție, apoi acuma-i vremea ta. Dar tot îmi bate capul comisul Manole, că așa și pe dincolo, și ar pofti dumnealui să te vadă așezat la casa ta, după pilda celorlalți frați, care toți se află tare mulțămîți. Chiar și dacă se iscă într-o casă de însurăței puțin tunet cu furtună, apoi după aceea vremea se pare mai bună și viața mai frumoasă. Spun eu una, că ai mai putea

ăștepta ; comisul Manole spune zece și o sută ; căci, după cum știi, eu tac și dumnealui vorbește și poruncește.

— Mămuță, răspunse Jder zimbînd, eu toate le-am văzut și le-am ascultat cu mare băgare de samă, și știu că ceea ce spui e adevărul adevărat.

— Ah-ah-ah ! văd, Ionuțule, că are dreptate comisul să-ți spuie cum că ești un viclean și un rău. Iar tu, cînd va da Maica Domnului să te liniștești, cum ai de gînd să ți-o alegi pe soția ta ?

— N-am s-o aleg eu, muță ; ai s-o alegi dumneata ca să te-asculte și să-ți placă. La drept vorbînd ar trebui mai întăi și mai întăi să-mi placă mie și să m-asculte pe mine.

— Dragu mamei, a oftat comisoaia, acuma înțeleg eu cine are dreptate mai multă decît toți. Are dreptate acel călugăr iscusit, părintele Amfilohie, care te caută întruna pentru slujbele Domnului său. Dar nu se gîndește acel călugăr iscusit, părintele Amfilohie, la grija și mîhnirea unei mame ca mine. Acuma să nu mai spui nimica ; vine comisul cu fagurul de miere. Lasă-l să vorbească el, cum are narav, și tu mai mînîncă o plăcintă.

Comisul începu a umbla cu pași mari prin pridvor fără să-și descleșteze fălcile. Nu era supărat ; dar se strecurase în ființa lui grija : își făcuse cuib, clocea pui și în curînd aveau să iasă șerpi cu limbi învenitate. În el toate se adinceau mai anevoie și stăruiau apoi mai îndelung. I se părea lui, după cite auzise, și mai cu samă după cite cugeta el singur, că din tabăra aceea de la Vaslui va să izbucnească primejdie pentru omenire, ca dintr-un cuibar al furtunii. C-un ceas mai devreme se bucurase, cu nădejde că sabia cu miner în chip de cruce a Domnului și stăpînului său se

ridică pentru credința cea adevărată ; dar nu putea să uite că, de cînd ține lumea minte, puterea lui Antihrist s-a arătat nebiruită în acest veac. Numai cînd va binevoi Dumnezeu să-i hotărască celui Antihrist pieirea, numai atuncea armile creștinilor au să dobîndească putere desăvîrșită. Dar cînd fi-va oare să fie acea vreme ? Cuvioșii monahi din sfînta chinovie de la Neamțu nu se sfîesc a spune că, atita vreme cit or fi amestecați papistașii în războiul împotriva păgînilor, Dumnezeu va lăsa să se aplece cumpăna de partea ismailitenilor, ca să se vădească greața sfinției sale pentrueretici. Iar părintele Amfilohie a spus de au auzit toți și a ajuns și la urechile lui Vodă : cînd măria sa e numai cu oștile sale și cu ajutorul lui Dumnezeu, războaiele sale merg bine, precum s-a văzut de curînd cu Radu-Vodă Basarab în Țara Muntenească. I-a spîrcuit măria sa Ștefan-Vodă pe turci orișiuunde i-a întîlnit. Va da Dumnezeu să-i biruiască și să-i detune ș-acuma, căci papistașii numaicit făgăduiesc oști și scriu cărți, însă nu trimeț nimica. Totuși s-aude c-au să vie în tabăra de la Vaslui ajutoare de la Ardeal și de la Craiul Lehie ; așa lucru nu-i cu puțință.

Gîndindu-se la toate acestea și silindu-se ca să-și adune sculele și buruienile, intrînd în cămări și ieșind în pridvor, iar ducîndu-se și iar venind, jupîn Manole Păr-Negru privea ca de departe pe comisoaia și pe Ionuț Jder, pînă ce slobozi citeva vorbe neînțelese.

— Venit-au ori n-au venit secuii ?

Comisoaia Ilisafta privi spre soțul său cu puțină frică. Jder cel mezin își făcu unele socoteli în gînd, după felul său pripît de a cugeta.

— Pe cit am înțeles, răspunse el părintelui său, darul nu i-ar plăcea mării sale decît la vremea sa. De mere crude ți se strepezesc dinții.

— Ihim... mormăi comisul cel mare, urmînd a-și pune în chimir și în tașcă toate cite-i făceau trebuință.

Comisoaiei îi venea să-și facă cruce cu limba. Au așa barbații niște vorbe ascunse de te crucești, — precum s-a văzut și-n acea dimineață.

— Iar e vorba de vreun urs ? întrebă ea cu îndoială.

— Nu-i urs, e inorog... mormăi comisul. Dar împotriva lui se ridică leul.

— Doamne Dumnezeule... șopti comisoaia Ilisafra stupindu-și în sin. Ce-o fi fiind și asta ?

— Îi mai rămînea o nădejde :

— Ionuț, cînd porcezi la Vaslui, te abați și pe la noi, dragu mamei ?

Jder cel mic se pregătea s-aducă caii. Din pragul pridvorului, se răsuci spre comisoaie cu zîmbetul lui subțire.

— Asta numaidecît, muță ; dar pînă atunci ți-a spune tătutuța ce-i cu inorogul și cu leul.

Bătrînul porni a ride cu mare plăcere :

— Comisoaie, feciorul acesta al dumnilale poate încurca un sobor de trei armeni, trei greci și trei papistași.

— Dumnezeu să-l ție ! murmură comisoaia, făcînd în ascuns asupra lui Ionuț semnul sfintei cruci.

Cei doi bărbați, bătrînul și tinărul, ieșiră printre livezi, și comisoaia îi urmări o vreme cu privirea cum suie domol poteca spre sprînceana pădurii din fund. După aceea își aduse aminte că-i într-o zi de sărbătoare și n-are treburi, deci e bine să cheme în iatac, la umbră, pe nana Chira cu sita și cu bobii. Era plină ca un stup de gînduri și de griji și-i trebuiau neapărat lămuriri și mîngîieri.

Pe colnic, unde umblau călăreții, vîntul adia mai apăsător săpînd valuri ușoare în finațurile prăvălatiche.

Iarba era înflorită într-o mie de fețe și forme minuanțe și înfățișa ochilor colori dulci. O mireasmă caldă umbla în tot cuprinsul. Deasupra călăreților, la mare înălțime, plutea o gaie neagră, scriind ocoluri largi. Cînd ajunse deasupra pădurii de brazi și fagi, țipă de trei ori. Tinărul ridică fruntea urmărind-o. Bătrînul rămase cufundat în gînduri și lăsîndu-se legănat în șa de pasul calului. De la vultur, ochii mezinului coborîră înspre cotloanele lui cunoscute și desmierdate care erau aceleași și păreau totdeauna altele, cu fiecare primăvară nouă. Auzea și vedea cucul. Auzea un mierloi care învăța să fluiera. Vedea trecînd în zbor pieziș părechea de ganguri. Vedea gaiță și ciocănitoare. Și-o păreche de verigi calenii, care fugeau răsucit pe-un trunchi de fag bătrîn. Deodată văzu o pasere străină, pe un clomb uscat. Nu era mai mare decît o cioară, dar era îmbrăcată cu pene brumării și părea tristă și singură, așteptînd o soție. Cînd se apropiară călăreții la o bătaie de săgeată, își luă zborul.

— Ce să fie paserea asta ? întrebă tinărul pe bătrîn.

— Care pasere ? răsări marele comis.

Paserea se mistuise sub pădure, ca o nălucă. Ionuț căuta să lămurească înfățișarea ei ; bătrînul înălță din umeri.

— Cine știe ! trec așa, din cînd în cînd, paseri stinghere. S-a fi rătăcit din vreo furtună, și-acuma își caută drumul.

— Părea a-și aștepta soția, urmă rizînd tinărul. Mămuța ar spune că și-acesta-i semn pentru mine.

— Se poate, Ionuț, să fie și semn ; dar dac-a fost stingheră, atuncea-i semn după dorința mea.

— Știu eu ce să spun, tătutuță ? Mama a vrut să-mi

dovedească chiar mai înainte că ai mare dorință să mă vezi însurat.

— Așa ți-a spus ea ?

— Așa mi-a spus dumneaei.

— Și tu ai crezut-o ?

— Ba, tătuță ; știu eu ce să cred și ce să nu cred. Bătrînul încuviință din cap :

— Am văzut, și înțeleg că pot să am în tine o nădejde. La dreptul vorbind, știu eu că, dacă vrea dumneaei ceva, apoi nimica nu-i poate sta împotriva. Cum bate și sapă apa fără contenire, așa bate și sapă jupineasa Ilisaftei. Ei, dar pînă ce bate și sapă, trebuie să treacă vreme. Și anume vremea asta îți trebuie ție, ca să cunoști mai pe urmă că ai avut tinereță. Tată și mamă nu găsești ; muieri, cîte vrei.

Mezînul încercă să inveselească pe bătrîn :

— Tătuță, mai degrabă pofteste dumneaei noră pentru sine decît nevăstă pentru mine.

— Așa-i, băiete, vād că te-ai deșteptat și le deslușești bine. Așa Vizir. Ieri nu era decît un minz, pe urmă a fost strijnic și tretin ; acu-i harmasar în putere. Te socoteam copil încă ; vād că te arăți barbat. Ii trebuiește, bre omule, noră ca să istovească toate vorbele cîte sînt de vorbit pe lumea asta !

Bătrînul ridică fruntea privind înseninat spre Ionuț, ca să cunoască în acest fecior ființa lui din ani destul de depărtați. Iși alătură spre el calul și-l cuprinse pe fecior de după umăr apropiindu-l spre sine ; apoi privi în jur, să cunoască dacă n-a văzut cumva om pămîntean asemenea slăbăciune — cu totul rară la comisul cel mare. Nu se uitau la ei însă decît florile poienii cu mii de ochi și mii de zimbete.

— Ascultă, Ionuț, zise bătrînul cu voie-bună și cu taină, casa lui bădița tău Simion o vezi în fiecare zi

ș-o judeci întru toată liniștea și pacea ei. Du-te și vezi cum umblă treburile și la ceilalți frați ai tăi care s-au grăbit să îplinească dorința jupinesei Ilisaftei, dar fără a o mulțami. Căci nurorile dumnisale trebuie să-i steie la poruncă, așa cum stăm noi la porunca lui Vodă. Dacă vrei să știi tu de la mine învățătură, apoi eu ți-oi spune, fără a ceti în gromovnicul lui dascalul Pamfil, că însoțirea cu muiere întru căsnicie e greu meșteșug și silnică muncă. Asemenea treabă grea, barbatul e îndemnat s-o săvirșească de tînăr, căci după aceea, mai tîrziu, se înduplecă cu multă silă.

Ionuț tăcu. Bătrînul îl iscodea numai din coada ochiului.

— Tu ce zici și ce gînd ai ?

— Eu ce gînd : să am, tătuță, și ce să spun ? Eu mă gîndesc și spun că viața omului are numai o primăvară.

— Aha ! apoi, băiete, dacă spui tu asta și dacă ai cunoscut tu asta, atuncea și mai bine înțeleg că ai ajuns la bărbăție și ți s-a copt căpățîna. Ehe ! unde-s primaverile mele, care-au fost și nu mai sînt !

Comisul Manole își întoarse privirile spre zarea cîmpiei, unde străluceau aburii afundului depărtării și se întruchipau umbrele de vis ale trecutului scufundat. De-acolo, din Țara-de-Jos s-a întors sufletul unei dragoste a lui din tinereță și-i face această bucurie să-i steie alături într-o primăvară, în care pentru el toate încep a fi secătuite și uscate.

Il strînse încă o dată pe Ionuț cătră umărul său stîng. Apoi făcu : Hah ! și înlătură cu mîna dreaptă la o parte înduioșările, așezîndu-se iarăși drept și cu trufie în șa.

Ionuț îl lăsă să se potolească deplin.

— Tătuță, zise el apoi, vorbești domnia ta de jupîneasă Ilisafă și bărești și-i găsești cusur. Inșă mie jupîneasă Ilisafă mi-a fost maică bună și de la domnia sa am avut toată mîngierea și toată bucuria zilelor mele. Așa că eu asupra dumnisale n-oi îndrăzni să stau decît cuviincios și cu vorbe bune.

— Ai dreptate, băiete, oftă omîsul. Citeodată se întîmplă să fie tinereța mai înțeleaptă.

— Înțelepciunea asta, tătuță, e «dintru ale tale» cum scrie la *Alixăndrie*.

Atuncea inima comisului s-a muiat de istov, pricepînd că mezinul cunoaște ceea ce domnia sa socotea să rămîie o taină pînă la ceasul împărtășaniei din urmă. Inșă în ziua de azi copiii află toate. Ar fi poftit să-l îmbrățișeze a treia oară și se stăpîni totuși, ca un bărbat în putere cum se socotea încă a fi domnia sa.

Totuși Ionuț îl înțelesese și aici. S-a plecat spre mîna lui stîngă, pe care bătrînul o sprijinea de coapsă, și i-a sărutat-o, apoi s-a ridicat și el cu mai multă trufie în șaua sa. Și-au pus caii în trap și au umblat așa un timp fără să schimbe vorbe.

— Tătuță, zise apoi Jder mezinul, înainte de a ajunge la grajduri și la bădița Simion, vreau să-ți spun că am fost cu luare-aminte și la ceea ce mă îndemni să cercetez și să cunosc. Am fost de atîtea ori la Liov, la bădița Dămian, și am văzut că cumnată-mea de-acolo, batîr că-i rusoaică, e ca o cloșcă bună și bădița Dămian e puiul ei. Il caută și-l ocrotește de mi-a fost de-a mirare.

— Hm, mormăi marele comis; să știi că muierea asta va fi fost tare asuprită de soțul ei dintăi.

— Ea spune că nu; și pe soțul ei dintăi l-a jelit de se risipea în văzul lumii. Dar altfel nu poate fi

decît cum spui domnia ta. Poate fi și altfel: că se teme să nu-l prăpădească și pe cel de-al doilea și-l ține ca pe-o scumpete.

— Hm! hm! am spus eu mai nainte Ilisaftei ce fel de negustor ești tu. Mă poți vinde și pe mine.

— Marfa asta n-o am de vînzare, tătuță. Apoi am fost ș-am văzut și mai des pe Cristea și pe jupîneasă Candachia. Cumnată-mea Candachia socoate că nu-i pe lumea asta viteaz mai falnic decît bădița Cristea, iar bădița Cristea la soare se poate uita, iar la Candachia ba. Așa că fiind ei atît de fericiți unul din pricina celuilalt, pilda lor nu poate fi bună pentru mine. Dacă ar fi după a lor pildă, s-ar cuveni să mă însor pînă mîni. Număicît n-am vreme. Bag de samă că, în lipsa mea, au sosit la grajduri alți doi călăreți.

— Hm! mormăi din nou bătrînul, vei fi înțelegînd și tălmăcind tu multe și-mi place cum le spui. Văd și eu urmele proaspete pe potecă. Dar tu nu cetesti tot, de unde se vede că comișii bătrîni cetesc mai bine decît cei tineri urmele cailor.

— Eu nu îndrăznesc a crede, tătuță, că urmele acestea sînt tot pentru mine.

— Aha! ai văzut și asta?

— Am văzut, tătuță, că-s urme potcovite de cai domnești. Răzășii noștri care sînt la rînd de slujbă nu pun potcoave cailor lor. Așa că trebuie să fi sosit obraze mai subțiri. De obraze subțiri care vin de-a dreptul de la Domnie eu am început a mă teme.

— Și după asta văd, băiete, că ți s-a copt căpățina.

— Voi fi sămănînd și eu cu cineva pe lumea asta, cinstite mare comise. Nu mai avem mult și ajungem și n-am apucat a-ți spune de bădița Simion și de cumnată-mea Marușca.

— Apoi numai în căsnicia lui Simion nu poți găsi tu îndemn, măi copile.

— Ba mie asta îmi place mai mult, Jupine comise.

— Mira-m-aș!

— Mie-mi place asta mai mult după vorba unui cîntec pe care îl știi domnia ta. Te-am auzit odată cum îl cîntai. Eram prunc și-l țin în minte de-atunci. Îmi place și după rînduiala lui Dumnezeu, pe care tot domnia ta mi-ai tilcuit-o odată. Frumos îi cerul după o furtună și apa lină după o volbură. N-am uitat nici asta.

— Măi, măi! se veseli bătrînul; cui vrei să mă vînzî tu? Turcilor ori leșilor? Spune ca să știu și eu. Îți place ție asta?

— Îmi place.

— Ei, apoi n-am ce-ți face.

Bătrînul încă rîdea cînd intrară la curtea cea nouă a comisului Simion Păr-Negru. Rîdea cu tot obrazul și întinerise, încît îl priveau cu uimire din cerdac și Marușca, cu obrazul încununat de aurul însoțit al coșitelor, și Simion care nu se putea hotărî să cheme în ochii și pe fruntea lui o rază de bucurie, ș-un străin, care zîmbea cu mare stăpînire de sine.

Pe acel străin, de și încă nu-l întîlnise și nu-l văzuse cu ochii săi, Ionuț îl cunoscuse numai decît din vorbele auzite în anii din urmă și din faimă.

Era un bărbat firav la înfățișare, cu barba rară, fruntea pleșuvă și obrazul lipsit de rumeneala singelui. Nu părea să aibă mai mult de patruzeci ori patruzeci și cinci de ani. În obrazul pălit ca de vegheri îndelungi priveau cu putere ochi mari, bulbucați și întunecoși. Zîmbetul îi era blind; Ionuț însă știa că blîndeța asta a zîmbetului îl înșeală. Și-l cunoștea pe acel bărbat din altă înfățișare a ființii lui: căci avea

trîrul ușor strîmbat cu spetele umflăt de un mont într-o parte. Era, cum îi ziceau moldovenii, «ghebosul», — dobîndit de la Radu-Vodă Basarab, împreună cu averile cucerite la Cetatea Dimboviții și împreună cu Doamnele aduse de măriia sa la Suceava.

Îi zicea Ștefan Meșter, boier de neamul lui, ba chiar os din Basarabi, după cit se spunea, care se bucurase de dragoste la Radu-Vodă, fiindu-i tilcuitor, învățător și sfetnic lui Radu-Vodă. Acel Voievod nu-i spunea altfel decît «nene Ștefane», — dovadă că și-l știa rudenie. Altă dovadă părea a fi credința pe care dumnealui Ștefan Meșter o arăta Doamnei lui Radu-Vodă Voichița și Domniței Maria a lui Radu-Vodă, pe care le însoțea de bună-voie în prinsoarea lor la Moldova, și le rămăsese slujitorul lor cel mai de aproape și mai de credință.

Se știa acuma intrucitva că postelnicul de taină al lui Radu-Vodă, dumnealui Ștefan Meșter, îl sfătuisese pe Domnul său să facă altfel de cum făcuse. Căci postelnicul Ștefan Meșter își petrecuse o parte din tinereță la Veneția, unde învățase carte latinească, și o altă parte a vieții o petrecuse la ostrovul Rodos. După aceea se oploșise un timp la Trapezunt în împărăția grecilor Comneni, înainte de a pune sub sabie acea împărăție Mehmet al doilea Sultan. Inima lui îl îndemna să sfătuiască pe Radu-Vodă Basarab a se uni cu Ștefan-Vodă împotriva ismailitenilor, și intruna îi cetea și-i spunea, însă Radu-Vodă îl lăsa să vorbească ascultîndu-l cu plăcere; numai cînd a venit vremea faptelor, a făcut cum socotea măriia sa că trebuie să facă. Asta i-a adus căderea și pieirea.

Din pricina curtenilor lui Basarab-Vodă, care mulți erau în legătură cu begii de dincolo de Dunăre și din Cetatea Brăilei și Giurgiului, postelnicul Ștefan,

toată vremea cît stătuse la București, fusese nevoit să-și acopere lucrarea lui, și sfaturile și gândurile adevărate, arătîndu-se la ospete și divanuri mai mult ca un cabaz decît ca un postelnic adevărat. De aceea nici nu era scrisă mărtuira sa în condicile domnești.

— Eu nu poftesc a răstigni pe Hristos, a zis el în divan domnesc înainte de pornirea războiului cu Ștefan-Vodă.

Nu s-a știut bine ce voia să spuie domnia sa cu aceste vorbe. Căci pe Ștefan-Vodă nu putea nimene, la munteni, să-l socotească drept Hristos. Cu atît mai virtuos cu cît anume boieri brăileni scosese și o carte de mare rușine și ocară împotriva lui Ștefan-Vodă. Atuncea postelnicul Ștefan ar fi spus alte vorbe, anume că «risul te ride și batjocura te batjocorește». Mai pe urmă s-a văzut cam ce înțelege a spune acel boier, cînd s-a aflat că papa, Veneția și craii au trimis soli la Ștefan-Vodă pentru războiul creștinilor împotriva lui Antihrist. Atuncea și-au adus unii aminte că boierul Ștefan a fost învățacel la venețieni și luptător la Trapezunt.

Cum putea fi oștean un bărbat care, prin voia lui Dumnezeu, se zămislise strîmb, asta iarăși era lucru ce dădea mult de vorbit moldovenilor. Inșă, cumpănindu-l în toată înfățișarea lui, Ionuț Jder nu-l prețui mai prejos decît alți oșteni, căci părea să aibă brațe virtuose și picioare lungi. Incă nu-și dădea bine samă de ce chiar îi plăcea chipul acelui boier străin.

Se mai aflase iarăși, de cătră acei care stăruiesc și socotesc ca să afle toate, că și porecla postelnicului Ștefan avea un tîlc. Domnia sa era într-adevăr meșter. Ii plăcuse în tinereță să învețe la Veneția nu numai carte latinească; fusese și ucenic la

un ceasornicar. Asta se dovedise în anul care urmasse războiului cu Radu-Vodă. Atuncea fiind Doamnele Radului-Vodă pribege și roabe la curtea din Suceava, nu-l aveau decît pe acel boier ca sftinic al singurătății lor. Așa că domnia sa a stat toată vremea neclintit în preajma Doamnelor. Și neavînd ce face alta, ca să-și mai inflorească timpul, a cerut învoire de la măriia sa Ștefan-Vodă ca să întocmească și să așeze un ceasornic într-un turn al cetății. Deci dîndu-i Ștefan-Vodă bucuroș asemenea învoire, postelnicul a mai cerut cîtiva meșteri nenți de la tirgul Bistriței, și, cu acei meșteri, a întocmit roșile și zîmții, și a potrivit celelalte meșesuguri și greutatea, încît acuma ciocanele bat sferturile, jumătățile și ceasurile în acel turn, de se aude în toată cetatea.

Toate aceste gînduri fulgerară în lumina minții lui Ionuț Jder ca o rîndunică pe dinaintea ferestrei. Cum descălecuse la pridvor el și comisul mare, auzi numaidecît glasul subșiratic al postelnicului:

— Pe vel-comis Manole cine nu-l cunoște? Sint bucuroș acuma că văd și pe prîslea al său, de care am eu osebită trebuință. Pînă acuma nu l-am văzut; acuma-l văd, și-mi place.

— Mă închin cu plecăciune, cinstite postelnice, a răspuns Ionuț, ploconindu-se.

— Mă cunoști? s-a mirat boierul.

— Acum mă aflu întăia oară înaintea domniei tale. Sint gata să te slujesc, jupîne, dacă ai o poruncă mai mare decît aceea pe care am primit-o ieri.

— Poruncă este, răspunse postelnicul Ștefan, privind-l lung și cu luare-aminte. Imi dai învoire întăi să mă închin cu toată cuviința în fața lui jupîn Manole vel-comis și să mă bucur că-l văd sănătos și în putere. Il așteptăm eu și comisul Simion de mai mult

de un ceas de vreme și, înainte de a ajunge domnia sa aici, ne-a sosit de devale știre că a pus un doftor iscusit să-l calce. Prea bine a făcut, căci vine vremea să steie și săbiile vechi lingă cele tinere pentru războiul lui Hristos.

Avînd fața luminată și împăcată, comisul Manole s-a lăsat îmbrățișat, cugetînd că numele său are atîta faimă încît a ajuns la marginea pămîntului, de vreme ce acest boier de departe a aflat de el. Il cunoaște că-i de la marginea pămîntului pentru că vede că are în îmbrăcăminte ceva deosebit decît au boierii noștri moldoveni și munteni. Mai întîi poartă în picioare ciubote cu tureci nalte, ciubote de iuț și tureci de piele de cerb. Tot din piele i-i straiul scurt, sub care se gîcește zaua de sîrmă subțire. Poartă la gît cruciță de aur, atîrnată în lanțug.

Dar cum se face că — fără să-l fi știut, fără să-l fi văzut — îl cunoaște pe nume acest demon de copil, care-i pe lumea asta numai de două-trei primăveri? N-a fi avînd în el vro năzdrăvănie? M-aș teme de el dacă nu mi-ar fi fecior, singe din singele meu.

— Nu te mira prea tare, vel-comise, a zis străinul. Eu sînt Ștefan Meșter, fost boier al Radului-Vodă. Acuma mă aflu slujitor la Moldova. De cînd stau cu domniile lor la Suceava, am putut afla cite ceva despre unii bărbați din această țară.

Ionuț Jder se alăturase de bădița Simion, ca să-i spuie în grabă că bătrînul a venit cu toate sculele lui de nălbar și că, după părerea aceluiași bătrîn, lui Vizir trebuie să-i scoată o oacă de singe. Au nevoie așa, uneori, harmasarîi, ca să fie răcoriți în vremea primăverii. După aceea au să-i toarne pe gît o fierură de romaniță cu miere.

Simion a răspuns numai c-o singură vorbă :

— Bine.

Mezinul a trecut la Marușca, șoptindu-i că comisoaia Iliasafta o dorește care nu se mai află și pofteste s-o vadă numaidecît ; și dacă nu se poate duce jupîneasa Marușca pînă devale, atuncea are să se ostenească jupîneasa Iliasafta pînă în deal.

— Vai, Ionuț, a răspuns jupîneasa Marușca învăluindu-l c-o privire iute, cum ar socoti jupîneasa Iliasafta că nu mă grăbesc să mă cobor în clipă pînă la dumneaei ? aș fi întirziat, dacă jupinul postelnic Ștefan s-ar fi arătat trudit și flămînd, însă domnia sa vrea să purceadă numaidecît. Am și poruncit lui Gheorghe Tataru să-ți gătească toate.

Astfel s-a săvîrșit, în pripa cea mai aprigă, plecarea lui Ionuț de la Timiș. Pe cînd jupînesei Iliasafta, la curtea de devale, îi cădea în bobi drum lung cu primejdii.

— Prietene, i-a zis postelnicul Ștefan Meșter lui Ionuț, ajungîndu-l într-un colț al pridvorului ; știu că ieri ai primit poruncă de la prea sfințitul Amfilohie ca să te înfățișezi la tabăra de la Vaslui. Îndată ce-au fost purces călărașii, am ajuns și eu în tabără, cu carte de la Doamnele mele. Atuncea măria sa Ștefan, stătuindu-se cu părintele Amfilohie, mi-a dat mie împuternicire și carte, ca să te ridic și să te duc la Suceava, pentru slujba Doamnelor. Iar după asta mergem amîndoi în tabără, la porunca mării sale.

Jder și-a repezit cu degetele o pală de păr pe după urechea dreaptă și a apucat cu stînga cartea domnească. I-a cunoscut pecetea, înclinîndu-se asupra ei și sărutînd-o.

— După cită slovă am învățat eu la Neamțu la mănăstire, a zis el apoi, cunosc că porunca pe care

domnia ta mi-o aduci e întocmai precum scrie aici. Incalic într-o clipeală ș-apoi numai o țiră zăbovim devale la comisoaia Ilisafta, ca să-i sărut mina, și ca să iau de la domnia sa și să pun la ciocchine niște plăcinte moi anume pregătite, care ne fac nouă trebuință pe cale.

CAPITOLUL III

IN CARE SE ARATA CE FEL DE OM E
DUMNEALUI POSTELNICUL ȘTEFAN
MEȘTER

Al doilea călăreț, pe care-l cunoscuseră Jderii din cercetarea potcoavelor pe drumul grajdurilor, era un slujitor scurt, îndesat, smead și peste samă de sprâncenat. Se înfățișase cu doi roibi bine înșăuați, unul cu tacim mai scump, și părea că nu se uită la nimic și la nimeni. Poate mai degrabă pindea la toate cîte erau în juru-i și mai cu samă la toți. Cînd a venit de față și Gheorghie Tatarul, Ionuț Jder s-a îndreptat îndată că slujitorul postelnicului Ștefan și-a găsit însfirșit o așezare statornică a privirilor. La asemenea cercetări stăruitoare, Tatarul se dovedea cu desăvîrșire nesimțitor.

Intrebînd pe boier, Jder a aflat că, de neamul lui, acel slujitor e alvanit și-l chiamă Grigore Doda. Postelnicul îl avea pe lingă sine de treisprezece ani; îl găsisse într-un port din Dalmația și-l scosese dintr-o primejdie, cînd seniorii venețieni poșteau să-l înalte în furci nu pentru fapte de laudă.

Intimplarea i-a povestit-o postelnicul Ștefan lui Ionuț chiar în clipea plecării, înainte de a bea cîte-un pahar de vin înfățișat pe tabla de jupîneasa Marușca,

și cînd stăteau gata să iasă din pridvor și să încalce.

A întrebat postelnicul:

— Dumneata îi dai vin slujitorului dumnitale?

— La drum, niciodată, a răspuns Jder.

— Faci bine, a încuviințat boierul. Eu nu-i dau, pentru că-și ia el singur cît îi trebuie de două ori pe an. Din asta i s-a tras și pățania lui de la Cataro. Se afla coborît de la munte în acel liman; era însetat și nu văzuse de mult oameni. Atuncea i-a venit hachița. A intrat la o osterie în marginea tîrgului, la malul mării, și a poftit vin dulce negru. Care vin era mai dulce și mai tare pe acela l-a poftit. Avea în chimir puține parale mărunte de argint și a băut vin de acele parale. I-a priit, dar nu s-a săturat. Atuncea a ieșit în uliță și și-a căutat căluțul și desagii. A poruncit neguțătorului să vie să-i vadă marfa — adică acel cal muntenesc și burdufurile de brînză. Cîți bani buni i se poate da pe cal și burdufuri? a întrebat Gore Doda. Un galbăn venetic ș-un sfert de galbăn, zice neguțătorul. — Și cît vin negru de care am băut îmi poți da dumneata pe un galbăn venetic ș-un sfert de galbăn? — Îți dau cît poți bea pînă la miezul nopții, i-a răspuns neguțătorul. Atuncea Gore Doda a dat în mîna stăpînului osteriei marfa, s-a descălțat, s-a desfăcut la gît, și-a suflecat mînicile, și s-a pus să-și stingă arșița pe care o avea în el. Cînd au început a i se încrunta ochii, s-a uitat împrejurii sub sprîncene. Mai erau în osteria aceea destui mușterii. Atuncea Grigore Doda a întrebat dacă se află acolo de față cineva mai mare și mai tare decît el. Oamenii au ris; el s-a supărat. A rupt în dinți ulcica din care bea, măcinînd-o în măsele, și a venit asupra tuturor cu grumazul încordat și cu fruntea

plecată. A fost o bătălie nemaipomenită. Scaune, mese și ulcioare sfărîmate. Asta nu-i nimica: ci brațe și picioare rupte, capete sparte. Cînd a venit straja, Grigore Doda a sărit asupra străjii. L-au prins și l-au vîrît sub turnul cetății, la umezeală, ca să se răco-rească. După ce s-a răcorit, judele i-a lămurit ce făptuise, cîte oase rupsese, cîtă pagubă făcuse. Dacă n-are bani ca să se răscumpere, nu-i rămîne alta decît să plătească cu viața. Atuncea m-am amestecat eu, fiind în prețecere în acea vreme la Cataro.

— Dacă-mi îngăduie senioria să-l răscumpăr eu, sînt gata a-l răscumpăra după ce stau cu dînsul de vorbă un pătrar de ceas.

— Bine, mi s-a răspuns; dacă ridicăm asemenea marfă într-o creangă de copac, nu cîștigăm nimic. Dai senioriei peste socoteala pagubei trei bani și robul e al dumnitale; numaicît în două zile să-l scoți din pămîntul Veneției.

— Să stau întăi de vorbă cu dînsul, am zis eu. Am cerut un sfert de ceas.

— Îți dăm un ceas întreg.

— Vă foarte mulțămesc, prea cinstiților seniori, am adaos eu.

Domniile lor au rîs și m-au învoit să intru la Gore Doda. L-am găsit pe Gore Doda liniștit, așteptînd ștreangul. Mi-a spus cum îl chiamă și de unde-i; că a fost oștean al Veneției și pe urmă cioban. Că-i vine cîteodată fierbințeala asta de dă tot ce are pe vin; și pe urmă se cumințește; pîn' ce-i vine iar. Așa l-a rînduit Dumnezeu. Dar acum și-a încheiat veleatul, căci nu mai are vreme de trăit decît pîn' ce-a fi soarele la amiază. Atuncea are să se înalțe și are să scoată limba la ceilalți necăjiți care rămîn să se chinuiască pe astă lume.

— Ți-i dragă viața?

— Mi-i dragă, dar m-am săturat de dînsa. Am o nebulie și nu pot scăpa de ea.

— Dar în Dumnezeu crezi, Grigore Doda?

— Cred în Hristos și în prea curata lui Maică.

— Dar un jurămint știi să faci, Gore Doda?

— Știu; care jurămint?

— Să nu mai bei.

— Nu, asta nu pot.

— Atuncea să faci un jurămint să nu mai bei decît o dată, cînd se înoiește anul, la luna lui septembrie zintăi. Dacă juri așa, te răscumpăr.

— Nu pot nici asta; feleșagul meu e să mă îmbăt batir de două ori; și dacă am stăpîn, stăpînul a ști ce să dreagă ca să mă ferească de blăstămățiile pe care le săvîrșesc; sînt robul său și are putere asupra mea; să mă lege, să mă puie în butuc, să-mi așeze străji care să mă privegheze.

— Bine, să fie așa, am încuviințat eu. Te învoiesc de două ori pe an, avînd asupra ființii tale stăpînire, să-ți las ori să nu-ți las viața. Și să fii om al meu de credință. Dacă juri așa, pe cartea sfîntă, pe care o am la mine, și pe crucița asta de aur, eu te răscumpăr de la seniorie.

A jurat și de-atuncea mi-i slujitor cu credință. Nu am a mă plînge de el; numai cînd îi vine vremea, îl las slobod cîte trei zile și-l priveghez cu alți oameni ai mei, fără să știe el. Inșă nu săvîrșește ticăloșii totdeauna în aceste zile slobode ale lui. Cîteodată se veselește, ori plînge și arată mare prietenie oamenilor și cailor; și pe unii și pe alții îi adapă amestecat din vinul lui.

Jupîneasa Marușca a rîs subțire și n-a mai îndrăznit să înfățișeze al doilea pahar oaspetelui său. Vel-

comisul Manole s-a veselit rizind gros de o întâmplare ca aceea. Unde va fi fiind Veneția ? unde va fi fiind Cataro ? Tocmai la marginea pământului. Atuncea avea dreptate domnia sa când l-a judecat pe acest boier că-i străin și vine de departe. Însă e creștin ca și noi și pare barbat vrednic. Să fie sănătos !

— Să ne vedem cu bine și cu sănătate, vel-comise, i-a zis venind asupra sa boierul cel străin.

— Dac-a da Dumnezeu, ne-om mai vedea, a răspuns cu îndoială jupîn Manole.

— Domnul Dumnezeu vrea toate cele bune, vel-comise, Dumnezeu îmi dă tovărășie pe un fecior al domniei tale care văd că ți-i drag ; rînduiala este să ți-l aduc înapoi.

Plăcută vorbă. S-a luminat pușintel și obrazul lui bădița Simion.

— Trebuie să binevoiască și măriia sa, s-a îndirjit totuși jupîn Manole.

Postelnicul i-a atins brațul :

— Pentru Manole Jder și feciorii săi mila mării sale e ca o rouă prielnică. Știi și dumneata asta, vel-comise ; ți-o spun și eu. Slujba întru care merge comisul Ionuț e cea mai plăcută mării sale. Asta n-o știe nimeni, însă domniei tale ți-o pot spune.

— S-o spui și jupînesei Ilisafta comisoaia, unde ne oprim ca să luăm plăcintele, a ris Ionuț.

— Am înțeles ; am să mă închin și dumnisale ș-am să-i spun.

Ionuț se gîdea : Să vedem cum se descurcă postelnicul de vorbele comisoaiei ?

Într-adevăr, după ce-au purces ș-au mers pe sub pădure ș-au coborît la curtea veche de la Timiș, mezinul Jderilor a prins a fi cu luare-aminte, căci jupîneasa Ilisafta îi aștepta în poartă. Îndată a aflat

dumneai că-i slujbă grabnică ; îndată a înțeles că nu-i vreme de prăpădit și s-a întristat ; iar cum a aflat de plăcinte, i s-au luminat ochii. Are ochi frumoși comisoaia Ilisafta, se gîdea Ionuț, priveghind toate. Și mai ales glasul i-i ca o strună de argint. Nu vorbește repezit cum i-i obiceiul și ascultă cu luare-aminte ce-i spune postelnicul Ștefan.

— N-avem vreme de descălicat, muță, hotărîse Ionuț, ca să facă pe plac soțului său de drum.

Însă postelnicul Ștefan descălecăse în pripă și pusese dirlogii calului în laba păroasă a lui Gore Doda. După aceea postelnicul Ștefan își trăsese de pe mini niște mănuși mari tot din piele. Întâi se mirase de acele mănuși, pe cale, Jder ; acuma se mira comisoaia, încît deocamdată i se legase limba și era numai ochi.

Dar îndată jupîneasa Ilisafta a boldit ochii de altele.

— Eu am auzit de domnia ta, jupîneasă Ilisaftă, a zis postelnicul. Te văd întăia oară și sînt bucuros ; dar de știut te știu mai de demult. Eu, dragă jupîneasă Ilisaftă, am umblat în toată lumea asta ; și cît pământ a dat Dumnezeu oamenilor l-am văzut tot. Cum am ajuns ș-am stat în Țara Moldovei, m-am uitat la dreapta, m-am uitat la stînga ș-am aflat toate. Mie mai ales mi-s dragi oamenii ș-am aflat îndată ce oameni cu stare și cuviință trăiesc în acest ținut. Pușini oameni cu stare și cuviință, pe care-i miluiește măriia sa ; i-am aflat și i-am putut număra pe degete. Mai mult decît degetele de la amîndouă mînile nu mi-au trebuit. Te-aș pofti, dragă jupîneasă Ilisaftă, să nu te ostenești, căci noi sîntem călători în slujba lui Vodă. Om sta un picuț în pridvor, dar plăcintele le-a pune Gheorghe Tataru în desagii lui. Are și Gore Doda, omul meu, cîte ceva ; ce duce el nu-i așa de

bun, totuși se poate mânca fără să ne primejduim dinții. Vom sta măcar cit stă apa la bulboană, cum binevoiești a spune domnia ta ; pe urmă încălecăm și ne-am dus, dar de uitat să știi domnia ta că tot avem să ne uităm înapoi. Cum ne-a fost vorba în deal, în pridvorul lui jupin Simion comis, mult n-am a-l ținea cu mine pe acest comis tânăr ; mai curind ne-om duce, mai curind ne-om întoarce. Nu ride, jupineasă Ilisaftă, și crede ce-ți spune un bărbat cu frica lui Dumnezeu. Nu mă duc cu acest comis în tabără la Vaslui, dragă jupineasă Ilisaftă ; mă duc în altă parte ; dacă poștești numaidecît și numaidecît, am să-ți spun numai domniei tale și să nu afle nimeni altul, că-l duc la Suceava, unde am cu el treabă, ca să luăm Doamnele de-acolo să le mutăm la Cetate la Neamțu. Așa-i porunca mării sale. Il duc la Suceavă ca să vadă lume mai aleasă. Acolo, la Vaslui, în tabăra lui Vodă, numai oșteni. Nu-i chip să vezi ochi și sprâncene care să-ți placă. Numai și numai oșteni. Și-apoi de la o vreme măriia sa îi ține pe toți în mare strînsoare și nu le dă voie decît o dată pe săptămînă să bea vin, iar zaruri nu le dă voie deloc să joace. Dacă vrei să știi domnia ta de ce nu le dă voie să joace zaruri, și-o spune și pe asta. Nu le dă voie din pricina alvanișilor, care n-au noroc la cîștig, și a nemților, care au prea mult noroc ; din care pricină alvanișii s-au stîrnit a-i bate și a-i tăia pe nemți. Îți mulțămim pentru toate, dragă jupineasă Ilisaftă, mai ales pentru vorbele bune, și doresc să te găsim sănătoasă.

Jder zimbea în sine și-i plăcea cum se petrecuseră toate. Sprinten călăreț, acest ghebos al Radului-Vodă! Poate că spune prea multe și mărunte, dar le spune bine.

Acuma tace și se gîndește. La ce s-o fi gîndind ? Au ieșit amîndoi, urmați de slujitori, în șleahul cel mare care duce spre Cetate și spre mănăstire. Au călărit repede, fără să se mai uite înapoi ; după aceea toană repezită, acuma umblă în pas.

I se pare obrazul postelnicului Ștefan umbrat de gînduri.

— Ce zici, comise Ionuț, îl găsim pe pîrcălabul Arbore sus ?

— Socot că-l găsim ; dar nu știam că avem a sui la Cetate.

— Să mă ierți, prietene, că nu ți-am spus chiar din cea dintăi clipă ; dar acuma îți spun. Am la mine carte și către pîrcălab, ca să ne dea slujitori pentru trebuințele noastre. Am împuternicire ca să cer slujitori de orișunde, cînd am avea nevoie.

— Să cerem.

— Nu așa. Eu am nevoie, după porunca mării sale, de două feluri de slujitori. De puțini slujitori ageri ; și eu mă mulțumesc cu unul. Și de cîțiva slujitori cu mare vîrtute. Cei ageri să călăuzească pe cei cu vîrtute. Cărțile mele mie nu-mi folosesc, dacă domnia ta nu te gîndești singur să cauți ce ne trebuie.

Jder tăcea, așteptînd.

— Precum ai văzut, urmă postelnicul Ștefan, eu cunosc destul de bine oamenii de la curtea Moldovei. Știu de toate isprăvile domniei tale în multe împrejurări. Am văzut în viața mea destule isprăvi și am auzit de mai multe ; nu mă sperii de nimica și nu mi se pare nimica peste fire, pentru că toată puterea și știința și înțelegerea ne vin de la mila lui Dumnezeu și cît binevoiește Domnul Dumnezeu atîta putem face. N-am să-ți spun vorbe înflorite, cum m-ai auzit spu-

tind altora pînă acuma ; am să-ți spun numai că te prețuiesc cum se cuvine, după toate cite mi s-au spus.

— Ți le-a spus măria sa ?

— Le-am auzit și de la Săndrel-Vodă.

Jder întoarse o privire piezișă asupra soțului său și-l văzu zîbind.

— Pe măria sa Săndrel-Vodă nu l-am văzut de multă vreme, răspuse Jder.

— Știi și asta ; însă ați fost prieteni. Deci cunoscîndu-te întrucîtva, te-aș pofti, dacă am har înaintea domniei tale, să alegi domnia ta pe acei bărbați de virtute de care avem nevoie. Cartea mea face puține parale, dacă nu-i cine să aleagă ce ne trebuie.

— Să mă gîndesc, răspuse Jder cu supunere.

— Da, comise Ionuț, și-n vremea asta eu și-oi spune ce mi-a plăcut aici în Țara Moldovei. La noi, Radu-Vodă miluia și punea în dregătorii pe niște oameni de nimic. Pe cînd la curtea lui Ștefan-Vodă proștii au puțină căutare.

— Eu zic așa, cinstite postelnice, că să cerem pîrcalabului pe doi cunoscuți ai mei. Pe unul îl chiamă Samoilă Căliman și pe celalalt Onofrei Căliman. Dacă-s de rînd la Cetate, să ni-i deie ; dacă nu, să ne lese să-i luăm de la casele lor.

— Oameni tari ?

— Barbați după cum îi arată porecla, cinstite postelnice : unul e Strîmbă-Lemne și altul e Sfarmă-Piatră.

— Înțeleg ; și-s buni, mai ales dacă-s feciorii starostelui Nechifor.

— Vra să zică, zîmbi Ionuț, domnia ta îl cunoști și pe staroste ?

— Il cunosc din ce-am auzit ; că și-a făcut de mulți ani sicriul ; ș-acuma acel sicriu slujește drept corlată cailor.

— Așa este ; și dintre cîți feciori are, aceștia-s cei mai vrednici. Cînd or pune ei umărul la o greutate, apoi se cunoaște.

— Atuncea să-i căutăm și să-i luăm cu noi. Deocamdată cred c-ar fi de ajuns, adăugînd și cei doi slujitori ai noștri...

— Tataru-i și mai bun, se mindri Ionuț.

— Atuncea Grigore Doda e în fruntea tuturor, zîmbi postelnicul Ștefan. Vreau să-ți mai spun una, comise. Mi-a plăcut jupîneasa Marușca.

— Așa ?

— Mi-a plăcut în chip deosebit. Frumoasă și ciudată muiere. Iar comisul Simion se poartă cu ea cum se cuvine, ca și cum i-ar fi un juvaer scump. Bine face ; și eu i-aș da un sfat. Cînd o caută undeva, să n-o caute cum caută toată lumea ; și cînd o așteaptă să facă ceva, să n-aștepte de la ea ce-așteaptă de la alte muieri. Doamne ferește, dacă ar fi să se înece jupîneasa Marușca în puhoiul Moldovei, apoi ar trebui căutată la deal, nu la vale. Nu te superi, comise, de vorbele mele.

— De ce să mă supăr, cinstite postelnice ? Ai întrucîtva dreptate. Aș vrea să știu dacă mînem la Cetate, ori numai poposim și pe urmă călărim mai departe.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, facem popas, comise Ionuț. Și ne-arătăm trudiți și ne culcăm. Pe urmă, tot cu ajutorul lui Dumnezeu, ne sculăm cînd nimeni nu s-așteaptă și toți cred că dormim. Umblăm noaptea, ne hodinim ziua și intrăm la Suceava fără să ne vadă nimene.

— Se poate asta ?

— Eu cred că se va putea, cînd ornicul va bate ceasul al patrulea.

— Bine ; eu sînt sub mîna dumnitale, postelnice, și fac cum poruncești.

— Și nu dorești să cunoști nimic ? Nu dorești să-ți dau nici o lămurire ?

— Ba da.

— Atuncea întreabă-mă și eu am să-ți spun toate ca unui tovarăș bun. N-am să-ți cer taină ; n-am să te leg cu jurămint. Tainele se sparg, jurămintele se rup. Cu omul vrednic eu nu mă tocmesc ; mă duc cu el și la ciștig și la pagubă. Ce vrei să știi ?

— Vreau să știu de cine te temi pentru Doamnele domniei tale.

— Care Doamne ale domniei mele ?

— Așa. Doamnele domniei tale. Vrei să le scoți din Suceava și să le duci mai la vale cătră Vaslui.

— Așa este, șopti postelnicul ; din porunca lui Vodă.

— Dacă-i porunca lui Vodă, întoarse cuvînt, tot șoptit, Jder, atuncea de cine avem a ne teme ? De ce trebuie să dormim ziua și să intrăm în Cetate la Suceava noaptea, cînd va bate al patrulea ceas ? Are a se sfii măriia sa de cineva ?

— Măriia sa n-are a se sfii de nimeni și de nimic, prietene Ionuț. Măriia sa nu știe nimic. Primind pe cit se vede o vestire de la Doamnele mele, a dat poruncă să li se împlinescă dorința. Asta s-a întimplat acuma patru săptămîni ; și dorința nu li s-a împlinit : prea cuvioșia sa arhimandritul m-a sfătuit să mai aștept pînă ce-mi dă sfinția sa de știre. Acuma măriia sa a arătat nerăbdare și nu mai putem întirzia. După ce am avut sfat cu prea cuvioșia sa părin-

tele Amfilohie, prea cuvioșia sa mi-a arătat că mutarea trebuie să se facă numaidecît, ca să nu se minie stăpînul cel mare ; dar mi-a dovedit că este ș-o pricină de primejdie.

— Să fie vreun podgheaz leșesc care pîndește asta ? N-aș crede ; hotarele mării sale sînt bine păzite.

— Intr-adevăr, nu-i de crezut și nici nu este asta.

— Atuncea să fie un dușman dinlăuntru ?

— Nu-i dușman. Dimpotrivă.

Jder tăcu, uimit. Apoi se aplecă asupra postelnicului.

— De asta n-are voie Săndrel-Vodă să se ducă la Suceava ? și de asta Vodă i-a hotărit să-și așeze curte la Bacău ?

— Poate să fie și din pricina asta.

— E o nebunie a lui Săndrel-Vodă ?

— N-aș crede. Trebuie să-ți mai spun că porunca lui Vodă te-a hotărit de la început pe domnia ta ca să ridici și să duci la Cetatea Nouă pe Doamnele mele. Nici porunca asta a mării sale n-o putem înlătura. Deci trebuie să duci pe Doamne. Dacă le-ar duce altcineva, cred că n-ar fi primejdie ; poate ar fi dacă Săndrel-Vodă și-a pierdut mîntea și sufletul. Însă dacă le duci domnia ta, e primejdie. Se pare că sînt oameni năimiți, gata să te lovească.

— Are ceva cu mine ? vrea să-mi ia viața ?

— Nu ; mai degrabă — socotim noi — vrea să te umilească și să te rușineze.

Jder își încruntă sprînceana și-și opri calul.

Postelnicul îi apucă mîna.

— Nu te tulbura, comise, și ascultă pe un prieten al dumnitale mai vîrstnic. Nu-i așa că v-ați prins frați de cruce ? V-ați prins frați de cruce : asta a

fost greșala. V-ați spus toate tainele. Mai cu seamă și le-a spus Vodă Alexandru pe ale sale. Ați umblat drumuri de dragoste, ați sărit gardul în grădini unde numai dumneata ai avut norocul să culegi flori...

— Se știe asta ? șopti cu înfiorare Ionuț.

— Se știu toate ; au fost oameni care le-au înțeles și le-au mărturisit lui Săndrel-Vodă, nădăjduind de la măriia sa un ciștig. Pe lângă asta, ați ieșit amîndoi la oaste odată și e greu să se socotească măriia sa mai puțin viteaz decît dumneata. Totuși dumneata ai avut noroace și izbinzi și-n războiul tătarilor, și-n războiul Radului-Vodă, cît s-a zvonit pretutindeni ; numele lui Ionuț Jder biziie ca un bondar în toată Moldova. Acest bondar trebuie dat la o parte, căci supără. Cearcă să-l deie la o parte cu vorbe și nu izbutește, căci măriia sa Ștefan-Vodă își cunoaște și-și prețuiește oamenii. Vremea trece și zavistia se adîncește în sufletul omului ca o drojdie inveninată. Atuncea va fi venit cineva să-l sfătuiască cum ar fi mai bine să înlătore trufia și laudele dumnitale. Nu te supăra. Vorbele astea nu le spun eu, vorbele astea le spune măriia sa. Acuma știu că ai vrea să înțelegi de ce a ales acest copil tocmai asemenea împrejurare și se ține de ea cum se ține musca de-un cal sîngerat. A ales-o pentru că mintea mării sale Săndrel nu-i coaptă, și poștește măriia sa să facă ș-o vilvă urită în țară, să împroaște această vilvă și asupra părintelui său care nu-i face un gust atuncea cînd binevoiește să-l aibă ; și să se vadă că pofala lui Ștefan-Vodă nu-i fără cusur. Astfel se otrăvește singur acest prunc domnesc și din asta a ieșit că avem nevoie de Strîmbă-Lemne și Sfarmă-Piatră. Mai vrei să cunoști ceva ?

— Imi ajunge... oftă Jder cu năduh.

— Nu putem ocoli greutatea, urmă postelnicul. Am stat eu și arhimandritul ș-am cugetat ș-am vorbit. Stăpînului nu-i putem mărturisi nici într-un chip ; mai bine să pierim noi decît să-i dregem asemenea pahar. Atunci trebuie să prindem pe făptaș în mreaja pe care ne-o întinde și să-l ținem așa, ca să nu mai făptuiască. Și nici Vodă să nu știe nimic. Ha-ha ! Te-ai întristat.

— M-am întristat, cinstite postelnice.

— Nu te întrista, căci din prietenii mari ies dușmăniile cele tari.

La aceste cuvinte înțelepte, Jder își înălță fruntea cătră bolta albastră unde sălășluiește stăpînul din veac a toată zidirea. Felurite gînduri îl frămîntau. S-au zbătut în el cu ascuțime îndoieli despre faptele lui de altădată, cînd n-a fost cu credință și dreptate fratelui său de cruce Săndrel-Vodă ; însă își scutură acele îndoieli, unde era amestecată umbra subțirică a Nastei cu vicleniile dragostei, și le acopere cu faptele ce săvirșise, cînd și-a pus acest cap pentru slujba Domnului și prietinului său. O desmierdare trece, cum trec acești nouri care învăluiesc cerul dinspre munți ; însă credința lui a fost statornică și dreaptă, putînd să-i aducă pieirea, ș-atunci n-ar mai fi ajuns această zi, ș-acest ceas, ș-această clipă, cînd stă și cugetă cum să-și apere ființa de o mare primejdie.

Nourii care se ridicau dinspre munți nu treceau ușor și repede, cum socotise el dintru început, de cînd îi băgase de samă. Incununau cu cețe despletite anumite piscuri pe care el le cunoștea din copilărie, iar asta însemna că-i cu puțință să vie împotriva călătorilor o ploaie grabnică. Slujitorii, care se oprișeră în urmă la douăzeci de pași, descălecaseră, și

Jder înțelegea că Gheorghe Botezatu îndeamnă pe Gore Doda să tragă din desagă dulama pentru stăpînul lui. El se grăbea s-o și tragă pentru al său.

Se simțea cum sporește vîntul din acea parte unde se pregătea șuvoi de ploaie. Tîrgu Neamțu se afla aproape, la o bătaie de săgeată pe drum drept, și puteau găsi adăpost cu ușurință. Însă drumul lor era la Cetate. Nici Cetatea nu era departe; se zărea deslușit cu turnurile și meterezurile ei în brădet, sub vulturii care hojma o străjuiau. Jder știa drumul cu ochii închiși: ocolesc pe după tîrg, înspre Oglinzi, și-apoi prind a sui o potecă trăgănată și niște cîrjoaie care-i duc pînă sus.

Intrebarea era, deocamdată, ce caută el acolo și de ce-l privește pe furiș, în asemenea chip, acest boier străin? Plăcut e la vorbă și toate pare a le spune bine, dar acuma acei ochi mari și bulbucăți i se par înșelători. Poate nu-s înșelători; dar e mai cuminte să-și tragă măsurile. Poate-l duce sus, ca să-l lepede în Cetate. De ce să-l ducă sus și să-l lepede în Cetate și-n vreo tainiță, cînd el Ionuț Jder e credinciosul cel mai credincios al Domniei? Poate fi și asta numai dacă postelnicul va fi avînd vreo tainică legătură chiar cu Alexandrel-Vodă. Vorba a fost dată oamenilor ca să înțeleagă unul ce spune altul; a ajuns însă a fi și prefăcută și înșelătoare. Dar dacă acest boier ar fi fost să aibă vreo taină legată cu pruncul domnesc, n-avea nevoie să-i înșire toate cite i-a înșirat. Ca să-l adoarmă și să-l lege mai bine?

Dintrodată îl văzu pe postelnic rîzînd cu dinți ascuțiți și rari, și avu ca o sîială, pe care îndată și-o stăpîni stringîndu-și fălcile. Postelnicul rîdea și-l privea drept.

— Ai dreptate, comise Ionuț, să ai gînduri și indoieli; gîndește-te bine, ca să te scuturi de nedumeriri.

— Mă lăs în sama lui Dumnezeu, răspunse Jder întunecat.

— Eu zic să te lași în seama lui Dumnezeu după ce îți rînduiești pază, căci de-aceea a pus Dumnezeu minte în ființa noastră.

— Potrivit cuvînt.

— Ce facem? suim la Cetate?

— Suim la Cetate; însă pe urmă nu mai putem ieși; la un ceas după asfințitul soarelui se închid porțile; iar noi era vorba că ieșim și ne ducem mai departe.

— Ieșim și ne ducem, comise; cărțile mele sînt chei care descuie toate porțile. Deocamdată văd că stăm pe loc. Dacă ar fi să fiu viclean cătră măria sa Ștefan-Vodă, ar însemna că sînt viclean cu Doamnele mele. Dacă n-aș fi credincios pînă la moarte Doamnelor mele, nu m-aș afla în acest ceas în Țara Moldovei. Doamnele mele fiind sub mîna și sub prietenia lui Vodă, eu nu pot cunoaște drept stăpîn decît pe măria sa Ștefan. Ce spun eu acuma se chiamă rînduială loghicească. Gînditu-te-ai la asta de cînd te tot uiți la acei nouri?

— M-am gîndit.

— Bine ai făcut. Și să te mai gîndești la alta. După cit venin a clocit zavistnicul dumnilale, dacă brațul meu ar fi în slujba sa, atunci cel mai lesne ar fi fost să pun în lucrare acest junghi subțire și ager, pe care-l port sub cingătoare. Lovindu-te din dreapta, n-aveai cînd să te aperi, fiindcă ești stingaci. Această armă au iscodit-o italienii tocmai pen-

tru asemenea slujbă, cînd domnii lor poftesc să-și impuțineze prietenii.

Cu aceste vorbe, postelnicul trase scurt stiletul și-l înfățișă zîbind lui Ionuț :

— Ți-l dăruiesc domniei tale. Poate-ți va fi vreodată de folos.

Ionuț primi arma și, zîbind, o cîntări în palmă. Apoi și-o trecu în chimir.

— Mulțămesc, cinstite postelnice. Cit am grăit eu, cit ai grăit domnia ta, cit s-au îmbulzit nourii, eu am stat și m-am gîndit. Cite îndoieli voi fi avut, toate am să le dau pe apa Ozanei. Nu mi-a mai rămas decit teama de primejdia care mă amenință și vreau să mă apăr de toate.

— Se vede că la domnia ta teama, cum îi spui, și hotărîrea merg deopotrivă. Intre ele, se alege îndrăzneala.

— Văd eu că mă cîntărești bine și mă prețaluiești. Așa încit iată ce m-am gîndit eu, cinstite postelnice. Cu poruncile pe care le ai la mină și cu slujitorii aceștia doi, domnia ta binevoiește a sui cit de degrabă la Cetate, cerînd acolo pîrcălăbiei pe feciorii lui Nechifor Căliman cu numele Onofrei și Samoilă. Eu, în vremea asta, mă reped la un frate al meu mai mare, părintele Nicodim, monah la sfînta mănăstire Neamțu. Mă sfătuiesc cu el și nădăjduiesc și-n el sprijin. Cel mult în trei ceasuri sînt înapoi și domnia ta m-aștepti cu slujitorii într-un loc pe apa Ozanei care se chiamă Bradu Mare. Acolo te găsesc și acolo ne-a fi masul. Dormim un somn bun cit or paște caii în prund și s-or hrăni, și cătră miezul nopții, cînd răsare luna, ne mișcăm spre Suceava.

— Așa să fie, răspunse postelnicul Ștefan ; dar domnia ta ia-ți slujitorul ; poate să-ți facă trebuință.

— Îl lăs zălog... zîmbi Jder.

— Ca să mă privegheze ?

— Atuncea-l iau. Se dovedește că cerbii cei vechi sînt mai tari decit sulițarii. Gheorghe Botezatu ți-a arăta numai calea, și pe urmă vine după mine.

S-au veselit privindu-se cu voie bună, apoi au stat un timp ca să vadă cum se înalță o măreție de nourii asupra soarelui.

Pînă la asfințit mai erau patru ceasuri. Jder încălecă și porni spre sfînta mănăstire. Postelnicul Ștefan mai așteptă un timp urmărindu-l din ochi cum se duce, apoi, zîbind încă de plăcerea pe care o simțea pentru acel june, făcu semn Tatarului s-o ia înainte și se îndrumă spre Cetate.

CAPITOLUL IV

CALĂTORII DE NOAPTE

La Cetate, pîrcalabul Arbore era lipsă. Ieșise de la amiază coborînd la Vinători, ca să facă sfat cu stărostele Nechifor pentru o lucrare de parcanе deasupra ripii de cătră Ozana, unde se arătaseră risipituri într-un corn de zid. Era nevoie de oameni, de cai și de căruțe, ca pentru o asemenea lucrare domnească, la care gospodarii din Vinători, ca oameni ai Domniei și ai Cetății, erau îndatorați.

A ieșit la poartă ajutorul pîrcălăbiei, dumnealui șatraru Neculai Meretuță de la Pipirig, om mititel și rotunjor, cărunt și cuviincios. A poruncit să se lese puntea pe lanțuri, a trecut la oaspete, i-a cunoscut îndreptările și l-a poftit la arhondaric.

Postelnicului i-a plăcut priveliștea dintre ziduri. A văzut stăjile de nemți la toate turnurile și a cunoscut toate rînduiriile cetăților tari, ca și cum ar fi fost vorba de război într-un ceas. Însă era vreme de pace, slavă Domnului Dumnezeu, și șatraru Neculai a făcut numaidect dovadă de această stare binecuvîntată, poruncind slujitorilor de la cămările oaspeților s-aducă în pripă pită, brînză și vin.

Niște năcăjiți slujitori de cetate, care întruna stau treji și cu grijă, nu se pot lăsa leneviei mîncărilor și iscusinței cuhniilor : aveau numai dulceață gata de la oi, lanuri și vii. Această dulceață o aveau însă cu imbielșugare, și postelnicul Ștefan nu s-a lăsat poftit de două ori. După aceea și-a arătat din nou dorința și porunca.

— Șatrare Neculai, te poftesc să cunoști de iznoavă acele două lucruri pentru care am venit eu aici, să le înștiințez pircălăbiei.

— Am înțeles, cinstite postelnice. Sintem gata să primim, după porunca luminăției sale, pe măriile lor Doamnele Radului-Vodă. Avem două cămări vărute și repezim știre să ne vie două țigănci de la Dumescicu.

— Au și măriile lor slugi.

— Știu, altfel nici nu se poate. Iar pentru cei doi slujitori, Onofrei și Samoilă a lui Căliman, cată să vadă întâi dacă-s de rînd, fiind amîndoi slujitori cu schimbul, alătura de nemți, care aceștia nemți stau obștit între ziduri. Numai cînd și cînd ies, ca să se imbecete în tîrg. Atuncea fac oarecare zarvă, dar pircălăbia îi ține strîns.

— Atuncea vezi, șatrare Neculai, dacă-s aicea acei doi slujitori.

— Vrei să-i iei cu domnia ta ?

— Ii iau cu mine. Ți-am arătat porunca pentru slujitorii de care aș avea nevoie.

— Am văzut și m-am închinat, numaidect ar fi bine s-așteptăm și pe dumnealui jupin Arbore pircalab.

— Să-l așteptăm, nu zic ba ; am plăcere să-l vad ; dar pînă la asfințitul soarelui eu trebuie să fiu ieșit dintre ziduri, aflîndu-mă pe drumul Sucevii. Înțelegi domnia ta ?

— Înțeleg ; altfel nici nu se poate. De venit, vine.

— Așa. Atuncea, șatrare Neculai, eu aștept pînă ce dovedesc bucatele ce ai binevoit a-mi pune dinainte și pînă ce beau o cupă de vin în sănătatea domniei tale. Și pînă ce s-a da orz cailor.

— De cai am avut eu grijă chiar dintru început, cinstite postelnice. Iar vin poți să bei și două cupe, avînd gust să nu rămîn eu mai prejos și poftind să închin și eu, pentru oaspete.

— Cît om bea a doua cupă, să fie aicea în pridvor Samoilă și cu Onofrei, ca să-i cunosc.

— Apoi da, altfel nu se poate. Dacă-i pe grabă, s-a face și asta.

Cînd, după a doua cupă, s-a poruncit feciorilor lui Căliman să se înfățișeze la domnia sa postelnicul Ștefan, s-a văzut că pragul de sus al ușii era prea scund pentru ei și, cînd s-au închinat postelnicului, se frecau la frunte cu palmele.

Postelnicul i-a privit lung. A clătît din cap. A zis :

— Bine. Pregătiți-vă cai, straițe și arme.

— Da' de ce ? a îndrăznit a întreba Onofrei.

— Căci am venit cu poruncă să vă ridic în slujba Domniei.

— Apoi om merge, a grăit tot Onofrei cu glasul-i gros.

Samoilă a adăos subțire, parcă-și prefăcea glasul într-adins :

— Armele le-avem ; dar caii și schimburile-s devale la tătucu.

— Vă coboriți acasă la tătucu și le luați. Vă poruncesc să faceți asta într-o clipeală. Și să vă înfățișați la Bradu Mare pe Ozana, unde v-așteaptă comisu Ionuț Jder. Cînd a asfinți soarele, să fiți acolo.

Cei doi Călimani și-au întors nasurile unul cătră altul și s-au bucurat arătîndu-și dinții.

— Auzi, bădică, a mormăit Onofrei, că mergem cu comisu Ionuț.

— Am auzit, că doar nu-s surd. Place-mi și bine-mi pare. Are să se bucure și tătucu.

Cînd să se întoarcă ei și să se ducă, postelnicul a poftit să le mai puie o întrebare :

— Care-i Strîmbă-Lemne ?

— Eu, s-a fudulit Samoilă.

— Atunci Sfarmă-Piatră e Onofrei.

— Așa-i, s-a bucurat Onofrei, mirîndu-se că acel boier străin l-a gicit așa de bine. Apoi de-acu nu mai așteptăm, bădică ; să ne ducem să-l găsim pe comisu.

— Intăi să vă gătiți toate și pe urmă să vă duceți, că dumnealui nu-i la Brad decit după asfințitul soarelui. Ați înțeles ?

— Am înțeles și ne închinăm cu plecăciune, și-a subțiat glasul Samoilă Strîmbă-Lemne.

Postelnicul a privit în urma lor și a oftat, punînd mîna pe cupă.

— Vrednici slujitori, a zis domnia sa, slabi de mînt, însă tari de vîrtute.

— Altîel nici nu se poate, așa precum i-a lăsat Dumnezeu, a încuviințat șatraru Neculai Mereuță.

După ce s-au pus în rînduială toate și boierul pîrcalab nu s-a întors — așa fiind socoteala celor ce se duc numai pentru prea puțină vreme — postelnicul Ștefan a poftit să plece. Șatraru Neculai ar fi poftit să-l mai ție ; însă una din breslele boierului străin fiind ornicăria, domnia sa învățase a cunoaște ceasurile și pe vreme de nou, și pe vreme de noapte.

Trecuse o ploaie grabnică, cum sînt ploile de la munte, și se stîrnise vînt. După cum șușuia vîntul în brazi și se alina, și iar pornea și se alina, se cunoștea că inserarea va veni cu liniște.

— E al doilea ceas, a zis postelnicul. Asfințește soarele și trebuie să mă aflu la locul poruncit de tovarășul meu. Rămii cu bine, șatrare. Sănătate bună boierului pîrcalab.

Postelnicul Ștefan Meșter a coborît cit a putut mai grabnic și-apoi a luat apa Ozanei în sus de-a dreptul prin girle și scruntare, pînă ce-a văzut de departe, pe malul din dreapta riului, un brad cum nu se găsec mulți pe lumea asta. Stăpînea cu streșini dese o arie cit o stîna cu tot cu țarc. Doi cai pășteau nu departe de brad și între ei stătea scrisă pe zare, neclintită, ființa tatarului.

De și era de mai înainte încredințat că-și găsește la locul hotărit tovarășul, postelnicul Ștefan s-a bucurat și și-a îndemnat roibu cu vioiciune. Jder își trăgea pe el straiete. Se spălase în Ozana de toate îndoielile și prinsese sub malul bulboanei și doi păstrăvi. Ii pusese pe jaratic la focul din preajmă. Acel foc, nelipsit de la toate popasurile pămîntenilor din această parte de lume, arde cu vioiciune și veselie, hrănit din toate vreascurile poienilor și din toate

viiturile de pe prund și din toți copacii uscați și dări-mași, pe care nu-i știe și nu-i mai socotește nimeni. E un foc care usucă de toate umezelile, care te mîngîie în mîhnire și te ocrotește în somn.

— Am la acești păstrăvi, a strigat Ionuț, și pită mănăstirească și vinars de la bădița Nicoară.

— Fii sănătos și ferice, i-a zis voios ghebosul Radului-Vodă, privind cu plăcere acel trup ieșit ca dintr-o apă vie din unda rece a Ozanei. Nu-mi spune ce-ai făcut; știu că toate le-ai făcut bune. Am văzut pe Strimbă-Lemne și pe Sfarmă-Piatră și pot spune că știi alege. Dacă ar fi fost mai ageri, ni s-ar fi potrivit mai puțin, căci treburile noastre n-avem nevoie să le știe și să le cunoască prea mulți.

— Adevărat; însă bădița meu părintele Nicodim le cunoaște.

— Să fie și părintele Nicodim sănătos, dacă ne vine într-ajutor.

Jder a încuviințat din cap. Părintele Nicodim le era într-ajutor. Adăugind și baia, și focul și tinereta, era acum cu desăvîrșire înseninat. A poftit cu dragoste pe tovarășul său la foc. Ș-au stat așa privind cum se împuținează lumina. Tăceau și ascultau vîntul, din ce în ce mai domolit și mai ostenit.

— Eu am venit de la munteni cu un tovarăș, a început într-un timp a povesti postelnicul. Eu am venit cu un tovarăș care se afla mai de mult slujitor Doamnelor. Rînduiala sa era să tacă prea puțin. Dar după obiceiul curții Radului-Vodă, acest Gavriluță nu era obișnuit să lucreze prea mult cu mintea. Așa că, din pricina lui, de multe ori Doamnele mele s-au fost aflat în suferință. Acuma domniile lor l-au depărtat și Gavriluță postelnic Micșan a intrat sub pielea portarului Sucevii și trăiește bine, pe cît aud.

Păreră prea bună are acest Gavriluță postelnic despre obrazul și trupul său și cum vede o muiere frumoasă, se socoate numaidecît Făt-Frumos. Și-i cîntă Ilenii Cosinzenii verzi și uscate. Așa cînd a văzut în Suceava, în toamna trecută, pe Candachia cumnata domniei tale, așa de tare s-a bucurat încît s-a pregătit s-o fure și s-o ducă. Moare de dragoste, i-a spus el jupînesei Candachia, și poștește pe jupîneasă Candachia să fie miloasă. Atuncea acea jupîneasă vicleană s-a învoit, numaicît l-a rugat frumos pe postelnicul Gavriluță să-i aducă răvaș și poruncă cu pecete de la Vodă. Întăi Gavriluță a ris; pe urmă jupîneasă Candachia l-a îndemnat să nu ridă și l-a poftit să-i aducă numaidecît ce-i cere dumneaei. Așa de rușinat nu i s-a părut niciodată lui Gavriluță c-ar fi fost. Și mi-a mărturisit că atuncea cînd s-a despărțit de acea jupîneasă nemilostivă, a simțit în nări putoare de pucioasă. Bun păstrăvul dumnilale, iar după asemenea păstrăv, vinarsu-i minune.

— Pregătește și bădița Nicoară opt oameni și cu cuvioșia sa nouă... a zis încet Jder, din preajma focului unde stătea întins pe dulamă.

— Prea bine, a răspuns postelnicul Ștefan Meșter.

Au stat tăcuți după aceea în pacea inserării, întinși cînd pe-o coastă cînd pe alta în preajma focului, ca să treacă din ei în pămînt și-n fum truda zilei. Se apropiaseră de foc și slujitorii. Mai tăcute momii decît acești slujitori nu s-au aflat pe lumea asta. Tăcerea n-a fost decît prea puțin intreruptă cînd s-au înfățișat Samoilă și Onofrei, cu caii și armele, și schimburile la subsuoara stîngă. Chitiseră să le rînduiască în desagi, la foc, ceea ce au și început a face cu mare hărnicie, oprindu-se și oftînd din cînd în

eind, și trăgînd cu coada ochiului la Ionuț, comi-
sul lor.

— Cum vi-i habarul? i-a întreat Jder.

— Bun, au răspuns ei într-un glas.

Ș-au prins iar a se cioșmoli și a îndesa.

Cînd s-a făcut întuneric, s-a mai auzit un cîne
lătrînd undeva într-o margine de sat, departe. Pe
urmă s-a întins ca o zgură pe ape, și-n cer s-au
aprins două stele între două pîlcuri de nouri. Căii
au strănutat cu putere în iarbă, unii mai aproape,
alții mai încolo, pe urmă s-au alinat, rămînînd ne-
clînțiți. Tatarul s-a desprins de la foc, ducîndu-se
nesimțit spre ei.

Cînd să deie geană-n geană, furat de dulceața
sommelului, Jder a auzit glasul lui Onofrei, care-i su-
punea o mare nedumerire a lui, despre o istorisire
mai de demult a starostelui.

— N-ai mai aflat domnia ta ce să li fost aceea,
comise?

— Care?

— Intimplarea aceea pe care o povestea tătucu,
pe cînd se afla cu jupîn Manole în Țara-de-Jos, la
Catlabuga. Zice că pe-un cîmp lung cit lumea asta,
umblau mistreți negri, în ciurde, spre apă. După
acei mistreți negri s-au înșirat călăreții fără cap.
Apoi, după asta a trecut un zbor de corbi care a
înegurat cerul. A văzut ș-o bătălie între vulturi hoi-
tari și pleșuvi la malul Catlabugei.

— Mai multă spaimă e pentru cele auzite, decît
pentru cele văzute, a murmurat postelnicul, și Jder
a simțit că lunecă în somn.

A deschis ochii cînd, din răsărit senin, a prins a-i
bate în pleoape luna înjumătățită. Gheorghe Botezatu
Tatarul se afla în picioare între el și foc. O clădărie

de jar părea o altă lună mai mare în întunericul
lunii.

De sub poclada lui, postelnicul Ștefan a ridicat
fruntea, cercetînd împrejurimea.

— Gata, a zis el la semnul lui Jder; pîn' ce-a li
bine, vād că nu-i rău. Ce-ai visat?

— Am visat pe cineva care zicea că mi-i prietin
și de aceea poțtea să mă mînincede de tot.

— Eu ți-oi răspunde, comise, că sînt bune și visu-
rile, fiind numai înșelări și inchipuiri. Doresc să
aflu unde-s feciorii lui Căliman.

Răspunse Gore Doda într-o limbă trăgănată și
încîlcită:

— Aicea Căliman amîndoi; mîncat; acuma
caută cală.

Numărîndu-se călăreții și allîndu-se șase, au trecut
înapoi prin vad Ozana, la lumina lunii. Gheorghe
Botezatu a luat-o înainte pe drum bine cunoscut de
el, pe sub Cetate și pe drumul Oglinzilor. Au ieșit
între niște fînațuri fără sfîrșit și într-o liniște neclîn-
tită. Din cînd în cînd năluceau ape în depărtări. Ei
se duceau cu grabă spre șesul Moldovei și tăceau;
mai ales Samoilă și Onofrei își țineau făclele înțeleș-
tate, avînd știut că-i primejdie să slobozi cuvînt la
miezul nopții. Atuncea stau înlănțuite virtejurile și
nu-i cuminte să le tulburi. Atuncea pășesc pe iazuri
știmele, ca niște muieri subțiraticе înfășurate în
borangicuri alburii.

Au trecut Moldova la Bogdănești și s-au tot dus
în răsărit, pe cînd luna răminea în urmă tot mai
cătră asfințit. Spre ziuă au auzit cîntînd cucoșii în
sat la Nimirceni ș-au poposit sub o dumbravă. Cînd
s-a zărit de ziuă, au intrat sub poala pădurii celei
mari și și-au căutat loc de hodină. Au stat nevăzuți

toată ziua, ca și cum locul pe unde intraseră ei fusese o boltă spre alt tărîm. Apoi cum s-a învinețit și s-a înegrit amurgul, au ieșit printr-o vâlcea ferită tot cu aceeași rînduială — Botezatu înainte. La al patrulea ceas al nopții au fost în preajma Cetății Sucevii.

Înainte de a se apropia de porți, s-au oprit; Jder și postelnicul Ștefan s-au apropiat cap lingă cap, sfătuiind șoptit. După înțelegerea avută nu trebuiau să se arate la căpitanul porții decît ei doi. Cînd bate ceasul al patrulea în turn, se înfățișează, și căpitanul știe că se întoarce postelnicul Ștefan Meșter cu poruncă de la Vodă. Le dă drumul și priveghează să se ție poarta deschisă pînă ce ies cu Doamnele Radului-Vodă. Căii au fost pregătiți. Este de mai înainte poruncă să fie ținuți gata la același ceas, în fiecare sară. Au pe dinșii tărniți muntenesți și po-clăzi moi. S-or osteni Doamna Voichița și domnița Maria să incalece bărbătește, că alt chip nu-i. În paturi de atlas purtate în părăngă de robi negri, ca la Țarigrad, nu s-a pomenit să umble Doamnele în Țara Moldovei; iar cărăle pardosite cu scorțuri și caritele nu sînt bune decît pentru o ieșire scurtă de petrecere, pîn' la o pădurice, ori pînă la o mănăstire.

Așa că Doamna și Domnița au a face un drum trudnic. Întăi Doamna Radului-Vodă a stat mult la îndoială, fiind slăbită la inimă de milnirea și văduvia sa. Însă domnița Maria s-a arătat așa de doritoare și a ciocănit atîta pe maică-sa, încît Doamna s-a înduplecat. N-are ce face alta; trebuie să se deprindă cu gîndul că tinerețele sînt nebiruite ca și puhoaietele de primăvară.

— Se miră Voichița-Doamna de asta, zicea postelnicul, însă eu nu mă mir. Ca și Marușca a lui

jupîn Simion, e plină această domniță de demoni ai împotrîvirii. În loc să-l urască pe Ștefan-Vodă pentru că a prigonit pe Radu-Vodă tatăl domniei sale, și i-a ridicat comorile și i-a deșertat seraiul, domnia sa Domnița, dimpotrivă, se uită la el cu uimire și nu poate suferi să treacă vreme fără să-l vadă. Deci pofteste să fie aproape de Vaslui. S-a tinguit, s-a zbatut, a trimis carte cerînd răspuns, și s-a făcut, — după o vorbă a frîncilor: că ce vrea muierea vrea și Dumnezeu.

I se mai luminaseră lui Jder și alte nedumeriri. Pe cale, trebuie pază și fereală pentru pricini înțelese și lămurite. Dar de ce taina asta în Cetate, la vreme de noapte, cînd cîntă întăia strajă cucoșii, și strigă nemții din turnuri bătînd cu minerele suliiților în pardoselile de stejar?

Ca să nu se tulbure prea tare Doamna Maria greaca.

Postelnicul crede, însă, că orice s-ar face, muierele află tot ce se întîmplă pe lumea asta. Deci Domnița Maria cea tînără iese rizînd, iar Doamna Maria cea veche rămîne suspinînd.

Așa umblă treburile în astă lume degrab-trecătoare. Dragostea nu îmbătrînește; numai oamenii se ofilesc și trec. Mai spune postelnicul și alta: după cum vinului i-i dat să-l bea numai voinicii, asemenea și dragostele nu priesc oricui. Însă lui Ștefan-Vodă îi priesc, fiind măriă sa blăstămat așa.

Și mai adăogă postelnicul, zîmbînd cătră Jder:

— Cum aș putea să dau eu cu pietre într-ase-menea pom înflorit?

Cei doi boieri s-au apropiat de poartă cînd a sunat din turn ornicul cel nou. A bătut de patru ori. S-au

auzit îndată și chemările străjilor, iar luminile de la toate cămările cetății s-au stins.

Căpitanul Hulpe era la poartă. A cunoscut pe Ionuț și pe postelnicul Ștefan. Pentru mai bună încredințare, a mai cercetat o dată, în cămăruța lui, la lumină ascunsă de opaiț, pecetea domnească. Pe urmă, l-a pofțit pe postelnic să meargă cu el la domnia sa marele portar, care-l așteaptă.

— Este cumva pricină de întârziere, căpitane Hulpe? s-a îngrijat boierul Ștefan.

— Asta nu poate fi, jupine, a răspuns dirz căpitanul. Slujba măriei sale e fără cusur. Numai că așa-i rânduiala; și pofteste domnia sa hatmanul să-ți deie strajă pe cale. Am gătit zece călăreți, pe care i-am ales eu singur.

— Socoți dumneata că era nevoie de atita grijă?

— Nu socot eu; socoate hatmanul.

Hulpe rânjea la lumina opaițului, și pipăia încă o dată pecetea, având mutra dihaniei al cărei nume îl purta. Jder îi făcu un semn cu ochii, holbindu-se la el, dar îndată înțelese că portarul a băut un pahar de vin înaintea culcării și drept aceea își sloboade mai mult decît se cuvine limba. Se sumește mai ales, față de acest boier străin, după cum e uneori naravul moldovenilor.

Aștepta răspuns de la postelnic și se bucură de mai înainte, ca de-o bună împunsătură ce se cuvenea acelui oștean buiac, care-i întârzie.

Însă postelnicul Ștefan s-a supus numai decît, stăpînindu-și vipera limbii. Se pregătea să-l urmeze pe Hulpe. Ii trecu șoptit lui Jder porunca sa.

— Comise Ionuț, pas la măriile lor, la cămările cele nouă de sub Nebuisa.

— Măriile lor așteaptă, a rînjit iarăși Hulpe; și sînt gata și caii, la scară.

— Comise Ionuț, a adaos postelnicul, ca și cum nici n-ar fi auzit vorbele portarului; închină-te la măriile lor și spune-le că sînt și eu în clipă acolo. Ajută-le să incalce. Altcineva să nu cuteze a pune mina.

Ionuț Jder s-a dus cu inima bătînd spre turnul Nebuisei, la cămările cele nouă. De ce-i bătea inima, înțelegea. Căci își avea și el, ca măriia sa Vodă, blăstămul său. În puținii săi ani, nu i se întîmplase numai o pricină de năcaz pentru asemenea aprindere ce-i vine fără samă. Așa-i Pehlivan, copoiul său cel cu bot zbirlit, cînd adulfecă urma de căprioară: țărnește vesel și parcă-i pare bine. Dar Jder socoate că a ajuns acuma să aibă în el și stăpînirea cea de trebuință.

Văzu limpede, prin întuneric, caii. Doi căluți muntenesti, cu tărnițele pe ei. Un slujitor îi priveghea. O umbră era în capul scăriilor la cerdac.

— Unde-i domnia sa postelnicul? a întrebat acea umbră, cu glas subțire.

Era o slujitoare de la cămările Doamnelor. Pesemne că vedea prin întuneric, ca mița.

— Vine și postelnicul, a răspuns potolit Jder. Să binevoiască a pofli măriile lor, să incalce.

— Dumneata ești, comise Ionuț?

— Eu sînt, s-a bucurat Ionuț, fără să știe cine anume îl întrebă. Asta-i plata dulce a oamenilor cu faimă, adaoase el în sine, gîndindu-se la didahiile postelnicului. Am să ajung și eu filosof.

— Cum ai spus, comise Ionuț?

— Am spus să poftesti pe măriile lor să incalce.

Însă Jder cuprinsese umbra ș-o ținea. Acea umbră rîdea tăcut ; o simțea în virful degetelor. Și ca și o umbră s-a desprins ușor și s-a mistuit în cămări.

S-au auzit nu mult după aceea șoapte și două momii în hobot s-au arătat pășind repede. Și-au aplecat capetele, ca să vadă pe comis. Au coborît treptele. Jder s-a închinat și s-a tras lingă cel dintâi cal punînd un genunchi în pămînt și întinzînd brațul. Una din momiile cu hobot i-a cuprins mina, a pășit ușor pe genunchiul său și s-a aburcat pe tarniță, filfiindu-și îmbrăcămintea de șiac subțire.

Asta trebuie să fie domnița cea tînără, își făcea socoteală Ionuț, căci se grăbește.

A îngenunchiat și pentru a doua momie. Apăsarea i s-a părut mai grea. Asta trebuie să fie Doamna Voichița.

— Gata ? s-a auzit întrebarea postelnicului între urechile cailor.

Postelnicul Ștefan sosise nesimțit.

— Gata, a răspuns Jder. Putem porni.

Caii muntenești nu erau potcoviți și nu pocăneau pe aria curții. Jder i-a dus de căpestre și i-a scos prin poarta pe unde intrase. Căpitanul Hulpe nu s-a mai arătat. Căpitanul Hulpe e la muștrarea hatmanului, a cugetat Ionuț. A închis canaturile după el un slujitor de rînd. Pilcul de călăreți orînduit de hătmănie aștepta dincolo de punte. Cînd Jder a încălecat și a cunoscut lingă el pe postelnic și a văzut pe Bolezatu trecînd înainte, și pe Gore Doda ocolînd ca să rămîie în urmă, și pe Călimani în laturea căluților, s-a simțit deodată împuns pînă în creștet de trufo. Și în același timp parcă i s-ar fi ascuțit privirea și mirosul, și i s-a ușurat ființa. Asta era puterea lui pe care o întrebuițase în atitea rînduri, de multe ori

cu nebunie, fără să și-o stăpînească. Însă acuma se afla cu el un om care judeca rece, a cărui minte era ca sclipirea unui olmaz ; deci trebuia să-și privegheze fierbințelile, dovedind că a trecut peste răstimpul buiac al juniei.

— Călăreții hătmăniei au poruncă să ne petreacă pînă la Neamțu, i-a dat lămurire șoptită postelnicul Ștefan. Deci și hatmanul crede că Doamnele se vor așeza la Cetatea Neamțu. Șatrarul Mereuță e incredințat și el de asta. Hotnogul cu acești călăreți de-a-semeni. Numai o ființă va fi putut afla că porunca e să ne oprim tocmai la Roman, la Cetatea Nouă. Acea ființă e fratele de cruce al domniei tale.

— Înțeleg, răspunse Jder. Iți pot da incredințare, cinstite postelnice, că nu sînt cu luare-aminte numai în ceasul dintâi. Am eu un cățel de vinat cu numele Pehlivan, și mă gîndeam mai nainte că-s ca dînsul în unele privinți. Pehlivan nu părăsește niciodată urma, prin ploaie, vînt, zăduf. A purtat căpriorul jumătate de zi fără a slăbi și tot mai îndirjit ; cînd mi l-a adus ș-a căzut căpriorul, a căzut și el. Așa n-am să-mi aflu eu hodină pînă la Cetatea Nouă.

— Eu îmi urmez gîndul meu, comise Ionuț, grăi liniștit și cu același glas scăzut postelnicul Ștefan. Bănuiesc că truda noastră n-are să fie în noaptea asta. În zori de ziuă sîntem la Neamțu. Truda noastră are să fie după ce purcedem de la Neamțu. Cum înserează, cum află pircălabul Arbore că oaspeții săi domnești nu i-au fost decit oaspeți de-o zi. Într-un pătrar de ceas Doamnele ies de la Cetate și sînt pe cale. Nu luăm călăreți într-adaos cum am luat din Suceava, căci n-a fost nici o înștiințare și caii Cetății sînt în ceair și la pășune. Și nici nu vrem să se știe

la Neamțu, cum nu se știe la Suceava, care va să fie popasul din urmă al Doamnelor mele. Nici noi nu știm dacă acest din urmă popos fi-va ori nu la Cetatea Nouă. Așa că ne ducem cu repeziciune numai noi ciți sîntem. Cu cît ne-am ales mai puțini, cu atîta-i mai bine. Sîntem doi; slujitorii noștri sînt muți; Samoilă și Onofrei ca stincile. Asta dorește stăpînul și așa m-am înțeles cu părintele Amfilohie. Iar eu am să-l încredințez pe părintele Amfilohie, ca să încredințeze și cuviosia sa pe stăpîn, că, la un ceas după ce vom fi fost ajuns la Cetatea Nouă, și eu și domnia ta uităm cu desăvîrșire tot și nu ne mai aducem aminte de nimic.

— Totuși tot mai știe cineva, cinstite postelnice, dar și bădița meu părintele Nicodim are să uite.

Postelnicul strînse de braț pe Jder.

— Inșă cum ți-am spus, mai știe Săndrel. Cum a putut afla Alexandru-Vodă, nu pricep; dar de știut, știe; și primejdia ni se poate întîmpla numai cînd ne-om afla în puțini, pe drumul Romanului.

— De asta m-am temut și eu, cinstite postelnice Ștefan, s-a tînguit cu viclenie Jder. Șleahul Romanului e și mai aproape de curtea de la Bacău. Avem un pod umblător pe apa Moldovei, la Tupilați. Avem o strîmtoare de păduri și-un pripor pe drumul mare, dincolo de Boureni. Mai avem și alte locuri grele pe care le cunosc. Să deie Dumnezeu să se întîmple năcazul în asemenea locuri pe care le cunosc și eu și le cunoaște și bădița meu părintele Nicodim.

Șleahurile din Țara-de-Sus sînt tot mai bune cu cît te-apropii de munte. Și este o cale veche de la Baia, pe colnicele din stînga ale Moldovei, pe care Domnia a ținut-o totdeauna în bună stare și prunduită. Călătorești în destulă lărgime; vezi apa Moldovei; vezi

munții. Pornești din tirgul Băii și-n puține ceasuri ești la Roman.

După două ceasuri de umblet repede, la acest șleah au ajuns călătorii. Toată vremea Doamnele au stat mute, sub hobot, în tărnițele lor. Erau ușurele; căluții muntenești nici nu erau asudați cînd au poposit în culme. Acolo sufla o adiere mai aspră.

Noaptea era încă fără lună, cu cerul spuzit de stele. Calea robilor parcă era învăluită de aburi luminoși. În acea lucire a înălțimilor se prevedeau toate nedeslușit. Ca unul ce știa locurile, Jder a cunoscut tirgul cel mare domnesc, Baia, în urmă la dreapta.

Făcînd acolo popas de un patrar de ceas, Jder și postelnicul s-au apropiat de Doamne și le-au poțit să descalece, ajutîndu-le. Domniile lor s-au supus fără murmur și au coborît în marginea drumului. Cum s-au așezat, s-a simțit miroaznă de sulcină strivită. Postelnicul Ștefan a căutat la desagii căluților muntenești, unde știa el, un ulcioraș de băutură dulce și două bucățele de azimă. Ulciorașul l-a adus în dreapta; azima, pe-un ștergar întins pe palma stîngă. Domnița a respins de cătră ea și băutura și mîncarea. Doamna a ciugulit puțină azimă.

— Domnița dorește să plecăm, a șoptit Jder tovarășului său.

În acea clipă s-a văzut umbră de călăreț pe șleah. Era Botezatu Tatarul. Jder a grăbit cătră el. Indată după ce Tatarul și-a șoptit cuvintele, comisul Ionuț s-a întors căutîndu-l pe postelnic și trăgîndu-l la o parte. După ce i-a lămurit cu grabă Jder cele ce se întîmplă, postelnicul s-a dus domol cătră hotnogul de călăreți hătmanești, deslegîndu-l de îndatorire și

poftindu-l să ducă multă sănătate și mulțămiri domniei sale hatmanului.

Călăreții s-au desfăcut de popas și li s-a auzit troyotul depărtându-se.

Doamnele au fost ajutate să încalcece. Au purces încet. La o răspintene de drum de cătră Rîșca, postelnicul Ștefan și Jder au dat peste tatar, descălecat. Descălecat deasemenea se afla lingă el un muntean sprinten, cu sumăieș scurt și cu căciulă.

— Am poruncă de la părintele Nicodim, a zis el, să-ți spun domniei tale, comise Ionuț, că drumul Neamțului e închis. Aștept aici de asară.

— Am înțeles, răspunse Jder.

— Mai am poruncă, a urmat munteanul, să umblu înaintea domniilor voastre pină la Cristești. De acolo mă duc la ale mele.

— Fă așa, i-a poruncit Ionuț, și treci înainte.

Munteanul s-a zvirlit în șa și a pornit înainte pe cărarea din finaț.

Cum a pornit el, s-a rumenit zarea cătră dealurile cele mari din stînga. Răsărea șfertul de lună.

Jder și-a împins calul în stînga postelnicului.

— Cu umilință mă închin domniei tale, postelnice, a zis el cu glas ușor, și te poftesc să faci după porunca lui bădița Nicoară. Lăsăm drumul Neamțului și răzbim de-a dreptul la Roman, prin valea Moldovei. Rînduiala asta n-a știut-o nimeni, și n-am știut-o nici eu pină acuma; socot că-i sănătoasă.

— Mă aflu mirat, comise, a răspuns postelnicul Ștefan, că nu mi-a venit mie gîndul acesta.

— Mă mir și eu. Dar nici lui bădița Nicodim nu i-a venit. Fărădecit el mi-a trimes cuvînt după cum ne-am fost înțeles, cum că vinătorii de care ne temem se află în acea parte, în preajma Cetății. Așa că fiind

slobod drumul acestalalt, bădița Nicodim știe ce-am să fac. De aceea ne și așteaptă la vadul Timișului, lingă Cristești.

— Ne așteaptă cuvioșia sa ?

— Ne așteaptă, ca să-i sărut mina și să ne știe trecuți cu pace.

Călăreții și Doamnele și-au grăbit umbletul, coborînd șleahul. Au auzit cucoșii la Drăgănești și niște cini supărați la Drăgușeni. Aceeași pace neclintită și tainică, pacea nopților din dricul verii, stăpînea locurile. Steaua Ciobanului părea a-și crește vîlvoarea în răsărit, întrecînd lucirea palidă a lunii.

Cînd au fost aproape de Cristești, într-o vâlcea, lingă o fîntînă cu cumpănă și într-un corn de dumbravă de stejar, Jder a tresărit cu agerime, primind în auz răcnetul slăbit al munteanului care călărea înainte pe cărarea finațurilor.

— Opriți, a poruncit el.

A pălit cu palma în fruntea lui Samoilă și-n fruntea lui Onofrei.

— Pregătiți-vă baltagurile și stați de strajă aicea lingă căluți; aveți de apărat o povară scumpă.

Călimanii s-au frecat la ochi.

— Ați înțeles ?

— Am înțeles, comise, a răspuns Samoilă Căliman căscînd.

Și-au scos de la șa baltagurile. Erau mai mult topoare decit baltaguri.

Postelnicul își trăsese sabia incovoiată de modă levantină. Cu o armă asemănătoare, se alăturase de stăpînul său și Gore Doda. Acele săbii care luceau albastru și alb, Jder le socoti armele cele mai primejdioase din cite arme pot fi pe lumea asta. Re-tează un cap și despică un trup dintr-o pălitură.

— Eu am rămas cu sabia mea din pruncie, se tîngui el cătră postelnic. E prea ușurică, însă Botezatu știe să mi-o ascută bine. Cu ea mai ales m-am învățat a împunge.

Tatarul avea și el pală. Dar, după obiceiul lui, își ținea pregătit în palma stîngă cuțitul cel greu, cu plăsele ușoare pe care știa să-l arunce cu anumit meșteșug.

Abia își rînduiseră apărarea, și lovitura vînătorilor de oameni s-a și deslănțuit. Au venit asupra lor iurăș, măturînd drumul.

Cîți erau? Noaptea se subțiasse și Jder își stăpînea înfiorarea așa încît să poată număra dușmanul și să-și poată da samă cu cine are de-a face. Nu i se părea că puterea pe care o are cu sine ar fi neîndesulătoare. Însă înțelese că pe Călimani trebuie să-i puie numaidecît în bătaie.

Ce le-a spus, cum le-a spus, cum i-a urnit, cum i-a dus cu el, — postelnicul nu și-a dat samă, ca și cum toate ar fi fost ca într-o scaparare. Călimanii s-au prăvălit jos de pe cai și a pălit fiecare de două ori în năvala care le venea împotriva. Au căzut trei din vînătorii de oameni. Cinci au descălecat cu repegiune, lăsînd caii slobozi să fugă spre dumbravă; cu săbii lungi s-au pus în apărare și s-au mișcat înainte. Erau oameni vrednici. Le poruncea un bărbat înalt și spătos, cu glas răgușit, care nu mai părea tînăr. Ionuț a luat în brațe pe rînd Doamnele, coborîndu-le în pripă între el și postelnic. Caii muntenesți nu s-au speriat. S-au tras mai la o parte ca să pască.

Lovirea se săvîrșise fără chiote și fără strigăte de amenințare. Numai poruncile răstite și răgușite ale oșteanului celui bătrîn zbucliseră și nu mai conțineau. Jder încerca să-și aducă aminte unde mai au-

zise acel glas. Cu luare-aminte trecu înainte, dînd două împunsături aceloră dintre neprietini care îndrăzniseră să se imbulzească prea înainte.

La un strigăt mai aspru și mai uscat al celui staroste de lotri, deodată se îndreptă din șale Gore Doda. A răspuns numai o vorbă, ca și cum l-ar fi pălit numai pe el strigătul. Și s-a destins c-o săritură de pardos, dînd o lovitură iute și piezișă cu sabia în-covoiată. Acea sabie a lucit o clipă ca o lună nouă. Starostele lotrilor a strigat, mîncîndu-și cuvintele și limba laolaltă. Jder a fost numaidecît din cealaltă parte asupra lui, încălecîndu-l în cădere. Postelnicul a lovit și el o dată cu tărie. Au mai rămas doi fugari, care s-au tupilat sub dumbravă și întuneric, căutînd caii. Din jos, dinspre Cristești, se îndemneau strigăte. Munteanul lovit, sau care chiuise numai vestirea, aducea ajutoarele.

Oșteanul cel bătrîn, căzut sub Jder și Gore Doda, gifiia și stupea sînge. Mai spunea două-trei vorbe și iar gifiia și stupea.

— Acesta-i Atanasie Alvanitul, se mira de el, privindu-l de-aproape și cercetîndu-l, Jder.

Atanasie, oșteanul cel vechi care purtase în brațe pe Săndrel-Vodă, se zbătu încă o dată sub brațele de criță ale lui Ionuț Păr-Negru.

— Spune, Atanasie, ce cauți tu aici și în ce slujbă ești?

— N-am a spune nimica, gifiia Alvanitul. Dați-mi drumul, lăsați-mă să mă duc; n-am nimic cu domniile voastre.

— Atanasie, ești în puterea noastră; avem să te ducem în mîna mării sale, căruia trebuie să-i răspunzi.

— Nu mă duceți, nu mă duceți măriei sale, se rugă Alvanitul, slăbind și lăsându-se pe-o coastă.

Jder îl slobozi din strinsoare. Alvanitul se încordă, încercînd a sări din locul lui. Gore Doda îl păli în frunte cu straja săbiei.

— Nu-l omori, Doda, porunci postelnicul. Știu ce vrei să-i ceri, comise Ionuț, se întoarse el spre tovarășul său. Întreabă-l și poruncește-i să-ți spuie cine l-a trimis în asemenea slujbă, la asemenea faptă.

Oșteanul cel bătrîn tăcea, astupîndu-și buzele cu mîna dreaptă și privind holbat la cei doi boieri. În acest răstimp soseau ajutoarele de la răscrucea drumurilor Timișului și Jder văzu cu bucurie pe bădița său părintele Nicodim, plecîndu-și barba asupra rînitului.

— Părinte Nicodime, strigă el deodată, mărturisește-l și dă-i deslegare să moară împăcat.

Atanasie Alvanitul deschisese ochii și părea a se liniști.

— Mărturisesc, grăi el cu glasul răgușit, fac mărturisire, ca să mă ierte acest popă. Dar făgăduiți-mi, domnilor și boierilor, și legați-vă pe sufletele domnilor voastre și pe trupul lui Hristos Dumnezeu, că nu mă lăsați mort în drum, nici nu mă duceți mort la județul Domniei. Jurați-mi asta și mărturisesc.

— Să mărturisești cine te-a trimis la această faptă, îl îndemnă Jder.

— Mărturisesc cine m-a trimis la această faptă, ca să pălesc straja asta și să duc la mănăstire la Pingărați pe Doamnele Radului-Vodă și să le dau în sama stăreției, fără a le aduce vreo sminteală. Pe cei care vor fi cu domniile lor Doamnele, să-i stric fără să le iau viața; asta a fost porunca. Și soții ce-am năimit n-au fost decît niște mișei din

pustie, care n-au știut ce anume au de făcut. Numai eu știu.

— Cine ți-a poruncit?

— Jurați domniile voastre să faceți cum am spus, și mărturisesc înaintea morții. N-am pe nimeni pe lume; am fost singur și sint singur ș-am slujit măriei sale cu credință. Nu poftesc altceva decît să nu mă duceți la măria sa; iar dacă pier, să mă astrucați, uitînd locul unde am pierit și unde-oi fi îngropat. Cum jurați, cum mărturisesc și aveți să înțelegeți domniile voastre de ce vă fac această rugămintă. Căci am un suflet. Și nu vreau să rămîie rușinată pomenirea mea.

— Ascultă, Atanasie, vorbi Jder cu blindetă. Jur în fața lui Dumnezeu și a Maicii Preciste să fac cum poruncești. Dacă n-oi face cum poruncești și cum jur, sufletul meu să fie la un loc cu al lui Iuda. Acuma spune numele acela pe care noi îl cunoaștem.

— Il spun numai popei.

— Spune-l.

— Și pe urmă mă astrucați?

— Te astrucăm și-ți facem și pomenirea de patruzeci de zile, Atanasie.

— Iau pomenirea acestui oștean singur și orfan în sama mea, a rostit părintele Nicodim, punînd mîna pe fruntea zdrobitului.

Apoi își plecă urechea și primi mărturisirea. Cu glasul răgușit, Alvanitul a rostit numele stăpînului ce-l trimisese.

— Acuma faceți ce-ați jurat? întrebă gîfîit oșteanul.

— Facem.

— Și să nu se știe de cătră măria sa nici ce-am făptuit, nici unde dorm pînă la învierea din veac.

Atuncea Împăratul cel mare va binevoi să mă ierte de toate.

— Așa să fie, incuviință monahul.

Atanasie Alvanitul așteptă un scurt răstimp, ca să se aline și să-i vie puterile. Atuncea se răsuci pe-o coastă și-și puse în dreptul inimii jungherul pe care-l ținea strâns în mina stîngă. După ce se străpunse, avu o învăluire mare a trupului; viața și singele curseră în țărina din marginea drumului.

La patru pași, Doamnele plîngeau și se închinau ingenunchiate, cerînd îndurare Domnului Dumnezeu pentru acel suflet păcătos.

CAPITOLUL V

IN TABĂRA ȘI PARACLISUL MARIEI SALE DE LA VASLUI

Măria sa Ștefan-Voievod luase obicei de cîțiva ani să cheme la vedere oștile sale la tabăra întocmită în preajma tîrgului Vaslui, între Țara-de-Sus și Țara-de-Jos. Măria sa avea așezare statornică pentru sine în tîrg, în case domnești. O parte din lefegiii săi îi stăteau aproape, chiar pe dealul tîrgului, deasupra văii unde curgea apa Birladului. În culmea aceluși deal se afla și palatul mării sale. Lefegiii erau așezați în bărci și săivane cu cea mai strașnică rînduială.

Dincolo de șesul cel mare al Birladului și al Racovei, se clădiseră alte taberi, pe dealul Cetățuiei.

Acolo, în pisc, în cetățuia de pămînt și parcanе de lemn, se aflau rînduite puștile, cu nemții. Boii care purtau acele arme grele de bronz, pe căruțe joase cu

roate scunde, pășteau în imășurile apelor, cu bouarii și haidăii lor. Jugurile, proțapele și tînjelile erau înșirate la odăile Cetățuiei. Cînd primea căpitanul de nemți poruncă de mișcare, apoi un pristav anume rînduît dădea glas din surlă, din virful dealului, și bouarii prindeau a mina boii porumbi spre drumul care se chema al puștilor.

Intr-o lature a dealului Cetățuiei, spre asfințit, la Valea Grajdurilor și în Poiana Cailor, făcea popas cu rîndul călărimea domnească din Țara-de-Sus. În spre Chițoc, se perindau călărimea din Țara-de-Jos. Pe pirăul Vasluiului, în sus, își căutau loc slujitorii boierești.

Unde-și vor fi găsimd loc, în preajma lui Vodă, acei boieri care veneau cu slujitorii lor la vederea mării sale, era greu de înțeles chiar în acea vreme. Numai cel care vede cu ochii lui poate pricepe cită lume se poate strînge la un loc într-un tîrg ca Vasluiul. Cite case durate poate avea tîrgul Vasluiului? Tîrgul Vasluiului poate avea trei sute de case. Din aceste trei sute de case, multe sînt dugheni, pe ulița care se chiamă a neguțătorilor. Din vechi zile, de cînd nu mai ține nimene minte, aceste dugheni s-au fost întemeiat cu neguțători de strînsură, fiind aice loc de popas pentru oierii care trec de la munte la șesuri și pentru muntenii care vin să caute pine, precum și iarmaroc pentru gospodarii din tot ținutul. Aici își aduc prisăcarii mierea și ceara; și răzășii caii și vitele cornute; și păcurarii brînză și seul și lînile oilor. Și plăieșii dranița; și olarii oalele; și lingurarii lingurile și scafele. Aicea vin coropcari de la Cetatea Albă cu mărunțișuri scumpe, mărgeanuri, hurmuzuri și cercei. Aicea-și fac loc neguțătorii de marfă pe picioare, care cumpără boi moldovenesti

să-i ducă cine știe unde în Țara Nemțască, dincolo de Țara Leheii și Litvă, la mama dracului. Aici vin neguțători de la Levant cu arme de preț și surguciuri. Și brașoveni cu stofe, cușme și arme de rînd.

Dar negustorii de mied, vin și vinars și bere, unde credeți domniile voastre că-și caută așezare pe două-trei săptămîni în vremea aceluia iarmaroc mare de la Sinziene? Și cu toate acestea mai încap și boierii măriei sale, și răzășii chiaburi, și mulți alții, care sînt în trecere avînd de-a face cu logofeția domnească, și șoltuji și pîrgari care vin la poruncile lui Vodă, și pricinași care se strîng la județele Divanului măriei sale.

Ca să ajungeți la tîrgul Vasluiului, trebuie să cunoașteți domniile voastre ținutul Vasluiului și drumurile acestui ținut.

Nu este pe lumea asta ținut mai frumos, credem noi, vasluienii. Dealuri cît lumea asta: parcă te sui în cer; și văi, parc-ar fi să te cobori la iad. Dealuri cu păduri și văi cu ape line. Pe așezături potrivite, sate. Pe costișe, ogoare. În șesuri, imașuri bogate. Intră răzășii în marginea codrului și fac poieni pentru prisăci. Cît poate omul zvîrli cu barda de jur-împrejurul său, din locul ce și-a ales, atîta curățură face. Din scorburile copacilor întocmește știubeie. Din trunchiuri, temnic, bordei și șopron. Ș-apoi se vede la tîrg ce fel de miere au vasluienii, ce fel de ceară și ce fel de mied. Nu s-a aflat de așa ceva nici la tătari, nici la turci, nici la unguri; nicăieri pe lume nu s-a aflat așa ceva. Să guste Maica Domnului acea miere în grădinile raiului. Și să beie acel mied sfîntu Pahomie. Și sfîntu Petrea să aprindă făclii împrejurul Scaunului Impărăției, unde stă Dom-

nul Dumnezeu cel din veac, avînd la dreapta sa pe fiul său cel prea iubit Isus Hristos.

Care drum? care șleah? Nu se află aicea nici un fel de drum și șleah cum are măria sa în Țara-de-Sus. Sînt cărări și sînt poteci. Cînd se moaie prea tare poteca de ploi, faci mai pe la deal. Cînd se învîrtoșă și amenință să bată copitele cailor noștri, o luăm mai prin mlaștină. Unde a fost baltă astă-primavară, acuma-i numai bine pentru copitele cailor noștri. Pe urmă să vă spun ceva. Caili noștri îs cai robaci. Te scot de la orice nevoie. Greu de umblat cu piciorul pe dealuri, văi și rătăceni. Dar calul, saracul, te scoate orișunde. Iar cai avem noi de nu le mai știm numărul. Le dăm drumul în ceairuri. Și cînd ne trebuie, ne ducem și-i prindem cu arcanul. Le curățim cozile și coamele de scai, îi mai tușinăm în frunte, le mai dăm de cîteva ori cu șumuiacul pe spinare ca să le strălucească părul, punem pe ei tarnața ș-apoi ne putem înfățișa astfel și la Vodă. Dar altfel, pentru treburile noastre mărunte, de la un sat de răzăși la alt sat de răzăși, ori pînă la sfînta biserică pe celalalt deal, ori în pripor la țintirim, ori peste vale ca să ne-aducă un copil sita cea deasă de la cumătra — ce nevoie mai avem de tarnață și pocladă? Încălicăm de-a dreptul pe păr; ne ducem, ne întorcem și ne-am făcut treaba.

Grăiesc unii și alții că măria sa Ștefan-Vodă a luat obicei să-și facă taberele sale aicea la noi, pentru niște gînduri anumite ale măriei sale. Aicea, ai noștri oșteni în leafă și slujitori de țară ne mișcăm cu ușurință și-n voie, cunoscînd cotloanele, rîpile, poienile, rătăceniile, ascunzătorile, printre niște codri merei pe care nici noi nu-i cunoaștem întru totul lui tot; pe cînd o oaste străină, cum ar fi ordiile ismai-

litenilor, nu poate umbla fără primejdie prin asemenea loc. Ce-ar putea păgînii să facă și să aleagă dintr-asemena mațe încurcate? Vodă cu ale sale oști s-ar afla în asemenea ținut ca într-o cetate. Greu să vii la cetate; primejdios s-o ocolești lăsînd-o în urmă.

Dar noi vasluienii credem că nu-i adevărat că întocmai asta ar fi socotința mării sale. Alta nu poate fi — decît că-i place mării sale aicea la noi. Își pune măriia sa tabăra cînd se rumenesc căpșunile în poieni și iese urda dulce de la stîni. Stă pînă ce se coc merele domnești și iese must nou, carele sfîrșie în gură cînd îl bei după pastramă de bărbăcuț noaten.

Mai este și alta, că are măriia sa aicea îmbielșugare pentru oștile sale. Are pită, brînză și carne, cită pofteste. Pe lingă ce are ținutul nostru, se împlinește cu de toate din sus și din jos. Din sus, pentru că oierii au poruncă să nu ocolească taberele sale; și din jos pentru că bîrlădenii și grînarii de la marginea pustiei știu că marfa lor are preț mai bun aicea decît aiurea. Vistieria mării sale Ștefan-Vodă nu-i niciodată goală. Oier, plugar, pescar, podgorean — fiecare știe că-și primește dreptul său în bani buni.

Lucru vrednic de văzut este la vistieria mării sale cînd vin căpitanii să ieie lefile și cînd se înșiră după aceea curtenii, nemți, pañtiri, dorobanți, lipcani, tatarasi, hinsari și alergătorii la cetăți, de-și primesc banul domnesc. Se închină toți cu cușma în mîină la căpitan, își primesc simbria, se închină iar și se duc. În acea zi îmi place mie să văd cum beau nemții bere, și moldovenii vin, și cazacii și tatarasi mied. Cum se veselesc și cîntă care de care, pînă ce se îmbată de rămin chiori și surzi. În acea zi nici un oștean n-are voie să poarte la sine fier ascuțit.

Ci și mai mult îmi place cînd vin călăreții din plai și de sub munte, de-și incură caii dinaintea mării sale și măriia sa iese și-i privește, și-apoi îi întrebă de una, de alta, și-apoi le cercetează armele. Acești plăieși, ca și toți ceilalți răzăși moldoveni, nu primesc lefi de la vistieria mării sale, și nici nu le trebuie lefi; căci ei au scutiri și foloase, primesc moșii, și au și alte socoteli cu măriia sa, fiind oameni de baștină în această Țară a Moldovei.

După ce s-au arătat mării sale, acești răzăși își scot din desagi fedeleșele și merindea. După ce ospătează și închină în sănătatea mării sale, apoi aduc în pașiștea unde au făcut popas pe unul de-al lor cu cimpoiul; și întemeiază danț și petrecere, după cum li-i feleșagul muntenilor mai ales. Nu se duc la crișmă, căci și-au adus al lor; nu le trebuie țigan cu ceteră, căci au cimpoi. Dacăș fi neguțător, nu mi-ar plăcea. Dar fiind și eu răzăș de la Prut, de dincolo de Birlad, îmi place, căci și la noi, pe valea Ialanului, așa a fost datina din neam în neam: să ne deprindem a lua, iar de dat să nu dăm decît la mare nevoie. Se spune despre unii dintre noi că punem brinza în sticlă și dăm oțet miții, dar asta nu-i adevărat. Oricît de cărpănoși am fi, asta nu facem. Ne place viața desmierdată, dar cu cuviință. Iar la iarmaroace nu ne place să ieșim în frunte cu beție și chiote, fiindcă sîntem neamuri și ne rușinăm s-ajungă zvon de asemenea fapte la urechile mării sale.

— Cum te chiamă pe domnia ta? Văd că ești de neam și ai slujitor.

— Mă chiamă Ionuț.

— Să fii sănătos. Iaca, aicea, la moara asta a mea pe apa Birladului, stau în popas unii și alții, ducîndu-se la Domnie, ori venind de la Domnie. Îi văd, îi

aud vorbind, și m-am deprins a-i deosebi, care-i așa și care-i așa. Pom și pom; om și om. Vei fi fiind flămînd? Nu pari.

— Ba-s flămînd, moș Irimie.

— Știi cum mă chiamă? Iaca asta mi-i de mirare.

— Știu, căci n-am uitat de cînd am mai fost aicea, acuma cițiva ani, cu părintele meu.

— Așa? Atuncea-i bun. Socoteam că să fii vreun vrăjitor: dar ești prea tinăr. Care-i numele părintelui domniei tale cu care zici că ai poposit cîndva aici?

— Comisul Manole Păr-Negru.

— Ei, atuncea te știu. Dar dacă nu mi-ai fi spus, nu te-aș fi cunoscut. Erai un copil ș-acu ești barbat. Vei fi fiind acela căruia îi zice și Jder, fecior al lui jupîn Manole.

— Eu sint ș-acela, moșule.

— Hm! Apoi iaca, îmi pare bine că te văd, după cite am auzit. Văd că le pare bine ș-acestor gospodari răzăși cu care stai la taifas. Eu zic așa: că să pun deoparte un mertic din fruntea făinii. Om cerne și prin sită ș-om pune în ceaun. Aista-i malai din sămința tatarască; pot zice că n-are coajă; face mă-măliga ca aurul. Acești gospodari or priveghea să fiarbă bine și eu mă pun în ciobacă și mă duc într-un loc pe iaz unde îmi am virșele. Aduc vreo citeva plătici și vreo cițiva carași. Îi spintec, îi curăț, le dau sare și-i pun pe cărbuni. Ce zici?

— Ce să zic, moșule? zic bine. La asemenea bu-nătate, oi fi eu cel mai harnic.

— Apoi așa om face. Pîn-atuncea, ia și domnia ta o leacă de brinză ș-o bucată de pită de la acești gospodari. Și să-ți spun cum îi în ist an tabăra măriei sale. S-au sporit oștile; și s-aude că să vie și ungu-reni, și leși.

— N-aș crede.

— Ba să crezi. Căci s-au tot purtat solii, ba din colo, ba din colo. Acu două săptămîni am auzit de unul care a mai fost. Îi zice Suhodolski. S-aude că să vie și de la Veneția un popă papistaș. Acela aduce cu dînsul șapte căruțe cu șapte antale, dar nu cu vin, ci cu galbini de aur.

— Mai degrabă șapte poloboace de vorbe, moș Irimie.

— Ba să știți că ai dreptate. Tot s-aude că vin oști și bani de la crai și împărați, ca să sprijine pe Ștefan-Vodă; căci lui Ștefan-Vodă i s-a arătat în vis Maica Domnului și i-a poruncit așa: «Scoală, Ștefane-Voievoade, și apucă sabia pentru fiul meu prea iubit!» Și de-atuncea Ștefan-Vodă a apucat sabia și a bătut război cu păgîinii în Țara Muntenească. I-a răzbit și s-a întors cu mare dobîndă. Acuma-și crește puterile, își sporește oștile și s-a duce iar. Ce nevoie are să împartă cu alții ciștigurile? Bate Țarigradul și-l pradă și pe urmă nu-i mai trebuie nimica. Eu aș zice să mai iei și de la istalalt gospodar un picior de găină friplă, pînă ce-oi aduce eu pește. Dar mai în-tăi trebuie să dau la o parte făină și s-o cern. În ist-an măria sa și-a așezat curtenii drept în coama dealului. Ș-apoi cînd bat dobele și sună surlele, eu ies în prag și-i văd de-aici. Atuncea știu că a ieșit măria sa calare. Se duce la Cetățuie, ori așteaptă să vie boierii să i se închine. Fiecare boier cu pilcul său. În urmă, cînd sună iar surlele, știu că măria sa se întoarce, și stolnicii se bat cap în cap la palat, ca să-i întindă masa. Pește dulce ca în iaz la mine, nu știu dacă mîncă măria sa. Am să prind odată anume pentru masa domnească. Dar de-atîți curteni știu că n-ajunge nici pe-o măsea măriei sale. Trebuie

să mă duc eu singur și să i-l pun în mină lui Vodă. Mai ia de dincolo ș-o plăcintă, jupine Ionuț; ți-a prinde bine. Ce nu s-a întemeiat, ist-an, acolo în preajma curților măriei sale? S-au adincit beciurile, ca să încapă vinul. Au venit din ținut toți ceterașii; se iau la întrecere care de care. Ș-apoi nu știu de unde s-a pripășit ș-un bărbier talian. În fiecare dimineață se duce la măriă sa și-l ferchezuieste. Apoi în dughenile cele vechi, s-au adaos neguțători veniți din Țara Ardealului. La aceia să vezi domnia ta cuțite și săbii. Dar mai ales și mai ales a ieșit de la Domnie o poruncă să vie aici la tabăra de la Vaslui cîți fauri sînt; ș-apoi au venit cîți fauri țigani sînt pe lumea asta și au întins foile și suflă din foi; dac-ar fi noapte ai vedea vetrele și jarurile lor ca stelele, înșirate pe coborișul dealului mai la vale de nemți. Și pe fiecare nicovală bat ciocane și barosuri, de nu se mai aude nici în cer, nici în pămînt. Bat și fac vîrfuri de sulii și săgeți, șpangi și săbii, pîteni și zabale, — mă rog, cîte nu trebuiesc la o oaste ca asta? Și s-au adaos și alți neguțători veniți de la Iași, cu straie și podoabe pentru feciorii de boier, ca domnia ta; și meșteri de la Bistrița care-i lucrează ceva în taină măriei sale, — nu se știe ce.

Iaca, acuș cătră sară, este un ceas cînd intră măriă sa la rugăciune, în paraclisul curții. Atuncea bate clopotul la paraclis și stau toate în tîrg și în tabără. Talianul își pune briciul deoparte. Țigani iși acopăr vetrele cu spuză. Crișmarilor le-a săcătuțit izvorul băuturii. Oștenii nu mai umblă. Toate stau pe loc un șfert de ceas ori o jumătate de ceas, pînă ce bate clopotul iar. Atuncea toate pornesc din nou.

Chiar așa de grăbit vei fi fiind domnia ta? Parcă ziceai că ți-i foame. Atuncea, dac-a binevoi Dumne-

zeu, a fi pe altă dată. Altfel ce să zic? Frumos murg ai și-l grijește bine slujitorul domniei tale.

În vreme ce moș Irimia se învîrtea cu astfel de vorbe împrejurul lui Jder, la moara Caprei, în siliștea tîrgului Vaslui, în vreme ce apa curgea din lăptoc și roata cu cupe se învîrtea și rîșnița hîriia, întovărășind descintecel meșterului morar, — la curtea domnească din tîrg, în chilia de lingă paraclis, preacuviosul părinte Amfilohie stătea la sfat de taină cu dumnealui postelnicul Ștefan Meșter.

Din cele ce-i spunea postelnicul, părintele arhimandrit înțelegea că întîmplările se desfășuraseră cam așa cum bănuise cuvioșia sa.

— Mi-ar fi părut mai bine să nu fii nici domnia ta proroc, postelnice.

— Bucuros aș fi fost și eu să nu fiu, cuvioase părinte Amfilohie. Însă de cînd îl văd și-l cercetez pe măriă sa Alexandru-Vodă, am putut băga de samă la el cîteva lucruri ciudate. Nu s-a putut uita în ochii mei, drept, niciodată.

— Asta o are de cînd era mic.

— Se-nțelege; cu asta s-a născut, părinte Amfilohie. Cum se află în sămînța griului toate puterile de a răsări, a înflori și a rodi, așa în sămînța omenească se află puteri ori scăderi; cum zice și învățatura din veac: «ce mi-i scris în frunte mi-i pus». Asta e o taină pe care Dumnezeu n-a dezvălit-o încă oamenilor și nu putem ști de ce i-i dat lui Ștefan-Voievod să n-aibă noroc la pruncii săi, pe cînd măriă sa se bucură de toate harurile împărătești. Are pe obrazul său măriă sa Alexandru-Vodă semne: mai întăi i-s dinții rari, mărunți și galbeni; al doilea i se vede în marginea ochiului drept, sub frunte unde începe nasul, o pată albăstrie căreia moașele îi zic «muscă».

Aceste amîndouă semne arată slăbiciune a trupului. Din obrazul mării sale se vede că din orice își «face singe rău», cum zice prostimea. Fața obrazului său e veșezită de fiere. Așa că tot lăuntru i se hrănește din amarăciunea asta. N-are liniște a sufletului său cum n-are liniște apa. De mirare mi s-a părut că s-a putut împrietenii asemenea fiere cu Ionuț Jder.

— N-a fost prietinie, postelnice.

— Intr-adevăr; s-a văzut asta.

— Eu, însă, adăogi călugărul, n-am crezut, totuși, că va îndrăzni să lovească pieziș în chiar părintele său.

— Aicea s-a părut că am fost eu proroc. Dar n-am fost proroc. Este un prag, din sufrageria de aici înspre cămara Domnului. După ce se scoală de la masă, Vodă trece întâi pragul și îndată după dînsul urmează Săndrel. Am băgat de seamă că măria sa Săndrel-Vodă se împiedică de prag. Neavînd luare-aminte, n-are nici legătură în judecățile sale și nu poate cumpăni ce faptă cumplită pune la cale. I s-a năzărit asta, — s-a și grăbit să puie la cale asta.

— Da-da, îngînă părintele Amfilohie; astfel a pierit Alvanitul, care a fost ani și ani caraulă la iatacul stăpînului. I l-a cerut mării sale acuma șase luni, cînd s-a așezat la Bacău. Cu așa vorbe dulci s-a împleticit în jurul părintelui său, încît măria sa i l-a dat. Acuma Vodă are să afle că Atanasie Alvanitul nu mai este. Ce-avem să-i răspundem? N-avem să-i răspundem nimic, ori avem să-i răspundem o minciună, și ne-a ierta Dumnezeu. Și dac-ar fi numai asta! Dacă l-ar opri o spaimă ori frica de Dumnezeu! Amenințarea rămîne, pînă ce Vodă, cunoscînd și văzînd, ar putea fi cuprins de scîrbă ca de moarte.

M-am gîndit să înlătur din calea acestui prunc ispita. Săndrel n-are liniște mai ales din pricina lui Ionuț Jder, care mie mi-i cu osebite drag, postelnice Ștefan. De ce mi-i cu osebite drag, poate ai să afli și domnia ta într-o zi. Mă gîndesc să i-l scot din cale; să nu-l mai vadă o vreme; așa poate i s-a alina zavistia și ura. Așa, cum îi iese înaintea Jder, — Alexandru-Vodă parc-ar fi un taur ș-ar vedea roș. Cred c-ați făcut cele de cuviință mortului.

— I se fac toate după jurămînt; a rămas în seama monahului. Nici n-ar putea face altfel, căci altceva mai de preț decît sufletul n-avem.

— Da-da. Mă gîndesc, postelnice, că s-au strins împrejurul mării sale dregători și oșteni de credință. Pe unii i-a aflat măria sa, după darul pe care-l are de a cunoaște oamenii, orb fiind numai pentru singe din singele său. Pe alții știe să-i cunoască; pe Săndrel nu-l cunoaște. Pe unii, deci, i-a aflat măria sa; pe alții eu și i-am agonisit mării sale. Toți acești credincioși ai Domniei sînt ca niște brațe ale mării sale. Dacă stîrpești un asemenea credincios, stîrpești din puterea mării sale. Azi înlături pe unul, mîni înlături pe altul, — măria sa rămîne tot cu mai puțin, tocmai acuma cînd are nevoie să fie sprijinit de toată suflarea. Îmi poate veni rîndul și mie, să fiu și eu stîrpit.

— Părinte Amfilohie, mîhnirea cuvioșiei tale te duce prea departe cu gîndul.

— Știu, însă la carte scrie așa: «Cei răi n-au pace».

Postelnicul Ștefan a suspinat și n-a mai dat răspuns.

În tăcerea ce s-a întins în chilia arhimandritului, s-a auzit de alături, din paraclis, pasul eclesiarhului

care se ducea să aprindă candelă de la icoana unde se ruga în toate zilele Vodă. Era o icoană din dreapta altarului: Maica Domnului cu pruncul la sân, și tot în laturea stîngă a naosului un sfîntu Gheorghe străpungînd balaurul, zugrăvit anume pe un prapor pentru măria sa. Acel prapor, sub care umbla totdeauna Ștefan-Vodă în bătălie, se afla așezat în același loc sfințit, cu candelă aprinsă în preajma lui. Printr-o fereștrică ce despărțea chilia arhimandritului de paraclis, se puteau vedea și urmări mișcărilor domoale ale eclesiarhului. Amîndoi bărbații au stat nemișcați tot timpul cît s-a îndeplinit această slujbă. Slujitorul bisericesc a lăsat paraclisul luminat de steluțele candelilor și s-a dus.

— Vodă e în palat? a întreat postelnicul.

— Ba e dus la plimbare pînă la Rădieu. Vede acolo pe căpitanii de răzăși și mazili de la Lăpușna. La vremea rugăciunii se întoarce.

S-a auzit zgîriind cineva la ușa scundă a chiliei. Eclesiarhul care luminase paraclisul și-a vîrit numai o clipă capul prin deschizătură.

— Sărut dreapta, părinte. Inștiințez, după porunca ce mi-ai dat, că a venit și așteaptă comisul cel tînăr.

— Poștește-l să între, părinte Emilian.

Jder a pășit cu grabire din umbră, ca să sărute mîna arhimandritului. Postelnicul Ștefan s-a ridicat în picioare și i-a ieșit întru întîmpinare. Cînd s-a desfăcut de arhimandrit, Jder s-a simțit cuprins și sărutat. Înălțîndu-și fruntea, i-a privit pe rînd și le-a zîmbit. Arhimandritul îl măsură de la picioare pînă în creștet, clătînd din cap. Cresc copiii și se fac bărbați și mini vor fi și ei cărunți.

— Te duci, postelnice? întrebă cuvioșia sa cu glas moale.

— Mă duc și mă întorc mai tîrziu.

— Da. Mai avem de vorbit.

Ștefan Meșter înțelegea că trebuie să plece. Pe obrazul arhimandritului părea că s-a lăsat o ceață și în glas îi suna ca o coardă a întristării.

După ce au rămas singuri, părintele Amfilohie a început a se plimba pe dinaintea lui Jder prin chilie. Uneori se oprea; apoi îi dădea ocol. Insfîrșit îi puse mîna pe umăr și-l duse la un jîlț, îndemnîndu-l să steie.

— Ascultă, Ionuț, de cităva vreme am o întristare și trebuie să vorbesc cu tine.

Jder se îndreptă din șale în jîlțul în care stătea. Pentru întăia oară arhimandritul îi vorbea așa, ca unui prunc pe care l-ar fi avut totdeauna lîngă sine. Era ca o apropiere și ca o îmblînzire în acel cleric pe care Jder îl socotise totdeauna închis în sine ca o cetățuie. Acuma cătră acea cetățuie se lăsa o punte. Și dîncolo de punte zărea un zîmbet.

— Spune-mi cum a fost întîmplarea cu Doamnele Radului-Vodă, la Cristești. Să nu uiți nimica.

— Spun întocmai, părinte arhimandrit.

S-a așezat și cuvioșia sa Amfilohie în alt jîlț, în apropierea lui Jder, așa ca să-l poată priveghea și ceti dintr-o lature.

Ionuț Păr-Negru a spus tot.

— Așa, a încuviințat părintele Amfilohie. Acuma să-mi spui, Ionuț, ce-ai socotit tu.

— N-aveam a socoti nimica, părinte Amfilohie. După ce mi-a deschis ochii dumnealui postelnicul Ștefan, am înțeles că trebuie să-mi apăr ființa. De aceea l-am ținut în viață pe Alvanit pînă ce s-a mărturisit.

— Bine, Ionuț. Asta-i faptă creștinească, să nu leși să se prăpădească, așa, un suflet de creștin.

Jder rămase mut, cu fruntea întunecată.

— Nu-i așa cum spun eu, Ionuț?

— Nu pot minți, părinte Amfilohie, mărturisi cu umilință Jder. Nu i-am îngăduit mărturisirea pentru asta. Ci am vrut să mă apăr. Am fost acolo, de față, cu părintele Nicodim, trei boieri. A fost un muntean, Gavril Birliba, care i-a pus mina sub ceafă Alvanitului. Au fost și slujitorii noștri: al meu — Gheorghe Botezatu, și al postelnicului: unul Grigore Doda. Toți aceștia au cunoscut și știut că Atanasie Alvanitul a fost caraulă de credință luminăției sale Ștefan-Vodă, iar acuma de cităva vreme e la curtea din Bacău, în slujba lui Alexandrel-Vodă. Chiar dacă nu se va fi auzit ce anume a rostit la urechea părintelui Nicodim acel Alvanit, și tot era ușor de înțeles că nu poate vorbi decît de stăpînul său, pe care l-a purtat în brațe și pe care-l slujește ca un cîne credincios. Era destulă dovadă și asta: că l-a mărturisit pe acel cineva, care nu putea fi decît stăpînul său, cum că l-a pus și l-a îndemnat și i-a poruncit să lovească straja Doamnelor; dar și Birliba, care-l sprijinea de sub ceafă, și alții care erau în preajmă, au auzit deslușit numele lui Săndrel-Vodă, încît nu mai poate fi nici o urmă de îndoială. Părintele Nicodim e legat de taina mărturisirii; dar ceilalți sînt slobozi a spune ce au auzit.

Părintele Amfilohie se ridică din scaunul său și veni cu mare neliniște în fața lui Jder.

— Ce vrei să faci tu cu dovada asta? Ce nevoie este de asta? Ca să se afle și s-ajungă la urechile mării sale! Să cadă măria sa la pămînt, nebunit de greață și rușine? N-ai văzut ce-a făcut Alvanitul, ca

să i se prăpădească ființa și fapta? Tu vrei să ridici urgia asta asupra Domnului tău? Ca să vadă că nu mai are nici o nădejde în întăiul său născut? Mai mare pedeapsă nu poate fi pentru un voievod creștin decît să i se stîngă pomenirea în rușine.

— Părinte arhimandrit, se răsuci Jder în locul său, fapta mea n-am făcut-o pentru asta. Nu vreau să știe nimeni altul și nici măria sa. Și eu și toți cei care au mai fost de față acolo ne-am legat să nu scoatem cuvînt. Numai cît măria sa Săndrel trebuie să afle că știm. Ca să se liniștească și să putem și noi hălădui.

— Copile, crezi tu că se liniștește?

— Am eu credință, părinte arhimandrit, că are să-i fie frică.

— De unde ai tu încredințarea asta?

— Părinte arhimandrit, eu îl cunosc.

— Fie cum spui; curînd am să aflu anume ce poate ieși de aici. Am socotit, pînă ce-oi afla ce poate ieși de aici, că ar fi nimerit lucru să înlătur prilejurile. Trebuie să pleci de la vederea lui Săndrel-Vodă și să ieși din țară.

— Să fug?

— Nu să fugi.

— Atunci mă izgoniți? tresări Jder. Asta-i plata ce mi se cuvine? Te rog cu umilință, prea cuvioase părinte, să mai îngădui. Poate pot să fiu bun la ceva mării sale.

— Ascultă, Ionuț, grăi blind arhimandritul; totdeauna ai fost bun la ceva mării sale. Iar măria sa a cunoscut unele fapte săvîrșite de tine, pentru că le-a văzut singur, ori pentru că a fost cine să le aducă la cunoștința mării sale. Tu n-ai știut pînă acuma

că s-a aflat cineva lângă Vodă, care a privegheat ființa ta cu luare-aminte.

— Să fie asta cu adevărat? întrebă cu îndoială Jder.

— Adevăr adevărat.

— Atunci pot înțelege că folosul meu e mai mic, deoarece i-a fost sporit prețul față de măriia sa.

— Ești semeț, Jder. Ai tu destul preț; însă domnilor și crailor e bine să li se deschidă ochii, ca nu cumva să nedreptățească. Dacă puterea domnească nu se așează pe dreptate, atunci e ca și cum s-ar așeza pe năsip. Am fost eu deseori lângă măriia sa, trăgându-i luarea-aminte spre tine. Cu dreptate; însă și pentru altă pricină pe care nimene n-a cunoscut-o. Acuma a venit vremea s-o cunoști tu. Nu te-ncrunta. Nu vrei s-o cunoști?

— Ba sînt doritor s-o cunosc, părinte arhimandrit.

— Atunci ai s-o cunoști. A venit vremea, căci ai ajuns la bărbăție. Imi place cum te porți, cum mă cercetezi și mă priveghezi cu îndoială. A venit vremea, căci am nevoie să te încredințezi că plecarea pe care ți-o cer purcede tot din dragostea mea. Intre mine și tine este o legătură de sînge.

Jder rămase neclintit, fără să pară mișcat. Arhimandritul urmă, privind dintrodată în depărtare și-n trecut.

— Noi Șendreștii din vița lui Haralambie Șendrea am fost la casa părintească șase. Cinci băieți și-o copilă. Eu și soră-mea Oana eram cei din urmă născuți. Oana era mezina. După obiceiurile boierilor, tatăl nostru vornicul Haralambie a înzestrat pe frații noștri cei mai mari. Dintr-a cincea parte a averii, pe care și-a tras-o deoparte, a făcut rînduială pentru sufletul său, pentru mine și pentru

soră-mea Oana. Pe noi amîndoi domnia sa ne-a hărăzit lui Hristos și vieții monahicești. Pe mine m-a trimis la ascultare la Sfîntu Munte al Atonului și am învățat carte la sfînta mănăstire Vatopedi, unde s-a aflat ucenic și măriia sa Ștefan-Vodă, pe cînd era fecior tînăr și părintele său Bogdan încă n-ajunsesese a apuca moștenirea Moldovei. Amîndoi am învățat la Vatopedi și de-atuncea am rămas prietin statornic al mării sale. Iar cînd a venit timpul să vie măriia sa la dreptul său, m-a chemat și i-am fost sfetnic. I-am rămas pînă în ziua de azi sfetnic, cum se vede. Soră-mea Oana a fost trimeasă la o mănăstire de maici, în rîpa Nistrului, în ținutul Lăpușnei. Se vede că bieteii soră-mea i-a fost rămas dragă lumea cu ale sale încîntări și i-a venit greu să se supuie hotărîrii vornicului. Dar n-a avut ce face, fiind părintele ei stăpîn asupra ființii și vieții ei. În tulburările acelei vremi, bătrîinii noștri s-au prăpădit, și soră-mea Oana, după numele de monahie Olimpiada, s-a desfăcut de mănăstirea unde își luase metania și a nimerit la o altă mănăstire, mai în pustie, cătră părțile tătărăști. Acolo s-a întîmplat să cunoască pe un oștean, care i-a fost drag, și Dumnezeu, care are toată mila asupra fapturilor sale, i-a îngăduit să păcătuiască, fiindcă pustiirea ei fusese hotărîtă în silă. Totuși, după aceea puțină bucurie de dragoste, a rămas rușinată și întristată și i s-a zdruncinat sănătatea. Pruncul pe care l-a născut în durere și umilință ai fost tu. De aceea tu ai fost orfan de maică din ceasul nașterii tale; iar maica ta s-a grăbit să treacă acolo unde nu mai este nici bucurie, nici întristare. Știînd că i se apropie ceasul morții, a dorit să mă vadă pe mine și mi-a trimis răspuns la Aton, printr-un călugăr pribeag. Poate încă nu știi că este o rînduială în mă-

năstirile noastre răsăritene, că umblă monahii fără încetare din loc în loc, pentru canon ori slujbe poruncite. Se duc, se-ntorc, poartă vești și cărți, aduc știri din țările cuprinse de puterea lui Antihrist, și lucrează pentru izbînda creștinătății, pe care Domnul Dumnezeu o are poruncită. Deci a venit monahul și m-a înștiințat la Aton că soră-mea Oana mă dorește, nemaiavînd multă vreme de petrecere în această lumie. Am venit, am căutat-o și am găsit-o. Mi s-a mărturisit și mi-a cerut iertare. Și mi-a spus că pruncul său se află în Țara-de-Sus, și Dumnezeu l-a priveghea ca să ajungă sub brațul părintelui său. Am îmbrățișat-o și ne-am despărțit pentru totdeauna în lumea pămîntească. Și de atunci, de departe ori de aproape, am avut grijă de tine. Porți numele de fecioară al mamei tale și-mi ești nepot. Te-ai arătat din pruncie destoinic la meșteșugul armelor și prin asta ții de tatăl tău, comisul Manole. Dar mintea o ai de la neamul mamei care te-a născut.

Arhimandritul Amfilohie tăcu. Se-ntoarse oarecum de departe către nepotul său.

— Mama mea a fost jupîneasă Ilisafta, murmură Jder fără a-și îndulci privirile și trăsăturile feței.

— Știu, Ionuț, urmă cu blîndeță arhimandritul. Ai avut de la comisoaia Ilisafta toată mila. Dumnezeu are să-i ție în samă fapta cea bună, la judecata din urmă. Dar ființa ta e a acelei păcătoase iertate, care te-a zămislit din dragoste și a pus în tine tot ce ai tu bun. Cînd rizi ori plîngi, cînd făptuiești ori cugeți, se află în tine o parte din ființa ei. Nașterea ta se cuvîne să rămîie taină, ca să nu rușinăm pomenirea morților; însă eu și cu tine e bine ca s-o știm.

Jder clătină din cap :

— Da.

Părintele Amfilohie îl privi cu îndoială.

— Aș dori să simt în tine ceva din sufletul biete mele surori.

Jder rămase privind tot în gol, cu luminile ochilor umbrite. Apoi își întoarse privirile către arhimandrit, pîrînd a se lumina. Se sculă din jilț și veni la sfințitul Amfilohie, luîndu-i mîna dreaptă și sărutîndu-i-o.

— Ionuț, zise încet Amfilohie Șendrea, nu-i privirea care mi-ar trebui mie. Să știi că poate mai multă nevoie am eu acuma de tine, decît ai avut tu pîn-acuma de mine.

Nepotul se dăduse înapoi doi pași. La aceste cuvînte se întoarse mirat către unchiul său.

— Mihnită și pustie mi-i această viață aici pe pămînt, murmură sfințitul Amfilohie. În ziua cînd mi-am închinat ființa mea lui Hristos Dumnezeu, cînd am spus vorbele cele de despărțire de toate ale lumii pentru slujba Domnului Dumnezeu, s-a fost săvîrșit una din nelegiuirile lui Mehmet-Sultan. Biruînd pe creștini în Rumelia și căsăpînd oștile grecilor, a poruncit hogilor să se suie în toate turnurile din tîrgurile și ținuturile creștine și de-acolo să strige că Hristos a fost călcat în picioare. Să cunoască toți ghiaurii că măritul Mehmet nu va avea hodină pînă ce n-a cucerit și n-a dărîma Constantinopole. «Astăzi, strigau hogii, e 13 al vostru noemvrie, și la anul, în aceeași zi de 13, măritul Mehmet se va afla biruitor în Constantinopole și va lăsa oștile sale să prade șapte zile averile autocratorilor, și va da jos toate crucile bisericilor și în locul crucilor va pune semnul lui Mahomet proroc.» Intru această întristare a

creștinătății am primit eu metania mea de monah, în ziua de 13 noemvrie 1450. Nu s-a întâmplat plinirea amenințării la anul, cum au fost strigat hogii; ci după trei ani. Sufletul meu a fost tot așa de sîngerat. Am puțin somn, de cite cugete chinuite mă împresoară. Depărtez de la mine mîncarea și băutura, fiind nevrednic de ele. Dau ticălosului trup cît îi trebuie ca să nu piară cugetul. Și acest cuget stă treaz, întru lucrarea Domnului Hristos. Pentru Domnul Hristos lucrez eu, slujind pe luminăția sa Ștefan-Vodă. Cu cît mă încredințez că crește puterea luminăției sale stăpînului meu, cu atîta mă răcoresc în pojarul amarăciunii mele. Cu cît vedeam vrednicia ta sporind, cu atîta nădăjduiam încă un adaos puterii stăpînului meu.

Ai aflat ș-ai mai auzit de la mine că Ștefan-Vodă și-a supus și el ființa pămîntească acestei jertfe. În măria sa Ștefan-Vodă a pus Dumnezeu puterea sa, ca să înceapă iar a se lumina întunericul răsăritean. Nu-i alt gînd la măria sa, nu-i alt gînd la mine decît răscumpărarea Cetății Împărătești, ca să punem iar la loc crucile căzute în scîrnăvia păgînilor. Am vrut să cunoști și tu mai bine mîhnirea mea, ca s-aduci o rază. În pustia mea să mai am macar o legătură cu lumea, printr-un nepot al unei surori ce-am iubit.

Se întinsese un răstimp tăcere. În răstimpul acestei tăceri se auzi bătînd de trei ori clopotul din turnul paraclisului domnesc. Era vestirea pentru tabără și tirg că toată lumea trebuie să-și contenească orice lucrare, deoarece măria sa intră la rugăciune.

— Vine măria sa, șopti sfințitul Amfilohie. Îi aud pașii zăngănind. Fii cu luare-aminie.

Cu toate simțurile încordate, Jder își plecă urechea și auzi pașii lui Vodă. Părintele Amfilohie îi făcu semn

spre fereștrică; el rămase neclintit, cu ochii ațintiți acolo. În umbra paraclisului, candelile abia puteau pune atîta lumină cît să deslușească umbra Voievodului, care înainta cu pas rar, cu fruntea plecată și cu palmele împreunate subț inimă. Își lăsase sabia și gugiumanul în minile copiilor de casă. Însă își păstrase briul, pîtenii și haina scurtă de atlas verziu. Înaintă pînă la Maica Domnului și lingă prapor și-și puse amîndoi genunchii pe lespezi, aplecîndu-se cu tot pieptul și așternîndu-se cu umilință, sub privirea prea curatei Fecioare. Se îndreptă rămînînd în genunchi și stătu cu fruntea plecată murmurînd o rugă.

Atunci Amfilohie Șendrea cuprinse de mină pe nepotul său și-l duse spre ușa chiliei. Scoțîndu-l din chilie, îl împinse cu sine în paraclis și-l așeză fără de nici un cuvînt într-o strană. Își luă și el loc într-o altă strană, alături. Cînd măria sa își contenî de murmurat rugăciunea, întoarse puțin fruntea, ca să se încredințeze că arhimandritul e la locul său, ca totdeauna la acel ceas al după-amiezii.

Amfilohie Șendrea îi dădu semn că se află la locul său, c-un glas blînd rostit. Spunea, pentru măria sa, unul din psalmii plăcuți măriei sale, pe care se ostenește altădată la Vatopedi a-i tălmăci de pe scripturile eline în limba moldovenească.

Din toată inima mulțămescu-ți, Doamne;
Povesti-voi toate minunile tale.
Bucura-mă-voi și veseli întru tine,
Cînta-voi numele tău, Prea Înalte!
Cînd vrăjmașii mei îndărăpțează,
Fă să se poticnească și din fața ta să piară.

Căci în jilțul tău ai stat, dreptule județ,
Făcîndu-mi judecată și dreptate.
Dojenit-ai popoarele, zdrobit-ai pe nelegiuți
Și numele lor în veci l-ai stîrpit.

Căzut-a vrăjmașul, ruină de-a pururi ;
Cetățile i le-ai smuls ;
Și amintirea lor a pierit.
Ci Dumnezeu stăpîni-va în veac,
Pentru județ, scaunul său statornicind.

Deodată, în acel paraclis în care erau numai trei ființi pămîntești, Jder simți că se petrece ceva ce-i strînge inima. Domnul suspină sub privirea Prea Curatei ; în ochii sfințitului Amfilohie erau lacrimi. Nu-și putu înfrînge nici el tulburarea, și, cu greu, stringîndu-și cu putere măselele, își birui plînsul. Cu toate acestea nu se rostiseră decît cîteva cuvinte. Însă erau subț acele cuvinte tot ce-i spusese arhimandritul despre sine și despre măriia sa, despre jertfele lor închinat lui Hristos. Se socoti mic și nevrednic, și-și veni încet-încet în fire, așteptînd un cuvînt ori un semn de la măriia sa, hotărînd în sine să se ducă, de va fi nevoie, peste mări și țări într-a noua împărăție, pentru slujba mai-marilor săi.

Își plecase fruntea. Amfilohie Șendrea își lunecase iar mîna spre umărul său.

— Sărut dreapta, uncheșule, murmură Jder fără să-și puie buzele, cum i se părea că trebuie, pe acea mîna albă și subțire.

Domnul se întoarse spre ieșirea paraclisului. Păru puțințel mirat văzînd pe Jder, apoi îi zîmbi, și-l lovi în trecere de două ori cu palma pe umăr. Sub palma Domnului, Ionuț se mișcase și pusese un genunchi în pămînt.

— Să te duci, Jder, unde spune părintele Amfilohie... a zis măriia sa.

— Pentru măriia ta, a răspuns Ionuț Păr-Negru cu îndrăzneală, mă duc și pe tărîmul celalalt.

— I-ai spus ? întrebă șoptit Domnul pe sfetnicul său de taină.

— Încă nu, Doamne.

Măriia sa a ris :

— Unde ai a te duce, Jder, nu-i departe de unde spui. Am nădejde în tine.

Abia de data asta, la acel glas pătrunzător, mezinul Jderilor și-a simțit pleoapele înfierbîntate și n-a mai văzut limpede înaintea ochilor. A sărutat mîna întinsă spre el a mării sale și a rămas în picioare în același loc.

— Am treabă cu Vodă, i-a șoptit uncheșul său Amfilohie ; să vii la mine desară, la aprinsul luminărilor.

— Bine, așa am să fac, a răspuns Jder înghițindu-și cu greutate uscăciunea gurii.

CAPITOLUL VI

ISTORISIREA UNUI VECII OM DE ISPRAVA

Ionuț a ieșit din paraclis într-un pridvor strîmt, pe urmă pe sala copiilor de casă. A dat la lumină pe o ușă care răspundea în ograda de dîndos. Acolo îl aștepta Gheorghe Tataru. Se țeseau în toate părțile slugi ale palatului, oșteni în leafă și calarași, care soseau cu vești de la ținuturi. Dinspre săivanele și bărățile nemților răsbea murmur și zvon, căci oamenii își lepădaseră armele și curelele, și se pregăteau de ceasul cinei. Umblau sacagii cu antale mari trase de boi pe ulicioarele trăgănite ale corturilor, umplînd ciuberele de la răs pintii cu apă. Mulți dintre slujitori

se grămădiseră în fundul văii, la izvoarele copeite în budăie, lepădînd de pe ei sudoarea și colbul. La acest ceas ulița negustorimii se domolise și negustorii stăteau pe lăcioare, lingă obloanele de lemn sprijinite în popi, care în vremea nopții se ridicau închizînd maghernițele.

— Ai găsit gazdă, Botezatule? întrebă Ionuț.

— Nu mai este loc nicăieri, stăpîne, răspuse slujitorul. Dar cît ai stătut domnia ta înlăuntru, a venit la mine părintele eclesiarh de la paraclis și m-a întrebat dacă eu sint omul domniei tale. Răspunzîndu-i că eu sint, cuvioșia sa mi-a spus că are de la părintele arhimandrit poruncă să mă ducă la odăile curții, să-mi facă loc pentru cai. În laturea odăilor, se află chilioara cuvioșiei sale eclesiarhului. Domnia ta dormi în chilioară, eu afară la prag, iar cuvioșia sa undeva, într-un pod cu fîn. Am pus caii la locurile lor, am luat de pe ei tacîmurile ducîndu-le la chilioară; eclesiarhul mi-a dat cheia și am venit să te aștept. Cît așteptam eu, bag de samă că se apropie cu fereală un moșneag chior și mă întreabă dacă nu-s eu slujitorul comisului Ionuț. — Sint slujitorul comisului Ionuț, i-am răspuns. Ai moșii de împărțit cu stăpînul meu? — Ba nu; dar am a vorbi ceva cu domnia sa.

— I-ai spus tu asemenea vorbă, Botezatule? De cînd te-ai deprins a șăgui cu oamenii? Să știi că se face bortă în cer ori are să se cutremure pămîntul.

— I-am spus asemenea vorbă, stăpîne, căci a cutezat el, un mișel, să-și închipuie că domnia ta ai putea sta la sfat cu dînsul. Mi s-a părut că-i și băut.

— Ți s-a părut că-i băut? Poate grăia și el așa în dodii.

— Nu, de grăit, știa el bine ce grăiește; s-a învirtit în jurul meu și m-a tot ispilit. Pare a fi un pribeag

din Ucraină. Acu mă gîndesc că poate l-am mai și văzut cîndva.

— Ți se pare că l-ai mai văzut? Și pe ochiul chior purta un petec negru? Și după cum grăia, ți se părea că-i din Ucraină? Și ți se părea că-i jigărit și slab? Și te ispitea, vorbind despre mine, ca și cum m-ar fi cunoscut tare bine? Și nu ți-ai adus, Botezatule, aminte de el?

— Acum parcă mi-aș aduce aminte, stăpîne. Cu asemenea om am avut de-a face, mi se pare, noaptea.

— Atuncea spune-i pe nume.

— Asta nu pot. A veni el singur la domnia ta și-a spune care i-i numele.

Ionuț Jder zîmbi gînditor și-și răsuci mustăcioara, umblind în urma slujitorului său. De unde oare auzise că hoții lui de cai, cu care avusese val cu cinci ori șase ani în urmă, și care se mai petrecuseră cu aceeași repeziciune prin viața lui, acuma făcuseră popas în preajma Domniei? Înțelese el de altă dată la acești pribegi din pustie dorința să intre la o slujbă de domn drept-credincios.

— Căci toată viața am păcătuit și vine vremea să ne împăcăm cu Dumnezeu.

Parcă auzise asemenea vorbe, ori altele la fel, la moșneagul cel chior, tovarășul lui Rățoi. Unde își va fi lepădat hoitul Gogolea? Acela a fost un voinic, căruia i s-ar fi cuvenit altă soartă.

Cineva i se pusese în cale, în preajma chilioarei eclesiarhului. Ridicînd privirile, Jder cunoscu ușor pe moșneag. Era îmbrăcat în straie destul de curate de slujitor de casă bună. Avea încălțări de piele, briu cu jungher și cușmă cu pană de hultan. Dar era slab și scofilcit și părea bolnav. Ori băuse prea mult vin, după părerea ce arătase Gheorghe Botezatu. Stătea

în calea lui Ionuț așa, — încît să se poată îndărăpta la orice amenințare.

Cum l-a cercetat, Ionuț și-a adus aminte de numele lui.

— Ce faci, moș Ilia ? ce lucrezi aici ?

— Cu voia lui Dumnezeu, mă pregătesc să-mi isprăvesc viața, măriia ta comise Ionuț. Din toți cîți ne-ai fost știut, am rămas numai eu. Mai suflă și căpitanul nostru Gogolea, — dar puțină vreme i-a mai rămas, sărăcuțu !

— Cum ? Ce este ? Vorbește. Aș fi doritor să cunosc ce i s-a întîmplat acelu barbat dibaci. Cum i-i sfîrșitul ? De ștreang ori de sabie ?

— Încă nu se știe, măriia ta, răspunse cu umilință ucrainianul. Dacă binevoiești a mă primi în chilia în care vrei să intri, îți spun în jumătate de ceas tot ce poțtești a cunoaște.

Ionuț îl privi lung și-l cunoscă pe moș Ilia slăbit și așezat în umbra morții. Nu atit din milă, cit din dorința de a afla, porunci Botezatului să deschidă ușa chilioarei și să facă loc de trecere pribeagului.

Era o cămăruță strîmtă, încinsă ca un cuptor de zăduful verii. O laiță ș-o măsuță ; ș-o rantie de șiac atîrnată într-un ungher ca un spînzurat ce și-ar fi răpus viața dintr-o desnădejde ascunsă.

— Lasă deschis, Botezatule, porunci Ionuț. Poți sta și tu de strajă, dar să n-auzi nimic din cite s-or spune. Iar dacă auzi, să uiți. Iar cînd oi porunci, să-ți aduci aminte.

Moș Ilia Alapin îl privea cu uimire, pîrînd a gusta ca pe-o dulceață asemenea vorbe.

— Măriia ta, suspină el, nu s-ar putea să rămînem numai noi singuri ? Cele ce am a spune eu sînt taină mare, cu primejdia vieții mele. Aș putea spune, măriia

ta, că-i și cu primejdia altora, fie ei boieri ori mișei. Așa că-i mai bine să nu fie ureche de om pămîntean care s-asculte.

Jder zimbi :

— Moș Ilia, Gheorghe Botezatu nu-i om pămîntean ; Gheorghe Botezatu e slujitor cu credință. El n-a umblat bezmetic, căutîndu-și cîștigul cu sabia ori aici, ori dincolo, după cum îi dă simbrie unul ori altul. Gheorghe Botezatu s-a așezat în slujba lui, la casa părintelui meu, ohavnic. De aceea acest slujitor al meu mi-i tată, mi-i mamă, mi-i frate. Să steie la locul său, să mă apere, Doamne ferește, de vicleniile haidamacilor din sălbătăcie.

— Ai și iar af ! se tingui plîngînd moș Ilia, milostivește-te, măriia ta, și nu mă obijdui cu prepusuri. Dacă am gînd rău, să mor în clipă ; dacă te pîndesc cu viclenie, să-mi crape și ochiul celalalt ; dacă am în mine gînd ascuns, să se prefacă gîndul meu în junghi și să mă străpungă. Milostivește-te și ascultă. Adevărat că voinicii din sălbătăcie n-au țară și slujba lor e după dobîndă. Dar tare amărite zile am ajuns urmînd asemenea rînduială. Și tare aș pofti ca macar la sfîrșitul acestei vieți ticăloase să am stăpîn care să-mi fie ca un părinte.

— Șterge-ți lacrimile viclene, și grăiește, i-a hotărît Jder. Invățătura mea, pe care mi-a dat-o părintele meu Manole comis, a fost să iert, dar să nu uit nici odată. Te-am iertat, poate ; fără să uit. Contenește și spune.

Moș Ilia și-a inghițit lacrimile și a grăit astfel, cu glas plin de umilință, uitîndu-și dintrodată toată jelanian.

— Măriia ta, cînd eram în vîrstă de nouă ani, acasă la mama și la tata, mă tot muștra bunica, mama tatei,

și mă certa pentru răutățile mele. «Impielitule și spînzuratule, țipa la mine bunica, să știi că tu ai să pieri în țară străină. Iar la judecata de apoi, cînd are să cheme Domnul Dumnezeu pe cazacii săi la numărătoare, pe tine n-are să te afle. Așa că tu ai să rămii prăpădit și uitat și n-ai să te bucuri de lumina raiului.» Așa se întimplă, măria ta ; blăsfămul babei se împlinește. Am să pier și am să rămîn uitat.

La noi toate babele fiind prorocițe, deasemenea i-a spus o bunică a sa lui Gogolea, că el n-are să piară de ștreang, ci de fier. Cît s-a purtat Gogolea prin lume, a avut multe nacazuri. De ștreang nu s-a temut ; iar de fier ascuțit era să piară de mai multe ori. Pînă ce s-a întimplat să fie în primejdia ștreangului, ceea ce de mare mirare este pentru noi amîndoi.

Cînd s-a vestit pînă în Podolia că luminăția sa Ștefan-Voievod chiamă în leafă voinici pentru războiul său împotriva ismailitenilor, noi toți cîți eram oamenii lui Gogolea am ținut sfat cu căpitanul nostru Grigore Gogolea Rățoi și ne-am gîndit așa să ne răs-cumpărăm sufletele de la Diavol. «Am făcut destule, zic eu, de-acu să facem pace cu Dumnezeu și să ne ducem să batem război cu necredincioșii. De fiecare necredincios pe care l-om tăia au să ni se scadă atîtea pacate. Și pe lîngă asta ne alegem și cu bună dobîndă.» Ne-am dus la pîrcalabul cel tînăr de la Hotin, dumnealui Duma Brudur și l-am rugat în genunchi ca să ne primească în oastea Domniei. Domnia sa ne-a dat carte la mînă și ne-am înfățișat la hătmănia Sucevii. La Suceava sînt mulți lefegii ; dar pe noi nu ne-a primit hătmănia decît în dobîndă, cu alte pilcuri de căzăcime. Ne-am dus în războiul de la munteni și ne-am răs-cumpărat fiecare atîtea și atîtea pacate după norocul pe care l-am avut. Unii, după ce s-au răs-cum-

părat, au pierit, precum le-a fost scris. Iar dobînda lor, cîtă au fost cîștigat-o, am luat-o noi care am fost în tovarășie. La urma urmei, cînd au stătut harțurile, ne-am numărat iar și din tovarășia noastră am văzut că am rămas trei : Toma lui Bogat, eu și Gogolea.

După ce s-a întors Domnia la Suceava, am poțit iar să intrăm în leafă, arătînd isprăvile noastre, cîte capete de ismailiteni am tăiat fiecare ; dar hătmănia nu s-a bucurat prea tare de numărul de căpățîni pe care am arătat noi că l-am fi tăiat. Eu am poțit să mă duc să mor acasă, pentru a înlătura blăstămul babei. Aveam destui galbini la chimir din dobîndă și nu riv-neam decît la milosîrdia Domnului Dumnezeu. După cum am mai fost juruit, să durăm un sfînt schit și să petrecem zilele care ne mai rămîn în post și rugăciune.

Am purces din Suceava singur. Iar la poarta de cătră răsărit a Sucevii m-am oprit și-am stătut, avînd părere de rău pentru tovarășul meu Gogolea căpitanul și pentru tovarășul meu Toma. Am intrat într-o cuviincioasă crîsmă și m-am îmbătat pentru dragostea lor. După ce m-am trezit, m-am întors ca să-i caut. Nu i-am găsit, căci și ei își luaseră lumea în cap, și mă căutau și ei pe mine. Așa ne-am căutat unii pe alții, cheltuind toată dobînda. Bine am cheltuit-o și cu multă băutură m-am îndulcit. Cînd nu mi-a mai rămas nimica, a dat Dumnezeu să ne întîlnim iarăși.

Așa a fost ; iar în primavara asta crainicii măriei sale au făcut de iznoavă strigare de oaste. Atuncea ne-am grăbit să ne înfățișăm iarăși hătmăniei, și de data asta hătmănia ne-a primit. Deocamdată ne-am văzut sătui și îmbrăcați cuviincios. După ce ne-am văzut sătui și îmbrăcați cuviincios, într-o zi Gogolea a stat și s-a gîndit și nouă nu ne-a spus nimica. A

aflat că vine pe trei zile la Suceava, la porunca părintelui său, Alexandru-Vodă de la Bacău. A pîndit ceasul și i-a ieșit intru întîmpinare, căzînd în genunchi. Nu știi bine ce i-a spus, căci el cunoștea mai mult decît noi toate cîte se întîmplă pe lume. După ce-a grăit cite a grăit cu măriia sa Alexandru-Vodă, s-a întors la noi la gazdă și ne-a spus :

— Haidamacilor și fraților mei ! să știți că Grigorie Gogolea a găsit o comoară.

Intreb :

— Ce fel de comoară ?

— Am ingenunchiat, zice el, la măriia sa Alexandru-Vodă, și i-am adus aminte de cite valuri a avut măriia sa cînd era fecioraș, și i-am spus eu unele lucruri pe care nu le știa măriia sa Alexandru-Vodă.

— Ce i-ai spus ?

— Nu i-am spus să-i placă, ci i-am spus ca să aibă credință în mine. Și m-am plecat la mila mării sale, arătîndu-i că poftesc să-l slujesc cu vrednicie la orice ar avea nevoie.

Atuncea m-am uitat eu la căpitanul nostru Grigorie Gogolea Rățoi și nu mi-au plăcut asemenea vorbe. Zic :

— Ce fel de slujbă e asta ? și ce fel de folos ai ?

— Folosul e după cum știi să-l neguțezi, zice Gogolea rîzînd ; iar slujba-i după gusturile mării sale.

Am stat și m-am uitat la Gogolea. Fac cruce și încredințez c-am stat și m-am uitat la el cît am băut noi tustrei cite o măsură de vin.

Intreb :

— Tu ce zici, Toma lui Bogat ?

— Eu ce să zic ? Unde se duce căpitanul Grigorie, mă duc și eu.

— Ba eu iaca ce spun, căpitane Grigorie și Toma lui Bogat. Imi prisosește cite am pătimit pînă acuma. Am ajuns la fund ; dealurile pentru mine au mai crescut și drumurile pentru mine s-au mai lungit. Dacă nici acuma, cînd am găsit pită la liniște, nu mi-oi agonisi pentru suflet și pentru pomenire, apoi știu că mă duc de-a dreptul în traista lui Sarsailă. Voi duceți-vă la slujbe ce ați mai avut, căci sinteți mai tineri decît mine ; eu rămîn unde sînt rînduit, la odăi, să stricnesc caii, ori să-i curăț de ariceală, ori să-i spînuiesc. Mă culc pe lingă foc ; priveghez cazanele cuhiilor. Eu stau aicea.

— Moș Ilia, ai ajuns în mintea bunică-ta, zice Rățoi.

Zic :

— Am ajuns la cumințenie, căpitane. Vreau să mor ca un creștin.

Așa, Gogolea s-a întors și a dus răspuns mării sale Alexandru-Vodă, cum că el și Toma cad la mila mării sale și că-l roagă să-i primească în slujba anumită a mării sale, cerîndu-i de la luminăția sa Ștefan-Vodă, stăpînul cel mare.

Luminăția sa Ștefan-Vodă a zis iubitului său :

— Ți-i dau.

Gogolea și Toma și-au pregătit caii, și-au pus la oblîncuri desagii, mi-au poftit sănătate și s-au dus în slujbă la Bacău, la curtea mării sale Alexandru-Vodă ; iar eu am rămas lăcrămînd, ca unul ce mă despărteam de tovarășii mei cu care o viață am împărțit pînea.

Ducîndu-se ei la curte la Bacău, au petrecut bine, avînd de toate cu imbielșugare. A poftit măriia sa într-un rînd să se ducă în taină undeva, avînd pază săbiile tovarășilor mei, — s-au dus și i-a plăcut cum

s-au purtat tovarășii mei. Așa că i-a bătut pe spate și i-a lăudat.

Pe urmă, — ascultă ce-am să-ți spun acuma, jupîne comise. Fă semn tatarului domniei tale, că să n-audă. Căci și ceea ce spun eu e cu primejdie. Iar ce i-a îndemnat măria sa Alexandru-Vodă pe tovarășii mei era și mai cu primejdie.

Zice măria sa :

— Din ce am știut și din ce aflu, văd c-ăm ajuns să urăsc ce-am iubit. Căci am avut un prietin care m-a vîndut. Acel prietin stă în cutare loc, la Timiș, la malul Moldovei și se află la grajdurile domnești comis al doilea. Poftesc a-i plăti macar parte din cîtă obidă mi-a agonisit el mie. V-ați dus voi odată, pe cînd eram eu tînăr buiac și fără minte, ca să răpiți, ori să oboriți un harmasar al măriei sale părintelui meu ; ș-atuncea n-ați avut noroc. Ce-ar fi dacă v-ați duce acuma, ca să izbindiți o faptă la fel ? Vreau să se cunoască astăzi că faima comișilor căroră Domnia le caută atîta în coarne, că asemenea faimă cade la pămînt, și am eu barbați mai tari decît măria sa. Vă poruncesc să vă duceți spre a săvîrși asemenea ispravă ; și răsplata are să vă fie cum nici n-ați visat.

Căpitanul Gogolea — pe cît mi-a spus pe urmă — a stat ș-a cugetat ș-a cerut două zile de gîndire.

— Ba să te gîndești acuma, i-a poruncit Alexandru-Vodă ; te-am luat în slujba mea ca să făptuiești, nu să gîndești. De gîndit mă gîndesc eu.

Căpitanul Gogolea a oftat ș-a cîrnit din nas. Ajunsesse la strîmtoarea pe care i-o pomenisem, cînd m-am lepădat de asemenea slujbă. Iaca, nu-i bun, Gogolea. Tu ești barbat înțelept, știi a cumpăni toate și bagi de samă că nu-i bine. Cînd te-ai hotărit să intri în așa slujbă, te-ai hotărit ușor, căci toată taina era cît

un grăunte. Acuma din acel grăunte a crescut ș-a înflorit o mătrăgună otrăvită. Cum să îndrăznești a săvîrși o faptă împotriva stăpînului celui mare ? Acela numai un deget, numai un deget îl mișcă, și gata. Sîntem sub tălpile luminăției sale Ștefan-Vodă ca niște semințe de cînepă. Cum e puricele subț unghia muierii, așa sîntem noi sub brațul lui gîdea, — cînd a da luminăția sa înștiințare din coada ochiului. Dacă izbindim, în mare primejdie ne aflăm. Dar se poate să nu izbindim, căci acolo sînt niște comiși cu care noi am avut de-a face. Ne-am dus cu mai multă putere și nu ne-a mers bine. Acuma acei comiși sînt în anii puterii lor, iar noi am mai slăbit. Vra să zică, rău e într-un fel ; și tot așa de rău într-alt fel.

— Măria ta Doamne Alexandre, zice Gogolea, noi nu ne-am tocmit pentru asemenea slujbă cu primejdie ; și tare greu ne-a fi să săvîrșim ce poftesti măria ta.

Atuncea măria sa l-a privit lung ș-a zis :

— Bine.

Dar Gogolea băga de samă că numai bine nu-i. Căci măria sa Alexandru-Vodă se făcuse verde la obraz și-i tremura mîna stîngă pe plăselele jungherului. Poartă măria sa totdeauna la cîngătoare un jungher scurt, cu plăsele înflorite cu aur.

— Iți dau o zi de gîndire, Gogolea, a spus măria sa.

Așa glas avea măria sa Alexandru-Vodă, încît lui căpitanul Gogolea i s-a subțiat inima.

— Am înțeles, măria ta, a răspuns el cu sîială, și, plecîndu-se, a sărutat poala straiului măriei sale.

Căpitanul Gogolea și cu Toma lui Bogat s-au dus la chilia lor și s-au așezat cu fața în sus pe culcușuri. Stăteau și se gîndeau, stăteau și se gîndeau, dar de spus nu spuneau nimica. Dacă i-ar fi pălit cineva cu

jungherul în acea clipă, din trupul lor n-ar fi curs o picătură de sînge. Ce-i de făcut ? zice la urmă Toma. Să ne ducem și să cădem la genunchii mării sale și să-l rugăm să ne ierte.

— Du-te tu și fă asta, Tomo. Eu mă tem.

— Atuncea, căpitane Grigorie, să ne ducem și să-i spunem că primim.

— Asta-i mai bine, răspunse Gogolea. Spunem că primim ; ne ducem și nu ne mai întorcem. M-am săturat de asemenea pîne. Om găsi noi un drum pînă la capătul lumii.

— Asta-i hotărîrea cea mai bună, căpitane Grigorie. Du-te și-o spune mării sale.

— Ba eu nu m-oi duce, Tomo. Du-te tu. Eu mă tem.

Toma lui Bogat s-a ridicat din culcuș, și-a luat inima în dinți și s-a dus la măriă sa.

— Am venit să dau răspuns la măriă sa, zice el aprozilor ; dați-mi drumul să intru ; is cu grabă.

Răspunde unul :

— Intrarea la măriă sa nu-i slobodă. Mai așteaptă și-i intra după aceea. Acuma măriă sa a chemat la sine pe căpitanul slujitorilor curții, domnia sa căpitan Balan.

— Dar de ce l-a chemat ?

— Nu se știe ; are a-i da o poruncă.

— Atuncea eu mă duc și mă întorc pe urmă.

— Stăi, zic aprozii ; parcă spuneai că ești cu grabă. Iaca iese și domnia sa căpitan Balan.

Chiar atuncea iese căpitan Balan și dă cu ochii de Toma lui Bogat.

— Ce este, Toma ? întreabă rîzînd dumnealui căpitan Balan.

— Am venit, răspunse Toma, s-aduc răspuns mării sale Alexandru-Vodă.

Căpitanul Balan a stat o țîră în cumpănă. Era om blind din fire.

Zice după aceea :

— Bine, Toma ; intră la măriă sa și spune ce ai de spus ; eu te aștept aici.

Întăi a intrat aprodul să ceară voie. Cît a stat aprodul la măriă sa, Toma a tăcut așteptînd. Deasemenea tăcea așteptînd și căpitan Balan.

Iese aprodul și-i face semn lui Toma să intre.

Măriă sa Alexandru-Vodă se afla în mijlocul cămării și a întors spre Toma numai o clipă sprincenele încruntate. După aceea nu s-a mai uitat la el ; se uita cînd spre fereastră, cînd spre un ungher al cămării, la sobă.

— Spune.

Toma a venit, a îngenunchiat și a sărutat poala straiului mării sale.

— Măriă ta, ne-am holărit să ne ducem.

— Așa ?

— Da.

— Ești bine încredințat de asta ?

— Măriă ta, sintem încredințați.

— Așa ? Hm ! Pe tine mi se pare că te chiamă Toma. Și pe celalalt îl chiamă Gogolea. Cînd a ieșit de aici, Gogolea s-a închinat cuviincios. De ce n-ai făcut și tu tot astfel ?

— Eu m-am închinat acuma, măriă ta, și-am sărutat poala strălucitului strai.

— Bine. Du-te și spune lui căpitan Balan să împlinească ce i-am poruncit eu.

Atuncea, la aceste vorbe apăsate, Toma lui Bogat a văzut doi voievozi dinaintea sa, pe urmă patru voievozi cu capetele cît stamboalele. Măriă sa a bătut din palme ; canaturile ușii s-au dat în laturi și căpitan

Balan l-a luat de mîna dreaptă pe Toma. Se ştia că mîna aceea a lui Toma e mai primejdioasă decît orice. De ea s-a atîrnat şi unul din aprozi; iar celalalt a desfăcut curaua lui Toma şi i-a luat sabia.

În răstimpul cît Toma s-a fost aflat în solie, căpitanul Grigorie Răţoi n-a stat leneş. Avînd încredere în prorocia asupra morţii sale, s-a ridicat cu o grabă mult mai mare decît alte grăbi, s-a repezit la odăi, a pus şaua pe cal cît ai scapara ş-a purces fără zabavă. A strigat la poarta de dîndos:

— Slujba măriei sale!

Şi s-a dus cum se duce bicaşul cel rotunzit din puşcă; așa s-a dus.

În vremea asta, căpitan Balan a dat pe Toma în mîna slujitorilor, să-l vîre sub turnul porţii în beci şi să-l puie cu picioarele în butuc. După aceea s-a dus la chilia unde ştia că are a găsi pe Gogolea. Ia-l pe Gogolea de unde nu-i! Răcnete în toate părţile, poruncă să încalice calaraşi pe păr şi să-l alunge pe fugar. Să-l ajungă numaidecît şi să-l aducă înapoi, ca să-l poată ridica gidea în furci alături de soful său Toma lui Bogat.

L-au alungat astfel unii şi alţii pe căpitan Grigorie; s-au trimes pretutîndeni vestitori. A avut noroc Gogolea să nimerească aicea la Vaslui tocmai cînd se așeza măria sa în tabără pe vară. Ştia că mă are şi pe mine prietin între slujitorii Domniei. Mă trezesc cu el, trudit şi flămînd.

— Ce este, frate dragă?

Îmi spune el toate: așa şi așa.

— Ce vrei să faci?

— Acuma după ce mi-ai dat să minînc, moş Ilia, şi mi-am venit în fire, cată să fac ceva, ca să-mi scap viaţa. Să mă duc să cad la picioarele luminăţiei sale

Ştefan-Voievod, să-i spună lui, nu ştiu dacă ar fi bine. Tată fiind al lui Alexandru-Vodă, s-ar supăra de ce i-aş spune şi moartea nu mă mai poate ocoli. Potrivit ar fi mai degrabă să mă înfăţişez la sfinţitul Amfilohie, credinciosul cel mai de aproape al luminăţiei sale Ştefan-Voievod. I-aş spune sfinţiei sale toate cu mare luare-aminte, şi m-aş ruga să cerceteze dacă socoate de cuviinţă, spre a afla adevărul; iar pînă ce-a afla adevărul, să-mi apere viaţa. Ştiu că atîrnă asupra mea sabie ţinută numai într-un fir de păr. Nu mă tem de ştreang. Numai de sabie. Să mă ţie pentru slujba luminăţiei sale, şi pentru războiul măriei sale, ca să pier de sabie.

Zic eu:

— Gogolea băiete, nu-i bun gîndul tău. Căci şi sfinţitul Amfilohie va să apere pe Vodă de supărări şi pe feciorul lui Vodă de piră; așa că primejdia pentru tine e tot una; te prăpădeşti.

— Ba, moş Ilia, îmi răspunde Gogolea, eu ştiu mai multe decît tine; şi din ce-am vorbit cu fecioraşul Domniei, am înţeles şi mai multe. Eu îmi pun capul sub mîna arhimandritului.

A avut el dreptate. Așa a făcut şi i-a priit bine. M-am bucurat deocamdată; şi pe urmă m-am mîhnit, căci am aflat veste de la Bacău, că pe Toma lui Bogat l-au ridicat în furci şi-n ştreang. Am lăcrămat pentru fratele meu Toma, că i-a fost astfel sfîrşitul, cum nu m-am aşteptat niciodată pentru asemenea barbat vrednic. Şi de-atunci mă tem să se afle cumva că Gogolea e aici în tainiţă sub paraclis. Îl ţine închis, cum se cuvine, sfinţitul Amfilohie şi-l priveghează mai ales eclesiarhul Emilian. Dar ştiu eu? Poate să afle măria sa Alexandru-Vodă. Ori primeşte veste de la Bacău, ori îi spune cineva cînd vine măria sa aici, la

părintele său. Dacă se întâmplă asta, eu nu mai pot da pe viața lui Gogolea nici un firfiriec. Și-apoi atunci mă pot pune și eu la pământ cu minile pe piept, împlinindu-mi velenul. Să mă pălească gîdea la timp cu măciuca, să se isprăvească toate.

Jder a ascultat cu liniște și luare-aminte istorisirea lui moș Ilia Alapin.

A stat și s-a mai gîndit un timp. După aceea a întrebat :

— Moșule, de unde știi toate? Ți le-a mărturisit Gogolea? Ai fost și l-ai văzut?

— Am fost. A trimes el singur rugarea sfințitului Amfilohie că vrea să mă vadă. Vrea să-și facă diata. N-are alt prietin în lumea asta; numai pe mine mă are. E și bolnav și numai eu îi pot scoate cu stricneaua două litre de sînge. L-am tămăduit eu și altădată, în același fel.

— Vra să zică, toate le știi de la el?

— De la el.

— Dar cu Toma, cu căpitan Balan și cu Vodă Alexandru, de unde ai aflat cum a fost?

— Acelea le știu de la aprozii măriei sale Alexandru-Vodă, cînd a venit la tabăra luminăției sale, în petrecere. Atuncea am stat de vorbă cu dînșii; și la un pahar de vin, am aflat.

— Altcineva nu poate ști? și nici nu poate afla?

— Cine să afle și de unde, măria ta comise? Eu, cînd mă aflu beat, stau mut ca pămîntul. Nu pot da cheazășie pentru părintele eclesiarh Emilian; încolo de unde să se știe? De la părintele arhimandrit?

— Nu, moș Ilia, de la sfințitul Amfilohie nu se află nimic. Cred că și părintele Emilian are canonul mușeniei. Dar de ce mi-ai spus dumneata mie?

— Ai dreptate, măria ta; se cuvine să-ți arăt și asta... Cînd am fost și-am vorbit cu Gogolea, și i-am scos sînge de la mîna stîngă cu stricneaua, mi-a poruncit el să te caut pe domnia ta și să-ți spun că i-i în primejdie căpățîna și te roagă în genunchi să te duci să-l vezi. Căci știind multe și înțelegînd și mai multe, ți-a putea fi și domniei tale de folos.

— Prea bine, răspunse Jder... Așa am să fac, moș Ilia, am să mă duc să-l văd.

Jder n-a mai ascultat cum se tînguie și-l blagoslovese, învăluindu-l cu privirea ascuțită de la ochiul sănătos, pribeagul din Ucraină. I-a poruncit să-l lese singur, și-a stat cu coatele pe genunchi în chilie, cum-pănînd în sine ce are de făcut.

Încet-încet, l-a cuprins umbra amurgului. Zgomotele și murmurul curții scăzuseră. Treceau din cînd în cînd la odăi slujitori și cai. Gheorghe Botezatu se desprinsese din prag de două ori și se întorsese.

— Domnia ta nu cinezi nimica?

— Spus-ai ceva, Botezatele? răsări Jder.

— Am întrebat dacă poștești să te culci flămînd, stăpîne. Am pită și brînză.

— Adă-ncoace. Aștept răspuns de la sfințitul Amfilohie. E mai bine să mă duc la cuvioșia sa sătul. Nu l-am văzut ospătînd niciodată.

Încă mesteca încet și cufundat în gînduri pita uscată și brînză destul de iute, cînd s-a înfățișat la el eclesiarhul, părintele Emilian, ca să-l cheme la prea cuvioșia sa arhimandritul. Jder a poftit apă și și-a potolit setea dintr-un cofăiel; după aceea s-a șters la gură cu dosul palmei și a urmat pe eclesiarh. Străjile de nemți erau la porți și-n cornurile curții; se făcea întuneric cu cer înourat. Jder cerceta împrejurii-i tot, căutînd să-și dea samă de toate rînduielele

Domniei. N-avea nevoie să știe numaidecît ; dar avea o înclinare a firii de a-și întipări în minte tot ce vede și aude. În același timp alte gânduri de ale lui, neadormite, se luminau în el, cum se luminau unde și unde stele printre îmbulzelile de noui. Intre altele își făcea socoteală numărînd : uncheșul Amfilohie, unul ; postelnicul Ștefan, doi ; el însuși, trei ; moș Ilia Alapin, patru ; Grigorie Gogolea Rățoi, cinci. Dintre ațiția cîți știu taina care pune în primejdie tihna lui Vodă Ștefan, în vremea cînd luminăția sa are mai multă nevoie decît oricînd să fie tare și să-și păstreze cumpăna, cel puțin doi sînt adaos prea mult. E destul și prea destul că știu uncheșul Amfilohie și Ștefan Meșter postelnicul. Cei doi pribegi din pustie ar fi mai nimerit să nu știe și să nu fie. Acest gînd aspru începea să se statornicească în el, pe cînd pătrundea în chilia arhimandritului, lingă paraclis.

Părintele Amfilohie îl primi cu totul altfel decît era obișnuit Jder. Îl primi ca pe un fiu, îndemnîndu-l c-o voce blîndă și moale să se așeze în jilțul unde mai stătuse în acea zi. De și înțelegea că așa se cuvine să fie primit de data asta, după cele ce se spusese, totuși Jder își păstra stăpînirea de sine pentru cele ce aveau să urmeze.

— Stînd și cugetînd la toate cite știi și tu, a grăit părintele Amfilohie, te-am cerut măriei sale pentru o slujbă de cea mai mare taină, care ne poate aduce folos neprețuit.

Ionuț Păr-Negru hotărîse deocamdată, în sine, să tacă.

— Poate aduce folos neprețuit adică măriei sale și întocmirilor pe care le-a pus la cale măriia sa. De cînd luminăția sa Vodă Ștefan s-a mișcat cu oștile la

munteni, se chiamă că a deschis războiul cu ismailitenii, pipăindu-i. I-a bătut în mai multe părți. Acuma se simte în stare să se măsoare iarăși cu Mehmet-Sultan și de aceea-și face măriia sa pregătirile pe care le vezi, și altele pe care nu le vezi. Pune la cale unele ce cunoști, și altele ce nu cunoști. Fiind măriia sa ctitor la Sfîntu Munte, noi avem monahi care se duc la Aton și vin de acolo. Acolo, la Aton, sînt șase sute de lacașuri sfinte și șase mii de monahi, trăind în rînduierile credinții celei adevărate. Cu toate că Antihrist a pus piciorul pe grumazul creștinătății și pretutindeni ori a dărîmat, ori a pustiit, ori a prefăcut în geamii sfintele noastre biserici, acolo la Sfîntu Munte cetățuile lui Hristos au rămas nevătămate. Cum se aflau sfintele mănăstiri de acolo în vremea împărăției creștine, așa sînt și acuma, avînd cărțile și odoarele de la împărății vechi ; numaicît clopotele au conținut, din porunca lui Belzebut ; însă este învoire să sune toaca. Acei monahi nu pot fi popriți de a ieși de la Sfîntu Munte, și de a intra la Sfîntu Munte. Au cercat ismailitenii să-i poprească și să-i închidă acolo ca într-o lume deosebită, dar nu se poate. Cu voia lui Dumnezeu, slujbașii sultanilor au prins a se indupleca de mult, găsind ș-un folos în aceasta ; ș-acuma se poate umbla destul de slobod. Așa fiind, cuviosii monahi care umblă prin împărăția necredincioșilor, foastă altădată împărăția credinții drepte, bagă de samă la cite se fac ori se spun de cătră dregătorii Sultanului. Vestea de ce află ei intră la Sfîntu Munte, și de acolo răspunde pînă la noi. Astfel putem afla cînd și cum se mișcă oștile necredincioșilor și care sînt pregătirile ce se fac împotriva creștinătății. Aflîndu-se la curtea luminăției sale, ca și la alte curți ale domnilor creștini, oameni anume veniți care slau ca negustori,

ori ca meșteri, află prin aceștia și domnii creștini înștiințările ce ne vin nouă. Astfel Angelo, bărbierul luminăției sale, pare a fi aicea numai un sărman meșter; însă el trimite vești stăpînilor săi, la Veneția.

Părintele Amfilohie se opri o clipă.

— Înțeleg, vorbi Jder, neclintit în jilțul său.

— Acuma, urmă arhimandritul, eu am socotit că ar fi mai bine să se ducă un oștean în împărăția lui Mehmet. Să umble, să audă, să ajungă la Aton și să cerceteze și acolo, și cele aflate și văzute să le aducă el singur luminăției sale. Ca barbat din tagma războinicilor, mai bine își dă sama de toate și înștiințările lui sînt mai de folos măriei sale.

— Înțeleg și asta foarte bine.

— Ai să înțelegi deasemenea, Ionuț, tot așa de bine, căci ești barbat ager, de ce m-am gindit eu tocmai la tine. S-ar fi găsit poate și altcineva, căci vitejii și înțelepții nu lipsesc luminăției sale. Dar eu am socotit că la folosul pe care-l aduci tu stăpînului nostru se adaugă însuși folosul tău. Pînă ce s-or pune la cale împăcările și s-or potoli zavistiile, e bine să fii departe, precum am mai spus. Deci, după porunca luminăției sale, te duci la Sfîntu Munte, la mănăstirea Vatopedi, ca să cauți acolo pe ieromonahul Stratonic, trimes de noi mai înainte acolo. După ce-l cauți și-l găsești pe Stratonic și cercetezi și alii și altele, te întorci fără grabă. După cit cunosc eu, oștile lui Mehmet se adună în Rumelia. Încă nu se știe pentru ce anume se adună aceste oști. Soliman-Beg, carele a fost pînă acum la Scutari, în războiul cu venețienii, are poruncă de la Mehmet-Sultan să ieie sub mîna sa, cu mare strășnicie, aceste oști ce se adună în Rumelia. Eu mă înduplec a crede că aceste oști cu Soliman-Beg au să se îndrumeze la Dunăre și-n Țara Romînească.

Atuncea, din Țara Romînească însămnă că intră în Moldova. Ar trebui să știm ce oști, cite oști, ca să-și puie la cale luminăția sa toate apărările. Ai înțeles și asta?

— Am înțeles.

— Să mai știi că, pentru un barbat isteț, treaba nu-i cu primejdie. Păgînii au arătat putere pînă acuma și au stropșit atitea oști ale crailor creștinătății, încît ei nu pot crede că poate fi cineva pe lumea asta care să le steie împotriva. Oricît de vrednici și viteji ar fi unii crai și domni creștini, osmanliii au legămînt și făgăduință de la prorocul lor că nimic nu le poate sta în cale. Au să răzbească pretutindeni din an în an și întruna pînă ce au să aibă deplin în stăpînirea lor toată creștinătatea pînă în Țara Frîncilor. Fiind ei atît de semeți și bizuindu-se numai pe putere, nu sînt atît de băgători de samă la iscodirile minții. Se tem mai mult de sabia decît de mintea creștinilor. Tu îți leși la Dunăre sabia și te duci numai cu mintea. Bine ar fi, poate, ori la dus ori la întors, să cunoști ce se pune la cale în Cetatea Brăilei, unde, pe lîngă turci, se află și boieri munteni, dușmani ai măriei sale, precum și Mihi, acel pribeag care a săvîrșit atîtea uneltiri la leși, precum și Agapie Ciornohut, acel în casa căruia s-a săvîrșit tăierea lui Bogdan-Vodă. Multă vreme nu s-a știut nimica de Agapie Ciornohut, fugit în Ardeal cu Petru Aron-Vodă. La pieirea lui Petru Aron-Vodă, Ciornohut a scapat în Țara Romînească. Oamenii ai luminăției sale l-au căutat la munteni, fără a-l găsi, spre a-i da plata cuvenită pentru faptă. Acuma află că-i în raiaua Brăilei. A venit vremea pentru luminăția sa Ștefan-Vodă să taie de pe catastiful său și aceste două nume, ca să se aline pe ceea lume sufletul părintelui său Bogdan-Vodă.

Jder s-a închinat spre uncheşul său :

— Am să mă duc, precum mi se porunceşte.

— Ai cugetat bine, Ionuţ ?

— Am cugetat destul. Când trebuie să plec ?

— Poţi pleca într-o săptămână, ori în zece zile, ca să ai vreme de pregătire. Nu cai, arme şi merinde ; de aceste n-ai nevoie. Trebuie să te pregăteşti așa, ca să nu te bătuiască nimeni că te duci. Nici tatăl tău, nici fratele tău să nu te ştie. Cunoscuţii să nu te mai cunoască şi nimeni să nu-ţi spuie pe nume. În toate serile să vii le mine, ca să-ţi desluşesc cite nu ți-am desluşit. Pe urmă să te duci ; nici eu să nu ştiu când pleci. Am să mă bucur când te vei întoarce.

Jder se sculase din jilt. Uncheşul său îl îmbrăţişă, apropiindu-şi barba rară de timpla lui.

— Acuma te duci ? Du-te. Mini, te chem eu, la ascultare.

— Nu mă duc încă, uncheşule ; mai am ceva.

— Atuncea spune ; sint gata să-ţi indeplinesc orice dorinţă.

— Nu te lega ușor, uncheşule, răspunse Ionuţ, rîzînd. Căci am să cer să-l văd şi poate să mi-l dai pe Grigorie Gogolea Răţoi, care se află în închisoare aici.

Arhimandritul făcu un pas îndărăt, cu ochii crescuţi.

— Ai aflat tu asta ? ştii că am în prinsoare pe Gogolea ?

— Ştiu. Acuma un ceas s-a înfăţişat la mine alt blăstămat şi mi-a dat lămurire.

— Ucrainianul cel chior ?

— Intocmai. Iată doi iscusiţi care ştiu ca şi noi ce suferinţă are slava luminăţiei sale. Gogolea a şi spus lui moş Ilia că asta ar fi comoara lor. Însă bătrînul înţelege mai bine că asemenea comori sint cu primej-

die. Poate ar fi potrivit să fie coborît şi moş Ilia în beciul de sub paraclis, ca să ție tovărăşie lui Gogolea pînă le va veni vremea să li se închidă la amindoi clonţurile.

— Ce spui tu e destul de înţelept, Ionuţ, ingină blind arhimandritul.

— Da, uncheşule.

— Dar eu am socotit că asta-i dovada mea, pe care o țin eu pentru luminăţia sa, la o trebuinţă. Incolo, ce folos ar trage Domnia din pieirea unor mişei ? Bătrînul mai întirzie aici din dragostea ce are pentru căpitanul său Răţoi. Dacă-l slobod pe Răţoi şi-mi ridic de deasupra lui mina, amindoi trec iar în pustie de unde au venit şi li se prăpădesc urmele. Acolo unde s-or duce, vorbele lor n-ar mai avea putere nici noimă.

Jder clăti din cap cu indoială :

— Aşa pare să fie, uncheşule. Dovada ce am întocmit eu, e mai bună. Zălogul ce ai e de puţin preţ. Poţi să-l leşi să se ducă, ori mi-l dai mie să-l întrebunţez eu.

— Ți trebuie pentru ceva ? N-aş crede că ți-ar face trebuinţă unde te duci. Oamenii de teapa asta pot fi viteji, dar fără statornicie ; adulmecă numai folosul, cum fiara adulmecă prada.

Jder stătu o clipă pe gînduri.

— Cuvioşia ta te gîndeşti la toate, uncheşule, răspunse el c-un glas şiret învăluit. Gogolea mi-a trimes răspuns prin Ilia Cazacul şi mă jură pe toţi Dumnezeii să mă induplec a-l vedea. Cunoaşte că la mine n-are mult har ; de aceea mă incintă că ar şti să-mi spuie cite-n lună şi-n stele, pentru folosul meu. Eu cuget așa, că să mă invoieşti să-l văd, uncheşule. După asta ți spun eu ce preţ mai poate avea asemenea marfă. Ori să nu mai steie aici în preajma lumi-

năjiei sale, și să se ducă să-și caute urmele vechi la Pragurile Niprului, ori, dacă mai poate fi de folos, să-l slobozi și să-l trimeți cu soțul său într-o slujbă foloșitoare Domniei. Dacă s-or întoarce, să le fie mare dobânda și deplină mișa domnească. Dacă nu s-or întoarce, să se cetească iertările pentru sufletele lor. Socot că nouăzeci și nouă de zile s-ar cuveni să se cetească asemenea iertări.

— Da-da... suspină arhimandritul; astfel se pot împuțina cunoscătorii de taine.

Jder îl privi pe uncheșul său cu indoiială; dar acesta îi zimbi cu dragoste adevărată.

— Cred că nu mă înșel, începu iar într-un răstimp părintele Amfilohie; gândul tău ar fi să-i îndemn pe acești barbați vrednici cătră raia.

— Da, uncheșule, se îndulci Jder. Amîndoi l-au mai slujit pe dumnealui Mișu, neprietinul luminăției sale. Se chiamă că acuma scapă din prinsoare și nimeresc la Brăila. Iși găsec un stăpîn vechi și se grăbesc să-l slujească iarăși. Ii spun adevărat ori minciunos toate cite sînt aici, la Vaslui. După aceea, cumpănind foloasele, or încerca să facă așa cum socot eu că-i mai bine. Cam de asemenea neșuțătorie aș pofti să vorbesc eu cu căpitanul Grigorie Gogolea.

— Bine; să vie părintele Emilian, să-î dau poruncă. Te vei duce mine dimineață, pe lumină. Pentru robii noștri din hrube, n-avem în vremea nopții nici făclii, nici opaiș de seu. Ii mai poruncesc lui părintele Emilian să-ți mute culcușul aicea, în apropierea mea, ca să te am la îndămină cît mai stai în tabără. Se află de cealaltă parte a paraclisului o chilie întocmai ca asta în care ne aflăm acuma. Găzduiesc în ea oaspeți de samă. Potrivită este și pentru un nepot prea iubit al meu.

Sfințitul Amfilohie bătu din palme și părintele ecle-siarh Emilian se înfățișă numaidecit. Cuvioșia sa află cu multă bucurie că n-are să mai doarmă într-un pod cu fin. Și pofti pe Jder să-l ducă la chilia de oaspeți mari.

— Aicea intră numai obraze alese, șopti el lui Ionuț Păr-Negru, călăuzindu-l cu făclioara în încăperea poruncită. Cînd binevoiește să vie măria sa Alexandru-Vodă de la Bacău la părintele său, apoi aicea hodinește.

— Aicea? se miră Jder; chiar în chilia asta? și în acest pat?

— Aici, precum spun, jupîn Ionuț.

— Asta-i o întîmplare mai ciudată decît toate, murmură Jder gînditor.

Iși trimese apoi prin părintele Emilian răspunsurile și poruncile cătră Gheorghe Botezatu. Și hotări ecle-siarhului ceas pentru vederea căpitanului Gogolea.

CAPITOLUL VII

INTILNIREA CU AL DOILEA OM DE IS-
PRAVA ȘI CUNOSCUȚ VECHI AL LUI
JDER

Cu toată truda pe care o simțea în mădulările sale după o zi de umblet și frămîntări, Ionuț Jder mai stătu treaz încă un răstimp îndelung. Trăgea de pe el straietele și le împingea pe un scaun, fără să le vadă; își lepădă o ciubotă la un capăt de pat și alta la alt capăt. Se uita împrejurul cercetînd zidurile, soba și ferestrele. Una din ferestre, mai mică, răs-pundea, ca și la părintele Amfilohie, în paraclis; cealaltă răspundea în ograda curții, deasupra unor aco-

perişuri de la alte clădiri mai mici decât casa domnească. După a sa socotinţă, acele clădiri duceau din una în alta pînă la odăi şi pînă la chilioara unde stătuse de vorbă cu moş Ilia Cazacul.

Gheorghe Botezatu intrase cu paşi moi şi culesese toate lucrurile aruncate ale stăpînului său. Cînd ieşi el, Jder îl urmă pînă la uşă, cercetînd incuietoearea şi aruncînd o privire în sală, unde stăteau de veghe doi copii de casă cu săbiile goale. În sala aceea fără îndoială răspundea şi ieşirea de la iatacul Domnului.

Inchise uşa, trăgînd zăvorul. Cînd se lăsă pe culcuş şi se întinse cu faţa în sus, văzu în bagdadie tremurul luminii de la făclia de ceară care rămăsese aprinsă pe măsuţă. Se sculă să stingă făclia şi atunci i se întoarse, din simţirea lui trează din fundul fiinţii, ca un fel de băgare de samă. Punînd lumina de ceară în picuşul ei, pe marginea măsuţei, părintele Emilian eclesiarhul rostise mai mult şoptit, cum îi era obiceiul, citeva cuvinte. Jder le lăsase să treacă, fiind cu auzul şi înţelegerea tulburate de trudă. Acuma însă îşi dădea samă că monahul a spus ceva care-i face lui trebuinţă să nu uite. Stătu lingă făclie, silindu-se a-şi aduce aminte. Sufică în făclie şi o stinse şi căută prin întuneric culcuşul, aşezîndu-se cu faţa în sus. Aţîţarea îi alungase deocamdată somnul. Îi învăluia iarăşi ca un abur truda, cînd îi veni ştiinţă că părintele Emilian vorbise despre întoarcerea apropiată a lui Săndrel-Vodă de la Bacău. Acea întoarcere nu poate să fie, îşi făcea el socoteală zîmbînd, decât «după o săptămînă, ori zece zile», — aşa cum îi rînduise vremea pentru slujba sa sfinţitul Amfilohie.

— Asta voiam să ştiu, asta voiam să ştiu... oftă el întorcîndu-se pe-o coastă, cu faţa la perete.

Incordarea i-a trecut. A adormit.

A doua zi dimineată, cînd sări din aşternut şi trase zăvorul, găsi pe Gheorghe Botezatu la prag, cu straietele şi încălţărilor gata într-o mină şi cu ligheanul şi ibricul în alta. Se îmbracă, îşi pieptănă pletele; tatarul îi bărbieri obrazul c-un brici care totdeauna era ager. Îi turnă să se spele. Se lăsă în voia slujitorului; toate le făcea pîrînd pe jumătate adormit, căci iarăşi era înţepat de cugetările lui din ajun.

După aceea se înfăţişă părintele Emilian, cu cheile de la beci şi c-un slujitor cu sabie. Îl lăsară pe tatar să grijească chilia. Jder, monahul şi oşteanul coborîră trepte strimte de piatră, ca-ntr-un culbec. Numărătoarea treptelor era douăzeci şi două. De la cea din urmă treaptă şi pînă la uşa unde s-a oprit eclesiarhul erau zece paşi. Părintele Emilian a întors o cheie în broască şi a deschis o uşă de zăbrele. Acolo a rămas oşteanul cu sabia trasă. După alţi patru paşi, monahul a deschis o altă uşă, căptuşită cu fier. După acea uşă l-au găsit pe Gogolea. Stătea pe spate, pe-un aşternut de paie. Era pe jumătate întors spre o fereastră cu gratii, sus, unde nu se putea ajunge decât cu scară. Însă Gogolea părea a cugeta cum să ajungă totuşi acolo fără alt ajutor decât picioarele şi braţele sale. Abia după ce făcură cîteva paşi în hrubă, robul de pe culcuşul de paie înţelese că n-a intrat la el numai părintele Emilian, cum avea obicei să intre în toate dimineţile, aducîndu-i ulciorul de apă şi pîta. Se răsuci şi văzu pe Jder. Se zvrili din culcuş în picioare şi rînji cu voie-bună. Părea rînjet schimonoseala feţii lui şi voie-bună prefacerea ca-ntr-o fulgerare a întregii sale înfăţişeri. Era numai umbra lui căpitan Gogolea de altădată, aşa-s de schimbătoare vînturile şi dese valurile care

bat pe meșterii din asemenea breaslă nestatornică. Nu era slab de foame și trudă, ci de obidă, ca hultanul ce stă în lanțug.

— Mă-nchin cu plecăciune ca la sfintu soare și bucuros sint de vederea domniei tale, jupîn comise Ionuț, s-a plecat el din șale cătră oaspetele său.

Jder îl privea cu luare-aminte. De și slăbit, căpitanul i se părea încă în putere și sprinten.

Părintele Emilian s-a tras îndărăt.

— Eu mă duc și aștept la zăbrele, a zis cuvioșia sa.

Jder a închis după călugăr ușa hrubei. S-a rezemat cu spatele în ea și-a stat privind la lotru, sprijinindu-și ca din întâmplare mîna stîngă în stiletul italianesc de la cingătoare, ce-i fusese dăruit de postelnicul Ștefan.

— Stăi la locul tău, Gogolea, porunci el, și spune de ce ai dorit să mă vezi.

— Jupîne comise Ionuț, se rugă lotrul, căzînd în genunchi pe culcușul de paie, nu te uita așa la mine. Decît să te uiți așa la mine, mai bine străpunge-mă și-mi ia viața.

Își smulse într-o parte haina zdrențuită, și-și descoperi pieptul lat și păros.

— De ce m-ăș uita altfel la tine, Gogolea? îl întrebă Jder, cu glas înghețat.

Lotrul îl privi cu teamă.

— Mi-ai fost vreodată cu priință? urmă Ionuț. Fost-au vorbele tale drepte? Și faptele ce-ai săvîrșit n-au fost tot așa de spurcate ca și vorbele? Căci voi, cei din pustie, n-aveți altă lege decît viclenia și prada.

— Străpunge-mă și-mi ia viața... urmă a suspina lotrul, privind totuși cu agerime pe Jder printre genele-i pe jumătate închise.

— Ce bine mi-ai făcut tu în această viață, Gogo-

lea, ca să te străpung? Pentru un viteaz ca tine, asemenea sfîrșit e cel mai cu priință, căci toate pacatele tale le-ăș încărca asupra mea, iar tu te-ai duce cu desaga ușurată pe cealaltă lume. E mai potrivit să stai aicea, putrezind în umilință. Din cînd în cînd vezi pe ferestruica aceea zăbreliță cite-o pasere slobodă: asta-i cea mai mare pedeapsă a ta.

— Dar ce faptă așa de blăstămată am săvîrșit, jupîne comise Ionuț, ca să pier astfel aici, ca mișeii cei mai de rînd? Eu în viața mea n-am purtat sapa, ci sabia. Am purtat fierul în mîină, ca să nu am lanțuri la picioare. După ce am voinicit pe socoteala mea, după rînduiala pe care o avem noi cazacii, am venit sub steagurile mării sale Ștefan-Vodă, ca să mă răscumpăr. Vinovat fost-am altădată față de domnia ta și față de părintele domniei tale, dar atuncea nu te cunoșteam și n-am avut nici un legămint cu domniile voastre. A ales între noi puterea și norocul. Ați fost mai tari și m-ați biruit. Pe urmă ne-am iertat ca niște viteji ce ne aflam și nu mai aveți a pune împotriva mea nici o vină.

— Ba am, Gogolea.

Căpitanul de lotri rămase tăcut, privind pieziș spre Jder.

— Nu mă întrebi, Gogolea, despre ce vină anume e vorba?

— Ba întreb, răspunse cu îndoială lotrul.

— Dacă mă întrebi, ți-oi spune numaidecît că te-ai imbiat în slujba lui Săndrel-Vodă, ca să-i strecuri vorbe despre mine și despre niște întimplări uitate, cînd ne-a fost dragă la amîndoi — lui Săndrel-Vodă și mie — o jupîniță cu numele Nasta. Că ai aflat ce s-a întimplat între mine și acea jupîniță Nasta, nu-i de mirare. Dar acele lucruri s-au trecut, alintările

acelor tinereți au fost ca florile care înfloresc dimineața și până în sară se ofilesc ; jupinița Nasta s-a prăpădit în urgie și pentru sufletul ei se cuvine să ne rugăm, nu să birfim. Ci tu ți-ai îmbălorat gura, virind în urechile stăpînului tău ceea ce se cuvenea să rămii neștiut până la judecata din veac : atuncea are a cîntări numai unul Dumnezeu cele bune și cele rele. Prihănind amintirea jupiniței Nasta, în același timp m-ai pirit pe mine, ca pe unul ce mi-am călcat credința cătră fratele meu de cruce. Dar tu, Gogolea, ești mai vechi decit mine și știi cum sînt dragostele în această viață ; cit sînt de șubrede și de înșelătoare. Nu aicea trebuie căutată credința cătră fratele meu de cruce Săndrel-Vodă, ci în faptele pe care le-am săvirșit cu dreptate, martor avind pe însuși Domnul Dumnezeu, care era în inima mea, atuncea cînd m-am pus jertfă pentru Domnul meu și fratele meu.

Lotrul bătă metanie, suspinînd :

— Așa este, jupin comise Ionuț. Vinovat sînt. N-am cugetat la toate cite spui, pe care le văd drepte și curate ca soarele, ș-am greșit, fiind păcătos ca un mișel de rind. Iartă-mă, frate creștine, căci îmi mărturisesc greșala.

Ionuț îl privi un timp pe căpitanul Grigorie de sus, apoi lepădă spre el aceste vorbe :

— Te iert.

Lotrul ridică fruntea și holbă ochii, neviindu-i a crede că a auzit bine. Totuși acele vorbe se rostiseră, și el se grăbi să bată metanie și să sărute pămîntul hrubei. Ci în aceeași clipă cugetul lui neadormit, care scurma și scociora în toate chipurile, îi dădu înștiințare că bucuria i-i prea grabnică. Iertarea aceea trebuie să fie cumva legată de anume inda-

toriri, și s-ar putea ca din toate să iasă pentru dinsul o neguțatorie proastă.

— Jupine comise, il încercă el pe Ionuț ; lingă pacatele mele, care sînt grele și fără număr, se cuvine să adaugi și puțin bine pe care ți-l pot face domniei tale, fără nici o plată. Te pot incredința că nu alita cele ce voi fi spus eu despre întimplări trecute a zădărit pe Săndrel-Vodă ; ci asta mai mult l-a întărit în zavistia ce are măria sa asupra domniei tale. Înțelegînd la măria sa că și-a făcut nălucă și n-are somn și pace din pricina domniei tale, m-am alăturat și eu cu ale mele, ca să-i intru sub piele și să trag foloasele ce se cuvin unui sărman ca mine. Dau incredințare că și fără asta măria sa avea împotriva domniei tale gînd de prigoană. Avea asemenea gînduri înainte de a ne năimi, pe mine și pe Toma lui Bogat. Dacă poștești, ți-oi spune toate cite le-am văzut și auzit, și unele pe care le-am înțeles, ca să-ți aperi capul.

Jder răspunse tot de sus :

— Știu toate. Nu mă tem, căci celor vicleni le stă Dumnezeu împotriva. Alții se chinuiesc întru nepuțința lor ; eu mă învrednicesc a șede fără frică sub dreapta luminății sale. Dacă n-ar fi așa, n-aș fi eu aici, judecîndu-te.

— Mi-ai făcut județ și m-ai iertat, jupine comise. Nu cutez a crede că vrei să mă slobozi din această robie.

— Ba da, Gogolea, cutează a crede.

— Cu ce preț ? abia îndrăzni a întreba lotrul.

— Cu nici un preț. În ziua hotărită ți se deschide ușa asta, pe urmă cealaltă ; slujitorul cu sabia te scoate la lumină și-ți spune : Din mila măriei sale, căpitane Grigorie, ești slobod.

— Cine hotărăște ziua ?

— Sfințitul părinte Amfilohie.

Gogolea se zvirlă în picioare de pe culcușul său și făcu doi pași spre lumina ferestrei. După asta se întoarse cu mare atitudine spre Jder, și cu lacrimi în glas.

— Nu te juca cu mine, jupîne comise, ca mița cu șoarecele. Spune-mi care-i prețul slobozeniei mele. Pentru numele lui Dumnezeu cel sfînt, pe sufletul domniei tale, te jur nu mă pedepsi ; contenește a mă sfredeli cu acel jungher pe care-l ții în mîna stîngă.

— În numele lui Dumnezeu și pe sufletul meu, nu am a-ți cere nici un preț, Gogolea. Stăi pe loc, nu îngenunchia, nu suspina, nu te apropia. Ascultă și înțelege. Ce vrei să faci măriia sa cu tine ? Am vorbit cu sfințitul Amfilohie și l-am întrebat și pe cuvioșia sa : ce să faci c-un om fără statornicie ca Gogolea ? Cruce mare, drac bătrîn. Gogolea pare a se închina, dar harul Domnului Dumnezeu niciodată nu l-a cunoscut. Om de nimic și fără credință !

— Așa este, așa este ; toată viața am vrut să-mi răscumpăr păcatele, și n-am putut, săvîrșind altele.

— Deci, Gogolea, să te duci mai bine în pustia ta, de unde ai venit. Să zicem că Domnia ar pofti să-ți deie o slujbă, ca să te răscumperi, și să ai de la luminăția sa toate iertările și mare milă ; vite cite să nu poți număra din dobînzile mării sale, și pămînt în stăpînire cît vezi cu ochii... Ce folos ! căci n-ai puterea statorniciei. Și măriia sa Ștefan cere de la slujitorii săi mai ales statornicie. Te duci poate cu bună credință să săvîrșești, dar vîntul te bate și te mină în altă parte. Te-aș întreba, Gogolea, dacă te poate împiedeca cineva, după ce-i fi slobod, să te duci în lumea ta în care ai mai fost.

— Nu mă poate împiedeca nimeni, însă pot jura.

— Ce preț are jurămîntul tău, Gogolea ?

— Atuncea nu jur, dar am să săvîrșesc ce mi s-a porunci, ca să se vadă ce fel de viteaz a fost pe lumea asta Grigorie Gogolea !

Jder nu dădu răspuns. Il privi lung. Lotrul sta în picioare sub lumina ferestrei. Ii tremurau buzele veștede și-i crescuseră și i se inflăcăraseră ochii sub frunte.

— Ce trebuie să fac ? Ce trebuie să fac ? întrebă el cu glas șoptit.

Jder îl cumpăni și-l găsi destul de moale în stăpînirea sa.

— N-aș putea să-ți spun, căpitane Grigorie, căci eu nu cunosc întru totul socotelile luminăției sale. Mai bine le știe părintele Amfilohie. Mă gîndesc așa, după cite am vorbit eu cu părintele arhimandrit, și după cît am putut înțelege de la cuvioșia sa, că măriia sa ar avea nevoie de un slujitor destoinic, ca să-l trimeată la Brăila. Luminăția sa și-a oprit gîndul la mine, plăcîndu-i slujba mea. Dar eu am și altele poruncite, așa că pot lăsa altuia puțința să fie folositor luminăției sale.

Ascultă ce-am să spun eu, Gogolea, și să fii cu strașnică luare-aminte.

În cetatea Brăilei se află în ziua de astăzi trăitori doi neprietini ai mării sale, dintre care pe unul îl cunoști, deoarece ți-a fost stăpîn. Dacă-i nevoie, iți spun și numele celui alt. Destule neplăceri a avut luminăția sa, precum știi, de la jupîn Mihu. Acest boier, precum te-ai putut încredința, s-a pus împotriva luminăției sale chiar dintru început, cînd nu se știa cum se va alege Domnia nouă. Domnia nouă s-a ales cu putere și strălucire, și azi stă împotriva păgînilor, deci în slujba Domnului Dumnezeu Hristos. Toată

lumea a văzut și a înțeles asta, chiar și oamenii fără credință și lotrii înțeleg asta; numai acel boier Mișu nu înțelege și urmează a sta potrivit Domnului său, împreună cu alți boieri de la munteni, care își caută foloasele la necredincioși. Luminăției sale îi trebuie acel om, ca să-l supui județului său. I-ar trebui și altul, care se află tot acolo, la Brăila, dar asta poate părea o treabă prea grea unora și altora. Însă cine poate apuca de grumaz pe unul, îl poate apuca și pe celălalt și-i poate aduce înhamăți pe amândoi, pînă sub scara luminăției sale, cînd stă luminăția sa calare, dîndu-și poruncile.

De ce socot eu că un oarecare păcătos, însă vrednic barbat, cu numele Gogolea, ar putea săvîrși o slujbă ca asta? Căci el poate trece cu ușurință în raia ca fugar dintre curtenii Domniei Moldovei; cum ajunge acolo și-l cercetează dregătorii turci, el arată chezaș al său pe jupîn Mișu, căruia i-a fost altădată, în Lehia, slujitor. Jupîn Mișu îl cunoaște și deocamdată nu se leapădă de el. Ca să-i adoarmă orice fel de bănuieți, acel păcătos însă iscusit barbat cu numele Gogolea îi arată toate cite sînt la curtea de la Bacău și la curtea de la Vaslui; îl suduie mai cu samă pe unul Ionuț Păr-Negru, ca să-și săreze sufletul macar în acest chip, și jupîn Mișu se incredințează de toate adevărurile, căci și domnia sa are iscoade care-i spun de cite se petrec aici. Află jupîn Mișu mai ales că ai fugit din prinsoare și asta i-i de ajuns ca să înceapă a se lasa în minile tale.

Asemenea treburi nu se fac în pripă. Să zicem că se fac în trei luni, cam pîn' pe la Sîmedru. Atuncea, în preajma lui Sîmedru, intră cu grabă și într-ascuns un pîlc de călărime de la Moldova și pălește pînă în raiaua Brăilei. Într-un chip ori altul, Gogolea are

să primească înștiințare la vreme. Dacă se potrivește ca neprietinii măriei sale să fie aduși în puterea călărimei de la Moldova, atuncea isprava celui păcătos însă viteaz barbat cu numele Gogolea dobîndește asemenea faimă încît se vorbește despre ea nu numai la Vaslui și Suceava, ci și la Țarigrad și la Crîm, și la unguri și la leși, și la litveni, în toată lumea asta. Și ajunge vestire pînă la scaunul Împărăției celei din veac, de așa ispravă cum nu s-a mai pomenit, că un viteaz a făptuit ce pot făptui numai oști legate; și Împăratul cel din veac dă din cap și zice: «Vrednic creștin este, căci a săvîrșit acestea pentru mine. Să i se șteargă din condica îndrăciților toate pacatele săvîrșite cu voie ori fără de voie.»

Ai înțeles, Gogolea?

— Am înțeles, răspunse Gogolea, de sub lumina ferestrei și de lingă zidul de care sta rezemat. O! și vai! Pentru numele lui Dumnezeu căruia vreau să-i slujesc, să mă trimeată pe mine să săvîrșesc asta. Nu mă lăsa, jupîne comise Ionuț, pune cuvînt bun și mijlocește pentru mine, ca să mă duc eu.

— Să vedem, să vorbesc cu părintele Amfilohie, răspunse cu îndoială Jder; a cumpăni cuvioșia sa cum e bine. Eu zic așa: întăi să-ți deie drumul să te duci calare și cu armele pînă într-o pajiște, ori pînă sub o streșină de codru, și după ce-i trage pe nări miros de flori și umezeală de izvoare, să te întorci tu de bună-voia ta, să ceri intrare la cuvioșia sa, să cazi în genunchi și să ceri singur asemenea slujbă. O! fi de față și te-oi sprijini. Deocamdată, te lăs; și-oi mai veni pe-aici.

— Cînd?

— Poimîni.

— Nu mă lăsa, jupine comise; pînă poimîni e prea mult.

— Nu-i prea mult. Să-ți treacă întii fierbințeala, să vedem dacă și judecata răcorită te-o îndemna la fel.

— Fii încredințat că altfel nu fac.

— Bine; s-a vedea.

— Of și vai! nu mă lăsa. Insetatu-s să fiu iar om.

— Bine; atuncea oi veni mîni.

— Și pînă mîni e mult, comise Ionuț, dar oi aștepta. Ce-am să fac? oi aștepta și pînă mîni. Dar mîni să vii numaidecit!

Jder l-a lăsat pe păcătos să-și frămînte ființa și mîntea ș-a ieșit, chemînd pe părintele Emilian ca să închidă ușa grea căptușită cu fier. Ca un capac de sicriu era acea. ușă. Cînd a împins-o părintele ecle-siarh cu umărul, ea a făcut buf! fără nici un răsunset sub bolta scundă. Călugărul a întors cheia, opintîndu-se asupra ei ca asupra unui sfredel.

Acuma, își făcea socoteală Ionuț, Gogolea așteaptă să mă-ntorc. Stă și se uită la ușă ca un hăbăuc; ascultă cum ni se depărtează pașii și așteaptă. Așteaptă. Numără clipele ca pe niște mărgelile de ghiață. Se-ntoarce la ferestruica zăbreliță și așteaptă să se întunece de amurg. Pe urmă așteaptă strigătul stră-gerilor și cîntecele cucușilor. Trece așa noaptea încet-încet și vine dimineața. Însă jupinul comis Ionuț nu se întoarce, căci își are socotelile sale. Îl mai lasă pe căpitanul Grigorie Gogolea să se mai frigă pe gratar încă o zi ș-o noapte, ca să-i fie vedeniile mai tari și nădejtile mai aprinse. Se poate întîmpla să se aleagă gîndul cătră care a fost ademenit acel voinic cu multă îndrăzneală și cu pușină cumpănire. Jder a păstrat în el amintirea unor laude ce le-ar fi rostit

în plăcerea beției Gogolea: că numai un viteaz ca dînsul ar fi în stare să aducă în sac, legat ca pe un fedeleș, pe jupin Mihu, să-l închine plocon luminației sale Ștefan-Vodă. Din această amintire slabă s-a hrănit și a crescut gîndul lui Jder, cînd l-a impresurat pe căpitanul Grigorie Gogolea.

‘Asemenea ciudate gîngăanii zac în fundul ființii noastre ca într-o fîntină afundă de întuneric. Stau acolo fără să avem știință de ele și, din ce pricină nu se știe, deodată își iau zborul în zigzaguri și roto-coale spre înțelegerea noastră.

Așa de cînd am trecut prin tîrg și am stat în prive-liște la trecerea luminăției sale; ș-am văzut cum purced pașirii în zale, cu săbiile și suliițele; și ne-am oprit la un neguțător birlădean, poftind o cupă de mied, scos atuncea de sub patruzeci de trepte, ca să ne răcorim și să ne înfierbîntăm în același timp; și de cînd am stat în taifas un ceas și mai bine cu părintele arhimandrit uncheșul nostru spunîndu-i unele și altele despre lotru; și de cînd ne-am întors în chilie și stăm întins pe divan cu fața în sus, am rămas ațintit la alte gîngăanii care fulgură în fîntina afundului nostru.

Am aflat că Săndrel-Vodă vine în cîteva zile la porunca luminăției sale părintele său. Înainte de a sosi Săndrel-Vodă, noi om fi fost pornit pe lungă cale, fără să știe nimeni, fărădecit numai părintele arhimandrit Amfilohie, uncheșul nostru. Ne ducem cum se duce paserea, fără să lese urmă.

Iată că suie spre noi un licurici al aducerii-aminte. Nu știm pentru ce; poate avem să înțelegem mai pe urmă.

La noi la Timiș, într-o toamnă, cînd ne ridicam noi fecioraș, începînd a umbla la vînătorile tătuței,

a fost venit un boier din ținutul Sucevii, pe care nu mai știm cum îl chema. Nu mai era tânăr; purta un bărboi cărunț cit o mătură și avea o putere ș-un glas de-a mirare. Ne uitam la el cu mare plăcere cum bea vin, căci era bețiv vestit și lăudat, și-l ascultam cum povestește de niște întâmplări ce nu s-au mai pomenit. Acel boier dormea în odaia tătuței, și tot în odaia tătuței, într-un pătuc, dormeam și noi. Noi, cel mititel, ne culcam mai devreme; ne închinam și ne rugam și muța făcea asupra noastră semnul sfinteii cruci. Tătuța și cu acel boier, batîr că erau trudiți de vinătoare și de ospăț, intrau la hodină mai tirziu. Cum intrau domniile lor, noi cel mititel ne trezeam și stăteam cu ochii stecliți ascultîndu-i ce grăiesc. Într-o sară, zice acel boier cătră tătuța:

— Jupin Manole, am eu un frățin cu care am venit la vinătorile dumnitale. Nu se află în Suceavă barbat mai lăudăros decît domnia sa. L-ai auzit și domnia ta, cum spune, de te crucești. Și se crede cel mai viteaz între toți vitejii.

— Vrei să vorbești de pivnicer? a întreat tătuța.

Noi nu știam atuncea ce-i aceea «pivnicer». Dar vorba ne-a rămas de la cea oară.

— De pivnicer, da, — răspunde boierul «cel bărboi» cătră tătuța. Vreau eu, dragă Jupin Manole, să-i fac una, să se ducă veste pînă-n Țara Ungurească. Pivnicerul — zice iar bărboiul — hodinește în odăița de-alături. Mine sară, cînd om fi noi la masă, înainte de a ne trage la cămările noastre, fă domnia ta o treabă așa precum te învăț. Du-te și caută un cucuș negru la găinărie; ferește-l sub contăș să nu vadă nimene și intră cu el în camera de-alături. Vîră cucușul tocmai în fund în sobă și închide portița la gura sobei. Pe urmă, lasă așa și vină unde-om fi noi.

— Ei, și ce-i dac-oi pune în sobă cucușul? a întreat tătuța pe bărboi.

— Ai să înțelegi mine sară, după ce ne-om așeza cu toții la hodină, fiecare în cămările noastre.

— Bine, îi întoarcă cuvînt tuța; dar vreau să știu și eu mai înainte ce-are să fie.

— N-are să fie nimica rău, numaicît să te culci încins cu chimirul.

— Spune-mi, omule, ce-i cu acel cucuș? Și de ce să fiu încins cu chimirul?

— Nu-ți spun; ai să vezi. Da' de chimir pot să-ți spun, că să te încingi cu el, ca să nu crăpi de ris. Deasemenea îți mai pot spune despre cucuși, că nici un filosof, de cînd îi lumea asta, n-a putut afla de ce cîntă cucușii. Parc-ar fi ceasornice, așa cîntă străjile. Fie nour și ploaie, fie vînt, fie senin, cînd li-i poruncită clipa, cucușii încep a cînta, și cîntă. Ar spune unii cum că ei aud și oamenii n-aud pe cucușul cel sfînt din grădina raiului, din cer; dar acestea-s basme. Alții zic că așa i-a potrivit Dumnezeu pe cucuși să fie astrologi, căci ei cîntă ș-a ploaie, ș-a vreme bună, de fiecă dată într-un chip anumit. Dar ce fel de astrologi cucuși?

— Iaca-s astrologi, și-s mai buni decît ceilalți care-s fără aripi... a ris tătuța.

— Așa este, a ris și bărboiul; și iaca nimene nu știe și nici n-are de ce ști, pentru că aceea nu este altceva decît puterea lui Dumnezeu. Cînd i-a veni clipa, cucușul din sobă are să cînte. Dacă-i bătrîn, cîntă el din știința lui; dacă-i tânăr, aude pe altul și se îndeamnă și el.

— Asta este? a zis tătuța, căscînd. Om vedea ce-a fi și asta.

— Vei vedea, și să nu uiți să te-ncingi.

După ce-am auzit asta noi cel mititel, am pus timpla pe pernuță ș-am adormit. Am visat cine știe ce, am amestecat cele visate cu cele auzite, ș-am uitat.

În sara cealaltă, ațipisem. Au venit tătuța și boierul sucevean. Grăiau în șoaptă și se îndemnau la ceva; pe urmă tăceau și așteptau.

— Pe cine-or fi așteptînd? ne-am întrebat noi, cel mititel.

N-așteptau pe nimeni. Bărboiul a poftit ceva. Tătuța, așa cum se afla, descult, s-a dus și i-a adus. M-am sculat în așternut și am văzut că i-a adus o cupă de vin. Întăi a gustat tătuța, precum e obiceiul, și pe urmă i-a dat cupa, și celalalt tot sorbea încet. Și tot îi făcea semn tătuței c-un deget. Și așteptau. Iar tătuței îi asfințeau ochii și căsca.

Numai iaca, — s-aude.

Ce s-aude? căci noi, cel mititel, ne-am spăriat. S-aude trîmbița ingerului Gavril. Unde s-aude? În cer? ori sub pămînt? Și cit de departe? Cine știe unde, și totuși parcă sună la doi pași; ori parcă-ți sună în timplă. Tace o clipă și iar izbucnește. De așa spaimă am fost cuprins, încît am sărit în picioare ș-am țipat. Tuța ne-a cuprins și ne-a învălit capul cu poclada. Dar tot auzeam. Însă ne-am adus aminte de ce-au grăit boierii c-o sară mai nainte și ne-am liniștit. Am scos capul de sub pocladă și numai ne străluceau ochii, ca la un drăcușor.

Soba de alături e în părete cu camara noastră. S-aude la noi trîmbița Arhanghelului sau a lui Caraschi, cum s-aude și dincolo. Ce-o fi făcînd pivnicerul?

Pivnicerul nu făcea deocamdată nimica. Incremenise de mare spaimă în așternut. Pe urmă, la răs-

timpuri, s-a sculat și a început a căuta, ba pe pat, ba pe după dulapuri. A deschis ușa ș-a pîndit dacă nu-i ceva în tindă. S-a făcut liniște; cucoșul și-a împlinit datoria și a tăcut; suceveanu și cu tătuța se tăvăleau pe jos de rîs.

Cînd a fost la straja a doua, bucuria suceveanului a fost și mai mare; căci spaima cea fără nume și fără cunoaștere l-a trezit pe pivnicer dintr-un somn mai adînc.

De ce se va fi suit din afundul nostru gîngania asta a amintirilor?

Acuma știam de ce. Căci Săndrel-Vodă va să vie să găzduiască și să hodinească în această chilie în care ne aflăm acuma noi.

Cufundîndu-se astfel în sine și-n trecut și grăind cu sine însuși, Jder nu pierdea din vedere cele de față și cele viitoare. S-a ridicat din locul în care sta și a privit toate din juru-i mai cu luare-aminte. Soba era clădită într-un colț despre paraclis. Hogeagul sobei suia pe lîngă părete, în pod. Un bărbat ca Ionuț, care poștește să știe toate, nu poate lăsa podul casei domnești necercetat.

E ceasul al cincilea al dimineții; măria sa încă nu s-a întors; copiii s-au tras într-o cămăruță, așa că sala unde fac ei obișnuit paza e goală. Jder se învîrte priveghînd spre un gang, apoi spre alt gang. Se întoarce și pătrunde în paraclis, închinîndu-se cuviincios spre iconostas.

Ocolește în laturea stîngă și cearcă ușa de la scara turnului. O găsește deschisă. Suie în turn; vede tîrgul; vede curtea domnească; vede odăile și acoperișurile șindrilitate ce vin de la odăi pînă sub fereastră camării unde i s-a rînduit găzduirea. Și din camară, a cercetat, pe aceeași fereastră, acoperișurile.

De la acoperișuri un om sprinten poate face un salt cu ușurință pînă în prichiciul ferestrei.

Coboară din turn pînă la scara jumătate, unde se află o ocniță ce răspunde în podul casei domnești. Știa de mai nainte că trebuie să caute și să găsească asemenea trecere.

Intră în pod; trece pînă la o bagea, ca să vadă unde-i soarele și unde-s acoperișurile cele scunde de la odăi. Astfel poate găsi ușor hogeagul ce suie din laturea camării sale. Nu-i camara sa, zimbește Jder, e camara lui Săndrel-Vodă. Nu-i un hogeag; e o zidire piezișă care se chiamă «ursoaică» în Țara-de-Sus. Ursoaica e un hogeag mai mic, adaos, care trage fumul de la o sobă lăturalnică și-i dă drumul într-un hogeag mai mare. Deci Jder lasă hogeagul cel mare și se întoarce la zidirea ușoară a ursoaicei. E ușor să desprindă dintr-un loc potrivit două cărămizi, ca să aibă răspuns în jos, spre soba camării sale. Însă nu e camara sa; în camara asta va să hodinească Săndrel-Vodă.

Deci se va întoarce unde se află acuma, avînd cu sine mai multe scule într-un săculeț, sub strai.

Una din acele scule e un ciocan de pietrar. A doua sculă e un răzuș de fier. Cu pliscul ciocanului de pietrar înlătură tencuiala. Răzușul îl pune în rostul cărămizilor. Apasă răzușul, prinde cărămizile cu pliscul ciocanului. Dacă înlătură două cărămizi, i-i de ajuns. Trage din săculeț o frînghioară subțire pe care a măsurat-o de mai înainte, ca să aibă macar zece coți. Leagă o zburătură de cărămidă în capătul frînghioarei și-i dă drumul pe hogeag, pipăind în jos să înțeleagă unde ajunge. Acea bucată de cărămidă trebuie să ajungă pînă în polița întăi a fumurilor sobei. După ce a socotit și știe că bucată de cără-

midă a ajuns în polița întăi a fumurilor sobei, scoate din săculeț ce i-a mai rămas din cele pregătite: cucușul. E un cucuș care poate să nu fie negru, căci nu-l poate deosebi nimeni acolo în poliță. Leagă cucușul lingă cărămidă și-l trimete la locul său, cu fereală, ca să nu-l vatăme. Să steie acolo și să-și deie semnele cit va fi trebuință, și-apoi să iasă iar la lumină, în pod; din lumina podului în săculeț. În săculeț, la oblîncul șăii stăpînului său, s-a tot duce cale lungă înspre Țara-de-Jos, la Dunăre și mai departe, spre slujbele stăpînului celui mare.

După ce a prubuluit toate acestea, Jder se întoarce la ocniță și la scara turnului, pogorînd în paraclis. Din paraclis în sală. Tot gol în sală. Vodă nu se întorsese încă.

Unde-i Gheorghe Botezatu Tataru ?

Acest slujitor, decît care mai cu credință nu se află altul în toată lumea asta, a stat neclintit în laturea de la ușa camării. L-a văzut pe stăpînul său ieșind; l-a văzut că se duce — poate să se închine, poate la alte-cele, — și-l așteaptă să vie înapoi. Privește, mut. Acesta-i feleșagul lui.

Ionuț îl trage după sine în camară și-i spune de ce are domnia sa anume trebuință.

Are trebuință domnia sa de un ciocan de pietrar; de un răzuș ori o daltă; de o frînghioară de zece coți și de un cucuș. Poate fi porumbac, poate fi negru, poate fi alb: cucuș să fie. Să fie viu și să cînte frumos.

Dacă ar socoti careva că Gheorghe Botezatu s-a mirat de ce i se cere să agonisească și să aducă, apoi s-ar înșela.

— Bine, am s-aduc, măria ta, încuviințează Gheorghe Botezatu Tataru, fără să clipească.

— Inșă nu mi le aduci acuma, Gheorghe. Mi le aduci cînd spun eu. Noi mai stăm aicea, la curtea luminăției sale, două-trei zile; pe urmă ne-am dus nu se știe unde și ni se prăpădește urma. Toate cite îți cer, tu să le ai la tine.

— Cînd îți-or trebui, stăpîne, îți dau cucoșul porumbac și toate celelalte.

— Nu numaidecît porumbac : poate fi și negru.

— Te-aș ruga, stăpîne, să-mi spui cum anume.

— Negru.

— Bine, măria ta ; am să-l aleg negru, a răspuns cu nepăsare tatarul.

În ziua aceea Jder a văzut din nou pe Vodă și s-a bucurat de o privire bună din partea luminăției sale. Sara, după aprinsul luminărilor, a intrat la părintele Amfilohie, ținînd sfat cu cuvioșia sa. La acest sfat Jder a aflat că Săndrel-Vodă sosește în tabăra de la Vaslui în ziua de sîmbătă 9 iulie. Deci vineri, în 8, el însuși trebuie să fie plecat.

— Să fii cu luare-aminte în toate și nu te grăbi, i-a dat îndemn uncheșul Amfilohie Șendrea, și să-ți aduci aminte de toate cite îți spun acuma și de cite am să-ți spun mîni și poimîni. Vineri, intră dis-de-dimineață la rugăciune, și-n ziua aceea vei posti. Am să fac slujbă anumită pentru tine, rugînd pe Fecioara prea curată pentru izbînda ta.

— Așa am să fac, sfințite părinte și uncheșule, a răspuns Jder cu smerenie. Inșă pînă atuncea te-aș ruga pe cuvioșia ta să te mai gîndești la cite-am vorbit și să hotărâști în privința lui Grigorie Gogolea căpitanul, dîndu-mi-l mie.

— Să-i dau drumul ?

— Binevoiește a-l slobozi, sfințite părinte și uncheșule, ca să se ducă în lumea lui. Eu socot că s-a duce

unde îl îndemn eu. Dacă-am greșit, nu-i pagubă și mi-a rămînea mie sarcina pe care vreau s-o pun pe umerii săi.

— Ți-am făgăduit, Ionuț, să-ți dau ce-mi ceri și cuvîntul meu eu nu-l lepăd.

— Atuncea, uncheșule, să leși pe cazacul cel bătrîn și chior să puie jos armele Domniei, să se ducă după Gogolea. Bătrînul se poate duce și singur, dar Gogolea nu poate trăi fără el ; poate mîntea bătrînului să fie de folosință lui Gogolea.

— Am să fac și asta, tot pentru un nepot al meu, a suspinat părintele Amfilohie.

În ziua de joi, comisu al doilea Ionuț Păr-Negru s-a coborît, împreună cu părintele Emilian, în hruba unde putrezea căpitanul Gogolea.

Căpitanul Gogolea slăbise de nesomn și așteptare. Cînd a înțeles că intră la el Jder, a dat în genunchi și a bătut metanie. Intrînd, Ionuț l-a lăsat întăi să se închine. După ce i-a spus că-l sloboade, l-a lăsat să-i sărute poala straiului. N-a socotit că trebuie să înceapă de la capăt vorbele.

— Du-te, căpitane Grigorie, i-a spus. Nici macar nu-ți cer să-ți aduci aminte de cele ce-ai auzit din gura mea.

— Am auzit vorbe sfințite, s-a închinat Grigorie Gogolea. Și mi-am bătut în frunte piron, ca să-mi aduc aminte că am a aștepta vestire și semn cătră sărbătoarea Sîmedrului.

— Bine, căpitane al lui Vodă, îți poftesc sănătate și izbîndă. Și cînd om ajunge la lumina zilei, ți-l dau și pe moș Ilia Alapin, să-ți ție de urit.

Astfel s-a despărțit Gogolea de intunericul întru care zăcuse. S-a bucurat de băutură dulce sub sfîntul soare, s-a tăvălit pe pajiște, a dormit un somn bun

ș-a așteptat pe moș Iliă Alapin s-aducă doi cai. S-au întors cu fața către zarea răsăritului închinându-se. Au încălecat, s-au dus și duși au fost.

A zimbît către nepotul său sfințitul Amfilohie :

— Eu socot că pe acești doi voinici n-avem să-i mai vedem decît în ziua de apoi, la județul cel din veac.

Vineri dimineață, Jder mezinul s-a mărturisit la genunchii arhimandritului și a primit sînta cuminecătura. A postit cu mare asprime în acea zi, ca să fie spălat de toate relele și greșalele. Fiind curat și luminat ca dintr-o baie din Ozana, și fiindu-i cu desăvîrșire deșartă traista de păcate, — putea să-și îngăduie, fără primejdie prea mare pentru sufletul său, «șaga cucoșului celui negru», cum poreclea el în sine fapta pe care o pregătea.

După rugăciunea Voievodului și după ce a primit din nou binecuvîntare de la sfințitul părinte Amfilohie, cînd s-a îngînat ziua cu noaptea, Jderul cel mezin a purces la drum, ca să se prăpădească de lume, așa cum îl povățuise uncheșul său. A pus calul în trap și nu s-a mai uitat înapoi. De-acu n-are hodină deplină, pînă ce n-a ajunge cine știe unde, la marea caldă, la Sfîntu Munte, unde cîntă și se roagă monahii în șase sute de biserici. Gheorghe Tataru călărește în urma lui, ducînd cu grijă atîrnată lingă scara stîngă o traistă care i-a fost poruncită și cu care nu se pricepe ce să facă.

Pînă la popasul cel mare de la Sfîntu Munte, Jder are a se opri în multe alte popasuri mărunte. Cel dintăi popas mai mărunt ar fi potrivit în siliștea tîrgului Vaslui, la moara lui moș Irimia.

Are el acolo o făgăduială a cărei împlinire vrea s-o ceară. Făgăduiala asta e privityoare la o mămăligă

fiartă bine din ometița făinei de mei și la niște plă-tici și caras prins la virșe pe ballă, în marginea stu-fului. Moș Irimia știe să curețe peștele și să-i dea sare ; iar de zvirlit pe cărbuni s-a pricepe să-l zvirlă și Gheorghe Botezatu Tataru.

— Ce duci tu acolo în traistă cu atîta grijă, Gheorghe ?

— Cucos negru... răspunde Botezatu cu voce potri-vită, nici prea tare, nici prea moale.

— Dar caras și plătică știi să frigi pe cărbuni ?

— Știu.

Asta a fost vorba lor, pe care au putut-o auzi oameni și oșteni de pe drum. Vîntul inserării a su-flat-o într-o parte. Cei ce-au fost auzit-o au uitat-o. Și despre cei doi călăreți, stăpînul și sluga, nimene n-a mai știut nimic.

Dar simbătă noaptea, pe un întuneric de furtună, Jder a fost înapoi, în loc pregătit de el, la gardul dinspre odăi. Acolo avea loc ferit de trecere. Era îm-brăcat în straie proaste, ca un slujitor de rînd, și a umblat domol fără să se uite nimene la el către graj-duri, ducînd o traistă. S-a suit în podul cu fin, ca să doarmă pesemne. Din podul cu fin s-a strecurat pe brînci pe acoperișul de draniță, fără să lese de la umă-rul stîng traista. De pe acoperișul de draniță și-a găsit o cale ferită în podul cel mare al casei domnești, la ursoaică. A pipăit spărtura ; a legat cucoșul cu frin-ghioara, adăugînd o bucată de cărămidă și le-a lăsat să lunece pînă în polița de sus a fumurilor sobei. Pe urmă a venit înapoi pe acoperișul de draniță ; s-a tras ca o miță în marginea acelu acoperiș, la zid. S-a furișat pînă la fereastra de el știută. A pipăit-o și-a găsit-o în rînduiala pe care i-o făcuse ; desprînsă din cîrlig și înțînată ca să stea bine la locul ei.

Rezemindu-se cu spatele în părete, sub fereastră, a stat așa așteptînd. Nu-i era teamă și grijă de nimic. Se afla ca într-un basm al copilăriei. Se simțea în stare să sară pe grumazul balaurului de nouri, care acoperea stelele încordîndu-se și mișcîndu-se asupra tirgului.

Fereastra s-a luminat un timp de flacăra făcliei aprinsă în chilie de cătră slujitorul lui Săndrel-Vodă.

S-au auzit și glasuri.

Deci Săndrel-Vodă a venit la hodină.

S-a auzit o strigare veselă.

Deci Săndrel-Vodă s-a îndemnat a bea o cupă de vin dulce. Este un vin dulce de Chipru, care-i place tare măriei sale Săndrel-Vodă.

Glasurile au tăcut. Slujitorul s-a tras îndărăpt.

Intr-un timp a pîlpîit lumina ca o aripă și fereastra a rămas neagră.

Măria sa Săndrel s-a întins la hodină, și-a tras poclada peste cap întorcîndu-se cu fața la părete, după cum i-i obiceiul, și așteaptă hodina. Se închină în gînd; se roagă de visuri bune; astfel l-a deprins domnia sa Domnița Chiajna; și-adoarme.

Adoarme coconul domnesc. Însă umbra sură de sub fereastra chiliei stă trează, ca și cum în clipa asta ar răcori-o zorile. Nourii negri scutură ploaie un răstimp. Apoi trec și rămîne numai ca un abur subțiat asupra stelelor. Trece-un ceas; vin alți nouri, c-o ploaie mai subțire, învăluită de vînt. Apoi iarăși rămîne în înalt aburul alburii.

Au prins a bate din aripi cucoșii la odăi, chemîndu-se. Se trezesc din piroteala lor și străjile, dînd strigăte prelungi:

— Berdo!

— La poartă, bine!

Jder le-aude pe rînd; dar stă cu urechea trează ca să audă altceva.

Aude. Aude slab, de pe tărîmul celălalt, o buciurare a morților. O dată; de două ori.

La a treia buciurare, coconul din fundul patului și-a zvrilit din cap poclada și-a fost în picioare în mijlocul cămării, împungînd cu capul înainte spre ușă. Nesimțit, s-a desprins canatul ferestrei. Jder a săltat și a pășit peste prichici. Cuprinde pe cel spăimîntat cu dreapta și cu stînga îi înăbușă răcnetul. Îl ține așa ca într-o minghină, pînă ce-l simte tremurînd și slăbind.

Încă o dată a buciurat în pămînt, în Domnia morților.

— Suflet al lui Atanasie Alvanit! s-aude suspînd în tăcerea grea a odăii.

Pruncul domnesc mugește prin palma care i-a încheștat și-i stăpînește fălcile.

A dat în genunchi. Își pierde o clipă simțirile. Jder îl călăuzește prin întuneric la pat. Îl ține încă strîns și-l culcă.

— Mîni ai să crezi că ai visat, îl amenință el șoptit; dar să nu crezi c-ai visat, căci ești treaz, ai auzit și vezi. Atanasie Alvanit a pierit pentru tine și strigă la Dumnezeu împotriva ta. A mărturisit ce i-ai poruncit să săvîrșească, și asupra ta stă amenințarea mărturisirii lui. Este un frățin al tău pe care-l prigonești. Boala ta e legată de boala lui; moartea ta de moartea lui. Visezi ori nu visezi?

— Nu visez, clănțani cu înfricoșare Săndrel. Se simțea intrat în spaimele de altădată, din pruncie.

— Închide ochii, ca să nu fii străpuns.

Jder întrebunță o clipă, ușurel, stiletul pe care îl avea dar de la postelnicul Ștefan Meșter.

Săndrel se cutremură sub pocladă și se ghemui cu capul sub perină.

Chemarea morților de sub pământ și a bietului Atanasie oșteanul luminăției sale a mai sunat o dată slab și de departe. Jder stătea în picioare priveghind mișcările coconului. Gemea încet și ofta, bolborosind rugăciunea Domniței Chiajna.

Cruce-n casă, cruce-n masă,
Cruce-n patru colțuri de casă...

Ionuț Păr-Negru s-a tras ca o miță spre fereastră. După ce a ieșit, a pus la loc clenciurile. A pășit pe drumul pe care venise, ocolind prin pod și trăgând din polița sobei cucoșul. Întunericul nopții înourate fiindu-i prielnic, a fost îndată în finărie. Din finăria odăilor a coborît și s-a tupilat pînă la zaplaz. Dincolo, îl aștepta tatarul.

— Ține, Botezatele, traista asta, a zis el în șopot. Cucoșii negri is buni ca să ne cînte deșteptarea în toate diminețile. Avem cale lungă pînă la Impărăție.

CAPITOLUL VIII

UNDE COMISUL CEL BĂTRIN ȘI MONA-
HUL IES LA LUME

— Cine ți-a spus una ca asta, cuvioase părinte Nicodime? Cine să fie fără liniște ziua și noaptea? Dumnealui comisul Mănole Păr-Negru?

Da' de unde! Acestea-s vorbe de-ale femeilor, ca să nu se bage de samă că ele nu mai au astîmpăr cît e picul.

Domnia sa Jupîn comisul își vede, ca și pînă acumă, de multe și mărunte treburi.

Cum mă-ntrebi cuvioșia ta, așa l-am întrebat eu. Și cum îți spun, așa mi-a spus.

Domnia sa cunoaște că, la o Domnie ca a lui Ștefan-Vodă, cum a fost altădată la împărăția grecească, se află slujbe și slujbe; unele le știm, aitele nu. Cele mai multe nu le știm, și la acelea fac trebuință barbații cei mai destoinici. Mai ales acumă, de cînd s-au sporit oștile mării sale și de cînd îi vin cărți și soli de la crai, și de la venetici, și de la Rim, de la vlădica cel mare al papistașilor, și din toate părțile, — atîtea treburi s-au încîlcit și atîtea slujbe s-au iscat, care nu se mai află pe lumea asta cite treburi s-au încîlcit și cite slujbe s-au iscat...

Zic eu: mare poznă, oameni buni! Unde are s-ajungă măria sa?

Măria sa Ștefan-Vodă acumă e ca acel barbat carele sa însurat c-o muiere frumoasă. Plăcutu-i-a să puie cunună și să aibă cu sine ce i-i drag. Dar domnia cu care s-a cununat măria sa e muiere cu nacafale. I se poate spune și mării sale că și-a vîrit cap sănătos sub Evanghelie. Decît ce să facă măria sa? Așa i-i moștenirea și partea.

Intr-atîtea treburi încîlcite, s-a găsit și pentru comisul nostru al doilea Ionuț una mai încîlcită; și măria sa i-a poruncit să se ducă s-o descîlcească.

Cînd s-a dus? Nu s-a aflat. Unde s-a dus? Nu se știe. Ce face acolo unde se află? Asta poate s-o cunoască numai măria sa. Cînd are să se întoarcă? Ptiu, drace!

— Jupineasă Ilisafă, zic, asta nu mă întreba domnia ta pe mine. Asta o știe Dumnezeu.

Dumneaei prinde a lăcrăma cu mare jale.

— Lăcrămez și mă zbat, zice, căci de cînd nu se mai știe nimica de Ionuț, comisul Manole nu mai are hodină.

Se scoală comisul Manole și începe a răcni, cum îl știi cuviosia ta că răcnește cîteodată.

— Da' de unde ! Da' eu nici nu mă gîndesc la asta ! Comisul al doilea e dus în slujba măriei sale și gata ! Să nu mai aud vorbind ! să nu mai aud scîncînd ! Toată ziua umblă femeile, aicea la Timiș, cu visuri, descîntece, bobi și vrăji. Da' lăsați-mă-n pace ! nu mă mai întrebați nimica. Eu am altele !

Mare poznă, oameni buni !

Starosiele Nechifor, contenind puțintel, clipi din coada ochiului drept cătră părintele Nicodim. Stăteau pe lăiți, în cerdacul chiliei, și se uitau asupra ogrăzii. Fratele Gherasim adăpa calul înșăuat al starostelui, scofînd apă din fîntina cu cumpănă și turnînd din găleată în jghiab. Soarele părea oprit asupra muntelui cu brazi ; mai era un ceas pînă la slujba de sară.

— Și ce anume face tătuța ? întrebă cuviosul Nicodim, cu fața dintrodată umbrită.

— D-apoi ce să facă ? Se duce-n prisacă și-l mai înțeapă cîte-o albină, de se uită la lumea asta numai c-un ochi. Incalică după aceea și se suie la grajduri. Adicătelea să ție sfat cu comisul Simion. Tace unul ; tace și celalalt ; se chiamă că așa țin sfat. Dacă n-ar fi jupîneasa Marușca, apoi jupîn Manole s-ar întoarce acasă fără să-și descleșteze fălcile.

— Tătuță, zice jupîneasa Marușca, fii fără grijă.

— Da' n-am nici o grijă.

— Atuncea are Simion.

— Da' n-am nici eu.

— Ei, atuncea-i bine, rîde jupîneasa Marușca. Dacă

n-aveți domniile voastre grijă, are măria sa. Jder e omul măriei sale.

Părintele Nicodim se miră.

— Așa vorbește ea ?

— Intocmai : precum mi-a spus comisul Manole. Domnia sa comisul rîde și-i place.

— Așa-i zice ea ? Jder ?

— Nu-i spune altfel. Are să facă una, de avem să rămînem cu gura cascată.

— Cine spune asta ?

— Tot jupîneasa Marușca, despre cumnatu-său.

— Aha !

— Părinte Nicodime, eu ți-oi spune că așa-s femeile. Jupîneasa Marușca-i grea ; și se încîntă de Ionuț, ca să nască prunc viteaz ca și cumnatu-său. Deasemenea acuma, după cît spune jupîn Manole, jupîneasa Marușca e mai cu toane. Alte jupînese-s cu toane la început ; dumneaei e mai cu toane după luna a cincea. Că ar face bine să se ducă și alți comiși la Rusălim. Asta-i împunsătură în comisul Simion.

— Da' de ce ?

— Așa. Căci Ionuț ar fi fost trimes s-aducă așchie din crucea răstignirii. Și ceilalți comiși să se ducă și ei acolo, să-i fie într-ajutor. I s-a arătat ei semn, că numai asta poate fi. Se-ndeamnă a crede întru același fel și jupîneasa Ilisafra. Dar jupîneasa Ilisafra încă n-a cutezat să alunge la Rusălim pe bătrîn. I s-a arătat în vis jupînesei Marușca mare război cu păgîinii ; deci, după cît s-a sfătuit cu soacră-sa și cu maică-sa, trebuie numaidecît lemn sfînt, ca să-l puie înalt prea sfințitul mitropolit în aghiasmă, cînd a binecuvînta apa ș-a stropi oștile în ziua bătăliei.

Asupra văii în care-i așezată mănăstirea, curge ca un rîu nevăzut o adiere lină și zăduful zilei de august

scade. Cîntă în otava de pe costișe prepeșiți și cirîie cristei. Aceiași vulturi, care au stăpînire asupra văzduhului de aici, se rotesc sub cerul curat, la mare înălțime. S-aude într-un răstîmp un clopot în turnul cetății care impresură biserica Înălțării. Pe urmă clopotul tace și rămîne asupra sfintei așezări o pace care pare mai tihnită și mai veche, căci e așezată pe vieți trecătoare și pe rînduri de mormînte.

— Apoi eu, de-acuma, părinte Nicodime, oi fi călător.

— De ce te grăbești, staroste Nechifor ?

— Mă grăbesc, ca să ajung acasă. Cine știe ce-oi găsi în gospodărie ! Căci eu de alaltăieri lipsesc.

— Vra să zică, nu vii de la Vinători ?

— Nu. Eu vin, părinte Nicodime, de unde-a dus surdu roata și mutu iapa. Mare poznă !

— Da' ce se-ntîmplă ?

— S-a întîmplat, părinte, că mi-a venit vremea să mai scot o măsea. Și țiganul nostru de la Vinători, care mi-a mai scos una acum cinci-șase ani, nu se mai află între cei vii. A pus fruntea la pămînt și s-a prăpădit, iar sufletul i s-a duce în raiul țiganilor. Era vrednic meșter ; avea clește potrivit și mină ușoară. Cînd a venit vremea să mă doară asta de-acuma, atuncea am văzut eu citu-s de singur ; parc-aș fi rămas a doua oară fără tată și fără mamă. Ce fac eu ? Fecioru-său Matahală are cleștele : dar de priceput nu se pricepe. Să te ferească Dumnezeu de durere de măsea, într-alt chip nu te-oi binecuvînta, părinte Nicodime. Știi cum îi ? Îți vine să te zvîrcolești, să te pui la pămînt și să pălești cu călcăiele în torțile cerului. Și alta nu este de făcut, ca să ți se mai domolească durerea, decît ca să bei vinars. Dar după ce te dezbeți,

iar te-apucă. Ș-am mai găsit o babă în Lunca, peste apa Nemțișorului, care m-a învățat să țin capul, cu gura cascată, în abur de măselariță, fiind învălit de jur-împrejur cu pocladă deasupra oalei. Am făcut și asta ; s-a părut c-ar fi căzut în oala cu fiertură de măselariță un vierme cît un vîrf de ac ; dar nici asta nu mi-a folosit nimica ; ș-atuncea c-o mină purtam calul de dirlogi și cu una mă țineam de falcă ; umblam prin iarmaroc la tîrg și întrebam de oameni. Ce să fac, unde să mă duc ? Tocmai la Baia am găsit alt clește, care să fie în stăpînirea unui meșter. Bun meșter ! Mi-a dezbătut-o, mi-a dat-o afară și gata. Acu trăiesc altă viață și lumea mi se pare mai bună. Cînd te-a durea măseaua, numai acolo la Baia să te duci, la dascalul Precup Mortîntei. E un slăbănog ș-un spîn de nu dai două parale pe dînsul ; să-l sufli și să-l prăvăli jos ; dar iaca-i bun meșter de măsele.

— Atuncea du-te cu sănătate, staroste, și mă rog să-mi dai vestire de la Timiș.

După ce-a plecat starostele Nechifor, s-a auzit bătînd iar clopotul de vecernie.

Părintele Nicodim și-a adus aminte că-i într-o simbătă și s-a pregătit să se ducă la slujbă mare. Și-a pus rantie nouă și camilafcă, și-a împletit între degete metaniile și s-a dus pe gînduri, cătră zidurile sure ale cetățuiei. A intrat pe sub turnul clopotniții, fără să audă țîriitul de sară al lostunilor, care-și învățau puii la zbor ; a intrat la sfînta Înălțare și, cufundat în gînduri, s-a așezat în laturea stîngă aproape de analoghion și de cîntăreți, cu auzul oarecum închis, dar cu vederea deschisă spre acea întru totul vestită și laudată icoană a Maicii Domnului, care a fost zugrăvită de Luca Evanghelistul.

Iaca, august e în toi, se gîndea cuvioşia sa, şi de-acu vara-i călătoare — ca şi starostele Nechifor, care a venit, a stat o ֶֶră şi s-a dus.

Nu s-ar putea spune că monahii, care-şi aleg ca rînduială a vieţii singurătatea, pot pune oprelişte desăvîrşită simţirii lor, legăturilor şi amintirilor. Unii aşa au făcut, pustiindu-se cu desăvîrşire în Tevaida; aceia şi-au agonisit fără scădere bucuria cea fără de amurg. Inşă mulţi rămîn slabi; şi cînd ajung pînă la ei veşti din lumea părăsită, li se moaie inima cătră voie-bună ori mîhnire.

De cînd n-a văzut cuvioşia sa pe cei de la Timiş ?

De mult nu i-a văzut. Tocmai de la începutul lui martie, de la cîrneleagă. Atuncea a fost poftit cu mare stăruinţă de muţa, ca să binecuvinteze ospăţul de lăsat de sec. A venit şi l-a luat Ionuţ. De-atuncea n-a mai fost la Timiş şi n-a mai văzut pe nimeni, fărădecît tot pe Ionuţ, la Sînpetru.

Are acest frate iubit al Jderilor un dar să-i stîrnească pe toţi din cînd în cînd. Aşa atuncea, la Sînpetru, a venit cu repejune să se mărturisească, să ceară sfat şi sprijin; şi n-a fost chip să nu-l urmeze în toate rugăminţile lui. Mai cu samă, cînd se roagă, ştie cum să se uite cu ochii lui de culoarea castanei. Acuma spune mai bine ce are de spus, căci a ajuns barbat în putere; dar cu ochii se uită cum se uita şi altădată, cînd era cu fruntea numai pînă la cingătoarea fraţilor celor mari.

A fost, se vede, trimes acuma într-o slujbă ascunsă. După zvonurile ce i-au venit de la Timiş prin starostele Căliman, bătrînii stau subt îngrijorare ca subt un nour; nu ştiu nimica; n-au auzit nimica; n-au primit nici o veste; Ionuţ n-a dat nici într-un chip semn.

Dacă s-ar fi întîmplat ceva, Doamne fereşte, atuncea s-ar fi aflat. Căci nu-i veste rea care să nu străbată ca săgeata, şi nu-i moarte care să poată rămînea ascunsă în întuneric. La timp, Ionuţ va da de ştire, şi atunci toate inimile se vor linişti.

Bine ar fi, se gîndeşte părintele Nicodim, să se ducă s-o vadă pe muţa. I-a vedea şi pe ceilalţi, şi-i va potoli, imputernicindu-i cu duhul răbdării. Trebuie să îndemne şi pe femei, atît pe cele bătrîne cit şi pe cele tinere, să se lese de naravul vedeniilor.

Cînd a ieşit de la sfînta slujbă, avea luată şi hotărîrea de a se duce pe cîteva zile în lumea părinţilor şi fraţilor săi după trup. Deci s-a abătut şi pe la stăreţul său sfinţitul Silvan egumenul, ca să ia binecuvîntare.

A doua zi dimineaţa a lăsat pe fratele Gherasim să se usuce şi să se întunece şi mai tare în chilia de la Neamţu, iar cuvioşia sa a pornit iarăşi călare, ca să iasă în lume. Nu i se întîmpla asta întăia oară şi ştia că are să i se mai întîmple şi altă dată. După cum spune sfîntul apostol Pavel nu ştiu unde, — credinţa fiecăruia după puterea sa. Cuvioşia sa Nicodim s-ar fi pustiit întru totul lui tot la Tevaida, sub soarele eghiptean, dacă Dumnezeu i-ar fi alcătuit într-aşa chip firea, încît să nu poată trăi altfel decît în cea singurătate a singurătăţilor, în cuptorul lumii. Dar Domnul Dumnezeu a binevoit a pune în făptura părintelui Nicodim o tărie mai mică decît stîncă de la muntele Sinai; a pus o tărie ca a munţilor noştri care se macină de puhoaie; şi în cuvioşia sa urmează a suna şuietul pădurii şi zvonul apei de munte; şi toate pacatele legate de slăbăciunea pămînteanului cuvioşia sa încă nu le-a putut scutura; şi Dumnezeu se milostiveşte totuşi asupra sa şi-l va ierta, căci

părintele Nicodim slujește cu inimă de samarinean și cu osirdie pentru credința cea adevărată.

Cînd a ajuns cuvioșia sa la curtea comisului celui bătrîn la Timiș, inima i s-a veselit îndată ce-a văzut pe gard cîntînd un cucuș porumbac și vestindu-i sosirea. Argatul care i-a deschis poarta a dat din cap că jupîn Manole nu-i acasă. E sus, la grajdurile domnești. Da-i acasă comisoaia.

Ieromonahul Nicodim a găsit în pridvor pe jupîneasa Ilisafta și, lîngă jupîneasa Ilisafta, pe Candachia. Și, între jupîneasa Ilisafta și jupîneasa Candachia, pe nana Chira, cămărășița.

— Vă poftesc buna dimineață și bine v-am găsit ! s-a închinat cuviincios monahul ; și îndată a descălecat, lepădînd friul.

— Bine ai venit și mare bucurie ne faci, cuvioșia ta... a vorbit jupîneasa Ilisafta, tresărînd de la locul său, de lîngă stîlpul știut, și venindu-i întru întîmpinare.

Tustrele femeile i-au sărutat pe rînd cuvioșiei sale mîna. Iar monahul s-a închinat cu osebite cătră maica sa, punîndu-și cu ochii închiși barba pe tîmpla ei sură.

Pe măsuta din pridvor, călugărul cunoscu dintr-o privire îndeletnicirea pe care o avuseseră cele trei femei înainte de sosirea lui. Nana Chira se grăbi să arunce asupra măsutei o pînză subțire de borangic. Se afla acolo începută o lucrare pe care părintele Nicodim o lega cu amintiri din pruncia lui, cînd pe aceeași măsută veche degetele jupînesei Ilisafta frămîntau cu răbdare ceară, închipuind păpuși cu ochi de semincioare de mac. Tot nelipsită de lîngă ea era ș-atunci nana Chira. Iar acele păpuși cu ochișori de mac închipuiau pe jupîn Manole, pribeag în locuri depărtate, cine știe unde în Țara-de-Jos. Femeile

vechi, cum e nana Chira, știu să rostească în asemenea împrejurări descîntece și chemări, trimetînd menire dulce ori amară asupra celui de departe — necredincios ori iubit.

În ochii călugărului s-a înegurat o nemulțămire pentru acel eres străin de rînduiala credinței adevărate. Acel eres stăruiește tînuț în lume, de la slujitorii capiștilor idolești. Totuși în sufletul părintelui Nicodim a rămas sufletul acelu copil pe care l-a chemat cîndva Nicoară.

— Foarte sînt grăbit, zice cuvioșia sa, ca să aflu pe vel-comis.

— Ai să-i dai vreo veste cuvioșia ta?... se miră jupîneasa Ilisafta.

— Îmi face trebuință ca să vorbesc cu domnia sa unele și altele.

— Atuncea îl găsești sus ; se duce așa, ca să i se mai potolească harțagul. Iaca, a trecut atîta vreme și nu s-a aflat nimica de Ionuț. Dacă crezi cuvioșia ta că am liniște și somn și-mi pot vedea de treabă, atuncea te afli în mare greșală, căci nu mă lasă comisul Manole. Stă asupra mea ca un nour ; tot fușgeră și tună.

— N-aș crede una ca asta, muță... a șoptit cu glas blînd monahul.

— Ba să crezi, dragu mamei, și du-te și-l sfătuiște și adă-l aicea ca să spuie ce are de spus și să audă și de la mine, și de la alții vorbe cum că feciorul nostru se află sub acoperămîntul Maicii Domnului, acolo unde se află.

— Mă duc și mă întere cu el, se închină monahul, doritor să se depărteze cît mai grabnic de lucrarea tînuț a femeilor.

Cum a încălecat și a ieșit pe poartă părintele Nicodim, cele trei femei numaidecît s-au strîns iar cap lingă cap; nana Chira a dezvălit ușor măsuța, înlăturînd borangicul, și a văzut iar lumina soarelui de dimineată, în pridvor la Timiș, păpușa lui Ionuț. Mitel și nelămurit, țepăn de nesimțire și culcat pe-o coastă, acel Ionuț părea ochilor care-l priveau numai micșorat în depărtare și-n timp. Era el însuși adus de față, pe măsuța veche, ca s-audă zvonul paserilor și descîntecul babei Chira, cămărășița.

S-a făcut ca o tăcere în sufletele celor trei muieri de virste felurite și lumina soarelui a părut a se împuțina. Cea mai ageră ca s-asculte vorbele ce aveau să se rostască era jupineasa Candachia. Ii rămăseseră neclintite inelele cerceilor din urechiuși și rumeneala din obraji îi pierise sub suliman.

— Dragele nanei, dragele nanei... a suspinat Chira fără a mai ține samă de trecătoarele deosebiri omeleşti. Căci toți stăm sub puterile cele necunoscute. Cînd n-om mai fi, au să rămîie zidirile lui Dumnezeu ca și atunci cînd nu eram. Dragele nanei, dragele nanei... cînta ea cu ochii închiși, apăsîndu-și palmele asupra tîmplelor. S-ar fi arătat în vis că pe Ionuț l-ar fi ademinit și cuprins dușmancele puterilor bărbătești. Și-l deșartă de viață dacă noi n-om descînta și nu le-om alunga.

Nana Chira își cobori palmele asupra păpușii, ocrotînd-o; scupă în patru laturi, șoptînd cu grabire:

Voi, ielelor, măiestrelor,
Dușmanele oamenilor,
Stăpînele vîntului,
Doamnele pămîntului,
Care prin văzduh zburăți,
Pe iarbă lunecați
Și pe valuri călecați —

Duceți-vă în locuri depărtate,
În baltă și pustietate.
Unde popă nu toacă,
Unde fată nu joacă;
Duceți-vă în borta vîntului,
Păliți-vă de coada pămîntului;
Ieșiți din trup, mină, picior,
Pierțiți în pripor,
Lăsați lui Onu sănătate, —
Că sabie de foc vă bate!

După ce a rostit în șopot aceste cuvinte, nana Chira a suflat iarăși asupra păpușii. Li s-a părut jupineselor că închipuirea de ceară s-a mișcat. Ce-i cînd se mișcă? Cînd se mișcă e semn bun, precum se va vedea.

— Maica Domnului să-l păzească și să-l miluiască... îngîna jupineasa Ilisafta. Și, după rînduială, vei descînta pînă în trei ori în trei marți. Căci după cite a căutat și a înțeles în gromovnicul lui dascalu Pamfil, Ionuț ar fi fost făcut într-o zi de marți.

Nana Chira se împotrivesc. Ei nu-i place cartea aceea a dascalului Pamfil. De cînd ies cărți scrise, se împrăstie în lume numai niște înșelări. Rînduiala bună e alta: că o femeie care știe de la altă femeie ori un om care știe de la alt om să nu lese ce știe — descîntec ori vrajă — decît numai unei singure ființi pe lumea asta; dac-ai spus la doi, gata, ți s-a prihănit suflet, ți s-a prihănit putere. Deasemenea cine primește învățatura într-adaos, de-al doilea, nu-i folosește nimic. Cine știe descîntec ori vrajă, ca și apa neîncepută, trebuie să se păstreze curat și luminat, altfel din necurat nu poate ieși nimica bun. Cine poate ști în ce zi va fi venit pe lume Ionuț? Căci maica lui, sărmana, a păcătuit și l-a zămislit în flori; și cînd l-a dat lumii cu durere, n-a știut nimeni, fărădecît Cel care știe și vede

toate. Acuma să vie dascalul Pamfil să scurme și să găsească asta în cartea lui, de mirare este. Unii s-ar mira numai, dar nana Chira chiar nu poate crede.

— Nu păcătui, nană Chiră, îi zice cu blîndeță comisoaia, văd că iar îți strimbi gura și cîrnești din nas, cînd vorbesc eu că s-ar fi allat în gromovnicul dascalului ziua de marți pentru nașterea lui Ionuț. Apoi nu știi tu, nană Chiră, cum îi rînduiala gromovnicului? Se arată acolo planetele și zodiile fiecărui om de pe lumea asta. Dacă ai cunoscut ziua nașterii și anul, găsești zodia și planeta după an și zi. Iar dacă nu știi ziua — și știi anul și luna — alegi ziua după lună; luna întâia a anului, ziua întâia a săptămîinii; luna a doua a anului, ziua a doua a săptămîinii. Și este ș-un meșteșug cînd nu cunoști nici luna nici ziua, însă cunoști anul.

— Mare bătaie de cap pentru un becisnic... a lăsat să-i cadă cu un fel de greață vorbele cămărășița, printre știrbăturile dinților.

— Lasă-l, nană Chiră, urma s-o îmbuneze comisoaia Ilisaftea, spune și el după meșteșugul pe care l-a învațat.

— Ce să zic? se amestecă jupîneasa Candachia, cu vioiciune și plăcere; eu am fost mulțămîită de ce mi-a arătat dascalul Pamfil pentru Cristea. «Va fi mindru la chip și prea iubit.» Așa este, căci așa l-a făcut maica sa jupîneasa Ilisaftea, în zi de joi 15 martie, anul de la Hristos 1437.

Auzind asemenea vorbe, așa de frumos și de cuviincios rostite de gura nurorii domniei sale, jupîneasa Ilisaftea s-a bucurat și și-a adus aminte cum s-a întîmplat acea naștere așa de grea a prea iubitului său fiu Cristea. A oftat dînd din cap:

— Mă rog Maicii Domnului să facă ușor cumnată-ta, căci nevestele tinere din ziua de azi is mai puținele la trup și mai slabe decît cele de demult!

În vremea asta, părintele Nicodim ajungea în deal la grajdurile domnești, găsind acolo cu totul altceva decît se aștepta. Slujitorii se purtau încolo și înapoi. Jupîn Manole Păr-Negru nu părea tulburat de nimica; avea un glas de bună-voie care se auzea de departe. Lucru ceva mai ciudat; se auzea și glasul lui Simion. Lîngă comisul cel bătrîn, Lazăr Pitărel șatrarul; și lîngă Simion — Niță Negoită, omul lui Simion.

Cînd umbra întunecat Simion, umbra întunecat și Niță Negoită, omul său. Și cînd i se deschidea obrazul lui Simion, parcă bătea o rază de soare și-n obrazul lui Niță Negoită.

I se părea numai cumva, acuma, părintelui Nicodim, ori chiar auzea și glasul lui Niță Negoită?

Deasemenea, călugărul a văzut în cerdacul casei celei nouă a lui Simion pe jupîneasa Marușca. Și alături, pe jupîneasa Anca, soacra lui Simion.

Toate aceste ființi stăteau ca într-o așteptare. Priveau spre drumul grajdurilor, pe urmă se uitau unii la alții încuviințîndu-și rostul ce au; după aceea iar se înturnau spre grajduri. Bărbații, din ogradă, mai răsuceau capetele cătră jupînese arătîndu-și albușul ochilor; iar jupînesele își stecleau dinții.

Cînd s-a înțeles din cerdac că sosește oaspete de devale, jupîneasa Marușca a dat glas:

— Părintele Nicodim, iaca părintele Nicodim!

S-au înturnat și bărbații și comisul cel bătrîn a ridicat brațele.

Călugărul a descălecat și s-a dus la bărbați; întîi a cuprins pe comisul cel bătrîn, amestecîndu-și barba sa cu a lui; pe urmă l-a sărutat pe Simion; și după

asta au venit să-i pupe mîna Pitărel și Negoită și alți slujitori care se aflau în latimea stăpînilor. Numai după asta părintele Nicodim s-a grăbit cătră cerdac, pășind cît putea de larg cu ciubotele cu tureată naltă și pălălăindu-și giubeaua de șiac. Comanacul îi era puțintel pe-o sprînceană, de care vedere s-a bucurat mai cu samă jupîneasă Marușca, rîzînd cu dințișorii ei albi, fără să spuie de ce rîde.

Un răstimp a urmat amestec de vorbe. S-a aflat că i-a venit așa părintelui Nicodim o toană, să iasă la lume, ca să-și vadă părinții și neamurile. S-a oprit puțintel la Timiș devale.

Jupîneasă Marușca a întreat cu grăbire :

— Cum se află soacră-mea ?

— Slavă Domnului, bine ; sta de vorbă în pridvor cu nora dumnisale Candachia.

— Cum așa ? Eu socoteam că geme și suspină. Socru-meu jupîn Manole spunea c-a lăsat-o în pat, legată la cap cu ștergar ud.

— Nu, cumnată dragă, a zîmbit părintele Nicodim, eu am găsit-o în bună stare.

Jupînesele au sărutat mîna ieromonahului, după aceea s-au mirat iar de asemenea vorbe.

— Boala dumnisale voi fi fost eu, s-a amestecat comisul Manole. Cum m-am urnit eu din casă, i-a trecut.

Părintele Nicodim s-a întors înspre dreapta și înspre stînga :

— Mă rog, pe cine așteptați domniile voastre de vă uitați hojma într-acolo ?

— Așteptăm să sosească paicii și comișei lui Vodă, a răspuns Simion Jder. Au să fie aicea într-o clipeală, ca să facă alai lui Vizir. Il trimetem pe Vizir mării sale la Vaslui.

— Aha ! s-a bucurat părintele Nicodim. Văd că am plăcere să gust acru și sărat, ca unul care, dimineața și sara, m-am chinuit numai cu dulce.

Bărbații s-au zîmbit a rîde. Jupîneasă Marușca a rîs subțirel, arătîndu-și toți dințișorii. Rîdea prea mult jupîneasă Marușca.

— I-i dor părintelui Nicodim să umble iar calare prin Țară Leșască, a zis ea împungînd spre cleric cu sprîncenele înălțate.

Obrazul călugărului s-a limpezit de trecătoarea tulburare lumească. Jupîneasă Marușca a primit de la maica sa muștrarea pieziș repezită a ochilor.

— Lasă, maică, a șoptit ea, cumnatul Nicodim nu se supără pe mine.

Călugărul s-a închinat cu toată înfățișarea cuvîncioasă a ființii lui, arătînd prin aceasta, fără cuvinte, că nu poate fi vorba de supărare.

S-au arătat pe drumul dintre grajduri doisprezece slujitori ai mării sale, paici și comișei, cu arcane încolăcite la oblînc, în dreapta, și cu săbii ușoare la coapsa stîngă. Toți purtau straie la fel, de postav albastru și cușme cu pană.

Pe cînd se închinau cătră stăpînii de la Timiș, Lazăr Pitărel s-a dus la grajdul cel mare de aproape unde avea pregătit harmasarul domnesc pentru asemenea țeremonie. L-a adus fără șa, cu teltie de matasă neagră în spinare și avînd la căpișeală, între urechi, surguci de pene de culoarea teltiei. Era alb cu stea întunecată în frunte, pintenog la trei picioare. Piciorul din stînga de dinainte era curat.

Pitărel îl ținea strîns de sub zabale, lăsînd să fluture în adierea dimineții, lîngă pumnul său, un fuior de matasă nesticat de vopsea. Ca și cum știa la ce slujbă mare e chemat între toți caii de pe lumea asta,

harmasarul domnesc venea încordat din grumaz, mestecându-și zabalele și forând. Juca pe picioarele subțirele, cu chișițe mlădioase. Iși flutura coada lungă și din când în când își închina surgucul.

Cei doisprezece slujitori domnești l-au impresurat și l-au purtat dînd ocol pe dinaintea cerdacului casei. în vederea jupîneselor, apoi au ocolit pe călugăr și pe comiși. Cu multă umilință în sine, părintele Nicodim își simțea inima bătînd, cînd vedea o frumuseță ca aceea a lui Dumnezeu pășind pe dinaintea sa.

— Eu i-am fost nînaș și doftor... se fudulea jupîn Manolă Păr-Negru.

Cu aceeași rînduială slujitorii l-au mai purtat ocol de cîteva ori, apoi au cotit spre grajduri. Pitărel a dus la locul său pe Vizir și vasluienii au descălecat ca să prînzească întăi și apoi să se pregătească de drum.

Boierii au intrat în cerdac. Se afla întinsă gustare pe masă.

De la cele dintăi schimburi de vorbe între cei de față, părintele Nicodim a înțeles că nu se luase încă hotărîre cine anume să ducă la Domnie calul. Rînduiala firească ar fi fost să-l ducă Simion, ca unul ce se afla așezat comis la Timiș. Inșă jupîneasa Marușca pomenea despre treaba asta încrețindu-și cu nemulțămire fruntea. Se înțelegea și la comisul Simion șovăire, căci ar fi să lese fără stăpîn cu răspundere ceilalți harmasari ai măriei sale și herghelia. Dar nu de asta pregeta mai cu samă comisul Simion, căci nu s-ar fi căzut să înfrunte pe un bătrîn comis de altădată care se găsea lîngă sine ; ci era ținut pe loc de împotrivirea jupînesei Marușca. Așa avea dumneaei, de data asta, gust să-l ție lîngă sine. Pe lîngă împotrivirea femeii, comisul Simion avea ș-o grijă mare pentru starea în care se afla ea. Nu numai o dată comisoiia Ili-

safta și nana Chira îl făcuseră să înțeleagă că, începînd dintr-a șaptea lună, unei neveste poate să-i vie de năprasnă ceasul ușurării.

Totuși slujba Domniei ar sta înaintea oricărei griji ; și Simion Jder ar fi gata să încalece, ca să călăuzească alaiul la curtea din Vaslui ; n-ar fi să lipsească decît o săptămînă ; dar cum este cine să rămie la grajdurile domnești în lipsa lui Ionuț și a sa, așa este cine să se ducă la Vaslui cu Vizir. Comisul cel bătrîn se și pregătise și acuma se afla cu tărie așezat în hotărîrea lui. De cînd îl ajutase la limpezirea îndoielilor, jupîneasa Marușca îi era mai dragă bătrînului.

Călugărul a socotit că trebuie să puie și el cuvînt, ca să liniștească deplin pe Simion Jder.

La sfîrșitul prînzării s-a sculat deci și, binecuvîntînd pe cei iubiți ai săi, a închinat cupa sa de vin astfel :

— Tătuța și cinstite mare comise, mă închin domniei tale cu fiiască dragoste și mă rog lui Hristos Dumnezeu să te ție în putere încă ani mulți pe pămînt. Și, scump frate al meu Simioane, mă bucur că ai pe cale moștenitor, care să-ți lungească pomenirea în veac. Iți doresc și domniei tale, jupîneasă Ancă, de la Maica Domnului ușurare de grijă cît stai lîngă tiica domniei tale, și să deie Dumnezeu să întinerești de bucurie văzînd nepot. Iar ție, cumnată Marușcă, nu-ți pot face alt dar decît îndemnîndu-l pe Simion să rămie lîngă muierea sa, care nu mai are mult și răstoarnă car cu povară scumpă. Iar la Domnie, cu harmasarul și cu alaiul, s-a duce tătuța. Lîngă tătuța, sînt doritor să umblu și eu, ca să-i fiu domniei sale tovărășie. M-oi veseli și de vederea măriei sale. Și vă potesc la toți sănătate.

Cu toată rușinea ce se cuvenea s-o aibă, jupîneasă Marușca s-a sculat și, fără să se cunoască deloc că-i greoaie, a venit la cumnatul său ieromonahul și l-a sărutat pe amîndoi obraji. Pe urmă n-a uitat că trebuie să cuprindă de' după grumaz și pe soțul său.

Comisul Simion s-a îmblînzit de istov, a băut pînă la fund cîntea, ș-a adus cupa cea mare care se chiamă harap; a umplut-o ș-a deșertat-o jumătate, dînd cealaltă jumătate fratelui său monahul.

— Acuma, cuscre și ginere, a zis jupîneasă Anca, eu potesc să vă iau mărturie pe domniile voastre. Am poruncit să se fiarbă la cuhnie băutura aceea turcească ce se chiamă cafea, și pe care au adus-o de la Cafa neguțatori armeni soțului meu. Cuscră-mea Ilisafta zice că nici nu vrea s-o vadă, da' de cum s-o guste. Dumneaei zice că asta ar fi numai o linciureală străină și nouă nu ne face trebuință. Cum au trăit părinții noștri fără cafea, așa om trăi și noi. Zic eu : s-o vadă macar mai întăi și mai întăi ; nu-s decit niște grăunțe pe care le prăjești și le macini. Nu vrea să vadă. Dar macar să guste ! Nu vrea nici să guste. Drept să vă spun, dacă n-am fi cuscre și dacă n-am trăi ca surorile, m-aș supara. Sînt așa uneori moldovenii noștri nă-tîngi : că li-i greață de strai de la alte neamuri, de mîncare străină, de băătură străină ; dar alte litve vin la noi și nu se mai satură.

S-a adus cafeaua în niște cănățui tot de la Cafa, dăruite tot de neguțatori armeni, și bărbații s-au învoit să facă cercare și să guste.

Cum au cercat din vîrfurile buzelor, s-au uitat unii la alții ș-au făcut : Ihîm !... Nu le-a plăcut defel asemenea funingine fierbinte.

Înainte de a-și pierde cumpătul jupîneasă Anca, tot ieromonahul a venit, cu duh de blîndeță și împăciuire :

— Jupîneasă Ancă și cuscră, a zis cuvioșia sa, am gustat eu precum au gustat tătuta și Simion, și ce să-ți spun ? Mie mi-a plăcut și le-a plăcut și domniilor lor. După ce ne-om deprinde, are să ne placă și mai bine. Iar după aceea, ține minte de la mine, n-are să mai poată trăi nimene în țara asta fără asemenea băutura. Căci mai au moldovenii noștri alt narav : cînd le-a plăcut ceva de la străin, apoi se dau în vînt să dobîndească. Și cînd li s-a lipi de inimă străin, apoi își dau de pe ei străinului tot, pînă la camașă. Acuma, după ce-am cunoscut ce-i aceea cafea, să ne clătim gura c-o leacă de băătură de-a noastră.

Așa i-au plăcut jupînesei Anca asemenea vorbe, încît s-a învăluit și domnia sa asupra monahului, dorind să-l sărute pe amîndoi obraji.

A fost pe urmă un sfat mai la o parte, cu jupîneasă Marușca.

Zice părintele Nicodim :

— Spune-mi și mie, jupîneasă Marușcă, ce-i cu Ierusalimul ?

— Care Ierusalim ?

— Așa am auzit c-ar fi fiind îndemnați oamenii de aici să purceadă la Ierusalim. După cît văd cu adevărat, nici la Vaslui nu li se îngăduie, dar încă la Ierusalim ? Nu-i cu grijă lumea de aici pentru Ionuț ?

— Pentru Jder ? ba-i cu grijă ; căci nu se știe nici încotro s-a dus, nici cînd se întoarce.

— Cine-a spus că Ionuț se va fi dus la Ierusalim ?

— Nu știu, cumnate. Dar dumneata știi unde s-a dus ?

— Nu pot ști.

— Ei, atuncea poate fi și la Ierusalim, după cum a visat maică-mea. Dacă visurile-s semne, a îngînat jupîneasă cea tînără căzută deodată pe gînduri, atun-

cea bine ar fi să se găsească cineva care să tâlmăcească visul mamei. Mama a visat război; pîrjoluri care ard și ape crușite de sînge. Cine știe unde s-or duce acei care acuma-s pe loc; iar acei care s-au dus, cine știe unde se găsesc, în primejdii și pe drumuri depărtate! Dacă vă duceți la Domnie, vedeți și întrebați. Mai ales socrul Manole știu că se duce pentru asta. Să știi că și din pricina asta m-am pus eu împotriva lui Simion. Căci socrul Manole nu mai are stare de pace, iar soacră-mea jupîneasa Ilisafra îl scoate din casă. Numai decît să se ducă și să afle; numai decît să se ducă și să afle. Să fie oare trimes la Impăratul nemțesc?

— Nu cred.

— Ori la Rîga Matiaș, la unguri?

— Nicîi asta; de-atuncea s-ar fi întors. Ce-i pînă la Buda? Zvirli pîn-acolo cu căciula.

— Nu ride, cumnate Nicodime, s-a tînguit jupîneasa Marușca.

Plăcută muiere! se gîndea în sine mai tîrziu, după aceea, părintele Nicodim. Nu-i frumoasă; e numai ca o creangă de salcie și cu părul de păpădie, dar are așa un dar de te-apucă de inimă și rîde frumos. Pe cînd într-adevăr mîndră e jupîneasa Anca, mama ei. E naltă și-mplinită și pare încă tînără. S-ar putea oare cîndva s-ajungă acest mugur de muierească să fie ca maică-sa?

N-ar crede. Și-a scuturat fruntea. Comisul cel mare Manole s-a uitat la el din dreapta și i-a zîmbit numai, fără să-l întrebe de ce flutură din cap. Va fi avînd și monahul gînduri cum au și alți oameni cu griji.

Călăreau cătră Domnie, în trap domol, pe șleahul Romanului. Cinci slujitori umblau înainte; după acei slujitori, domniile lor doi; pe urmă doi slujitori îi

duceau între ei pe Vizir; și la urmă închideau alaiul alți cinci slujitori. Porniseră la al șaselea ceas; popasul avea să le fie la Cetatea Nouă, la Fetion pîrcalab.

Teromonahul Nicodim se afla mulțămît de ieșirea sa la lume. Petrecerea i se prelungea pînă la Vaslui, unde are a vedea tabăra mării sale.

Pînă ce-a ajunge acolo, își stăpînește nerăbdarea. Drumurile au și popasuri, dar au și sfîrșit. Pînă la Roman, au oprit lîngă un deal, la șipote, sub umbră de plopi. La Cetatea Nouă au mas la odăi, punîndu-se în toate părțile străji întărite. Ș-apoi de la Roman s-a sporit alaiul, c-un steag de răzăși de la pîrcălăbie. Ne-aflîndu-se la Cetate în ziua aceea diacul, jupîn Fetion pîrcalab a poțtit pe cuviosul Nicodim să scrie cuvioșia sa răvașul cătră preotul de la Avrămeni, o fugă bună de cal departe de Roman:

«Molifta ta, preute Constandine de la Avrămeni, fericită sanătate și tot binele de folos îți poțtim de la Domnul Dumnezeu. Astăzi duminică, mi-au sosit răzășii de la Tupilați, și de la Mirosălăvești și de la Mitești, pentru purcesul la tabăra mării sale; și să vii molifta ta îndată, ca să binecuvintezi praporul. Deci scoală-te și vină; sminteală să nu faci, ca să nu fie pentru Vodă întîrziere.»

Dintr-asta au cunoscut călugărul și comisul cel bătrîn că acolo la Vaslui a pornit a fierbe piatra cea scumpă, și s-au uitat unul la altul cu înțeles. Așa că Ionuț va fi fiind dus într-o solie de război.

Cît a slujit părintele Constandin de la Avrămeni, în odăjdii, sfințirea praporului, monahul a ștat într-ajutor la cîntare încălărat, scoțîndu-și din cap numai

comănacl, iar răzașii aveau și ei cușmele în mină, după cuviință, și se închinau pentru sănătatea și pentru izbînda mării sale. A sosit în vremea cît a ținut rugăciunea o căruță cu doi boi ; și-n acea căruță era încărcată o bute. A tras mai deoparte. Și după ce s-a sfîrșit slujba către Dumnezeu, domnia sa Fetion pîrcalab a poftit pe cinstiții oaspeți și pe răzașii săi la închinarea paharului pentru luminăția sa Ștefan-Vodă. Atuncea au chiuit răzașii și și-au fluturat cușmele. I-a plăcut asta părintelui Nicodim.

Au ajuns la tabără la Vaslui luni înaintea amiezii ; și, fiind măriia sa din vreme vestit, a ieșit împotriva alaiului coborînd treptele de la cerdacul curții domnești și ducîndu-se pînă în mijlocul ogrăzii. Se aflau în cerdac oaspeți străini, pe care nici Nicodim nici Manole Păr-Negru nu i-au cunoscut. Au înțeles din vorbele de la unii și de la alții, că ar fi fiind între acei oaspeți doi soli de la Cazimir-Crai al Leheii, și doi de la Matiaș-Crai din Țara Ungurească, și este și-un popă italian de la venețieni și se așteaptă pe a doua zi alt popă de la papa de la Rîm.

Cînd a ajuns măriia sa Ștefan-Vodă în mijlocul ogrăzii, avînd în cap gugiuman cu pană de cocor și în mîna stîngă spada, alaiul de răzași s-a desfăcut ; au pășit înainte, cu Vizir, numai paicii și comișeii domnești. Harmasarul era hodinit și hrănit și strălucea ca un omăt proaspăt, avîndu-și pe el podoabele de la Timiș. Măriia sa a venit aproape și l-a mîngîiat pe frunte și pe ochi. Vizir și-a supus botul la subsuoara stîngă a mării sale.

Cînd Vodă și-a întors ochii în juru-i, a văzut, decălecat la doi pași aproape de măriia sa, pe bătrînul

Manole Păr-Negru. S-a dus la el, i-a dat mîna să i-o sărute și l-a bătut pe umăr, cum avea obicei față de slujitorii săi cei buni. L-a cunoscut numaidecît și pe părintele Nicodim. Adunînd sub dreapta sa pe comis și pe monah, luminăția sa le-a făcut cunoscut că se bucură de vederea domniilor lor. Atît jupîn Manole cît și monahul au simțit în ființa lor o dulceață de vechi curteni, cînd, după asemenea cuvinte, Vodă le-a arătat numai c-un semn ușor al mîinii slobode și-a ochilor, ce griji, sfaturi și treburi îl așteaptă cu atîția oaspeți și soli veniți la curtea mării sale. Căci nu sînt numai aceștia care se văd ; sînt și alții care nu se văd.

De jur-împrejurul ogrăzii de la curtea domnească erau înșirați panțiri cu suliți și săbii ; și dincolo de oaspeți, în cealaltă parte a cerdacului, se aflau boieri de credință ai mării sale. Era o vedere cum nu i-i dat omului să aibă în multe zile ale vieții.

Măriia sa a dat poruncă să fie dus Vizir în grajdul cel nou de piatră, cu poarta zăbreliată, unde aveau a-i purta de grijă paicii și comișii care-l însoțiseră de la Timiș.

Intru multe griji se află domniile cele slăvite ! I-a fost destul comisului Manole să se uite lung la măriia sa și a înțeles că mîhnirile i-s mai îmbielșugate decît bucuriile. Îmbulzit e măriia sa de oaspeți și sfaturi. N-are să aibă cînd găsi un ceas pentru un slujitor vechi și credincios ; nici nu l-a putea pofti la masă ; nici nu-i chip și modru să-i lepede vreo înștiințare despre Ionuț.

Cîteodată are comisoaia Ilisafta dreptate cînd întoarce cîte-o împunsătură asupra luminăției sale, care și-a crescut pofala ca un împărat și se întinde de nu-și mai găsește loc, și trebuie să împingă pe unii încolo,

pe alții încoace, pînă ce-a răzbi la amenințarea Ismailiteanului. Iaca, acum Antilrist și-a apropiat la Dunăre oștile sale. De la corbii cei străini care se văd în cerdacul domnesc, se poate cunoaște că Țara Moldovei intră sub greu cumpăt.

Acuma asta-i alta; va binevoi Domnul Dumnezeu să-i fie întru ajutor măriei sale. După semnul care-i zugrăvit pe praporul cel mare domnesc de la scările curții, sub care a stat o clipă Vodă înainte de a coborî în ogradă. Pe acel prapor e zugrăvit sfintul Gheorghe, cel care străpunge gîtlejul balaurului.

Lăsînd toate acestea deocamdată la o parte, ne gîndim ce vorbe anume are să scoată asupra noastră jupîneasa Ilisafra, cînd va afla că ne întorcem așa fără nici o știre despre Jder cel mezin. Amărite și aprige vorbe; ni-i lehamite de ele!

Însă părintele Nicodim ne trage de mînică.

— Ce este?

— Tătuță, a venit un om de la Dumnezeu și de la părintele arhimandrit, ca să ne scoată de aici și să ne ducă într-un loc mai prielnic. Văd că tare erai întristat; iar acum te bucuri.

Părintele eclesiarh Emilian i-a dus la starețul său, lîngă paraclis.

Bună mîncare și bun pat de hodină.

Mîncare într-o chilie tihnită, la o măsuță, unde n-au stat decît trei creștini; din care numai doi s-au îndestulat, iar al treilea s-a mulțămît cu un păhărel de vin roș și-o felioară de pită. Hodină în chilia cuviosului Emilian, lîngă odăi.

Prea cuvioșiei sale sfințitului arhimandrit nu-i place să iasă în adunări și nu se amestecă în vorbele solilor. Are măriia sa alți slujitori pentru asta. Părintele Amfi-

lohie priveghează toate din singurătatea sa, află toate vorbele și veștile, se cufundă în sine cerînd de la Dumnezeu luminare a sufletului, și-apoi supune cu ascuțime măriei sale ce crede el că e hotărîre dreaptă și bună.

Nu știu ce s-ar putea scoate de la asemenea om ascuns. Cu toate acestea să îndrăznim a-l cerca pe departe și să-i dăm macar a înțelege că mare dorință am avea să aflăm ce s-a făcut și unde-i un fecior al nostru cu numele Ionuț Păr-Negru. Cum am putea noi s-aducem vorba mai pe departe?

Bine ar fi făcut părintele Nicodim să înceapă cuvioșia sa într-un fel; dar părintele Nicodim tace.

Sfințitul Amfilohie și-a întors dintrodată ochii și i-a așezat asupra comisului Manole.

De unde s-a luminat pe acea față palidă un zîmbet șters?

— Bag de samă, comise Manole, că vrei să mă întreb de-un fecior mezin ce-ai avut...

Ființa comisului celui bătrîn se înfioră ca de frig.

— Am vrut să întreb, sfințite părinte arhimandrit.

— Știu c-ai vrut; și te-aș pofti să nu mă-ntrebi.

— Ar fi vrut muța lui, jupîneasa Ilisafra, să știe dacă-i purces la răsărit ori la miazăzi, ori la asfințit.

— Nu ți-oi răspunde, comise.

— Macar să știu dacă-i viu ori dacă-i mort.

— Nici la asta nu-i răspuns, cinstite comise. Domnia ta ești barbat și mă înțelegi. Iar femeii să-i spui așa, că este un Dumnezeu care priveghează.

Comisul a oftat cu mare stăpînire de sine. Ce să faci? de la un zgîrcit va să te mulțămesti și c-o traistă spartă. Totuși este în vorba asta o fărîmă de nădejde, nu numai pentru muierile slabe, ci și pentru barbați care se socot puternici.

CAPITOLUL IX

SE INMULTEȘTE NEAMUL COMISULUI

Aceeași moară afumată și puținel strîmbată din furci și cosoroabe asupra iazului. Moara veche din siliștea țirgului. Aicea fac popas călători din patru drumuri, pe lîngă țărani și rătășii care aduc la măcinat. Aicea se aleg veștile și prorocirile. Și morarul cel bătrîn moș Irimie nici n-ascultă ; ba se dă după covată și oprește hadaragul și teica atunci cînd întind mai lung gaturile unii din ascultători, ca s-audă mai bine pe cel ce grăiește ; ba sloboade hadaragul ca să toace în teică și dă ocol pe după oaspeți, ca să se suie la coș, să vadă cum merge malaiul la rîșniță ; ba, după ce-au tăcut vorbele, se duce și abate apa de la lăptoc, oprind toată huruiala morii. Are acest morar meșteșugurile lui și s-a deprins a se uita pieziș la oameni. Se zice că mai bine cunoști omul și-ți aduci aminte de obrazul lui, dacă-l pîndești dintr-o parte. Și chiar vorbește din cînd în cînd acest morar, dar mai cu samă cînd socoate el că trebuie. Se spune că, atuncea cînd nu-i nimeni-nimeni în moara lui, și nu fișie nici vîntul prin stuful acoperișului și numai jarul de la vatra veche se fărîmă și clipește, vine acolo pe furis cel pe care niciodată nu-l pomenim fără să ne facem cruce, și sfătuieste în șopot cu moș Irimie. Acel Demon ar fi un fecioraș al lui moș Irimie, pe care moș Irimie l-ar fi dobîndit clocind la subsuoara stîngă, vreme de nouă săptămîni, un ou părăsit. După ce l-a scos, în lumina jarului miezului nopții, l-a stupit să nu-l deoache și i-a dat drumul pe gîrlă. L-a hrănit și l-a crescut Tartorul și din cînd în cînd i-l trimete mo-

rarului, ca să-i facă bucurie. Nimene nu-l vede, nimeni nu-l aude, dar de știut se știe că este.

S-a știut că este de la un iepure.

Gonit dintr-o pîrloagă de cătră doi copoi ai unor rătăși de la Spinoasa, acel iepure bătrîn și înțelept a luat-o în lungul hatului rătășesc, care, la Spinoasa, cum se știe, e de trei mii de stînjeni. Cînd a ajuns în siliștea țirgului, iepuroiul a prins a face minciuni : a cîrnit la vale ; apoi a pornit-o în lungul iazului și a ocolit moara. Din fugă, s-a întors asupra sa însuși făcînd o săritură îndărăt și s-a strecurat în șandrama printr-o spărtură. Mai făcuse altă dată așa un uncheș al său tot de la Spinoasa. În moară, lume ca totdeauna, și roata cu cupe scîrția și rîșnița umbla harnic. Și era un fum subțire ca o pîclă. S-a tupilat într-un cotlon și-a stat liniștit ; copoi rătășilor au trecut făhnind prin preajmă și-au pierdut urma. Iepurele se tupilează mai tare în salteluța de colb, ometiță și cenușă amestecate și adoarme. Cît au ținut vorbele oamenilor și vuietul morii, iepurilă s-a hodinit fără să aibă nici un bai ; dar cum s-au potolit toate, a început a-și juca nările ; iar cînd a stat dintrodată moara și apele au fugit șuguint în bulboană, — a tresărit cu spaimă, s-a pălit de două ori cu capul în îngrăditură pînă ce-a găsit borta pe unde intrase, și s-a dus, ca dintr-o pușcă a nemților mării sale.

Așa, cînd a stat în amurg moara din siliște, au răsărit din somn jupîn Manole și cuviosul Nicodim. Au fost în picioare și s-au uitat cu strășnicie în juru-le. Morarul a rînjit la ei de pe bolovanul pe care stătea, dincolo de fumegarea tăciunilor.

— Pofțiți domniile voastre mai aproape, a zis el. De cai să n-aveți grijă ; îs după ușă ; le-am dat orz precum mi-ați poruncit. Pentru dumneavoastră am

copt bine mămăliga, iar plătica e numai bine friptă. Ca să nu vă supărați după cum v-ați mai supărat și să nu mai spuneți că umblu cu minciuni. Cerc eu așa din vorbă pe unii și pe alții, să văd cum merge și cât de strîns le e nodul pungii; dar cu domniile voastre nu mă pun. Domniile voastre sînteți boieri mari din Țara-de-Sus.

— Fiecare e boier mare peste ale sale... a răspuns posomorît jupîn Manole.

Morarul încuviință cu umilință.

— Așa este; dar pe boierul cel adevărat eu îl cunosc, că scoate și plătește. Iar ceilalți umblă numai în plească. Să nu-ți fie cu supărare, cinstite jupîne Manole, eu pentru orzul caîlor (frumoși cai!) și pentru celelalte, ți-oi cere trei parale și o vorbă bună.

— Plătesc cinstit, a răspuns cu semeție vel-comisul Manole.

Morarul a tras peștele c-un beîșor lîngă fundul pe care aburea mămăliga tăiată în patru cu ață.

S-a mirat:

— Ce ban pot găsi eu la feciorul domniei tale comisul Jder? de aceea l-am îndulcit dîndu-i dintr-al altora.

— A trecut și el pe-aici?

— Trecut.

— Spus-a încotro se duce?

— Cînd a venit, cinstite jupîne Manole, s-a văzut că-l chiamă măria sa. Dar de dus, cum să spuie unde se duce? Asta-i slujba lui Vodă. De atîția ani, de cînd sînt aici, am învățat rînduiala.

Manole bătrînul se posomorî iar. Morarul clătină din cap, privindu-l dintr-o parte și clipind dintr-o geană cătră Demonul său.

— Știi, cinstite jupîne Manole, că eu treaba asta, a

Domniei, am prins a o învăța de acum a cinci ani, cînd a început măria sa a-și întocmi tabăra asta de la Vaslui? Mă crezi ori nu mă crezi?

— Te cred; de ce să nu te cred?

— Și vrei să-ți spun cum au fost toate?

— Vreau, de ce să nu?

— Să nu te superi, cinstite jupîne Manole; parcă grăiești cu gura altuia. Ai o supărare; las-o! Cînd ți-oi spune întîmplarea mea, ai să vezi că a dumnitale rămîne ca o nimică. Să blagoslovească asupra mea sfințitul ieromonah, ca să pot istorisi fără a mă tulbura. Cînd îmi aduc aminte de toate, începe a fierbe în mine veninul. Așa că să mă blagoslovești, cuvioase părinte.

— Dumnezeu să te miluiască, a răspuns ieromonahul înălțînd dreapta și făcînd semnul sfînt.

— Sărutăm dreapta, părinte.

Cinstite jupîne Manole și cuvioase părinte, aflați că, acum treizeci și șase de ani, eu mă aflam cu doi frați ai mei la Prut, în ținutul Fălciului, într-o moșie rămasă nouă după bătrînul nostru Mănăilă. Neamul nostru nu era de mult așezat acolo; trecuseră numai două rînduri de oameni și noi eram al treilea rînd. Tatăl meu Mănăilă încă își mai aducea aminte că venise cu uncheșii lui de sub munte, aducîndu-și acolo la Prut oile, asinii și slugile. Fiind așezați noi acolo la Mănăilești din porunca Domniei, ne bucuram, avînd lărgime și imbielșugare. Mai întăi nu vedeam tot păduri și iar păduri. Și nu ne stricau ogrăzile puhoai și iar puhoai. Unde puneam plugul, la un grăunte ieșea spor o mie. Despre malaiul din acel loc se spune că n-are coajă. Schimbam ciștele ici-colo; aveau oile pășune cît lumea asta. Numai atîta spuneau alți răzăși trimiși de Domnie mai de demult acolo, că toate cele

bune îs și cu primejdie. La trei ani, secetă ; și la trei-zeci și trei de ani, tatarii. Dar pentru o secetă aveam două rinduri de bielșuguri ; iar dinspre tatarii primejdia nu era ca altădată. Domnia își întinse stăpînirea pînă dincolo de Nistru. Și noi eram așezați acolo ca să ținem strajă. Cum eram așezați noi la Prut, alții se așezau tot mai încolo spre pustie.

Trăind noi în huzur și fără grijă, iaca pălesc tatarii. Un ceambul la Hotin ; un ceambul la Lăpușna. Cei care au pălit în Lăpușna au străpuns pînă la noi la Mănăilești. Acuma știți domniile voastre cu cîtă repegiune vin și se duc acei lotri păgîni. Cînd s-a dat șfara în țară și am cunoscut fumul de primejdie în fundul zării, pe dealul de la Orlat, — tatarii au și fost la cișle, spîrcuind ca lupii. Nici n-am avut cînd fugi, nici n-am avut cînd le sta împotrivă. Cîți am fost noi neamul lui Mănăilă, pe toți ne-au luat de grunaz și ne-au dus la Crîm. Eu am fost căzut rob la un mîrzac, Daud. Cum am ajuns acolo. într-un loc căruia îi zicea pe limba lor «Valea Grasă», nu făceam alta decît că îmi dădeau mie pe mîna mînzararii și bacia tatarii zerul rămas de la caș ; și-apoi acel zer eu îl fierbeam făcînd jintiță, și jintița o scurgeam în sedile, de scoteam urdă.

În acel ținut al nohailor care se cheamă Crîm, nu s-a fost știut de urdă. Ce făceau cu zerul de sub caș acei păgîni, nu știu ; îl lepădau la cîni.

Iar cînd a venit acel ceambul al lui Ghirai-Han asupra Mănăileștilor, s-a întimplat să găsească Daud mîrzac la stîna mea urdă dulce. A gustat și așa de tare i-a plăcut, încît, cînd m-a luat rob, m-a legat la un loc cu strecurătoarea de urdă ; și mi s-a poruncit să păzesc acea dulceță ca ochii din cap.

După ce-ajungem cu ceambulul la saraiuri, Daud mîrzac și-a adus aminte de robul cel cu urdă și a che-

mat pe un credincios al său care mă avea în stăpînire și i-a cerut săculțețul, ca să închine acea dulceță lui Ghirai-Han.

Cum a gustat hanul din dulceță lui Daud mîrzac numai s-a oțărît și-a stupit într-o parte.

Rămînînd rușinat mîrzacul de darul său, a venit la mine la căruță și-a poruncit să mă scoată și să mă taie. Căci am făcut ceva de-am stricat urda ; de unde era dulce, acuma e acră și înecăcioasă ; ba-i și amară și n-o poți pune în gură de otrăvită ce-i.

— Bine, zic eu talmaciului, să mă taie dacă mîrzacul vostru e prost și nu știe că urda dulce nu ține. Ca orice lucru bun, durează puțin și se zborșește. Poftește urdă dulce ? Să mă ducă la o stîna de-a voastră, să-mi puie în mîna ce i-oi porunci, și-i fac iar dulceță care i-a plăcut.

— Faci așa, tu ghiaur ? a întreat Daud mîrzac, veselindu-se.

— Fac și mai bună ; căci aicea, precît văd, iarba-i mai frumoasă decît la noi la Mănăilești.

— Atuncea dau la tine viața, ghiaur.

— Spune-i așa, mă-ntore eu la talmaci, că viața mea e în mîna lui Dumnezeu, nu-i într-a lui ; și el să mă trimeată la stîna, să-mi deie cîte poruncesc, și să nu mai clămpănească din gură.

Am făcut urdă, dar n-am arătat mînzararilor tatarii cum se face. A gustat Daud mîrzac ; și-a lins buzele. Repede încalică și se duce într-o fugă, s-o închine lui Ghirai-Han. Gustă și Ghirai-Han și-și linge și el buzele. Cum se cheamă dulceță asta ? întreat Ghirai. — Nu știu, răspunde mîrzacul ; dar eu îi spun după numele robului. Și de-atuncea urdei îi zic tatarii din acel loc «mănăilă».

Aşa că m-au pus meşter la stina aceea. Şi din răstimp în răstimp primeam înştiinţare de la Daud mîrzac, să fac o ocă ori două ocă de mănăilă. O ocă îi trebuie lui; una o închină plocon hanului. Aşa se bucură de tare hanul de mănăilă dulce, încît îi face lui Daud mîrzac toate voile.

Atuncea, dacă am văzut eu cum umblă treaba la tatarî, m-am semeţit ş-am trimes răspuns mîrzacului meu că eu fac mănăilă dulce ş-oi face-o şî mai bună, dacă-mi adaogă la tain un pahar de vin de care beau mîrzacii şî hanul. Şî așa l-am purtat eu cu vorbele pe mîrzac pînă ce-a văzut el că un pahar de vin îmi da putere; iar eu beam treizeci şî nu mă puteam ține pe picioare.

— Tu ghiaur, zice Daud mîrzac, tu să mă înveți pe mine cum se face mănăilă dulce. Eu dacă mînînc mănăilă dulce în fiecare zi, nu mor; iar tu dacă bei în fiecare zi treizeci de pahare, te prăpădești şî nu mai poți face ce-mi place mie.

— Da' nu mai mor, nici pe dracu! şî ce știi nu spun.

— Dacă nu mori de vin, mori pentru că-ți vine vremea, tu ghiaur.

— Bine, asta-i alta, dar de spus tot nu spun.

— Ba ar fi bine să spui, Arimi ghiaur.

Stau eu şî mă gîndesc; stau şî mă gîndesc.

De cînd fac urdă lui Daud, el a umblat ş-a cumpărat de pe la alți mîrzaci şî tatarî cîți robi a găsit din neamul nostru Mănăilă şî alții din același ținut de la Fălciu. După ce i-a cumpărat, i-a dus nu știi unde mai departe, în niște locuri goale şî neumblate, ş-am înțeles că i-a lăsat să moară, ori i-a dat căpcăunilor de-acolo să-i mînînce, ca să se prăpădească cei care cunosc meșteșugul. Să rămîie numai el, ca să fie în

mare cinste la Ghirai-Han. Şî ca să știe numai el, trebuie să-l învăț eu. Iar după ce l-oi învăța, mă omoară şî pe mine.

Zic:

— Nu vreau să te-nvăț, Daud mîrzac.

— Atuncea, dacă nu vrei să mă-nveți, eu tai pe tine, Arimi ghiaur.

— Ființa mea, zic, e sub sabia ta; dar de-nvățat nu te-nvăț.

— Tu ghiaur, de moarte nu te temi?

— Nu mă tem de moarte.

— Atuncea eu pe tine te slobod din robie, Arimi ghiaur.

— Să vedem, asta se poate; dar ce chezășie îmi poți da, Daud mîrzac?

— Îți dau chezășie jurămînt; mă jur pe barba mea.

Zic:

— Nu-mi place asemenea jurămînt, şî nici n-ai barbă, Daud mîrzac. Asta-i barbă? ca griul de secetă: ici un fir, colo un fir. Să vezi tu, Daud mîrzac, barba lui popa Nastasă de la noi; poți să mățuri cu ea o arie.

S-a rușinat mîrzacul.

— Atuncea pe ce să mă jur?

— Să te juri așa, zic eu. Dacă nu te ții de legămînt, să deie Dumnezeu să n-ajungi luna cu mîna.

— Tu ghiaur, ce fel de jurămînt e asta? Nu înțeleg.

— Asta-i jurămînt mare, Daud mîrzac, îi spun eu. E taină şî jurămînt cu primejdie.

— Bine, zice. Am să mă mai gîndesc; am să jur cum spui.

Am făcut lege pe nouă ani; cu nouă, cit mai stătusem în prinsoare, fac optsprezece. Cînd s-or încheia optsprezece ani, să mă sloboadă şî eu să-l învăț.

Apoi așa a fost. Mirzacul s-a ținut de cuvânt ; și, după ce mi-a dat el drumul, am mai rătăcit eu ani unsprezece, pînă ce-am ieșit la lume, la noi în Moldova.

Mă duc în locul unde fusese satul nostru Mănăilești. Vai de sufletele părinților noștri ! Nu mai era nimic, nu se mai cunoștea nimica. Toate risipite și spulberate : sat, biserică și țințirim. Nu-i fintină, nu-i șipot. Nu mai era nici o pomenire.

Dau cu calul ocol locurilor. Văd departe, în fundul zării, sat nou. Mă duc acolo ; era un sat întemeiat de puțină vreme : Cozmești. Întreb și înțeleg că-i danie nouă de la Ștefan-Vodă, carele se află acuma stăpîn țării. Am oftat și-am lăcrămat ; după aceea mă hotărâsc să mă duc să ridic plîngere la măria sa. Atuncea s-a vestit că măria sa Ștefan-Vodă întemeiază tabără oștilor sale la Vaslui.

Am venit aici la Vaslui, și-am stat în genunchi la trecerea lui Vodă.

Întrebă măria sa :

— Ce i-i voia aceluia sărman ?

Atuncea m-am dus la măria sa, m-am plecat și i-am spus tot, și-am cerut mărturii vechi a altor sate care or mai fi rămas împrejur de locul nostru ce s-a fost chemat Mănăilești.

— Nu mai ai nimica ? Nu ți-a rămas nimica ?

— Luminăția ta Doamne, zic, n-am rămas decît cu sufletul. Și din mila lui Dumnezeu, cu un dar, de pot bea patruzeci de pahare de vin fără habar. Iar după aceea nu mă culc. După ce le beau acele patruzeci de pahare, pot umbla printre ouă pînă la măria ta purfînd o strachină cu zamă și nu vărs din strachină nici o picătură.

— Lasă asta și să vedem întâi mărturiile, poruncește Vodă. Și cînd a grăit măria sa așa, eu n-am mai zîmbit și m-am înfricoșat.

A poruncit măria sa cercetare și înfățișare a oamenilor de demult și a aflat că sînt adevărate toate cite am spus eu. Atuncea mi-a dat luminăția sa alt pămînt în locul celui vechi și mi-a dăruit și moara asta din siliștea țirgului.

După povestirea lui, morarul s-a uitat cum avea obicei dintr-o lature, ca să vadă ce are de spus boierul cel bătrîn, și-a făcut iar Demonului său cu ochiul. Boierul cel bătrîn îl ascultase cu luare-aminte, dar nu spunea nimic.

— Eu știu ce-ai vrea dumneata să cunoști, **jupîne Manole**, a grăit el cu glas mai coborît ; ci de comisul cel tînăr alta nu ți-oi mai ști spune, decît că avea într-o desagă un cucuș negru, ca să-i vestească zorile.

— Purcedea pe cale depărtată... a înginat monahul.

— Așa m-am dus eu pînă la nohai și m-am întors, a adaos morarul. Dacă vrea Dumnezeu ne întorcem și de pe celalalt tărîm. Acuma eu v-aș pofti să m-așteptați pînă ce mă duc și mă întorc numaidecît ; am aproape de aici un coteț de pește. Văd că vă mai face trebuință. Spor de plată nu-i, rămîne tot trei parale și vorba cea bună, pe care încă n-am auzit-o, să nu vă fie domniilor voastre cu supărare.

Morarul și-a luat dintr-un cotlon ghionderul, ca să se ducă în baltă pe întuneric. Pentru treaba lui, avea destulă lumină de la stele și mai ales de la drumul robilor, pe care-l cercetase din Crîm vreme de douăzeci și nouă de ani și-o lună. S-a dus, mătăhăind. Într-o vreme l-au auzit vorbind singur, ori poate cu feciorașul său Demonul.

Jupin Manole a oftat, după ce s-a văzut sub streșina morii numai cu monahul :

— Doamne, multe minciuni mai poate spune un om !

— Cinstite mare comise, a zîmbit cuviosul Nicodim, la acest morar minciuna umblă de mîna cu adevărul.

— Poate fi și asta, s-a înduplecat comisul Manole, dar poate fi și alta : că m-a stîrnit cu minciunile lui să mă duc să-mi văd pămînturile și tamazlicurile de la apa Jijiei.

Monahul a răspuns :

— Ca să ne găsim astîmpăr, om merge, tătuță, și pînă la apa Jijiei, și ți-oi fi tovarăș orișunde.

Astfel se vădea încă o dată știința bobilor, pe care-i cerceta la Timiș comisoaia pentru soțul său, și care arătau drum cotit printre primejdii, drum cu întîrziere.

— Ah ! am știut, saraca de mine, că la altceva nu mă puteam aștepta de la comisul Manole ! se tînguia dumneaei cătră jupîneasă Candachia. Parc-a făcut altă dată altfel, ca să facă ș-cuma ? Totdeauna e cu împotrivire asupra Ilisaftei. Că se repede numai pînă la Domnie ; că în trei zile se duce, în trei se întoarce ; să n-aibă jupîneasă Ilisaftea grijă ; așa de grăbitu-i, încît nu mai are cînd coborî pînă devală ca să-i spuie Ilisaftei : « mîhnită te lăs, să te gălesc bucuroasă ». Se duce ș-o lasă ; ș-are să se mai ducă lăsînd-o ; căci așa-i tiran domnia sa de cînd îl știu. Dumnitale, dragă noră Candachie, pot a-ți spune, căci îmi ești ca un copil al meu prea iubit. Ne aflăm acuma în acest cerdac la Simion și ne uităm cum umblă slujitorii ; și vedem toate cum sînt la acele grajduri ale mării sale. A trecut mai înainte comisul Simion, cu Lazăr Pitărel șatrar, ș-au stat în preajma grajdurilor ș-a poruncit Simion să i se scoată la vedere harmasarii Domniei, cum a pus el rînduială nouă. Iar slujitorii

numaidecît au intrat la grajd ș-au scos harmasarii. I-ai văzut și dumneata. L-ai văzut și pe Catalan. L-am văzut și eu ; nu numai acuma ; l-am văzut de mai multe ori. Draga mea Candachie, miră-te și-ți fă cruce, cînd ți-oi spune că eu atîția ani de zile, cît a fost aicea stăpîn Manole, nu l-am văzut pe acel vestit harmasar cu numele Catalan. S-a făcut din pricina lui Catalan tulburare și s-au tăiat oamenii ca la război ; unii au vrut să-l fure, alții l-au apărat ; s-au petrecut niște întîmplări de care s-a auzit în toată lumea. Iaca, nici atunci n-a fost îngăduință pentru mine să văd pe Catalan. Așa fel a fost opreliștea lui jupin Manole, încît nici nu mai cutezam să aduc vorba despre asta. Acuma ai văzut și dumneata, Candachie dragă, că-i un harmasar ca toți harmasarii.

— După cît știu eu, a zîmbit Candachia, cu toate opreliștile, jupîneasă Ilisaftea tot a văzut ce-a poftit. Deasemenea s-a învrednicit și Candachia, căci s-au aflat și alți barbați mai filotimi împrejurul lui jupin Manole. Acuma, cînd nu-i opreliște, nici nu mai are haz să vezi un cal ; și asupra lui Catalan nici nu mai este strășnicie, căci se află și alți harmasari din singele lui, și prețul lui s-a împușinat în ochii comișilor. Nouă ne făcea trebuință să-l vedem atuncea ; acuma nici nu ne uităm la el.

— Intr-adevăr, le arăți toate cum sînt, dragă noră Candachie, și văd că știți toate cite am pătimit. Iar de cînd e aici Simion, a înflorit locul ; se văd chipuri, s-aud glasuri de femei ; pe cînd atuncea era ca într-o mănăstire de călugări. Jupin Manole a fost cu inimă tare ; pe cînd Simion s-a îmblînzit și s-a îndulcit de dragostea soției sale. Nu știe cu ce să-i steie înainte jupînesei Marușca.

— Se întâmplă și s-a întâmplat și altora asta, dragă jupîneasă Ilisaltă.

— Intr-adevăr, Candachie dragă, s-a domolit comisoaia.

— Căci sita nouă șade în cui, jupîneasă Ilisaltă și dragă soacră. Mai este și alta la mijloc : Că după cit ai umblat și-ai stăruit dumneata, ba la vraci și femei cunoscătoare, ba la icoane făcătoare de minuni și sfinte moaște, cumnata Marușca aflîndu-se în stare binecuvîntată, cu toții stăm împrejurul ei pînă ce i-a da Maica Domnului ușurare.

— Așa-i, a suspinat comisoaia, în asemenea vreme îți se închină toți ca unei doamne și împărătese. Se atîlă unele care nu cunosc starea asta.

— Căci nu le-a venit vremea, dragă jupîneasă Ilisaltă. Ți s-au mărturisit; și cînd a trebui, ți-or cere ajutor.

Jupîneasă Candachia a sărutat rîzînd mîna iubitei sale soacre. S-a grăbit s-o sărute ca să nu-i vie s-o muște — după cit își da cu gîndul comisoaia, care, fără să pară, cerceta cu multă agerime pe nora sa întru toată a ei frumuseță. «Vai ! suspina dumneaei întru sine; frumuseța se veștezește și frumuseța nu se taie pe talger...»

— Ce-o fi făcînd acuma jupîneasă Anca ? se îndreptă cu grăbire comisoaia către nora sa. A intrat la Marușca și n-a mai ieșit.

— I-a fi dînd să beie o cînațuie de cafea... s-a bucurat subțire Candachia.

— D-apoi că numai de asta-i bună cuscră-mea. Văd că și nana Chira întîrzie. Am uitat undelemnul sfințit de vlădica Teoctist și am mînat-o să mi-l aducă. I-am spus unde să-l caute și nu l-a fi găsind, iar acuma răs-

colește prin toate părțile. Ba, slavă Domnului, o văd că vine. D-apoi bine, nană Chiră, de ce-ai întîrziat ?

— N-am întîrziat, stăpină ; m-am dus și-am venit, alta n-am făcut. Iar de căutat am căutat în racla cea de tisă și n-am găsit nimic. Și mai aveam eu strîns la mine o leacă dintr-același undelemn și l-am adus. Încă nu s-aude că i-ar fi venit durerile de-al doilea.

— Nu te teme, căci ai să le-auzi numaidecît, nană Chiră.

Cele trei femei au rămas ascultînd. Nu răzbătea din lăuntru casei nici un zgomot. Din umbra cămărilor de sus treceau cu grăbire țigănci desculțe la odăile de jos, în ogradă. O clipă numai lucea soarele după-amiezii în salbele care li se zbăteau pe piept. Erau îmbrăcate cu pînzeturi răsăritene aprig colorate, după moda tătarască ; cele mai tinerele fiice ale sălașului, ca și cum ar fi dorit să se depărteze de robie, păraseau portul nestatornicilor nomazi și îndrăzneau a trece cu catrință și cu naframă pe lingă moașa lor care purta încă șalvari. Acele slugi negre erau dar al măriei sale, închinat jupînesei Marușca, de casă nouă. Jupîneasă Ilisaltă le arătă numai cu ochii, înălțînd puțințel fruntea și coborînd pleoapele ; iar Candachia înțelegea că acea zestre, cu care părea că se fudulește Marușca, nu era pe gustul soacrei. Totuși plăcut este să ai roabe care să te slujească, să te împresure și să-ți steie în genunchi. Nu s-ar putea spune că ființa asta cu numele de Marușca, fata ruștei, a fost ocolită de noroc. Candachia deci a zîmbit, încuviințînd părerea comisoaiei despre sălașul de robi de la curtea lui Simion.

Și ograda se arăta liniștită. Simion dăduse poruncă părții bărbătești a slujitorimii să se tragă la o umbră și mai bine să doarmă decît să se poarte de colo-colo,

ridicînd, împingînd, bocînînd, rîcnînd și chemîndu-se. Este vreme pentru așa treburi zgomotoase în altă zi, cînd va fi și domnia sa mai liniștit. Acuma nu-și află astîmpăr. Într-un răstimp a venit de cătră grajduri pînă la porțița ogrăzii; a văzut pe jupînesele din cerdac, și din tîhna lor a înțeles că el însuși mai are a îndura pedeapsă. De s-ar isprăvi nacazul pînă în sară, ori macar pînă la miezul nopții! S-a tras de la porțiță și s-a întors la grajduri, privind în neștire ori cătră munți, ori cătră ceața de zăduf a cîmpiei. Niță Negoită a scos capul de după o lînărie. Ii dă poruncă lui Niță Negoită cu glas repezit:

— Să-mi duci și-n sara asta poclăzile în chilia mea cea veche; dorm tot la grajduri.

Chilia lui de pe vremuri, cînd fusese holtei și comis al doilea, îi era și de data asta acoperămint la năcaz, cum îi mai fusese destul de des, cînd se înoura furtună între el și jupîneasa Marușca.

— Am înțeles, jupîne comise, a răspuns Negoită, uitîndu-se într-o parte cu ochi întunecoși, ca să afle un dușman.

Deodată s-a auzit în cămările de sus răcnet subțire, depărtat și stîns.

Jupînesele din cerdac au fost în picioare, învălîndu-și fustele cătră iatac. Comisul Simion n-a făcut decît un salt înapoi la porțiță.

Nana Chira urma după stăpîne, pitîndu-se și căuțînd o trecere cînd prin dreapta cînd prin stînga, scobîndu-se în același timp de jur-împrejur la briu, ca să afle sticluța cu undelemn sfințit.

— Dragele nanei dragi... dragele nanei dragi... ofta și mormăia ea, negăsînd nici un chip să răzbească înainte.

Jupîneasa Marușca sta întinsă pe spate în crivat, sub pînze albe. Era legată la cap cu grimea de mătăsoasă roșă, ca să nu se deoache. Maică-sa Anca se învirtea împrejurul ei căutînd ceva. Nu știa ce caută și întreba pe fiică-sa:

— Ce-ți face trebuință, draga mamei?

— Am să mor! am să mor! țipa Marușca. Lăsați-mă în pace, n-am nevoie de nimica, duceți-vă de aici.

Un val o izbi în măruntaie, pricinuindu-i o zvîrcolire de vierme. Țipă iarăși fără samă, cu obrazul chinuit de spasm.

Simion își arată capul zbîrlit în deschizătura ușii.

— Nu! nu! nu se poate! au răcnit toate femeile cîte erau înăuntru.

S-au adunat umăr la umăr, au pus mîinile, l-au întors în loc și l-au împîns să se ducă.

— Dar eu ce-am să fac? a întrebat el c-un început de mînie. Vreau s-o văd pe Marușca.

— Nu se poate! las' că te chemăm noi.

— Cît am să stau așa?

— N-ai grijă! te chemăm noi cînd va veni ceasul.

Asta i se părea cel mai ciudat lui jupîn Simion: că muierile îi porunceau să n-aibă grijă, cînd fiecă țipăt al Marușcăi răspundea în ființa lui. Zvîrcolirea ei, pe care el o zărise o clipă, îl trudea pe dînsul. Iși simțea trupul îmbrobonat de sudoare. S-a tras pînă în cerdac și s-a rezemat acolo cu fruntea de un stîlp.

Iar răcnetul! O spintecă răcnetul de moarte...

Nu mai poate îngădui asemenea urgie. Se smuncește de la stîlp și se repede spre iatac. În clipa aceea țipelele Marușcăi au conținut.

Femeile din lăuntru au săvirșit tot ce este de trebuință într-o împrejurare ca cea de față. Au schimbat

oleul la candela de la icoana Născătoarei de Dumnezeu și au pus feștilă proaspătă de iască ; au înfățișat jupînesei Marușca un păhărel de vinars amestecat cu undelemn sfințit și au îndemnat-o să bea macar cît ar bea o păsărică. I-au adus pe frunte ștergar ud, pe care Marușca îndată l-a zvirlit de la sine. Moașa sălașului de robi a îndrăznit să se strecoare pînă la țîțina ușii și, cînd s-a deschis un canat, a căutat din ochi pe nana Chira și i-a făcut semn, chemînd-o.

— Ați trimes după popă ? întrebă în șopot moașa sălașului, virîndu-și clonțul la Chira în ureche.

— Încă n-am trimes, dar trimet numaidecît.

Jupîneasa Ilisafta, care aude tot, își pocnește palmele :

— Cum de s-a uitat asta, cuscră dragă, eu n-oi înțelege !

— Dar ce-s eu de vină, pacatele mele ! răspunde jupîneasa Anca. Mai sînt și alții în casa asta.

— Mai sînt, mai ales barbați care nu-și găsesc astîmpăr, se învoiește comisoaia Ilisafta, ieșînd iar împotriva lui Simion. Să încalice careva pe loc ! poruncește ea comisului ; și să ducă răspuns părintelui Dragomir : să lepede în pămînt tot și să vie numai-decît aicea.

— Ce se întîmplă ?

— Fă cum îți spun eu și nu întreba. Nu se întîmplă nimica, și ce se întîmplă e bine.

Moașa sălașului urmează a da sfaturi nanei Chira.

— Cînd or apuca-o durerile de-al treilea, s-o coboriți din pat.

— Da' de ce ? se întoarce comisoaia.

— Căci așa ni-i dat nouă, suspină moașa de laie, așa ni-i dat după datina din veac, să naștem pruncul pe pămînt.

— Asta n-oi mai crede-o, se împotrivește nu cu prea multă hotărîre jupîneasa Ilisafta. Eu am făcut patru feciori, slavă Maicii prea curate, ș-am stat în așternut după obiceiul jupîneselor moldovence. Doar dacă n-a fi chip altfel și s-or lungi prea mult durerile. Mai degrabă s-aduci tu, moașă, o lepede bună învălîtă în ștergar, să i-o punem sub șale. Ai trimes. Simioane, după popă ?

— Am trimes.

— Acu ce-am mai uitat eu, uita-m-ar relele și nazarurile. Pregătît-ai ce ți-am spus ieri ?

— N-am pregătît, muță. Parcă am numai atîta grijă ?

— Vai, cum se poate una ca asta ? Numaidecît du-te și pregătește.

— Mă duc, muță.

— Du-te și să nu-i dai drumul pînă ce n-oi porunci eu.

— Așa am să fac, muță.

Simion s-a dus cu aceeași privire îngrijorată și spăriată. Porunca muței și uitarea lui erau în legătură tot cu ușurarea Marușcăi. Însă era ceva ce i se părea lui că n-ar fi cu priință unor asemenea răcnete chinuite. Asemenea răcnete mai degrabă să le potolești cu blîndeță, decît să le detuni. S-a dus totuși cu grabă spre a îndeplini porunca muței. Și dumneaci, după cîte i-a mărturisit, numai cu asemenea mijloc s-a putut ușura, cînd a fost să-l nască pe Simion însuși cel de astăzi. Nu s-a întîmplat nimica rău și l-a născut cu bine. Însă oamenii erau mai tari în vremea aceea, se gîndește cu îndoială comisul Simion. Marușca lui e numai cît o gîgilice. Of ! multe a avut să îndure de la gîgilicea asta ! De-ar vedea-o ușurată !

Caută pe Lazăr Pitărel șatrar. Poruncește să-i vie Lazăr Pitărel șatrar. Se slătuieste cu el cum să dreagă și cum să facă.

Se află la grajdurile domnești de la Timiș (știe el că se află) o pivă mică pentru vestirea ținutului, cînd vine Vodă în petrecere aicea. E ca o piuliță de aramă în care pisează gospodinele posmag. Are în fund o bortă, largă numai cit poate intra un virf de sîrmă. Acea piuliță stă înțepenită cu cerc pe un butucel de fag. Ii pui pulbere cită poitești, astupi cu cilți și bați bine cilții. Cînd vrei să pornească, viri în bortă capătul de sîrmă înroșită în foc. De departe, și cu fereală îl viri dintr-un șfichi de prăjină.

Lazăr Pitărel șatrar ascultă cu supunere; după aceea se duce să caute pivușca, ca să facă plăcerea comisului său.

— Dar nu-i nici o plăcere, creștine al lui Dumnezeu, se întoarce supărat comisul Simion. Vai de zilele mele! mie nu-mi trebuie nimica; mie îmi trebuie numai liniște; mie îmi trebuie să-mi văd soția alinată. Nu-mi trebuie pivușcă.

— Atuncea de ce s-o mai caut?

— S-o cauți și s-o încarci, căci așa-i porunca mamei mele jupîneasă Ilisafă. Acuma dumneaei e mai mare aicea și dumneaei poruncește. N-o auzi?

Lazăr Pitărel se duce clătinînd din cap. Nici într-o zi întregă, cînd e zi bună lăsată de Dumnezeu, nici într-o zi întregă nu dă drumul comisul Simion la altele vorbe la cîte a dat drumul într-o clipă.

Dar țigăncii aceleia ce-i mai face trebuință?

Ii face trebuință o lespede lucie, bine potrivită așa ca un fundișor, și să nu fie mai ușoară decît trei ocă. Asta tot dumneaei jupîneasă Ilisafă o poruncește, ca s-o puie sub jupîneasă cea tină, să aibă în ce se

opinti. Să se ducă numaidecît cineva, să caute asemenea lespede.

A răsărit ca din pămînt, iarăși, comisul Simion. Căci au zburcînt iar strigătele prelungi și desnădăjduite ale jupîneasă celei tinere. Mare pedeapsă de la Dumnezeu are tagma muierilor, se gîndește Lazăr Pitărel.

Iar a contenit. Dar nu trece un șfert de ceas și acele răcnete se înțelesc din nou.

La un ceas ori două, la a nu știi cîtea toană de sfredelitori de glas înfricoșat prin bagdadie, jupîneasă Anca năvălește în cerdac la parmaclîc.

Unde-i comisul Simion? Să vie numaidecît comisul Simion. Ii poruncește jupîneasă Ilisafă să se înfățișeze fără întirziere.

Dar comisul Simion nu era departe. Era acolo într-un colț al cerdacului, în umbra amurgitului. Stătea acolo neclintit, neavînd în urechi altceva decît acel sfredel care-l străpungea. Se uita fără să înțeleagă ce vede lingă porțile ogrăzii pe unde ieși la grajduri. Lingă acea porțiță, un foc mare. Și mai la o parte de foc un meșteșug ciudat pe care Lazăr Pitărel îl cercetează și pe o parte și pe alta și se năcăjește asupra lui.

Ce este? Cine-i poruncește să se înfățișeze numai decît? Unde să se înfățișeze?

— Vină după mine, îi zice cu blîndeță jupîneasă Anca. Te dorește soția dumnitale.

Inima comisului Simion se zbate cu înfricoșare. Poate se prăpădește Marușca?

— Ferească Dumnezeu, îl muștră jupîneasă Anca, nu bolborosi astfel de vorbe necugetate.

Părintele Dragomir își murmură rugăciunile în tînda de la intrarea iatacului. Se pleacă din toată ro-

tunzimea lui spre comis. La lumina făcliilor, îi strălucește aurul patrafirului.

Comisul Simion șovăie. Se împiedecă în prag; se cufundă într-un țipăt ascuțit ca-ntr-un șuvoi de munte și se oprește cu privirile ca de ghiață deasupra soției sale. Femeile din jur apără și acopăr vederii soțului trupul acela care se zvircolește. Dar ochii iubitei sale îl ațintesc holbat, cit niște străchini. Cit niște străchini i se par acei ochi care s-au uitat la el altădată cu atita dulceață. Apa lor tulbure fulgeră ca de-o nebunie. Jupineasa cea tinăreă și-a repezit în sus brațele și, cu ghiarele, a cuprins de chică pe soțul său. Il trage și-l scutură. Il lasă și iar îl înșfacă. Apoi cade istovită în culcuș.

— Acuma du-te! acuma du-te! îl împing femeile.

Comisul Simion a ieșit în cerdac prăpădit cu firea după asemenea întâmplare neașteptată. Face semn lui Lazăr Pitărel. Ii face un semn așa lui Pitărel, că de-acum se poate cutremura pământul scufundind în genuni pe oamenii care mai trăiesc în lumea asta.

A izbucnit pivușca, stupind foc prin inserarea afumată. Nu s-a cutremurat pământul, dar au zbirniit geamurile de la iatacul bolnavei. Încă un țipăt — al tuturor femeilor de la iatac.

Gata. S-a milostivit Maica Domnului. Să poftescă iarăși comisul Simion. Ii poruncește jupineasa Ilisafta, să se înfățișeze numaidecît.

— Poftim, cinstite comise, și-ți vezi feciorul, se ploconește nana Chira; l-a primit bunică-sa cu palmele unse de undelemn binecuvîntat.

Simion șovăie iar și-și simte lacrimi în priviri cînd îl cuprinde de după grumaz o Marușcă istovită și albă, cu ochi împăcați de blîndeță.

Copilul a ieșit la lume țipînd cu minie.

— Are să fie barbat vrednic ca și bunicul său și are să-l cheme Manole! poruncește jupineasa Ilisafta.

A ieșit întăi brațul sting și după aceea capul.

— Are să fie stingaci... suspină subțirel Candachia. Vedeți dacă are pata de jder.

Are și pata de jder. Bunicii lui și-au agonisit astfel nepot care să le ducă pomenirea într-un veac viitor.

În vremea asta, comisul cel bătrîn se afla la tamazlicurile domniei sale de la apa Jijiei, împreună cu părintele Nicodim. Amîndoi hodinisera în bordeiul vatanului bouarilor și vițelarilor, unul Jurgea Căpățină, și stăteau într-o dimineață, privind întinderile cătră Prut. Se vedea înaintea lor, cit cuprindeau ochii, grind verde într-o parte; iar în altă parte, despărțită printr-un hindichi cotit, baltă și stufuri pînă într-un afund. Cînd veneau ape mari, primăvara, de se umfla și Prutul și se umfla și Jijia, — apoi acele ape se făceau una pînă în buza hindichiului și scăpau și în pășuni. Erau înecate toate foltanele de stof și nu se mai vedea atuncea decît verde de iarbă și scîlpire tulbure de valuri. Se trăgeau puhoaiete cînd începeau a sosi toate paserile străine ale bălții. Unele treceau în cîrduri fără număr, umplînd cerul și înegrînd zarea; altele făceau popas aici, cuibînd.

La acel ceas al dimineții de august, cînd marele comis și ieromonahul priveau balta, toate sălbătăciunile care aveau în acel colton de lume domnie se deșteptau deasupra stufurilor și luciurilor, învățîndu-și puigani la zbor. Se arătau vederii, fără frică, fel de fel de dihăanii aripate — de la lebede, babiți și giște pînă la cele mai mici zburătoare și înotătoare. Mai cu samă treceau cu șuier de vînt rațe de multe soiuri. Deasemenea erau și paseri fără nume, unele cu plisc lătăuș, altele cu moț ca de omăt, altele cu pene tranda-

firii. Erau un fel de cocori ori un fel de stîrci — comisul a stat și s-a mirat o vreme întrebînd pe moș Jurgea Căpățînă.

Însă Moș Căpățînă n-avea grija orătăniilor din baltă. Moș Jurgea avea treabă cu tamazlicurile ce-i erau date pe samă. Le arăta pe fiecare unde se află la pășune și unde li s-au înlocmit ocoale și otacuri. Fiecare fecior cu cîte patruzeci de boi ori șaizeci de viței. Pentru acele tamazlicuri stătea acolo depărtat de lume cîte un an, de-i creștea pînă în ochi și pînă la briu barba încîlcindu-se cu pletele. Cu sarica lui, cu căciula ascuțită și cu ghioaga ferecată cu ținte de aramă, părea ieșit de pe alt tărîm, și nu cunoștea nici pe Vodă, nici pe boierii suceveni; el nu știa decît de-un stăpîn, și acela era jupîn Manole.

Avea sub mîna sa feciori, pribegi din toată lumea asta, însă vrednici bărbați cu care ducea războiul său. Bătea război cînd cu apele, cînd cu fiarele, cînd cu iarna. Fiecare fecior ținea lingă sine un cine. Jurgea Căpățînă ținea doi cîni. Simbria lui era parte din vînzarea mărfii. Tainul și-l agonisea singur cu cei nouă feciori pribegi, aducînd malai de peste Prut.

— Cum îl aduceți acel malai ?

— Îl aducem și noi cum putem, însă cu dreptate. Nu s-a aflat în partea asta de lume, stăpîne comise Manole, să suferim pe lotri, după cum știi de cînd ne-am alcătuit noi cu domnia ta. Ce să-ți spun, stăpîne comise Manole, grea e viața noastră aici în pustie la Jijia și la Prut. Mare imbielșugare este în toate; avem nu departe stîni și prisăci; însă puțini oameni, și aceia tot așa de năcăjiți ca și noi, și singuri. Domniile voastre la munte trăiți în case deasupra pămîntului; noi, aicea, trăim sub pămînt.

— Însă vă iese ciștig de bani.

— Ce folos, stăpîne comise Manole, că avem pentru trup, dacă n-avem pentru suflet! Aici nu-i nici biserică, nici crișmă. Cînd și cînd ne vine în popas cite-un ceteraș, care ne cîntă ce se cîntă în lume; dar pe urmă se duce ș-acela cum se duc orătăniile din baltă. Mai greu ni-i cînd vine viforul iernii și stăm alătura în perdele cu vitele. De lupi și lotri, n-avem a ne teme; dacă au îndrăzneală lotrii să intre aici, apoi nu mai calcă iarbă. După a noastră pravilă, unde îl prindem pe hoț cu furtișagul, acolo îi săpăm mormînt. Acuma, stăpîne comise Manole, ne-am fost rugat și anțărț domniei tale, să pui cuvînt pe lingă măria sa ca să ne clădească aici între Jijia și Prut, la un loc potrivit, biserică, și să ne vie preot. Om dura și noi case, om căuta muieri ș-om întemeia sat, ca să trăim ca oamenii din lumea cealaltă.

Cît au călătorit înapoi spre Țara-de-Sus, comisul se stîrnea din cînd în cînd a vorbi cu părintele ieromonah Nicodim, despre rugămîntea vatamanului de bouari și vițelari, moș Jurgea Căpățînă. Îi slobozise făgăduință și era cu grijă dacă și-o va putea îndeplini.

— Să știi, dragu tatei fecior și părinte Nicodime, suspina domnia sa vel-comisul, că jele mi-i de cîte mi-a vorbit vatamanul nostru. Mi-a mai spus el și altădată aceleași lucruri, dar acuma nu mai pot suferi. Toate-s trecătoare, părinte Nicodime, și ne petrecem și noi ca stolurile acelea pe care le-am văzut; iară înapoi nu ne mai întorcem. Cată s-avem grijă, ca să ne rămîie pe lumea asta o pomenire. Ți-oi mai spune alta: că degeaba m-a calcat ursul lui Zailic. Ce-a fost verde s-a uscat.

Nicodim și-a scuturat pletele rizînd:

— Așa binevoiește Domnul Dumnezeu, tătută, să deie oamenilor din Țara Moldovei o înștiințare ca

aceea pe care văd c-ai primit-o și domnia ta. Fără asemenea înștiințări, nu s-ar mai clădi nici fântini, nici biserici.

Ajungind la Timiș, le-a ieșit înainte comisoaia cu veste mare și pahar dulce. Iar comisul și-a uitat neliniștile. În același timp a băgat în samă, fără să spuie nimănui altuia decît feciorului său monahul, că jupineasa Ilisafta n-a revărsat asupra-i potopul de muștrări la care se aștepta. A pomenit de Ionuț Jder, fără a se crămălui peste samă, și i-a închinat pe toți ai săi ciți se aflau sub soare milosirdiei lui Dumnezeu.

— Așa am căzut eu din preț, Nicodime, cînd ați venit voi pe lume; iar acuma, înaintea nepotului său, scade din preț Ionuț al nostru cel prea iubit.

Părintele Nicodim a trecut pe la lehză ducindu-i rodin binecuvîntarea sa și s-a întors la sfînta mănăstire, ca să găsească iar pe fratele Gherasim. Avea în el mîhniri ca totdeauna în asemenea împrejurare, dar mai cu samă era mîhnit că de la Jder al său cel cu ochii de castană nu i-a sosit nici o veste.

Însă înainte de a intra la sfînta chinovie, Dumnezeu a binevoit să-i trimeată și vestea asta.

Părintele Nicodim a găsit la poarta din afară a mănăstirii, între fînașurile înflorite a doua oară, un cuvios monah străin, care i s-a închinat cu smerenie. Era un om tînăr încă, slab și subțiratic. Purta un luioraș de bărbuță rară și doi ochi mari și nevinovați. Straiul îi era curat, de și se vedea că fusese purtat fără încetare pe drumuri lungi. Părintele Nicodim s-a uitat la el și l-a cunoscut după cuvîntul Scripturii, că e un fericit sărac cu duhul.

— Mă închin cu plecăciune, părinte, și-ți sărut dreapta, a cuvîntat cu subțire glas acel monah străin.

Rogu-mă să-mi spui care-i numele cuvioșiei tale, căci eu de cinci zile aștept aici, la sfîntul Neamțu, pe părintele Nicodim.

— Prin voia lui Dumnezeu, eu sînt acela, răspunse ieromonahul.

— Dacă într-adevăr cuvioșia ta ești acel pe care-l caut, atunci te poftesc să-mi spui care-i porecla cuvioșiei tale.

— Porecla mea e Păr-Negru, părinte; dar asta-i porecla mea din pruncie.

— Știu; asemenea și pe mine mă chiamă Ioanichie și porecla mea e Veveriță. Mă închin cuvioșiei tale și-ți spun că fiind undeva într-un loc departe, în pămînt creștinesc, m-am legat cătră un frate al meu că, dacă fac drum în Țara Moldovei precum am hotărit, apoi să mă abat numaidecît pînă la sfînta mănăstire Neamțu. Și dacă ajung la sfînta mănăstire Neamțu, să caut pe un cuvios ieromonah al nostru cu numele Nicodim. Și după ce l-oi găsi, să-i spun niște vorbe pe care m-a învățat a le rosti. Și după ce i le-oi spune, slobod sînt să mă duc unde mi-i voia.

Părintele Nicodim a tresărit și-a descălecat numai-decît.

— Frate Ioanichie, a zis cuvioșia sa cu tulburare, poftesc să aud acele vorbe. Cine ți le-a spus?

— Un creștin. Alta nu mă-ntreba.

— Cum era la înfățișare? Și în ce loc te-a învățat acele vorbe?

— Dacă nu ești Satana și ești cu adevărat părintele Nicodim din neamul lui Păr-Negru, nu mă-ntreba nici asta.

— Bine, și-a plecat fruntea ieromonahul, nu mai întreb nimica și aștept.

Atunci părintele Ioanichie a zimbit cu bunătate, s-a uitat cu ochii lui femeiești la părintele Nicodim și a rostit cîntat aceste vorbe :

Ce mi-i una ?
La Crăciuna.
Ce mi-i două ?
Cînd începe toamnă nouă,
La Sîmedru îl văd iară
Pe bădița meu Nicoară.

După ce-a spus ce avea juruit, cuviosul Ioanichie a rupt un fir de iarbă înflorită, purtindu-l între degetele lungi ale minii sale stîngi ca pe-o făclioară. S-a ridicat, s-a închinat, și s-a dus.

CAPITOLUL X

INTIMPLĂRI DE MIRARE ALE COMISULUI JDER PE DRUMURILE IMPARAȚIEI

De cîte ori nu i se întimpla nimic pe drumurile pe care pornise, Jder se gîndea că n-are să aibă ce spune lui Vodă și părintelui arhimandrit și-i părea rău într-o privință.

La un popas, l-a întrebat pe Gheorghe Tataru :

— Tu ce spui, Botezatele ?

— Eu nu spun nimica, stăpîne.

— Nu ți se pare ție că umblăm așa ca într-o petrecere ? Parale avem, slavă Domnului, de la părintele Amfilohie ; hanuri la drumul mare găsim ; arme la vedere nu purtăm ca să zădărim pe alții ; ne poruncește un slujbaş domnesc să ne oprim, ne oprim ; ne poruncește să descălicăm, descălicăm ; ne poruncește să ne arătăm îndreptările, arătăm îndreptările ; se uită la noi și vede că sîntem așa un fel de negusto-

rași, cu straie nici prea bune, nici prea proaste ; avem pe ce hodini, avem ce pune pe noi cînd plouă : « Bine, duceți-vă ! da' în ce parte călătoriți voi ? » — « Apoi noi călătorim încolo la Dunăre. » — « Aveți vreo negustorie ? » — « Da, avem o negustorie ! După cum s-arată în îndreptarea pe care ți-am înfățișat-o, cinstite slujbaş domnesc, slobozi sîntem să ne ducem unde-om vedea cu ochii. » — « Bine, duceți-vă. »

Botezatu asculta în tăcere, mestecînd pită și brînză.

— Acu, tu ce zici ? urmează Jder, pe gînduri ; tu zici așa că atunci cînd slujbaşul mării sale a rostit acele vorbe : « Da' în care parte călătoriți voi ? » — eu trebuia numaidecît să-l întreb cu blîndeță unde și cînd am păscut amîndoi vițeii lui tatu-său. Da-i vorba că noi avem poruncă să mergem cu supunere, și ne ducem cu supunere pînă unde ni-i rînduit. După cît se vede, oamenii nu-s răi și ne lasă în plata lui Dumnezeu. Zici tu : dacă nu le facem noi nimica lor, nu ne fac nici ei nouă. Ai dreptate.

Botezatu mormăie ceva neînțeles, încuviințînd.

Ionuț se scoală, se duce și cercetează murgul, strîngîndu-i chinga. Apoi se întoarce iar cătră Gheorghe Tataru.

— Dar dacă ne stîrnesc ei pe noi ? dacă sar la noi pentru că le-au plăcut caii noștri ? Ori bănuiesc că avem la noi parale, văzîndu-ne că umblăm ca niște negustori cinstiți... Zici tu : dacă n-a sărit nimenea pînă acuma, n-are să sară nici de-acuma înainte ; țara e liniștită ; pe unii dintre vameșii de drumul mare i-am văzut spînzurați în furci, la pîrcălăbia Birladului. În domnia mării sale Ștefan-Vodă numai oamenii detreabă huzuresc ; iar celor răi nu le merg negustoriile. Ai iar dreptate, Botezatele.

Tatarul mormăie din nou.

— Acuma te întreb eu, Botezatule, ce are să fie când om trece Dunărea în împărăția lui Sultan Mehmet. Ne-a merge ș-acolo tot așa de bine? După cit mi-a dat învățătură sfințitul părinte Amfilohie, acolo e așezat în fiecare tirg cite-un cadiu. Avem ceva cu cineva, nu sărim la bătaie cum au narav moldovenii; ci ne ducem la cadiu și ne ploconim și-i spunem: iaca așa, iaca așa... Cu umilință îi spunem asta, căci sintem ghiauri; și-i punem două luminări de seu pe covorașul unde stă el cinchit. De ce-i punem pe covor două luminări de seu? I le punem ca să vadă mai bine dreptatea noastră, zici tu. Dar ou ți-oi întoarce cuvînt că mai bună i s-a părea dreptatea noastră cînd i-a face bucatarul un scrob ori niște baclavale cu asemenea luminări. Fiind deci dreptatea de partea noastră, acel cadiu zice: Aferim! și ne lasă să ne ducem. Ai să spui tu, Botezatule, că și potrivnicii noștri îi duc două luminări de seu. Am să-ți răspund că întocmai așa este: și cadiful le dă drumul și acelora să se ducă. Asta-i dreptatea în împărăția turcească; și nu îndrăznesc potrivnicii noștri să se mai întoarcă la cadiu; căci dacă se întorc, nu-i bine. Dar zici tu iar, Botezatule: dacă pricinașul tău e ismailitean? cum faci? Drept să-ți spun, la asta nu ți-oi putea răspunde, ș-am să mă mai gîndesc.

Botezatu a isprăvit de mestecat și ridică fruntea.

— Dacă pricinașul nostru e turc, îngină el, atuncea noi ne uităm întâi și întâi împrejur să vedem dacă nu sînt alți turci pe aproape ș-apoi ne-om pricepe noi ce să-i facem.

— Am știut totdeauna, încuviință Jder în sine, că acest slujitor al meu e barbat înțelept.

Dacă nu i se întimplă azi nimic și nu i se întimplă nici mîni, nici într-o săptămîină, se chiamă că asta e o slujbă mai bună decît celelalte slujbe pe care le-a avut. Cu asemenea slujbă se allă ca subț o aripă a sfințitului părinte Amfilohie — avînd în mintea sa și toate povețele arhimandritului. Inșă măria sa Ștefan e măria sa cel care poartă războaiele, iar el, Jder, e slujitor cu sabia al măriei sale.

— Ei, ce să facem? zice el, oîtînd, tatarului; ne-om nevoi și fără sabie.

— Ba-i bună slujba, grăiește Botezatu, mie alta nu-mi face trebuință.

— Spun eu bine, Gheorghe, că tu ești barbat înțelept.

— Da. Și mie alta nu-mi face trebuință; de hodi-rit mă hodinesc, de mîncat mînc de poți bate doba pe pîntecele meu; așa mi-am făcut socoteală că, dacă ne și ducem acolo la mănăstirile acelea de la capătul pămîntului ca să ne călugărim, apoi nu mai am ce face cu cuțitul meu pe care-l port ascuns în tureatca ciubotei. Cînd om ajunge la Dunăre, îl zvîrl în Dunăre.

— Ascultă, Gheorghe: nici prea multă înțelepciune nu-i bună.

Tatarul a rînjit:

— Ai dreptate, comise Ionuț.

— N-aș vrea, a urmat comisu Ionuț, să ajung iar ca atuncea cînd eram un țînc și mă aflam la casa starostelui Căliman, de-mi mînceau gîștele pita din sîn.

După ce au sfătuit astfel în popas la fîntină, stăpînul și sluga au încălecat ș-au mai umblat o bucată de drum pe șleahul Galașilor. Văzînd soarele scăpătat de la chindie în șesul Siretului, în abur de aur, Jder

a cercetat împrejurimile, și zarea munților, și depărțările mării, cunoscînd că stihiele vor sta deocamdată în bună cumpănă. Tot după rînduiala părintelui Amfilohie socotea că, pentru slujbe ca a lui, e mai bun popasul în singurătate decît la hanuri. Au ocolit cătră luncile riului, căutînd iarbă neîncepută pentru cai.

După ce au trecut niște scruntare și au cercetat o margine de luncă, au găsit mal înalt al Siretului. Au urmat malul pînă la o cotitură, subt o perdea de plop bătrîni. După acea perdea de plop bătrîni, se deschidea o poieniță. Au lăsat lărgimea și au trecut după plop, în poieniță.

Au prionit caii în iarbă, după ce au scos de pe ei poverile, tarnițele și poclăzile. Au așezat o tarniță ici, alta dincolo; și între ele au alcătuit vatră; au purtat acolo un bolovan și vreascurile pentru foc. Iarbă uscată se găsește; scăpărători sînt, precum ș-un fir subțire de iască. Într-o clipă tatarul a zbătut amnarul în cremene, a potrivit iasca aprinsă în ghemul de iarbă uscată și a suflat în el, dînd flacăra. Caii s-au oprit din păscut și-au întors capetele, să vadă și ei minunea focului. Tatarul a ridicat fruntea, cercetîndu-i cu luare-aminte. N-au întors capetele ca să vadă focul, ci pentru că aud, ori simt ceva. A potrivit flacăra în găteje sub bolovani, lăsînd vatra în grija stăpînului său; iar el s-a dus să dea ocol împrejurimilor. N-a lipsit decît un patrar de ceas și s-a întors c-o frunză mare de podbal făcută coștei. În acel coștei, a înfățișat comisului său mure.

Cum sta întins în culcuș, Jder s-a săltat într-un cot.

— Este ceva ?

— Nu-i nimica. Poate au simțit alți cai, de cealaltă parte a apei. Ies feciorașii în prunduri cu caii la păscut; acuma nopțile-s cu lună.

Au crescut focul și s-au așezat pe spate, privind cerul care se umbrea în culoarea florilor de toporaș.

Cînd s-a întunecat bine, au prins a-i supăra țințării. Atuncea și-au schimbat locul sub fum. Adierea venea dinspre miazăzi, de la Dunăre. Abia se simțea; iar fumul îi învăluia lin, apoi se încîrjoia într-un vîrtej ușor deasupra poieniții. Cînd s-a arătat luna, aproape întregă, în răsărit, amîndoi au cunoscut-o că avea un țarcălan de abur.

— Pornește vînt, a prevestit Botezatu. Cătră ziuă acei nouri ce se vād sub zarea amiezii poate să vie pînă aici și s-aducă ploaie.

Comisul Jder a încuviințat, după care și-a plecat tîmpla pe braț și a intrat în cea dintăi somnie. Mai simțea încă pe slugă foindu-se; auzea caii ronțînd iarbă; zărea printre gene cînd și cînd, în înălțimea lui Dumnezeu, stele pe care le cunoștea. A deschis un ochi ca să cunoască mai bine șiragul Balaurului. Cînd a închis pleoapa, l-a furat somnul și l-a dus ca pe o apă neagră. Acea apă neagră, întinsă cît poate cuprinde privirea, nu-i decît Dunărea și dincolo de Dunăre, pe celalalt mal, stau harapi și turci, cu ochii stecliți și cu dinții rinjiți.

Pe apa Dunării s-a ridicat deodată o luncă, închîndu-se spre el.

A deschis ochii și vede perdeaua de plop din preajmă înclinată lin de vîntul nopții. De pe zarea prundurilor, luna albă s-a ridicat deasupra horbotei de frunzișuri în cealaltă parte a poieniții. Caii stau neclintiți în umbră; ascultă și ei zvonurile liniștii. Gheorghe Botezatu doarme rezemat cu spatele în tarniță și cu

capul înclinat într-o parte. I-a venit somnul pe neașteptate și l-a cuprins cu viclenie. Vântul susură în plop și frunzele lor se zbat fără nici o clipă de hodină, lucind în două ape. Numai o dată comisul Jder a auzit : slom ! S-a zbatut o mreană, de la adine, spre lună.

Însă pe adierea nopții vine înștiințare c-a mai pătruns cineva în acele singurătăți unde a făcut el popas. Focul lui abia fumegă. Dar dincolo de pînza de plop, în poiana cea mare, scînteie un jar. La acel jar veghează cineva. Ridicîndu-se într-un cot, Jder caută să-și deie samă ce este. Veghează un om la acel jar ; însă nu-i un om ci un copilandru somnoros. Alți copilandri trebuie să fie mai departe în prund, unde s-aud din cînd în cînd sunînd piedicile de fier ale cailor. Ceilalți copilandri de departe s-apropie vorbind prin întuneric și s-așează și ei la vatra de jar. Sînt trei ; și, cu cel care priveghea, patru. S-a trezit ș-acesta, și bate c-un băț în foc, stîrnind roiuri de scînteii.

Acei copilandri spun o vreme ceva despre o nuntă de la ei din sat. Pe urmă tac un răstimp. Cînd încep iarăși, rămîne statornic grăind glasul cel mai subțirel, al celui mezin dintre dînșii.

Vorbesc și ei de ale lor, se gîndește Jder și-și aduce aminte de demult, de cînd umbla și el în prundul Ozanei, cu caii, noaptea, împreună cu feciorii lui Căliman starostele. Il luau sub puterea lor Samoilă și Onofrei, ș-apoi tot așa stăteau la foc și spuneau povești.

Ce minuni și basme vor fi spunînd aceștia patru ? Și ce-o fi scornit mezinul, de-l lasă ceilalți și-l ascultă cu luare-aminte ?

Iese din culcuș și se trage ca șarpele spre marginea pilcului de plop. Copilandrul cel cu glas subțire povestește ceva despre curtea măriei sale Ștefan-

Vodă și despre tabăra de la Vaslui. Comisul își ciulește urechea ; simțește la inimă o căldură lină.

— Mai zice tătuța, spune acel glas subțire de copilandru, mai zice tătuța că s-ar fi aflînd la Domnie unul Jder, carele-i mare viteaz al măriei sale..

— Nici asta nu pot s-o spun lui Vodă, zimbește comisul trăgîndu-se la locul său și lăsîndu-și iar fruntea pe tarniță.

După ce a conținut glasul de la vatra copilandrilor, s-a auzit lătrînd departe, înspre caii din prund, un cîne. Copiii s-au frămîntat în preajma jarului ; apoi alt glas decît cel care povestise s-a înălțat în liniștea luncii, chemînd cînele.

— Nea, Tărcuș, nea ! Vină aicea, Tărcuș !

Cînele însă nu tăcea ; lătra fără astîmpăr. Și a strigat din depărtare, prin noaptea luminată, feciorașul care era de rînd cu paza în preajma cailor împiedicați. Acolo se afla și cînele. Copilandrii s-au sculat și s-a dus. Comisul Jder a adormit iar și-i bătea lumina lunii în pleoapele închise.

După ce au ocolit tîrgul Galaților, au apucat-o în lungul Dunării spre vadul de la Oblucița.

Partea asta de drum comisul Jder a petrecut-o în tăcere și posomorît, bintuit de felurite aduceri-aminte. Căci se află acolo, undeva, între bălțile Dunării, un ostrov părăsit pe care nu l-ar mai putea nimeri. Poate l-au mistuit pojarurile, ori l-au potmolit viiturile primăverilor. Poate că acuma cuibează acolo giștele sălbătice și pelicanii. Ori poate mai degrabă să fi venit un vîrtej să-l rupă din rădăcinile lui, fărîmîndu-l, cufundîndu-l și ducîndu-l spre Marea. În acel ostrov care nu mai este i s-a întimplat lui cea dintăi nebulie a vieții, după cea dintăi dragoste. Ii pare mult de-atunci și se rușinează întrucîtva de sine de acea

întimplare, întru care era să se prăpădească. Nu s-a prăpădit, căci e un «soi rău», după cum l-a judecat odată muța. Dar ar fi putut să se prăpădească, împreună cu cei iubiți ai săi. Astfel de om a fost el odată; și-a pus capul pentru o dragoste de trei zile. Putea fi acuma pierit și uitat, și acei copilandri din prundurile Siretului ar fi vorbit, într-o noapte, despre un om mai vrednic de pe lumea asta.

Însă nu s-a prăpădit, căci a fost lingă el și acest slujitor. Pe cât era stăpînul de buiac, pe atîta era slujitorul de cuminte.

— Îți mai aduci aminte, Botezatule?

— De ce să-mi aduc aminte? se miră Gheorghe Tatarul.

Nu-și mai aduce aminte; el se socoate umblînd pe niște drumuri nouă în altă parte de pămînt.

Privindu-l cu luare-aminte, Ionuț Jder bagă de samă că tatarul n-a uitat nimica. Tace și se uită cu ochii lui liniștiți la lumea asta schimbătoare.

Comisul Jder ar pofti să spună o vorbă bună slugii sale; dar mai bine își înghite vorba bună și tace.

Botezatu crede că a venit vremea să scoată din sine sa o părere, ca să tulbure amintirile urite și să le alunge.

— Comise, înainte de a ajunge noi la Oblucița, ploaia e asupra noastră.

Intr-adevăr vin nourii despletii din susul Dunării și se frămîntă luncile de sălcii, parc-ar vrea să se smulgă din rădăcini și să se mute de-acolo. Trec stoluri de rațe cînd în sforul apei, cînd pieziș spre jașe mai adăpostite.

Înainte de a fi ploaia asupra lor, au oprit; și sluga a tras de lingă tarniți dulamele de sumani. S-au îmbrăcat, au aplecat peste cușme pînă în ochi glugile.

Au pornit iar în galop, ca să ajungă undeva la niște perdele de oieri, ori la niște saraiuri de gospodari. Însă n-au găsit nici perdele de oieri, nici saraiuri de gospodari. Grîndul Dunării era pustiu în acel an, în preajma vadului Obluciței.

Ii vorbise lui Jder despre asta părintele arhimandrit Amfilohie. Căci Oblucița se cheamă în cealaltă parte a Dunării Isaccea; și la Isaccea acuma-i pămînt al lui Mehmet-Sultan. Încă din primăvară au prins a trece în sus ceamuri turcești, cu poveri pentru cetățile Dunării. Duc ba orz și grîu, ba seu și pastramă, ba vite pe picioare, ba arme. Oierii și gospodarii de pe malul moldovenesc au înțeles asemenea semne, cu care sînt ei deprinși de lungă vreme și s-au tras de la Dunăre mai înlăuntru, ca să fie mai departe de primejdie și mai aproape de puterile mării sale Ștefan-Vodă. Iar puterile mării sale Vodă sînt la Chilia și Cetatea Albă. Nici locurile unde au stătut acei gospodari și oieri nu se mai cunosc. Așa-s de grabnice în aceste ținuturi pustiirile și schimbările.

Cînd s-a prăvălit asupra lor ploaia cu vifor, cei doi călăreți ajunseseră într-un cot al Dunării, de unde se vedea și Isaccea mai la vale, în josul fluviului. Numai puține clipe au zărit-o cît a mai fost în partea aceea zarea slobodă. A ajuns și acolo vârtejul ploii și-a astupat-o. Toată împrejurimea a fost pardosită ca-n pînză cenușie de sită.

Abia au ajuns prin freamătul ploii, și ceamul cu pod pe el era gata să se desprindă de la mal. Lopătarii negri stăteau cu lopețile în sus și goi pînă la brîu în ploaie, iar ceaușul ceamului, învălit în burcă, striga la cei din urmă călăreți ai săi de pe mal să nu întîrzie. Mai coborau în pripă rîpa cîțiva călăreți; și cei doi oameni domnești s-au amestecat între ei.

— Zice că oile-s grămădite toate pe pod și să nu mai întîrzie nimeni, talmăcea Gheorghe Botezatu că-tră stăpînul său.

Jder a poruncit :

— Împinge calul ca să ne suim și noi pe pod...

Cînd au trecut și ei pe ceam cu caii de căpestre, s-au rupt nourii de trăsnet, apoi tunetul a huruit prelung decindea de Dunăre, în lunci și bălți.

Vîntul a conținut în scurt și ceamul s-a desprins de la sălciile vechi de unde parîmele fuseseră încolăcite; și, hai-hai a început a luneca pe luciul spre țărîmul dimpotrivă.

Toate se petrecuseră repede, sub biciuirea furtunii. Jder nici n-avusese vreme să cugete la hotărîrea ce luase. Dar îndată ce se simți în îmbulzeala ceamului, în mirosul aspru al oilor și în preajma ismailitenilor care stăpîneau ciurda, demonul din fundul ființii lui a început a-și sclipi ochii și colții, arătîndu-i în chip mut dar limpede că ce săvîrșise nu era bine. Plouă încă — și acei prădalnici străini urmează a sta învăliți în dulame și burnuzuri; încă nu bagă de samă că numărul lor e sporit cu doi oameni lepădați așa de vînt, fără să se știe cum și de unde; dar fără îndoială că n-are să treacă nici un patrar de ceas și cițiva dintr-înșii au să se zgîiască spre acei nepoftiți, dînd de știre căpiteniei.

Hotărîrea lui năprasnică, luată subt ațîțarea fulgerului și a furtunei, purcedea fără îndoială din singura grijă pe care o avea de cînd își începuse călătoria. Insuși părintele Amfilohie, între sfaturile lui, îi arătase că toată greutatea e la trecerea Dunării; intrarea în împărăția lui Mehmet-Sultan poate fi o primejdie dacă nu bagă de samă cum o săvîrșește.

Așa că, fără nici o pricină, iată-l așezat cu amîn-

două picioarele în acea primejdie de care era ținut să se ferească. Dacă intrarea lui între asemenea neprietini ar fi făcut-o pe pămînt, unde și-ar fi simțit un sprijin dedesubt și lărgime în laturi, — calea-valea! Dar se dăduse prins singur, descălecat și cu apa răzvrătită a Dunării împrejur. Lui însuși îi venea a rîde de starea ciudată în care se pusese; și în același timp rîdea în el și demonul său. Cînd se simți căzut în spaimă, dintrodată, în același chip, fără de nici o cugetare, a sărit în bulboana necunoscutului, ca să iasă pe urmă la o lumină.

Incepu a răcni, trăgîndu-și într-o parte straietele și gluga, ca și cum ar fi voit să le rupă de pe el și să le zvîrlă în baltă.

Fără să înțeleagă bine de ce și cum, se îndemnă și Gheorghe Botezatu Tatarul să se repeadă asupra stăpînului său cuprinzîndu-l de după umeri și stăpînindu-l.

Ce-ar fi putut crede acești lotri, judeca în sine Jder pe cînd slobozea răcnetele-i înfricoșate; ce-ar fi putut crede acești lotri dacă l-ar fi descoperit ei și nu s-ar fi descoperit el singur?

N-ar fi fost îndreptățiți să creadă nimica; dar totuși doi pămînteni de la saraiuri și cișle părăsite pot fi slujitori ai oilor, ori stăpîni ai ciurdei.

Dacă lotrii au trecut pe furiș Dunărea și s-au dus în pradă pe socoleala lor, atuncea slujitorii ori stăpînii ciurdei îi pot da de gol la mai-marii Sultanului, care țin pace și liniște la acel țărîm dunărean. Atuncea împotriva unor asemenea oaspeți, cea mai bună măsură este să-i împingă cu lopețile în baltă.

Dacă prădalnicii nu-s lotri, ci slujitori de la o cetate, ori de la un buluc-baş al străjilor de hotar, și au făcut această ieșire la malul moldovenesc după

legea războiului, atunci dacă nu i-i primejduită lui Jder viața, îi poate fi oprit drumul, într-un fund de închisoare, după gratii.

Dă strigăte ca să cheme asupra sa nu numai pe Botezatu. Îi chiamă asupra sa pe toți cei din juru-i, ca să-i vadă și să-i înțeleagă ce sînt.

Nu trag hamgerele, căci drept-credincioșii lui Mahomet au milosirdie cătră cei rătăciți cu mintea.

Vin numai cu palmele întinse, ca să-l aline. Îi spun felurite vorbe în limba lor și Gheorghe Botezatu răspunde cu grăbire, bătîndu-se și el peste cap cu desna-dejde.

— Ba să tacă măcar unul, îi povățuiește căpitanul ceamului, făcîndu-și loc între ei. Tacî tu! îi strigă el lui Botezatu, căci tu încă n-ai nebunit; iar aceluia astupați-i gura; altfel se sparie oile și se aruncă de pe pod. Numai una să se arunce și se duc toate celelalte după dinsa în baltă. Țineți-l bine, legați-i gura c-un brîu. Cînd ajungem la Isaccea, îl ducem la cadiu!

Înțelege și nebunul într-o privință că răcnetele lui ar spăria oi și cai, de aceea, înainte de a veni cei cu briul ca să-l cetluiască își astupă el singur gura cu comanacul; iar pe lîngă cușmă, ochii lui ca vîrfuri de jungher nu conținesc de a urmări toate cîte se petrec și se pot petrece în juru-i. Cei cărora li s-a poruncit să vie să-i astupe gura își înțeleg întru totul porunca. Își dau la o parte burnuzurile prin ploaia subțiată, își descopăr obrazurile negre și rase și dinții ca de fildeș și, cu brațele în grabă suflecate pînă la coate, încep să-l pipăie și să-l caute din tălpi înspre piept; îl scotocesc în turetcile ciubotelor, în nadržagi și mai cu samă în chimir. Jder își răstignește în laturi brațele, înțelegîndu-i ce caută și Gheorghe Botezatu

Tataru primește în mînă comanacul care nu mai face trebuință nimănuia, căci nebunul acuma tace. Cînd cei doi au cercetat pe Jder și-n sin, fără nici un folos, s-au oprit și s-au întors cătră Botezatu. Atunci acel ieșit din minte a scheunat iarăși o dată și numaidecit a apucat comanacul din mîna soțului său, astupîndu-și gura. Cei doi harapi au rîs de smintit scăturîndu-și capetele crețe și urechile cu cercei și s-au pus să cerceze pe tatar cu aceeași amănunțime. Cînd au strigat cătră ceauș că n-au găsit nimica, ceaușul s-a supărat:

— Cum umblați, bre, așa, fără să aveți nimica la sufletul vostru?

— Oi, cinstite ceauș, răspunde Gheorghe Botezatu cu întristare, am avut cițiva galbini venetici, dar ne-am mai întilnit astăzi cu niște slujitori ai strălucitului întocmai ca soarele Sultan Mehmet.

— Atunci vor fi fost oamenii lui Gialar, a fost de părere ceaușul. Cine era mai mare peste ei? Nu era cumva unul cu barbă neagră și ciș de mîna stîngă?

— Ba era unul cu barba albă ca năgara, cinstite ceauș. Barbat cu frica lui Dîmnezeu, căci ne-a lăsat viețile.

— Ce era să facă cu viețile voastre? s-a veselit ceaușul.

Ploaia pornise iar, potop, însă fără vînt. Și ceauș și harapi s-au grămădit într-un cotlon, subt o streșină. Cei care trăgeau la lopeți au silit din răspuțeri ca să scape mai degrabă de atîta apă din cer și de pe pămînt, și ceamul cu pod s-a lipit de țărnișă la Isaccea; cei cu parîmele au aruncat parîmele la pripoane; alții de-acolo au tîrît o podișcă pînă la ceam și oile au fost biruite și mîinate la uscat, peste care uscat curgeau ape.

Pe neașteptate, nourii s-au rupt; o pală de nourii s-a dat într-o parte, altă pală de nourii în altă parte și sfântul soare s-a arătat, ca să vadă ce se petrece la Isaccea.

La Isaccea se grăbeau slujitorii ca să miie ciurdișoara la cișla cea mare de curînd întocmită pe grindul de la vale, dincoace de Pădurea Lupului — sau, cum i se zicea în limba stăpînitorilor noi, Curtorman. Acolo așteptau mînzărari cu turban, ca să mulgă mînzările. Era cu bună socoteală întocmită treaba la Isaccea.

Mai era vreme pînă în sară. Din minarea, hoguea amîntea bine-credincioșilor osmanlii, că nu se află alt Dumnezeu decît Alah și alt proroc decît Mahomet. Iși cînta vorbele prelung și îngînat, parcă-i venea a plînge. Jder se uita la el de jos, cu gura căscată, fără a pierde însă din coada ochiului toate cîte se petreceau în preajmă. Gheorghe Tataru punea în rînduială tarnițile cailor. Ceaușul a pășit, sărînd peste bălțile ploii, pînă la un tîrnaț deschis unde stătea pe covoraș, cu picioarele încrucișate sub el, cadiul Isaccei. Era un cadiu cărunt, cu barba tușinată rotund. Purta halat de matasă albastră cu dungi albe și turban ca gălbenușul de ou. Avea lingă el, la îndămină, reze-mat de păretele de ceamur, un toiag. Acel toiag nu era numai semn al slujbei lui, ci și meșteșug de pedeapsă al pravilei.

— Cum e treaba în pămîntul ghiaurului, Iscander ceauș? a întreat cadiul. Stăi, nu răspunde, a adăugat el îndată și a bătut de trei ori din palme.

A scos îndată capul pe ușă un harap buzat.

— Adă două filigene de cafe, a poruncit cadiul; cu caimac și dulci, a adăugit el, căci îi plăcea să nu se

oprească numai la o singură poruncă. Ai auzit, bre Ali? taatlî! caimaaclî!

— Am auzit, stăpîne, a răspuns harapul, pîlindu-se cu laba peste ureche.

Cît ai număra pînă la zece, cafelele taatlî-caimaaclî au fost aduse și așezate pe covor.

— Acuma spune, cum e treaba în pămîntul ghiaurului, Iscander ceauș? Leapădă-ți imineii, Iscander ceauș, și te așează pe covor; după aceea vorbește.

— Treaba-i bună, s-a închinat ceaușul.

— Întăi leapădă imineii, Iscander ceauș, și după aceea spune.

— Fac precum poruncești, cadiule, s-a supus ceaușul. Treaba-i bună și-am mai găsit o turmă, din care am rupt cincizeci de oi.

— Întăi așează-te jos și soarbe din cafe, Iscander ceauș, a poruncit cadiul, și pe urmă arată cum a fost.

— Mă supun poruncii, Soliman cadi, și pentru asemenea băutură scumpă îți mulțămesc și mă închin cu plecăciune. Am rupt cincizeci de oi, le-am abătut la ceam și le-am adus. Dar ne-a plouat, Soliman cadi; era să ne înece. Cum ai poruncit, cadi, n-am făcut oamenii stricăciune, căci sîntem în vreme de pace, și noi avem ce avem cu oile, nu cu oamenii. Pe acei oameni necredincioși i-am alungat cu harapnicele, iar pe oi le-am adus cu blîndeță. Oi mulgătoare; din soiul cel bun. Oaia de soi se cunoaște și după lină, dar mai ales după dulceața seului. Și s-a mai supt cu noi în ceam un nebun. A căzut ca din cer.

— Ce-ai făcut cu el, Iscander ceauș? Aș fi poftit să-l văd și eu.

— N-am făcut nimica alta, decît l-am adus aici, ca să-l înfățișez la județul tău. Noi, fiind oșteni, nu ne pricepem la județe. Ori îl tăiem, ori îl lăsăm. De

tăiat nu l-am tăiat, căci nu ne-a făcut nici un rău. De lăsat nu l-am lăsat, ca să-l aduc la cadiul nostru. A țipat și a crișnit toată vremea cât am trecut Dunărea. După aceea s-a liniștit. Acuma văd că-i aici, în medean.

— Care-i ?

Ceașul a arătat cu degetul :

— Iată-l, dinaintea cinstitei case a cinstitului cadi.

— Cel care ține caii ?

— Nu ; acela-i sluga.

— Atuncea va fi fiind cel cu capul gol. Om tânăr. Nu-i urît. Și nici nu pare smintit.

— Intr-adevăr, acuma stă cuminte și se uită la noi.

Soliman cadi a dat cu dosul palmei la o parte tablaua cu filigenele și a pus mâna pe toiag.

— Poruncește-le să vie aici, a zis el lui Iscander ceaș.

Ceașul a făcut semn cu palma cătră cei doi străini, îndemnându-i să se apropie.

Chiar atunci nebunul a ridicat ochii în sus, ca să privească, între Dunăre și soare, un stol de lari albi cu aripi negre, care se jucau în lumină rotindu-se cu sprinteneală și dînd țipete ascuțite ca de muieri ; după țipete, rîdeau prelung și gîdilat așa cum au obicei să ridă unele ființe din această tagmă. Acele paseri de apă, moldovenii, după obiceiul lor rău, le-au poreclit «curvulice».

Cel cu caii a împins de la spate pe nebun înspre tirnaș. A lăsat apoi caii slobozi și a venit alătura, ca să fie tălmăci pentru orice întrebare și răspuns.

— Bre, cine sînteți voi ?

Cel ce ținuse caii a șoptit ceva cu tovarășul său.

— Cinstite cadi, s-a întors el spre judecător, eu nu știu nimica despre acest om decît că l-am găsit la numărătoarea oilor. Impărțea oile la ciobani, poruncindu-le să se ducă fiecare unde-a vedea cu ochii cît mai degrabă.

— Nu-i nebun ?

— Nu-i nebun, cinstite cadi ; e stăpîn de oi. Și oile lui au semn o creștătură de foarlece la urechea stîngă. Cînd, din voia lui Dumnezeu, am nimerit pe ceamul acestui vrednic ceaș, el și-a cunoscut oile după semn, și l-a cuprins mare scîrbă, încît a voit să sară în Dunăre.

— Așa ? s-a mirat cadiul. Și tu, zici că nu ești sluga lui ?

— Nu-s sluga lui ; numai cît mi-i milă de dînsul.

— Și ce-ai căutat la numărătoarea oilor ?

— Cinstite cadi, eu m-am înfățișat acolo ca să cumpăr cinci oi, care-mi făceau trebuință pentru o cumătrie în sal la noi, la Minzătești. Mi-am ales cinci oi și i le-am plătit un galbăn venetic. Am încălicat pe cai și ne-am dus la Fîntîna lui Filip, ca s-aducem pe socru-meu cu carul, să încarce oile în car. Cînd am ajuns noi la Fîntîna lui Filip, socru-meu înjugase și fugea peste cîmp ; a dat într-o dumbravă și nu l-am mai văzut. Numai răcnind l-am auzit, c-ar fi dat turcii. Întăi ne-am tupilat într-o ripă, să vedem ce este. Am ieșit apoi la un drum ș-au dat peste noi niște luptători viteji ai lui Giafar buluc-baș ; ori a tatălui lui Giafar. Le-am plătit toată vama, ca să ne lese slobozi.

Pe urmă am ieșit la Dunăre ; și Dumnezeu a vrut ca să cădem între oile acestui om. Însă eu, altfel, nu-l cunosc.

— Și-acum ce vreți voi, bre ?

— D-apoi ce să vrem, cinstite cadi? Omul acesta e bucuros...

— Cum îl chiamă?

— Jder.

— Am înțeles. De ce-i bucuros acest ghiaur pe care-l chiamă Ijder? C-a scăpat cu viață?

Cadiul a râs cu niște dinți lungi, însă cu duhul bunătații în sine, și s-a uitat întâi la ceauș, pe urmă la Jder, și după aceea s-a întors iar către Botezatu.

— Nu atita c-a scăpat cu viață, cinstite jude, cât că i s-a întors mintea la loc. Era să-și facă o samă!

— Asta-i bun; să se închine cu fruntea în țărină și să mulțamească Dumnezeului său. Stăi, nu-i spune înainte de a arăta ce poțtești tu.

— D-apoi eu ce să poțtesc, cinstite cadi? Eu i-am dat un galbăn venetic și-am rămas păgubaș și de oi și de banul meu.

Cadiul s-a sprijinit cu umărul sting în toiag, ținând cu mina de măciulie și rezemându-și fruntea de braț. A stat și s-a gândit cum să facă dreptate; căci dinaintea județului său se aflau în acea clipă doi împričinați; unul vinduse și altul cumpăraseră; și cumpărătorul se afla cel mai păgubit.

— Vra să zică i-ai dat galbănu?

— I l-am dat.

— Atuncea întrebă-l: unde-i veneticul de aur? Ii poruncesc să-mi spuie numaidecât.

Tatarul s-a întors spre soțul său și l-a întrebat din partea cadiului.

Soțul său a încuviințat din cap și a scos din gură un ban de aur.

Atuncea s-a dumirit și Iscander ceauș de ce nu găsisese, la cercetarea harapilor, măcar acel ban. Și i-a spus cu glas încet cadiului, ca să se mire și cadiul

cum poate rămânea un ban de aur necredincioșilor, după ce au trecut prin minile unor pricepuți vameși.

Cadiul și-a rezemat fruntea de brațul sting, cugețind iar.

— Ijder ghiaur, a poruncit el, ți se cuvine să dai cumpărătorului banul; pentru că ai primit banul și nu i-ai dat oile.

Auzind hotărîrea, ghiaurul cu numele Ijder s-a închinat după rînduiala drept-credincioșilor moslemi, și a pus pe covor, dinaintea dreptului județ, galbănu venetic.

Cadiul l-a luat între degetele sale, l-a ridicat pină sub sprincene, și l-a cercetat cu luare-amînte.

— Ban bun, a încuviințat el.

A pus banul de aur pe covor dinaintea sa.

— Însă lui Ijder ghiaur nu-i pot da oile, și-a umflat el glasul; căci oile sînt ale luminăției sale Sultan Mehmet.

După ce a ascultat tălmăcirea, Jder a mormăit ceva.

— Zice, a dat lămurire tatarul, că el dăruiește oile sale fericitului Mehmet-Sultan, și mă îndeamnă pe mine să lăs galbănu venetic cadiului, pentru că am fost judecați cu dreptate. Parcă am fi fost înaintea înțeleptului Solomon.

— Intr-adevăr, așa mă chiamă și eu sînt Soliman cadi, a încuviințat judecătorul; și, în clipa care a urmat, Iscander ceauș n-a mai văzut pe covor galbănu venetic. Toate cele de pe pămînt vor trece, a încheiat cadiul; toate cele de pe pămînt vor trece, numai fața Domnului Dumnezeului tău va sta întru măreție și slavă!

După acest verset sfînt din Coran, a plecat toiagul și a zis:

— Duceți-vă din fața mea! Ghiaurii pot să se ducă, a adăogit el îndată cătră ceauș; iar drept-credincioșilor să le aducă Ali harapul încă o «cafe taallî-caimaacli».

După ce a scăpat de Dunăre și de Isaceea, comisul Ionuț Jder n-a mai făcut popas în toată curgerea nopții care a urmat; și n-a stat decit cite puțin, la ciușmele, în toată ziua de a doua zi. Ii mai făcea trebuință să descalece numai cit or apuca grăunțe de citeva ori cu gura caii. El și cu soțul său își potoleau setea și se strîngeau mai tare în curelele chimirului.

Tatarul, după socotinți ale lui vechi și moștenite, mai bucuros ar fi abătut calea pe poteci ferite. Însă Jder, privind în jurul său cu luare-aminte, vedea șleahul cel mare cătră poarta Impărăției așa de purtat de podvezi, și pileuri de oști, și olăcari cărora li se deschideau poștele ca sub bătaie de vînt, și belicari creștini care veneau la cetățile Dunării, și alții care se duceau în robie cătră Rumelia; încît i s-a părut că nu poate avea o trecere mai bună decit pe-acolo. A pus pe Botezatu înainte, ca să deie glas ori răspuns în limba stăpînitorilor osmanlii; iar el urma îndată după slujitorul său. Nu-și vorbeau și nu-și făceau semne, cînd treceau prin imbulzeli. Și popasurile începură a le face la hanuri unde era mai mult tract. Numai mulțimea nu te bagă în samă, dacă umbli cuviincios la port și înfățișare; și numai cei care vorbesc nu te ascultă, dacă nu te sui pe zaplaz strigînd vorbe deșănțate.

Întimplarea Dunării, Jder o purta în sine ca într-o răcliță, ca s-o scoată la lumină pentru iubiții săi, cînd va veni timpul. Nu-i petrecere mai bună la vreme de iarnă, decit s-auzi asemenea istorisiri lîngă focul din sobă. Muța se bucură și-și pocnește palmele,

iar comisul cel bătrîn tace și numai cit îi lucesc ochii. Stă și Marușca la un colț de masă, în picioare, cu ochii ațintiți. Candachia își steclește inelele cerceilor și Cristea, în jilț larg, tot pufnește și-și așteaptă rînd, să spuie și el una, mai cu moț decit toate întimplările ce se pot spune.

«Mai cu samă să nu te dai în priveliște...» îl povățuise, la sfatul de sară, părintele arhimandrit și uncheș, Amfilohie. Incolo, bine este să mergi înainte cu îndrăzneală, fără să te temi de oameni. Cum te sfi-ești, — ei te cunosc și sînt asupra ta. Cum pășești asupra lor, ei se dau în laturi.

Bune sfaturi, și Jder se ținea cu dinții ca să le urmeze. Chiar mintea lui îi spunea că mai bună învățătură decit asta nu poate fi.

Dar răsăreau în el încredere și puteri nouă. Între acele flori înflorite ale încrederii și puterilor nouă, demonul său iar ieșea din afund sclipind. Asta era rămășița lui de nebulie de pe cînd nu era decit un prunc; și era hotărit în sine s-o lepede, cum își leapdă mormolocul coada.

Într-un rînd își căuta han, într-o margine de tîrg care se chiamă Sofia. Nu găseau loc; toate caravan-seraiurile neguțătorilor creștini erau înșesate de lume, de cai și de căruțe. Era într-o zi de vineri; slujbele la geamii se isprăviseră; hogii strigaseră din minarele vestirea legii adevărate și credincioșii își spălaseră vîrfurile degetelor și fruntea cu colb; de la acel ceas al strigării a doua, neguțătorii greci și armeni erau slobozi să porceadă la drum, deșertînd odăile. Deci îndată după acel ceas Jder și Botezatu se puteau înfățișa undeva, ca să apuce loc pentru cai. După asta pentru om e mai ușor decit pentru dobitoc. Omul se îngrămădește între alți oameni

sub bolta cea mare a hanului ; s-așează pe rogojină la rind cu alții și se uită cum ospătarul învirte într-o țiglă mare sculată în picioare și impresurată de jar acea friptură de berbece care-i fără păreche pe lumea asta. Are nume urit, că-i zice «chebap» ; dar gustul i-i ca o rouă pe limbă și ca un bold de plăcere în fundul împărătușului. N-avem noi la Moldova asemenea bunătate. O oaie întreagă e cenă-tuită, tăiată felii și așchii și clădită pe acea țiglă ; o cuprinde pojar de mangal ; tot dă asupra ei meșterul ospătar c-o pleaftură tăvălită prin seu și printr-o leacă de alifie de ai, căruia i se zice și usturoi ; ș-apoi, cînd s-a rumenit fața chebapului, te înfățișezi la meșter cu talgerul tău ; iar meșterul, c-un cuțit ia așa de mare și ascuțit ca un brici, taie de ici un rînd de bucățele, trage și prin cealaltă parte și scoate alt rînd de bucățele ; și unde a rămas balan chebapul, dă iar cu pleaftura, și frigarea se învirte singură, căci are script, de umblă cînd într-o parte, cînd în alta. Mininci, de-ți uiți părinții.

Numai după această gîndire și după asemenea icoană care se înfățișa ochilor săi înainte de a-și fi găsit gazdă, putea cunoaște comisul Jder cît i-i de foame. În acea dimineață nu luase în gură decît apă. Deasemenea și tatarului i se lungiseră urechile de foame.

— Hai, Botezatele, să căutăm han.

Cînd a spus vorba asta s-a oprit. În medeanul cel mare din acea margine de țîrg, soseau călăreții la halcă. O mulțime mare de lume de toate neamurile era adunată într-o lature. Într-o altă lature, se suiseră bărbați, femei și copii pe zaplazuri și pe acoperișurile caselor, în priveliște. În fund, pe pajiște, sosise Hrana-Beg, după cum i se auzea numele rostit

din gură în gură, și-și oprise deodată calul împodobit cu zorzoane și mărgeanuri ; își înălțase barba și se uita fudul ; în juru-i se imbulzeau alți slujitori împărătești, care se aflau în acel țîrg sub mina și sub ascultarea lui Hrana-Beg. Prin laturea deschisă întrau, la halcă, navrapi tatar și spahii de la Anatolia, care de care în straie mai împodobite, cu lanțuguri la gît și cu pene la gugiumanuri. Erau slujitori de rînd ai Împărăției și erau învoiți pentru acea zi să puie pe ei unele din dobînzile lor de război, straie, juvaeruri și arme ale celor biruiți și tăiați de dînșii.

Intrarea lor s-a făcut cu atita grăbire și tumult, încît, din locul unde se afla, Jder a fost smuls și luat ca de-un val. Murgul lui cuminte a făcut cîteva copce, ca să-și simtă laturile slobode și apoi a prins a păși domol între ceilalți cai. Botezatu a rămas despărțit cu calul lui ; Ionuț nu l-a mai văzut.

A umblat așa între navrapi și spahii pînă ce-a ajuns în apropierea lui Hrana-Beg. Atuncea a pășit înainte un crainic pedestru de lingă scara stîngă a lui Hrana-Beg și a strigat poruncile.

Călăreții să descălece ! să facă zid împotriva norodului ! ca să rămîie rotundul medeanului slobod pentru halcă ! Nimene să nu mai steie călare decît Hrana-Beg și ciorbagiii, chihăile și ceaușii care se află în jurul măriei sale ! Iar înainte de halcă, măriia sa Hrana-Beg vrea să vadă trînta grecească. Pentru asta se și află adus acolo de față un hadîmb cu numele Uzun, vestit luptător, care pofteste să se măsoare în trei rînduri cu trei bărbați luptători.

După ce a rostit aceste porunci, crainicul s-a tras înapoi și un surlaș de după călăreții ce-l impresurau pe măriia sa a sunat din surlă.

Navrapii și spahiii au descălecat. Și-a ținut fiecare calul său de dirlogi. Iar din pajiște a ieșit o negreață a pământului — un lungan gol pînă la mijloc, uns cu undelemn. Strălucea în soare și se uita împrejurii pe sub niște sprincene dese de sub o frunte îngustă. Și-a încrucișat întâi brațele pe piept și și-a jucat mușchii brațelor; apoi și-a pus palmele în șolduri și s-a crăcănat întru toată puterea lui, poftind po-trivnic.

Descălecase și Jder. Navrapii care erau de o parte și de alta se uitau la dînsul și nu-l cunoșteau a fi dintre ai lor. S-au privit, și-au dat coate și s-au hli-zit, necutezînd a-l scoate și lăsîndu-l deocamdată în plata Domnului. Se aplecau numai unii cătră alții, șoptindu-și la ureche felurite socoteli.

Așteptînd să vadă luptător pentru Uzun hadimb, Jder a băgat deodată de samă că omul său Gheorghe Botezatu și-a făcut loc călare în pajiște. Nu era domn și stăpîn; se ținea cuviincios ca o slugă a dom-nilor și stăpînilor.

Crainicul a ieșit iar:

— Măria sa așteaptă să vadă luptători împotriva lui Uzun! E învoit să se înfățișeze oricine pofteste, drept-credincios ori ghiaur, căci azi e zi de bucurie închinată mării sale Mehmet, împărat al împărați-lor. Hrana-Beg făgăduiește douăzeci și cinci de piaștri celor dintăi trei bărbați care vor îndrăzni să se măsoare cu Uzun.

S-a făcut între navrapii mișcare. Tatarii se îndir-jeau ca să-și arate luptătorii lor. Au ieșit doi oșteni scunzi și spătoși. Au pășit înainte și s-au închinat lui Hrana-Beg, apoi și-au lepădat cușmele și straiul

în pajiște, dinaintea cailor domnești. S-au auzit glasuri întăritate de incuviințare în latirea lui Jder. Abia a apucat a lepăda de pe el straiul dezgolindu-se pînă la cîngătoare unul din acei doi navrapii, și Uzun hadimbul a și sărit asupra lui, cercînd a-i cuprinde mijlocul.

— Balaican, Balaican! strigau unii dintre na-vrapii; ilcovî baranîm!

Il îndeamnă să nu se lese, cugeta Jder, furnicat de nerăbdare.

Intr-adevăr, Balaican nu se lăsa. S-a răsucit, a pus o mină în pieptul lui Uzun și l-a repezit îndă-răt. Însă de acea mină întinsă s-a agățat numaide-cit hadimbul, și trăgînd năprasnic pe Balaican spre el, l-a lovit în piept cu pieptul său; făcîndu-și apoi clește din cotul drept, i-a pus lui Balaican acel clește în jurul gîtului. Cînd a sucit din clește, Balaican a fost la pămînt. Ionuț n-a avut nici cînd se șterge la ochi: Uzun a fost călare pe pieptul lui Balaican; pe urmă, de cum era călare, s-a întors și s-a așezat în-desat ca pe un scaun!

— Să i se numere lui Balaican douăzeci și cinci de piaștri, a poruncit Hrana-Beg.

Uzun a ridicat de jos lingă sine pe navrap și l-a bătut pe spate, rînjînd. Întorcîndu-se în loc, pe ne-așteptate, a sărit ca un pardos asupra celui alt tatar, cuprînzîndu-i mijlocul.

Toată lumea aceea strînsă acolo nici n-avusese vreme cînd să deie strigăt la biruința întăia a lui Uzun. Nici n-avusese vreme cînd să-și tragă sufle-tul. Se făcuse o tăcere încremenită în tot medeanul. Biruința a doua a hadimbului s-a înfățișat altfel. Întăi l-a strîns pe al doilea navrap cătră sine, cer-

cuindu-l, pînă ce i-a avut în stăpînire toată coarda mijlocului, apoi a prins a se învîrți cu repejune în loc pînă ce i-au scăpat navrapului tălpile de pe pămînt. Atuncea l-a răsucit și l-a prăbușit ca pe un sac.

S-a stîrnit murmur dintrodată. Nu din pricina acestei isprăvi de-al doilea a hadîmbului; ci pentru că, din laturea navrapilor, mai ieșise cu repeziciune un luptător, doritor să ciștige douăzeci și cinci de piaștri. Halai-halai! strigau navrapii, nu-i de la noi! — Au fost destui de la voi! întorceau cuvînt spahiii. Crainicul a ieșit iar să-și dea înștiințarea.

Pășind sprinten cu trupul puțin aplecat înainte, luptătorul nou lepăda de pe el straiul. Dintre călăreții domnești, Gheorghe Botezatu Tatarul slobozise și el strigăt, căci cunoscuse pe cel care se năpustise în marginea pașiștei.

— Domnul Dumnezeu să-l aibă în sfînta lui pază! a suspinat el, neîndrăznind să-și facă cruce.

Hadîmbul se repezise asupra lui Jder, cu fruntea înclinată. Jder îi dădu ocol. Luptătorul negru veni iar asupră-i; Ionuț se opri crescîndu-și pieptul. Atunci au cunoscut cei care priveau un om nalt, frumos încheiat întru toate mădulările lui. Unii l-au privit cu plăcere și cu nădejde. Dar nici de data asta Jder n-a primit pe harap. S-a îndepărtat legănîndu-se din șolduri; pe cînd Uzun îl urmărea pas cu pas, potolîndu-și deplin răsufările. Deodată și-a făcut săritura de tigru. Ionuț a făcut un pas în laturi, lăsîndu-l să treacă. S-a plecat și-a luat de jos un pumn de colb și, dîndu-se în laturea hadîmbului, l-a stropit pe umeri, pe brațe și grumaz; apoi și-a fre-

cat el însuși palmele cu colbul rămas. Cu două sărituri sprintene a fost în dreapta lui Uzun; l-a pălit peste braț; cu a treia săritură, i-a venit în stînga și a vrut să-l pălească iar. Dar Uzun a dat strigăt minios și s-a prăpăstuit pieziș asupra potrivnicului său. Deodată l-a înceștat de amîndouă brațele. Jder s-a lăsat în aceeași clipă pe spate, aducînd după el pe Uzun; și, cum îl aducea în jos asupra sa, i-a pus pe dedesubt tălpile în pîntece și l-a zvirlit ca dintr-o catapultă peste capul său. Zvirlindu-se în același timp în călcăie, a fost asupra lui Uzun cînd acesta nici n-ajunsesese cu grumazul în țărîna medeanului.

Ce zvon și ce chiote au fost, și ce învălmășeli, și cum se căscau urlînd pe garduri și jucau pe case ridicînd brațele pînă la cer, nu se poate spune, dragă tuță și dragă muță.

Ce să mai strige crainicul! Degeaba a strigat crainicul. S-au învălmășit și caii. Așa că Jder și-a adunat cu grăbire straiul și cușma și nu știa cum să iasă din acele talazuri care începeau a porni asupră-i. Așa de tare i s-a aprins firea pentru acea izbîndă, încît i-a venit să facă lui Hrana-Beg altă privești. A virit în gură, cîrligat, degetul cel mic de la mîna stîngă și a slobozit trei șuierături ascuțite. S-a văzut ieșind dintre navrapi murgul și sosind la stăpînul său. La porunca lui Jder s-a lăsat în genunchi și Jder a trecut în șa ca-n zbor. L-a întors spre Hrana-Beg și i l-a închinat, și-atuncea Hrana-Beg a spus acele vorbe:

— Halahal pehlivan! Tam behadîr place la mine!

S-ar fi cuvenit să-și smulgă punga de la oblînc și s-o arunce în pașiște, dar asemenea lucruri nu se întîmplă decît în povești.

CAPITOLUL XI

ALTE INTIMPLĂRI ȘI MAI DE MIRARE

Ei, ce fac eu acuma, calare, într-atîta adunătură de norod și oaste? atîtea părechi de ochi se uită la mine; atîtea glasuri mă strigă, fără să știe cine sînt. Înaintea mea, Hrana-Beg care a rostit acele vorbe. Rînjește și-mi face semn cu mîna. Nu mă chiamă; ci numai îi place ce-am făcut eu și dă așa ca dintr-o aripă. Nu mă chiamă, dar nici nu mă pot duce de dinaintea lui. Atîta umilință am pentru trebușoara pe care am săvîrșit-o, încît îmi vine să intru în pămînt. Ce m-a povățuit uncheșul meu arhimandritul — să nu ies ca păduchele în frunte — și ce-am săvîrșit eu! Acu, după ce-am făcut cu mîinile și cu picioarele și am stricat, bine ar fi să găsesc cu mîntea ceva, ca să dreg.

Cum era încă oarecare învălmășeală și lumea din laturi năboise prin unele spărturi ale gardului de oaste, călăreții navrapî și spahii au fost într-o clipă în scări și, cu piepturile cailor, au împins pe îndrăzneți înapoi. A avut cum să iasă și Gheorghe Botezatu dintre slujitorimea ciorbagiilor și, venind în grabă pînă la mine, m-a luat dintr-o coastă și-a călăuzit pe murg în locul unde stătuse el, și, din locul unde stătuse el, pînă în dosul lui Hrana-Beg. Dar asemenea lucrare nu s-a putut face fără să fie băgată în seamă, și Hrana-Beg m-a pîndit pieziș, apoi și-a aplecat barba spre unul de lîngă sine și i-a șoptit ceva. Acela a șoptit altuia la ureche.

— Ai văzut, Botezatele?

— Ce să văd?

— Ce-am făcut eu, Botezatele.

— Am văzut... a oftat cu mare mihnire slujitorul meu.

Dar nici eu nu-l întrebam din bucurie ci din scîrbă.

A ieșit iar crainicul și-a strigat niște vorbe care nu mi-a mai făcut trebuință să-mi fie tălmăcite; și-a pornit jocul cu halcaua și cu geridul între unii călăreți spahii și alții navrapî. Din repejunea cea mare a cailor, unii aruncau prin halcă sulița care se chiamă gerid și alții, tot din goană, se sileau s-o prindă din cealaltă parte de cerc. Poate m-aș fi îndemnat să m-amestec și eu în asemenea întrecere, dar mi se ofilise sufletul.

Mă întrebă Botezatu:

— Nu ți-i foame, comise?

Iaca, de asta uitasem. Cum m-a întrebat el, am văzut numaidecît dinaintea ochilor mei un sarai care se chiamă Ghiul-hanè, și-un ospătar care taie c-un cuțit lung dintr-un chebap rumenit. «Ticălos om de lut!» ar fi zis părintele arhimandrit. Asupra mea era paloș spînzurat numai într-un fir de păr, și eu mă desfătam, cu gîndul la Ghiul-hanè și la chebap.

Ușurel, mă trage de minică Gheorghe Botezatu. Descalică el, descalic și eu. Cu caii a mină, ne ferim mai deoparte. Cînd să ieșim în ulița tîrgului, iaca privitori de pe garduri încep să strige la mine. Eu îs omul care m-am dat dumnealor în priveliște și se bucură că mă văd. Și mie nu-mi trebuie să se bucure; mie îmi trebuie să mă lese în pace. Și citu-s de amarit întru toată ființa, dar în cerul gurii simțesc o dulceță de friptură și de lipie caldă. Mi-i foame, de nu-l văd pe Botezatu cu ochii. Nu înțeleg de ce-s blăstămat eu așa: cînd nu trebuie să-mi fie foame atuncea m-apucă poftă mai îndrăcite. Se găsește la

asemenea sarai, unde mă duc eu, și vin din ostroavele grecești; deasemenea fructe dulci, care se cheamă harbuz și zamuz.

Botezatu îmi aruncă în cap o desagă de orz deșartă. Acuma parc-aș fi o cadină. Lumea tot îmi face petrecere cit mă știe că-s cel din pajște și cască la mine gurile pînă la urechi. Pun piciorul în scară, mă salt în șa cu desaga în cap, văd înaintea mea ca printr-un voloc des, și cotesc într-o ulicioară. Din ulicioară, după ce umblăm o vreme, cirmim într-o hudiță. Botezatu-i lingă mine, calare și el. Își ia ce-i al său, adică traista de orz, și mă privește cu aceeași întristare.

Zic eu:

— Acuma să căutăm gazda. Mie îmi trebuie să mă duc la Hanul Trandafirilor.

— Bine, să mergem la Ghiul-hanè, oftează Gheorghe Botezatu. Unde-i?

— Nu știu; să-l căutăm. Intr-un tîrg ca acesta, supus strălucirii sale Sultan Mehmet, nu se poate să nu se găsească un han cu asemenea nume.

— L-om căuta, comise, dar cum?

— Bine, răspund eu; l-om căuta umblînd și întrebînd, căci avem picioare de umblat și gură de întebat.

Cum stăteam noi și ne sfătuiam sub un castan bătrîn, în hudicioara aceea în care intrasem, iată se deschide o fereastră cu zăbrea. Acea fereastră cu zăbrea era de la un foisor de la rîndul al doilea. Și la fereastra cu zăbrea văd o ființă care se uita la mine. Numai o clipă mi s-a arătat. Avea strai subțire alb și comanac cu mărgăritare; buze roșii, ochi negri. Cînd să întreb ce aveam de întebat, i s-a lăsat pe obraz iașmacul. Și s-a dus.

— Am dat peste casă de drept-credincios osmanliu, zic eu; foisorul e vopsit cu galben; după cum m-a învățat părintele Amfilohie, sub vopseaua asta nu se pot hodini decît turcii.

Întreb cătră acea fereastră rămasă deschisă:

— Mă rog, pe unde să apucăm noi, ca să ieșim la Ghiul-hanè?

— D-apoi cine te înțelege moldovenește în tîrgul acesta? mă mustră Gheorghe Botezatu. Hai să ieșim de-aicea, ca să găsim un barbat; căci numai cu asemenea dobitoace ni-i îngăduit nouă a sta de vorbă în împărăția lui Sultan Mehmet.

Eu întreb iar:

— Ghiul-hanè? Ghiul-hanè?

Îmi umbla așa limba în gură; uitasem de chebap și zamuz; și nu doream decît să mai văd o dată în viața asta pe fata de la zăbrea. Căci, după cite judecasem, era o copilă. Se uitase o clipă la mine și-mi fusese destul. Vorba pe care o spuneam eu am înțeles-o tot atunci eu singur, — că acolo se află hanul meu, al trandafirilor. Intr-adevăr, poate acolo se afla. Și ce ar fi să mă așez o vreme în acest tîrg și să tot dau tîrcoale prin hudicioara asta, la o casă tihnită cu foisor galben? Să se trezească într-o zi muța cu mine, că-i aduc o turcoaică și i-o sui pe cuptor! Nu ride, muță; așa-s gărgăunii mei cînd mă aflu la mai mare strîmtoare. Mai întreb o dată — și văd copila iar la zăbrea. E tot cu iașmacul pe obraz. Pe urmă ridică minuța și dă la o parte iașmacul ca s-o văd rizînd.

Cînd să-mi spuie ce avea de spus și eu mă pregăteam s-ascult pe Botezatu tîlmăcindu-mi, iaca se deschide poarta de la uliță și ies doi harapi cu iuțeală, și sar la capetele cailor noștri ca să ni-i apuce

de căpestre. Și s-aud de după poartă răcnind glasuri bolborosite. Alt harap buzat iese în pragul porții c-un toiag mai gros decât cele cu care umblă de obicei oamenii ; și după acesta, altul. Am împins murgul înainte și, cu piciorul în scară, am pălit sub bărbie pe feciorul cel negru care năvălise asupra mea. Botezatu a smuncit friul ridicînd calul său în două picioare, ca să-l prăvale peste celalalt fecior. Avînd calea slobodă, am dat pinteni și ne-am dus ; dar din hudicioară s-a luat mare laie după noi, cu chiote și cu ciomege.

Așa fel am găsit noi Hanul Trandafirilor. În capătul hudiții ne-au aținut calea oameni și călăreți. Ce caută acești oameni și acești călăreți împotriva noastră, cînd noi îi știm că trebuie să steie în priveală la halcă ? Vor să ne prindă, se înșiră grabnic, ca să ne strîngă din laturi și din față ; iar din urmă vin harapii cu nunta lor. Vir mina în sîn, ca să trag jungherul dăruit de postelnic. Botezatu mă pălește peste braț. Atuncea dau răsuceală murgului, ca să-mi vie îndămînă să apuc o sabie de la cei care mi se pun împotriva. Botezatu se prăvale asupra mea, mă apucă cu un braț de după umăr și cu celalalt îmi încleștează mina stîngă. La mine, mai ales mina stîngă-i primejdioasă. Atuncea am priceput că-mi pun capul dacă mai fac o mișcare ; și încremenesc în brațele lui Botezatu. Mă uit furiș în jur ; mă închin în gînd după povața ce mi s-a dat în pruncie. Și iată că Botezatu începe a striga și a cere sprijin la călăreții ce ne ieșiseră înainte. Călăreții trag hamgerele și amenință pe harapii cei cu ciomegele. Grăiesc învălmășit unii și alții. Unul din călăreți se apropie cu calul și-și așează palina pe umărul meu, punînd stă-

pînire pe mine. Cei din hudicioară se domolesc și leapădă armele.

Cînd călărețul a pus mîna pe umărul meu, l-am cunoscut. Era cel cătră care își aplecase barba Hrana-Beg, șoptindu-i ceva. Și Botezatu mi-a și strecurat cîteva vorbe de liniște :

— Acest slujitor are poruncă să te ducă și să te înfățișeze domnului său. Cînd ne-am furișat de la halcă, el s-a ținut de departe după noi, ca să vadă unde ni-i gazda și să ne găsească.

— Apoi gazda noastră-i la Ghiul-hanè, zic eu.

— S-a și văzut că-i la Hanul Trandafirilor ; și hangiiilor de acolo li s-a spus că asemenea oaspeți ca domnia ta își vor primi osînda ; chiar acuma au să ne înfățișeze la Hrana-Beg. Dacă om fi vinovați, măriia sa Hrana-Beg a da poruncă gealatului să ne taie.

M-am liniștit.

— Bine, zic, să mă duc la Hrana-Beg.

Ne-am dus destul de departe pînă la o casă mare împresurată cu zid de piatră. Am intrat pe-o poartă, am descălicat ; au venit argați și ne-au luat caii, ca să-i hrănească și să-i adape ; iar eu și Botezatu ne-am așezat la umbră de copac, lingă un cerdac. Din locul unde stam, vedeam grădina prăvălatic pînă la o apă. Umblau slujitori forfota. Numai într-un colț la o portiță era liniște, și acolo sta de strajă un oștean bătrîn, cu două iatagane încrucișate în seleaf.

— Acolo-s cămările muierilor... m-a încredințat Botezatu.

Pe la ceasul al șaptelea, a venit și Hrana-Beg. Știu ; lui îi dă mina să vie agale, umblînd la pas între ceilalți slujitori mai mici decât el ai Sultanului.

Din cînd în cînd chiar strînge frîul și-și oprește calul, arătînd celor din juru-i, cu mîna, ba colo, ba dincolo. Așa s-a oprit în poartă, și, înainte de a intra, a arătat, după cît îmi spunea omul meu, că la deal ar fi fiind loc de-o moschee, iar la vale de han pentru ieniceri. Mahalaua aceea e a creștinilor, și cite case se află la deal și la vale le dărimă și le dă foc. După aceea, ridică moschee, han și grădini. Din asta am văzut ce fel de putere are Hrana-Beg.

Zice Botezatu :

— Pe cît înțeleg, e cel mai mare peste toată țara asta.

— Așa se pare, răspund eu. Și lui îi dă mîna să vie agale, vorbind și poruncind, căci el a mîncat și s-a îndestulat cu de toate înainte de a ieși la medean.

— Se vede, îngînă Botezatu, că, pe lîngă putere, are și minte acest Hrana-Beg.

A intrat în ogradă stăpînul casei și-a descălicat; cei din juru-i s-au grăbit să descalice înaintea lui; unii i-au ținut scara, alții l-au sprijinit de subsuori. Însă Hrana-Beg era barbat în putere și n-avea nevoie de ajutorul nimănuia. Dar așa-i rînduiala turcilor; cu cît ești mai în putere, cu atîta te impresură și te sprijină toți. Și numai un deget să miște Mehmet-Sultan, și toată puterea lui Hrana-Beg e la pămînt și nu mai îndrăznește nimene să-l ție de subsuori.

Ne-am ridicat din locurile noastre și ne-am închinat.

— Ghiuzel-ghiuzel! zice stăpînul venind asupra mea.

Se oprește și mă privește din cap pînă în picioare. Mă întrebă :

— Al cu fecior ești și din care parte de lume vii?

Răspunde pentru mine Botezatu :

— Numele lui, puternice stăpîne, e Jder. Și vine dintr-o țară depărtată, de dincolo de Dunăre.

— Ghiuzel-ghiuzel! zice beiful, și acolo e tot stăpînire a strălucitului nostru întocmai ca soarele Mehmet-Sultan.

Eu clatin din cap și sint în indoială pentru o vorbă ca asta; nu mă pun împotriva, ca să-mi păstrez capul pe umeri, dar sint intrucîtva în indoială.

Beiful întrebă pe Botezatu :

— Ce spune? Am uitat cum îl chiamă, asemenea nume nici nu putem noi rosti. E mai bun numele pe care i l-am dat noi, cînd a pus piciorul pe grumazul lui Uzun hadinb. Ce spune Pehlivan?

— Spune, puternice stăpîne, că țara noastră se chiamă Ac-İflac.

— Se poate; pînă la iarnă se așează și acolo stăpînirea lui Mehmet-El-Fatih.

Eu am plecat fruntea și-am oftat, închinîndu-mă cu gîndul Împăratului nostru Hristos, carele întărește dreapta lui Ștefan-Vodă.

— Și ce-i ești tu acestui june? Îi ești frate mai mare?

— Da, puternice stăpîne, îi sint povățuitor.

— Unde vă duceți?

— Ne ducem la părintele nostru Varlaam, la o mănăstire de la Aton, cu numele Zografu. Ne ducem să-i cerem binecuvîntare, cît se mai află în această viață.

— E părintele vostru?

— E părintele nostru, puternice stăpîne.

— Bine, duceți-vă cu pace. Dar eu aș fi poțit să-i spun acestui Jder-Pehlivan că mi-a plăcut ce iuțea și putere are, și, cînd am văzut cum l-a pus la

pământ pe Uzun hadîmb, m-am bucurat. Asemenea barbați îi fac trebuință strălucitului El-Fatih, împăratul împăraților. Aflați și cunoașteți și voi că la Mehmet-Sultan e altă rînduială decît la împărații frîncilor. Acolo beii is după rubedenie; aicea, după vrednicie. Părintele meu a fost barcagiu sărac în Boaz; iar eu sînt Hrana-Beg și stau la dreapta strălucirii sale Sultan Mehmet. Cine slujește pe Sultan Mehmet cîntărește în brațul său nu paloș, ci mărirea și bogățiile care-l așteaptă, după vrednicia sa.

— Ne ducem la părintele nostru Varlaam, la Zo-grafu, în Sfîntu Munte.

Atuncea slujitorul care ne găsise și ne adusese acolo a pășit în laturea beifului și i-a spus că mai este cu noi o pricină; că am fi stîrnit o bătălie într-o mahala; și este împotriva noastră mare plîngere de la un cîstit neguțător moslem; că am cîtezat să ne uităm pe fereastră la copila acelu neguțător drept-credincios.

Hrana-Beg se uită la slujitor și face: hîm!

A pășit înainte și-un fel de hoga, cu anterior și turban. Zice acela:

— Cînd un ghiaur a privit fața unei copile a drept-credincioșilor otomani, deasupra lui s-a boltit curcubeu de moarte.

Beiful se uită la hoga cel urît și face iar: hahîm!

Se întoarce la mine:

— Cînd ai avut vreme, Jder-Pehlivan, și pentru asta?

— Puternice stăpîne, mă sprijină Botezatu; asemenea bucluc l-am avut într-o hudiță nu departe de medean, unde am nimerit din întîmplare, căutînd o gazdă cu numele Ghiul-hanè. Ne-am oprit lingă o casă, ca să ne întoarcem în loc și să ne ducem în

altă parte. Au sărit asupra noastră cu război niște harapi. Ia-ne subț aripa ta, puternice stăpîne, și ne izbăvește de urgie; căci noi nu ne-am uitat la acea copilă, ci s-a uitat ea la noi, și după aceea ne-a pîrit slugilor.

Hrana-Beg a zîmbit la mine:

— Bre Pehlivan, dacă intri în slujba stăpînului meu, intri subț acoperișul lui Alah. Căci stăpînul meu e umbră a Prea Puternicului și adăpost al tuturor noroadelor lumii.

Atuncea l-am privit și eu nu cu îndrăzneală, ci cu supunere; și am cătat în ochii lui Hrana-Beg lumina cu care se uitase la mine în pajîste, cînd i-am închinat murgul, ca un nebun ce am fost. Dacă nu-i închinam murgul și nu făceam toate celelalte, acum nu mă aflam subț asemenea cumpăt. Rînduiala mea este să mă întorc la Vaslui, nu să rămîn în Rumelia, sacagiu și ciorbagiu la ieniceri!

— Puternice Hrana-Beg, zic eu cu dulceață, noi ne ducem la părintele nostru Varlaam.

— Aferim! răspunde beiful; întăi duceți-vă la părintele vostru Varlaam. Iar neguțătorul să vie la mine, să vorbesc eu cu dinsul. Du-te cu pace, adaugă el bătîndu-mă pe umăr, și să-ți dau carte cu turaua mea, ca să nu ai pe cale nici o sminteală. Și să-ți aduci aminte de mine.

— Am să-mi aduc aminte de Hrana-Beg, am zis eu cu același glas.

Și beiful s-a bucurat auzînd acel glas al meu.

Popa cel urît a scris cartea; beiful a pus turaua; slujitorii au adus caii noștri. Am primit cartea și am mulțămît iarăși, m-am închinat de trei ori pînă la pămînt; am încălcat împreună cu Botezatu și m-am dus, tot flămînd, ca să caut han. Pe urmă m-am răz-

gîndit; nu mi-a mai trebuit nici han cu trandafiri nici fără trandafiri; am ieșit din tîrgul Sofiei mai ticălos și mai umilit decît oricînd în viața mea.

Pină la o poștă depărtare dincolo de tîrgul Sofiei nu ne-am oprit, și mă gîndeam eu cum să scap nu atîta de neprietini, cît de mine însumi cu blăstămă-țile mele.

— Nu te mai gîndi atîta, comise, zice Botezatu; mai bine să intrăm undeva, să ne punem vintrea la cale.

Zic :

— Minîncă tu, Botezatule, chebapurile și baclava-
lele, căci cu nimica n-ai păcătuit; dar eu am să-mi
orînduiesc post și rugăciune, după aceleași povețe
ale sfințitului Amfilohie. Pină mine-sară la asfinți-
tul soarelui, eu nu mai pun în gură decît apă.

Așa că, intrînd la un han, m-am dus de-a dreptul
să mă întind într-un cotlon, cu palmele împreunate
sub ceafă. Și așa am stat gîndindu-mă și mîncin-
du-mă cum se mîncă singur racul, pînă ce mi-a
venit o alinare ș-am adormit. În vremea asta Bote-
zatu și-a văzut de treburile lui, a pus în rînduială
caii, a avut bună grijă și de ființa sa, și s-a culcat
într-un cot mai la o parte. Cînd am deschis ochii
într-un tîrziu, era aproape de înserat. În mîinile lui
Botezatu dormind, am văzut o felie de pită ș-o bu-
cată de balic afumat. M-am sculat cu fereală și
le-am zvrilit printre gratiile ferestrei afară. Și iar
m-am întins pe spate, cu palmele sub ceafă.

Cum s-a trezit Botezatu, s-a uitat în jur și n-a mai
văzut nici pînea, nici peștele afumat, și a zîmbit în
sine, mulțămînt că-s și eu sătul. Iar sufletul meu așa
se îmblînzise și mi se ascuțise mintea, cum nu se
poate spune.

Zice tatarul :

— De-acuma, cu cartea și cu turaua lui Hrana-
Beg, ne ducem într-o întinsoare pină la Sîntu
Munte.

Răspund :

— Botezatule, socoteala mea e alta. E alta și decît
a ta și decît a sfințitului Amfilohie. Ție ți-oi porunci
să faci cum spun eu, iar pe sfințitul Amfilohie tare
l-oi ruga să mă ierte că pășesc peste povețele sale.
Dacă am eu în palmă asemenea carte a lui Hrana-
Beg, care-i mîna dreaptă a lui Sultan Mehmet, atun-
cea de ce m-aș duce de năprasnă să mă închid în
pustie, în acel sfînt munte, cînd eu mai bine pot pe-
trece aici văzînd și băgînd de samă toate cite sînt
la o împărăție așa de mare și de tare.

Astfel ne-am dus noi în Rumelia, pînă la un tîrg
mai mare decît tîrgul Sofiei. În acel tîrg mare ar fi
stătut cîndva în scaun și Alexandru Machedon-Im-
părat. Dar acuma nu se mai afla acolo decît pomeni-
rea mării sale, și din scaunul său niște lemne pu-
trede și aurite pe care nu mai putea să șadă nimeni.
S-a fost vestit că vine în petrecere acolo Mehmet-
Sultan. Iar Mehmet-Sultan nu șede pe scaun. Intru
toată strălucirea sa cu aur și matasă, el tot la pă-
mînt șede, ca lăieții.

M-am oprit eu acolo ca să văd, ș-am văzut cum
intră întăi ienicerii, cu ciubote ferecate și calpace
nalte albe, podobite cu pene de paserea-raiului, și cu
ghebe vinete în spate. Și așa duceau în rînd cu ei ca-
zanele de ciorbă și polonicele. Iar în locuri mai la
vedere și mai în cinste se aflau bucătarii lor. Apoi
după ieniceri, am văzut în preajma lui Sultan Meh-
met pe delii, îmbrăcați în piei de pardos. Era și altă
oaste, de s-a revărsat într-un șes pină la o apă, și pe

coasta dealului se îmbulzeau căruțe fel de fel cu toate merindele oștii pe trei zile și cu cuhniile lui Sultan Mehmet. Tot ce mișca s-a oprit deodată ; și deasupra cazanelor ienicerilor s-a ridicat mola și-a rostit strigarea pentru Alahî și proroc. Cînd a spus vorbele acelea și a ridicat mîna dreaptă, toată urdia, c-o mișcare singură, a căzut la pămînt rezemîndu-și fruntea și buzele în colb. Cînd s-a așternut jos toată urdia, eu am văzut de la căruță, unde stăteam ferit, pe Sultan Mehmet ; mi l-au arătat podvodarii creștini și ei l-au cunoscut după surguciul de la turban cu trei pene albe. Toată oastea a crescut iar din țărînă ca un val, și nu l-am mai văzut.

Iar cînd i-au înălțat săivan, oastea a făcut de jur împrejur goliște, ca să aibă loc unde se așeza atîția slujitori ai curții. Duce cu el și pe cel care-i taie unghiile, și pe cel care-i stropește straietele cu miresme, și pe cel care-i aduce papuci roși, și patruzeci de calfe de bucătari cu baș-bucătarul, și șaizeci de calfe de baclavagii cu meșterul de baclavale ; și numai treizeci de calegii și rahatgii. Și toți vizirii, vracii și cetitorii în stele.

Sara, după rugăciune, a strigat mola cătră oaste :

— Candelele noastre ard cu seu și oleu de la ghiavuri — dobîndă cu sabia.

Am auzit că oastea asta merge la Dunăre ca să se întîlnească cu altele. Sultan Mehmet rămîne în urmă și oastea se duce înainte.

Spuneau podvodarii așa că s-aude să treacă urdiile dincolo de Dunărea și să meargă pînă la marginea pămîntului. Ca s-ajungă la marginea pămîntului, ar fi avînd a păși o prăpastie afundă peste care nu se poate trece fără pod. Acea prăpastie s-ar fi chemînd Ac-Iflac.

Eu am rîs și am spus :

— Aflați, creștinilor dragi, că eu vin de la Ac-Iflac, adică de la Țara Moldovei.

Au rîs și ei și nu m-au crezut.

Se tînguia un moș care stătea acolo cu fruntea plecată și-i curgeau pletele în ochi :

— Iată și eu sînt tocmai din Țara Romînească ; și m-au scos din sat cu carul cu boi de m-au trecut Dunărea în postul Sînpetrului și m-au tot purtat cu oștile cine știe pînă unde, iar acum sîntem în postul Sîntămăriei, și nu cred că m-oi mai întoarce în sat la noi pe Argeș.

— Apoi, uncheșule, zic, după cît văd că spun unii și alții, Impărăția umblă spre Dunăre, căci peste Dunăre se află Ac-Iflac ; iar dacă umblă spre Dunăre, apoi ai să te întorci la Argeș. Am fost și eu acolo.

— Unde ? La Argeș ?

— Da ; m-am dus pe un mal frumos pînă ce avea apă a Argeșului dă în Dunăre.

— Va fi fiind și asta... a îngînat moșul scuturîndu-și pletele.

S-a uitat la mine, a rînjit și nu m-a crezut.

Pe urmă zice iar acel moș :

— Eu n-aș crede să se ducă însăși Impărăția pînă acolo. Că împărățiile umblă așa ici-colo, de zburdăciune. Eu l-am mai văzut pe Mehmet în două rînduri ; s-a arătat și s-a dus. Are el vizirii lui, și credincioșii lui ; numai le spune : du-te colo, du-te dincolo. Ei se duc asupra creștinătății și-o pun sub sabie. Impărăția stă, și-apoi vin vizirii lui și credincioșii lui de-i închină dobînda și robii. Și pe urmă iar țin sfat sub săivan, la pămînt în șatră, și Impărăția bate în palme și vin harapii cu rahat și cu cafele. N-or bea ei ca creștinul un pahar de vin, ferească Dumnezeu ;

aşa-s blestemați. La urmă Impărăția se trage la hodină și se face tăcere peste tabără de s-aud biziind goangele. Și la poarta săivanului s-așează niște urieși strajă. Au cu ei ș-un leu imblinzit, care-i cățelul Sultanului. Cînd și cînd, noaptea, acel leu s-aude mormăind. Adicătele, acel leu e semnul puterii lui Mehmet; de aceea nu-l pot birui împărații și craii creștinilor pe Sultan Mehmet.

Zic eu:

— Ba, moșule și creștinilor dragi, cînd am venit eu cu oastea din sus, de la Ac-Iflac, am găsit la Cetatea Dimboviții și la Dunăre ismailiteni, și, cu ajutorul Domnului nostru Hristos, i-am biruit.

— Care oaste din sus, de la Ac-Iflac?

— Oaste de la Moldova, a măriei sale Ștefan-Vodă.

— Aha! Am auzit eu de asta; eram fugit la codru, cu toate satele de pe Argeș. De aceea se învîrtește acuma Impărăția și amenință într-acolo. Vai de creștini, n-a mai rămînea piatră pe piatră, nici om trăitor sub soare.

— Moșule, nu huli, îl mustru eu, crede în puterea lui Hristos Impărat Dumnezeu.

Moșul a mormăit, și-a făcut cruce, dar n-a crezut nimica din ce-i povesteam eu.

Se aflau acolo, pe acea costișă lină, sute și sute de cară în podvodă, din toate părțile Impărăției. Înțelegeam că unii ar fi fiind greci, alții sirbi; cei care stăteau în jurul moșului, la foc, erau din Țara Românească. Saracă și năcăjită lume! Ședeau la pămînt, cu genunchii pînă la urechi, și cu fruntea plecată. Vorbeau despre cite urgii toate; unii oftau și ridicau ochii la stele, alții stupeau în foc. Mă bătea gînd împielit, să fac iar mare poznă, oameni buni, să strig de-acolo o sudalmă asupra Impărăției și pe

urmă să mă caute harapii și ienicerii. Dar Botezatu, care îmi știe toate ale mele, pînă în fundul fundului, băga de samă și se uita la mine cu niște ochi jalnici, ca de bunic, și clătea din cap și mă tot împingea cu cotul în deșert, sub coaste.

— Lasă-mă, Botezatele, zic; ai să-mi dai mațele afară.

El s-a închinat în gînd lui sfîntu Gheorghe, ocrotitorul său.

Zice:

— Tare aș vrea, comise, să te văd întors la Timiș, ca să mă pot hodini.

La hanul meu de la Filip-Cetate nu m-au mîncat mult puricii. M-am mutat în alt tîrg și de-acolo în altul, pînă ce am dat pe calea Atonului. Am văzut că-i cale sfîntă, căci nu mai umblau podvodari, și oști, și robi lucrători la cetăți. Am înțeles că robii, podvodarii și urdiile se duc tot spre aslințit, și mai ales spre miazănoapte.

La cite-o poștă, mă opreau privighetorii, ca să-mi vadă îndreptările. Cum vedeau cartea și turaua lui Hrana-Beg, se închinau și mă lăsau să trec. După ce n-am mai fost departe de Aton, nu m-a mai oprit nimeni. Peste tîrguri n-am mai dat, satele s-au rărit, și de la o vreme n-am mai văzut nici case.

Cînd și cînd întilneam călugări, călărind între desagi pe asini. Am început a urca poteci trăgănite printre dumbrăvi. La cite-o dumbravă de acestea se afla clădită o colibă și lingă colibă era culcat un bărbos îmbrăcat cu flenduri. Avea în paza lui o livadă de maslini ori de smochini. Cînd treceam noi, ridica bărboiul, și după aceea iar îl lăsa în jos, măturînd bătătura.

Pe-allocurea, găseam mangalagii, care se năcăjeau la cuptoarele lor înăbușite cu pământ. Erau creștini saraci de prin văi, și petreceau acolo cite zece-două-sprezece săptămîni, ca să scoată cărbuni, marfă pentru țirgul Salonicului. La acești sărmani făceam popas, și am aflat că plătesc dijmă la Sfintu Munte. Deci calea noastră se scurtase mult.

Nu știu cînd și cum s-a făcut de-am intrat pe-o potecă cu păreți de stîncă oablă la dreapta și la stînga. Deasupra era cerul ca o apă albastră, în care inota un șoim. Cînd și cînd plutea neclintit.

Zic lui Botezatu :

— De-acuma nu mai avem mult pînă la Sfintu Munte.

Răspunde el :

— Mira-m-aș, comise, căci n-am dat nici peste străji, nici peste vreun schit, nici peste privighetori ai ținutului.

— Botezatele, zic eu, înțeleg de ieri că noi am ră-tăcit drumul.

— Atuncea să ne întoarcem înapoi, stăpîne.

— Ba mergem înainte, să vedem ce găsim.

Am mers înainte pînă ce a fost soarele în crucea amiezii și vedeam într-o vale, departe, marea strălucind și alungîndu-și la țarm talazurile. Căii păcă-neau pe piatră ; locul de sus se lumina într-o poiană largă, însă părea tot pustiu. Îmi tot întindeam gîtul cercetînd, doar oi descoperi o oadaie, ori macar o colibă, și mai ales un om pămîntean, cu care să stau de vorbă și să mă îndrepte pe cale bună. Cînd iată, de după o stîncă de deasupra noastră, ies patru barbați cu mustățile și bărbile filiiite de vînt. Purtau comanace și rantii sure. Și mai cu samă purtau niște săbii mari, de m-am infricoșat. Acele săbii le țineau

în mîna dreaptă și mînicile de la rantii le erau lunecate pînă la cot, așa că vedeam, de la străjile săbiilor în jos, brațe păroase și ginjoase.

Viteji îndrăzneți, mă gîndesc eu, care poftesc să ne ieie viața și punga.

Au poruncit ceva într-o limbă pe care n-o înțelegeam. Dar nu puteau să ne poruncească decît să stăm.

Dacă nu-mi poruncesc în limba mea, zic, eu nu stau. Și chiar dacă mi-ar porunci ca să înțeleg, nu stau nici atîta.

Au strigat în altă limbă. A înțeles Botezatu :

— Zice că să stăm. Ce să le răspund ?

— Răspunde și tu vorbele pe care le-am auzit de la Hrana-Beg.

Atuncea tatarul a grăit cătră ei, liniștit :

— Ghiuzel-ghiuzel, bre !

Nu ne-am oprit ; am dat pinteni cailor, ca s-ajungem și noi deasupra și la lărgime. Atuncea așa guri au cascat acei barbați cu săbii, încît le-am văzut toți dinții ; și așa ne-au amenințat că se prăpăstuiesc de sus asupra noastră, încît m-am uitat la ei cu mirare, dar fără a opri ; și așa au vrut să repeadă asupra noastră săbiile, încît eu m-am gîndit că, dac-or arunca asupra noastră săbiile, apoi au să rămîie fără săbii.

Zic lui Botezatu :

— Pregătește-ți arcanul : îl pregătesc și eu pe-al meu.

Cînd am ajuns sus pe-un tapșan, am descălicat în pripă și eu și Botezatu. Am lasat căii și ne-am dus asupra acelor barbați. Veneau la noi cu mare îndîrjire și mare glas. Am scos din sîn jungherul talienesc ; Gheorghe Botezatu și-a tras din tureatca ciubotei cuțitul.

— Halai ! halai ! strigau barbații cu rantii, îndemnându-se ca să vie asupra noastră, să ne taie întâi în patru și pe urmă în opt.

Am aruncat arcanele și i-am prins pe doi. Cînd i-am smuncit spre noi, au scapat din mină săbiile. Botezatu îndată a încurcat pe unul în niște ciritei. Eu l-am tras pe-al meu pînă la un prăvăliș, de s-a dus de-a rostogolul în pripor ; am priponit de-un ienuper capătul de la mine al arcanului. Și m-am întors către ceilalți doi. Tatarul apucase a zvirli asupra unuia din ei cuțitul și-l străpunsese. Cînd m-a văzut cel care mai rămăsese în picioare că vin la el, întâi a vrut s-o împungă la fugă într-o parte ori în alta ; dar, băgînd de samă în mina mea jungher care-l poate ajunge, s-a închinat în genunchi și a cerut iertare.

— Du-te la el, Botezatele, și-i ia sabia, am poruncit eu.

Atuncea acela a zvirlit de la sine sabia și s-a înșinat înțelegînd ce spuneam eu slujitorului.

— Milostivește-te, jupîne, nu-mi ridică viața !

Ii zic lui Gheorghe Botezatu :

— Adună-i pe ceilalți și-i leagă.

Mă duc la cel care mi se închinase :

— Cine ești tu cel ce grăiești moldovenește ?

— Aman, jupîne ; sînt un păcătos care m-am pri-pășit în astă străinătate.

— Ce faci și unde slujești ?

— Făgăduiește-mi, jupîne, că nu-mi iei viața și-ți mărturisesc, cu toată rușinea.

— Nu-ți făgăduiesc nimica și-ți poruncesc să-mi răspunzi la ceea ce te-am întreat.

— Vai, ticălosul de mine, bat metanie, sărut țărna și mărturisesc că sînt frate în Sfintu Munte, la mănăstirea Kiliandari.

— Nu vei fi fiind chiar monah ?

— Din mila lui Dumnezeu încă nu sînt, ca să nu-mi prăpădesc de istov sufletul. Mă aflu aicea cu acești trei frați și avem slujbă să păzim catirii strîjnici, la pășune. Sîntem rînduiți la treaba asta în toată vremea verii. În fiecare săptămînă se duce unul din noi peste munte, de aduce tain. Și trăim aicea, nevoindu-ne întru mare amărăciune a singurătății.

— Și cum de v-ați luat rînduală ca să ieșiți la potecă ?

— Pacatele noastre, jupîne, se tînguie el. Se află, într-o parte a pădurilor, mangalagii ; și vin la ei de-a dreptul, pe poteca asta, negustori de la Salonic și din alte părți, de le plătesc lucrarea ori le cumpără mangalul. Ne-am învățat să oprim cînd și cînd pe unii din acești negustori.

L-am lăsat un răstimp să se tînguie cu fruntea plecată, pentru pacatele lui, și am întors capul să văd ce lucrează Gheorghe Botezatu. Mă uitam la Gheorghe Botezatu, dar vedeam și pe cuviosul frate de la Kiliandari ce face. Tot fura spre mine cu coada ochiului, parcă fulgera.

Tatarul adunase pe ceilalți trei. Pe doi îi legase cot lîngă cot, cu minile din laturi aduse pe după grumaz și înapoi, cetluite și ele. Celui de-al treilea îi stăpinise mina stîngă la spate într-un juvăț și acuma îi cerceta rana de la umărul din dreapta, străpuns de cuțit. Căii umblau liniștit, căutînd iarbă bună, cite-un pîlc de iarbă nepîrjolită de soare ici și colo.

Mă întorc la omul meu :

— Cum te chiamă ?

— Numele meu de-acasă e Ilie, jupîne. Iar porecla, îngăduie-mi să nu ți-o spun, fiind de mare rușine

fapta mea cînd s-a afla în ținutul nostru. Tata și uncheșii mei se trag din neamuri.

M-am uitat la el țintă :

— Să nu cutezi a crede că de fapta ta n-ai să dai samă. Răspunde la ce te întreb.

— Răspund. Porecla părintelui meu e Cozmuță, de la ținutul Neamțului, Pipirig, în Țara Moldovei.

— Ah! fecior de haită, crîșnesc eu, cum de rușinezi tu omenirea de la noi! Căci în țara noastră s-a auzit de lotri care s-au făcut monahi pentru ispășirea pacatelor, dar greu pacat și rușine peste fire este să iasă în pradă și la omor o față bisericească. Și încă și din neamuri.

— În numele Domnului Dumnezeuului nostru Isus, iartă-mă, jupîne. Nu mă da pe mina epistaților de la Sfintu Munte, căci mă spinzură. Pentru pacatele răposaților strămoși ai domniei tale, iartă-mă, căci n-oi mai face.

— Cum pot îndrăzni să iert fapta asta — zic — cînd nici Domnul Dumnezeu n-o iartă ?

— Dă-mi canon, cruță-mi viața, cum o cruți celorlalți.

Îl întreb iar :

— Cine sînt soțiile tale ?

— Is greci din ostrovul Critului.

— Să fie, zic ; poate semînția lor se trage din lotri. Dar părinții noștri, la ținutul Neamțu, nu fae slujba asta. Iar care se leapădă de lege ș-o face, îl suie gidea în furci : asta-i pravila. Ingăduit poate fi într-o privință mișelului și țiganului să săvîrșească asemenea fapte ca acele pe care le săvîrșești tu, căci prostimea e alătura de dobitoace ; dară răzășii au altă rînduială ; dintr-inșii se aleg cnejii și boierii. Fost-au și uncheșii tăi în slujba Domniei ?

— Au fost.

— Atuncea nu mai nădăjdui la mine milă.

Gheorghe Botezatu se uită la mine iarăși cu grijă ; deoarece mă făceam județ într-o țară străină și mă încilceam iar în faptele mele. Căci eu mă duceam la Sfintu Munte pentru altele : să stau de vorbă cu sfinții părinți de la Vatopedi și Zografu și să găsesc pe părintele Stratonie, monahul nostru de la Suceava.

Mă uit eu la fratele meu Ilie. Macar de-aș fi un popă să-i cetesc cazanie. Dar nu-s popă. De-aș fi cadiu ca cel de la Isaccea, ca să poruncesc pedeapsa ștreangului. Dar nu sînt cadiu. De-aș fi Hrana-Beg, să pun pe un harap să-l spintece prin creștet cu paloșul. Dar nu sînt Hrana-Beg ; nici Botezatu nu-i harap. Și nici Ilie Cozmuță de la Pipirig de la noi nu s-arată a fi un haramin ca Atanasie Alvanit, să se zvîrlă el singur în ascuțișul săbiei lui.

Ce să fac ? Oricît m-aș zbîrli eu la Ilie, rămîn deocamdată rușinat. Nu-i alt chip decît să-l dau pe mina epistaților, alături cu soțiile sale, grecii din ostrovul Critului.

Îi poruncesc iar :

— Spune, mișele, unde-s catirii pe care-i aveți la păscut ?

— Mai la vale, jupîne, în niște poieni unde avem colibă.

— Cîți catiri păziți ?

— Patruzeci și patru ; pe patru încălicăm noi.

— Bine ; acuma veți merge pe jos. Lung e drumul pînă la Sfintu Munte ?

— Nu-i lung, milostive jupîne ; noi îl facem în două zile. Iar dacă nu ne hodinim, numai într-o zi ș-o noapte. Apucăm de-a dreptul pe potecă peste

munte. Ş-apoi după ce trecem peste munte, dăm de sfintele schituri şi chinovii.

Ii zic eu :

— Iar cuvioşiei tale ți-ar plăcea să locuieşti mai degrabă într-o sihăstrie.

El şi-a plecat fruntea.

Ii poruncesc :

— Scoală.

S-a sculat. Ii hotărâsc așa :

— Du-te şi ia în circă pe cel străpuns de cuţit. Deocamdată acesta-i canonul tău : să-l porţi pe cale. Şi ceilalţi doi or umbla legaţi după tine ; şi după aceea catirii, ca să se bucure de vederea voastră. Şi să-mi fiţi astfel călăuzi pînă peste munte. Vă duc la Kiliandari ; şi după aceea mi-oi găsi eu singur drumul la Vatopedi şi la Zografu. Botezatele, să nu uităm săbiile, ca să le punem dinaintea sfinţilor lor epistaţii. Ne mai trebuie acele săbii şi pentru alta : dacă nu merg aceşti lotri pe drum bun şi încearcă a ne înşela, să avem leac la viclenia lor.

Robii mei s-au supus fără murmur, iar eu m-am semeţit de dreptatea pe care o făceam. Am coborît în poienile de mai la vale, unde am găsit colibă, tainuri, poclăzi şi straie, precum şi cuvioase cărţi de rugăciune.

Am adunat patruzeci de catiri strijnici şi patru catiri bătrîni. Pe catirii bătrîni am închingat samare şi am încărcat tot acel calabalic. La noi la Moldova se chiamă tarhat ; dar ei acolo spun «calabalic».

Am pornit înainte, cu rînduiala pe care o făcusem eu ; şi, pe poteca de ei ştiută, am trecut rîpa. Cînd am suit în coasta rîpii, am făcut popasul întâi. Fratele Ilie Cozmuţă a pus jos rînitul, pe frunzare, şi s-a apucat să clădească şi să aprindă foc. A scos din

desagi cele de trebuinţă ; am mîncat pastramă de batal cu pită şi ne-am potolit setea la şipot. Fratele Ilie a adus şi soţilor sale apă de la şipot în comanacul său. Am dormit eu, — a privegheat Botezatu. A dormit Botezatu, — am privegheat eu. La ceasurile poruncite de Dumnezeu, cînta cucuşul cel negru din desaga tatarului, şi toate se săvîrşeau cu socoteală.

La cel dintăi popas, am stat puţin de vorbă. Dar la al doilea popas mare, aproape de culmea cealaltă, robii mei au prins a-mi spune ba de una, ba de alta, şi Botezatu îmi tălmăcea toate.

De la cuvioşile lor am aflat povestea sfintei mănăstiri Vatopedi. Şi cînd mi-au spus-o fraţii greci de la Crit, am poruncit lui Botezatu, să le deslege cîte-o mîna, ca să poată lua şi ei din pastramă, şi din pită, şi din smochine uscate.

Zice că în vederea aceluî ţărm de mare de sub Sfîntu Munte, ar fi fost prinsă de furtună o corabie. Asta s-a întîmplat în vremea veche. Impărat era Teodosie ; şi Impărăteasa lui Teodosie se afla în acea corabie cu fiii săi Arcadie şi Onorie. Inecîndu-se corabia, împărăteasa cu Arcadie ar fi scăpat într-o barcă şi cu acea barcă ar fi ajuns în altă parte, iar Onorie a fost luat de talazuri şi purtat pînă la mal. Acolo, cel din urmă val l-a pus lin sub nişte tufe de zmeură. Pe scîndura lui, pe care scăpase, pruncul împărătesc şi-a venit în fire ; apoi, de trudă, a dormit. Cunoscînd sînţii părinţi de la Aton, după semne şi chip, că acel copil scăpat la ţărmul lor ar fi prunc împărătesc, l-au dus la Bizanţ. Ş-apoi, întru lauda lui Hristos care săvîrşise minunea, împăratul Arcadie a pus de s-a zidit la acel ţărm mănăstire.

— Frumoasă poveste, zice eu; Botezatule, desleagă fraților de la Crit și mîna cealaltă, ca să poată apuca și mîncă după foamea lor.

Frații de la Crit au mîncat și s-au săturat. Iar în tarhiatul lor au găsit un ulcior de vin dulce din care au dat celui rănit, ca să-i crească puterile. După aceea mi-au închinat mie ulciorul. Iar ei s-au pus în genunchi și și-au făcut cu mare smerenie rugăciunea.

— Cinstite și milostive Jupîne, zice atunci frațele Ilie Cozmuță, văd că de poveștile noastre și se îmblinzește căutătura. Ingăduie să-ți spun și eu că, la Zografu, unde înțeleg că vrei să te duci, am stat eu la ascultare trei ani. Și am văzut acolo o minune mai mare decît aceea care s-a spus.

La noi la Zografu a fost ctitor marele Leu-Împărat. Și luminăția sa Leu-Împărat, după ce a văzut sfînta mănăstire gata, a pus pe un zugrav al său, ca să zugrăvească zidurile după tipic. Toți sfinții i-a zugrăvit acel zugrav cu numele Macarie. Numai pe Sfîntul Gheorghie nu-l putea zugrăvi. Tot își aducea aminte acel cuvios zugrav părintele Macarie de o icoană prea frumoasă a Sfîntului Gheorghie pe care o văzuse la muntele Sinai. Și n-o putea face la fel aicea la noi, așa cum o văzuse acolo. Se mîhnea foarte din pricina asta și tot sta pe gînduri ceasuri după ceasuri dinaintea ocnîței goale, unde dorea să zugrăvească pe marele mucenic Gheorghie. Iar într-o dimineață, venind cuviosul Macarie la biserică, a văzut în ocnîță icoana de la muntele Sinai și, de mare uimire, a căzut cu fața la pămînt. Pe urmă a îndrăznit să se scoale și să se închine minunii. Intr-adevăr se săvîrșise minune, după cum s-a aflat nu mult după aceea, că icoana de la Sinai nu mai este unde era. Și

venind un monah negru de la Sinai, a cunoscut la Zografu acea icoană a sfîntului Gheorghie. S-a rănit în sufletul lui de asemenea uneltire a sfîntului, și s-a dus asupra icoanei, muștrînd-o cu glas: «Cum poți tu, slăvite sfînte Gheorghie, i-a zis, să părăsești o mănăstire veche ca mănăstirea noastră de la Sinai și să te muți aici la Aton, la niște greci puchinoși? Nu ți-a fost milă de noi? Nu ți-a fost rușine de așa faptă?» A dat cu pumnul în obrazul icoanei, de mare minie ce avea acel monah negru pentru fapta sfîntului; iar sfîntul Gheorghie l-a mușcat de degetul cel mic.

— Intr-adevăr, am zis eu, de mare mirare este asemenea minune.

Am mai vorbit eu cu dinșii de multe; și am aflat toate cîte sînt la Sfîntul Aton; și am înțeles că Dumnezeu pune înțelepciune în unele fapte de pe pămînt, care nouă ni se par nelegiuite. Căci acei frați din singurătate au socotit cînd au ieșit cu săbiile asupra noastră că am fi ismailiteni. Intr-adevăr, aveam asupra noastră cartea de la Hrana-Beg, însă noi eram creștini buni.

Așa că după ce-am ieșit, în ziua următoare, iarăși la privescînta Mării și am văzut mănăstirile, și schiturile, și sihăstriile, și livezile de la Sfîntul Aton, am poruncit lui Botezatu să desfacă toate legăturile robilor mei și să puie jos săbiile. Am încălcat și i-am slobozit, ca să se întoarcă la poienile lor.

Am zis:

— Domnul Dumnezeu va cîntări faptele voastre la județul său din veac. Mulțamesc unuia Isus Domn și Împărat pentru minunea sa, că, fiind eu rătăcit în pustie, mi-a scos în cale călăuze bune, care să-mi arate fără sminteală calea.

Ei s-au întors spre poieni, iar eu am coborît la sfintele mănăstiri, ca să caut pe părintele nostru Straton.

CAPITOLUL XII

CIND A FOST BOTEZAT UN PAGIN LA
VASLUI ȘI A SOSIT UN BARBOS LA
CETATEA CRĂCIUNA

La grajdurile domnești, a sosit acum cinci zile părintele Nicodim de la Neamțu, căutînd pe Simion și pe jupîn Manole.

Zice:

— Ați bagat de samă, alaltăsară, cît de limpede s-a văzut Ceahlăul la asfințitul soarelui?

— Am văzut; frumos ca niciodată, răspunde Simion.

— Nu-i de frumos, tătuță și comise. L-ați văzut, pe urmă, ieri? Nu l-ați mai putut vedea, căci în locul unde fusese văzut alaltăieri erau nouri negri ca de furtună. Ieri a și pornit vînt dinspre miazănoapte. Astăzi, nouri s-au făcut alburii și vîntul s-a răcit deodată. Să știți, tătuță și Simioane, că are să ningă.

— Cum să ningă, frate și părinte Nicodime, înainte de Sîmedru? Se poate una ca asta?

— Se poate și s-a mai văzut; am eu scris în ceaslovul meu, de niște monahi de demult.

Incuvîințează și comisul cel bătrîn:

— Am apucat și eu ninsoare și îngheț îndată după Ziua Crucii. Cum spuneau și bătrînii noștri că, în Țara Moldovei, stihiiile is cu toane.

— Cu toane is și stihiiile și oamenii, rîde monahul. Iaca, dacă ninge, eu am de gînd să-mi fac pregătire

să mă duc în jos pînă la apa Troțușului. Numai pentru atîta am venit, ca să vă spun.

Toți cîți erau de față s-au uitat țintă la monah. Poate vorbește în șagă.

— Atuncea să știți că nu mai ninge, a zîmbit comisul Manole.

— Avem să vedem, a adaos vorbă de încheiere părintele Nicodim.

În aceeași zi cînd s-au schimbat asemenea cuvinte, la ceasul al șaselea, s-au stîns deodată zările de deasupra asfințitului și vîntul de miazănoapte a prins a sușui cu întăritare. Cînd s-au trezit oamenii luni dimineața, sclikeau săgeți de ploaie pe volburile furtunii. Pe urmă a prins a juca puț de ninsoare. A nins pînă în sară. Sara, a stat furtuna și-a rămas numai vînt subțirel, tăind ca un brici. În noaptea de după aceea s-a inseninat și a înghețat. Cînd s-a făcut iar ziuă, s-au văzut nouri suri ai iernii învăluindu-se fără încetare din pustietățile moarte ale schiților. Peste îngheț s-a pus alt omăt.

Joi, a sosit părintele Nicodim, după cuvîntul dat.

Avea după el și pe fratele Gherasim, tot călare. Părintele Nicodim purta dulamă; fratele Gherasim chiar cojoc în lege. Fratele Gherasim ducea de frîu al treilea cal, împovărat nu atît cu desagi de merinde, cît cu straie groase și poclăzi.

Bătrînul și cu Simion au ieșit întru întîmpinare. Au stătut și au așteptat ca cei trei cai să facă ocolul pînă la cerdac; au venit să se uite și Lazăr Pitărel și Niță Negoită. La urmă, a ieșit din casă și a trecut mai înainte decît toți, cu capul gol, starostele Nechifor Căliman.

— Mare poznă, oameni buni! zice el. Miratu-m-am de iarnă; da' de una ca asta mă mir și mai tare. În-

cotro, părinte Nicodim ? La rai nu te duci, că acolo îi cald și cîntă privighetorile. Doar la iad !

— Se poate, staroste Nechifor, a răspuns călugărul ; căci nu trece mult și în Țara-de-Jos or veni demonii ismailiteni.

— Aha ! d-apoi ce să faci cuvioșia ta acolo, la iad ?

— Să răscumpăr suflete de creștini, cinstite staroste.

Jupin Manole și comisul Simion ascultau în tăcere asemenea vorbe. Înțelegeau ceva ; erau totuși nedumeriți că poate ști părintele Nicodim ce nu știu ei.

Să îi venit înștiințare călugărului ? — De ce nu le-a spus lor nimic ?

Privind pe rînd la comis și la feciorii lui, starostele Nechifor s-a luminat și el de o înțelegere și s-a pălit cu palma peste fruntea pleșuvă.

— Descălicați, a indemnă Simion.

— Descălicăm, a încuviințat părintele Nicodim. Grăbit nu-s, căci am a vorbi cu domniile voastre.

— Ei, atuncea-i bine, s-a bucurat starostele.

Comisul Simion n-a răspuns nimica.

Fratele Gherasim s-a dus la odăile slujitorilor sub oblăduirea lui Niță Negoită.

Ceilalți cinci bărbați au umblat întâi împrejurul ogrăzii, ca să privească acea iarnă grăbită, albă și curată ca o fată mare.

Cerul era verde ca piatra de chiaz și luminat spre miazăzi ; însă din fund de miazănoapte izvorau alte picile cenușii ; și vîntul neostoit urma să vie dintr-acolo cîntînd abia auzit pe o strună subțire. Era albă poala pădurii. Albe finațurile prăvălăte. Ninsoarea prinsese, în livadă, mere roșii uitate neculese în pomi.

Părea o glumă și, totuși, era și asta o înștiințare de la Dumnezeu.

Comisul Manole oftă și intră cel dintâi în casă. Se aflau, în acea dimineață, numai bărbați la curtea comisului Simion. Jupineasa Marușca și dadacele cu pruncul se grăbiseră să coboare devale, la jupineasa soacră Ilisafta. Multe-s de vorbit, de aflat și învățat într-o asemenea zi de iarnă timpurie.

Acolo, devale, sînt numai muieri, se gîndea comisul. Nelipsită e jupineasa Candachia. A sosit de o zi și Teodora, malorosianca, muierea lui Dămian neguțătorul.

— Unde rostim noi nouă, zice în sine comisul, ele rostesc de nouă ori nouă sute nouăzeci și nouă. Într-o privință, au și ele dreptate. Căci zice Ilisafta : Dacă n-om vqrbi deasupra, pe pămînt, apoi unde să vorbim ? Dedesubt ? Acolo stau singură.

Fără a conțeni să se gîndească și mai adînc la plecarea năprasnică a monahului Nicodim, comisul cel bătrîn mai adaugă în socotințele lui și altele. Toamna asta, s-au înțeles vestile cum se înțeleg tăunii asupra cailor. Și numai vești rele, ba de furtuni și grindeni, ba de pojaruri. Au venit și de la Ardeal cărți despre războiul păgînilor. Or fi avînd alții din alte părți îndoieli, dar neguțătorii de la Țara Ungurească nu mai au nici una. La tîrgurile și schelele de cătră miazăzi au crescut prețurile la grîu și la oi.

Deasemenea prostimea asta din Țara Moldovei, fără a primi carte și înștiințări de la nimeni, s-a grăbit să stringă toate mai din vreme și să puie unele la adăpost, ca în așteptarea primejdiei. Gropile de grîu și orz le-au săpat mai adînc și le-au ars mai bine. Oile și vitele le țîn cătră preajma muntelui. Gospodarii de la cîmp își șinuiesc roțile carălor. Podgorenii au mai săpat un rînd de borte guzgănești în hrubele cele mari, zidindu-le, după ce-au ascuns acolo

buți vechi. Iar răzășimile nu mai au astîmpăr ; cînd is în sate, cînd is în tabără la măria sa.

A fost poftit de cătră stăpînii săi la sfat și Lazăr Pitărel șatrar.

Zice comisul cel bătrîn :

— După a mea socotință, părintele Nicodim va fi oblicit ceva despre Ionuț.

— Tătuță, răspunde monahul, mezinul nostru se află sub acoperămîntul Dumnezeului nostru Isus. Nu știu unde-i ; n-am aflat despre el nimica. Dar a trecut pe aicea un suflet călător, cum trec giștele sălbatice toamna. Dintr-o vorbă, m-am îndemnat să încep a coborî la vale.

Cu ochii umbriți, comisul a șoptit o întrebare :

— Te temi de ceva, Nicodime ?

— Nu știu, tătuță. Dacă Dumnezeu a binevoit a-i închina fruntea la hodina veșnică, să-i fac rînduielile creștinești, după cuviință. Dacă-i în prinsoare cumva, să aflu și să vă chem. Dar asta-i pe urmă ; oi vedea cum mi se îndeamnă cugetul, după rugăciunile mele. Nu vă mai gîndiți la asta cu întristare. Eu zic așa, tătuță, că iarna asta ne-a venit nouă pentru altceva. Se înțelege că-i iarnă trecătoare, ca toate iernile care cad înainte de sorocul lor. Dar pînă ce s-a pișca luna plină tot are să fie. Avem răgaz o săptămînă, ca să ducem pruncul cel nou la Domnie, pentru botez. Măria sa a poruncit ca să-l duceți cînd veți putea. Alt drum mai lesne și mai repede decît cu sâniile nu putem avea. S-a pus destul omăt și ghița-i tare. Purcedem fără întîrziere. Asta-i porunca de sus, pe care o văd eu scrisă alb.

Bătrînul și Simion s-au foit, uitîndu-se unul la altul.

— S-ar putea să amînați ; dar eu am nevoie acuma, tătuță și Simioane. Ne ducem acolo după o poruncă a mării sale ; ne ducem pentru un botez și un prunc de țîță ; dar eu am de cercetat din nou pentru alt prunc al nostru. Fără poruncă, n-am ce căuta acolo. Iar cu porunca asta aflîndu-mă și eu, nădăjduiesc să lovesc cu toiagul ca Aron și să scot apă din stîncă.

Sfatul bărbaților a ținut puțină vreme, pe cînd al muierilor, la Timiș devale, era în toi.

Comisoaia Ilisafta dăduse poruncă să se facă foc în sobe, ca să nu-i fie frig lui Manoluț, de și Manoluț era gros înfășat în scutece și perini de cătră dadele lui. În căldura cămării erau strînse asupra pruncului două țigănci de la deal, una mai tînără și alta mai în vîrstă, deasemenea nana Chira cămărășița, și o slugă de la Liov a Teodorei. Iar în camera de alături stăteau cap lingă cap jupîneasa Marușca, și jupîneasa Candachia, și jupîneasa Teodora, iar comisoaia se așezase în fundul divanului.

Cite s-au spus în trei ceasuri pot cunoaște numai ingerii condicari cei nevăzuți, care stau cu penele după ureche la orice adunare a oamenilor pe pămînt. Cum încep a grăi oamenii, acei ingeri trag penele și scriu în condici. Cred c-au scris — își făcea socoteală jupîn Manole comisul — pînă ce-au început a le amorți degetele.

Iaca, s-aude zarvă afară, pe urmă glasurile bărbaților.

— Să știți că s-au coborît toți devale ! strigă jupîneasa Ilisafta. Nană Chiră ! nană Chiră ! dă fuga și deschide camera, că vin și eu într-o clipeală.

S-aude cum bat în pridvor cu ciubotele în podele, scuturîndu-se de omăt. Intăi intră comisul :

— Unde ești, Ilisaftă ? Aicea ești ?

— Aicea, comise Manole; da' ce s-a întâmplat de te uiți cu asemenea strășnicie?

— Nu s-a întâmplat nimica. Să spuie Simion ce s-a întâmplat, căci el e stăpînul pruncului.

Jupîneasa Marușca a tresărit și a ridicat fruntea:

— Ce-i cu pruncul?

Intrebarea asta a pus-o și lui Simion, care a intrat după bătrîn.

— Stăpîn al pruncului sînt eu și nu prea, zîmbește comisu Simion. Mă tem că, dac-oi porunci eu acuma, rămîne pruncul nebotezat. De aceea Jupînesei mele Marușca eu nu-i poruncesc.

Comisu Simion Păr-Negru avea un glas plăcut, după vinul pe care îl băuse cu tot soborul bărbătesc, înainte de a coborî la vale.

— Ba poruncește-mi! a zis Marușca venindu-i împotrivă.

— Ce să-ți poruncească, Doamne ferește! s-a tînguit Jupîneasa Ilisafta, fluturîndu-și degetele asupra celor doi bărbați; ce să-ți poruncească? Despre ce botez e vorba? Nu cumva ați trimes și după popa Dragomir?

Intrau în camară încă doi: starostele Nêchifor și părintele Nicodim.

— Nu mai sînteți? Ați adus și pe popă? Uitat-ați pesemne hotărîrea măriei sale, că pe acest prunc îl ține măria sa în brațe la sfîntul botez? De cînd tot întîrziem — ba cu treburile, ba cu ploile...

— Asta zice și comisu Simion, s-amestecă Jupîn Manole; ca să nu mai fie întirziere.

— Eu vreau să-mi poruncească domnul meu... suspînă Marușca a doua oară.

— Îți poruncesc, Jupîneasă Marușcă, zice Simion apucînd minuța soției sale, să-ți pui cațaveică și bro-

boadă și să iei în brațe pruncul și dadacele alături și să te sui în sanie. În altă sanie s-or sui muța și cumnatele. Și noi om fi călări în jurul domniilor voastre, ca să vă facem alai la Domnie, pentru botez.

Jupîneasa Ilisafta iar se pregătea să se crămăluiească și-și înălța brațele. Dar Marușca s-a plecat cătră comisu Simion:

— Bine. Dacă-s gata sâniile, purcedem numaidecît.

— Mare poznă, oameni buni! a mormăit în sine starostele Nêchifor.

A înălțat glas și comisu Manole:

— Pentru sâni am dat eu poruncă. Și încolo, toate să fie gata într-o mică de ceas, Jupîneasă Ilisaftă!

— Purcedem numaidecît, se indeamnă rizînd Jupîneasa Marușca, numai să-mi împrumute cumnată-mea Candachia cercei.

Jupîneasa Ilisafta se uită la ea cum s-ar uita, noaptea, pe geam, la un demon.

— Dragă noră, ai vreme să te duci pînă în deal și să te-ntorci.

— Nu; purcedem într-o mică de ceas; numai să-mi împrumute Candachia și suliman.

Candachia nu știe ce să facă cu sprîncenele-i subțiri: să le-ncrunte ori să le însenineze.

— Îți dau ce poștești, suflețele, răspunde ea cu cel mai îndulcit glas; trecem pe la mine pe-acasă și-ți deschid sunducurile și răclițile. Numaidecît să luăm cu noi și pe Cristea; fără el nu m-aș putea duce. Cînd l-am lăsat as' dimineață, îl bărbierea Dănăilă Țiganu; cred că l-a fi isprăvit pînă acuma.

Comisu cel bătrîn se îndreaptă, ca lovit de un val din afundul tinereții.

— Dacă nu l-a fi isprăvit, cuvîntează domnia sa, clipind din ochi cătră Jupîneasa Ilisafta și cătră Ma-

rușca, atunci îl luăm așa cum îl găsim. Îl aburcăm pe cal și apoi om pune pe dumnealui din fugă strafe și cușmă. Că noi n-avem când aștepta! Noi ne ducem la Domnie, ca să creștinăm pe cel dintâi nepot al nostru, jupineasă Ilisafă!

Cu asemenea glas, ca cel de altădată, a rostit comisul Manole aceste din urmă cuvinte, încit comisoaia s-a uitat înapoi, în anii săi, cum se uită înapoi soarele, din asfințit, asupra primăverii. Pe neașteptate, i s-au aprins obrazii și privirile și-a sărutat pe Marușca.

— M-așineam și eu, Ilisafă, s-a semețit jupin Manole.

Comisoaia l-a sărutat și pe domnia sa. Indată după aceea au prins a suna ușile cămărilor ca purtate de vânt. Toate cotloanele erau răscolite și căutate de minile jupinesei Ilisafă, iar nana Chira abia se putea ține după dumneaei, gîfîind, ca să puie toate iar în rînduială. În același timp, pe cînd scotea toate cele de trebuință și pentru sine și pentru comis, și pentru toți ceilalți ciți or binevoi să fie, se silea să afle, prin nana Chira, cum au fost rînduite slujbele la deal.

— Dacă rămîne la grajduri starostele Nechifor cu Lazăr Pitărel șatrar, putem pleca, nană Chiră, fără grijă. Iar aicea, la noi, nu știu: putea-vom avea încredere în Calomfir al tău, nană Chiră? Bine, bine, dacă spui tu, atuncea mă-nduplec, să rămîie Calomfir. Pune deoparte șuba cu jderi a comisului Manole: cu asta se fudulește dumnealui mai tare. Îmi face și mie trebuință cațaveica asta așijderea: să nu se fudulească numai domnia sa. Pune și gugiumanul, și broboada de borangic, ca să fim ca atuncea cînd am fost. Ziua asta, nană Chiră, e poruncită de Vodă, dar și de prea curată și luminată Maică a Domnului. Nu

știu dacă l-om găsi gata pe Cristea; după cheful pe care îl are comisul Manole, îl ia așa cum se găsește. A mai făcut dumnealui de aceste, în vremea sa! Grăbește-te, nană Chiră, grăbește-te, nană Chiră, căci, cînd a striga comisul a treia oară, vreau să fiu cea dintâi cu nepotul lîngă dumnealui, și cu jupineasa Marușca, noră-mea, alături. Dar dumneaei ce face? Unde-i? Se învîrte împrejurul comisului Simion și-l impresură cu vorbele și cu brațele. Să știi că noră-mea asta îi cam lunatică, nană Chiră, dar mie mi-i dragă, căci pentru orice lucrare vine să se sfătuiască cu mine. Repede, Chiră; grăbește-te, nană Chiră, și spune-mi ce faci cu cheile de la cămări? Le dai Olăriței? Parcă n-aș crede că-i bună Olărița de așa slujbă. Ca să le leși în mîna Trandafirei, văd că strîmbi tu din nas și nu-ți place. Atuncea mai bine scoate în fugă doi saci de malai și-o putinică de brînză, ca să fie toți de-aicea mulțămîți pe-o săptămînă, și ia cheile cu tine; numai bagă de samă să nu le prăpădești.

Cînd s-au urnit săniile grele și cu tălpile late neșinuile, era strînsă în priveală toată argățimea. La fiecare sanie mîna cite-un surugiu de-a călare, cu puha în mîna. Comisii și călugărul, cu Negoită și fratele Gherasim, umblau călări. La o sută de stîinjeni s-au oprit, ca să li se aducă din urmă cele uitate; fără adaosuri și uitări n-are haz nici o porneală. Cît s-au oprit, și-a repezit Niță Negoită fugarul, ca să ajungă mai înainte și să stîrnească pe jupin Cristea.

După toate cite au fost, ar fi poftit jupineasa Ilisafă să trimeată carte la Birlad, maicii și surorilor sale, scriindu-le și povestindu-le de acea călătorie. Însă dumneaei nu știa să scrie, iar maica și surorile dumnisale nu se mai aflau în această lume.

— Vai, dragele mele, eu de doisprezece ani n-am mai fost ieșit de la Timiș; și într-asa petrecere n-oi mai ieși mulți ani. Am trecut tocmai la Tupilați podul umblător și abia acolo ne-a ajuns Cristea din urmă. Când a răcnit dumnealui comisul la podari, ia așa s-au ridicat toți, ca în catalige, să vadă ce este. După ce ne-am suit pe pod și ne-au trecut, strigă comisul la ei:

— Ce vreți, măi feciori? Vreți brudina? Intinde cușma tu, care ești vatamanul podului.

Acela a întins cușma și comisul Manole i-a stupit într-însa un galbăn.

Apoi după ce am ieșit la șleahul Romanului, comisul Manole s-a pus în frunte și noi după dumnealui. Simion umbla în laturea Marușcăi și a pruncului, așa că la sania ei nu s-a întâmplat nimica; dar noi celelalte jupînese ne-am răsturnat într-o colitură. N-a fost nimica; ne-am scuturat de omăt, ne-am suit și ne-am dus înainte. În țara asta a noastră — adică în Țara-de-Sus — is rare hanurile, și acele hanuri sînt umblate mai ales de cărăuși și de lume de rînd. Când umblăm la drum noi boierii și ne trebuie popas, apoi nu căutăm hanuri. Așa că, la asfințitul soarelui, comisul Manole a cîrnit din șleah pe la podul lui Vețea și a apucat la Boureni, unde avem noi un cunoscut bun și cumătru, pe Lupu Boldiș medelnicer.

Cînd a bătut dumnealui comisul cu coada harapnicului în poartă și ne-am îmbulzit în urma dumni-sale toți ceilalți, cu săniile și caii, s-a stîrnit în curtea lui Boldiș zarvă, parcă s-ar fi vestit un ceambul al lui Kalha-Sultan. A ieșit Lupu Boldiș cu capul gol; și după dînsul jupîneasa Irina cumătra mea; și după dînsa toți ciți mai erau în casă; și nici nu mi-am cunoscut fina pe care am fost ținut-o în brațe. Vină

să te sărut, puica nînașei; uită-te dumneata cit de repede cresc și se zburătăcesc aceste tinereți!

Bucurie ca la un ospăț de sară. A doua zi dimineața, cînd am făcut ochi, masa întinsă iar. Lupu Boldiș nu ne lasă să plecăm. Binecuvintează masa, cuvioase părinte Nicodime, și pe urmă om mai vedea noi ce-a mai fi. Dar comișii noștri — cel bătrîn și cel tînăr — au slujbă domnească. Au gustat din bucate; au închinat cîte o cupă de vin în sănătatea gazdelor și ne-au poruncit să ne gătăm de drum.

— D-apoi și mîni e zi de călătorie, strigă Lupu Boldiș. Deasemenea și poimîni e altă zi de călătorie. Dacă vă ridicați împotriva mea și vi-i greață de bucatele noastre, și de vinul nostru și de saltele și perini moi, atuncea eu oi bate cu domniile voastre război și-oi porunci la argații noștri să puie stăpînire pe caii dumneavoastră și pe săniile!

S-a îndirjit atuncea comisul cel bătrîn:

— Ba dacă-i vorba pe război, cumătre Lupușor, strigă domnia sa rizînd, atuncea nici în săbii nu ne-om tăia, nici cu buzduganele nu ne-om păli; da' noi vă ridicăm așa cum sinteți și mergeți cu noi la botezul lui Manoluț.

Cît în șagă, cit în silă, am adaos și pe Boldiș, și pe jupîneasa Irina, la alaiul pruncului, și ne-am dus cu mare repeziciune spre Domnie.

Era o vreme albă; și nu frig. Vreme poruncită, dragele mele, ca-n povestea buniței Mădălina.

La tabăra de la Vaslui, toată oastea mării sale îngropată în bordeie.

Cît ai scapara, popii lui Vodă și slujitorii lui Vodă sînt acolo, la ușa mării sale. Intrăm în paraclis și creștinăm pruncul. Măria sa are sfaturi felurite, ba cu boierii mării sale, ba cu soli de la domnii și îm-

părății ; a lasat toate în pământ și a stat cu noi ; și la lepădări eu am fost moașa și am dat măriei sale să ție pruncul, iar măria sa a zîmbit cătră mine și m-a întrebat :

— Cum ți-i habarul, comisoaie Ilisafă ?

— Mulțămesc lui Dumnezeu precum și Domnului nostru măria sa Ștefan, am zis eu. Dacă n-aș avea o durere din partea unui mezin al meu despre care n-am știre nici unde-i dus, nici cînd se-ntoarce, bucuria mea ar fi deplină.

Vodă a zîmbit iar și m-a mîngîiat cu ochii, care nu se mai află pe lumea asta alt domn și stăpin mai milostiv decît luminăția sa Ștefan-Vodă.

Numai, de la acel botez și de la acea masă de cumătrie, n-am știință ce s-a făcut fiul nostru părintele Nicodim. S-a tras mai la o parte cu părintele arhimandrit Amfilohie ; pe urmă au ieșit la camara arhimandritului pesemne. Nu l-am mai văzut de-atuncea.

Nu mi-au plăcut ochii arhimandritului. De ce-aș spune, dragele mele, că mi-au plăcut ? Mărturisesc că nu mi-au plăcut. Așa iscodesc, așa pătrund prin om... Ii spun și comisului Manole :

— Mie nu mi-au plăcut ochii arhimandritului.

— Nu ți-au plăcut acuma, dar ți-or plăcea pe urmă, Ilisafă.

Ce vorbă să fie asta, dragele mele ? M-am gîndit eu mult la vorba asta ; pe urmă am avut un vis și l-am visat pe Ionuț.

În vremea cît se întorcea alaiul creștinului la Timiș și se așezau iarăși comișii la slujbele lor, părintele ieromonah Nicodim călătorea pe drumul Birladului, de-a dreptul cătră miazăzi, avînd cu sine doi slujitori domnești și carte tare la mină.

Luni, în 17 a lui octomvrie, cuvioșia sa a fost la Liești ; iar marți după amiază a pălit în cornul hotarului vechi, la Adjud, unde se varsă Trotușul în Siret.

După războiul cu Radu-Vodă Basarab, măria sa Ștefan mutase hotarul de la apa Trotușului cu mult mai la vale, pînă la apa Milcovului și, c-o irugă a Milcovului, prinsese și jumătate din tirgul Focșanilor la ținutul Putnei. Căpitanii de margine ai măriei sale puseseră stăpînire pe-un ținut întreg, pînă în opcinile Vrancei. Îndată măria sa năimise meșteri și slobozise porunci mărginenilor să trimeată pîrcalabilor săi, în Măgura Odobeștilor, beilicari și podvodari, pentru cetatea cea nouă de cătră hotarul muntenesc, pe care o întemeia măria sa. Într-o sîntă zi a Nașterii Mintuitorului, anul 1473, măria sa Ștefan își oprise calul într-un pisc și pusese semn ; și numele cetății a rămas Crăciuna. Au lucrat meșterii, podvodarii și beilicarii toată iarna ; iar în primavară era înălțată cetățuia din pământ, cu parcanе și metereze de lemn, cu căsoaie umplute cu piatră la colțuri, și cu toate odăile slujitorimii înlăuntru. Avea două porți cu turnuri și canaturi ferecate.

Stăteau acolo pîrcalabi Oancea și Ivan.

De la Adjud, ieromonahul Nicodim s-a dus tot la vale pe șleahul Siretului ; a cotit la Panciu și, prin Jariștea, a ajuns în drumul Crăciunei. În ziua de joi 20 octomvrie, cînd era soarele la chindie, s-a înfățișat la poarta Cetății. A așteptat cu îngrijorare să deie surlașul semn din turnul de la miazănoapte, sub care se oprise, și s-a uitat cătră munții încă ninși ; după aceea a văzut cîmpiile depărtate de la miazăzi înegrind sub picile străvezii.

Starostele porții l-a întrebat prin zăbrea :

— Cine și de unde sînteți ?

— Sintem slujitori ai măriei sale, a răspuns ieromonahul ; avem carte de la Domnie. Te poftesc, cinstite staroste, să cunoști pecetea măriei sale și să ne leși să intrăm.

— Intrați și bine ați venit sănătoși, părinte, i s-a închinat starostele porții.

După ce au intrat și li s-a rînduit gazdă și grajd, părintele Nicodim și-a greblat în grabă pletele cu degetele și a poftit să vadă pe boierii pîrcalabi.

Domnia sa Ivan, unul dintre boieri, nu-i în Cetate ; însă al doilea boier, Oancea pîrcalab, e la chilia sa și a fost înștiințat că au sosit oaspeți cu carte domnească.

Părintele Nicodim a intrat singur și, după ce a trecut pragul, s-a închinat și a ridicat ochii. A trebuit îndată să și-i plece, căci în fața cuvioșiei sale stătea un bărbat mărunțel care-i ajungea numai pînă la umăr. Era subțiratie și oacheș, cu ochi negri ca păcura. Așa se mișca și așa privea cu agerime, încît monahul a cunoscut numaidecît, în acel boier, un oștean vrednic ca acei pe care cîteodată îi nimerește bine măriia sa. Să tot fi avut cincizeci de ani ; și-i erau cărunte pletele. Purta pieptar de piele, ciubote și sabie, ca și cum ar fi fost gata să încalece. Gugiومانul și burca îi erau lepădate pe divan.

Monahul s-a închinat și și-a spus numele. A tras de la chimir cartea și a întins-o boierului pîrcalab.

Jupîn Oancea Mihăiță a primit cartea Domniei ca pe o anaforă, a desfăcut-o și s-a apropiat cu ea de fereastră, ca să se găsească pentru cetirea ei lumina cea mai bună.

Iată cuprinsul acelei cărți :

«Noi Ștefan-Voievod, jupînilor noștri pîrcalabi Oancea și Ivan de la Crăciuna, sănătate ; și să știți

că vă trimet pe cuvioșia sa părintele Nicodim Păr-Negru, ca să-i stați întru ajutor cu sîatul au cu slujba, avînd cuvioșia sa a săvirși o treabă a domniei mele, după cum are să vă arate însuși cuvioșia sa ; și să-i dați gazdă și slujitori și toate cîte îi fac trebuință ; altfel să nu faceți.»

După ce a cetit și a doua oară, jupîn Oancea pîrcalab s-a întors cătră monah :

— Aștept, părinte Nicodime, să-mi spui și să-mi poruncești.

— Unui boier ca domnia ta n-am a porunci eu, s-a umilit monahul ; ne poruncește la amîndoi luminașia sa.

— Atuncea să-mi spui ce crezi că trebuie să știu, părinte. În Cetate nu mă aflu acuma decît eu ; dumnealui Ivan, care-i alătura cu mine la slujba Cetății, se află dus în Vrancea. S-au iscat acolo neliniști și l-au poftit la ei niște staroști de sate, ca să le facă rînduială. Căci noi amîndoi sîntem puși și vornici peste ținutul Vrancei. Domnia sa Ivan se întoarce pe la o poimîni ; dar, dacă-ți trebuie, am destui slujitori să-i pun la îndămîna cuvioșiei tale. Pot rezezi răspuns și la răzășii de dincolo de Siret, în care am toată încrederea. În toamna asta, văd că trebuie să stăm deauna cu piciorul în scară ; hojma calcă hotarul roșiori de la Țara Romînească. Iar în dosul lor știu că stau turcii. De aceea ne vezi și cuvioșia ta gata să ne suim la meterezuri, ori mai degrabă să încalicăm și să ieșim.

Părintele Nicodim a ascultat cuviincios, după aceea a părut că se gîndește.

— Cinstite jupîne pîrcalabe, a zis sfinția sa, aș pofti să cunosc dacă n-ați avut pînă acuma știre, ori

n-ați primit vreo veste de la un frate al meu mezin, cu numele Ionuț Jder.

Pircalabul a strâns nedumerit din umeri :

— Cuvioase părinte, n-am primit nici știri despre el, nici veste de la dinsul.

— Nici nu s-a înfățișat el singur ?

— Nici.

— Atuncea am să mai aștept aici.

— Fă cum binevoiești, părinte, s-a închinat jupîn Mihăiță pircalab. Am auzit de numele acestui frate al cuvioșiei tale. L-ai prăpădit cumva și-l cauți ?

— N-aș putea spune asta, jupine pircalab ; mai degrabă poate mă caută el pe mine.

Jupînul pircalab a privit în tăcere pe monah și a dat cu îndoială din cap. A poțtit pe oaspetele său să se așeze într-un jilț, iar domnia sa și-a căutat puțintel loc pe divan, atita cit îi făcea trebuință. Lumina zilei începea să se împuțineze. Călugărul părea eăzut pe gânduri, cu barba rezemată în piept.

— Atuncea cum crezi să facem, părinte ? a întrebat cu glas moale jupîn Oancea, privind în același timp cu luare-aminte pe acel oaspete al său, care avea și n-avea trebuință de sfat și slujbă.

Monahul a părut că n-aude, cufundat adinc în sine, ori trudit de cale.

— Cum îi de făcut, cuvioase părinte ? a stăruiț pircalabul, cu oarecare neliniște. Căuta în chimirul său cartea ca s-o mai cerceteze o dată.

— Dumnezeu știe... a răspuns părintele Nicodim, venit ca de departe. Am înțeles că m-ar fi așteptind el. Dacă se mai află în această viață, atuncea are să vie, și-l aștept eu.

În lumina din ce în ce mai scăzută a asfințitului sur de octomvrie, pircalabul simți asupra sa privirea grea a monahului.

— Îl aștept eu pînă la Sîmedru.

Acest părinte nu pare în toate mințile, cugeta în sine cu uimire pircalabul Oancea. Vine cu grabă și caută. Pe urmă stă și așteaptă. Ce caută el, nu se află. Ce așteaptă, nu se știe ce va fi. Cu toate acestea cartea sa e bună, cu pecetea adevărată a măriei sale, pe care pircalabii o știu. Ce-ar putea să fie la mijloc decit o întunecare a minții, cum se întimplă citeodată unor oameni, de parcă s-ar cufunda într-o bulboană și pe urmă ies iar la lumină ?

Cu ochii o clipă închiși, părintele Nicodim păru că ascultă ceva, ca o chemare de departe. Pătrunse și în urechea pircalabului Mihăiță zvon de surlă. De două ori : tu-tuuu...

Monahul a întrebat ridicînd fruntea :

— Se întoarce jupînul pircalab Ivan ?

— Nu, părinte ; pentru noi surlașul are alt viers.

— Să fie om străin ?

— Așa socot ; un călător ca și cuvioșia ta.

— Atuncea, jupine pircalabe, eu cred că-i cel pe care-l aștept.

Ca să se smulgă din neliniștea care-l pătrunsese ca un fior al acelei ierni pripite de-afară, jupîn Oancea pircalab a tras din punga de sub chimir scăpărătorile, a aprins iască, apoi de la iască a dat foc la pucioasa din vârful unui lemnus ; insfirșit cu flăcăriia verde de la lemnus a aprins o făclie de ceară. De la întâia făclie a aprins și pe a doua. A potrivit luminile pe masă una lingă alta.

Cînd s-au auzit pași, monahul nu s-a ridicat în picioare. Părea doborît de trudă. Dar nu era truda

trupului, ci a sufletului său. Un slujitor a deschis ușa.

— Cinstite jupine pircalabe, au căzut chiar acuma alți oaspeți.

— Cine-s ?

— Nu spun cine-s ; cer intrare ; au a da samă pîrcălăbiei.

Monahul s-a amestecat deodată în vorbă :

— Jupine pîrcalabe, poruncește să fie aduși acei oaspeți în fața domniei tale.

Auzindu-i glasul, slujitorul a tăcut și și-a ațintit privirea în ochii mai-marelui său. Deșănțat i se părea să audă asemenea poruncă din gura unui străin. Și mai ciudat i s-a părut răspunsul jupînului pîrcalab.

— Bine ; aduceți-i aici la mine. Cîți sînt ?

— Doi, cinstite jupîne.

— Adă-i fără întîrziere.

Gasza și oaspetele au stat așteptînd, fără a mai rosti nici un cuvînt, la lumina tremurată a făcliilor. Apoi s-au auzit pași amestecați și ei au întors capetele într-aceeași parte dintrodată.

Cînd s-a dat ușa de părete și lumina din chilie a pătruns în tindă, monahul a fost izbit de o vedenie străină așteptării lui. Se înfățișa la prag un om cuviincios îmbrăcat în straie mohorîte ; parcă era mirean, parcă era cleric. Cingătoarea-i de piele nu purta arme. Avea o barbă castanie, care-i îmbrăca tot obrazul.

— Buna vremea, a rostit un glas răgușit de trudă. Sărut dreapta, bădiță Nicoară.

Călugărul îl cunoscuse dintrodată, înainte de a-l fi auzit rostind aceste din urmă cuvinte. Il cunoscuse mai ales după ochi. Era mezinul său, uscat și ars de soarele copleşitor din ținuturile de la miazăzi.

Sînt în viața asta întîmplări cu totul neobișnuite, care se înșiră unele după altele ca metaniile ; par fără noimă și totuși au o orînduire ascunsă. Dacă ar fi cunoscut toate, domnia sa pîrcalabul ar fi înțeles că întîlnirea acelor frați era scrisă de mai nainte, de împrejurări, de voința oamenilor și de ceea ce numim destin, adică de înțelepciunea în veci nepătrunsă a lui Dumnezeu, așezată pururi în zidirea sa. Mai degrabă trebuia să se întîmple o asemenea întîlnire, decît să nu se întîmple. Așa își făceau socoteală Nicoară și Jder, pe cînd pîrcalabului i se umbrea în priviri teama genunelor. Totuși, îndată ce i-a auzit vorbind pe cei doi frați, a început să-și deie samă că erau între dînșii lucruri puse la cale.

— Bădiță Nicoară, a zis Jder, eu am îndeplinit co mi s-a poruncit și am ajuns cu bine la Sfîntu Munte. Acolo, la sfînta mănăstire Vatopedi, am găsit pe părintele Stratonie. După ce am luat cu mine pe părintele Stratonie, am umblat pînă ce-am găsit iar unele din urdiile care vin la Dunăre ; de asta am să dau samă numai decît părintelui arhimandrit. Acuma am a-ți spune cuvînoșiei tale alta, părinte Nicodim și bădiță Nicoară. Eu am avut nevoie de părintele Stratonie pentru o treabă de la Brăila. Precum știi, trăiesc acolo, la șchela Brăilei ori în raia, sub ocrotirea ismailitenilor, niște boieri de-ai Radului-Vodă și, pe lîngă aceștia, și doi boieri de la Moldova. Astă-vară, pe la Sîntilie, au mai intrat în raia doi fugari de la noi, niște haidamaci viteji de loc din Ucraină, care s-au fost oploșit în slujbă la curtea lui Vodă Ștefan. Eu nu cunoșteam dacă acești haidamaci au intrat la Brăila ; de aceea am rugat pe părintele Stratonie să pășească în raia și să umble cercetînd nesimțit, să înțeleagă dacă între slujitorii boierilor pribegi se află

ucrainienii mei. Cît a întirziat părintele Stratonie, eu m-am ținut întăi pe Siret, la Cotulung, pe urmă la Nănești; apoi m-am întors la Cotulung și acolo m-am întilnit cu părintele Stratonie, întors de la Brăila. Oamenii mei se află acolo în slujba unuia din boierii noștri pribegi. Mai mult n-am avut nevoie să știu deocamdată. Părintele Stratonie nu s-a dat pe față și n-a vorbit cu ucrainienii. Numai a venit la Cotulung pe Siret după înțelegere și mi-a făcut cunoscut. Indată ce-am aflat asta, l-am trimis înapoi; iar eu m-am grăbit să vin aicea la Crăciuna, știind c-am să te întilnesc. Acuma, după ce s-a întoarce a doua oară părintele Stratonie ș-a veni aicea la cetate precum i-am poruncit, vom vedea cum facem ca să aducem caii fugari la herghelia lor.

Dar ce lucruri anume erau puse la cale între cei doi frați, jupînul pîrcalab tot n-a putut înțelege deslușit, așa că s-a dus la hodina nopții c-o nemulțămire pe care a avut-o înoită în toate visurile sale. Ba se visa fără sabie într-o bătălie, la Cetatea Brăilei; ba îi era căzută o scară de la șa la jumătate de cale, într-o pustie; ba voia să pălească ceva cu buzduganul și-i lipsea buzduganul cu tot cu mîna dreaptă. După toate acestea — se gîndea domnia sa pîrcalabul, stînd treaz în așternut la miezul nopții — așa putea crede că monahul acesta Nicodim ar avea o înțelegere acoperită cu necurate puteri; de aceea a și putut aduce pe mezinul său tocmai de la Cotulung. Însă fiind, după înfățișarea lui, barbat cuvios, înțelepciunea de la miezul nopții mă îndeamnă să nu cred nimica din ce ne îndeamnă a crede frica și neștiința. Așa că să ne apropiem mai bine urechile ca să auzim mai deslușit și să deschidem ochii mai tare ca să vedem mai

bine, și, ajutînd și Dumnezeu, toate s-or lămuri pentru folosul și slava măriei sale Ștefan-Vodă.

— Bădiță Nicoară, a zis mezinul cătră fratele său mai mare, ca să-ți spun toate, mi-ar trebui o mie și una de nopți; iar eu cad din picioare și nu mai știu ce spun din gură; așa de trudit sint încît așa adormi și învălit cu urzici, cu capul pe-o ragilă.

În dimineața următoare, soarele era ridicat la creasta turnului Jariștei și Jder tot dormea. Părintele Nicodim de mult se sculase, căutînd pe jupîn Oancea pîrcalab; acum umbla după el pe podișca meterezelor de cătră miazăzi. Privea de sus depărtările nedeslușite; venea dintr-acolo un vintîșor domol și vremea era a moină. Totuși îndărăt, spre Țara Vrancei, muntele sta posomorit cu codrul lui de brad, închizînd în prăpăstii iarna.

În cerdac, dinaintea ușii unde Jder dormea urmîndu-și călătoria lui la împărăția neliniștii, Gheorghe Botezatu stătea de vorbă în șopot cu fratele Gherasim. Tatarul purta între umeri cojocul pe care-l primise de la omul mănăstiresc ș-acuma nici nu-i mai păsa de vreme. Iși scosese de la desagă custura lui de brici și o trăgea cu grijă pe arc. În gîndul lui se lumina o zi în care stăpînul său avea să-și lepede barba. Însă — cugeta el în sine — mai va pînă atunci!

Fratele Gherasim îl privea cu o înfățișare de supunere, ca pe un om înoît.

— Pe cît înțeleg, frate creștine, ai fost chiar la Sfîntu Munte ș-ai stat acolo?

— Am fost, suspină Botezatu, fără a-și conteni lucrarea; a binevoit Dumnezeu să mă fac hagiut.

— Frumosu-i într-acele locuri?

— Oare nu se mai află, frate Gherasime. Şed sfinţii părinţi ia aşa cu ochii la cer. Nu le trebuie mincare, nu le trebuie băătură. Se țin sătui numai din cuvioasele rugăciunii.

— Oare așa să fie ?

— D-apoi cum ?

— Și nu-i, ca în alte părți a omenirii, și zavistie și răutate ?

Tatarul și-a ridicat ochii :

— Acestă ne-au purtat pe noi, frate Gherasime, atîta depărtată cale. Dar la Sfîntu Munte e pace și între monahi bunăvoire.

— Așa am dorit eu totdeauna, a oftat fratele Gherasim, mîngîindu-și părul cărunt, să mă duc acolo, într-acei liman sfînt. Să nu mai ascut fier ; să nu mai aud de răzmeriță și harțuri. Asta știu că nu se poate decît cînd s-or îmblînzi oamenii, după povața Domnului nostru Hristos. Cînd a veni asemenea ceas, nu știu.

— Cred că-i departat ceas, a mormăit tatarul. Am văzut cu ochii mei urdiile venind într-acoace asupra creștinătății. Spuneau părinții de la sfînta mănăstire Vatopedi că vine ceasul să fie oborită fiara și închisă o mie de ani în fundul mării.

— Ai văzut urdiile venind ?

— Le-am văzut.

— Și fiara are să steie închisă o mie de ani în fundul mării ?

— Precum am auzit, frate Gherasime.

— Ehe ! cît a fi pînă atunci !

— Dumnezeu știe, frate Gherasime. Nu ținea săbiile acelea în mînă degeaba. Iaca piatra ici : trage-le și fă-le gură ageră.

— Of-of ! așa este și bine spui, a suspinat omul mănăstiresc. Pînă ce n-a fi un război mare, nu s-a șează pace.

— Așa-i, frate Gherasime, ș-apoi, după pacea aceea, alt război.

— Așa ai auzit la Sfîntu Munte ?

— Ba, frate Gherasime, așa am învațat din nazarurile mele.

În după-amiaza aceleiași zile s-a întors din satele vrîncene de cătră Slam-Rîmnic pîrcalabul celălalt, Ivan. Era un bărbat mare și lung în spete, c-un cap de leu, cu ochi blînzi albaștri. Era în el o putere liniștită, pe cît era în celălalt pîrcalab frămîntare fără istov. Măria sa Ștefan îi împărechease bine și-i rînduise celui cu ochi albaștri județele ; iar celui cu ochii negri privegherea războiului cătră Ismailitean.

Părintele Nicodim și Jder au fost poftiți la cina lor ș-au sfătuit pînă la al patrulea ceas al nopții, întrebîndu-se despre cele văzute și zvonite. Într-aceiași timp Jder lumina asupra Brăilei, socotind că poate să se iște într-aceea parte, pentru slujba mării sale, o treabă grăbită, ca în clocot. Acea treabă nu poate fi cu întîrziere și se va vâdi într-o zi, două cînd sosește din acea parte un monah cu numele Stratonic.

— Il cunosc, s-a veselit jupîn Ivan Tudor pîrcalab ; e un călugăr puțintel șchiop. Să nu se supere cuvioșia sa părintele Nicodim, aici de față ; nu te supara nici domnia ta ; călugărul acela e un nebun.

— Părintele Nicodim nu se poate supara, a lămurit Jder, căci în fiecare tagmă de oameni se găsesc și nebuni și înțelepți. Dacă n-ar fi nebunii, nu s-ar ști care-s înțelepții. Dar cu părintele Stratonic a fost altfel. Cuvioșia sa a avut canon nebunia de la stare-

țul său, cum alții au canon muțenia. Iar nebunia sa a fost folositoare, căci a putut sta alături de înțelepciune; ea să poată băga de seamă nebuniile înțelepciunii. Când i-a trecut vremea canonului, cuvioșia sa Stratonie n-a mai fost nici nebun, nici șchiop și a primit poruncă să se ducă la Sfintu Munte. Acuma ai să-l cunoști, cinstite pîrcalabe Ivan, că nu-i mai nebun decît oamenii cuminți.

— Lămuririle doamnei tale, comise Jder, le-am înțeles prea puțin, a zîmbit pîrcalabul cel mare cu ochi albaștri; însă îmi plac. Dacă veni Stratonie, apoi poate află și eu cele ce-mi fac trebuință aici. În satele din hotarul Slam-Rîmnicului, am găsit urma brăilenilor. Trimet îndemnuri în Vrancea; le e lesne să trimeată asemenea îndemnuri, prin păcurarii care-și poartă oile la pășunile bălților.

Dumnealui Oancea pîrcalab a turnat vin în cupă:

— Eu închin paharul, a zis domnia sa cu ascuțime în priviri, eu închin paharul pentru socotințele dumneavoastră politicești. Și-n vremea asta am trimis carte la răzășii noștri tecuceni, ca să s-apropie numai decît de cetate. Pe slujitorii de aici îi țin gata. Am înțeles că urdiile vin asupra noastră și trebuie să facem față.

— Atuncea eu oi închina pentru domnia ta, a răspuns pîrcalabul Ivan, primind paharul.

Comisul Jder îi privea cu luare-aminte și în același timp își făcea socoteală pe degete.

— Mîni, cuvioșia sa părintele Stratonie e aici, a zis el.

Intr-adevăr, părintele Stratonie a intrat în cetate la Crăciuna în ziua socotită de Ionuț.

Neagra lui uscăciune era geamănă cu a lui Jder. Mai slăbise din ce era odinioară; avea o purtare cum-pănită, cu mișcări line. În toată înfățișarea cuvioșiei sale era dorința de a șterge imaginea lui Stratonie de odinioară. Însă ochii luminați i se vedeau rar; căci îi rămăsese, din canon, naravul de a privi furios dintr-o parte și răsucit, — parcă voia să ridice de jos în sus lucrul ori ființa cătră care se uita. S-a închinat cuviincios la boierii pîrcalabi și nu și-a adus aminte să-l fi văzut vreodată pe dumnealui Ivan Tudor pîrcalab.

— Poate într-altă lume și într-altă viață, a zis cuvioșia sa, strecurînd spre boier privirea-i furioasă. Vă potfesc, boieri dumneavoastră, să mă iertați; și cu umilință mă rog să-mi îngăduiți ceas de rugăciune și de hodină.

Cuvioșia sa părintele Stratonie s-a dus la chilia care-i era orînduită, și Jder a fost și el îndată după dînsul.

Monahul își scosese din desagă ceaslovul. Când a văzut pe Jder intrînd, a pus bucoavna deoparte. A așteptat pînă ce comisul s-a așezat pe marginea vetrei, iar cuvioșia sa a rămas pe pardoseala lipită cu lut, lîngă desagă, cu picioarele încrucișate sub șezut — după feleșagul sihaștrilor de la Tevaida, pe care îl deprinsese la Aton.

— L-ai întîlnit, părinte?

— L-am întîlnit. Am făcut întocmai cum mi-ai poruncit și m-ai povățuit domnia ta. M-am dus ca un sarman monah pribeag, cerșind merinde de drum. Ocolem casele turcilor; mă opream la frații mei creștini. Am stat în preajma porții, la casa unde știam că-și are gazda jupîn Mihai. Când am văzut pe

Grigorie Gogolea ieșind, m-am luat de departe după el. Când se oprea el, mă opream și eu. Însă nu mă apropiam de dînsul; nici nu m-arătam că l-aș cunoaște. Dacă bagă el de samă, atuncia să vie el la mine; să vorbească și să aflu tot ce potesc a afla. Am umblat așa cît au fost case; pe urmă, la un medean, am stat și m-am uitat cum curge Dunărea. Curgea lin și se aflau în șchelă corăbii turcești. Au trecut prin medean călăreți păgîni; m-am plecat pînă la pămînt și ei nu s-au uitat la mine; iar eu nu-l prăpădeam din coada ochiului pe acel căpitan Grigorie. După ce au trecut călăreții, m-am dus de-a dreptul la o hudiță. Am văzut o cișmea care curgea într-o cupă de piatră. Căpitanul Grigorie părea însetat și m-am dus și eu lîngă el, așteptînd rînd.

Zice el:

— Sărut mina, cuvioase părinte; văd că umbli după milostenie.

— Mă cunoști? îl întreb eu.

— Nu — zice Gogolea — dar creștinul își cunoaște datoria sa față de un cuvios monah pribeag. Nu te-am mai văzut prin acest tîrg.

— Nu m-ai văzut, căci am venit acuma și nu stau mult.

— Ai treabă cu cineva?

— Am treabă cu cineva; caut pe un slujitor așa cum ai fi domnia ta. Dar nu cred să-l găsesc.

— Ce slujitor?

— Un slujitor domnesc; nu mi-i îngăduit să spun cum îl chiamă. Am de cătră stăpînul meu rînduit să-l caut pînă în ziua de Sîmedru. Iar dacă nu l-oi găsi pînă în ziua de Sîmedru, să nu-l mai caut.

Mă ispitește Gogolea:

— Poți să-mi spui numele stăpînului care te trimete?

— N-oi putea.

— Nici unde se află nu-mi poți spune?

— Nici unde se află.

— Atuncia cum să facem, părinte, ca să-i dau înștiințare că omul pe care-l caută se află aicea în Brăila? Și cum aș face să afle acel stăpîn al cuvioșiei tale că vorbele care s-au rostit rămîn în picioare și că tocmele care s-au tocmnit se află neclătite?

— Eu aș zice așa — am răspuns — că să te duci să te-ntîlnești cu acel slujitor care-mi face trebuință și să te sfătuești cu el și pe urmă să-mi dai răspunsul lui îndată; eu mai mult n-oi putea întîrzia în Cetatea Brăilei. Căpitănia nu mi-a dat învoire decît azi, ca să-mi strîng merinde pentru păcătos trupul meu.

— Apoi, cuvioase părinte, se întoarce Gogolea, acel slujitor sînt eu. Și eu ți-oi spune de la început că să nu te ferești de mine. Înțeleg că ai dat tîrcol împrejurul meu cu sfială. Așa ți-a poruncit acel ce te trimete, fiind barbat înțelept. Să-i dai răspuns așa că Grigorie Pogonat Gogolea are numai un suflet; și acel suflet l-a închinat lui Dumnezeu Hristos, pentru atîtea pacate cite a săvîrșit acel Grigorie Pogonat Gogolea. Cum m-ai găsit?

I-am răspuns:

— Am căutat și am aflat, căpitane Grigorie.

— Mă gîndesc — zice el — că așa-i voia lui Dumnezeu. Cum ai intrat în cetate, cum m-ai găsit.

— Ba am mai cotit, ca un orb ce mă aflu; dar Dumnezeu m-a călăuzit; te-am găsit și te-am cunoscut. De găsit a fost mai greu; căci de cunoscut mi-a

fost ușor să cunoască asemenea barbat cu asemenea mustăți și cu chica împletită.

— Așa vrea Dumnezeu și așa mi-i rînduit, părinte, oftează el. Parcă te-aș cunoaște, dar cred că nu te-am văzut niciodată. Așa mi-i rînduit și-am să fac cum mi-i rînduit. Să-i spui stăpînului nostru ce-ți spun eu.

Jder s-a așezat mai bine în locul său, lîngă vatra caldă; și-a sprijinit de un genunchi cotul, iar bărbia și-a rezemat-o în pumn. Cuviosul Stratonie s-a oprit, privindu-l cu căutătura-i înțeleaptă.

— Spune, părinte Stratonie.

Monahul și-a coborît glasul:

— Să-i spui stăpînului nostru așa: că am ajuns în raia ca un fugăr de la Moldova, împreună cu bătrînul meu moș Ilia, și ne-am tocmît în leafă la boierii brăileni, care au hălăduit aicea după războiul Radului-Vodă. Așa, ca din întîmplare, a dat peste mine dumnealui jupîn Mihai și, după ce m-a privegheat o vreme, s-a arătat că mă cunoaște și m-a cerut boierilor brăileni. Am intrat în slujba lui, împreună cu moș Ilia. După ce am intrat în slujba lui, eu n-am uitat vadeaua pe care am fost legat-o cu stăpînul nostru. M-am uitat împrejurul meu și-am cunoscut toate; și-am văzut că-i greu să scoatem din cetate doi boieri și să-i ducem ca pe niște berbeci, atîrnați la oblînc. Acestea-s semeții de om amețit de băutură. Bune sînt semețiile la timp și loc anumit; dar aicea se cere mai mult minte decît putere. Am văzut că boierii brăileni fac gătire și strîng slujitori, fiecare după puterea sa. În același timp văd că încep a intra, în astă Cetate a Brăilei, călărimi ismailitene. După ce intră aceste călărimi și se așează în Cetate, — le văd că ies, ca să cunoască locurile și mai cu samă drumurile cătră hotarul Moldovei. Atuncea am înțeles că-s ade-

vărate zvonurile ce se înțeleg și nu-s departe urdiile lui Mehmet-Sultan. Mai au o săptămînă, mult două săptămîni, și-s la Dunăre. Pînă atuncea, aceste călărimi de la Brăila și de aiurea însamnă drumurile, poștele și popasurile oștilor, și încep a pipăi ba la ținutul Covurluiului, ba la Putna, ba în Țara Vrancei. Am ieșit și eu cu slujitorii lui jupîn Mihai. Și-am avut poruncă să mergem pînă la Corbu pe apa Siretului, ca să găsim acolo pe un fiastru al lui jupîn Agapie Ciornohut — tovarăș de pribegie al lui jupîn Mihai. Am fost de trei ori pînă acuma acolo. Am găsit pe Iancu Migdală, fost jitnicer, fiasstrul lui Ciornohut; și cînd l-am găsit a doua oară, acum o săptămînă, am adus de la el răspuns, pe care l-am scos eu din închipuirea mea: că, în zece zile, să se afle boierii brăileni acolo, la Corbu, cu slujitorii lor. Acolo se află adunați starostele de Putna, și pîrcalabul Galaților și alți boieri moldoveni: ori i-or prinde și i-or tăia, ori s-or alcătui cu ei; și-or putea trece hotarul la Moldova atît jupîn Mihai cît și Agapie Ciornohut.

Fii cu luare-aminte și înțelege, părinte, că am avut poruncă în două rînduri să purcedem, dar oamenii și caii n-au fost gata, înțelegi cuvioșia ta, și-am amînat de două ori. Acuma, pînă săptămîna viitoare, stau lucrurile neschimbate. Căci Agapie Ciornohut, fiind un om mai bătrîn și mai greoi, cînd să descalice ieri, și-a răsucit piciorul stîng din gleznă; și pînă ce i l-a trage vrăciul și i l-a unge cu ir, mai stăm pe loc, precum spun. Dar îndată ce încalică Ciornohut, noi ne ducem la Corbu, pe Siret. Acolo este o dumbravă; și după acea dumbravă duce drumul drept la apă. La malul Siretului, luncă. Dacă stăpînul nostru chibzuiește bine cum să facă, apoi eu și cu moș Ilia om

putea trece sub mîna sa cu boierii despre care am vorbit.

Am venit numai într-o fugă — a încheiat istorisirea sa părintele Stratonic; am schimbat trei cai, la poștele pe care mi le-ai orînduit domnia ta.

— Am înțeles, cuvioase părinte, a răspuns Jder. Acuma după ce ai spus toate cîte ai avut de spus, ospătează și te hodinește. Domnul Dumnezeu te-a călăuzit pînă într-acest liman și toate încercările ți s-au isprăvit. Numai eu am să mă mai întorc la apa Siretului. Am acolo încă o toană. Dacă m-ajută ș-acolo Dumnezeu, la vremea poruncită ajungem la Vaslui și stăm cu umilință sub scara măriei sale, iar măriia sa, de pe Vizir, se uită la noi. Cată să mă grăbesc, căci din urmă ne-ajung ismailitenii.

Monahul Stratonic a deschis ceaslovul, s-a închinat ș-a cetit rugăciunea lui de umilință, — înaintea cinei, înaintea somnului și înaintea tuturor celorlalte zădărnicii trupești.

Comisul Jder s-a dus să găsească pe bădița Nicodim și pe cei doi boieri pîrcalabi, ca să fie cu domniile lor mare sfat de război. Hotărîrea acestui mare sfat de război era de mai nainte scrisă în mintea lui Jder, cum stă cîteodată scris un tighel de aur pe nouri de la asfințit. Așa că jupîn Oancea pîrcalab a luat asupra domniei sale grija să întocmească stolul de apărare a acelei slujbe domnești.

Răzășii tecuceni, pe măsură ce se înfățișează la Cetatea Crăciunei, primesc poruncă să puie potcoave la copitele de dinainte ale cailor. Cînd numărul răzășilor ajunge o sută, socoteala e încheiată. Ca oameni cunoscători ai locurilor, acești răzăși tecuceni se țin feriți, ca și cum ar fi în pășune, în zăvoaiele din stînga Siretului, pe aproape de Vadul lui Crăișor.

Toți aceștia stau la porunca domniei sale pîrcalabului Oancea, care nu se știe unde se află; iar la ceas anumit se va arăta la vedere și atuncea va vorbi. Cît va grăi domnia sa, răzășii stau cu mîna pe săbii. După ce va isprăvi de grăit, răzășii trag săbiile și se duc după domnia sa.

În dreapta Siretului, se va afla, trecut cătră Corbu, comisul Ionuț cu părintele Nicodim, cu slujitorii lor și cu calarașii domnești. Sînt șase în totul. Mai au nevoie de alți doi oameni, la malurile vadului, care să steie cumiști și fără arme, ca și cum n-ar avea nici o treabă. Aceștia trebuie să fie cei mai ageri oameni pe care-i are Cetatea Crăciuna. Se găsesc și aceștia; căci în marginea asta de țară localnicii sînt rubedenie cu vulpea din Esopie.

Vineri, în 27 octomvrie, a doua zi de Sîmedru, slujitorii domniilor sale Mișu și Ciornohut au ajuns cătră Corbu. Popasul și masul le fusese la jumătate de cale; căpitanul Gogolea îi pornise înainte de a se face ziuă. După rînduiala călăreților osmanlii care se chiamă akingii, slujitorii domniilor lor Mișu și Ciornohut nu umblau buluc, ci aveau pîlc de zece înainte, care să lumineze calea. La o sută de stînjeni în urmă, veneau boierii cu ceilalți lefegii ai lor, în număr de șaptezeci. S-ar fi convenit să fie pázite și aripele; dar de ce pază mai este nevoie pe drumuri așa de cunoscute, pe unde mai bătuseră potcoavele acelor cai, de li se vedeau și urmele vechi; și pe unde mai priviseră ochii acelorași slujitori? Cînd ajung la un loc știut, în singurătate, căpitanul Gogolea dă glas, și de la celălalt țărîm îi răspund numaidecît străjile jîtnicerului Iancu Migdală.

Așa a fost; dar nu tocmai așa. Înainte de a ajunge cei zece călăreți la apă, Gogolea le-a dat semn de

oprire. După aceea s-a dus la ei călare și i-a călăuzit pe o potecă în rîpa Siretului. Le-a poruncit să aștepte acolo. S-a întors cu repejune și a făcut semn boierilor și pilcului rămas, să vie după el. Astfel a trecut între dumbrava de stejari și lunca Siretului.

Atuncea, dintrodată, jupîn Agapie Ciornohut a cunoscut în vad pe fiastrul său, cu zece ori doisprezece slujitori. Venea cu grăbire, ca și cum ar fi fost alungat. Copitele cailor fărîmau apa în stropi, — cînd, din laturea malului, au năvălit cu săbiile asupra lor alți călăreți.

— Scapați-vă capetele, tătucă! a strigat Iancu Migdală cătră părintele său scuturînd cușma cu brațul drept. Apoi și-a pus în cap cușma și a tras sabia.

Cu ponunci pripite, căpitanul Gogolea a împins bulucul celor șaptezeci în sprijinul fiastrului lui Ciornohut. Iar el, cu cazacul cel bătrîn moș Ilia, a întors pe boieri în loc și i-a îndrumat spre dumbrava de stejari. Nevăzînd într-acolo nici o mișcare, i-a sucit iarăși spre rîu, ducîndu-i la lunca de sălcii. Atuncea s-au arătat șase călăreți, de la deal, dinspre vad.

Boierii cei bătrîni au strîns cu strășnicie friele și au oprit caii năprasnic, ridicîndu-i în două picioare.

Cunoscut-au în acei șase călăreți pe niște neprietini? Ori a ajuns mai deslușit la urechea lor strigătul de-al doilea și de-al treilea al jitnicerului?

Cînd căpitanul Gogolea și moș Ilia Alapin au pus mîna pe friele boierești și au vrut să împingă caii tot înainte spre acei călăreți care veneau întins ca din săgeată, drept împotriva lor, domniile lor Mihai și Ciornohut au înțeles că se află în capcană și în primejdie. Au smuls de sub cingătoare buzduganele cu ghioagă de plumb și au smuncit deodată zabalele

cailor. Cînd au sărit caii bătînd în vînt cu copitele, Gogolea a tras jungherul și a strigat o poruncă scurtă uncheșului său. Caii loviți au căzut rîncezînd, dar în aceeași clipă boierii au pălit cu buzduganele în căpățînile slujitorilor lor.

Călărimea răzășilor din laturea jitnicerului a venit cu putere asupra sa, prăvălindu-l la adîncime; a trecut în prund luînd din coastă pe slujitorii boierești și risipindu-i. După ce i-au risipit, răzășii au prins a-i alunga și a-i ajunge — pe unii tăindu-i, pe alții supunîndu-i.

Jder și monahul Nicodim au venit cu săbiile goale asupra boierilor pribegi. Slujitorii lor și călăreții domnești le-au dat și ei ocol, stăpînindu-i din toate părțile. La porunca lui Ionuț, Gheorghe Botezatu i-a înfășurat în același juvăț, doborîndu-i unul peste altul; iar calarașii le-au apucat brațele.

— Ne dăm prinși... nu ne omoriți!... gîlîia bătrînul Agapie Ciornohut.

Jder a poruncit:

— Aburcați-i pe cai și treceți-i vadul dincolo.

Atuncea a sosit la fața locului ca să puie stăpînire pe toate jupîn Oancea pîrcalab. Caii și călăreții brăileni erau dobîndă a pîrcălăbiei de la Crăciuna. Numai cei doi boieri umflați de pohfala și grăsimea lor erau ai comisului și monahului și nu aveau a face la cetate decît popas de trecere.

Descălecînd, comisul Jder s-a apropiat ca să vadă pe Gogolea și pe uncheșul Ilia. Erau căzuți, cel întăi pe-o coastă, al doilea cu fața în jos. Le erau țestele zdrobite și sîngerate; dar nu pieriseră. Se tînguiau, gemînd. Comisul a poruncit și pentru ei cai. Unii din slujitori le-au legat frunțile cu ștergare, iar alții i-au

încalcarat; i-au sprijinit din cîte două laturi și au purces toți cu mare hărnicie cătră cetate. Pe cale i-au întîmpinat alți răzăși, trimeși din Crăciuna de cătră pîrcalabul Ivan. Cu toții au făcut alai izbîndei.

Bătrînul hultan de pustie, Ilia Alapin, și-a dat sufletul pe drum, calare, și așa mort l-au dus răzășii pînă în Cetatea Crăciunei. Iar căpitanul Grigorie și-a păstrat în el cunoștința acestei lumi, pînă ce l-au descălecat în cerdacul pîrcălăbiei, lîngă paraclis. Privea țintă înaintea lui, cu ochii înfierbîntați, și nu putea rosti nici un cuvînt.

I-au întins poclăzi, pe urmă l-au așezat cu fața în sus, pe dulamă. Era o amiază aurie și cîntau cucoșii pe parmaclicurile de la cerdacuri. Au venit la el părintele Nicodim și comisul. Au stat un timp așa, privindu-l de sus, în tăcere. Pe urmă lui Jder i s-a părut că acei ochi fierbinte-ațintiți îl chiamă.

S-a aplecat deasupra rănitului.

— Poftești ceva, căpitane Grigorie?

Căpitanul Grigorie nu putea da răspuns. Ii era aproape ceasul alinării. Lîngă fruntea lui legată cu ștergar scorțoșat de sînge, s-a aplecat și părintele Stratonic; s-a alăturat și fratele Gherasim.

Jder a întrebat iar:

— Poftești să-ți facem slujbele și pomenirile?

Stratonic și-a plecat urechea cu luare-aminte:

— Nu răspunde.

— Cum să înțeleg, căpitane Grigorie, ce dorință ai?

Căpitanul Grigorie a rămas cu ochii ațintiți și înghețați. Fratele Gherasim, slujitorul părintelui Nicodim, a oftat și a îngînat cu lacrimi:

— Acuma acest om vede pe Dumnezeu.

CAPITOLUL XIII

AVEM HODINA VINTULUI ȘI TIHNA
APELOR

*Avem hodina vîntului și tihna apelor.
Statornici întru nestatornicie,
Ne bucurăm numai de moarte,
Căci atunci vedem fața lui Dumnezeu.*

— Cuvioase părinte Amfilohie, să nu te tulburi mai mult decît se cuvine de întîmplarea asta...

— Mă tulbur, postelnice, deoarece pînă acuma toate le-a făcut bine acest Jder; a umblat cuviincios la Aton, a venit fără supărare de acolo; însă iată că aicea s-a apucat să ațite pe ismailiteni. După acel harț la Corbu, în vadul Siretului, încep și păgînii a strica hotarul nostru. Primesc vești din multe părți; are să se scîrbească măria sa.

Postelnicul Ștefan s-a răsucit în jilțul său, rîzînd:

— Iată, deci, că Ionuț Păr-Negru face începătura războiului cu necredincioșii! Chiar dacă n-aș fi retor, cuvioase părinte Amfilohie, aș putea să-ți fac dovadă că asta e numai o părere și adevărul e altul.

— Dovedește-mi și te-ascult bucuros; dar măria sa e iute la mînie și nici n-are cînd asculta.

— Pe măria sa îmbunează-l cu darul pe care i l-a adus Jder.

— Acel dar e bun; totuși vederea lui Ciornohut și Mihu nu va însenina pe Vodă; mai curînd îl va întuneca, răscolindu-i veninurile vechi.

— Întăi de toate, pune în slujbă didahia mea. Lucrarea acestui război e de mai nainte pornită de Mehmet-Sultan, prin voința sa neînfrînată. Știînd că asemenea război nu poate fi înlăturat, măria sa Vodă Ștefan își pregătește apărarea; de aceea ne și aflăm

în această tabără. Cum ar putea fi retezat un cap înfierbîntat ca al lui Jder pentru jucăria lui de la apa Siretului, pe pricina că el ar fi vinovat de războiul Ismailiteanului? Cel ce se socoate trimes al lui Alah pe pămînt (ascultă și nu zîmbi), cel ce se socoate domn al domnilor lumii, stăpîn al tidvelor omenești, rigă al rigilor, împărat de Apus și de Răsărit, clirom al șah-hanilor, cel ce binevoiește a da tihnă au război lumii, — mai poate avea oare oprire a biruinților sale? La anul de la Hristos 1453 a detunat Constantinopole, cum știi; la 1459 a călcat în picioarele oștilor sale Grecia și Sirbia; după doi ani Trapezuntul, unde m-am aflat și eu cu kezarii Comneni; după un an, Lesbos; după alt an Țara Românească și Bosnia; la un an după aceea, Caramania. La 1470 a fost stăpîn în ostrovul Negroponte; la 1472 a biruit pe Uzun, Șah al turcomanilor. Acum doi ani apărînd scaunul lui Radu-Vodă, oștile lui Mehmet-Sultan au suferit de la Ștefan-Vodă niște înfrîngeri prea aspre; deci în ce chip ar primi strălucirea sa Mehmet-Sultan să amîne năvala asupra Moldovei? Cum se știe, simțindu-se prea rușinat, chiar de astă-vară și-a mișcat urdiile spre miazănoapte, cătră acest cuib de viespi ce se chiamă Ac-Iflac. De trei luni așteptăm și ți-a dat și comisu Jder înștiințarea sa că Soliman-Beg hadîmbul a primit din partea lui Belzebut semnele puterii asupra tuturor oștilor ce s-au alcătuit pentru Moldova. Cum poate rămînea Jder vinovat de acest război? Te poftesc, sfințite părinte Amfilohie, îngăduie-mi să rid iar, ca să mi se răcorească rînza.

— Toate-s bune, postelnice, și le știm și noi; dar cum facem cînd i-oi supune mării sale veștile de care-ți vorbesc?

Postelnicul își potoli risul și privi cu pătrundere pe arhimandrit:

— Mi-e și mie drag comisu, îngînă domnia sa ațintind gînditor fereastră paraclisului; altora însă se pare că le e și mai drag. Eu zic să-l pui pe Jder chiar acuma dinaintea mării sale.

— Sfatul domniei tale mi se pare bun... încuviință părintele Amfilohie.

Bătu de trei ori din palme și numaidecît se înfățișă cuviosul Emilian, eclesiarhul.

— Ce face Vodă?

— Luminăți'a sa a trimes la copiii de casă poruncă să-i aducă straietele.

— Atuncea e tocmai vremea potrivită. Să-mi mai spui, părinte Emilian, ce face comisu.

— Comisu Jder, prea sfințite, doarme în chilie la mine. Domnia sa pe laiță; slujitorul jos. Poți să tai pe dinșii lemne. Socot c-au să doarmă pînă la o amiază.

— Ba să nu mai doarmă nici un pic, părinte Emilian. Scoală-l pe comisu și spune-i așa că să fie aici într-un patrar de ceas. Prinșii pe care i-a adus domnia sa astă-noapte i-ați coborît la loc bun?

— I-am coborît aicea dedesubt... suspină cu privirile plecate părintele Emilian.

— Așa, urmă arhimandritul; să vie comisu numaidecît; dobînda pe care a adus-o s-o înfățișeze dumnealui singur mării sale.

Părintele eclesiarh a ieșit de la chilia starețului său și s-a strecurat cu grăbire pe dinaintea paraclisului, cătră odăile din laturea palatului. În lumina posomorită de afară, vîntul de miazănoapte purta virtejuri de ninsoare. Vremea se ținuse bună o săptămînă încheiată; numai în acea noapte, pe la ceasul

al patrilea, cînd sosise Jder cu bădița său Nicodim, cu slujitorii domnești și cu boierii prinși, deodată se prefăcuse văzduhul : schimbare a vremii după lumina lunii. Și-n două ceasuri, pînă la miezul nopții, cît a stat comisul cel tînăr la ascultarea arhimandritului, ca să-i spuie în pripă ce era mai de folos să se știe, iarna a fost iarăși asupra taberei. Acuma viscolul îi spulbera barba părintelui eclesiarh și pulpanele straiului negru.

Cînd a deschis ușa chilei și s-a uitat înlăuntru, a văzut ațintite asupra sa două părechi de ochi : ai lui Jder de pe laiță, de sub pocladă, și ai tatarului de pe tarnița de jos, unde-și hodinea capul.

Comisul Jder a mormăit :

— Ce facem noi cu vremea asta ? Măria sa nu mai iese în tabără calare, ca să m-așez și eu la loc potrivit cu robii... Spune-mi, părinte Emilian, ce face fratele nostru. Vreau să mă sfătuiesc și cu sfinția sa.

— Lasă asta, comise, l-a luat cu grăbire eclesiarhul ; fii harnic, ca să te duci la alt sfat, unde te așteaptă Vodă.

— Cum ai spus ?

— Am spus bine ; scoală-te degrabă, stropește-ți obrazul cu apă și dă fuga la sfințitul Amfilohie. Scoatem din tainiți pe boierii pe care i-ai adus și-i înfățișezi domnia ta singur măriei sale.

Jder a sărit din locul său :

— Te-ai dus, Botezatele, să-l chemi și pe bădița Nicoară ? Te-ai întors ? Mi-ai dat cu briciul pe obraz ?...

— Nu-i vreme, nu-i vreme de asta, se tînguia eclesiarhul. Abia ai vreme să tragi straiul pe minici și să te înfățișezi la Domnie. Hai mai repede, cinstite comise. Părintele arhimandrit era supărat.

— Da' ce i s-a întîmplat ?

— Nu știu ; stătea de vorbă cu dumnealui postelnicul ; dar dumnealui postelnicul rîdea.

— Ei, atuncea numaidecît is și eu acolo, părinte Emilian, ca să-i împac. Vir degetul în apa pe care mi-o aduce Botezatu, ca să-mi luminez ochii ; mai stau oleacă cu fruntea în viscol și-s răcorit. Coborîm douăzeci și două de trepte sub paraclis ca să ne găsim marfa ; ne suim iar douăzeci și două de trepte și sîntem la ușa părintelui arhimandrit. Botezatele, să vestești pe bădița Nicodim ; să se afle și cuvioșia sa numaidecît acolo.

Jder trăgea pe el repezit straietele. Și-a așezat la cingătoare numai stiletul italianesc.

Părintele Amfilohie și postelnicul Ștefan l-au văzut sosind c-o înfățișare umilită și păroasă în sala de la cămările Domniei, cu boierii prinși după el. Domniile lor Mihai și Agapie se aflau într-o stare de decădere a trupurilor lor și de ofilire a obrazilor, totuși aveau cuviință în felul cum umblau, fără grabă și fără teamă ; nu mai purtau chimir, nu mai aveau arme — nu știau în ce să-și sprijine mînile. Nu priveau nici în dreapta, nici în stînga ; n-au vrut să cunoască pe sfințitul Amfilohie ; se uitau numai înlăuntru lor, la ceasul negru de izbăvire ce li se apropia. Buzele lor șopteau abia văzut și abia auzit rugăciunea către Hristos Dumnezeu. Doi slujitori îi împingeau din cînd în cînd înainte, punîndu-le străjile săbiilor între umerii împovărați de trudă și suferință.

Pașii celor care intrau s-au auzit un timp pe pardoseala de lemn, apoi au contenit. Arhimandritul a făcut un semn aprozilor de la ușa iatacului domnesc, și aceștia s-au grăbit să se întoarcă în loc, pătrunzînd la măria sa. O clipă, cei dimprejurul robilor s-au pri-

vit în lumina zilei de iarnă. La cele trei ferestre nalte se zbăteau fulgii în roiuri neostenite. S-au mai simțit din urmă pași furișați. Intra, cel din urmă, și părintele Nicodim. Cu toții deci, împreună cu eclesiarhul, se aflau șapte împrejurul boierilor robi.

Atuncea s-au dat în laturi canaturile ușii și a intrat cu pas liniștit măria sa Vodă Ștefan.

După trei pași de la prag, s-a oprit și-a îndreptat asupra prinșilor o privire tare, de culoarea vremii defără, în care nu se putea ceti nici blîndeță, nici minie.

Acea privire a cercetat pe celelalte ființi care erau de față. Măria sa a vrut să puie o întrebare, apoi a făcut încă un pas spre comisul Jder, cunoscîndu-l în sfîrșit. Se aștepta să vadă în fața sa un oștean falnic, și vedea un biet schivnic. I-a zîmbit ; a primit și părintele Nicodim pînă în inima sa acel zîmbet.

— Domniile voastre sînteți ? a rostit domol măria sa întorcîndu-se spre robi. Ca într-un fulger zîmbetul i se stînsese.

Boierii n-au răspuns cu glas ; și-au plecat numai frunțile.

— Dumnezeu binevoște să v-aducă la județul meu, aici pe pămînt, în această viață... a urmat măria sa ; apoi s-a oprit o clipă. Domnul Dumnezeu binevoiește să vă aducă la județul nostru, pentru greșeli ce nu putem ierta. Domnia ta, jupîne Agapie, te-ai arătat prietin al părintelui nostru măria sa Bogdan-Vodă, și, împreună cu alții, l-ai ademenit ; între petrecerile și danțurile domniilor voastre, măria sa Bogdan-Vodă și-a cunoscut pieirea. Pe cel care a fost cap răutăților, unchiul nostru Petru Aron-Vodă, l-am făcut să-și primească osînda. Nu cu bucurie ci cu întristare i-am dat-o, luîndu-ne și noi canon de ispășire.

Așijderea acuma cu mihnire te cunoaștem, o, Agapie Ciornohut, în fața noastră ; și-ți vei lua osînda cuvenită, ca să ai parte de liniște pe ceea lume. Iar pe domnia ta, Mihu logofăt, care ai uneltit vreme de douăzeci de ani împotriva noastră cu neprietinii noastre, deasemenea te va judeca divanul boierilor noștri și-ți va hotărî ispășire după faptă. Pînă acuma am stat cu neliniște în locul unde ne-a pus Împăratul nostru Hristos ; de acuma, putem găsi fără frică pe părintele nostru Bogdan-Voievod, în viața cea fără de amurg...

Ochii măriei sale s-au aprins de lacrimi. Cu același posomorit amar, în care stăteau cufundați fără încetare de cînd fuseseră prinși, cei doi boieri s-au închinat spre măria sa, apoi s-au supus în genunchi.

— Să se facă rînduiețile cuviincioase acestor boieri, a hotărît după aceea măria sa ; trupurile să fie îngropate cu cinste în bisericile unde sînt ctitori ; și neamurile domniilor lor să se înfățișeze la mila noastră.

Sala a încremenit în tăcere ; numai vîntul de iarnă filfia și zvonea afară.

Măria sa a poruncit :

— Duceți-i.

Cei doi slujitori cu săbii i-au răsucit pe robi cătră alți slujitori care așteptau în tindă.

— Să rămîie comisul Jder în fața noastră, a poruncit măria sa Ștefan, cu glas schimbat, ca după o trudă.

— Aicea sînt, luminate Doamne, s-a întors Jder în loc, făcînd față măriei sale.

— Vină dinaintea noastră, comise, și ne spune cît de lungă și de grea ți-a fost călătoria.

Jder a răspuns cu îndrăzneală, dar cu glasul lui dulce :

— Luminat stăpîne, mi-a fost bună călătoria. Am umblat și am văzut lucruri folositoare pe care, după cît mi-a poruncit sfințitul Amfilohie, am să le arăt măriei tale. Am umblat printre noroade și am fost și în pustie. Numai în pustie am suferit de foame, măria ta, de-a trebuit să-mi mănînc ceasornicul.

— Ce spui domnia ta, comise ?

S-a amestecat numaidecît părintele Amfilohie, care stătea la pîndă lingă măria sa :

— Luminat Doamne, comisul vorbește de un cucoș, pe care îl purta pe cale, ca să-l deștepte în toate diminețile, cînd se îngîină ziua cu noaptea. Toate le-a făcut bune acest comis tinăr, măria ta ; l-am muștrat numai pentru prinderea acestor boieri în hotarul Țării Rominești, stîrnind războiul cu ismailitenii.

— Crezi, părinte Amfilohie, că acest credincios al meu s-a făcut vinovat de asta ?

— Nu cred, slăvite stăpîne, dar muștrare i-am făcut.

— Atuncea se cuvîne, părinte Amfilohie, să facem noi bună cumpănă acelei muștrări. Să dea cuvîoșia ta înștiințare marelui nostru logofăt Toma să poruncească unui diac al său să scrie hrisov, danie de la Domnia noastră lui Onu Păr-Negru, comis, un pămînt al nostru Bolboceni, ce se află la ținutul Neamțu între Iezerul lui Modrea și Braniștea Popii Nandu ; să-i fie ocină lui și urmașilor săi în veci, cu tot cu casa noastră de vînătoare ce se află pe acea moșie.

La vorbele : «urmașii săi în veci», Jder a văzut dinaintea ochilor săi pe comisoaia Ilisafă încuviințînd. Stătea așa de uimit la aceste porunci, încît nici nu băga de seamă semnele ce-i făcea părintele arhi-

mandrit, ca să îngenuncheze și să mușămească măriei sale. I-au dat numai lacrimile ș-a sărutat dreapta pe care Voievodul i-o întindea cu bunăvoință. Aceeași mîină l-a bătut pe umăr.

Tot în clipa aceea, măria sa a întreat pe postelnic, care se apropiase cu doi pași.

— Postelnice Ștefane, văd scrisă pe obrazul domniei tale veste...

— Veste bună, luminat stăpîne, s-a închinat boierul muntean. Doamnele mele sînt sănătoase.

Obrazul lui Vodă s-a luminat deplin și s-a întors iar spre Jder și spre sfințitul Amfilohie.

— Părinte arhimandrit, să mi-l aduci pe acest comis la sfatul nostru...

— Voi fi următor poruncii măriei tale, s-a închinat arhimandritul.

Cînd Voievodul a făcut față și ieromonahului Nicodim, mezinul s-a bucurat pentru bădița său.

— Cuvioase părinte, ce fac pîrcalabii noștri de la Crăciuna ?

— Fac bine, luminat stăpîne : își țin ascuțite săbiile.

— Da, da... a îngîinat măria sa ; căci s-apropie fiara care s-a arătat și în vedenia sfîntului evanghelist. Stihurile acelea mi le-ai spus odată cuvîoșia ta la mănăstire la Neamțu.

A stat un timp cugetînd, cu bărbia rezemată în piept și cu sprîncenele aplecate. Iși bătea domol cu palma stîngă pafdalele de aur ale cingătorii.

— Părinte Amfilohie, a întreat măria sa ridicînd fruntea, care-i cea din urmă veste despre solii venețieni ?

— Luminat Doamne, solii au trecut vama Oituzului, precum luminăția ta cunoști, și se află găzduiți

la starostia Tîrgului Ocnei. Așteaptă să-i ajungă din urmă și solul sfinției sale papa. Fiind acuma în munte vreme tare, solul sfinției sale papa are să mai întîrzie la Gheorgheni, unde stă acuma. După aceea, trece la Tîrgul Ocnei. De-acolo tustrei dau la Bacău și-i primește Alexandru-Vodă. Mai fac o zi pînă la Roman și acolo i-or aștepta boierii pe care-i poruncești luminăția ta, ca să-i aducă aici la tabără.

— Atuncea, într-o săptămînă, să-i aștepte oamenii mei la Roman.

S-a uitat în juru-i ; și-a oprit privirea asupra postelnicului. Însă postelnicul și arhimandritul știau că porunca ce avea să urmeze, și care privea pe postelnicul Ștefan, era de mai nainte cugetată. Totuși Vodă părea să mai caute un adaos poruncii sale.

— Rog pe domnia sa postelnicul Ștefan să binevoiască a fi la Roman într-o săptămînă, împreună cu postelnicul nostru Iuga. Postelnicul Ștefan are a fi limba noastră în fața acelor soli, căci italienii nu știu moldovenește.

— Știu, însă nu bine, a zîmbit postelnicul.

Asta era o glumă veche a lui cu măriia sa ; și măriia sa a răspuns c-un surîs.

Vodă a urmat :

— Pe cine mai trimet cu cele două steaguri de răzăși ? Cu cele două steaguri de răzăși poruncim să se ducă boierul nostru Onu Păr-Negru.

A privit țintă la comis. Jder de data asta și-a pus genunchiul drept în pămînt — căci și aceasta el n-o făcea ca alți oameni, fiind stîngaci.

— Luminate Doamne, a cutezat el să se alinte, cum ies de sub porunca mării tale, mă și duc la Botezatu, slujitorul meu, să-mi deie jos sălbătăcia asta de barbă. Și dacă îngădui măriia ta...

Comisul Jder s-a oprit, căci îi făcea semn părintele Anfilohie să contenească asemenea îndrăzneală — încă nepomenită în fața măritului stăpîn.

— Ce este ? Ce să îngădui, comise Onu ?

Jder nu mai cuteza.

— Dacă ai o dorință, mărturisește-o, căci astăzi e ziua ta, comise Onu.

Cu așa glas a rostit Vodă aceste cuvinte, încît toți au înțeles că asupra acestui mezin al lui Manole Păr-Negru stă mai mult decît mila mării sale. Se aflau împrejurul Domnului numai puțini credincioși ai săi : arhimandritul, postelnicul și monahul de la Neamț. Avea drept și măriia sa, între puțini, să coboare o clipă din nourul în care îl vedeau curtenii și noroadele.

— Mărite stăpîne, și-a încilcit Jder vorbirea, acuma nu mai am glas, căci se uită suparat la mine părintele arhimandrit. Socoteam că să-mi dai măriia ta acuma steagurile acelea de călărime pe mînă, ca să le iau din vreme la purtat și la învațat. Să umble numai după semnele mele ; să suie în clipă un pripor, să pogoare în clipă o ripă ; să descalice cu ușurință ca să lupte pe jos, să se încălăreze tot așa de ușor. Eu am învațat toate de la părintele meu comisul cel mare și de la bădița Simion, și de la bădița Nicoară care-i acuma părintele Nicodim. Mai cu samă domniile lor ar putea, împreună cu un alt frate al nostru Cristea, să deie învățătură tare de călărie răzășimilor mării tale. Căci oamenii de rînd au învațat numai a sta pe cal ; dar meșteșugul adevărat nu-l cunosc. Să le arătăm noi, măriia ta, asemenea meșteșug ; de asemenea meșteșug s-au mirat și ismailitenii...

— Ei, de ce te-ai oprit, comise Onu ? Vorbește...

— Asta-i altă poveste, măria ta. Cînd vei polti măria ta, am s-o spun și pe asta.

— Bine. Îți poruncesc, comise Onu, să iei în mîină cele două steaguri de răzăși care se duc la Roman.

Glasul lui Vodă se schimbase iar. Cînd s-a ridicat Jder din genunchi, măria sa nu mai era de față.

Comisul Onu Păr-Negru — cum îi spusese măria sa și cum fusese scris în porunca ce ieșise de la lofofeție — a luat într-adevăr, chiar de a doua zi, în stăpînire două steaguri de răzăși, de la Neamțu și Suceava. A dat deoparte caii slabi și oamenii ce i s-au părut becisnici și i-a luat cu sine la purtat în niște locuri potrivite, dincolo de Rediurile lui Vodă.

Noi răzășii, mai ales noi răzășii din Țara-de-Sus, sîntem barbați care nu ne spăriem cu ușurință de unii și de alții. Nouă ne-au dat Domniile ocini și ne-au așezat spre goliști, ca să facem țară și să ținem rînduială, așa că noi de lungă vreme, din strămoși, cunoaștem ce-i aceea slujba Domniei; și noi cu cloncanii cei mari boierești n-avem nimica; dumnealor or fi avînd slujbe, dar și noi sîntem neamuri, adică tot boieri; și afară de Dumnezeu și de Vodă, noi nu cunoaștem pe cineva mai mare.

Ei, iaca, acuma am cunoscut. Nu pentru că ni l-a trimis luminăția sa; dacă ni-l trimete luminăția sa noi n-avem ce face și-l ascultăm; nu pentru că ni l-a trimis luminăția sa, dar pentru că acest comis Jder e vrednic barbat. Domnia sa singur zice: «eu sînt un răzăș și jumătate». Despre domnia sa umblă faimă în țară de cîte a săvîrșit. S-a dus numai cu puțin sprijin în raiaua Brăilei și-a luat de-acolo, de sub mîna turcilor, doi boieri neprietini ai măriei sale, și i-a adus de grumaz în tabără și i-a lepădat la picioarele mă-

riei sale. A mai făcut și altele. A fost și la Sfîntu Munte.

Pe acei doi boieri i-a tăiat gîdea alaltăieri. După aceea au venit neamurile și au ridicat trupurile, spălîndu-le și așezîndu-le cuviincios în racle. Le-au pus în biserică la Sfîntu-Ion și preoții le-au cetit molitvele. Li s-a rînduit pomenire și praznice. Neamurile s-au dus să îngenuncheze la măria sa; și măria sa le-a vorbit cu blîndeță și cu părere de rău de pacatele acelor boieri. Iar de tăiat, nu se putea să nu-i taie.

Așa că noi stăm sub mîna acestui comis Jder și domnia sa ne învață lucruri de-a mirare, care nouă ne plac. Știți s-apucați tarnița și să vă faceți vînt de-a dreptul în tarniță fără a mai pune piciorul în scară? Asta o știți cu toții. Dar să săriți de ceea parte de tarniță nu știți. Dar să culegi de la pămînt sulița în goana cea mare? Dar să te culci în lungul spinării calului, de la coamă la coadă? Dar să te dai după tarniță și să luneci sub pîntecele calului și pe urmă iar să te nalți la loc? Dar să sai pe cal din goana lui? Dar să te cobori din goană? Toate acestea-s niște jucării de oameni sprinteni, zice comisul; are să ne învețe domnia sa și altele, ca să nu se mai afle pe lume călăreți care să ne steie împotrivă. Un călăreț n-are numai calul; are și suliță și arc, și sabie. Apoi trebuie să cunoască cînd și cum să lucreze cu toate acestea. Astfel îl cunoaștem noi pe comisul Onu mai mare și ne fudulim cu dînsul. Altoro nu le-ajungi cu prăjina la nas; domnia sa stă între noi ca frate, și, cînd ne întoarcem sara la gazde, găsim un polobocel de vin ca să ne răcorim. Zice domnia sa Onu: dacă n-or bea răzășii mei vinul, atuncea cine să-l beie?

Să știți, zice comisul, că ce s-aude cu turcii și cu Sultan Mehnet e adevărat. Cu ochii mei am văzut

urdiile viind într-acoace. Și Sultan Mehmet a dat poruncă lui Soliman-Beg hadîmbul. Și i-a spus așa: Bre Soliman-Beg, să te duci să bați și să cuprinzi Țara Moldovei. Iar Soliman-Beg s-a așezat pe covor cu picioarele sub dînsul; i-au înșirat slujitorii săi, la dreapta, iatagan și buzdugan; iar la stînga scut, arc și cucură. A poruncit și el: Să vie ciorbagiile și sacagiile ienicerilor! Au venit mai-marii ienicerilor. Zice Soliman-Beg: Să mergem să batem Moldova! Ciorbagiile și sacagiile s-au închinat și s-au dus la ieniceri: Voi ienicerilor, zic ei, să mergem să batem Moldova!

Pe cînd se pregăteau ei să meargă înainte spre Țara Moldovei, iaca se scoală un popă de-al lor care se chiamă imam și spune:

— Dar voi, bre, ați auzit de unul Ștefan-Vodă?

— N-am auzit.

— Dar de slujitorii în leafă ai lui Ștefan-Vodă auzit-ați?

— N-am auzit.

— Dar mai cu samă de răzășii lui Ștefan-Vodă ați auzit?

— Ioc, bre imam, n-am auzit nici de aceia...

— Ei, apoi întâi să vă duceți și să-i cunoașteți pe aceia; și să veniți pe urmă la mine să-mi spuneți dacă mai puteți bate și cuprinde Țara Moldovei.

Vorbele acestea ale comisului nostru Onu sînt mai mult decît un pahar de vin bun.

Intr-acele zile de început de noemvrie, vremea a fost schimbătoare o săptămînă. Pe urmă iar s-a limpezit cerul și stătea soarele în senin ziua întregă. Vreme răcoroasă, cu îngheț ușor, cum e mai bună pentru călători.

Postelnicul Ștefan și comisul Onu Păr-Negru s-au dus la Roman cu cele două steaguri de răzăși, ca să primească pe solii papii și venețienilor. I-au primit la sînta episcopie; și a stat înaintea domniilor lor, în odăjdii, prea sfințitul vlădică Tarasie. După prea sfințitul Tarasie, au stat înaintea solilor dumnealor postelnicii Iuga și Ștefan. Și postelnicul Ștefan a rostit cuvînt de bun-sosit din partea Domniei. Cînd l-au auzit solii grăind în limba lor, foarte s-au bucurat; ș-au prins a sfătui cu domnia sa, aflîndu-l din ce neam este și unde a stat la învățătură. Cunoscînd toate, i s-au arătat îndată prietini și le erau luminate fețele de bucurie.

Solii venețieni erau doi seniori mari, unul mai în vîrstă și unul mai tînăr; cînd își dădeau la o parte mantiile, le străluceau straiile de podoabe. Solul papii era un cleric cu barbă căruntă și strai cernit, călugăr după rînduiala Sfintului Dominic.

Dumnealui postelnicul Ștefan Meșter, cunoscător al italienilor, știa că, dintre soli, cel cu înfățișare mai umilită, adică părintele Geronimo dominicanul, are mai multă înțelepciune și putere.

Ceilalți doi, patricieni ai Republicii, — îi lămurea domnia sa lui Jder — sînt numai bărbați cu înfățișare falnică, cărora sfatul cel tainic de zece al Veneției nu le-a putut încredința decît îndatorirea de a duce o carte și cîteva cuvinte alese, de îndemn, lui Ștefan-Voievod.

— Venețienii lucrează prea ascuns în treburile lor politicești. Indeamnă pe alții la război și ei nu prea trag sabia. Căci rigii și împărașii au oști, iar venețienii au corăbii de negoț. Cu toate acestea mie îmi plac acești doi seniori; îmi place cum se poartă, și ei vin cu dragoste cătră Domnul nostru Ștefan-Vodă,

despre care se vorbește cu mare laudă în țara lor. Iar părintele Geronimo aduce cu sine mai mult folos, căci Sixt papa, luptător aprig împotriva lui Mehmet, îi dă scrisoare de bani cătră orice neguțător mare papistaș din lume, și împuternicire la crai și împărați pentru ajutor de oști. De aceea a venit mai tirziu, căci s-a oprit la Buda. Și înainte de a se duce la Matiaș-Crai, a fost și la Craiul Lehieț Cazimir. Bucuros sint că măriei sale îi mai vine un rind de soli. Mai bucuros aș fi să știu că ies oști împotriva turcilor.

Cînd domnii soli au ieșit de la episcopie și s-au pregătit, cu slujitorii lor, să încalce, au văzut stînd ca un zid călărimea de răzăși. Fără ca să fi băgat cineva de samă semnul lui Jder, pe care numai răzășii săi îl știau, acel zid s-a mișcat și, dintr-un salt, călăreții au fost în tărniți. Praporele s-au înălțat și s-au închinat lin spre soli, pe cînd stolurile stăteau iarăși ca de piatră.

Au întrebat venețienii cu mirare :

— Ce oșteni sînt aceștia ?

— *Sono gli uomini di Suo Onore...* a răspuns postelnicul Ștefan.

— Oamenii măriei sale ? s-au mirat iar venețienii. Aș dori să cunosc, a adaos unul, din ce țară i-a ales și i-a năimit măria sa.

— Sînt oameni ai pămîntului, a lămurit postelnicul. Pe lingă curtea măriei sale, pe care aveți s-o vedeți, cu multe mii de slujitori în leafă, se adaogă de bună-voie și acești oameni de țară.

Italienii ascultau cu luare-aminte — căci aceasta era treaba lor — observînd mișcarea și rînduiala fără cusur a călăreților. Erau oameni îmbrăcați cu șiac sur, în cap cu cușme brumării de oaie. Purtau sabie și suliiță. N-aveau za de sîrmă, ci numai găitane de

păr la coapse, la piept și umeri. — E călărime ușoară, după rînduiala veche a schiților, despre care vorbește și Herodot... își făcea socoteală părintele dominican Geronimo della Rovere, nepotul papii Sixt. Aceștia au biruit pe Darie, Riga persienilor.

— Cine-i călăuzește ? întrebă cuvioșia sa pe postelnicul Ștefan.

— E un senior tînăr, cu numele Jder, cuvioase părinte Geronimo.

— A, mi se pare că am auzit ceva în legătură cu numele ce rostești domnia ta.

— Se poate.

— Dacă nu mă înșel, la masa înălțimii sale Voievodului Alexandru, la Bacău, s-au aflat boieri care au vorbit cu căldură înălțimii sale despre felul cum s-a început războiul cu necredincioșii, la sfîrșitul lunii octombrie, acum trei săptămîni. Acest Jder ar fi călcat hoțarul și a atacat pe necredincioși, prinzînd doi nobili, inamici vechi ai măriei sale.

— Așa doresc să fie soarta tuturor dușmanilor lui Vodă, a suspinat postelnicul ; căci măria sa nu luptă pentru dobîndă, ci pentru credință.

— Deci acesta este ? Și a făcut el singur asemenea ispravă ?

— Mai mult sau mai puțin singur. Te încredințez, cuvioase părinte, că acest tînăr are minte cît și vitejie.

— Oricum, am înțeles că trupa ce avea era mică față de dușmanii pe care i-a înfruntat.

— Poate să fi fost așa. Spunea ceva, cumva, despre asta, înălțimea sa Voievodul Alexandru ?

— Nu spunea ; am văzut pe fața sa puțină ceață — ți-o spun numai domniei tale — deci fapta m-a interesat tocmai prin asta și am păstrat-o în amin-

tire. Am înțeles că Voievodul Alexandru ar fi fiind un tânăr prinț doritor să iasă la isprăvi și izbânzi, așa ca să se povestească despre înălțimea sa ceea ce auzea povestindu-se despre altul. Mi-a plăcut însuflerea aceasta și am lăudat-o cătră seniorii venețieni.

Postelnicul a încuviințat :

— E adevărat că se găsește la Voievodul Alexandru dorința aceasta.

— Numai dorința ?

— Deocamdată atit, părinte Geronimo ; cînd va fi în vîrsta părintelui său va săvîrși poate și Voievodul cel tânăr măcar unele din cele pe care stăpînul nostru le săvîrșește așa cum se vede.

— Am auzit și despre alte lucruri ciudate... ispiti cu voce blîndă părintele Geronimo pe postelnic.

— Cuvioase părinte, răspunse grăbit boierul muntean ; nobilii din țara asta nu-și prea stăpînesc limbile. E bine să nu crezi nimic din ce-ai auzit.

— Așa am să fac, postelnice. Observ că nu ți-s prea dragi boierii moldoveni.

— Unii îmi sînt dragi ; alții nu. Dacă i-aș judeca după felul cum poartă și minuiesc sabia, s-ar cuveni să-mi placă toți ; dar eu îi judec după lipsa de statornicie, după dușmănia cu care privesc pe străini, după trufia lor, după dorința necurmată de a trage de limbă pe oaspeți, ca să afle toate cîte sînt pe pămînt.

Dominicanul zîmbi, privind țintă pe postelnic.

— Deci nu-ți place, postelnice, dorința asta a unora de a afla ?

— Nu-mi place la semenii mei ; o găsesc firească la părintele Geronimo della Rovere.

Călugărul se veseli o clipă ; își conteni întrebările și începu a fi cu luare-amînte la priveliștile ce se desfășurau în juru-i, în soarele luminos al amiezii. De la plecarea din Roman nu întîlniseră pe cale nici o ființă omenească. Tropotul monoton al escortei și întinderile goale se prelungiră îndelungă vreme.

Într-un tîrziu iar se întoarse, c-o înfățișare de prietinie, cătră postelnic.

— E frumoasă țara asta, grăi el ; nu înțeleg de ce-mi apare așa de tristă.

— E frumoasă, căci e lucrarea minilor lui Dumnezeu, răspunse postelnicul Ștefan ; însă oamenii care o locuiesc n-au avut cînd așeza pe ea semnele bucuriei. I-au înecat necontentite valuri în veac. I-au lovit și i-au stropșit hoardele mongolilor. N-au putut agonisi nimic statornic. Locuințele nu și le-au putut dura decît din lemn și glod ; mulți au urmat pilda fiarelor, care se ascund în pămînt. În fiecare dimineață acest popor a mulțănit Domnului Dumnezeu nu atit pentru pîne, căci asta are cu îmbielșugare, cît pentru viață, care-i ca floarea din rîpa Nistrului : o arde vîntul stepei. Pe cînd ei mulțămeau, dimineața, pentru lumina ce le-o îngăduie Dumnezeu, adesea hoardele se și învîrtejeau cătră hotarul lor. Se învîlvorau zărilor de pîrjol și acești pămînteni nu puteau hălădui decît în codru și în munte. Numai în partea asta de lume meșterii lemnari s-au îndemnat a pune două proțapuri la car, unul în față, altul îndărăt : ca să-și poată oamenii schimba calea cu ușurință în strîmtori, aducînd numai boii din partea cealaltă în partea de dincoace. Meștesug de război n-au avut, căci n-au rîvnit la bunurile altora ; au deprins numai să se apere ca de furtuni, pojar și inecuri. De la aceste stilii au învățat să se miște : repede lovesc, cu repe-

june se retrag. După harțuri, se întorc să-și caute morții, ca să le dea, în pământ, hodina poruncită de datină. Pe urmă nu uită pomenirile, săpînd fîntîni pentru drumeții însetați și făcînd praznic din holda fiecărui an; astfel un rînd de oameni se leagă de alt rînd de oameni, așteptînd în viitorime un veac de pace pentru copiii strănepoților lor. Această lume neliniștită încearcă Voievodul s-o așeze în hotarele ei; unui asemenea loc al negurii vrea să-i dea măriia sa lumină. Cea dintăi putere ce așează din stîncă sînt sfințele lăcașuri închinare lui Dumnezeu Hristos. A doua putere ce vrea să așeze măriia sa e dintr-un material mai tare decît piatra: e rînduiala sufletească sub lumina credinții. De aceea acuma țara se ridică împotriva valului ismailitenilor.

Călugărul dominican asculta, privind gînditor zarea satelor și cumpenele fîntinilor ici-colo, în șesuri. Departe umbla o turmă de oi pe malul unei ape, printre dumbrăvi pustii și ogoare acoperite de zăpezi nouă.

— Sfințul nostru părinte papa, vorbi dominicanul, a mai avut soli care au ajuns în aceste părți de lume. Nu știu dacă au cunoscut pe Voievodul Ștefan. Unii poate l-au cunoscut, alții au adus știri despre măriia sa de la curțile regilor noștri binecredincioși care sînt vecini Moldovei. M-am învrednicit și eu a cunoaște aceste fețe auguste. De la nobilii maghiari și leși am ascultat cele mai frumoase vorbe cu puțință despre Riga Matiaș și Cazimir-Crai. Așteptam și de la domnia ta o apologie într-aceeași măsură a acestui Voievod; iar domnia ta nu-mi dai decît lămuriri istorice. E un om simplu? E un bărbat cultivat? E un aventurier inspirat? Ce este?

— E un prinț adevărat, cuvioase părinte, ieșit din suferința lumii de aici.

Dominicanul întoarse o privire cercetătoare, așteptînd. Postelnicul muntean avu un suris răutăcios.

— Statele dîn Apus, zise el, se bucură de huzur, au moștenit cetăți și bunuri și pînă la ele n-ajung loviturile hoardelor — pentru că stau aicea asemenea voievozi puțin cunoscuți, cum este Domnul meu. Au mai fost și alții: Castriotul și Iancu de la Hunedoara, cărora le-au venit în ajutor vorbele diplomaților sfințului scaun ori ai măritei Republici venețiene. Să nu vă supărați dacă socot că soliile de astăzi au același scop. Totuși Domnul meu are nevoie nu de vorbe și epistole.

— Iubite domnule postelnic, se amestecă în vorbire unul dintre venețieni, care ascultase cu luare-aminte pînă atunci; te rog stăruitor să binevoiești a-ți schimba părerea în privința noastră.

— Mi-o schimb cu plăcere, domnilor mei, dacă împrejurările și faptele îmi îngăduie.

— Te încredințez că sîntem gata să tragem și noi spada pentru Hristos.

Postelnicul avu iar zîmbetul lui strîmb.

— Strălucite seniore, se înclină el cătră venețian, îmi îngădui să atrag luarea-aminte a domniei tale asupra oștenilor liberi care ne întovărășesc și asupra comisului Onu Păr-Negru care-i călăuzește. Vă poftesc să credeți că săbiile lor sînt bune și ascuțite. Voievodul nostru are și castele, după puțință vistieriei sale. Dar n-aș cuteza să spun că toate aceste săbii, adăugînd și pe-ale domniilor voastre, fac un sfert din numărul oștenilor lui Antihrist. Vine asupra Moldovei o oștire pe care Ismailiteanul o socotește nebiruită.

Călugărul dominican suspină:

— Cele trei sferturi care lipsesc vor fi împlinite de ocrotirea lui Dumnezeu.

— Amin, se închinară seniorii venețieni.

Postelnicul îi privi pe rînd în tăcere și nu rosti nici un cuvînt de răspuns.

Solul de la Rîm păru a-și scutura fruntea ca de o umbră și se întoarse iar către postelnic, cerîndu-i cu ochii îngăduință să-și urmeze amîndoi sfatul început.

— Sînt doritor, începu iar el cu voie-bună, să ascult toate laudele ce se pot aduce prințului domniei tale.

— Unii prinți și regi au nevoie de laude, zîmbi postelnicul Ștefan, după cum are nevoie de laude un vin îndoielnic. Vinul de preț mare m-am obișnuit a-l bea în tăcere. Îl veți cunoaște și domniile voastre în același chip.

— Vorba asta îmi place, încuviință dominicanul. Sînt de părerea domniei tale în ce privește vinul. Mă îndoiesc că oamenii pot ajunge la asemenea desăvîrșire. Aș dori să aflu unde și-a deprins știința diplomatică și meșteșugul armelor Voievodul domniei tale.

— Pe cît înțeleg, cuvioase părinte, se ascuți iar postelnicul Ștefan, știrile ce aveți de la curțile crailor despre Ștefan-Vodă îl socotesc înrudit pe măriia sa cu urșii și cu bourii mai mult decît cu doctorii filosofiei. Vei avea plăcerea, părinte, să cunoști că măriia sa a băut apa înțelepciunii din aceeași fîntînă răsăriteană din care s-a adăpat Apusul. În tinereța sa, Ștefan-Vodă a stat la învățătură între monahi și dascăli ai Bizanțului.

— Voi avea deci plăcerea să mă înțeleg cu măriia sa în limba elină ?

— Vei avea plăcerea asta, cuvioase părinte, și plăcerea va fi și de partea Domnului meu. Socot că te vei îndemna deasemenea, cuvioase părinte, să cunoști

și bisericile pe care le-a înălțat măriia sa lui Hristos. Ca să le ridice măriia sa a adus meșteri din țara Italiei. Zugravii i-a chemat din Răsărit. Însă și unora și altora măriia sa le este călăuz, cerîndu-le să-și supuie meșteșugul lor gusturilor și gîndurilor mării sale.

— Atunci cheia sufletului său e cu totul alta decît ne-am putut-o închipui.

— Dacă nu e supărare, e cu totul alta.

— Mă bucur nespun, aflînd asta.

— Bucură-te, părinte, și-ți spune bucuria și-n limba latină ; măriia sa te va înțelege deasemeni.

— Mă aflu plin de uimire, mărturisi, mișcat, părintele dominican. După ce m-am mirat de asta, îmi dai voie, cinstite postelnice, ca să mă mai mir de alta și să mă întreb : Cum poate și cu ce poate sta asemenea Domn într-un război ca cel ce se pregătește și-n războaie ca cele pe care le-a avut ?

— În ce privește oamenii, cuvioase părinte Geronimo, Domnul s-a îngrijit ca să aibă pe unii ca cei pe care i-ai văzut.

— Am văzut pe acești călăreți din cartea lui Herodot.

— Mai vechi, cuvioase părinte Geronimo. Și legați de acest pămînt în care dorm părinții lor din milenii. Veniturile trebuitoare oștilor curg în vistieria mării sale de la vămile drumurilor de negoț. De cînd Ismailiteanul a tăiat calea mării din mijloc prietenilor noștri venețieni, s-au întocmit căi de negoț continentale. Iar drumul către Cafa și către aromatele răsăritene trece prin Moldova. Este o vorbă în țara asta :

Decit domniile,

Mai grase-s negoțătorille..

Venitul acestor vămi măria sa Ștefan îl jertfește lui Hristos. După ce a apucat domnia, ani și ani s-a pregătit pentru acest sfârșit.

— După cât am aflat, postelnice, și domnia ta ai avut a suferi de ieșirea acestui prinț în arenă. Căci domnia ta ai fost nobil al lui Basarab.

— Am fost boier al lui Radu-Vodă Basarab; dar inima mea era alături cu luptătorul pentru credință. Am sfătuit pe Basarab-Vodă să se întoarcă de către ismailiteni; măria sa nu m-a înțeles și a căzut între necredincioși. Destinul meu este să cad între ostașii creștini.

— Deci te îndoiești de biruința prințului Moldovei?

— Poate se îndoiește și măria sa, dar nu pregetă nici o clipă. Să nu zîmbești, părinte Geronimo, cînd îți voi spune că sintem aici în slujbă sfîntă.

Dominicanul a întors spre boierul muntean ochi care străluceau de lacrimi.

Urcau în acel ceas al sfatului lor o colină deasupra văii Siretului. Depărtate întinderi se vedeau în soarele amiezii către sate, care nu se deosebeau decît prin stîlpi luminoși de fum de priveliștile înconjurătoare. În fund erau păduri; în alt fund, codri; mai în fund, un munte mare, cu pisc de omăt trandafiriu.

Cît au stat în popas, au avut această priveliște măreață a Ceahlăului în urma lor. După aceea au coborît pe o colină domoală într-o vale ascunsă. La un corn de dumbravă au ieșit de pe o potecă nevăzută doi călăreți, cu dulame și cușme la fel ca ale răzășilor lui Jder. Și-au împins caii către comis, i s-au închinat și i-au spus cîteva cuvinte, apoi s-au desfăcut de pîlc și s-au dus înainte către alte dumbrăvi, pe alte poteci tănuite.

Comisul Onu a venit spre postelnic.

— Cinstite postelnice, a zis el, trebuie să grăbim; măria sa ne așteaptă înainte de asfințitul soarelui.

— Bine, să silim caii, s-a învoit postelnicul Ștefan. Să știi, comise Onu, că acești boieri venetici și acest popă rîmlean se țin pe cai tot așa de bine ca și răzășii domniei tale.

— Asta n-oi crede-o, cinstite postelnice, se fuduli Jder.

— Ba s-o crezi, comise Onu. Și ce alta ți-au mai spus acei doi călăreți?

— Mi-au mai spus că unii brăileni s-au arătat în preajma Cetății Crăciuna. Mă gîndesc că mai degrabă m-aș afla acolo decît cu acești papistași.

— Totuși, dacă măria sa ne-a trimis să-i aducem, să știi că măria sa își are ale sale socoteli. Nici noi, nici acești străini nu le cunoaștem; dar voia măriei sale trebuie s-o împlinim. Să știi, comise Onu, că veacul său nu-l prețuiește îndeajuns pe măria sa. Și mai află că mi s-a arătat vedenie de izbîndă la asfințit, cînd s-au dat la o parte pîcelele Ceahlăului. Toată partea asta de țară a văzut minunea; unii vor fi înțeleși și s-au veselit.

Jder a părut că se înfricoșează la început de aceste vorbe. După asta i s-au luminat privirile, și îndată bună-vestirea postelnicului Ștefan a trecut între răzăși. Cînd și-au pus caii la umblet, grăbind mersul solilor la Domnie, ceva din bucuria fețelor lor a părut a se răsfringe și asupra priveliștii. Cuviosul părinte Geronimo della Rovere a văzut deodată o turmă mare de oi poposită în vale, cu tot tarhatul coborît de pe asini. Ieșise hora în marginea satului, ca să fie păstorilor petrecere. Baciai cei bătrîni cu saricile mițoase pînă la pămînt, stăteau rezemați în bite privind tineretul. Doi

dintre ciobanii tineri își lepădaseră mițele grele la pământ și pășiseră către feciorii din partea locului. Erau doi juni înalți și mlădioși. Dăduseră drumul de sub căciuli pletelor. Cit sint în slujba oilor, — dădea lămurire italienilor postelnicul Ștefan — acești păcurari își țin părul sub cușmă. La sărbători ale tinereții, cum e hora de azi, își lasă valurile de păr să le bată șalele, pînă la chimir. Unul avea plete bălăi, altul negrecorb. Avîntul cu care jucau împreună cu feciorii satului danțul voinicesc, la sunetul cimpoaielor, avea ceva înaripat și sălbatic în același timp. Țara părea dintrodată veselă și fericită părintelui Geronimo.

— Inșă asta nu-i decît o înșelare, își tălmăci postelnicul gîndul său. Adevărat este că hora nu îmbătrînește și nu se întristează niciodată; dar în dosul bucuriilor celor mai aprige stă la pîndă aceeași grijă crîncenă de care vorbește un poet vechi.

— Intr-adevăr, priveliștea nu mi se mai pare veselă, mărturisii, cu ochii umbriți, părintele dominican.

Cînd au trecut în cealaltă parte a satului, printre căsuțe albe și uliți înguste, au văzut alt popor adunat la o înmormîntare, lingă bisericuța de lemn. Bătea un clopot sfios, risipindu-și sunetele spre păduricea de stejari de-aproape, și mortul, în sicriu deschis, era purtat într-un car cu boi porumbi, întovărășit de neamuri: bărbații cu capetele goale, muierile cu broboade cernite. Preotul, în odăjdii, călăuzea alaiul; două bătrîne desfășurau din cînd în cînd poduri de pinză, ca să poată trece călătorul spre veșnicie, în lumea umbrelor. Alte babe, bocitoare, cîntau cu jale după sicriu. Pîlcul de răzăși al lui Jder s-a oprit, salutînd cuviincios pe necunoscutul care se ducea spre o lume mai fericită. Totuși bocitoarele jeleau mîhnirea neamurilor.

Cu fruntea descoperită, părintele dominican privea și asculta cu încremenire.

— Am vedenia unui rit pe care îl credeam scufundat, a zis cuvioșia sa către postelnic. Credeam că asemenea voceratrice n-au mai rămas decît în munții sălbatici ai Sardiniei.

— Se află și la noi la Vaslui, pe tărîmul celălalt, a zîmbit strîmb către dominican dumnealui postelnic.

CAPITOLUL XIV

IN CARE SE ARATĂ CE SPUN SOLII;
IAR LA URMA NE INTILNIM CU
HRANA-BEG

La 22 a lunii noemvrie, părintele dominican Geronimo della Rovere dădea papii Sixt cea dintăi înștiințare despre solia sa la curtea Voievodului Ștefan.

«Această curte, sfînte părinte și stăpîne, scria dominicanul în cartea sa, se află improvizată într-un tîrg primitiv cu numele Vaslui. Orașul de scaun al Domnului e în miazănoaptea țării, la Suceava. Acolo își ține Doamna și averile, într-o cetate întărită ca și cetățile noastre, cu garnizoană bună. Inșă prevăzînd de mai multă vreme războiul cu Sultanul Mehmet, Voievodul și-a întocmit tabără aici într-o regiune aleasă cu îngrijire, unde condițiile naturale îi dau puțință de bună apărare față de orice invazie. După asta am cunoscut că acest prinț are, între alte însușiri, o chibzuință strategică puțin obișnuită frunților încoronate. Un prietin al meu de aici, bărbat întru totul deosebit și cultivat la școlile venețienilor, pe care îl voi numi signor postelnic, imi spunea într-o sară,

cu privire la coroanele Regilor, că ele sînt trebuitoare ca să puie strălucire materială acolo unde s-ar cuveni să fie strălucirea spiritului.

N-aş putea susţine că Voievodul Moldovei nu mi s-a arătat şi mie, în primul ceas, întru toată măreţia unei curţi orientale, căci așa cere rînduiala cînd vin solii. Se afla învestmîntat în strai bizantin de brocart şi aur şi spătarul său, jupîn Mihail Vrînceanu, îi purta cununa, buzduganul şi spada, iar în jurul său toţi boierii se înşirau în haine grele şi lungi. Obiceiul acesta l-au primit moldovenii de la curţile principilor bulgari şi sirbi, odată cu limba slavă a cultului lor şi a cancelariei; şi unii şi alţii încearcă a imita Bizanţul; dar sub ceremonial am cunoscut un bărbat asupra căruia Domnul Dumnezeu a binevoit a-şi cobori harul.

Se aflau în faţa palatului puţine trupe, cu zale şi sulii. Inşă în toată împrejurimea observam tabără mare de corturi şi bărăci de lemn c-o rînduială strictă. Signor Onu, comandantul cortegiului nostru alcătuit din oameni ai ţării, a oprit printr-un semn al minii coloana, şi atunci toată răzăşimea — cum se spune acestei călărimi — şi-a descoperit capetele şi, printr-un singur gest, oamenii au pus cuşmele între urechile cailor.

— Să trăieşti, măria ta, am adus solia, a zis singur Onu.

După cît am înţeles de la signor postelnic, aceste vorbe nu erau în protocol; totuşi Voievodul a zîmbit şi i-a plăcut ţinuta oamenilor săi. Atunci răzăşii s-au desfăcut în dreapta şi-n stînga, deschizînd trecere; Domnul a făcut doi paşi împotriva noastră; noi am descălecat şi ne-am dus cu grabă spre el închinîndu-ne. Cînd ne-am ridicat fruntea, am băgat de samă

că Voievodul ne cercetează cu luare-amînte. N-aş înţelege de ce privirea măriei sale s-a aţîntit asupra mea îndelung. M-am simţit tulburat şi mişcat.

— Bine-aţi venit, domnilor, la curtea noastră şi în ţara părinţilor mei... a zis măria sa.

Signor postelnic mă prevenise că Domnul vorbeşte italiană. Totuşi surprînderca nu mi-a fost mai mică decît plăcerea. În acelaşi timp căutam un anumit sens cuvintelor: „În ţara părinţilor mei...”

Cată să mărturisesc, sfinte părinte şi stăpîne, că de mai multe ori, în acest loc unde am ajuns, am avut îndemn lăuntric a mă socoti într-o regiune misterioasă şi între oameni pe care încă nu-i pot descifra. Religia acestor ţinuturi e grecească, totuşi datinile ce observ au în ele ceva cu totul particular. Limba ce se vorbeşte obişnuit în popor ori între nobili e alta decît arhaica slavonă a cancelariei, așa cum la noi, în Apus, limba vulgului e una şi vechea noastră latină alta. Fără să vreau am băgat de samă unele ecouri asemănătoare între muzica limbii de aici şi dialectele italiene. Am auzit desluşit chiar vocabule sarde şi spaniole. Multe alte lucruri misterioase m-au tulburat în felul de a fi al oamenilor, în chipul cum privesc ei moartea şi viaţa. Mă aflam departe, la hotarul lumii barbarilor, şi totuşi nu mă simţeam străin. E fără îndoială o iluzie, datorită înclinării mele către poezie; totuşi trebuie s-o mărturisesc părintelui şi domnului meu.

După ce ne-am spus numele şi calificăţile, Voievodul s-a închinat spre noi cu voie-bună şi ne-a spus:

— Domnilor, binevoii a îngădui să tacă puştile şi pivele ce trebuiau să sune în onoarea domniilor voastre. Mai potrivit e să păstrăm pulberea pentru alt scop. Vă rog să mă urmaţi în casa lui Hristos, ca să

ne închinăm lui și să-l rugăm să dea bună lumină sufletului nostru.

L-am urmat în tăcere, în paraclisul curții domnești. Acolo au slujit trei preoți întru lauda lui Dumnezeu Hristos. După ce-am ieșit de-acolo, Domnul ne-a îndemnat să trecem în camerele pregătite pentru noi; slujitorii noștri ne-au adus sacii de piele cu lucrurile și ne-am schimbat hainele de drum. Nu mult după asta aprozii ne-au poțit la cină. Nu m-au interesat mâncările, ci oamenii. Și în afară de cei pe care-i știam, am cunoscut la masa domnească pe un cleric cu înfățișare ascetică de care m-am legat numaidecât. Duhul său nu e neliniștit și caustic ca al domnului postelnic, ci pașnic și blind, însă cu destulă ascuțime. Are numele Amfilohie arhimandrit; pare sfătuitor de orice clipă și secretar intim al Voievodului. În stînga îl aveam pe cuviosia sa; în față pe Domn. În urechea mea stîngă a pătruns destulă dulceață de vorbe în limba zeilor Olimpului; iar în față aveam figura energetică și luminată a Voievodului. Cătră sfîrșitul cinei, cînd paharnicul său i-a înfățișat cupa de vin cu toate formele consacrate, gustînd din ea și apoi inghenunchînd și prezentîndu-i-o, am ascultat și din gura mării sale cîteva cuvinte pe care nu mă obișnuisem a le auzi la curțile altor prinți.

A închinat cupa în cinstea stăpînilor noștri. A adăugit:

— Cinstiți oaspeți, bănuiesc că prinții care v-au trimis la mine ca să cunoașteți ce fac și ce pregătesc au o îndoială în privința acestui război. Eu scotese că puterea lui Sultan Mehmet e mare, însă n-o cred nebiruită. N-aș fi în stare singur s-o înfrîng și nădăjduiesc în ajutorul Domnului Hristos. Potrivit ar fi, pe lingă ajutorul lui Dumnezeu, să am și ajutorul fraților

mei creștini. Să ne înarmăm pe dinlăuntru cu credință tare, dar pe dinafară să nu uităm a pune zale și a ținea în mină sabia ascuțită. Înainte de acest război am căutat să așez de partea mea și alte împrejurări; de aceea am înarmat cu oșteni buni cetățile mării și am împins pe ismailiteni din Țara Romînească peste Dunăre. Socotința mea este că Mehmet-Sultan e bine să rămîie dincolo de fluviu. Și mai bine decît atît este să nu poată intra în cetățile Moldovei: atunci căderii noastre ar urma căderea neoprită de nimic a fraților noștri care stăpînesc pe leși și unguri. Ori stăpînii domniilor voastre, ori frații noștri craii ar putea spune, dacă încă n-au spus, și mi se pare că au spus, că ajutorul ce cred eu folositor pentru creștinătatea întregă ar fi în rîndul întăi folositor intereselor mele și de aceea îl cer. Iar eu am să răspund în puține cuvinte. Cunoscînd bine puterea lui Mehmet-Sultan, m-aș putea alcătui lesne cu înălțimea sa, ca să-mi fie mie bine și să aibă această țară tihnă. Dacă pun eu la pămînt sabia, măria sa Mehmet se imblinzește îndată. Dar eu nu pun la pămînt sabia, eu sînt oștean al credinții mele, și războiul ce pregătesc e un război pentru suflet, după cuvîntul slînt că omul nu se hrănește numai cu pîne.

Taina acestor mărturisiri s-o cunoască Dumnezeu; eu am primit lovitura lor pînă în fundul sufletului; am cuprins mina părintelui arhimandrit Amfilohie și am strîns-o. M-am cufundat după aceea în sine-mi, am închis o clipă ochii și m-am rugat pentru izbînda Voievodului.

Se aflau la cina domnească cei mai mulți dintre nobilii mării sale, unii ocirmuitori de ținuturi, alții împlinind anume slujbe la curte, după rînduiala Împărăției ruinate a Răsăritului. Mai erau, în afară de

aceștia, și alții, stăpînitori bogați de pămînturi, care aduceau Domniei contingentele lor de oaste. Îi observam și, în același timp, ceream lămuriri părintelui arhimandrit. Infățișarea lor bărboasă și violentă îmi îngăduise de la cea dintâi privire să-i așez în categoria anumită a oamenilor necultivați care dau ființii lor cu îmbielșugare din seul și laptele pămîntului. În ce privește preocupările spirituale, fără îndoială că între ei și supușii lor nu e mare deosebire. Cu toată cultura de care se bucură patria noastră, avem și noi destui de-aceștia. Înainte de a veni Ștefan-Vodă la cîrma Moldovei, toți acești boieri nu se îndeletniceau decît cu intrigile politice și împărecherele în jurul pretendenților la tron. Țara n-are un statut anumit al succesiunii voievozilor. Nu se cere Domnului decît să fie din stirpea stăpînitorilor vechi și legitimi; nobilii au datoria să aleagă pe cel mai vrednic. Cum s-a îndeplinit această sfîntă dorință a întemeietorilor, care au ținut să așeze ca lege suverană a domniei virtutea, își va putea de sama sfințitul meu părinte și stăpîn cînd îi voi spune că Voievodul Ștefan a apucat dreptul său de moștenire după ce, un sfert de veac, țara a fost frămîntată de lupte lăuntrice, trădări, omoruri între frați și neamuri. Insuși părintele său Bogdan-Vodă fusese tăiat de un frate în aceste amestecuri. Dumnezeu a trimes țării la timp pe bărbatul dorit de morți și așteptat de vii. Brațul mării sale a lovit, a stăpînit și a călăuzit. Mă întrebam în acea oră, cînd îi priveam pe toți, bătrîni și tineri, prin ce meșteșug iscusit izbîndise Voievodul Ștefan să facă a fermenta în asemenea amfore primitive vinul nou al unui ideal? Simțeam în cei mai mulți o comunicare caldă cu prințul lor și o iluminare sufletească, și socoteam asta încă una

din tainele pe care le intîlnesc la fiecare pas în acest colț de pămînt.

Părintele Amfilohie arhimandritul, cercetător mai rece al oamenilor de care mă interesam, îmi dădea a înțelege că s-ar putea tălmăci asemenea prefacere nu numai printr-o înriurire mistică, ci mai ales prin puterea Voievodului de a-și impune autoritatea. Cum județul său e totdeauna drept și neînduplecat, măria sa ar socoti că păcătuiește față de Dumnezeu dacă nu l-ar sprijini cu sabia. De la început Domnul Moldovei a adus în jurul său oșteni buni pe care a știut să-i aleagă și să și-i facă devotați. Cu o curte care numără zece ori douăsprezece mii de săbii, dacă ai însușirile necesare stăpînitorilor, poți pune rînduială acolo unde a fost anarhie.

— Însă nu e numai asta, a adaos zîmbind părintele arhimandrit; cred și eu, cum cred toți moldovenii, că Domnul Dumnezeu a ales și a trimes la vreme Domn acestui pămînt, în acest veac de restriște.

Rog pe sfințitul meu părinte și stăpîn să binevoiască a nu zîmbi de toate aceste reflecții ale mele, făcute într-o atmosferă de furtună apropiată. Să binevoiască părintele și stăpînul meu să aștepte cele nouăzeci și nouă de zile de care vorbesc astrologii naivi de aici, și, dacă Ismailiteanul va li înfrînt, stăpînul și părintele meu să-mi dea dreptate.

Mărturisesc că și eu cred în izbîndă ca și toți cei din jurul meu. E destul și asta pentru a înțelege în parte puterea acestui om de la marginea lumii.»

Cam în aceeași vreme îndrepta o carte de taină unul din solii venețieni, signor Giuseppe Vanini, vărului și ocrotitorului său gran signor Andrea Vanini, membru în consiliul de zece al Republicii.

«Prea strălucite domn și iubite vere, scria signor Giuseppe, niciodată nu mi-aș fi închipuit că de la somptuosul nostru San-Marc, și de la Palazzo Dogale și de la Garfa și Osteria Nera, și de la palatele noastre de marmoră în afară și aur înăuntru, voi ajunge într-un loc de pedeapsă ca acesta întru care mă aflu. De aici de la Vaslui, pînă la Pontul Euxin nu-i departe. Acolo a suferit Ovidiu; aicea sufăr eu. N-am găsit nimic din obiceiurile noastre, din mâncărurile noastre, din petrecerile noastre. Doamnele frumoase cu care sîntem prietini au rămas la Veneția; aicea așteptăm să ne covîrșească în curînd armile nenumărate ale necredincioșilor. Cine poate fi atît de lipsit de logică încît să-și închipuie că Voievodul Ștefan, cu mijloacele lui destul de sărace, ar putea săvîrși mai mult decît Veneția și decît regi mari împotriva Păgînului?»

Trebuie să recunosc Voievodului multe însușiri; e un prinț adevărat și m-am bucurat de bunăvoința mării sale; mi-a pus întrebări în limba noastră și a părut atins de complimentele ce i-am făcut; are oaste în leafă dintre cele mai bine întocmite; are în sprijinul său și pe autohtoni, ceea ce mi s-a părut interesant; are încredere în sprijinul divin și-i dau dreptate să creadă că-l va avea, de și e schismatic; nu văd însă cum toate acestea la un loc, adăogînd și indemnurile noastre cele mai energice, ar putea opri valul care înaintează. Se spune că Soliman-Beg a și atacat hotarul Moldovei.

Mărturisesc că în minuni nu cred. Așa că nu aștept decît întoarcerea mea la Veneția, unde am lăsat toate cele iubite și plăcute... Vei deschide ochii cu uimire cînd îți voi face cunoscut că aici e iarnă de patru săptămîni. Unele zile sînt frumoase, de și reci, soarele strălucește în cer senin peste cîmpii și colibe,

alte zile umplute de ceață îmi închid și modesta privești a sus-ziselor cîmpii și colibe. Muzici și baluri n-avem; cărți și șah nu joacă nimeni; nu-mi rămîne decît o singură îndeletnicire: mărturisesc că e plăcută și am la ea buni tovarăși. Ca să beau vinul foarte bun al țării, am nevoie numai de cupă; tovarășii pe care întîmplarea mi-i pune la îndămină mă înțeleg fără cuvinte. Gestul brațului drept e singura noastră elocvență. Am auzit că și măria sa Voievodul iubește asemenea îndeletnicire, însă pînă acuma n-am avut onoarea să-i fiu adversar. Ar fi spunînd unii și alții că măria sa, de cînd se află cu oștile în această tabără, duce viață aspră, ajunează des și înlătură intrucitva de la mesele sale imbielsugarea acestui rod dumnezeiesc. Măria sa gustă numai o dată din cupă; după aceea se întoarce la grijile, poruncile, cercetările sale, c-o stăruință pe care o admir, însă o socot o zădărnicie a zădărniciilor. Bineînțeles nu spun asta în gura mare, dar o cred desăvîrșit înlăuntrul meu.

Iată care-i părerea curentă a unora dintre boierii moldoveni. Mi-a împărtășit-o singurul bărbat cultivat din țară — afară de Voievod, în fața căruia sînt obligat să mă închin după protocol și să accept că are toate însușirile prinților. Acest singur bărbat cultivat din țară se numește postelnicul Ștefan Meșter. Nu-ți voi face portretul său fizic; să știi că nu e un Adonis; dar spiritul lui îmi place.

— Turcii, argumentează doomnia sa pentru alții, sînt pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele noastre. Fiind de la Dumnezeu pedeapsă, nu se cuvine să ne împotrivim, ci cată să ne supunem lor.

E o logică neînduplecată pe care, dealtminteri, o cunoaște și Mehmet-Sultan. Sprijinind-o e-un pahar

de vin vechi, domnia sa postelnicul Ștefan îi îndoiește valoarea.

De la domnia sa am cunoscut și niște versuri celebre în Orient, ale unui poet mahomedan cu numele Hafiz. Mi le-a rostit chiar în limba originală. I-am făcut observarea că nu înțeleg nimic și domnia sa mi le-a tălmăcit. Iată-le :

Beția e maică stricăciunilor,
Dar această maică a stricăciunilor
Are sărutare mai dulce decât o fecioară.

După ce am descoperit că orientalii au poeți așa de înțelepți, m-am putut încredința cu ochii mei că moldovenii au prea frumoase muieri. Într-o călătorie pe care am făcut-o la Suceava, ca să vedem cetatea de scaun, am cunoscut pe o doamnă care are numele neobișnuit de Candachia și o frumuseță cu mult mai puțin obișnuită decât numele. E vrednică de penelul pictorilor noștri, nu ca să înfățișeze madone, ci o Salomee prezentând lui Herod capul sfântului Ioan Botezătorul. Pentru o sărutare a ei mi-aș da și eu căpățîna, de și mă numesc Giuseppe.

Se spune că tînărul moștenitor al tronului Moldovei, Alexandru-Voievod, care se afla în clipa aceea la Cetatea Sucevii, venit pentru noi solii din porunca părintelui său, ar fi fost cuprins de o patimă subită pentru această frumoasă doamnă Candachia. Urmarea a fost, ca la orice curte de prinț, că soțul, domnia sa boierul Cristea Păr-Negru, a fost poțtit la Alexandru-Vodă, ca să se bucure de cuvintele amicale și prețuirea neașteptată a tînărului său prinț. Alexandru-Vodă i-a și spus că-l va cere părintelui său pentru curtea sa particulară, pe care o ține la Bacău, cătră liotarul Țării Ungurești. Signor Cristea Păr-Negru, tînăr nobil plin de vanitate, nu mai cu-

noaște margini mindriei sale pentru asemenea alege-re. Doamna Candachia mi s-a părut cu mult mai puțin încintată. Cu spaimă am aflat că practică virtutea și iubește cu adevărat pe soțul său. Iată unde a trebuit să vin ca să descopăr îndeplinite poruncile ce se dau femeii în textele sfintei noastre religii creștine.

Îți voi mai spune în puține cuvinte că ne-am înfățișat Doamnei Voievodului Ștefan, principesă din neamul împărătesc al Comnenilor. Mi s-a părut palidă și înfricoșată de evenimente. Gurile rele spun, și agenții noștri n-au întirziat să-mi comunice, că mih-nirea Împărătesei Maria s-ar fi datorind mai cu samă unei tinere domnițe, fiică a lui Radu Basarab. Voievodul căzut al Țării Romînești. Această tînără roabă n-are ochi decit pentru Domnul și stăpînul care a cucerit-o : ceea ce ar arăta că prinții și prințesele de aici sint oameni, ca pretutindeni pe lumea aceasta.

Mai folositoare mi-a fost la Suceava cunoștința unui oarecare stolnic Gavriluță, boier și el al lui Basarab ca și amicul meu postelnicul și oploșit aici cu jupîneasă lui. Altă frumuseță, ceva mai îmbielșugată decit a jupînesei Candachia. Nu înțeleg cum pot ajunge pînă aici bărbați cu soțiile lor, pe cînd eu mă aflu singur și văduvit de toate. Îmi vine a crede că cei care ajung aici cu soțiile lor tind a deveni binefăcători ai celor singuri, cum sint eu.

Doamna aceasta, cu numele Dafina, e foarte sprîncenată și m-a privit îndelung cu ochii ei negri. Am aflat că n-ar fi admiratoarea soțului său, ceea ce m-a bucurat ; și al doilea zîmbet al său l-am primit pînă în fundul ființii mele. Cea din urmă anecdotă a iubirilor acestei doamne mi-a fost comunicată tot de domnia sa postelnicul.

Se zice că soțul a intrat în camera soției tocmai când prietinel pășea peste fereastră. Cine-i acel prietin, Gavriluță stolnicul n-a putut ști. S-a întors cu gesturi semnificative către frumoasa jupineasă Dafina, cerind lămurire. Dar frumoasa jupineasă căzuse pe spate și se făcea moartă pe pardoseala camerei. Iubind-o profund, după duhul său simplu, stolnicul Gavriluță a socotit-o pierdută pentru totdeauna și a început a plînge și a se tîngui. După un pătrar de oră jupineasa Dafina n-a mai putut suferi lacrimile lui care-i pătau obrazul sulemenit și a deschis un ochi. El se oprește din plîns și întreabă grăbit, ca să n-o vadă murind iar :

- Ce s-a întimplat ? Spune, sufletul meu, ce este ?
- Era să mor de spaima ta... suspină ea.
- Și acuma te simțești mai bine ?
- Nu știu, dragul meu soț ; tot mă simțese înfri-coșată ; m-aș face bine și aș învia deplin dacă mi-ai jura ceva...
- Jur ! jur ! se leagă numaidecît Gavriluță.
- Atunci jură, iubitul meu soț, că n-ai văzut nimic.
- Amin ! se grăbește să incheie Gavriluță drama. Și jupineasa Dafina a înviat cu desăvîrșire.

Am binecuvîntat această înviere. O socotesc pre-ludiu la mîngierea unui biet nobil venețian în exil.»

Aceluiași mare domn și membru în consiliul secret de zece, i-a adresat carte și al doilea sol venețian, signor Guido Solari.

«Nobilului meu protector, strălucitul domn Andrea Vanini, cele mai respectuoase și recunoscătoare salutări trimete Guido Solari, sol în Moldova. Și să știi, nobilul meu domn și protector, că am ajuns cu bine

la această curte depărtată și așteptăm aici războiul cu necredinciosul Ismailitean.

Despre lucrurile cele mai de căpetenie fără indoială a scris înălțimii tale soțul meu de solie prea onoratul domn Giuseppe, ca unul ce se află mai vîrstnic decît mine, mai cu experiență și mai cunoscător al lumii. Așa că eu n-aș cuteza să atac ca domnia sa problemele de strategie și diplomație. Am socotit însă că ar putea interesa pe înălțimea voastră unele împrejurări și fapte de la această curte care mie mi s-au înfățișat într-o lumină deosebită. Intre cele văzute, pe mine m-au interesat mai ales trupele de nobilime mică rurală a țării, cărora aici li se spune răzăși. Întăia oară i-am văzut pe răzăși la Roman ; și un prietin al meu de aici, bărbat în vîrstă și instruit la noi la Veneția, ne-a informat că acele contingente remarcabile prin înfățișarea și ținuta lor sersesc pe Voievod fără simbrie. Sînt oamenii mării sale, spunea acest prietin de care vorbesc, domnul postelnic Ștefan Meșter, văr al lui Basarab-Vodă, fost principe al Țării Romînești. Cum destinația mea, din mila marilor domni care mă ocrotesc, este să sersesc Veneția cu sabia, fie la hotarele noastre continentale, fie în ostroavele pe care le avem în stăpînire, am fost cu luare-aminte față de trupele Voievodului Moldovei. Am văzut zece pînă la douăsprezece mii de curteni în leafă, trupe de mina întăia, cu armură ușoară, cu care mării sa Ștefan a făcut acum trei ani războiul cu Basarab-Vodă. De fapt războiul a fost cu ismailitenii, sub mina cărora doimnea Basarab-Vodă. Însuși Basarab avea oaste puțină ; iar războiul a fost purtat mai cu samă de necredincioși, cu oști din cetățile Dunării. În acel război lelegiții lui Ștefan-Vodă și boierii Moldovei cu

oamenii lor au dovedit vitejie și disciplină. De atunci măria sa Voievodul a întărit și mai mult disciplina și meșteșugul trupelor sale, ținându-le mai ales în tabăra de aici. Pe o înălțime ce se chiamă Cetățuia, măria sa are și artilerie destul de bună, care aicea se chiamă „puști”. Unele puști ușoare pot fi trase cu ușurință de două părechi de boi; însă altele care se chiamă „pive”, turnate în bronz, sînt foarte grele și stau pe căruțe mari cu roate joase, și trebuiesc douăzeci și treizeci de părechi de boi ca să le miște. Se zice că turcii aduc pive de acestea și mai mari decît ale Voievodului. Nu știu cum le vor purta pe drumurile țării, căci aceste drumuri pur și simplu nu există: așa încît aud că, pe lângă șazeci de boi de fiecare pivă, mai au și cite cincizeci ori șazeci robi creștini, care le împing și le saltă în locuri grele.

Pe lângă puști și curteni, Voievodul mai are și contingente auxiliare: unele care se chiamă „gloate” — adică mișei de rînd care vin cu arme primitive și care se dovedesc înfricoșători cînd dușmanul e biruit; altele care servesc în schimbul unor foloase, privilegii și moșii, și care nu primesc de la Voievod nici soldă, nici hrană. Aceștia sînt răzășii, care m-au interesat pe mine.

Cu sprijinul prietinelui nostru, domnul postelnic Ștefan Meșter, am intrat în legătură cu unul din cei care îi conduc. E un boier tînăr cu numele Onu Păr-Negru, prea devotat stăpînului său. Se află aici și alți tineri devotați măriei sale; însă domnul Onu Păr-Negru e un june care adaogă devotamentului o valoare personală puțin obișnuită.

Mi s-a dat învoirea să comunic cu domnia sa și să-l întovărășesc în unele expediții. Signor Ștefan

Meșter vine și domnia sa cu mine, ca să-mi fie interpret: și astfel am ajuns să înțeleg pînă la un punct sufletul acestor oșteni care, lucru curios pentru noi, servesc fără simbrie. Pare că se găsesc și în alte țări asemenea participări ale autohtonilor; totdeauna însă asemenea participări se află legate mai mult de interese venale. Particularitatea oamenilor acestora de aici e că ei socotesc războiul cu Păgînul ca o afacere personală, și nu văd atît dobînda după biruință pe cît datoria sacră, pe care o vor depune în cumpăna Domnului luminii, la judecata ultimă.

Signor Giuseppe mi-a făcut o muștrare amicală pentru amestecul meu între răzășii. Cum ismailitenii au început a înțepa cu trupele lor de pradă hotarul Moldovei, răzășii se pregătesc să intre și ei în acțiune, cu porunca și învoirea Voievodului. Țin să fiu și eu de față la ce se petrece; signor Giuseppe înțelege să fac asta pe răspunderea mea proprie. Cu toată nemulțămirea ce-i pot produce, mă duc pe răspunderea mea, ca să nu se spuie cîndva că Veneția n-a dat sprijin cu sabia în acest război cu necredincioșii.»

La începutul lunii dechemvrie, domnia sa comisul Manole Păr-Negru se afla ieșit la oaste cu feciorii săi. Numai jupîn Dămian lipsea, fiind neguțător în țară străină. Părintele ieromonah Nicodim își lăsase iar singurătatea de la Neamțu și ținuse să stea alături de tatăl și frații săi după trup. Indrăznise a încinge și sabie, fără a lepăda crucea de chiparos în care se afla dăltuit chipul lui Hristos și pe care o purta la piept, pe străiul monahicesc de dedesubt. Iar pe deasupra purta dulamă de oștean după cuviință.

Uneori steagurile de răzăși se aflau bulucite toate în preajma Domniei, și atunci stăteau la porunca lui jupîn Manole, comisul cel mare, pentru rinduiala învățăturilor de război. Citeodată unele steaguri se deslăceau într-o parte spre Țara-de-Jos, altele prin cotiturile munților în hotarul ținutului Putnei; dar aveau unele de altele știre și se răspundeau cu bătrînul Manole Păr-Negru.

În ajunul Sfintei Nașteri, Soliman-Beg hadîmbul, aflîndu-se la Cetatea Brăilei, a slobozit poruncă navrapilor să spargă hotarul înspre Crăciuna. Cînd i-a venit știre că hotărîrea s-a împlinit, a purces și el cu grosul oștilor ca să intre în valea Siretului și de-acolo, ținînd laturile cit spre munte, cit spre șes, să împingă înspre miazănoapte orice i-ar sta în cale, pînă ce va găsi grosul oștilor lui Ștefan-Vodă.

Înainte de a călca Focșanii, hadîmbul și-a oprit tabăra în popas de o zi. Ulemalele au strigat asupra urdiei lauda lui Mahomet proroc și crainicii au adăogit porunca marelui Sultân.

— Poruncit este lui Soliman-Beg, de cătră Domnul și Impăratul lumii Mehmet, să vă ducă asupra beifului de la Ac-Iflac, să-i găsiți oștile, să-i sfărmați oștile și Soliman-Beg să apuce de barbă pe beiful de la Ac-Iflac și să-l tîrîie la picioarele Impăratului lumii Mehmet-Sultân.

Jder, cu patru steaguri de cite cinci sute de răzăși, se afla în laturea Cetății Crăciuna sub munte. Și aștepta acolo vești de la comisul cel bătrîn, care se ținea dincolo de Troțuș cu celelalte douăsprezece steaguri, grosul răzășimii ce avea sub mîna sa. Era sară de iarnă cu moloșag și piclă. Sub brădet, roatele de răzăși aprinseseră focuri.

Lui Jder și soților săi, obraze subțiri, Gheorghe Tataru le așternuse cetină groasă în preajma ilacurilor. Obrazele subțiri erau talianul Guido și domnia sa postelnicul Ștefan Meșter.

Venețianul își lepădase straietele lui scumpe cu in-florituri de matasă și pusese pe el șiac și dulamă de suman. În cap căciulă. În această parte de lume, îl încredințase postelnicul Ștefan, iarna și nu gustul oamenilor hotărăște straiul. Deci signor Guido se simțea foarte bine în preajma unui pojar clădit din trunchiuri întregi și socotea căldura aceea care-i intra în toate mădulările drept cel mai mare bun al vieții. Însă răzășii cit și comisul lor cel tînăr Onu aveau altă socotință și țineau să întrebuițeze focul și pentru alte nevoi ale trupului. Înaintea lui signor Guido Solari apăruse un hartan de berbec străpuns de o țiglă de lemn și acel hartan fusese așa potrivit în preajma jarului, încît nu mai putea ieși din cîmpul de cercetare al oaspetelui venețian. Gheorghe Tataru dintr-o parte, un răzăș din altă parte începură a-l stropi cu salamură și atunci o mireasmă plăcută de friptură dădu înștiințare venețianului că sînt pe lumea asta și alte plăceri decît un pat de cetină în preajma focului. Indată ce hartanul a început a se rumeni, Gheorghe Botezatu găsi în desagii lui o ploscă cu vinars de aține.

— Asemene lucruri ușurează suferințele războiului, a zîmbit jupîn Ștefan Meșter.

— Pînă acuma n-am a mă plînge de nimic, a dat răspuns signor Guido.

— Nădăjduiesc că nu vei avea a te plînge nici de acuma înainte, domnul meu, a urmat a grăi postelnicul, de și de ieri oștile ismailitenilor au pătruns dincoace de hotar.

— Știu asta; mi-au lămurit răzășii cu semne, și mi-a confirmat și signor Onu cu alte semne însoțite de vorbe.

— Inșă comisul Onu nu ți-a putut tălmăci discursul crainicilor.

— Despre ce-i vorba? se amestecă Jder.

— Despre ce-au spus crainicii urdiei.

— Atuncea lămurește-i talianului așa, că măria sa Ștefan-Vodă are bărbieri iscusiți și nu poartă barbă.

— Ce zice comisul, signor postelnic? și de ce rîzi domnia ta?

Postelnicul Ștefan Meșter a dat lămuririle trebuitoare și italianul s-a simțit îndemnat să se veselească zgomotos. Jder și-a adunat luarea-amine asupra fripturii și a scos la lumină un cuțit potrivit pentru împrejurare. Domnul Guido Solari îi admirase stiletul, inșă, pentru a scoate felii dintr-un hartan de berbece, e mai bun un cuțit lat și bine ascuțit pe piatră, făurit dintr-o bucată de fier vechi de un meșter oacheș al răzășilor, care-și poartă cu ei în desagi manganul, ciocanele și foiul.

— După ce mi-am îndestulat trupul, a grăit într-un tîrziu venețianul, urmează să-mi hrănesc și curiozitatea. Sint doritor să aflu, signor postelnic, în ce chip își fac aprovizionările răzășii domniilor voastre. Desagii pe care-i poartă nu sint nici prea mari, nici prea pîntecoși; totuși la popasuri îi văd că scot din ei tot ce le trebuie. Nici nu i-am observat că ar fi făcînd război împotriva localnicilor ca să-și adune hrana, cum e în obiceiul oștilor de la noi. Atunci cum fac?

— Fac bine, signor Guido; nu se duc răzășii după merinde, ci vin merindele după răzăși. N-aș putea

afirma că țara asta e bogată, inșă are cu îndestulare de toate. Dar iată că, mini, toți cei care se allă în calea oștilor păgine nu vor mai avea nimic. Iși incarcă în cară atît cît pot; își părăsesc satele și se trag sub munte, ori subt adăpostul pădurilor. Umblind și noi în această regiune de invazie, pămîntenii ne pun la îndămină o parte cel puțin din ce nu pot lua cu ei: vite, brînză și pită. Apa bună o găsim la fîntini pe care le cunoaștem numai noi; celelalte, rămase în ființă, au fost otrăvite cu măselariță și cucută. În poieni depărtate, aflăm vite care pasc slobod. La vaduri de mori, știm unde să aflăm malaiul. Dacă se suie cițiva oameni în munte, dau peste păstori, care ne dăruiesc burdufuri de brînză. Toată țara ia astfel parte la război în toate formele. Vrei să mă întreb cum se plătesc toate? Mulțămim pentru apă cinstiților întemeietori ai fîntinilor, inchinînd un strop pentru sufletele morților, cărora aceste fîntini au fost consacrate. Deasemenea acelorași suflete ale morților sint jertfite toate celelalte provizii ce găsim, ori daruri ce ne vin. După cum ai băgat de samă și domnia ta, ne ies întru întîmpinare oameni, mai ales femei, care aduc blide cu mîncare oștenilor mării sale.

— Am văzut asta, dar credeam că se plătesc.

— Asemenea lucruri nu se plătesc, signor Guido, și au în ochii celor ce le dăruiesc un preț cu mult mai înalt. Acești oameni nu sint departe de noi, dar stau foarte departe de dușmani, căci drumurile cotite și tainițile codrilor numai lor și nouă ne sint cunoscute. După ce se vor potoli sfaturile de la focuri și se va face liniște împrejurul nostru, la anumit ceas al nopții, dacă ascuți cu luare-amine, ai s-auzi în depărtare cucoși cîntînd. Acolo de unde vin aceste sem-

nale, se află poposiți bejănari cu puținul ce au încărcat de la vetrele părăsite. Sint mulțămii că și-au scăpat sufletele și așteaptă să treacă vijelia cum așteaptă să treacă iarna și să revie o primăvară nouă. Deasemeni, nu vor trece două ceasuri de la inserat și ai să vezi singur cum vin la comisu Onu păminteni care, din bună-voia lor, au băgat de seamă popasul oștilor lui Soliman și locurile unde se țin stolurile de pradă ale năvrărilor. Inștiințează pe slujitorii mării sale, ca să le înlesnească războiul.

Venețianul asculta cu luare-aminte asemenea lămuriri și privea în juru-i așteptând întâmplări cu totul deosebite, în măsura acelor oameni necunoscuți încă lumii civilizate. Răzășii se așezau la hodină pe cetini. La fiecare foc rămânea strajă, ca să ție flăcările neconținut vii. Pădurea și-a cîștigat încet-încet tăcerea și, cînd mișcările s-au imputinat cu totul, s-a auzit fiorul vîntului în virfurile brădetului. Din altă poiană, de la conovețele cailor, tresăreau din cînd în cînd vuietele înăbușite pe care le făceau animalele scuturîndu-se. Și acolo răzășii țineau din loc în loc vetre de foc.

La al treilea ceas al nopții s-a auzit undeva, spre străjile de la margine, lătrături. Nu mult după asta răzășii de veghe au adus doi oameni străini cu cojocel, glugi și toiege. Purtau plete sub căciuli mari. Un dulău alb ciobănesc venea după ei.

— Spun că vor să vorbească cu comisu nostru, a grăit unul dintre răzășii cătră Bolezatu.

Jder s-a ridicat numai decît din culcuș și-a venit lingă flăcări. A cercetat fără cuvinte pe cei doi ciobani. Cînd s-a așezat el, s-au lăsat și ei pe vine, cu cîinele alb între dinșii.

— De unde sinteți ?

— De la Cașin, cinstite comise, a răspuns cel mai bătrîn. Oile noastre au trecut înainte acu o săptămînă cu mari greutate, fiind o vreme ca asta. Dar ce să facem ? Ne plecăm la voia lui Dumnezeu. So-coate baciul nostru cel bătrîn Andonie, care a împlinit optzeci de ani la Sfinții-Arhangheli, cum că n-a mai fost asemenea iarnă grăbită de cînd ține el minte. Și în loc să se-ntărească, e tot mai moale și mai-mai să dea în ploaie. Apoi, zice el, că asta ar fi de la Dumnezeu, pentru păgîni, ca să umble greu și să se înglodeze.

— Fiți cu băgare de samă, feciori, ne poruncește el, rămîneți cițiva în urmă și privegheați cum umblă navrapii ; dați-ne de știre nouă ca să știm ce poteci să apucăm în munte, unde numai capra neagră umblă ; c-apoi și de asta îi vreme de moină, ca să putem noi hălădui la loc tare ; nu uitați cumva să inștiințați și pe oștenii mării sale, ca să știe oștenii mării sale ce au de făcut.

Am stat noi, comise, în locuri pe care le cunoaștem, unde am vărat cu oile noastre ; bune locuri și rău ne pare că le lăsăm. Și ieri am văzut pe navrapii venind. Umblau unii ca copoii amirosind vîntul ; iar bulucurile și-au încurat dintrodată caii în zvoană și-au pălit în sat la Motoceni. S-au supărat că n-au găsit țipenie de om și-au dat foc Motocenilor. Pe urmă au descălicat într-o braniște și-au făcut prinzarea. Noi ne uitam de pe un runc și vedeam toate. Au încălicat iar și au ținut numai o fugă pînă la Voineasa. Au găsit și-acolo gol. N-au mai dat foc și-am înțeles că au de gînd să facă la Voineasa popas. Am stat noi pe-o jidovină la marginea pădurii, să vedem dacă se

duc ori într-adevăr rămân pe loc. Și-au adăpat caii în Troțuș, și au stat pe loc. Au băut și navrapii tot din Troțuș, căci din fintini au înțeles că nu-i sănătos să beie. Apoi și-au așezat străji și s-au liniștit. Noi, la asfințitul soarelui, am purces într-acoace. Am dat pe la moara lui Costiță și pe la mitocul lui Belciug. Acolo am aflat încotro puteți fi domniile voastre. La Mohoriții de sub pădure, oamenii ne-au spus anume că ați fi fiind aicea la Cornu-Pietrii, sub Dealul Cucului. Să fii sănătos, cinstite comise, domnia ta vei face cum vei crede de cuviință. Am aflat cum că i-ai mai pălit o dată pe navrapi la Domnești.

— Intr-adevăr, răspunse comisul, dar nu le-am putut pricinui multă stricăciune.

— Apoi a da Dumnezeu și i-i păli acuma mai bine.

Comisul Onu a tăcut; oamenii au oftat și au rămas privind flacărele albastre ale jarului.

Ciobanul cel bătrîn s-a ridicat, și după el și cel tinăr. Cînele însă a rămas tupilat pe pîntece, cu botul pe labe.

— Apoi noi ne-om duce, a grăit cel mai vîrstnic.

Jder l-a oprit numai cu privirea ochilor.

— Cum îl chiamă pe dulău? a întreat el.

— Bolțu, cinstite comise.

— Bun; faceți și dumneavoastră ca Bolțu, care înțelege că mai are de așteptat. Dar dumnitate cum îi zice?

— Mie îmi zice Pintilie, cinstite comise.

— Și istuilalt mai tinăr?

— Acestuia tot Pintilie îi spune: mi-i nepot.

— Sînteți cumva flămînzi?

— Nu; am mîncat pe drum, venind într-acoace.

— A călări știți?

— Știm, cinstite comise.

— Drumul îl cunoașteți bine, noaptea?

— Pot umbla pînă la Voineasa cu ochii închiși, cinstite comise.

— Altă treabă n-aveți? De hodinit nu poftiți a vă hodini?

— Cinstite comise, nu ne socoti vicleni, răspunse Pintilie cel vîrstnic, ridicîndu-se iar. Creștini sîntem și-un suflet avem, și de el dăm samă cînd vine vremea. Nu ne trebuie mîncare, nu ne trebuie hodină. Dacă încălicăm, sîntem la Voineasa înainte de miezul nopții.

— Stăi liniștit lîngă Bolțu, cumetre Pintilie, porunci Jder, cu glas potolit.

Întoarse fruntea spre Gheorghe Tataru:

— Botezatele, du-te și-mi adă aici pe căpitanii de steaguri.

Gheorghe Botezatu se depărtă.

— Cumetre Pintilie, o treabă ca asta se face cu socoteală, vorbi el iar, c-un glas mai moale decît cel de pînă atunci. Eu nu cunosc bine satul acela Voineasa despre care îmi vorbești domnia ta. Spune-mi cum e așezarea, unde-i biserica, unde-i ripa pirăului.

— Toate le știți, cinstite comise, căci ai trecut alaltăieri pe-acolo.

Jder începu a ride. Dar îndărătul risului care îi steclea la lumina jarului, cugetul său lucra cu învierșunare.

Cînd s-au înfățișat la ascultare căpitanii de steaguri, signor Guido s-a sprijinit într-un cot, ascultînd fără a pricepe, dar înțelegînd totuși că răzășimea din jurul lui se pregătește de plecare. Intr-adevăr, oamenii de la vetre se sculau în capul oaselor și întindeau capetele înspre partea unde comisul își întoarna

rinduielile sale de război. Toată mișcarea celor două mii de călăreți s-a făcut cu liniște și fără grabă.

Postelnicul Ștefan Meșter a poruncit și domnia sa lui Gore Doda să-i gătească cele de cuviință și mai ales să-i închine strâns calul.

— Avem vreme destulă, nu vă pripitiți... îi îndemna pe toți comisu Onu, c-un glas leneș. Dar toată lumea încet-încet se înfiora de grabă.

Jder pofți însfirșit la sînat pe jupînul postelnic.

— Cînstite jupine, vorbi el cu grijă, eu n-aș vrea să intru într-o capcană și într-o primejdie la vreme de noapte. Așa că socotința mea este să reped chiar acum pe loc vestire la Ionești, unde stă părintele meu cu putere mai multă. Să se găsească degrabă răzășii care îmi trebuiesc, care să umble fără oprire și fără înconjur drept în locul unde-i tabăra comisului celui mare, să-i spuie de la mine numai două vorbe. Și-apoi ne luăm și noi domol și cu fereală și ne ducem să ne aținem în preajma Voinesei. Nu-i grabă, și am eu o socoteală. Cred că la revărsarea zilei plouă; dumneata ce zici, cumetre Pintilie?

— Cînstite comise, după cit arată nourii și moloșagul, și fiind și pișcatul luminii, socotința mea ar fi că în zori-de-ziuă plouă.

— Însă poate nu plouă, cumetre Pintilie.

— Și asta se poate, cînstite comise. Bine-i și dacă plouă și dacă nu plouă, numai să-i apucăm în somn.

— Dulce-i somnul în zori, pe vreme de ploaie, cumetre Pintilie. Eu aș pofți pe căpitanii noștri să-și ridice oamenii în scări și să mergem cu priveghere pînă sub pădurile de cătră Voineasa. Umblăm călări o vreme și după asta poposim; apoi ne ducem caii de căpestre; și după asta lăsăm și caii în sama unora

dintre călăreți. Cînd lăsăm caii, dau eu poruncă de ce este de săvîrșit. Să vie acuma împrejurul meu cei șase călăreți pe care mi i-au ales căpitanii, și să afle de la domnia mea acești șase călăreți că trebuie să treacă înainte cu repeziciunea cea mai mare, dau prin vad, suie celalalt mal al Troțușului la Ionești și-i spun părintelui meu Manole Păr-Negru să-și ație steagurile cătră Motoceni și în jos de Motoceni. Noi avem să-i abatem într-acolo oile la strungă.

Signor Guido a băgat de samă că glasul comisului Onu se schimbă.

— Avem să-i abatem într-acolo, dacă ne stă într-ajutor Dumnezeu. Și mai cu samă dacă fiecare om își ține bine sabia în mină, și dacă din fiecare roată se duc doi oameni la o casă, fără amestec de la unii la alții, și stau roatele în preajmă. Și dacă toți tac pînă ce s-a auzi cornul meu. Iar dacă nu s-a face așa, cu strașnică luare-aminte, apoi mai bine să mă pun jos aici și să mor.

Unii din răzășii din preajmă au ascultat aceste vorbe fără mirare și le-au spus altora din apropiere, pînă ce s-au împrăștiat la patru steaguri. După asta oamenii au încălecat și au coborît dealul în șes, ca umbre sub lumina stelelor. Fără îndoială — își făcea o socotință și signor Guido — fără îndoială că acești răzășii sint dintr-o rasă anumită de oameni, ori s-au deprins din pruncie a umbla noaptea fără făclii și finare; căci se mișcă fără greș prin locuri grele, ocolesc gropi și mlaștini, urcă în colnice și coboară în văi, fără a se îmbulzi și fără a vorbi. S-ar putea spune mai curînd că în aceste locuri de vechi invazii au ieșit din morminte necunoscute luptători din veacurile stîNSE și-i duce amintirea mută în priveliș-

tile unde au pierit. Oricum, își făcea închîpuiere venețianul, sufletele morților trăiesc în cei vii și-i călăuzesc în locurile unde s-au mai dat multe bătălii crînecene.

Sub stele se adunau din cînd în cînd nourii care treceau mînați de vînturile înălțimilor. Cînd Pintilie cel bătrîn ciobanul a cunoscut că vremea-i trecută de crucea miezului nopții, căpitanii celor patru steaguri au văzut scăpărînd în pripor amnarul lui Jder; atunci au poprit pe oameni și s-a făcut fără nici un zgomot descălecarea. Cu caii de frîu, răzăși și-au urmat drumul pînă în lunca unui pîrâu. Acolo, la fiecare cinci oameni, unul a rămas cu caii; iar ceilalți, pedestriți, numai cu săbiile goale în pumn, au înfirziat un timp, ca să se puie în rînduială, să se despartă, să se aleagă și să-și deie sama fiecare grămadă unde are a se așeza.

— Înțeleg de ce te miri, îi zicea postelnicul Ștefan lui signor Guido. Dar nu te mira. Oamenii aceștia nu sînt mercenari; au fost aleși cu grijă; fiecare cunoaște bine ce are de făcut, n-are nevoie să fie călăuzit, căci fiecare ar putea fi căpitanul celorlalți, iar căpitanii lor sînt numai căpitani de vîrstă. Din pricina asta n-ai auzit din partea comisului Onu lămuriri prea multe. Acești oameni mai cunosc că dușmanii lor sînt oameni de miazăzi, care, în noaptea asta umedă, au căutat cu plăcere adăpost acoperit și închis. Cît sînt ei afară și dușmanii lor închiși în case, se socotesc ei mai tari. Ajutînd și împrejurările, se poate să izbîndească; deoarece ei bănuiesc la comisul lor o pătrundere mai adîncă a lucrurilor. Nu s-ar porunci atîta grijă dacă ar fi să dea numai spaimă acestor năvrapi.

Desfășurarea împrejurărilor părea a da dreptate postelnicului. Caii oștenilor lui Soliman-Beg erau legați la stîlpii caselor din Voineasa și stăteau neclintii, așteptînd dimineața apropiată cu tainul ei de orz. Cîteva focuri ale străjilor se stingeau, la acea margine dinspre pădure; cei care privegheaseră pînă la o vreme tirzie lingă vetre își căutaseră adăposturi mai prielnice în girezi de paie ori poduri cu fin. Cîinii lipseau din sat, duși cu stăpinii în bejenie.

Vîntul înălțimii scăzuse, nourii se imbulziseră și se apropiau de pămînt cernînd bură rece. La acest ceas dinaintea zorilor, Jder se afla sub ferestrele casei părintelui Bucium. Era un loc unde poposise cu două săptămîni în urmă; găsise bună primire și găzduire și socoteala lui era că în cea mai bună casă a satului fără indoială își va fi căutat loc de hodiină și căpitenia navrapilor. Ar fi dorit să știe cine e și să-l cunoască. Nu era alt mijloc pentru împlinirea unei asemenea dorinți decît să sune din corn sfîrșitul lumii.

Așa de cumplit a sunat și în așa chip i-au răspuns cornurile căpitanilor de steag, iar urletele răzășimii din sute de piepturi, din cotloanele satului, s-au învirtejit în ploaie cu atîta putere, încît signor Guido a simțit că părul din cap i s-a făcut arici. A strîns spada în pumn cu tărie și l-a fulgerat înfiorarea năprasnică a atacului. Oamenii urdiei, buimăciți de somn, au pus mina pe arme și-au dat să iasă pe uși. Îndată au fost loviți și împinși îndărăt. Au încercat în clipă cu mai multă putere altă ieșire, lăsîndu-se sîngerăți. Unii au răzbit cu vrednicie, luptîndu-se; însă nici noaptea, nici locul nu le erau prielnice. Unii au lepădat armele, alții straietele, printre caii cu pripoanele rupte, și au apucat-o în fugă la vale, chemîndu-se unii

pe alții în limba lor străină. Ulițile mai îndepărtate și cotloanele mai ferite ale aceluia sat întins, răzășii n-avuseseră încă vreme a le cuprinde, când sunase cornul comisului; din acea parte navrapii roiau cu grăbire, pâlindu-se cu năvălitorii în săbii.

La casa popii Bucium lucrurile nu s-au petrecut altfel decât se aștepta Jder. Au dat slujitorii să iasă, au fost loviți. Au încercat încă o dată și iarăși; Botezatu și Gore Doda i-au ciocnit cu fierul, dărîmîndu-i. Incepea să se zărească nedeslușit prin bură, când bărbatul de căpitanie al navrapilor și-a făcut loc cu iuțime printre slujitorii săi, purtînd în amîndouă minile hamgere sprintene. Atunci asupra-i s-a abătut spada lui signor Guido; acea căpitanie a ferit-o cu hamgerul din dreapta, spada a lunecat pînă la strajă, fără a lovi. Postelnicul și comisul au pășit în sprijinul venețianului și și-au încrucișat săbiile deasupra căpitanului de navrapi, cînd Botezatu a dat un strigăt. Jder a răspuns fulgerîndu-și îndărăt sabia. Botezatu a mai adăos un cuvînt în limba străină a aceluia amenințat de pieire, și acela a lepădat hamgerele.

— Lasați-l, e robul meu, a țipat Jder, cu voce răgușită de tulburare. E Hrana-Beg, omul meu de care v-am vorbit.

Jder s-a dus asupra lui, țînînd în stînga fierul. I-a pus dreapta pe umăr. A zis:

— Botezatele, spune-i!

— Dacă te supui, stăpînul meu îți dă viața, a lămurit Gheorghe Tataru.

Hrana-Beg gîfîia încă.

— Mă supun... a răspuns el. Halahal behadır!

Începea să zîmbească și rinjea în barba-i neagră, sub lucirea cenușie care se deschidea din răsărit. Ta-

tarul și Gore Doda au pășit asupra lui și l-au luat în stăpînire.

Împrejur, satul se deșertase cu grăbire de navrapi. Unii căzuseră sub săbii. Cei care totuși răzbiseră cu puterea desnădejdei și se prăpăstuiă în lungul văii chemîndu-se, nu puteau să-și apere capetele decât întorcîndu-se cu armele asupra celor ce-i prigoneau. Cît s-a înșirat și s-a întezit bătălia asta, alți navrapi au izbutit să apuce caii și să incalce. Învălmășeala a crescut; călăreții au răzbit spre Motoceni, dar acolo i-au prins în voloc unul din steagurile înșirate de cătră comisul cel bătrîn.

În ceasul cel dintăi al dimineții cei mai mulți dintre navrapi erau la pămînt. Asupra celor prinși venea cu privire crîncenă Simion Păr-Negru, stăpînul de la Timiș. Steagurile lui au tras săbiile, pentru a secera și a cosi, cu ură grămădită în ei din îndelungate spaime și dureri trecute.

Atunci a venit călare, spre părintele său, comisul Onu.

— Tătuță, a grăit el cu hotărîre, noi lucrăm toți sub mîna și la porunca domniei tale. Poruncește lui bădița Simion să cruțe macar pe unii dintre prinși, ca să-i ducem de Sfîntu-Ștefan plocon mării sale. Limba lor are mai mult preț decât moartea și pot fi de folos lui Vodă.

Cînd și-a umflat glasul bătrînul Manole, poruncînd, comisul Simion s-a oprit cu uimire și și-a plecat paloșul. Apoi a înțeles îndată și a zîmbit cătră mezinul său.

— Bădița Simioane, a zis cu supunere comisul Onu, aceștia sînt toți ai domniei tale, iar eu mă mulțămesc numai cu un prietin al meu care l-am prins în sat și pe care îl chiamă Hrana-Beg.

CAPITOLUL XV

GENUNEA PE GENUNE O CHIAMĂ...

*«Genunea pe genune o chiamă
Cu glasul viltorilor.
Toate şuvoaiele şi valurile tale
Peste mine au trecut...»*

Pe cînd comișii Simion și Onu duceau limbă măriei sale la Vaslui, plocon de Sfîntu-Ștefan, armiiile lui Soliman-Beg hadîmbul acopereau pe rînd ținuturile Putnei, Tecuciului și Bacăului, înaintînd spre miazănoapte. Steagurile de răzăși de sub stăpînirea comisului celui mare Manole păleau neconținut această înaintare și, în același timp, după poruncile lui Vodă, cu asemenea harțuri o călăuzeau încet-încet cătră locurile Vasluiului, unde își făcuse pregătirile și-și luase măsurile mării sa.

Cu toată sprinteneala acestor mișcări, steagurile răzășimii aveau destulă pagubă de oameni. După vechea rînduială a acestor oșteni ai pămîntului, răniții nu erau părăsiți în sama necredincioșilor, ci aburcați pe cai și duși în retragere de soții lor, apoi lăsați ori în adăposturile muntelui, ori în satele depărtate de dincolo de Siret, unde pipăririle oștilor hadîmbului nu mai puteau ajunge. Deasemenea, nu se cuvenea să-și lese morții. Numai cînd nu era chip să-i ridice îi părăseau sub grija lui Dumnezeu, însemnînd locul, pentru fîntinile de ispășire și pomenire ce aveau să se dureze mai tîrziu. Altfel îi luau cu ei, ca să-i îngroape în pămînt sfințit, la un țințirim de sat, unde puteau veni după aceea neamurile, ca să le poarte grijile cele de cuviință, după legea noastră răsăriteană și după datina din veac.

Cei doi frați Jderi au ajuns la vreme în Vaslui cu robii lor. Cu domniile lor, se întorsese și signor Guido, cu postelnicul. Se simțea și postelnicul față de sine însuși dator să-și sărbătorească onomastica, de și nu adăogea cu bucurie încă un an vieții sale de zbućium. Iar signor Guido Solari se socotea ținut să nu lipsească de la sărbătorirea domnească. Totdeauna, după cit i se spusese, această a treia zi a Crăciunului se petrecea la Suceava cu muzici, bencheturi și danț. În același timp, obiceiurile străvechi ale tineretului de a umbla cu plugușorul ori cu capra, ori cu căluțul și ursul, ori cu nunta, în preajma Sfîntului Vasile, porneau chiar în ziua asta a sărbătoririi Voievodului. Atunci feciorii boierești și slujitorii curții întocmeau bulucurile de urători cu mare zvoană de clopot, buhai și fluier, ori roatele de nuntași cu capra și ursul, cu cimpoaie și cetere, iar mării sa îi primea pe toți în pridvor mulțămîndu-le și împărțindu-le colaci și bani.

De data asta cei ce soseau au fost mirați de tăcerea palatului.

Era o vreme de moină. Cînd nîngea, cînd curgeau ape. Cînd se imbulzeau nouri din miazăzi, cînd se arăta soarele în senin puține ceasuri în acele scurte zile de dechemvrie. În ziua aceea de Sfîntu-Ștefan cumpăna stihiiilor a stătut cu liniște; nu ploua și nu nîngea, dar nici nu se arăta rază de soare. Vîntul de la amiază urma să sune cu întristare în pomii și copacii desfrunziți din preajma curții domnești. La casele, bordeile și bărătcile oștimii era odihnă, dar nici o mișcare de veselie. La palat, deasemeni, o înfățișare posomorită a lucrurilor și oamenilor.

Comișii au trecut la odăi, ca să dea pe prinșii lor în sama oștenilor ce erau de rînd la paza curții.

Aveau de gînd după aceea să se spele și să se schimbe, ca să se poată înfățișa cuviincios la Vodă. Însă abia au pus un picior în pămînt aflîndu-se cu celălalt în scară, și doi aprozi s-au înfățișat din partea mării sale. Măria sa a văzut pe fereastră steagul de răzăși și robii ismailiteni și a dat poruncă să steie toate pe loc, căci măria sa iese numaidecît afară.

— Măria sa e singur ? a întreat cu mirare comisul Onu.

— Măria sa e singur, a dat răspuns unul din aprozi. S-au înfățișat boierii dimineață și măria sa i-a primit pe rînd, cîte trei și cîte patru, mulțămindu-le pentru urări. Care cum intrau rămîneau în jurul mării sale. Cînd s-au adunat toți, luminăția sa le-a urat bună petrecere pentru această zi și le-a mai spus și altele. După asta le-a dat drumul să se ducă.

Comisul Onu a îndreptat o întrebare șoptită către Simion și postelnic :

— Ce-o fi asta ?

Simion a strîns din umeri.

— Să vedem, a îngînat postelnicul.

Jder a zîmbit a ride :

— Mie mi-i mai mult de talianul nostru, care n-a mîncat de-asăară și se aștepta la masă întinsă.

Apoi s-a înturnat spre aprozi.

— Deci măria sa poruncește să-i înfățișăm robii ?

— De asta nu știm, cinstite comise Onu ; măria sa a poruncit să vă înfățișați așa cum sînteți.

— Dar de masă avem cînd să ne gătim ?

— Care masă, cinstite comise ?

— Masa care se dă întru cinstirea mării sale.

— Pentru curte se gătește puțină masă, cinstite comise ; dar la cuhnia luminăției sale bucătarii stau

cu brațele subpuse. Măria sa ajunează. Părintele arhimandrit spune că pentru măria sa ziua de azi e zi neagră de scirbă, căci țara e în prada păginilor, și sufletul mării sale nu-i la benchet, ci la rugăciune. Asemenea vorbe le-am auzit cu toții. În alți ani era altfel, cinstite comise Onu.

Pe cînd se schimbau aceste vorbe, comișii se ridicaseră iar în scări. Steagul de răzăși trecu în ogradă, înșirîndu-se ca un zid dinaintea cerdacului. Prinșii de rînd au rămas în laturea stîngă, călări și fără arme. Hrana-Beg a fost poftit alături de stăpinul său comisul Onu. Lîngă Hrana-Beg și-a oprit calul postelnicul Ștefan. Comisul Simion și solul venețian au trecut mai departe. Și în aceeași clipă canaturile ușii celei mari de la intrare s-au desfăcut și Vodă Ștefan a ieșit singur, fără nici o țeremonie, în straiul lui de toate zilele, cu care umbla la tabără și la rugăciune.

Era cu capul gol ; s-a oprit, sprijinindu-se cu amîndouă minile de parmaclîc. Comisul Simion s-a desco-perit și i s-a închinat :

— Să trăiești întru mulți ani, măria ta.

Răzășii și-au tras cu stînga cușmele rezemîndu-le pe capetele cailor după învățătura lui Jder, și au strigat și ei într-un glas :

— Să trăiești, măria ta !

— Mulțămescu-ți domniei tale, iubite al meu comise, a răspuns Vodă. Vă mulțămesc tuturor. Inima mea primește cu plăcere urarea și darul ce văd că-mi aduceți.

Măria sa părea înseninat și zîmbea cu blîndeță. Obrazul său încununat de cărunteță răzășii l-au văzut ca într-o lumină de sfințenie și s-au bucurat în

inimile lor, bănuind că măria sa are de la Dumnezeu nădejde de biruință.

Voievodul a avut o înclinare a frunții către signor Guido și l-a poțtit c-un semn al minii să vie lângă măria sa. Signor Guido a descălecat în pripă, a aruncat slujitorului său friul, și a trecut către Domn.

— Apropie-te, comise Simioane, a urmat Vodă Ștefan. După cit înțeleg, aceștia sînt prinșii de la Voineasa, de care mi-a trimes înștiințare jupin Manole Păr-Negru.

— Da, luminate Doamne.

— Se află cu ei și Hrana-Beg ?

— Pe Hrana-Beg, măria ta, îl înfățișează fratele meu, comisul Onu.

— Poruncește să mi se înfățișeze toți.

Vorbirea măriei sale se asprise o clipită.

Comisul Simion și-a întors calul spre aripa stîngă a răzășilor. Trăgînd săbiile, o roată de călăreți i-a împins pe navrapii către Domnie. Călăreții ismailiteni erau în număr de cincisprezece duzini, după socoteala lui Simion și a lui Onu, înșirați în cincisprezece rînduri. Potrivit cu poruncile date și rînduiala știută, navrapii au făcut călări cițiva pași, după asta au descălecat cu grăbire și au venit buluc să se supue în genunchi măriei sale, dinaintea cerdacului.

Hrana-Beg a coborît din șa domol, a pășit pînă la scara palatului și acolo, pe cea dintăi treaptă, și-a plecat un genunchi. Comisul Onu și Botezatu au descălecat și ei, venind și așezîndu-se îndărătul lui Hrana-Beg.

— Pînă ce Dumnezeu va hotărî dreptatea noastră, a rostit cu blîndeță măria sa către bei, te țin oaspete al meu, Hrana-Beg, și te dau în sama slujitorului meu, comisul Onu Păr-Negru.

Gheorghe Botezatu a tălmăcit beifului ismailitean vorbele bune ale măriei sale. Hrana-Beg și-a ridicat fruntea și a făcut salutarea răsăritenilor, ducîndu-și mîna la inimă, la buze și la frunte, după care a înclinat iar nasul spre treptele pe care sta.

— Acest mare căpitan de răufăcători, a suspinat postelnicul Ștefan către comisul Simion, nu se mai poate întoarce la Domnul său, căci acolo îl așteaptă poate ștreangul muților. Inșă aici, la măria sa, se bucură de milă, căci măria sa își sărbătorește în felul său ziua numelui.

— Robii de rînd să fie întăi cercetați, apoi duși la Suceava, a poruncit măria sa. Rînduiala lor are s-o facă în chip anumit părintele Amfilohie. Iar pe Hrana-Beg, comise Onu, să-l trimeți la Timiș.

După ce Vodă s-a dus, iar comisul Simion a trecut căpitanului din acea zi al curții atit poruncile măriei sale cit și robii aduși, a venit înștiințare de la părintele Amfilohie pentru găzduire și masă. Solul venețian s-a dus să găsească pe signor Giuseppe; postelnicul și comișii au fost poțtiți la prînz la palat, în cămările Domnului. După ce și-au schimbat straiiele și s-au odihnit și au ospătat, au trecut la sînțitul arhimandrit.

L-au găsit cu obrazul pălit de veghere și îngrijorare.

— Am primit toate înștiințările de la comisul Manole, a zis cuvioșia sa, și toate le-am lămurit măriei sale. Faptele răzășilor săi și isprăvile domniilor voastre i-au adus măriei sale oarecare bucurie. Nădăduim pînă la sfîrșit în ajutorul lui Dumnezeu.

La aceste vorbe comisul Simion a tăcut, cum îi era obiceiul. Jder n-a cutezat să ridice cuvînt înaintea fratelui său mai mare. Așa că i-a fost tălmăci postelnicul.

cul. Și a spus domnia sa Ștefan Meșter unele lucruri pe care le socotea mai vrednice de amintit, lăudînd cu vorbe iscusite pe prietini săi și mai ales pe comisul cel bătrîn.

— Măria sa e prea mulțămît de slujba lui Părnegru și a feciorilor săi, a zis iar părintele arhimandrit. Dacă treburile se așează după dorința și nădejdea noastră, apoi toți aceștia — spune însuși măriia sa, cu chiar aceste vorbe ale mării sale — apoi toți acești vrednici slujitori ai noștri vor sta lîngă noi ca niște prietini iubiți. Auzind asemenea cuvinte ale mării sale, mult m-am bucurat.

— Aș fi poftit să le aflu întăi părintele nostru... a rostit cu voce domoală și cu un surîs slab comisul Simion.

— I le-am adus la știință comisului celui bătrîn, jupîne Simioane, a răspuns cu bunătate arhimandritul.

— Să nu aflu cumva maica noastră comisoaia Ili-safta, s-a amestecat cu jumătate de glas Jder, c-apoi mă chiamă de la oaste să mă ducă undeva în peșit.

Ochii cuvioșiei sale arhimandritului s-au subțiat, semn că înlăuntrul său se veselea; dar îndată i s-a încreșit iar fruntea și a privit pe oaspeții săi ca din adîncimea unei nopți de gînduri.

— Prietiniilor mei, a grăit cuvioșia sa, aflați că eu nu mai am stare de pace. Acuma înțeleg cît sînt de puțintel pe lîngă măriia sa. Căci măriia sa Ștefan se împietrește ca o stîncă, pe cînd eu slăbesc, ca un biet suflet ce mă aflu. De cînd țin oamenii minte și au însemnat monahii în cărți, de puține ori asemenea valuri au bîntuit țara. Năvălirile tatarilor se fac vara, după ce gospodarii și-au strîns oarzele și grîiele, Singuri acești păgîni bagă de samă să se invîr-

tejească asupra creștinilor la vreme de secetă; așa li-i lor mai cu priință. Pălesc trei zile ș-apoi se trag în pustia lor. Omenirea face ce poate, ferindu-se din calea prădalnicilor, ca să-și cruțe macar viețile. Bejenia însă e la vreme bună cînd creștinul găsește orișunde un adăpost; își așează muierea și copiii într-un ponor, vitele într-o ripă. Găsește un fruct ori o rădăcină de mîncare. Repede a venit navala, repede se duce, omul se întoarce la ale sale. Dar acum o urdie ca asta, cum nu s-a mai pomenit, umblă cu încetineală, zdrobind tot, mîncînd și pascînd tot; iar fugarii, la o vreme de iarnă, pină ce ajung sub un acoperămint, își vād copiii rebegînd și vitele pierînd de foame. Așezîndu-se astfel asupra țării, eu îi vād pe acești păgîni ca oomidă care umblă și roade cîmpurile și pădurile, suie dealuri, coboară vâi, trece ape și nu se oprește decît la o poruncă mai presus de noi. Eu aud de pretutîndeni plîngerile și suspinurile care vin și-mi sîngerează inima. În fiecare zi, în fiecare noapte, alergătorii sosesc aici la curte și arată unde au fost prădăciuni, pojaruri și tăieri. Porunca mea este să nu întîrzii nici o clipă și să intru în orice ceas la Vodă; noaptea, să-l scol din somn și să-i spun tot. Măriia sa ascultă în tăcere și-și face numai socoteală unde au ajuns ismailitenii și în ce chip se mișcă spre Vaslui. Parcă nu l-ar durea nimic din cîte află; dar îl doare și cunosc eu în ochii mării sale cît de afundată îi este durerea. Atuncea sloboade acele porunci la căpitanii săi pe care îi are trimese în preajma urdiei. Și-l vād, după puține vorbe, cît se bucură, cînd îi vin și vești bune, ca acele pe care i le trimete comisul cel bătrîn.

— Țara are credință în măriia sa, a zis cu voce neașteptată comisul Simion.

— Intr-adevăr, a adăugit postelnicul. Țara crede în izbîndă, după cum cred și eu. După grindini și virtăți de vînt, am văzut de multe ori cum se deșteaptă și se ridică la soare holdele culcate. Să știți că și asta-i o izbîndă și Dumnezeu a mai dat-o și în alte rînduri acestor pămînteni.

Arhimandritul a întors cuvînt cu glas schimbat :

— Altfel de izbîndă vrea măria sa.

— Tătuța spune... s-a amestecat cu ațîțare Jder ; apoi, fără nici o pricină, s-a oprit.

— Ce spune tătuța domniei tale ? I-a îndemnat arhimandritul.

Mezinul Jderilor stătea încă la indoială, rînduindu-și oarecum în sine vorbele și înlățișările de la popasurile trudnice pe care le avusese cu părintele său. La focurile de popas din acele seri, umblau poveștile și prorocirile, împletindu-se prin flăcări și fum spre stele. Acele povești și prorociri erau ca un suflet al pămîntului Moldovei.

— Spunea tătuța... spunea tuța într-o sară, pe cînd sta de vorbă cu căpitanii de steag și alți răzăși vîrstnici, cum că, dacă Antihrist a cuprins Cetatea Împărăției și tot bate și cuprinde țările și noroadele, apoi, după vorba părintelui Nicodim, așa i-i scris și rînduit. Să se întrebe creștinii : cit îi poate fi scris și rînduit lui Antihrist să bată și să cuprindă ? Dacă nimeni nu s-a ridicat în acest veac cu sabia să taie capul fiarei, să știți că domnia ei va fi de o mie de ani asupra lunii. Dar iată că de la Moldova iese luptător cu sabie ageră, zice bădița și părintele Nicodim. Atuncea bătrînul nostru adaogă așa : Degeaba mă tot ciocănește la cap și mă indeamnă jupîneasa Ili-safta să-i aduc noră ; noi barbații cei bătrîni și cei

tineri, avem altele de făcut. Noi n-avem alta de făcut decît să murim pentru legea noastră : a fi să fie domnia de o mie de ani a fiarei, ori doborîm fiara și măria sa Ștefan îi ia capul. Noi ne-om înfățișa la scaunul Împărăției celei ce stă deasupra veacurilor și lumilor și ne-om da samă cu sufletul. Cînd a auzi de asemenea vorbe muța, apoi are ce se mira ; căci asemenea vorbe nu s-au mai spus. Iar eu, cuvioase părinte Amfilohie, mă uitam la răzășii care ascultau și-i vedeam lăcrămînd. De ce să spun că n-am plîns și eu ? Am plîns și eu ; deasemenea a plîns și bădița Simion, care-i de față ; să spuie bădița Simion dacă n-a plîns și domnia sa...

Bădița Simion sta încruntat și și-a întors obrazul spre un ungher al chiliei.

— Acum eu să vă spun domniilor voastre, a urmat Jder ; toate acestea au ieșit din sfaturile tătuții cu părintele Nicodim. Dimineața și sara părintele Nicodim stă în sfat cu părintele nostru ; iar uneori părintele Nicodim îl indeamnă la mărturisire pe comisul Manole și-i cîntă niște rugăciuni ale lui. De cînd am fost la cuvioșia sa la învățătură, am aflat eu că părintele Nicodim scornește din inima lui asemenea rugăciuni pe care nu le-am mai auzit. Iar acum, stînd noi toți în popas, comisul Manole îl tot roagă să-i cînte una care-i place domniei sale...

Jder se opri dintrodată din vorbire. Urechea lui mai ascuțită auzise pașii Voievodului sunînd pe pardoseala de piatră a sălii de afară. Măria sa venea în paraclis, să se închine. În acea zi, încă de dimineață toate făcliile erau aprinse. Și era poruncă să fie lăsate neconținut aprinse ; deoarece Vodă se întorcea din trei în trei ceasuri la rugăciune.

Toți ciți se aflau în chilia părintelui arhimandrit Amfilohie au stat în tăcere neclintită, privind prin geamul care răspundea în paraclis. Însă măria sa a împins ușa chiliei arhimandritului și a intrat, găsind sfatul amuțit. Oaspeții s-au ridicat, ca să se ducă și să lese pe măria sa singur cu sfetnicul său de taină; dar măria sa le-a făcut semn să rămîie. S-a așezat în jilț, și-a sprijinit timpla dreaptă și a rămas un timp cugetînd. Apoi a zîmbit spre cei de față.

— Prietînilor, despre ce vorbeați? a întreat cu blîndeță măria sa.

Arhimandritul a dat lămurire:

— Luminate stăpîne, comisul Onu ne povestea ce se spune în popasurile răzășimii pe care o călăuzește comisul Manole Păr-Negru.

— Ce se spune?

— Se spun vorbe bune, măria ta, pentru lauda și pentru izbînda măriei tale. Iar mai cu samă ne vorbea comisul Onu despre părintele său și despre o rugăciune pe care a alcătuit-o, pentru bătrîn, părintele ieromonah Nicodim.

— A alcătuit o cîntare părintele Nicodim? Nu mă mir și-mi aduc aminte că mi-a spus și mie odată, la mănăstire la Neamțu, niște stihuri cu vedenia sfințului Ioan Evanghelistul. Acele stihuri se adeveresc acuma, părinte Amfilohie. Și ce mai spune acest prietin al meu comisul Onu?

Așa a zîmbit măria sa și cu așa glas a rostit aceste cuvinte încît Jder a pus genunchiul în pămînt și a sărutat dreapta măriei sale.

— Luminate Doamne, a zis el cu glas tulburat, tatăl meu crede în izbîndă, după cum se arată în cîntarea părintelui Nicodim.

— Ai învățat și domnia ta aceea cîntare?

— Am învățat-o și eu, după cum au învățat-o mulți din răzășii măriei tale.

— Atuncea să ne-o spui și nouă, comise Onu, a poruncit măria sa. Avem gînduri și griji; și în asemenea gînduri aspre și griji grele, obișnuim a sta singuri. Totuși, într-o zi ca asta, am vrut să mai văd un semen al meu și să-i ascult glasul; așa e blăstămată firea noastră omenească, să ne căutăm uaii pe alții. De aceea am intrat la părintele Amfilohie, și m-am bucurat găsindu-vă. Binevoiți a veni cu mine la rugăciune; după aceea mă duc iar la singurătate, și nu doresc alta în noaptea asta care vine decît să-mi aducă părintele Amfilohie și vești bune.

— Nădăjduiesc să fie bune, luminate stăpîne.

— Dumnezeu să ne bucure și să ne întărească cu milosîrdia sa.

Voievodul a făcut semn de îndemnare. La porunca măriei sale, arhimandritul, postelnicul și comișii l-au urmat în paraclis. Luminăția sa a îngenunchiat; au îngenunchiat și ei. A început clopotul în turn. Au stat neclintiți cît a bătut clopotul. S-a făcut tăcere și Jder a mai simțit un timp tremurul zidăriei pînă în inima sa. Se aștepta parcă la un cutremur, așa încremenirea de icoană a măriei sale se prelungea. Prin ferestrele nalte pătrundea cenușiul zilei de afară; făcliile dădeau o lumină dulce ca a unei zile de toamnă în asfințit.

Vodă șoptea singur, în sine; numai buzele i se mișcau; nu s-auzea nici un sunet. Cînd măria sa a întors fruntea, comisul Onu era plin ca un fagure; mila și dragostea îi covîrșeau sufletul; cîntarea părintelui Nicodim îi era pe buze și a rostit-o măriei

sale fără nici o greutate, ca și cum i-ar fi închinat o orație în acea zi a Sfântului Ștefan.

Doamne, suflet neprihănit mi-ai dat :
Ca flacăra de luminare de trup l-ai legat.
In mîna ta sufletul mi-l încredințez, Hristoase.
Intru credința ta lămurit a fost ;
Laolaltă cu al păcătoșilor nu-l pune, Doamne.

Dă-mi, Dumnezeule, moartea dreptilor,
A celor căzuți pentru lege ;
Doamne, adaogă sufletul meu
In ceata oștenilor tăi, lingă tine !

Vodă a stat încă un răstimp destul de lung nelintit, cu fața întoarsă cătră icoana Fecioarei prea curate cu pruncul. A suspinat apoi și s-a ridicat. A zîmbit ca dintr-un vis credincioșilor săi și s-a dus iar la singurătate.

Treburile războiului au urmat în același chip pînă în ziua de 9 ianuarie ; înaintarea nebiruită a urdiei a pătruns în valea Bîrladului spre Vaslui. Toată vremea, steagurile de răzăși se hărățiseră cu navrapii și cu deliili, pricinuindu-le multă neliniște și prăpădind și ele destul sînge. Acuma, din porunca lui Vodă, se strîngeau cătră taberile curtenilor.

În dimineața de 9, luni, a plouat pînă spre amiază : o ploaie călduță, ca în vremea verii. Cit omăt mai fusese în riți, l-au spălat puhoaiete. Indată ce pămîntul s-a zvîntat puțin, Alexandru-Vodă, coconul domnesc, care se afla ieșit cu patru steaguri ale sale în lungul pîrăului Chițoc, a socotit că poate pași cu îndrăzneală spre urdie. Vremea urma să fie prielnică moldovenilor ; măria sa de mult poftea să se înfățișeze lumii cu o faptă de arme care să umple de bucurie inima părintelui său.

Avea sub mîna mării sale buni oșteni, între alții pe jupîn Cristea Păr-Negru, vistiernic, și pe starostele Nechifor cu feciorii săi. Deasemenea îl avea pe Calistrat Mînzatu, sabie tare care stătuse la învățătura comisului Manole. Acest Calistrat Mînzatu era căpitan al steagului de la Bacău.

Urmînd malul drept al pîrăului Chițoc, măria sa Alexandru și-a împins steagurile pînă la un loc ce se chema Dumbrava Mestecănișului. Acolo, după o desime de mesteceni bătrîni și plopi, se afla un iezurcan al brebilor. Ocolind dumbrava și iazul, au dat cătră apa Bîrladului și au umblat așa pînă la altă dumbravă. Răzășii ce umblau înainte cercetînd s-au întors dînd știre că, în șes, în niște poieni ale luncii Bîrladului, s-ar afla descălecat un stol de delii. Răzășii îi cunoșteau după înfățișare, căci deliili umblau îmbrăcați și încușmați cu piei de pardos și rîs.

Dîndu-și cu grabire poruncile, măria sa Alexandru a împărțit steagurile sale în două : pe Calistrat Mînzatu l-a trimes să ocolească pe la deal, iar măria sa, păstrînd pe jupîn Cristea lingă sine, cu starostele Nechifor și feciorii starostelui, a ținut tot înainte, ca dintr-o săgeată, izbindu-i pe delii și punîndu-i în scurtă vreme sub sabie pe cei mai mulți.

S-a întimplat însă că deliili să nu fie singuri în acea parte a șesului. Dincolo de poiana popasului lor, mai erau alte poieni ale altor popasuri. Și la zvoana de război, s-au sculat de acolo alți delii, sprijiniți de navrapii, spahii și akingi, care au venit ca un vîrtej de săbii, izbind în călărimea lui Alexandru-Vodă.

Atunci s-a văzut vrednicia acestui cocon domnesc, căci nu s-a înfricoșat, nici n-a dat îndărăt ; ci, înțe-

penindu-se în scări, a mers înainte numai cu sabia goală. Iar starostele Nechifor, ca un bătrîn mai cu-minte ce se afla, l-a sprijinit numaidecît cu sulii lungi de carpăn cu bold de fier. Cu acele sulii, atît bătrînul cît și Samoilă și Onofrei, feciorii starostelui, cînd s-au repezit cu caii, au împuns ca în frigare cîte doi și cîte trei din călăreții ismailiteni. Abia atuncea, lepădînd sulii, Căliman bătrînul împreună cu Strîmbă-Lemne și Sfarmă-Piatră au apucat în mîni toporașele cu coadă lungă pe care le aveau atîrnate la oblîncuri. Idată s-a limpezit împrejurimea în locul unde se afla Alexandru-Vodă.

Cristea Păr-Negru a trecut înainte; toți răzășii săi și-au scînteiat săbiile și au început a bate. Dar abia atunci a năvălit în acel loc grosul acelor pîlcuri de călăreți osmanlii. Cu așa putere au venit, strînși în rînduri dese și cu sulii între capetele cailor, încît răzășii lui Cristea au fost străpunși și împărțiți. În avîntul lor ismailitenii au trecut pînă la Alexandru-Vodă, fără a-l cunoaște. Atunci au ieșit unii din răzăși cu sulii, iar starostele Nechifor și feciorii săi cu topoarele, ca să apere ființa scumpă a coconului domnesc. Pînă atuncea nimene nu se gîndise că unui cocon domnesc i se poate întîmpla asemenea poznă. Atuncea au văzut; și unii dintre dînșii s-au înfricoșat, căci dacă pică Alexandrel-Vodă, pică din umăr un braț al lui Ștefan-Vodă.

— Ptiu, drace! s-a mirat starostele. Dați cu tărie, feciorilor.

Onofrei și Samoilă dădeau cu tărie, ca și părințele lor. Într-o clipă de răgaz, ca să le fie mai îndămîină, s-au pedestrit și au făcut scut de trupuri mării sale.

Atuncea a mai rostit cîteva cuvinte obișnuite ale sale Căliman bătrînul:

— Oameni buni, mare poznă!

N-a mai auzit decît Onofrei și a întors capul, mirat că acele vorbe nu sînt rostite în rînduiala lor. Bătrînul căzuse cu Samoilă Strîmbă-Lemne alături. Erau sîngerăți și amestecați cu mîzga. Chiar în acel răstimp a stat o clipă harțul, parcă s-ar fi cumpănit, și a sosit dintr-o lature, cu mare putere, Calistrat Mînzatu cu steagul său, dînd spaimă unora și nădejde altora. Cum au lovit, călăreții lui Mînzatu au și lunecat înainte, luînd după ei pe navrapi, pe spahii și pe delii.

Jupîn Cristea Păr-Negru și-a văzut săbiile sale slobode și s-a grăbit să-și scoată stăpînul la lărgime înapoi, spre tabăra lui Vodă.

Onofrei s-a dus cătră ai săi și i-a căutat de lovitură, întorcîndu-i cu fața în sus. Samoilă fusese străpunș de patru sulii. Bătrînul fusese lovit de fier la grumaz și vărsa sînge din rana largă, dar tot mai sufla și a deschis ochii asupra feciorului său.

— Tu ești, Onofrei?

— Eu sînt, tătucă.

— Adă-ți aminte de cele rînduite.

— Da, tătucă, n-om mai avea în ce da orz cailor... Dar eu te-oi pune în sicriul domniei tale, cum mi-ai poruncit.

Bătrînului i s-au înegurat ochii. Onofrei s-a aplecat și l-a prins la subsuoara sfîngă; s-a opintit și l-a ridicat la subsuoara dreaptă și pe Samoilă, și s-a grăbit să-i așeze pe cîte-un cal, cu pîntecele în tarniți și cu brațele și picioarele atîrnînd. Le-a înodat la spate scările; a încălecat și el între morți, călăuzind caii cu poverile după pîlcul lui Cristea. Unii

din răzăși, văzîndu-l la o treabă așa de grea, i-au dat ajutor, venind împrejurul său, și astfel a hălăduit și Onofrei cu morții pe urmele lui Alexandrel-Vodă. De mirare le era răzășilor că acel fecior nici nu grăiește, nici nu plînge. El își ducea morții săi, după o poruncă pe care o avea.

În după-amiaza aceea de luni, pînă ce s-a făcut noapte, harțurile și împunsăturile n-au conținut din partea unora dintre bulucurile răzășimii. Numai cele șaisprezece steaguri ale lui jupîn Manole Păr-Negru nu s-au arătat nicăieri. Îi venise comisului celui bătrîn anumită poruncă de la măria sa și își ținea oamenii feriiți în văi și între păduri pe care nu le știa nimeni. Noaptea, s-au spălat nourii de pe cer, iar la revărsarea zorilor de marți s-au umplut văile Birladului, între codri, ca de un abur de lapte. Era deasă pîcla, s-o tai cu cuțitul, cum spuneau pămîntenii. «Hadîmbul nu vede nimica și-și dă cu degetele în ochi», prujeau oamenii de la munte, după naravul lor cel rău. N-a fost ceată de slujitori, de la nemți, pînă la hînsari și dorobanți; și n-a fost îmbulzeală de om cătră dealul lui Mirenilă, unde se adunaseră gloatele cu împlăcie și coase; n-a fost răzăș, ori călare ori descălecat, dar treaz în toată vremea nopții, care să nu vadă în pîcla care acoperise văile un semn și o ocrotire de la Dumnezeu.

Urdia se mișcase toată noaptea. Cînd s-a oprit frămîntarea, la dezvoltarea dimineții, s-a întins tăcere cătră mlaștinile ce se chiamă Trei Ape și s-au auzit glasurile tînguitoare ale hogilor și ulemalelor. După ce au proslăvit pe Alah și pe Mahomed pro-roc, acele glasuri neînțelese ale oamenilor străini au conținut, și foirea urdiei a pornit din nou, ca a unui balaur cu multe capete și labe care se tîrîia

prin mlaștină. Într-un timp iar s-a făcut o oprire și atunci au sunat pe mare întindere strigările crainicilor, care făceau cunoscute bulucurilor înșirate în lungul văii, ori răsfirate pe aripi, poruncile beului Soliman. Străjile mării sale Ștefan-Vodă, care băgau de samă la toate din locurile lor din ponoare, au înțeles că ar fi ajuns într-o vreme și puștile urdiei dincolo de vărsarea Chițocului. Se auzeau îndemnurile bouarilor, pocnetele harapnicelor și opinițiile robilor la roțile înglodate.

Cînd a căzut de la Domnie porunca așteptată, surlașii și trîmbițașii de dincolo de lunca Birladului au dat zvoană mare, iar alții au bătut din tobe și au slobozit sacalușuri.

Asemenea zvoană repezită pînă la cer a părut a fi dintrodată o strămurare năprasnică dată urdiei. Akingii și spahii s-au repezit prin ceață înainte. Au dat în mlaștină, au descălecat; au trimis numaidecît știre în urmă să înainteze la harț pedestrima cu baltagurile, să taie lunca și să deschidă drumuri oștii. În zvoana și în neorînduiala acestui început, capetele urdiei au înaintat singure la pielea lor, cătră larma înșelătoare de război; s-au adaos și cărăle cu pive care s-au înglodat în mlaștină și s-au pus apoi de-a curmezișul. Îndată ce s-a înțeles asemenea lucru, măria sa a mișcat cătră coarnele dinainte ale armiei încă neînglodate pe unii dintre curtenii săi și pe secui.

Pe loc s-a cunoscut care-i înțelepciunea și cum-păna acelei bătălii. Și măria sa a repezit alte porunci.

Atunci s-a mișcat comisul Manole cu cele șaisprezece steaguri. Fruntea urdiei se îmbulzea în mlaștină, cercînd să treacă dincolo, la lărgime. Nu pu-

tea trece ș-o călcau din urmă alții care se repezeau cu nerăbdare aprigă. Prin dimineața nedeslușită două tovărășii de steaguri au pălit mai la vale sila ismailitenilor, din două laturi. Din laturea stîngă a apei Bîrladului, de cătră Bobriac, au pălit Jder și Nicoară Păr-Negru. În același timp de pe Chițoc au intrat în cealaltă coastă a urdiei Manole bătrînul și comisul Simion. Așa de tari au fost aceste lovituri și atît de neînduplecate, cu mare pieire și jertfă din partea răzășimii, încît trupul balaurului a fost curmat în două. Jder și Nicoară au prins a bate și a mîna înapoi coada, prăvălind-o spre căruțele și săivanele hadîmbului, iar Manole Păr-Negru și Simion Păr-Negru, împingînd bătaia în răs_păr, au pripit acea înfricoșătoare izbîndă a lui Ștefan-Vodă, care s-a vestit îndată cu faimă în lume și s-a pomenit în veac. La loviturile de berbece ale steagurilor comisului celui bătrîn, ieșeau și într-o parte și în alta viermete de oameni negri, în care spaima izbucnise ca pulbera de pușcă. Osmanlii au pornit în risipă mînați de biciul de foc al acelu arhanghel înfricoșat, care vine îndată asupra oamenilor după descumpănirea minții.

O clipă s-a arătat lumină asupra învâlmășelii. Atunci cînd s-a arătat acea rază de soare, au căzut unul lîngă altul, cu arma în mînă, străpunși de multe sulii, Simion Jder și părintele său Manole Păr-Negru. Tot atunci cei dintăi fugari ismailiteni au năboit prin văile de sub Bobriac și pe sub dealul lui Mirenilă, iar gloatele s-au îndemnat asupra lor, stupind în palme și pregătindu-și topoarele și coasele. Unii întrebunțau îmblăciul, pălind pe fugari din goană după cap. S-a înșirat urdia la mari depărtări, prigonită astfel de pămînteni. În vremea

asta curtenii și răzășii au pisat pe cei din mlaștină pînă ce li s-au trudit brațele. Măria sa a trimes steaguri proaspete cătră vremea amiezii ca să impresure și să ia în stăpînire ce mai rămînea. Jder și Nicoară au mușcat și au hărțuit o poștă pe hadîmb cu curtea lui; apoi au oprit și au poruncit răzășilor să descalece și să caute în desagi pită și brînză, ca unii ce se osteniseră și flămînziseră cu folos.

După ceasul al cincilea, au filfiit perdelele ceții și au prins a fi mînate de un vînt din răsărit. Se părea că acel vînt le învăluie în sus, amestecîndu-le cu nourii coboriți. Spuneau bătrîni că niciodată nu s-ar fi văzut astfel amestecate cețele de jos cu nourii de sus, și a binevoit Domnul Dumnezeu să fie asta tocmai în acel răstimp de greu cumpăt. Se vedea împrejurimea umplută de spaima morții și risipiri, puștile intrate ca în sorb, cu vitele și omenirea care le slujeau, cai și călăreți căzuți cît n-ar fi fost chip să-i numeri. Cît vedeau ochii în josul mlaștinei și apei, se afla lume și dobitoc măcinat în vîrtejul urgiei și risipit grămezi ca de o mînie sfîntă. Zdrobirea aceea a balaurului se încrețea încă de zvîrcoliri și tresărea de gemete. Pe sub nourii au trecut două învăluiri de corbi.

Atunci s-a arătat pe un pripor măria sa Ștefan călare, sub prapor, privind. Veneau vestitori, descălecau, se închinau și-i aduceau știrile. În jurul măriei sale se aflau stînd cu încremenire și cu inimile înghețate unii dintre boieri. Măria sa a aflat nu tîrzie vreme de pieirea unora dintre slujitorii săi iubiți și a poruncit să fie aleși din nomoluri. Mai cu samă dorea să se aleagă comișii: bătrînul și tînărul. Locul unde căzuseră ei și cei care luptaseră îm-

preună cu dinșii se cunoștea, subț un val mort de pedestrime a ismailitenilor.

— Acolo sînt și să-i scoateți, a poruncit măriia sa înălțînd privirile spre noui. Apoi a adăogit cu un suspin, mai mult cătră sine : Acolo s-au trudit sece-rătorii din Apocalipsis.

Curtenii și răzășimile s-au muncit toată după-amiaza ca să aleagă pe creștini, pe cînd alte steaguri ale mării sale, cu gloatele ce se ațineau pe drumurile văilor, spîrcuiau pe fugarii lui Soliman-Beg. Unele bulucuri au fost tăiate de pămînteni tocmai la apa Smilei, în ziua a treia după război.

Voievodul a poruncit slujbe la bisericile tîrgului și însuși măriia sa a intrat în paraclis, stînd îngenunchiat îndelungată vreme, ca și cum și-ar fi uitat trupul său acolo, înălțîndu-se numai cu sufletul la Izvorul tuturor nădejdiilor. Cînd s-a trezit, înegura sara cu cele dintăi ceasuri de alinare după biruință. De pretutindenii îi veneau vești bune de topirea năvălitorilor osmanlii, amestecați cu zăpezile vremelnice ale acelei ierni și căzuți în puhoiul care curgea la rîpă. În chilia arhimandritului, luminăția sa a rostit vorbe ce urmau a fi însemnate pe cartea domnească, vestind domnilor și crailor fapta de la Vaslui. La tălmăcirea acestei cărți a fost apoi meșter cu mare osîrdie părintele Geronimo dominicanul.

Cuprinsul cărții domnești a fost acesta :

«Noi Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn al Țării Moldovei, ne închinăm cu prietinie domniilor voastre tuturor cărora vă scriem ; și vă dorim tot binele. Domniile voastre cunoașteți că Împăratul cel necredincios al turcilor a fost și este prigonitorul creștinătății și zilnic cugetă cum ar putea

supune și zdrobi pe creștini. Vă facem cunoscut că pe la Boboteaza trecută a intrat de la împărăția Ismailiteanului în țara noastră și asupra domniei noastre mare oaste, în număr de o sută douăzeci de mii de oameni, avînd căpitan de frunte pe Soliman-Pașa Beglerbegul ; împreună cu dînsul avînd pe toți curtenii Păgînului și semințiile din Rumelia și pe Voievodul Țării Romînești cu oastea.

Auzînd și văzînd noi asta, am luat în mînă sabia și, cu ajutorul Dumnezeului nostru atotputernic, am ieșit împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am călcat în picioare și pe toți i-am trecut subț ascuțișul săbiei ; pentru care lucru dăm laudă lui Dumnezeu.

Aflînd de asta, Împăratul păgîn va pofti să-și răscumpere înfrîngerea și va să vie el însuși împotriva-ne cu toată țaria, ca să supuie Țara. Pînă acuma feritu-ne-a Dumnezeu de asemenea cădere. Ci dacă această poartă a creștinătății, țara noastră, ar fi să fie, ferească Dumnezeu, pierdută, atunci creștinăta-tea întregă ar fi în primejdie. De aceea vă îndemn pe domniile voastre să ne trimeteți căpitani și oaste într-ajutor cît mai este vreme, împotriva dușmanului nostru al tuturor. Acuma e ceas potrivit, avînd Ismailiteanul mulți potrivnici, care stau în toate părțile asupra lui cu sabia. Iar noi făgăduim, pe credința noastră, sub jurămint al Domniei noastre, să luptăm pînă la moarte pentru legea creștinească. Faceți și domniile voastre așa pretutindenii, după ce noi, cu ajutorul Domnului, i-am retezat mîna dreaptă ; și fiți gata fără întîrziere.»

După ce a rostit măriia sa aceste vorbe, a rămas visînd îndelungă vreme cu fruntea plecată în palme

și cu coatele pe genunchi și a oftat, cugetînd la toate cîte se petrecuseră în acea zi ca într-un spulber de furtună.

— Părinte Amfilohie, a vorbit măria sa într-un tîrziu, după ce s-a trezit c-un suspin din gînduri; să dai vestire curții și Țării că mîni e zi de post și de rugăciune pentru morții noștri.

A doua zi, în ceasul cel dintăi, a prins a ninge domol. Peste noapte se înseninase cerul și amorțise pămîntul de îngheț ușor; după asta veniseră, cu vîntul răsăritean, alți nouri cu fulgi. Abia acuma, ca după o silință grea a stihilor, năștea începutul adevărat de iarnă.

Călare pe Vizir, și împresurat de curteni, măria sa a făcut în pas ocolul bătăliei; apoi s-a oprit în locul unde morții Moldovei fuseseră adunați. Se oprea ici-colo căutînd cu privirile, pînă ce deodată a simțit la harmasarul său, încăpeștrit cu surguci și fuior de barbă, o neliniște. Vizir a ferit în laturi, forăînd. Măria sa a descălecat și a cunoscut la cîtiva pași pe comișii săi, și mai încolo pe bătrînul Căliman starostele. Lepădînd friul, a trecut spre altarul ce se ridicase sub cerul liber și sub ninsoare și a îngenunchiat. S-au supus în genunchi steagurile de răzăși, curtenii și toată suflarea cîtă era de față, iar vlădica Tarasie a început a ceti între clericii săi, sub prapori, stîlpii morților.

Din îngenuncherea sa, Voievodul ridica în răstimpuri privirile, chemat de acea tăcere înghețată a oștenilor săi. Stăteau cu fața spre cer, însenați de alinarea din urmă și luminăția sa își simțea inima înegurată de jale. După ce s-au cetit stîlpii și preoții cu psalții au cîntat cu frumoase glasuri veșnicapomenire a căzuților, Domnul nu și-a putut stăpîni

tulburarea și a rupt din sufletul său aceste vorbe în auzul celor din juru-i:

— Cînd răsare soarele avem să ne aducem aminte de ei. Și avem să-i jelim deasemeni cînd soarele asfințește. Și cînd ne vom trezi la bătaia miezului nopții, avem să-i simțim în jurul nostru și ne vom afla nemîngiați de pieirea lor.

După ce a tăcut măria sa, a sunat vîntul mai cu tărie în mlaștini și păduri și au plutit din ceea parte de ape pînă la auzul mării sale bocete ale muierilor, care se și înfățișaseră să-și petreacă morții.

În aceeași zi, la ceasul amiezii, domnia sa postelnicul Ștefan Meșter a purces din porunca Voievodului cătră Neamțu și Suceava. La Cetatea Neamțului se aflau ocrotite Doamna și Domnița Radului-Vodă; iar la Cetatea Sucevii aștepta vestea izbîndei Împărătița Maria Comneanca. Cu slujitorii domnești ce-i făceau alai și cu slujitorul său Gore Doda, postelnicul a străbătut repede calea. A doua zi dimineață s-a abătut din drum, după făgăduința dată unor prietini, și a intrat la curtea Jderilor devale la Timiș.

Cum s-a arătat domnia sa la poartă, jupîneasa Ilisaftea l-a văzut din camara sa. Trăgîndu-și repede pe mînici scurteica de vulpe a ieșit cu grabă mare în pridvor, strigînd cu glasul frumos cătră oaspete:

— Lume nouă, cu iarnă nouă! Bine ne-ai sosit, jupîne postelnice!

— Bine te-am găsit, dragă jupîneasă Ilisaftea... a răspuns boierul muntean.

— Apoi așteptam oameni și vești de la bătălie, cinstite postelnice, a strigat cu hărnicie jupîneasa Ilisaftea, pe cînd postelnicul descăleca. Poștește înlăuntru și ne spune cum stau treburile prin ceea parte de lume. Se aude că măria sa a avut mare

izbîndă asupra păgînilor. Mulțămesc lui Dumnezeu și Maicii prea curate. Stăi coala în scaunul ista larg, jupîne postelnice Ștefane, și-mi spune te rog. Spune-mi vești bune de la toți ai noștri. Nici o clipă să nu întîrzi și să-mi spui toate. Dar să-mi spui întăi dacă nu ți-i foame. Eu numai am spus vorba, iar nana Chira s-a gîndit mai înainte decît mine și a aduce numaidecît toate cîte îi fac trebuință unui călător flămînd; și n-a uita nici pe slujitorii domniei tale. Vai, jupîne postelnice Ștefane, dacă ai ști ce nacaz am cu acel Hrana-Beg pe care nu știu de ce mi l-a trimes pe cap măriia sa. Adevărat că-i robul lui Ionuț, dar de ce să mi-l deie mie pe samă? Nu-i place nimica. Ii trimet carne de porc, — nu! că el carne de porc nu mîncă. Ii trimet carne de vițel, ori de pasere, — strîmbă din nas. Ii fac scrob cu unt: nici asta nu-i place. Dar crezi domnia ta că de plăcinte s-atinge? Da' de unde! Și-n loc de unt, lui să-i dai numai seu de oaie! Doamne Maica Domnului! Asemenea pacoste îmi trebuie mie? Și nu pricepe boabă din ce spunem noi; nici noi nu știm ce bolborosește el. Altfel, ce să zic? E om ca și noi și nu-i barbat urît. Spune-mi numaidecît, jupîne postelnice, ce fac ai noștri. Și dacă te-ntorci la tabără, să nu cumva să uiți a-i hotărî din partea mea comisului Manole, că de-acuma toate s-au isprăvit, și-i caut noră. Dacă nu-l așezăm pe Ionuț, nu mai are din partea mea stare de liniște și pace...

Băgînd de samă în acea clipă ochii postelnicului și zîmbetul său pierit, jupîneasa Ilisafta s-a oprit.

— Dragă jupîneasă Ilisaftă, a rostit cu glas blînd postelnicul, prietinel nostru comisul Manole și-a găsit liniștea și pacea.

Obrazul comisoaiei s-a albit de năvala singelui la inimă; i-au crescut ochii; și-a dus palmele la tîmple și s-a întors cătră colțul întunecat al cămării.

— Hah! a suspinat domnia sa, ca și cum ar fi cuprins-o pe neașteptate un val rece.

S-a întors, cu privirile uscate și cu buzele tremurînd:

— Cînd?

— Alaltăieri dimineață, dragă jupîneasă Ilisaftă. Cu el s-a prăpădit și comisul Simion.

— Hah! a suspinat a doua oară comisoaia.

De la inimă i s-a întors sîngele în față.

— Nană Chiră! nană Chiră! a prins dumneaiei a striga. Nană Chiră, vină repede aici, ca să afli că s-au prăpădit doi dintre iubiții noștri. S-a prăpădit soțul nostru și fiul nostru cel mai mare. Să-mi chemați numaidecît aici pe jupîneasa Marușca norămea. Dar să nu-i suflați o vorbă pînă ce n-oi vedea-o eu; să-i spun cu această gură a mea și cum știu eu. Și în acesta ceas să pregătiți sanie, slujitori și merinde, ca să ne ducem amîndouă la Vaslui, să facem pomenire și praznic morților, după rînduială.

Astfel a rămas singur, numai cu dadacele, în cubul de la Timiș, Manole cel nou Păr-Negru; iar bunică-sa și maică-sa au pornit cu sania în aceeași zi la Vaslui, avînd în spate viscol din miazănoapte.

Mai tîrziu, după ce s-a întors la ale sale cu slujitorul său Gherasim, în chilia de la sfînta mănăstire Neamțu, părintele ieromonah Nicodim n-a uitat să scrie în ceaslov întîmplările:

«Anul de la Hristos 1475, iar de la facerea lumii 6983, în ziua de marți, patru zile după sfînta Bobotează, fost-a mare război cu turcii la Vaslui și i-a biruit luminăția sa Ștefan-Vodă pe păgîni.

Pierit-au în acest război părintele nostru după trup comisul Manole Păr-Negru și fratele nostru după trup comisul Simion și alți mulți, Dumnezeu să-i miluiască întru iertarea sa.

Iar mai înainte de aceasta, s-a fost întors mezinul nostru comisul Onu de la Sfântu Munte și de la Brăila, cu barbă, de nu l-a mai cunoscut nimeni; ș-a zîmbit măria sa cînd l-a văzut și l-a cunoscut.»

NOTE

În pădurea de umbre a celor care s-au săvîrșit din viață, sînt unele covîrșitoare de mari, întinzîndu-se pe ape, pe păduri, drumuri, mănăstiri, cîmpii, cetăți vechi, ba chiar pe cîte-o provincie ori o țară întreagă. Chipul acestor năluci zugrăvit ori încremenit pe-o fotografie ștearsă de vreme ne face să visăm îndelung, întrebîndu-ne: «seamănă ori nu seamănă?» Lîngă lespedeaua unde sînt îngropate rămășițele pămîntești ale celui care plutește pe deasupra-ne ca un nou stră-veziu, încă ne cutremurăm. Atingem cu mîna, într-un muzeu, moaște de veșminte, oasele unui condei ori ciolanul unei arme... Și-n imaginația noastră declanșată, fantasma capătă deodată înfățișare de om și prinde-a se mișca prin palatele ruinate ale trecutului. Și, uneori, pînă și aceste castele în ruină, deplă-sîndu-se din pîcla lor violetă, se ridică măreț în două labe și-ncearcă a pași schilod sub privirea noastră încurajatoare.

Așa, prin umbra covîrșitoare a lui Ștefan cel Mare-Voievod, care plutește peste întreaga Moldovă, a umblat ani de-a rîndul Mihail Sadoveanu, plecîndu-se pe hrisoave, cronici, lespezi și peceti, ca să lămurească personalitatea și cadrul istoric în care a trăit Apărătorul creștinătății.

Bineînțeles că pe vremea cînd acest Sadoveanu era încă elev al gimnaziului «Alecă Donici» din Folticeni și umplea huciurile și cimitirul Opișenilor de chiote

sălbatică, în hrubele imaginației lui — printre *Cavalerii nopții*, *Haiducii* lui Nedea Popescu, uriașii poveștilor și celelalte dihanii cu care făcuse cunoștință în dumbrăvile de pe apa Moldovei și a Siretului și la Nada Florilor — n-aveau cum se afla frații Jderi, după cum nici o domniță Ruxandă ori un de Marenne nu-și aveau încă locul. La vremea aceea încă nu intrase în raza de lumină a lui Eminescu, nu dăduse busna în saloanele literaturii franceze și nu hăpăise pe nerăsufiate *Cei trei muschetari*. Era încă nepotul bunicilor de la Verșeni și feciorul lui cuconu Alecu, care colinda cu torba de bursuc la șold și cu arma de Juvertă la umăr luncile apelor.

Și nici mai târziu, în 1906, când se reîntoarce la Folticeni ca să-și întemeieze gospodăria de pe strada Rădășenilor de la numărul patruzeci și doi — și mantia cavalerilor nopții îi căzuse de mult de pe umeri — nici atunci feciorii comisului Manole Păr-Negru nu-i apar încă lămurit în minte.

Și cum adeseori la acea epocă se urca într-o birjă cu doi cai și, în clinchetul monoton al zurgălăilor, trecea pe valea Moldovei și a Ozanei spre mănăstirile de peste deal, doar frații Potcoavă și încă doi-trei oșteni ai povestirilor sale romantice de-l întovărășesc într-un alai de colb, plecându-și odată cu ei frunțile sub bolțile de piatră ale bisericilor prin care pășise altădată falnic Vodă Ștefan.

Ei, dar nu mult după aceea, când își clădește casa din livada cea veche din deal, de la numărul șaptezeci și opt al aceleiași străzi a Rădășenilor, lucrurile se mai schimbă puțin. E acum om cu greutate, cu o casă de copii și douăzeci de scrieri de-ale lui în bibliotecă. Răzășul de la noi în Viișoara șade adeseori, sub teii umbroși din fața balconului ori în iarba înaltă din jurul prisăcii sistematice, de vorbă cu amintirea înegurată a Voievodului. Stau la sfat ca doi buni prietini. Poftesc și pe Tudor Șoimaru și pe Simion Birnovă la sindrofie. Printre merii, perii, gutuii și vișinii livezii, nenumărați gospodari ai satelor ori mahalagii ai țirgului se ițesc neîndrăznind să se apropie prea mult. Iar «cuconu Mihai», — cum îi

spun toți din partea locului —, masiv și grav, cu pelearină verde închis pe umeri și cețuri viorii sub fruntea brăzdată prematur, caută să înțeleagă ce-i spune mut umbra mării sale. Frații Jderi tremură nedeslușit în soarele auriu al livezii romantice. Încă n-au chip, n-au glas. Nu se știe bine nici câți sînt: trei, patru ori cinci? Nici cum îi cheamă. Fac suită lui Vodă Ștefan. Cum se risipește el peste văi și peste dealuri, se mistuie și ei, sticlindu-și paloșele și filfiindu-și mantiile; se mai aud nechezînd caii ce se depărtează în goană și picurul copitelor ce se pierde în depărtare. Cuconu Mihai oftează, pe gânduri. Cît va mai trece pînă va putea da ființă fraților Jderi? Câți ani de trudă aplecat pe hrisoave și pe foi albe de hîrtie, ca să dea grai lui Ștefan cel Mare? În odaia națională, împodobită cu macate roșii, cu perdele de borangic și sobă țărănească cu ocnită, portretul lui Ștefan îl privește neclintit, așteptînd. Pe mășuța de lîngă pat, la căpătăi, cronica lui Ion Neculce îl îmbie la un ceas țirzielnic de taină. Candela prezidează, stioasă, la icoanele de pe perețele din răsărit. Un mănunchi de busuioc își împrăștie mireasma cucernică amintind de smirnă și tămîie. Și-n liniștea miezului nopții săgetată doar de lătratul unui cîne ori de țipătul jalnic al cucuveicii, negura se lasă grea, apăsătoare, stăpînind gândurile și visele prisăcarului de la Rădășeni. Încă puțin și din picla trecutului se va alege și Cetatea Sucevii și curtea cu boierii și Catalan, pe care, ca pe harmasarul năzdrăvan din poveste, va apărea încă o dată lumii — ca într-a doua viață — Ștefan cel Mare și Sfînt.

Îndată după cel dintăi război mondial, părăsind pentru totdeauna livada Folticeniului, își ia familia și întreaga gospodărie și se mută în țirgul Ieșilor. Și, după cum se știe, se stabilește în vila foastă a lui Kogălniceanu, tocmai sus în dealul Copoului.

Totuși și aici, într-un peisagiu diferit de cel părăsit în preajma Rădășenilor și a Băii, își găsește liniștea necesară scrisului. Dar, pe cînd tihna de la Fol-

ticieni dormita dulce și senină ori dormea somn greu în ploile putrede de toamnă, liniștea de la Copou păsea măreață prin vânturile ce răscoleau cu înviersunare bătrînii copaci ai parcului vechi ori zumzuia în căldura fierbinte a verii, trezind clopote de glasuri pe dealuri și glasuri de clopote în cele patruzeci de turle ale pitoreștii cetăți.

Tihna de la Folticeni susura ca un izvorăș melancolic amintind trecutul bucolic, liniștea de la Copou curgea măreață ca un fluviu în albia lui largă săpată adînc prin secole, — un fluviu ale cărui valuri cîntau povestiri dramatice, aventuroase și în același timp pline de poezie.

— Auzi! Clopotele!...

Or fi de la Mitropolie ori de la Trei Sfetitele?

Cîntau și cele de la Zlataust și cele de la Talpalari și cele de la Toma Cozma, de la Barboi, Barnovschi. Sunau depărtat cele de la Cetățuia și de la Galata. Le răspundeau, subțirel, cele apropiate de la bisericuța dintre Podgorii... Și după ce tăceau toate și bătrînul clopot al Mitropoliei își sunase și el cele douăsprezece lovituri grave, adînci, — în urma ecoului, care părea că vibrează la nesfîrșit în văzduhuri, pe deasupra celor șapte coline ale Iașului începeau a trece în cortegiuri nălucile celor care fuseseră trăitori pe ulițele vechii cetăți de scaun, fantasma multe și nedeslușite topite în umbra covîrșitoare a marelui Ștefan.

Casa cu turn pătrat cocoțată pe dealul Copoului, privind de sus panorama întinsă a Iașului, rămînea izolată de restul lumii, — ca un pisc înconjurat de jur împrejur de ape care îi bat în flancuri. Pacea, izolarea ei izbeau pe orice drumet străin, care întreba cu respect:

— Ce-i aici? Biserică?

La apropierea necunoscuților, clădirea parcă își închidea cu grăbire ușile și ferestrele și grădina își ascundea viețile prin coltoane doznice ori umbra deasă a copacilor. Arar se vedea cîte un cal pascănd pe pajiștea din dreapta și, la vremea verii, doi-trei palmași trebăluind la grădina de zarzavat din laturea stîngă. Iar cîinii și mai cu samă acel Cezar — perso-

nagiu așa de des întîlnit în opera lui Sadoveanu — păzeau cu strășnicie porțile cetății și vai de pantalonii celui care se încumeta să se aventureze pe drumușorul ce ducea la așezarea din fund.

Clopot la intrare nu era. Sonerie nici atîta. Doar cu glasul dacă izbuteai să dai vestire că stai de-un ceas de vreme și aștepti la poarta străjuită de-o cățea cu dinții de fier și măselele de oțel.

De și în coasta țirgului și așezată la șosea, proprietatea rămîne rurală, străjuită pe de laturi de podgorii, iar dîndos de valea rîpoasă și stearpă a Calcainei. În amurguri limpezi, se deslușea în zarea depărtării profilul Ceahlăului, pe cînd pe dealuri curgeau sunete dulci de buciurn. Cu toate că mîna omului doborîse copaci și așezase silnic casă și gospodărie, locul — altădată făcînd parte din codrul Breazului — se întindea cît vedeai cu ochii — urma să se considere pădure și se comporta ca atare: vijîia în vînturi aprige și iarnă și vară, cîntînd prohoduri ciolanelor bătrîne îngropate în adîncimea pămîntului; sub casă, acareturi, sub livada tînără, sub prisaca mică a lui cuconu Mihai, sub grajduri, poițele sistematice, sub răscolita țărînă a grădinei de zarzavat și sub hectarul de vie de la miazăzi. Prohodea, bucurîndu-se în același timp că măcar colțul din fund al parcului bătrîn, cu rîpa lui încilcîță și zbîrlită, în care creșteau în voie primăvara toporași, viorele, floarea-paștelui și ciuboșica-cucului, rămăsese ca-n veacuri, cu tot așarnamentul lui cuconu Mihai de a-l civiliza. Acolo, în tunelele tainice de verdeață dădeau concerte în luna mai privighetorile și la vreme de iarnă se aciuiau iepurii Cîrcului. Acolo se ascundeau și sălbătăciunile locului cînd liniștea era spartă de cite-o vizită nedorită.

Tihna aceea, — pe care larma copiilor parcă o adîncea și mai tare —, era prielnică lui cuconu Mihai. Aici, între podgoriile cu struguri dulci ca mierea, la doi pași de Cotnarul istoric, dau în pîrg roadele scrierilor lui de maturitate. Iau ființă pe rînd: *Venea o moară pe Siret, Țara de dincolo de negură, Impărăția apelor, Hanu Ancuței, Baltagul, Zodia Canceru-*

lui, Nopti de Sinziene, Creanga de aur, Aventurile Șahului și Viața lui Ștefan cel Mare.

Și pragul trecut, odată ce-și fixase bine epoca și personalitatea sfântului Voievod, poate să învie și pe acei Jderi, pe care-i poartă de atîta vreme în adîncuri, și să dea la iveală cel dintâi volum, intitulîndu-l *Ucenicia lui Ionuț*¹.

Pe acest Ionuț îl văzuse crescînd de mic cuconu Mihai Sadoveanu. Venit pe lume tîrzielnic, abia în 1920, ca să sporească turma fraților săi, Mihuț intrase ca un vîrtej în pacea falnică de la Copou. De cum prinsese a rupe cele dintâi vorbe și a face doi pași șovăielnici, se arătase un drac împielit «care nu se mai află». Mic de-o șchioapă, se cătăra — cu toate protestele vizitiului — pe Corbu, pe care îl purta în trap grăbit spre adăpătoare. Aprig și ager la minte, încă gîgilice fiind, devenise un fel de stăpînitor al tuturor lucrurilor și ființelor de la Copou. Părintele său nu se supăra cînd picul de zece ani ieșea pe furis cu «Oakland-ul» pe poartă, măcar că de-abia ajungea la volan. Pe bicicleta mai marilor săi încălecase încă de la șase ani, stînd călare pe bară ca să poată ajunge la ghidon; nu mult după aceea îl văzuseră într-o bună zi trecînd ca un vîrtej prin fața casei, stînd în picioare pe șa. Tot de-o șchioapă fiind, a pretins să intre în partida de volley a celor mari, ba încă la fileu! Întâi tolerat, a devenit curînd un jucător de temut, ținînd piept pînă și lui Mircea — fratele lui mai mare — care era asul Copoului.

Fiind și mezin — ca toți mezini — era slăbăciunea tatii și a mamei. În fața nebuniilor lui, inima lui cuconu Mihai se muia ca ceara pe plită. Și de multe ori un singur cuvînt ori o privire drăcoasă de-a lui Mihuț schimba în zîmbet supărarea tatii. Știa să fie alintat și calin, întocmai ca odrasla jupînesei Ilisafte și a comisului Manole Păr-Negru. Și-ntocmai ca Ionuț, cum s-a săltat puțintel de la pămînt, a devenit un feciorăș subțirel și sprinten, alintat și obrăznicuț și viclean «ca nici soarele să nu-l ardă»

¹ *Frații Jderi*, vol. 1, *Ucenicia lui Ionuț*, Naționala Ciornei, mai 1935.

— cum ar spune aceeași jupîneasă Ilisafte, amenințîndu-l cu degetul.

Cuconu Mihai — ca și comisul Manole — îl urmărea crescînd pe Ionuț, foarte minunîndu-se de unde să fi răsărit asemenea dihanie sprintenă și ageră în neamul lui? Il privea amuzat și se gîdea la cîte pozne ar săvirși acest feciorăș zburdalnic dacă i-ar da drumul în lume. Astfel în primăvara anului 1935, Mihuț, făcînd o săritură în alt secol și împrumutînd numele de Onu Păr-Negru, a poposit la curtea de la Timiș de părintelui său, mare comis al măriei sale Vodă Ștefan.

Gospodăria de la Timiș, pe apa Moldovei, nu era departe de mănăstirea Neamțului. Vorba cea: «un deal, o vale, o limbă de pădure, o bătaie de pușcă, o zvîrlitură de băț și o fugă de cal pîn'ce crapă». La sfînta ctitorie, în vremea hramului celui mare al Înălțării, venise și Sadoveanu, avînd alături pe mezinul său prea iubit. Ca-n toate secolele de cînd ființase așezarea mănăstirească, și Mihuț, — ca altădată Alexandrel, coconul domnesc —, ascultase cu nara fremătînd vibrarea neostoită a clopotelor ce vesteau mosafir înălțat; la fel privise soborul de arhimandriți, diaconi și simpli călugări care ieșeau cu Evanghelia înălțată înaintea oaspetelui prea sfințit. Și tot ca totdeauna, urmărise amuzat mișcarea febrilă a mulțimii care, după prostul ei obicei, se cocoța pe garduri, pe ziduri și pe draghinele căruțelor desjucate ca să poată vedea mai bine ce se petrece la înfîlnirea celor două alaiuri. Numai că, între muntenii voinici cu chica tăiată pe oală și cu toporișca pe umeri, nu se mai afla moș Nechifor Căliman, care să-i spuie:

— He-he! ce mai faci, mînzule?

Și nici el, Mihuț, n-avea contăș albastru, cizme de marochin roșu și cușma pe-o ureche și nici nu umbla călare pe-un cal pag ca feciorășul cel ce sosise odinioară de la Timiș.

Totuși, de la acel odinioară, mărunte lucruri se schimbaseră prin partea locului. Erau ș-acuma căprioare în braniștea domnească; dar nu așa de multe

ca să poată fi aduse cite opt pe samarele cailor; și păstrăvi ș-acuma săgetau apa Ozanei zvirindu-se după muscuțe, numai că nu se puteau prinde așa de mulți ca să poată unul ca Nechifor Căliman — ptiu, drace! — să încarce cite opt hîrzoburi pline și să le trimeată la masa cea mare întinsă în cinstea prea înălțatului patriarh; erau totuși încă destui lipani și păstrăvi, care să ia muștele artificiale ale lui Mihuț ș-ale lui cuconu Mihai drept pradă vie și să nime-rească în minciocurile sistematice.

Așijderea, apa Nemțișorului dispărea ici și colo sub pămînt lăsînd la suprafață o albie uscată și vă-roasă; iar pe sub sălcii pletoase și alunișuri dese își rotea bulboane adînci în care mișunau boiștenii.

La fel cite-un călugăr cu ochi blajini și barbă ba-laie — ca pe vremuri acel Nicodim, frate mai mare al lui Ionuț — primea cu blindetă căruțele cu copii bolnavi, fete zălude și slăbănogi aduși din depărtate locuri ca să le cetească părintele «deslegare».

Fîntînile erau ș-acuma cu cumpănă și cu ciutură; dealurile semănate cu mioare și clăi, drumurile pline de gloduri, hîrtoape și colburi. Nici lumina electrică încă nu fulgerase tihna domoală a veacurilor. Atîta doar că automobilele lumii moderne răscoleau colburile somnoroase care se urcau sperioase pînă la ceruri și că, pe o stîncă neagră, deasupra Ozanei lui Creangă, se aflau doar ruinele Cetății păzite odinioară de plăieși cu sulii.

Dar cu puțină imaginație și ascultînd ce spune tata domol în preajma lespezilor vechi, pînă și Mihuț, închipuindu-se acel fecioraș alintat de la Timiș, trimes de părintele său întru întîmpinarea măriei sale, putea să se întoarcă ușor îndărăt în timpuri; — dar încă Mihail Sadoveanu.

Populînd locuri bine cunoscute lui cu felurite personaje: boieri, oșteni, călugări și țărani, jupînese și jupînițe, pe care le grimează și le costumează potrivit epocii, asistă ca un mare regisor la această originală premieră ale cărei repetiții se făcuseră în studiourile minții lui timp de ani și ani de zile. Greu fusese mai cu samă că nu găsise actor pentru rolul

de căpetenie, al lui Vodă Ștefan, și pînă la urmă se hotărîse să-l joace singur. Se exercitase mai înainte jucîndu-l în *Viața lui Ștefan cel Mare*; acum, ca să-idea mai multă măreție, îl evocă mai arar și atunci în preajma unor evenimente ieșite din comun. Așa, chiar la începutul celui de-al doilea volum din *Frații Ideri*, intitulat *Izvorul alb*¹, Vodă Ștefan apare în scenă în urma aceluia zdruncin de pămînt de la sfîrșitul anului 1471, de groaza căruia, după cum se știe, turnul Nebuisei își lepădase în ripă o aripă.

Scena asta, pe care avea s-o amplifice și s-o transpuie în epocă, o trăise intens Sadoveanu în anul 1934, cînd luase cunoștință de emoțiile celui dintăi cutremur din viața lui. Era la vreme de sară; toți ai casei de la Copou aciuiți prin cămări, pregătindu-se de culcare. Atunci i se păruse deodată lui cuconu Mihai că s-a clătinaț, «de și era liniștit în toată făptura lui bine legată». Și-n aceeași clipă, «adîncurile subpămîntene ale Cetății slobozîră un geamăt depărtat de năruire». Tot atunci de prin cotloane, zvîcniseră locuitorii casei așa cum se aflau, unii numai în cămașă, alții desculți, — toți zbîrlîți și cu ochii măriți de groază. Cuconu Mihai, cel dintăi în ogradă, ațîntea cu uimire turnul pătrat care prăsea a se mișca pieziș față de coroanele copacilor din jur. Iar cînd cutremurul se desluși deplin ca o unduire de val în toată Cetatea, cîteva țipete de copii îi sîredeliră urechile. — Ca și demult, la apa Moldovei, cînd căruța era gata să se prăvale în bulboană, strigase scurt:

— Stați liniștiți!

La glasul bine cunoscut, toți ai curții de la Copou încremeniseră așa cum se aflau, pe cînd «al doilea val al cutremurului scutură pămîntul cu mai multă putere și mai îndelung decît întăia oară».

Apoi alt episod: plin de gînduri și îndoieli, Ștefan-Vodă pornește la vînătoare pe urmele bourului balan, despre care spun feciorii lui Căliman că ar fi fiind slujitorul aceluia proroc bătrîn sălășluind în singură-

¹ *Frații Ideri*, vol. 2, *Izvorul alb*, Naționala Ciornei, iunie 1936.

tățile din preajma Izvorului Alb. — Nu cu alai de curteni, vînători și oșteni, și nu călare, ci într-un automobil al zilelor noastre și întovărășit de cîțiva dintre ai lui a urcat Ceahlăul, pe la Durău, cuconu Mihai, chiar cu puțin înainte de a scri «vînătoare domnească». Cei care se aflau în preajma lui, pe acele zile calme și senine de august, și-l vedeau urcînd cu pas egal, rar și apăsător, cărările muntelui bătrîn, habar n-aveau ce se petrecea în adîncurile lui.

— Frumos tare, cucoane Mihai!

— Da.

Un singur cuvînt în care încăpea toată povestea cu apariția cutremurătoare a bourului alb, cu descoperirea peșterii pustiite, cu descrierea schitulețului unde poposește mărița sa și unde îi apare în vis deslegare la îndoielile inimii sale.

A urcat și-a coborît în aceeași zi, a dormit o noapte la Durău și-apoi dînd în văi — ca altădată spre Suceava alaiul domnesc — s-a abătut din drum pe la mănăstirea Neamțului, ca să vadă pe prietinel Ionel Teodoreanu, atunci acolo cu toți ai lui. În drumul întoarcerii a trecut pe la Timiș, fără să spuie nimănui că acolo hotărîse așezarea eroilor lui, și-a intrat în Cetatea Ieșilor încredințat că a venit vremea să scrie aventurile celor cinci Jderi.

Dintre feciorii comisului Manole Păr-Negru, pe cel de-al doilea îi venea mai ușor să-l zugrăvească. În afară că era o reeditare a lui Nicoară Potcoavă, — Simion avea multe trăsături comune cu băiatul lui cel mai mare, Dimitrie.

Voinic și dolofan ca un ursuleț, Miti de mic se ascundea după sobă cînd intrau mosafiri în casă; și respingea cu mînuța-i grăsulie pe moașa Victoria care vroia să-l «pupe» pe «bujorașii» obrazilor.

În 1916, cînd se împușcă din greșală în palmă cu Browning-ul tatii, docteur Pierre, unul din chirurgii armatelor aliate care îl operează ca să-i extragă sfîrmăturile oaselor, rămîne uimit de curajul acestui copil de doisprezece ani: palid, cu fălcile încleștate, îndură fără murmur dureroasele pansamente pe care i le face zilnic

Altminsteri de o bunătate și o generozitate fără samăn, e gata oricînd să-și sacrifice timpul și energia pentru a sări în ajutorul altora, întocmai ca cel de-al doilea fecior al comisului Manole Păr-Negru.

Oricum, fapt este că toată copilăria de la Copou — îndată după conturarea personajilor din *Frații Jderi* — au prins a-i spune lui Miti în glumă:

— Ce mai faci, bădiță Simioane?

Dar și alte cunoștinți de-ale scriitorului binevoiseră să-și schimbe puținel înfățișarea, luînd rolurile unor personaje din alt veac. Printre acestea, nu se poate să nu amintim pe cuviosul Timotei Sirbul, dascalul mării sale Alexandrel-Voievod. Aș pune rămășag că monahul rotofei, veșnic doritor de-o friptură grasă de batal și-un ulcioraș de vin armaș, e încă trăitor la mănăstirea Neamțului. Mai puțin învățat decît Timotei, dar purtat prin lume și deslegat la minte, a fost se pare și la Sfîntul Munte, de unde a adus tot felul de mărgelile și cruciulițe pe care le împarte cu hărnicie nevestelor și fetelor din satele de pîmprejur. Și tot ca Timotei, se uită în fiecă zi cu tristeță în fundul paharului, unde i-s scrise păcatele; ceea ce văzînd, se silește să-și înecă pe dată spaima și amarul dînd pe gît dimpreună cu dulceața vinului și acele duhuri veșnic mustrătoare.

Tot o figură a Neamțului era și Stratonic Nebunul, pe care nu se putea să nu-l întilnești de cum descindeai în vechea ctitorie. Trecea trăgîndu-și grăbit piciorul slăbănog într-un mers țupăit care semăna mai mult a danț, în vreme ce mormăia fără conținere tot felul de vorbe ciudate. Cîteodată, cînd se oprea și-aveai vreme de pierdut, prindea a-ți spune stihuri ticluite de el, precum și felurite istorisiri despre vedeniile pe care le avea. Apoi, dintrodă parcă amintindu-și de ceva, o pornea grăbit, țupăind și bălăbănind din mîni, ca o paiată dezarticulată.

Îl chema Teognost și stihurile pe care le alcătua cu mult mai puțin bune decît cele cu privire la dascalul coconului domnesc — sunau cam așa:

Vai, săracul Teognost,

Toată lumea-i zice prost...

În orice caz, după cum se vede, poetul de la mănăstirea Neamțului avea același ris lăuntric ca și călugărul Stratonie, — un ris pornit din bucuria că înșeală pe ceilalți asupra limpezimii minții lui.

Cît despre racla lui moș Nechifor Căliman pe care, — văzînd că moartea întîrzie —, o coborîseră Onofrei și Samoilă din pod ca să ronțăie caii fîn din ea ca dintr-o iesle, e o poveste adevărată, ades întîlnită în lumea satelor. Chiar și părintele Eufrosin de la mănăstirea Neamțului ține asemenea unealtă în bucătărie plină cu mere și nuci; și dacă careva se minunează de asta, cuviosul monah îi răspunde:

— E bine să avem întruna dinaintea ochilor viața veșnică ce va să vie. Amin.

Cutremurat pînă în adîncul ființii trebuie să fi fost scriitorul punînd pe feciorii lui Căliman să treacă de la Suceava spre Neamțu, prin locuri bine cunoscute, pe care și le imagina așa cum fuseseră în veacuri vechi, pe cînd în rîpa Rădășenilor încă nu era întemeiat sat și în stînga văii, pe care avea să se așeze cu mult mai tîrziu tîrgul Folticenilor, începuse a ființa iazul cel mare al Șomuzului. Sfarmă-Piatră și Strîmbă-Lemne coborîseră la apa Moldovei și luaseră poteca Pleșului, ajungînd la patru ore de vreme la sfînta ctitorie de pe fața cealaltă a muntelui. Era o excursie pe care o făcuse nu o dată povestitorul, încă de pe cînd era mînzoc cu mustață abia mijindă, ca jupîn Ionuț Păr-Negru. Și, ca și Jder mezinul, trecuse de mai multe ori la vreme de noapte prin brăniștea de stejar populată de toate duhurile și nălucile poveștilor auzite în copilărie; și se oprise răsufliînd ușurat în preajma unui foc sub pădure la care poposeau drumeți întîrziați ca și el.

De atunci, de pe vremea cînd era de vîrsta celui botezat de starostele Căliman, se plecase înfiorat de plăcere asupra vechilor hrisoave în care se spunea că cutare moșie și cutare bucată de pădure trecuse în stăpînirea dumneaei comisoaiei Jderoaia și Jderilor, feciorii ei; în care terfeloage se amintea și de hergheliile de la Timiș, unde își avea sălaș acel

vestit Catalan — harmasarul alb cu stea neagră în frunte — păzit cu strășnicie contra lotrilor care ar fi voit să-l răpească.

Iar mai tîrziu, prietinel Artur Gorovei îi pune la îndămînă tot felul de hîrtii vechi, în care să cetească cu emoție multe din poveștile acelor locuri de pe apa Moldovei și a Siretului călcate altădată de Ștefan-Voievod și de credincioșii săi slujitori care săvîrșiseră isprăvi minunate.

*

Sfîrșind *Izvorul alb*, care cuprinde cea de-a doua ispravă a fraților Jderi — datorită căreia Simion își dobîndește soție — scriitorul făgăduia lectorilor să ducă mai departe povestea eroilor săi. Urmarea aceasta însă s-a lăsat cam mult așteptată, căci între al doilea și al treilea volum al *Fraților Jderi* s-au scurs nu mai puțin de șase ani de zile. Și credem că pe lîngă alte motive de ordin lăuntric, pricina de căpetenie a acestei întîrzieri a fost zdruncinarea scriitorului din pacea însoțită de la Copou.

De și interesele îl chemau tot mai mult în Capitală, nu s-ar fi gîndit să se mute vreodată din Iași, dacă boala care se abate năprasnic asupra cucoanei Catinuța, lăsînd-o slăbită și împutînată, n-ar fi cerut imediată ei strămutare la București, ca să poată avea o mamă în amurgul vieții pe toți copiii ei în jur.

Așa s-a făcut că, în toamna anului 1936, Sadovenii și-au mutat jumătate din gospodărie la București, plănuiînd ca măcar o parte din an — adică vara — să și-o petreacă la Copou. Făgăduială care rămîne simplă făgăduială, căci păsărelele zburătăcite nu s-au mai întors niciodată la cuibul părăsit. Doar Mihail Sadoveanu de mai pleca din cînd în cînd la Iași, unde-și păstrase nerăscolit biroul, și unde găsea tihna necesară scrisului. Căci la București îi lua multă energie direcția ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, cit și alte treburi multe și mărunte, care îi fărîmițau mai toată vremea.

Stabilit pe liniștita stradă Barbu Delavrancea, într-o casă cu grădină, putea spune că-i la marginea tirgului; prin fața casei nu treceau nici tramvaie, nici autobuse; doar câte-o mașină ori o căruță încărcată cu lemne ori cu zarzavat. La doi pași de parcurile și lacurile Capitalei, putea face plimbări zilnice, întovărășit de unul din băieții lui. Totuși, ca și cu treizeci de ani înainte, pe cînd locuise pe pașnica străduță a Toamnei, simțea nevoia să evadeze ori spre Moldova ori spre alte regiuni ale țării care îl atrăgeau prin noutatea lor.

Încă din 1936 prinsese mare dragoste pentru valea Sebeșului și regiunea muntoasă de la Oașa. Se ducea acolo iarna la vînătoare de cocoși de munte; iar în iunie să pescuiască păstrăv și lipan. Era acolo atîta pește răpitor în apa Frumoasei și în pîraul Sălanelor, că te-ai fi putut crede în împărăția minunată a pescarilor. Scriind *Ochi de urs* și *Valea Frumoasei*, făcea planuri să-și clădească acolo sus, în singurătățile acelea pline de măreție, o casuță de lemn cu cerdac.

O și vedea înălțîndu-se lîngă Bradu Strîmb, pe malul înalt de deasupra apelor. Coboară de pe cerdac, face doi pași pe povîrniș și lansează la păstrăv. Lîngă casuță are o afumătoare. Curăță păstrăvii, îi sarează ușor și-i pune la fum. Ii păstrează în cetină de brad. Cîteodată prinde așa de mulți, că trimete și la prietini, jos în văi.

Acești prietini gustă păstrăvul, le place foarte și, cînd îl văd, îl întrebă rizînd într-un dînte:

— Ei, cucoane Mihai, cînd scrii urmarea la *Frații Jderi*?

Păstrăvarul are o părere de zîmbet melancolic în colțul gurii; întrebarea îi face plăcere, dar de răspuns se ferește să răspundă.

Deocamdată, în răstimpurile de tihnă, scrie *Divanul persian*. Tot în 1940 apare și *Vechime*. În 1939 apăruse *Morminte*. Și înainte de asta *Cuibul invaziilor și Tara cangurului*.

Abia în primăvara anului 1942, după ce scrumul cărților lui arse se spulberă în patru vînturi și negu-

rile care-l apasă se risipesc, abia atunci își întoarce zîmbetul spre prietini lui de odinioară, cu care nu mai grăise vreme de șase ani de zile. Iată-l pe Ionuț. Iată-l și pe Simion. Sînt amîndoi la Timiș, unde-i găsește stafeta lui Vodă cerîndu-le a se înfățișa fără întîrziere la scaunul Domniei, pentru a primi grabnice porunci. Bădița Simion mai zăbovește lîngă patul de lehuzie a Marușcăi; Ionuț și bătrînul Manole pleacă în același ceas, să-și plece genunchii la mila și porunca lui Vodă Ștefan.

Ca niciodată, în anul acela cu omături mari care se topeau grabnic în soarele fierbinte al primăverii, Mihail Sadoveanu a scris la București. A scris în februarie, a scris în martie și, în aprilie, — pe cînd grădinile din juru-i scoteau buchete de frunze lăcuite și merii încă nu-și scuturaseră floarea —, urmarea la *Frații Jderi*, intitulată *Oamenii mării sale*¹, era încheiată. Nu mai rămînea decît s-o copieze meșterii copişti din Barbu Delavrancea, ca să poată fi apoi predată lui Ciornei, care-o aștepta cu nerăbdare.

Ei, dar dacă *Oamenii mării sale* e înecată ca într-o bură de negură în care abia se mai deslușesc figurile lui Manole Păr-Negru și ale lui Simion Jder căzuți în lupta crîncenă de la Vaslui, al patrulea volum din *Frații Jderi*, croit să fie întemeiereă lui Ionuț ca gospodar la hergheliile de la Timiș, avînd ca soață prea iubită pe Marușca, văduva bădiței Simion, n-avea să mai ia ființă niciodată.

Înainte de-a putea marele regisor să puie în scenă urmarea poveștii, ce poate s-ar fi sfîrșit cu moartea comisului Onu Păr-Negru, — Ionuț i-a luat-o înainte: Mihuț cădea pe frontul de vest, în septembrie 1944, lăsînd în inima lui Mihail Sadoveanu o rană atît de dureroasă, că numai la atingerea gîndului această rană sîngera, cît nu sîngeraseră la un loc rănile lui moș Nechifor Căliman, ale lui Samoilă Strîmb-Lemne, ale lui Manole Jder și ale bădiței Simion.

¹ *Frații Jderi*, vol. 3, *Oamenii mării sale*, Naționala Ciornei, 1942.

Ionuț murise înainte de vreme. Al patrulea volum din *Frații Jderi* n-avea să mai fie niciodată scris, îngropat — înainte de-a prinde ființă — dimpreună cu mezinul prea iubit în inima întristată a scriitorului.

23 octombrie 1957, Sinaia.

PROFIRA SADOVEANU

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
EUGENICIA LUI IONUȚ	
I Despre hramul sfintei mănăstiri Neamțu, la anul de la Hristos 1469 și despre o istorisire a lui Nechifor Căliman, starostele vinătorilor domnești	9
II Aici se arată un Voievod mare și un Jder mititel	25
III Se vede cum se leagă o frăție de cruce și se arată mai ales despre ce vorbesc tinerii din toate timpurile	40
IV Se vădesc și alte cusururi ale prietinelui nostru Ionuț	55
V In care se înfățișează comisu Manole Jder și mai cu samă dumneaci comisoaia Iisafța Jderoaia	71
VI Se vede ce mai spune jupineasa Iisafța și cum se gătește un ospăț domnesc sub streșina pădurii	99
VII Ciudată veste din Țara Leșască	114
VIII Unblind pe drumul Sucevii, Ionuț își află soarta de la o țigancă prorociță	132
IX In ce chip Jder cel mititel a ajuns la dragostea lui	149
X Visuri și spaime ale jupiniței Nasta	169
XI Ionuț Jder află o capcană gătită stăpinului său	197
XII Cînd au cercat, la Timiș, niște neguțători pricepuți și mai cu samă îndrăzneji	219
XIII Despre ieșirea în pradă a tatarilor de dincolo de Volga	239
XIV Cele din urmă vești despre răutățile prădalnicilor	258

8,00L

11-12-69

	Pag.
XV Pe neașteptate, Ionuț pune la cale cea mai mare nebunie	275
XVI Cum se pregătire Jderii cei mari să-l caute pe cel mititel	291
XVII Unde și cum l-au găsit Jderii cei mari pe cel mezin și ce au făcut cu toții în acel loc	316

IZVORUL ALB

I Când a fost cutremurul cel mare	347
II Aici se arată feciorii cei mari ai starostelui Nechiilor	359
III Vedeniile și istorisirile lui Stratonie cel nebun	376
IV Mărturisirea măriei sale Ștefan-Voievod	403
V Unde Onofrei Căliman și Samoilă Căliman duc o scrisoare la Cetatea Neamțului	416
VI Unde se arată și vorbește iar cunoștința noastră veche, comisoaia Ilisafra	430
VII Jderii se duc la Domnie	456
VIII Ce au vorbit Jderii cu mărița sa	469
IX Vinătoare domnească și bourul cel tare de la Izvorul Alb	483
X Despre nunta domnească și despre năcazurile lui Niculăieș Albu-jitnicer	505
XI Când s-a aflat că a fost furată jupinița lui Iașco Hudici	539
XII Jderii s-au dus în Țara Leșască	559
XIII Intr-o noapte s-a întâmplat o minune	588
XIV Unde s-arată alți cunoscuți ai noștri	609
XV În care se vede că femeile au totdeauna dreptate	624

OAMENII MĂRIEI SALE

I Pe bătrînul Manole Păr-Negru îl dor șalele	645
II Aicea și comisu Manole dă sfaturi mezinului său	667

	<u>Pag.</u>
XV Pe neașteptate, Ionuț pune la cale cea mai mare nebulie	275
XVI Cum se pregătește Jderii cei mari să-l caute pe cel mititel	291
XVII Unde și cum l-au găsit Jderii cei mari pe cel mezin și ce au făcut cu toții în acel loc	315

IZVORUL ALB

I Când a fost cutremurul cel mare	347
II Aici se arată feciorii cei mari ai starostelui Nechișor	359
III Vedeniile și istorisirile lui Stratonice cel nebun	376
IV Mărturisirea mării sale Ștefan-Voievod	403
V Unde Onofrei Căliman și Samoilă Căliman duc o scrisoare la Cetatea Neamțului	416
VI Unde se arată și vorbește iar cunoștința noastră veche, comisoaia Ilisafra	430
VII Jderii se duc la Domnie	456
VIII Ce au vorbit Jderii cu marea sa	469
IX Vinătoare domnească și bourul cel tare de la Izvorul Alb	483
X Despre nunta domnească și despre năcazurile lui Niculăieș Albu-jitnicer	505
XI Când s-a aflat că a fost furată jupinița lui Iațco Hudici	539
XII Jderii s-au dus în Țara Leșască	559
XIII Intr-o noapte s-a întâmplat o minune	588
XIV Unde s-arată alți cunoscuți ai noștri	609
XV În care se vede că femeile au totdeauna dreptate	624

OAMENII MĂRII SALE

I Pe bătrînul Manole Păr-Negru îl dor șalele	645
II Aicea și comisul Manole dă sfaturi mezinului său	667

	<u>Pag.</u>
III În care se arată ce fel de om e dumnealui postelnicul Ștefan Meșter	690
IV Călătorii de noapte	707
V În tabăra și paraclisul mării sale de la Vaslui	730
VI Istorisirea unui vechi om de ispravă	753
VII Întîlnirea cu al doilea om de ispravă și cunoscut vechi al lui Jder	777
VIII Unde comisul cel bătrîn și monahul ies la lume	802
IX Se înmulțește neamul comisului	828
X Întîmplări de mirare ale comisului Jder pe drumurile Împărăției	854
XI Alte întîmplări și mai de mirare	882
XII Când a fost botezat un păgîn la Vaslui și a sosit un bărbos la Cetatea Crăciuna	908
XIII Avem hodina vîntului și tihna apelor	943
XIV În care se arată ce spun solii; iar la urmă ne întîlnim cu Hrana-Beg	969
XV Genunea pe genune o chiamă...	998
<i>Note</i>	1025

30.582

Responsabil de carte : G. Rădulescu
Tehnoredactor : G. Strominger
Corector : A. Dram

*Dat la cules 14.01.58. Bun de tipar 03.06.58. Tiraaj 20.150
ex. Hirtie velină mată de 68 gr/m². Ft. 540x840/16. Coli
ed. 46,56. Coli de tipar 65,25. Ediția I. Comanda 3778.
Planșe tipo I. A. nr. 0445. Pentru bibliotecile mici indicele
de clasificare & R — O*

Tiparul executat sub comanda nr. 146 la Combinatul
Poligrafic Casa Științei „I. V. STALIN”, Piața Științei, 1.
București — R.P.R.

8,00L

11-113-69

